

שבוע פרשת ויחי

(8 - 14 December 13)

ה' - י"א טבת תשע"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׂרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלֻקָּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְצִהְרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׂרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לְחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת פֶּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת פֶּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לַאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לַאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקֶּבֶל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמנהלך לימי התודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְשׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהִעַרְבְּ נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ כְּפִינוּ, וּבְכִי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

בְּרַכְּךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל הַנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעַד:

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחרותו וינחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחרד על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייחַף ל"חרד ובית של צדקה".

תהלים

קוב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מרות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אִישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיז מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאָרְץ יְהוָה זֶרְעוֹ דּוֹר
 יִשְׁרָיִם יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד: ד זֶרַח בְּחֶשֶׁד אֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹאךָ יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזִכָּר
 עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעַה לֹא יִירָא נֶכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בְּיְהוָה: ח סְמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרּוֹ: ט פּוֹר | נָתַן לְאֲבִיוָנִים צִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד קָרְנוֹ תָרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחֲרֵק וְנַמְס תְּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאֵי מַהְלָל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־פְּלִגְיוֹם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגִבִּיהִי לַשַּׁבָּת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֵקֶרֶת הַפִּיֵת
 אִם־הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, י"ג טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הפתקא שלו עם המחאה המצורפת, שנמסרה לקופת חשאיין אחת המעלות
 הכי נעלות בענין הצדקה, ובמילא ימשיך לו ולב"ב שיחיו תוספת ברכה והצלחה, מרום המעלות עד
 למטה מעשרה טפחים בגשמיות, וכמבואר באגה"ק.

ועלי להוסיף עפ"י המבואר בהנ"ל, שאף שכל אחד מחוייב בכל המצות - הנה יש לו מצוה
 אחת שצריך להיות זהיר בה טפי, ועי"פ רוב הנה רואים בהנהגת ההשגחה פרטית באיזה מקצוע הוא,
 וכיון אשר, לעי"ע, איננו עשיר ברכוש גשמי, הרי, אעי"פ שעי"פ המבואר באגה"ק, בדורנו מצוה להרבות
 בצדקה, אבל נראה שלא זהו השער שלו ומצוה שיהי' זהיר בה טפי, משא"כ בכח השפעתו על הזולת
 ובמרץ המתאים - יש לו כשרון בגלוי ובהווה. לכן פלא שמתקבל פתקא ממנו בהנוגע לענין צדקה,
 ואין מזכיר דבר ע"ד השפעתו על הזולת, על הסביבה, ועל ב"ב בהנ"ל, וגם אינו מזכיר מאומה בהנוגע
 לשיעוריו בתורת הנגלה ובתורת החסידות, ובודאי ימלא עדכ"ז בהזדמנות הכי קרובה.

כיון שכמה מאנ"ש הנהגתם הוא ע"ד הנ"ל, הרי ברשותו לפרסם תוכן הענין שבמכתבי זה,
 כי קשה הכתיבה לכאו"א בפרט, ומכמה טעמים. ויהי"ר שיעשה זה במרץ המתאים, ויהי' גי"כ תחלת
 ההזזה בענין השפעתו על הזולת באופן כזה. וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

בברכה לפרנסה בהרחבה ומתוך הרחבת הדעת המחכה לבשו"ט.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה ויחי יעקב בארץ מצרים
שבת פרשת ויחי, י"א טבת, ה'תשכ"ז ..... ה
- (ד) שיחת שבת פרשת ויחי,
י"א טבת, ה'תשכ"ז ..... יב
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת ויחי
(בלה"ק) כרך י ..... כב
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... כז
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויחי ..... כט
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת ויחי ..... ל
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויחי ..... סו
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויחי ..... סז
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויחי ..... עח
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... פא
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויחי ..... פד
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויחי ..... קב
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויחי ..... קט
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק ג-ד, תהלים פרק קה ..... קיא
- (יז) משניות – מסכת אבות
ביאור קהתי ..... קיג
- (יח) עין יעקב מסכת יומא ..... קכא
- (יט) מסכת יומא עם ביאורים
מדף ל עד דף לו ..... קכב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ..... קנ
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן ..... קנא
- (כב) תורה אור
אדמו"ר הזקן ..... קנב
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ..... קנג
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק"י ..... קנד
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהרי"ש ..... קנד
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרי"ש ..... קנד
- (כז) ספר המאמרים ה'תשי"ט
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קנז
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קנח
- (כט) רשימות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קנח
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קנט
- (לא) חומש לקריאה בציבור ..... קס
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת ויחי ..... קסו
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... קסז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

כל השנים ביחד, וגם למה הקדים את המספר המועט היחידות
 למספר המרובה, העשרות והמאות דלא כמו במספר שני חיי
 אברהם, המופיע בתורה להיפך מאת שנה ושבעים שנה וחמש
 שנים⁹, וכן ביצחק, שגם במספר שנות חייו נאמר מאת שנה
 ושמונים שנה¹⁰, שמקדים
 את המספר המרובה של המאות
 והעשרות למספר המועט¹¹ של
 היחידות?

בס"ד. שבת פרשת ויחי, י"א
טבת, ה'תשכ"ז
(הנחה בלתי מוגה)

ב) והענין הוא, דהנה יעקב
 הוא אורח יו"ד עקב¹²,
 והמשמעות הפנימית של הדברים היא
 הי"ד קאי מכוננת על הנשמה
 כפי שהיא למעלה, לפני יירותה
 לעולם הזה להתלבש בגוף גשמי
 בבחינת טהורה היא¹³, כפי
 שאומרים בנסח ברכת 'אלקי נשמה'
 בברכות השחר "אלקי, נשמה שנתת בי
 טהורה היא" דהינו בעולם
 האצילות¹⁴, כאשר הנשמה נמצאת
 עדיין במקור והשורש העליון שלה
 באלוקות הוא עולם האצילות, העולם
 הנעלה ביותר בין ארבעת העולמות
 הרוחניים הכלליים אצילות-בריאה
 יצירה-עשיה שנרמזים בהמשך נוסח
 ברכה זו "אתה בראתה" – כנגד עולם
 הבריאה, "אתה יצרתה" – כנגד עולם
 היצירה, ו"אתה נפתחתה בי" – כנגד
 עולם העשייה שענינו של עולם
 האצילות בפסירות הוא ספירת
 החכמה, שהיא הספירה הראשונה
 והעליונה ביותר ובה יש גילוי אלוקות

1 ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב
 2 שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה¹. וצריך להבין,
 3 לשם מה הוצרך הכתוב לפרש מספר השנים שחי יעקב
 4 בארץ מצרים, והלא כבר
 5 נאמר לפנינו בפרשת ויגש
 6 שבועמדו לפני פרעה היה
 7 יעקב בן שלושים ומאת
 8 שנה², וכיון שכל שנות חייו
 9 היו קמ"ז, הרי מעצמו מאליו
 10 מוכן שחי בארץ מצרים י"ז
 11 שנה³ שהרי מאה וארבעים ושבע
 12 פחות מאה ושלושים הם שבע עשרה?
 13 וגם צריך להבין פללות
 14 הענין התוכן הכללי בכך שהכתוב
 15 מבדיל את השנים שחי יעקב
 16 בארץ מצרים מכל שאר
 17 שנות חייו⁴, ומונה את השנים
 18 הללו בנפרד שמנה מוכן ששנים
 19 אלו היו מבחר שנות חייו⁵,
 20 דלכאורה, איך יתכן שיעקב
 21 אבינו, בחיר האבות⁶, היינו
 22 שאפילו בין האבות עצמם יש ליעקב
 23 אבינו מעלה מיוחדת? והיו מבחר
 24 שנות חייו השנים הטובות ביותר
 25 שלו י"ז שנה שגור בארץ
 26 מצרים, הנקראת בתורה ערנות
 27 הארץ⁷ (כפי ששאל הצמח
 28 צדק את יקנו אדמו"ר הזקן⁸
 29 בהיותו ילד).?
 30 גם צריך להבין⁴ מה שכתוב
 31 במנין שנות חיי יעקב, שבע
 32 שנים וארבעים ומאת שנה,
 33 למה הבדיל הפסוק מספר
 34 המועט שבע שנים ממספר
 35 המרובה דארבעים ומאת
 36 שנה, תוך הבדלה של המספר שבע
 37 דוקא ולא אמר שבע
 38 וארבעים ומאת שנה וכלל את

שנה, וגם למה הקדים את המספר המועט למספר המרובה, דלא כמו במספר
 שני חיי אברהם, מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים⁹, וכן ביצחק, מאת
 שנה ושמונים שנה¹⁰, שמקדים את המספר המרובה למספר המועט¹¹.

ב) והענין הוא, דהנה יעקב הוא יו"ד עקב¹², הי"ד קאי על הנשמה כפי
 שהיא למעלה, בבחינת טהורה היא¹³, דהינו בעולם האצילות¹⁴,

(1 ריש פרשתנו. 2) ויגש מז, ט. 3) ראה גם אוה"ח כאן. 4) ראה גם רד"ה ויחי יעקב תרכ"ח (סה"מ תרכ"ח ע' ג). 5) ע"פ פ"י בעה"ט. 6) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ג"כ ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמו, ב. 7) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד. 8) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' שעג (נעתק ב"היום יום" יח טבת). וראה לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך. 9) חיי שרה כה, ז. 10) וישלח לה, כח. 11) ראה גם אוה"ח כאן - הובא באוה"ת ריש פרשתנו (שנב, ב). רד"ה ויחי יעקב תרנ"ב (סה"מ תרנ"ב ע' יג). 12) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עץ חיים שער ג (שער סדר האצילות) פ"ב. תו"א ויצא כא, א. וישב כז, ב. כט, א. 13) ברכת "אלקי נשמה". 14) ראה לקו"ת פ' ראה כז, א. ובכ"מ.

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה

ביאור בדרך אפשר

1 (יותר מאשר בכל שאר הספירות) **אות יו"ד של שם הוי'** שבארבע
 2 אותיותיו נרמזו כל עשר הספירות ו"היו"ד שהיא בחינת נקודה לבר מרמות
 3 לחכמתו יתברך שהיא בבחינת העלם והסתר קודם שבאה לבחינת התפשטות
 4 וגילוי ההשגה וההבנה (תניא, אגרת התשובה, פרק ד). **ועקב, שהוא סוף**
 5 **הרגל,** היינו הנקודה התחתונה ביותר
 6 ברגל עצמה, **מורה על ירידת**
 7 **הנשמה** ממקורה ושרשה הנעלה
 8 בעולם האצילות **עד למדרגה**
 9 **היותר תחתונה, בחינת עקב,**
 10 **והינו שתחילה היא ירידת**
 11 **הנשמה בעולם האצילות**
 12 **גופא עצמו מספירת החכמה**
 13 **שהיא כאמור הספירה הראשונה**
 14 **והעליונה ביותר עד לספירת**
 15 **המלכות,** שהיא הספירה האחרונה
 16 והתחתונה ביותר **שנקראת**
 17 **עקב¹⁵, ואחר-כך אחרי הירידה**
 18 **הראשונית של הנשמה בעולם**
 19 **האצילות עצמו היא הירידה**
 20 **הנוספת מעולם האצילות לעולמות**
 21 **בריאה-יצירה-עשייה,** כנזכר
 22 לעיל, **שזהו ענין בראתה**
 23 **יצרתה ונפחתה, שהם פנגד**
 24 **ג' האותיות** הבאות אחרי האות ה'
 25 בחינת החכמה שכנגד עולם האצילות
 26 והן האותיות הו"ה **דשם הוי',**
 27 **שעל-ידו** על ידי שם הוי' כולו
 28 הוא **ענין ההתהוות של**
 29 **העולמות והנבראים מאלוקות, פידוע**
 30 **שקללות ענין ההתהוות**
 31 **וקללות ענין ההשתלשלות**
 32 **של האורות האלוניים היורדים**
 33 **ומשתלשלים זה מזה בסדר והדרגה**
 34 **(כמו שלשלת שהטבעות שלה אחוזות**
 35 **זו בזו) הוא על-ידי ד' אותיות**
 36 **שם הוי', שענינם הוא**
 37 **צמצום והתפשטות המשכה**
 38 **והתפשטות¹⁶, כמבואר באגרת התשובה שבתניא (פרק ד, כמובא לעיל):**
 39 **"היו"ד שהיא בחינת נקודה לבר מרמות לחכמתו ית' שהיא בבחינת העלם**
 40 **והסתר קודם שבאה לבחינת התפשטות... ואחר שבאה לבחינת התפשטות**
 41 **וגילוי ההשגה וההבנה... נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה בחינת התפשטות**
 42 **לרוחב... וגם לאורך", ומבואר בחסידות שאין הכוונה לצמצום שנובע ממידת**
 43 **הדין וכוונתו למנוע השפעה אלא לצמצום שהוא חלק בלתי נפרד מהתליך**
 44 **ההשפעה, כשם שהרב מתמצת לתלמידו בקצרה רעיון עמוק. ועוד מבואר**
 45 **שהאותיות יו"ד וה"א רומזות לצמצום והתפשטות, והאותיות ו"ו וה"א**

ביאור בדרך אפשר

46 רומזות להמשכת וירידת השפע מלמעלה למטה וגם האות ו"ו שראשה כמו
 47 יו"ד והמשכה בקו ארוך רומזת על כך שתחילה יש צמצום ואחר כך ישנה
 48 התפשטות והמשכה וגם ה"א האחרונה, כמו הראשונה, רומזת להתפשטות
 49 **וגם ירידה זו מאצילות לבריהא,** ומבריהא ליצירה ויצירה לעשיה **היא**
 50 **על-ידי ספירת המלכות**
 51 **שקבל עולם** שהיא המעלימה
 52 ומסתירה את האור שבספירות
 53 שמעליה (בכל עולם לפי ענינו),
 54 ומורידה אותו בפועל לעולם שמתחתיו
 55 **שזהו ספירת המלכות ענין עקב,**
 56 כמו העקב שברגל שהוא הסוף ותחתית
 57 של גוף האדם **ועד לירידה**
 58 **בבחינת עקב ממש,** הסוף
 59 ותחתית של ארבעת העולמות **דהינו**
 60 **בעולם הזה הגשמי שאין**
 61 **תחתון למטה הימנו.**
 62 **ועל זה נאמר בפסוק זה ויחי**
 63 **יעקב, הינו שירידת הנשמה**
 64 **מבחינת יו"ד שהיא בחינה גבוהה**
 65 **ונעלית ביותר לבחינת עקב** שהיא
 66 בחינה תחתונה ביותר (ענין שנרמז
 67 בשם **יעקב** שהוא אותיות יו"ד עקב,
 68 כאמור) **היא בכדי שעל-ידיה**
 69 **על ידי הירידה הגדולה הזו יהיה**
 70 **ענין ויחי, הינו שדוקא על-**
 71 **ידי ירידתה למטה, באה**
 72 **הנשמה למדרגת ויחי** שהיא
 73 מדרגה גבוהה ביותר שהנשמה לא
 74 היתה מגיעה אליה ללא היירידה, כך
 75 שבעצם הירידה היא "צורך עליה".
 76 **וצריך להבין, איך אפשר** איך
 77 **שעל-ידי ירידתה למטה**
 78 **דווקא יהיה אצל הנשמה ענין**
 79 **ויחי (על-דרך קושית הצמח**
 80 **צדק' הנ"ל** איך ייתכן שמבחר
 81 שנותיו של יעקב היו דווקא במצרים),
 82 **דלכאורה, הרי אדרבה,**
 83 בפשטות, הדברים הפוכים **שדוקא למעלה** בעולמות עליונים ורזניים
 84 שבהם יש גילוי אלוקות הוא **אמיתית ענין החיות, כמו שכתוב¹⁷**
 85 **בדברי אליהו הנביא שנאמרו בלשון שבועה חי הוי' גו' אשר עמדת**
 86 **לפניו, דקאי שהכוונה היא על הנשמה בהיותה למעלה, קודם**
 87 **ירידתה למטה** בעומדה לפני ה', והפסוק מדייק ואומר "חי ה'", להורות
 88 ש"לפני ה'" הוא החיים האמיתיים, ולכן מתחזקת השאלה מדוע הנשמה זוכה
 89 להתעלות גדולה ביותר דווקא על ידי הירידה לעולם הזה התחתון ביותר
 90 הרחוק ביותר ממקור החיים האמיתיים.?

(15 פרדס שם. 16) ראה לקו"ת בשלח א, א. ובכ"מ. 17) מלכים א יז, א. וראה סה"מ ה"ש"ת ע' 13. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וַיּוֹכַח בְּהַקְדָּיִם¹⁸ הַבְּאוּר עַל-פִּי חֲסִידוֹת בְּמֵאֲמַר הַמְּשֻׁנָּה¹⁹
 2 יָפָה עֲדִיפָה שְׁעָה אַחַת בַּתְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה
 3 מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵינּוּ שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂנֵאָמֵר (בְּהַמְּשֻׁן
 4 מְשֻׁנָּה זֶה גּוֹפֵא עֲצָמָה) יָפָה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ בְּעוֹלָם
 5 הַבָּא מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה.
 6 ואם כן יש לעולם הבא עדיפות ברורה
 7 על העולם הזה מִכָּל-מְקוֹם יָפָה
 8 שְׁעָה אַחַת בַּתְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים
 9 טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה ויש לה יתרון
 10 ועדיפות (לא רק מִכָּל חַיֵּי
 11 הָעוֹלָם הַזֶּה סתם שאינם חיים של
 12 "תשובה ומעשים טובים", וְלֹא רַק
 13 מִשְׁעָה אַחַת בְּלִבֵּר שֶׁל קוֹרַת
 14 רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא, אֲלֵא שֶׁעַ
 15 אַחַת בְּלִבֵּר שֶׁל תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
 16 בעולם הזה עדיפה גם) מִכָּל חַיֵּי
 17 הָעוֹלָם הַבָּא.
 18 וְצִרְיָה לְהַבִּינִי²⁰ מַהוּ טַעַם הַרְבֵּי,
 19 הֲלֹא יָדוּעַ שְׂפָלָלוֹת הַעֲבוּדָה
 20 דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת (הַנִּקְרָאִים בַּמְּשֻׁנָּה
 21 כְּאֵן תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים)
 22 הוּא כְּדִי לַעֲשׂוֹת לְבוּשִׁים
 23 לְנִשְׁמָה שְׁעַל-יְדֵי-זֶה תוּכַל
 24 לְיַהֲנוֹת מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה בְּגֵן-
 25 עֵדֶן, כְּדֹאִיתָא כְּמוֹבֵא בְּזֵהרִי²¹
 26 בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּבִים²² וְאַכְרָהֶם
 27 זָקֵן בָּא בְּיָמִים [וְכֵן בְּדוֹד
 28 כְּתִיב²³ וְהַמְּלֶךְ דְּדוֹד זָקֵן בָּא
 29 בְּיָמִים, שְׂבֵה־מֶשֶׁךְ לְזֶה בַּחֲמֶשֶׁךְ
 30 לְתִיאֲרוֹ שֶׁל דוֹד כִּי"זקן" נִאָּמֵר²⁴
 31 וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דוֹד לְמוֹת, כְּמוֹ
 32 שְׂכָתוֹב בַּהַפְּטָרָה, עַל-דֶּרֶךְ
 33 מַה שְּׂכָתוֹב בְּפָרָשָׁה²⁵ זֶה פִּרְשַׁת
 34 ויחי לגבי יעקב אבינו וַיִּקְרְבוּ יָמֵי
 35 וַיִּשְׂרָאֵל לְמוֹת], בְּאֵינּוֹן יוֹמִין
 36 עַל-אֵין כּוֹ', בְּאוֹתָם יָמִים עֲלִינִים
 37 שֶׁהֵם הַלְּבוּשִׁים דְּתוֹרָה
 38 וּמִצְוֹת, שְׂלֵא הֵיָה לְבוּשָׁא
 39 דְּחֶסֶד כּוֹ' שֵׁלֵא הִיָּה חֶסֶד לוֹ,
 40 לְאַבְרָהָם אַבִּינוּ, לְבוּשׁ. כְּלוּמֵר, כַּשֵּׁם
 41 שִׁישׁ לְבוּשִׁים גְּשָׁמִים לְגוֹף הָאָדָם, כְּמוֹ
 42 כֵּן יֵשׁ לְבוּשִׁים רוּחָנִים לְנִשְׁמַת הָאָדָם,

ולבושים אלו נקראים "ימים", בהם תשתמש הנשמה בעלייתה לגן-עדן
 ליהנות מזיו השכינה לאחר סיום עבודתה בגוף בחיי האדם בעולם הזה, ועל
 כך נאמר בוותר על הכתוב "ואברהם זקן בא בימים" שאברהם אבינו
 "התלבש" ב"לבושים" הרוחניים שלו (הנקראים "ימים") בשלימות, היינו
 שהתלבש בכל הלבושים שניתנו
 לנשמתו בלי להחסיר אפילו לבוש
 אחד, וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב רַבְּנֵי הַזָּקֵן
 בְּאַגְרַת הַקִּדְּשִׁי²⁶ שְׁעֵנִין
 הַכְּרַח וְצוֹרֶךְ לְבוּשִׁים אֵלוֹ
 מִבּוֹאֵר בְּזֵהרִי²⁷, כִּי אִי-אֶפְשָׁר
 לְשׁוּם נְבָרָא לְהַשִּׁיג שׁוּם
 הַשְּׂגָה בְּבוֹרָא, שֶׁהִי הַמְּרַחֵק
 וְהַפְּעֵר בֵּין הַבוֹרָא הֵלֵא מוּגְבַל וְהַנּוֹבֵר
 הַמוּגְבַל הוּא לֵלֵא שׁוּם יָחַס וְהַשׁוּאָה
 וְגַם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הָאִיר ה' ²⁷
 מֵאוֹרוֹ יִתְבַּרְךָ כּוֹ' וְהוֹרִיד וְצַמְצַם
 אֵת אוֹרוֹ לְמַטָּה, עֲדִיין לֹא יִכְלֶה
 הַנְּפֶשׁ אוֹ הָרוּחַ לְמַסְבַּל לְסַבּוֹל
 וְלִקְלוֹט אֵת הָאוֹר כִּי טוֹב כּוֹ',
 הָאוֹר הָאֱלוֹקִי שֶׁבְּצַמְצַם מֵהוֹתוֹ נֵעֵלֵא
 מֵהַנּוֹבְרִים אִם לֹא שְׂמִיחָתָא
 אוֹר זֶה עֲצָמוֹ תְּשַׁתְּלֵשֵׁל
 וְתִמְשָׁךְ תֵּרַד וְתַגְלֵלָה מִמֶּנּוּ אִיזוֹ
 הָאֲרָה כּוֹ' מוּעֵטָא וּמְצוּמְצַמַּת עַד
 שְׂיִבְרָא מִמֶּנָּה לְבוּשׁ אֶחָד
 נְבָרָא מְעִין מֵהוֹת אוֹר זֶה,
 היינו "לבוש" שיש בו מעין תכונות
 האור עצמו שְׂדִרְכּוֹ בְּאַמְצוּת אוֹתוֹ
 לְבוּשׁ תוּכַל הַנִּשְׁמָה לְהִנּוֹת מִזֵּיו
 אוֹר זֶה, כְּמִשַׁל הָרוּאָה
 בְּשִׁמְשׁ דֶּרֶךְ עֲשִׂשִׁית זְכוּכִית
 זָכָה וּמְאִירָה כּוֹ' שְׂבַלְעִידָה אוֹר
 הַשֶּׁמֶשׁ הוּא גְּדוֹל וְחוּק מְכַדִּי שְׁעִין
 הָאָדָם תוּכַל לְקַלוֹט אוֹתוֹ אִבַּל הַזְּכוּכִית
 מֵהוּוָה אֲמַצְעִי "לְבוּשׁ" שְׂדִרְכּוֹ נִיתַן
 לְיַהֲנוֹת מֵהָאוֹר.
 וּלְפִי זֶה נִמְצָא שְׂכָל עֵנִין
 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת אֵינּוּ עֵנִין
 עֵיקָרֵי וְתַכְלִית וּמְטָרָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה

שְׂכָל עֵנִין הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת אֵינּוּ עֵנִין עֵיקָרֵי אֲלֵא רַק כְּמוֹ דְּבָר טָפַל, שְׂתַכְלִיתוֹ

(18) בהבא לקמן - ראה ד"ה ויחי יעקב תרכ"ח. (19) אבות פ"ד מ"ז. (20) ראה גם תו"א חיי שרה טז, א. (21) ראה זח"א רכד, א. וראה שם קכט, א. (22) חיי שרה כד, א. (23) מלכים-א, א. (24) שם ב, א. (25) מז, כט. (26) סכ"ט. (27) ח"ב רי, ב. רכט, ב.

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֶלֶּא רַק כְּמוֹ דְבָר טַפַּל לְעִיקָר, אֲמַצְעִי שְׁתַּכְלִיתוּ הִיא
 2 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יֹכֵחַ הָאָדָם ל"לְבוּשִׁים" שְׂבָאֲמַצְעוֹתָם תִּקְבַּל הַנְּשָׁמָה
 3 אֶת הַגִּילּוּי שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי דְעוֹלָם הֵבֵא. וְעַל-פִּי-זֶה אֵינוֹ
 4 מוֹכֵן אֵיךְ אֶפְשָׁר לומר יָפָה עֲרִיפָה שְׁעָה אַחַת בְּתִשּׁוּבָה
 5 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה
 6 מִכֵּל חַיֵּי הָעוֹלָם הֵבֵא, הֲלֹא
 7 כֹּל עֲנִין הַתִּשּׁוּבָה וּמַעֲשִׂים
 8 טוֹבִים הוּא טַפַּל לְהַגִּילּוּי
 9 דְעוֹלָם הֵבֵא וְאֵינוֹ אֵלָא אֲמַצְעִי
 10 דִּרְכוּ יוֹכֵל הָאָדָם לִיהֲנוֹת מֵהָאוֹר
 11 הָאֱלוּקִי בְעוֹלָם הַבָּא.?
 12 אֵךְ הָעֲנִין הוּא, דְּבִאֲמַת הַגָּה
 13 עֵיקָר קִיבּוּל הַשְּׂכָר עַל לִימוֹד
 14 הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה,
 15 כְּנִשְׂמָה בְּגוֹף, אֵינוֹ בְּגוֹן-עֲדָן שֶׁם
 16 הַנִּשְׁמוֹת נִהְיָוּ מ"זוֹ הַשְּׂכִינָה" שְׂמֵאִיר
 17 וּמִתְגַּלֶּה, פִּי אִם לְעֵתִיד-לְבָא
 18 אַחֲרֵי הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה בְּעוֹלָם
 19 הַתְּחִיָּה, לְאַחַר תְּחִיַּת הַמֵּתִים כִּאֲשֶׁר
 20 הַגּוֹפוֹת יִקְוּוּ לְתַחִיהָ כִּךְ שְׂעִיקָר הַשְּׂכָר
 21 יִתְּנֶן לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפֵים דְּוָקָא,
 22 וְהֵינּוּ שְׁהַגִּילּוּי דְּבָגוֹן-עֲדָן הוּא
 23 רַק זֵיו תּוֹרָתָם וְעִבּוּדָתָם,
 24 הַתְּגַלּוֹת אֱלוּקִית שְׂנִשְׂמַכְתּוּ וּמִתְגַּלִּית עַל
 25 יְדֵי לִימוֹד הַתּוֹרָה וְעִבּוּדָתָהּ שֶׁל הָאָדָם
 26 כִּךְ שְׂהִיא זֵיו שְׂבָא מִתּוֹרָתָם וְעִבּוּדָתָם
 27 שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת דְּהֵינּוּ זֵיו וְהָאֲרָה
 28 בְּלָבָד, וְלֹא עֲצָם הַמִּצְוָה, כִּיּוֹן
 29 שֶׁהַגִּילּוּי הַזֶּה מוּגַדֵּר כ"יּוֹי" שֶׁל הַתּוֹרָה
 30 וְהַמִּצְוֹת אֵין הוּא בֵּא כְּשֹׂכֵר עַל עֲצָם
 31 הַמִּצְוָה וְאֵילוֹ עֵיקָר שְׂכָר
 32 הַמִּצְוָה, שְׂזָהוּ עֲנִין שְׂכָר
 33 מִצְוָה מִצְוָה²⁸, הַמִּשְׁמַעוֹת
 34 הַפְּנִימִית שֶׁל מֵאֵמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל "שְׂכָר
 35 מִצְוָה מִצְוָה" (בְּנוֹסֵף לְפִירוּשׁ הַפְּשׁוּט
 36 שֶׁהָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת יֹכֵחַ לְעִשׂוֹת
 37 מִצְוֹת נוֹסֵפוֹת) הִיא שְׂשֹׂכֵר
 38 הַמִּצְוָה עֵיקָר הַפְּעוּלָה וְהַתּוֹצְאָה שֶׁל
 39 הַמִּצְוָה הִיא הַמִּצְוָה עֲצָמָה²⁹,
 40 דְּהֵינּוּ עֲצָם הָאוֹר וְלֹא רַק הַזֵּיו
 41 וְהַתְּאָרָה (שֶׁהֵם מִחוּץ לְעֲצָם וּפְחוּתִים
 42 מִמֵּנוּ לֵאמֹר שִׁיעוּר) שְׂנִמְשָׁף עַל-

יְדֵי הַמִּצְוָה, יִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד-לְבָא בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא, לְאַחַר
 תְּחִיַּת הַמֵּתִים וְהֵינּוּ שְׂבָעוֹלָם הֵבֵא נְהַיִים מִקִּיּוּמֵי הַמִּצְוֹת מִזֵּיו
 הַשְּׂכִינָה³⁰, זֵיו וְהָאֲרָה בְּלָבָד, לְפִי שְׂגָם עוֹלָם הֵבֵא נְקָרָא
 בְּשֵׁם עוֹלָם, מְלִשׁוֹן הָעֵלָם³¹, וְאֵילוֹ גִּילּוּי הַעֲצָמוֹת שֶׁל
 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ הוּא
 בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא³² כְּפִי שִׁיחָה
 לְעַתִּיד לְבּוֹא, כִּאֲשֶׁר כִּבֵּר לֹא יַעֲלִים
 וְיִסְתִּיר עַל הָאוֹר הָאֱלוּקִי אֵלָא הָאֱלוּקוֹת
 תַּחִיהָ כַּאֵן בְּגוֹלִי.
 אֲמָנָם, בְּכַדֵּי שְׁלֵעֵתִיד-לְבָא
 תּוֹכַל הַנְּשָׁמָה לְקַבֵּל אֶת עֲצָם
 הָאוֹר שְׂנִמְשָׁף עַל-יְדֵי
 הַמִּצְוָה, צְרִיכָה לְקַבֵּל תְּחִילָה
 בְּתוֹר הַקְּדָמָה וְהַכְּנָה אֶת הַהָאֲרָה
 וְהֵינּוּ שְׂמִתְגַּלֶּה בְּגוֹן-עֲדָן וְלִקְבַל
 וְלִקְלוּט אֶת הָאוֹר שְׂבוּ, בְּהִיּוֹתָהּ נִשְׂמָה
 לְלֹא גוֹף. אֵךְ לְהִיּוֹתָהּ בְּבַחֲיַת
 נְבָרָא, כִּיּוֹן שְׂגָם הַנִּשְׂמָה עִם הִיּוֹתָהּ
 "חֵלֶק אֱלוּקָה מִמַּעַל מִמֶּשׁ" (תְּנִיא פֶּרֶק
 ב) הִיא "נְבָרָא" מוּגַבֵּל (וְכַפִּי שְׂנִתְבָּאֵר
 לְעֵיל בְּתַחִילַת הַמֵּאֵמֶר בְּעִינֵי "אַתָּה
 בְּרַאתָהּ, אַתָּה יִצְרַתָּה...") לֹא תּוֹכַל
 לְקַבֵּל גִּילּוּי הָאוֹר שְׂבָגוֹן-עֲדָן
 אֶלֶּא עַל-יְדֵי לְבוּשֵׁי הַמִּצְוֹת,
 כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל שְׁלֵלָא "לְבוּשִׁים" אֵין
 הַנְּבָרָא יִכּוֹל לִיהֲנוֹת מֵאוֹרוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא
 וּמִכָּל-מְקוֹם הַמִּצְוֹת עֲצָמָן אֵךְ
 שְׂקוּמָן הוּא בְּדַבְרֵים גְּשָׁמִים בְּעוֹלָם
 הַזֶּה הֵן גְּבוּהוֹת יוֹתֵר מֵהֵינּוּ
 הַנְּשָׁמָה עַל-יְדֵן בְּגוֹן-עֲדָן,
 וּבְעוֹד שְׂזָהוּ הוּא רַק הָאֲרָה מוֹעֲטָה,
 הִרֵי הַמִּצְוֹת קְשׁוּרוֹת בְּעֲצָמוֹתָם וּמְהוּרוֹ
 שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ פִּי
 עֵיקָרָן הוּא בְּשִׁבְלֵי גִילּוּי עֲצָם
 הָאוֹר לְעֵתִיד-לְבָא].
 ד) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן הָעֲנִין
 דְּוִיחֵי יַעֲקֹב, שְׂאֲמַתִּית עֲנִין
 הַחַיִּים הֵינּוּ חַיִּים הַרוּחָנִים
 הָאֲמִיתִים שֶׁל דְּבָקוֹת בְּה' הוּא
 בְּיַעֲקֹב, יוֹד עֲקָב, שְׂהוּא
 עֲנִין יְרִידַת הַנְּשָׁמָה בְּחִינַת יוֹד
 לְמִטָּה כְּדֵי לְעַסּוֹק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת (תִּשּׁוּבָה

(28 אבות פ"ד מ"ב. 29 תניא פל"ט. 30) ראה ברכות יז, א. 31) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ. 32) ראה גם תניא ספ"ד. לקו"ת דברים א, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְעֹסֹק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת (הנקראים במשנה זו תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים
 2 טובים), בֵּינוֹן שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁךְ עֵיקַר הַשְּׂכָר שֶׁהוּא עֲנִין
 3 גִּילוי הָעֲצָמוֹת שִׁיחָה בְּפוּעַל אַחֲרֵי תַחִיית הַמֵּתִים, כַּמְבוּאָר לְעִיל.
 4 וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁתְּכַתּוּב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאָרְץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה
 5 שָׁנָה, שֶׁמֶפְרָשׁ וּמִפְרֹט אֵת
 6 מִסְפַּר הַשָּׁנִים שְׁחִי בְּאָרְץ 1
 7 מִצְרַיִם, וְאֵינוֹ כּוֹלֵל אוֹתָם עִם
 8 שְׁאָר שְׁנוֹת חַיָּיו, אֲלֵא מַחֲלַק
 9 אוֹתָן בְּפָנֵי עֲצָמוֹן, וְהַמַּעֲנֵה
 10 לְשֵׁאלָה זוֹ שֶׁנִּשְׁאַלָה בְּתַחִילַת הַמַּאֲמָר
 11 הוּא דְכִיּוֹן שְׁאֲמִיתִית עֲנִין
 12 הַחַיִּים הוּא דְרוֹקָא עַל-יְדֵי
 13 הִירִידָה לְעוֹלָם הַזֶּה, הִנֵּה
 14 בְּעוֹלָם הַזֶּה גּוֹפָא עֲצָמוֹ הָרִי זֶה
 15 בְּמִצְרַיִם דְרוֹקָא, וְלִכּוֹן הַפְּסוּק
 16 מִבְּדִיל וּמְדַגֵּישׁ אֶת שְׁנֵי חַיָּיו שֶׁל יַעֲקֹב
 17 בְּמִצְרַיִם כְּעִינֵן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְהַכּוּנֵה
 18 ל"מִצְרַיִם" הַחֵל מְהַמְיִצְרַיִם
 19 וּגְבוּלִים דְסִדְרֵי הַשְּׁתַלְשׁוּלוֹת,
 20 שֶׁהוּא הַסֵּדֵר שֶׁל יִירֵד הָאוֹר הָאֱלוֹקִי
 21 מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה בְּצוּרָה מְדוּדָה וּמוֹגַבֵּלַת
 22 שֶׁהוּא עֲנִין מִצְרַיִם (מִלְשׁוֹן
 23 מִצְרַיִם וּגְבוּלִים) דְקְדוּשָׁה,
 24 וְעַד לִירִידָה עַד לְמִצְרַיִם
 25 כְּפִשׁוּטוֹ, מִצְרַיִם ד'לְעוֹמַת-
 26 זֶה', שֶׁל הִיפָּךְ הַקְּדוּשָׁה כְּכַתּוּב "אֵת
 27 זֶה לְעוֹמַת זֶה עֲשֵׂה אֱלוֹקִים" וְהִינּוּ
 28 שְׁדוֹקָא עַל-יְדֵי בִירוֹר הַמְּטָה
 29 שְׁאִין לְמִטָּה הִימְנוֹ, "מִצְרַיִם"
 30 שֶׁהִיא הַחֵלֶק הַתַּחֲתוֹן וְהַנּוֹחַת בִּירוֹר
 31 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי עֲצָמוֹ נִעֲשֶׂה
 32 אֲמִיתִית הָעֲנִין דְוִיחֵי יַעֲקֹב,
 33 חַיִּים רוֹחִיִּים אֲמִיתִים וּבְאֹפֶן
 34 דְשִׁבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה,
 35 בְּגִימְטְרִיא טוֹב.
 36 וְכֵן יוֹכֵן גַּם הַטַּעַם
 37 שֶׁבְּמִסְפַּר כְּלָלוֹת בְּמִסְפַּר הַכִּלְלִי
 38 שֶׁל שְׁנֵי חַיָּי יַעֲקֹב, מִבְּדִיל
 39 וּמִקְדִּים הַפְּסוּק אֵת הַמִּסְפַּר
 40 הַמְּדוּעָט, מִסְפַּר הַשָּׁנִים הַיְחִידוֹת
 41 (בְּשׁוֹנֵה מִמְּנִיין שְׁנוֹת חַיֵּיהֶם שֶׁל
 42 אַבְרָהָם וַיִּצְחָק, כַּמְבוּאָר לְעִיל בְּתַחִילַת
 43 הַמַּאֲמָר) כִּי עֲנִין הַמִּיעוּט מִסְפַּר
 44 הַשָּׁנִים הַנְמוּךְ עַל הִירִידָה לְפַעוּל אֵת בִּירוֹר הַמְּטָה דְרוֹקָא, הַדְּרוֹת הִיא בְּעֲנִין הַמְּדוּת, שְׁזֶהוּ

שְׁזֶהוּ הָעֵיקַר, וְרוֹקָא בְּאִמְצָעוֹתוֹ זוֹכִים לְתַכְלִית הַגִּילוי שִׁיחָה לְעַתִּיד
 לְבוֹא וְעַל-יְדֵי-זֶה דְרוֹקָא נִעֲשֶׂה אֲמִיתִית הָעֲנִין דְוִיחֵי יַעֲקֹב.
 (ה) וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁתְּכַתּוּב וַיְחִי יַמִּי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּיו שְׁבַע שָׁנִים
 וְאֶרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה, שֶׁבְּמִסְפַּר זֶה מֵאָה וָאַרְבַּעִים וְשֶׁבַע מְרוֹמְזוֹ
 כְּלָלוֹת עֲנִין הָעֲבוּדָה הַתּוֹכֵן
 הַפְּנִימִי הַכִּלְלִי שֶׁל עֲבוּרַת ה' שֶׁל כֹּל
 אֶחָד וָאַחַד, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר.
 וְהָעֲנִין בְּזֶה, דְהִנֵּה שְׁבַע
 שָׁנִים מוֹרָה עַל הָעֲבוּדָה
 בְּשִׁבַּע הַמְּדוּת שְׁצָרִיד לְכַרְרֵן
 לְהַפְרִיד וּלְבַרּוֹר אֶת הַטוֹב מִתּוֹךְ הָרַע
 שֶׁבָּהוּ וּלְשִׁנוֹתָן לְשִׁנוֹת הַתְּכּוּנוֹת
 וְהַנְּטוּיֹת הַטְּבַעִיּוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
 לְצַד הַקְּדוּשָׁה, שְׁזֶהוּ עֲנִין (שְׁבַע)
 שָׁנִים, מִלְשׁוֹן שְׁנֵינִי (כִּי תְּקוּפָה
 שֶׁל שָׁנָה כּוֹלֵלַת בְּתוּכָה אֶת כֹּל שְׁנֵינִי
 הַעוֹנוֹת וְהוֹמְנִים), הִינּוּ לְשִׁנוֹתָם
 מִטְּבַעִם הַמְקוּרִי וְלְהַפְּכָם
 לְקְדוּשָׁה. וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכַךְ
 שֶׁהַתְּכַתּוּב מוֹנֵה וּמְקַדֵּים שְׁבַע
 שָׁנִים בְּפָנֵי עֲצָמוֹן, וְלֵאמֹר כּוֹלֵל אֵת
 שְׁבַע הַשָּׁנִים יַחַד עִם מֵאָה וָאַרְבַּעִים
 הַשָּׁנִים, כְּפִי שֶׁנִּשְׁאַלָה הַשֵּׁאלָה בְּתַחִילַת
 הַמַּאֲמָר, לְפִי שֶׁתַּחֲלַת וְעֵיקַר
 הָעֲבוּדָה (עֲבוּדַת הַבִּינּוּנִים,
 כְּמְבוּאָר בְּתַנְיָא³³ בְּהַרְחַבָּה
 ש"בִּינּוּנֵי" אֵינוֹ מִי שֶׁמַּעֲשִׂיו הַטּוֹבִים
 וְהָרַעִים שְׁקוּלִים אֵלֵא שֶׁמִּבְּחִינַת מִצְוָה
 הַנֶּפֶשׁ, הַנֶּפֶשׁ הָאֱלוֹקִית וְהַיִּצֵּר הַטּוֹב
 מִצַּד אֶחָד וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְהַיִּצֵּר הָרַע
 מִצַּד שְׁנֵי הֵם בְּתוֹקֵף וְנִלְחָמִים מִי
 יִשְׁלוּט עַל אַבְרֵי הַגּוֹף אֲבָל הוּא לְעוֹלָם
 לֹא נִכְשֵׁל בְּמַעֲשֵׂהוּ, דִּיבּוֹר אוֹ מַחֲשַׁבָּה
 שֶׁהִיא מְדַת כָּל אָדָם כִּי אִמְנֵם
 רַק יַחֲדֵי סְגוּלָה זוֹכִים לְהוֹיֵת צִדִּיקִים
 בְּמוֹבֵן זֶה שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁלָּהֶם
 הַתְּהַפְּכָה לְקְדוּשָׁה, אֲבָל כֹּל אָדָם יִכוֹל
 וְנִדְרֵשׁ לְהַשִּׁיג שְׁלִיטָה מְלֵאָה עַל
 הַמַּחֲשַׁבָּה וְהַדִּיבּוֹר וְהַמַּעֲשֵׂה (שְׁלוֹ)
 הוּא עֲנִין בִּירוֹר וְזִיכּוּף עִידוֹן
 הַמְּדוּת, וְכַמְבוּאָר בְּמִקּוֹם
 אַחֵר³⁴ שְׁעֵיקַר הָעֲבוּדָה בְּזִמְן
 הַזֶּה בּוֹמֵן הַגְּלוּת כַּאֲשֶׁר יֵשׁ יִרֵידַת
 שְׁזֶהוּ עֲנִין כִּיבוּשׁ שְׁבַע עֲמִינִין

(33 רפי"ד. 34) מאמרי אדה"ז תקס"ח ע' תת ואילך. ע' אמ"ט ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' ד ואילך. ועוד.

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 צדק' ב"ג ניסן תרכ"ו) בְּדַבְּרוֹ-הַמִּתְחִיל בַּמָּאֵר הַפּוֹתַח בַּסּוּק וַיְחִי
 44 יַעֲקֹב דְּשָׁנַת תַּרְכַּח³⁵, בְּהִקְדָּם הַקּוֹשֵׁיָא הַיְדוּעָה³⁶ בַּתּוֹרַת
 45 הַחֲסִידוֹת בְּנוֹגַע לְדוֹד הַמֶּלֶךְ שֶׁשָּׁנוֹת חֲיָיו הָיוּ בְּמִסְפָּר שָׁבְעִים
 46 שָׁנָה, שְׁמִצְיָנוּ³⁷ בְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ הָיָה רָאוּי לְהִיּוֹת נָפֵל
 47 וְלֹא נִקְצְבוּ לוֹ חַיִּים מִשְׁלוֹ אֵלָּא
 48 שְׁאָדָם הָרֵאשׁוֹן נָתַן לוֹ לְדוֹד
 49 הַמֶּלֶךְ שָׁבְעִים שָׁנָה מִשְׁנוֹת חֲיָיו
 50 (וְלִכְּנֹן חֲסָרוֹ שָׁבְעִים שָׁנָה
 51 מִשְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן
 52 שְׂרָאוּי הָיָה מִלְכַתְחִילָה לְחַיּוֹת
 53 אֶלְף שָׁנִים, שְׁנַאָמְר³⁸ בַּאֲהָרָה
 54 שְׁלֹא לֵאכּוֹל מֵעַץ הַדֶּעַת כִּי בְיָוִם
 55 אֶכְלָךְ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת, וְיִוְמוֹ
 56 שֶׁל הַקֶּבֶ"ה אֶלְף שָׁנִים,
 57 שְׁנַאָמְר³⁹ כִּי אֶלְף שָׁנִים
 58 בְּעֵינֵיךְ כְּיוֹם אֶתְמוֹל גו'),
 59 וְכִמּוֹ כֵּן מְצִינּוּ⁴⁰ בְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ
 60 ז"ל שֶׁהָאֲבוֹת נָתְנוּ לוֹ לְדוֹד הַמֶּלֶךְ
 61 שָׁבְעִים שָׁנָה (אֲבָרְהָם נָתַן לוֹ
 62 ה' שָׁנִים, שְׁנַחֲסָרוּ מִשְׁנוֹתָיו
 63 שֶׁהָיוּ צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת ק"פ,
 64 יַעֲקֹב נָתַן לוֹ כ"ח שָׁנִים
 65 שְׁנַחֲסָרוּ מִשְׁנוֹתָיו, שֶׁהָיוּ
 66 צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת קע"ה כְּשֵׁנִי
 67 חֲיֵי אֲבָרְהָם. וְיוֹסֵף נָתַן לוֹ
 68 ל"ז שָׁנִים שְׁנַחֲסָרוּ מִשְׁנוֹתָיו
 69 שֶׁהָיוּ צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת קמ"ז
 70 כְּשֵׁנִי חֲיֵי יַעֲקֹב), וְלִכְּאוּרָה,
 71 כִּינּוֹן שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ חֵי בַּפּוֹעַל רַק
 72 שָׁבְעִים שָׁנָה פַּעַם אַחַת, לָמָּה
 73 הוּצָרָךְ שִׁתְּנוּ לוֹ אַחֲרֵים ב'
 74 פְּעָמִים שָׁבְעִים שָׁנָה, הֵן
 75 שָׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל אָדָם
 76 הָרֵאשׁוֹן וְהֵן שָׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל
 77 הָאֲבוֹת. ?
 78 אַךְ הָעֵנִין הוּא, שֶׁשָׁבְעִים
 79 שָׁנָה הוּא עֵנִין הַמְּשַׁכַּת

1 בְּרוּחַנִיּוֹת, מַה-שְּׂאִין-כֵּן הָעֲבוּדָה דְּבִירוֹר וְהַעֲלֵאת הַמוֹחִין
 2 שִׁבְנֶפֶשׁ הִיא עֲבוּדָה קָשָׁה, שְׁלָאוּ כָּל מוֹחָא סְבִיל דָּא, דְּבַר
 3 נַעֲלָה שְׁלֹא כָּל מוֹת מִסּוּגַל לְסַבּוֹל וְלִשְׂאֵת וְלַחֲכִיל וְעֵיקַר הָעֵנִין דְּבִירוֹר
 4 הַמוֹחִין יְהִיָּה לְעֵתִיד-לְבָא, בִּימוֹת הַמֶּשִׁיחַ שְׂאָז יְהִיָּה בְּנוֹסְף
 5 לְכִיבוּשׁ שְׁבַע הָאוּמוֹת, כִּנְגַד שְׁבַע
 6 הַמִּידוֹת, גַּם כִּיבוּשׁ ג' הָעֲמֻמִּין
 7 דְּקִנֵּי קִנְיֵי וְקִדְמוֹנֵי, שִׁכְנַגְד ג'
 8 הַמוֹחִין חֲכָמָה בִּינָה וְדַעַת שְׂאִי-
 9 אֶפְשָׁר לְכַרְרָם בְּזִמְנֵי הַזֶּה.
 10 וְעַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּבִירוֹר
 11 שָׁבַע הַמִּדּוֹת, שָׁבַע שָׁנִים,
 12 בָּאִים לְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה,
 13 דְּמִסְפָּר ק"מ מֵאָה וָאַרְבַּעִים הוּא
 14 ב' פְּעָמִים שָׁבְעִים. הֵינּוּ,
 15 שְׁנוֹסְף עַל הַמִּסְפָּר דְּשָׁבַע
 16 שָׁנִים, שְׁכַאמּוֹר מִתִּיחַס לְשָׁבַע
 17 הַמִּדּוֹת יִשְׁנוּ גַּם הַמִּסְפָּר
 18 דְּשָׁבְעִים, שְׁמוּרָה עַל שָׁבַע
 19 הַמִּדּוֹת כְּפִי שְׁהֵן כְּלוּלוֹת
 20 מֵעֵשֶׂר, כְּמַבּוּאֵר בְּקַבְלָה וְחֲסִידוֹת
 21 שְׁכַל אַחַת מֵעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת כְּלוּלָה מְכַל
 22 הָעֵשֶׂר (לְמַשֵּׁל, בְּמִידַת הַחֲסֵד יֵשׁ חֲכָמָה
 23 שִׁבְחָסֵד, בִּינָה שִׁבְחָסֵד וְכֵן הַלֵּאָה)
 24 שֶׁהוּא עֵנִין הַמְּשַׁכַּת הַמוֹחִין
 25 בְּמִדּוֹת, הֵינּוּ אַף שִׁבְדוֹךְ כָּלֵל הָאוֹר
 26 הַמֵּאִיר בְּמִידוֹת הוּא מוֹעֵט וּמְצוּמֵצִם
 27 לְגַבֵּי הָאוֹר הַמֵּאִיר בְּמוֹחִין, לְעֵתִים יֵשׁ
 28 הָאָרֶה שֶׁל אוֹר הַמוֹחִין בְּמִדּוֹת עֲצֻמִּין
 29 וְכִּזְהָ גּוֹפָא ב' פְּעָמִים
 30 שָׁבְעִים, שְׁעוּלָה בְּסֵךְ הַכּוֹל ק"מ
 31 (וְכִפִּי שֶׁהוּא בְּסְפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, מֵעַן
 32 זֶה הוּא בְּעֵשֶׂר כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ
 33 שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מִהַסְּפִירוֹת), וְהוֹלֵךְ וּמַבְּאֵר
 34 אֵת הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל הַמִּסְפָּר שְׁבַעִים
 35 פְּעָמִים, שֶׁהוּא בְּסֵךְ הַכּוֹל מֵאָה
 36 וָאַרְבַּעִים.

37 וְהָעֵנִין בְּזָה, כְּפִי שְׁמִבְּאֵר
 38 כ"ק אָדְמוּרֵי מַהֲרָ"שׁ
 39 (שֶׁהַשָּׁנָה שְׁנַת תַּשְׁכ"ז בַּה נִאֲמַר
 40 מֵאֲמַר זֶה הִיא שְׁנַת הַמֵּאָה
 41 לְשָׁנַת נְשִׂאוֹתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה
 42 אַחֲרֵי הַתְּלִקוֹת אֲבִיו אֲדְמוּרֵי הַצִּמְחָה

(35) סה"מ תרכ"ח ע' נז. (36) ראה סה"מ צ' להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ב. וראה גם ד"ה להבין כו' דאדם קדמאה שאל ע' שנין תרכ"ח (סה"מ תרכ"ח ע' סב). (37) במדב"ר פי"ד, יב. יל"ש בראשית רמז מא. ועוד. (38) בראשית ב, יז. (39) תהלים צ, ד. (40) זח"א קסח, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 עֲצָמוּ וּלְכֵן חַי בְּפוּעַל שְׁבַעִים שָׁנָה וְלֹא מֵאָה וְאַרְבַּעִים שָׁנָה אִף שֶׁבַחֲחַלֵּט
 44 הִיָּתָה בּוֹ גַם הָאָרָה מִ'דַּעַת עֲלִיּוֹן', כִּיּוּן שֶׁלֹּא הִיָּתָה כִּנְעִיּוֹן בְּפָנֵי עֲצָמוּ אֵלָּא
 45 כִּפִּי שֶׁהִיא מְלוּבֶשֶׁת בִּ'דַּעַת תַּחְתּוֹן'.
 46 אָמְנָם שְׁנוֹת חַיֵּי יַעֲקֹב הָיוּ קַמ"ז שָׁנָה, כִּי לְאַחֲרֵי הָעֲבוּדָה
 47 בְּבִרְוֵר ז' הַמְדוּת, שֶׁהִיא הַתּוֹכֵן
 48 הַפְּנִימִי שֶׁל שֶׁבַע הַשָּׁנִים הַמְּנוּיִים בְּפָנֵי
 49 עֲצָמוּ הִיָּתָה אֲצִלוֹ הַמְשָׁכַת
 50 הַמּוֹחִין בְּמַדּוֹת (ע' שָׁנָה)
 51 בְּאוֹפֵן שְׁנַמְשָׁף גַּם 'דַּעַת
 52 עֲלִיּוֹן' כִּפִּי שֶׁהוּא מֵצַד
 53 עֲצָמוּ, וְלְכֵן חַי עוֹד קַמ"מ
 54 שָׁנָה, נּוֹסְפִים עַל שֶׁבַע הַשָּׁנִים, בִּ'
 55 פְּעָמִים ע' שָׁנָה, דִּהְיִינוּ הֵן
 56 'דַּעַת תַּחְתּוֹן' וְהֵן 'דַּעַת
 57 עֲלִיּוֹן'.
 58 וְעַנְיָן זֶה שֶׁל הַמְשָׁכַת הַמּוֹחִין
 59 בְּמִדּוֹת בְּרִגְוָה נְעִלִית, הַכּוֹלֵל הַמְשָׁכָה
 60 וְהַתְּגִלּוֹת שֶׁל "דַּעַת עֲלִיּוֹן" בְּרִגְוָה
 61 גְּבוּהָה, כִּפִּי שֶׁהוּא מֵצַד עֲצָמוּ יִתְגַּלֶּה
 62 לְעֵתִיד-לְבָא, בְּתַחֲתֵת הַמְּתִים,
 63 כֹּאשֶׁר הַנְּשָׁמוֹת יִהְיוּ בְּנוֹפִים שְׂאֵז
 64 יִהְיֶה עֵיקַר הָעַנְיָן דְּקַבּוּל
 65 הַשְּׂכָר (פּנ"ל), שֶׁזֶהוּ מֵה
 66 שְׂפָתוֹב⁴¹ בִּיעוּדִים שֶׁל הַגְּאוּלָּה
 67 לְעֵתִיד לְבוֹא כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ,
 68 בִּ' פְּעָמִים עֵין, פְּעָמִים שְׁבַעִים,
 69 שֶׁהָרֵאָיָה דַּעַת הַתַּחְתּוֹן תִּהְיֶה
 70 כְּמוֹ הָרֵאָיָה דַּעַת הָעֲלִיּוֹן,
 71 בְּאוֹפֵן דִּישֶׁר יִחְזוּ פְּנִימוֹ⁴²,
 72 שְׂכָל הָעַנְיָנִים לְמִטָּה יִהְיוּ
 73 כְּמוֹ לְמַעְלָה, (וּכְמוֹבֹאֵר בְּלִקּוּטֵי
 74 תוֹרָה פְּרַשְׁת רֵאָה: "... אִוֵּר אֵין-סוֹף
 75 בִּירוֹן-הוּא מִמַּשׁ שֶׁלִּמְעַלָּה מְעַלָּה מְסַדֵּר
 76 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְשֶׁמֶל מְעַלָּה וְמוֹטָה שׁוּיִם,
 77 לְכַךְ נִמְשָׁךְ מִשֶׁם לְהִיּוֹת גִּילּוֹי בִּיטוּל זֶה
 78 לְמִטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה. וְזֶהוּ לְעִשׂוֹת הַיִּשֶׁר
 79 בְּעֵינֵי ה' אֱלוֹהֵיךָ, פִּירוּשׁ הַיִּשֶׁר כְּמוֹ
 80 יִשֶׁר יִחְזוּ פְּנִימוֹ דִּהְיִינוּ לְעִשׂוֹת בִּ'
 81 בַּחֲנִינֵת עֵינִים בְּבַחֲנֵת יִשֶׁר בְּהַשׁוּוּאָה
 82 אַחַת לְמַהוּוֵי אַחַד בְּאֶחָד וְעֵין בְּעֵין
 83 יִרְאוּ וְגו'") כִּפִּי שֶׁיִּהְיֶה בְּקִרְוֵב
 84 מְמֹשׁ, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ.

1 הַמּוֹחִין בְּמַדּוֹת פּנ"ל, וּבִ' פְּעָמִים שְׁבַעִים הֵם בִּ' הַדְּרָגוֹת
 2 שְׁבַהֲמִשְׁכַּת הַמּוֹחִין בְּמַדּוֹת, וְהוּא עַנְיָן דַּעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת
 3 תַּחְתּוֹן, כְּמוֹבֹאֵר בַּחֲסִידוֹת (עַל הַפְּסוּק "אֵל-דַּעַת הוּא") שִׁישׁ שְׁנֵי אוֹפְנֵי
 4 יְדִיעָה וְהִכָּרָה בְּאֵלּוֹקוֹת, "דַּעַת עֲלִיּוֹן" – כִּפִּי שֶׁהַדְּבָרִים הֵם מְלֻמְעֵלָה, מֵצַד
 5 הָאֵלּוֹקוֹת, וְ"דַּעַת תַּחְתּוֹן" – כִּפִּי
 6 שֶׁהַדְּבָרִים הֵם מְלֻמְטָה מֵצַד הַנְּבִרָאִים
 7 שֶׁהֵם בִּ' אוֹפְנֵי רֵאִית הָעֵין
 8 (עֵין מְסַפְרוֹ שְׁבַעִים), כְּלוֹמֵר
 9 שְׁתֵּי נִקּוּדוֹת-מִבְּט שׁוֹנוֹת עֵין
 10 שְׁלֻמְעֵלָה וְעֵין שְׁלֻמְטָה.
 11 וְזֶהוּ הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל שְׁבִין ע'
 12 שָׁנָה דְּאָדָם הָרֵאשׁוֹן לְע' שָׁנָה
 13 דְּהָאֲבוֹת, שֶׁהֵם שְׁתֵּי הַפְּעָמִים שֶׁל
 14 שְׁבַעִים שָׁנָה שֶׁנִּתְּנוּ לְדוֹד הַמֶּלֶךְ,
 15 כְּאִמּוֹר, 'שְׁע' שָׁנָה דְּאָדָם
 16 הָרֵאשׁוֹן הוּא עַנְיָן 'דַּעַת
 17 תַּחְתּוֹן', עֵין שְׁלֻמְטָה הַמְּבַט
 18 וְהִרְאִיָּה בְּאֵלּוֹקוֹת כִּפִּי שֶׁהוּא מְלֻמְטָה.
 19 וְע' שָׁנָה דְּהָאֲבוֹת הוּא עַנְיָן
 20 'דַּעַת עֲלִיּוֹן', עֵין שְׁלֻמְעֵלָה
 21 הַמְּבַט וְהִרְאִיָּה בְּאֵלּוֹקוֹת כִּפִּי שֶׁהוּא
 22 מְלֻמְעֵלָה.
 23 וְזֶהוּ שְׁגַם אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְגַם
 24 הָאֲבוֹת נִתְּנוּ לְדוֹד ע' שָׁנָה,
 25 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הִיָּתָה אֲצִלוֹ לֹא
 26 רַק הַמְשָׁכַת 'דַּעַת תַּחְתּוֹן' אֲלָּא גַּם הַמְשָׁכַת 'דַּעַת
 27 עֲלִיּוֹן'. וּמְפַל-מְקוֹם הָיוּ שְׁנוֹת חַיֵּי שְׁבַעִים שָׁנָה
 28 בְּלִבָּהּ, כִּי עֵיקַר עַנְיָנוּ שֶׁל דּוֹד, סְפִירַת הַמְּלֻכּוֹת,
 29 הוּא עַנְיָן 'דַּעַת תַּחְתּוֹן', וְמֵה שְׁנַמְשָׁף אֲצִלוֹ דַּעַת
 30 עֲלִיּוֹן (ע' שָׁנָה דְּהָאֲבוֹת), הָרִי זֶה רַק 'דַּעַת
 31 עֲלִיּוֹן' כִּפִּי שְׁנַמְשָׁף וּמְתַלְבֵּשׁ בִּ'דַּעַת תַּחְתּוֹן',
 32 אֲבָל לֹא 'דַּעַת עֲלִיּוֹן' כִּפִּי שֶׁהוּא מֵצַד עֲצָמוּ.
 33 אָמְנָם שְׁנוֹת חַיֵּי יַעֲקֹב הָיוּ קַמ"ז שָׁנָה, כִּי לְאַחֲרֵי
 34 הָעֲבוּדָה בְּבִרְוֵר ז' הַמְדוּת, הִיָּתָה אֲצִלוֹ הַמְשָׁכַת
 35 הַמּוֹחִין בְּמַדּוֹת (ע' שָׁנָה) בְּאוֹפֵן שְׁנַמְשָׁף גַּם
 36 'דַּעַת עֲלִיּוֹן' כִּפִּי שֶׁהוּא מֵצַד עֲצָמוּ, וְלְכֵן חַי עוֹד
 37 קַמ"מ שָׁנָה, בִּ' פְּעָמִים ע' שָׁנָה, דִּהְיִינוּ הֵן 'דַּעַת
 38 תַּחְתּוֹן' וְהֵן 'דַּעַת עֲלִיּוֹן'.
 39 וְעַנְיָן זֶה יִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד-לְבָא, בְּתַחֲתֵת הַמְּתִים,
 40 שְׂאֵז יִהְיֶה עֵיקַר הָעַנְיָן דְּקַבּוּל הַשְּׂכָר
 41 (פּנ"ל), שֶׁזֶהוּ מֵה שְׂפָתוֹב⁴¹ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ,
 42 בִּ' פְּעָמִים עֵין, שֶׁהָרֵאָיָה דַּעַת הַתַּחְתּוֹן תִּהְיֶה
 43 כְּמוֹ הָרֵאָיָה דַּעַת הָעֲלִיּוֹן, בְּאוֹפֵן דִּישֶׁר יִחְזוּ
 44 פְּנִימוֹ⁴², שְׂכָל הָעַנְיָנִים לְמִטָּה יִהְיוּ כְּמוֹ לְמַעְלָה,
 45 כִּפִּי שֶׁיִּהְיֶה בְּקִרְוֵב מְמֹשׁ, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ.
 46 בִּ'דַּעַת תַּחְתּוֹן', אֲבָל לֹא
 47 'דַּעַת עֲלִיּוֹן' כִּפִּי שֶׁהוּא מֵצַד

בס"ד. שיחת ש"פ ויחי, י"א טבת, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. פותחין בדבר מלכות¹ - דבר מלכות של הקב"ה, מלכו של עולם - היא התורה.
- 2 וכיון שהתורה ניתנה למטה, בזמן ובמקום, הרי מובן, שהפתיחה בתורה צריכה להיות בפרשת השבוע
- 3 שקורין באותו זמן (אף שישנם פרשיות נוספות בתורה).
- 4 ובפרשת השבוע גופא - שיש בה כו"כ פסוקים, ובכל פסוק ישנם כו"כ תיבות - צריכה להיות הפתיחה
- 5 בהתחלת הפרשה, שזהו הפסוק הראשון שבפרשה, ובפסוק הראשון גופא (שיש בו כו"כ תיבות) - בתיבה
- 6 הראשונה שבפסוק [וכמבואר במ"א² שכל הפרשה קשורה עם התיבה הראשונה שבפרשה, אשר על שמה
- 7 נקראת הפרשה כולה], ובתיבה הראשונה גופא (שיש בה כו"כ אותיות) - באות הראשונה. והיינו, שהענין
- 8 ד"פותחין בדבר מלכות" צ"ל בפתיחת (התחלת) ה"דבר מלכות" גופא, ועד להפתיחה דהפתיחה.
- 9 וכיון שתושב"כ ותושבע"פ באים בחדא מחתא [וכמבואר באגה"ק³ ש"רצון העליון ב"ה המלוכבש
- 10 בתרי"ג מצות שבתורה שבכתב . . אינו מתגלה אלא בתורה שבע"פ", וכפי שרואים זאת במוחש, הן
- 11 בנוגע להבנת כוונת הדברים בתושב"כ, שזהו בקו ד"עשה טוב", והן בנוגע לשלילת פירושים שאינם
- 12 אמיתיים, שזהו בהקו ד"סור מרע"] - הרי מובן שהענין ד"פותחין בדבר מלכות", בהתחלת הפרשה, הוא
- 13 הן בנוגע לתושב"כ, והן בנוגע לתושבע"פ, היינו, התחלת הפרשה בתושב"כ כפי שנתבארה בתושבע"פ,
- 14 כדלקמן.
- 15 ב. התחלת הפרשה היא: "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו'".
- 16 וצריך להבין: מדוע הוצרך הכתוב לומר "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" - הרי כבר נאמר
- 17 לפנ"ז⁴ שבבוא יעקב מצרימה אמר לפרעה (במענה לשאלתו "כמה ימי שני חיך") "ימי שני מגורי שלושים
- 18 ומאת שנה", וא"כ, כאשר נאמר בהמשך הכתוב הסך-הכל של שני חיי יעקב, "ויהי ימי יעקב שני חייו
- 19 שבע שנים וארבעים ומאת שנה", אזי מובן מאליו שיעקב חי בארץ מצרים שבע עשרה שנה?!
- 20 ויובן ע"פ המבואר בתושבע"פ - כידוע הסיפור אודות רבינו הזקן ונכדו הצ"צ (כפי שכבר נדפס⁵),
- 21 שכאשר הצ"צ למד בילדותו את הכתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", תירגם לו מורו -
- 22 ע"פ פי' בעל הטורים - שיעקב אבינו חי את י"ז מבחר שנותיו בארץ מצרים.
- 23 וכיון שי"ז שנה אלו היו מבחר שנותיו, לכן נימנו בפני עצמם, ועד שפעלו גם על כל שאר שנותיו.
- 24 והמשך הסיפור הוא, שכשבא הצ"צ הביתה מהחדר, שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב
- 25 אבינו, בחיר האבות⁶, יהיו מבחר שנות חייו י"ז שנה שגר בארץ מצרים, "ערות? הארץ"?!
 26 כלומר: הן אמת שבגשמיות היו י"ז שנים אלו הטובות ביותר, שהרי עד אז היו ליעקב כו"כ צרות,
- 27 "צרת לבן צרת עשו וכו"⁸, ואילו במצרים חי במנוחה, והתפרנס ע"י יוסף, כמ"ש⁹ "ויכלכל יוסף גו'",
- 28 אבל, כל זה שייך רק אצל אדם שעיקר חייו הוא בשייכות לעניני הגוף, משא"כ אצל אדם כמו יעקב,
- 29 שעיקר חיותו היא הנשמה, ורק לאח"ז באים עניני הגוף, ויתירה מזה, שהנשמה מתגברת על הגוף, ועד
- 30 שהגוף אינו תופס מקום אצלו כלל, וא"כ, איך אפשר לומר שהשנים המובחרות שלו היו בארץ מצרים,
- 31 ערות הארץ?!

(6) שעה"פ תולדות כו, כה. וראה ג"כ ב"ר פע"ו, א. זח"א

קיט, ב. קמז, ב.

(7) מקץ מב, ט. יב. וראה קה"ר עה"פ (א, ד) והארץ לעולם

עומדת.

(8) פרש"י מקץ מג, יד.

(9) ויגש מז, יב.

(1) ראה סה"ש תש"ח ע' 224. וש"נ.

(2) ראה גם שיחת ש"פ ויחי תשכ"ה בתחלתה (תו"מ חמ"ב

ע' 97). וש"נ.

(3) סכ"ט (קנ, ב).

(4) ויגש מז, ח"ט.

(5) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' שעג (נעתק ב"היום

יום" יח טבת). נתבאר בלקו"ש ח"י ע' 160 ואילך.

1 והגע עצמך: קודם בואו לארץ מצרים, חי יעקב בארץ ישראל, ארץ הקודש, ובודאי הי' נקל לנשמה
 2 לפעול כל עניני הקדושה שלה בארץ ישראל יותר מאשר בארץ מצרים!?

3 ובפרט שבארץ ישראל גופא היו השנים שבהם ישב יעקב במנוחה ולמד תורה בבית מדרשם של שם
 4 ועבר¹⁰, ובודאי היו שנים אלו מבחר שנותיו. וא"כ, איך יתכן לומר שמבחר שנותיו של יעקב היו י"ז
 5 השנים שחי בארץ מצרים!?

6 ועל זה ענה לו רבינו הזקן: כתיב¹¹ "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא
 7 במדרש¹² - מובא ברש"י¹³ - להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה.
 8 "להורות לפניו גשנה" - שכאשר לומדים תורה, אזי מתקרבים להקב"ה ("גשנה" - מלשון הגשה וקירוב).
 9 ואז, הנה גם במצרים נעשה "ויחי" ("געלעבט").

10 עד כאן היא הפתיחה בדבר מלכות מתושב"כ ומתושבע"פ.

11 ג. ובענין זה יש הוראה - כמו כל ענין בתורה, שאינו סתם סיפור שאירע בעבר ולא נוגע עתה, אלא
 12 מהוה הוראה לכל זמן ולכל מקום. ובפרט כאשר מדובר אודות ענין שאירע אצל האבות, "אין קורין
 13 אבות אלא לשלשה"¹⁴, ובנוגע להאבות גופא - יעקב, בחר שבאבות, והרי "מעשה אבות סימן לבנים"¹⁵,
 14 הוראה וסלילת דרך בנוגע להנהגת כל אחד מישראל. וכידוע גם פתגם רבינו הזקן¹⁶ שצריכים לחיות עם
 15 הזמן, דהיינו, עם פרשת השבוע. וכיון שכן, הרי בודאי שצריכים ללמוד הוראה בחיים מהפסוק הראשון
 16 שבו היא פתיחת הפרשה.
 17 וההוראה היא:

18 לא די בכך שיהודי לומד תורה ומתעלה ביראת שמים כו' בהיותו במעמד ומצב של מנוחה - שהרי
 19 בשביל זה לא הי' צורך בירידת הנשמה למטה, אלא הי' מספיק עבודת הנשמה כפי שהיתה קודם ירידתה
 20 למטה; וכיון שהנשמה ירדה למטה, ל"בירא עמיקתא"¹⁷, שזוהי ירידה גדולה, ודוקא עי"ז באה הנשמה
 21 לעלי' גדולה ביותר שלא היתה יכולה להגיע אלי' לולי הירידה, הרי מובן, שדוקא ע"י הירידה למצרים,
 22 "ערות הארץ", באה הנשמה לתכלית העילוי והשלימות.

23 [וזהו הביאור ששנותיו המובחרות של יעקב (שפעלו גם על כל שאר שנותיו) היו בארץ מצרים - כי
 24 דוקא שם נשלם תכלית הענין של ירידת הנשמה למטה].

25 וענין זה נעשה עי"ז שידועים שגם כאשר נמצאים בארץ מצרים, "ערות הארץ", הנה לכל לראש צריך
 26 "להתקין בית תלמוד (ישיבה) שמשם תצא הוראה" - הוראה דייקא, כי התורה אינה רק ענין של לימוד,
 27 הבנה והשגה, אלא היא גם מורה-דרך בחיים בנוגע לפועל, כיון שעיקר הלימוד הוא להביא לידי מעשה,
 28 והיינו, שמבלי הבט על כך שנמצאים בארץ עשירה שמשבירה בר לכל הארצות, לא צריכים להישקע
 29 ("ווערן פארזונקען") בזה, אלא לידע, שהעיקר הוא "בית תלמוד", כך, שגם כאשר חיים בארץ מצרים
 30 ועסוקים בעניני מצרים, חדורים בעניני "בית תלמוד" . . הוראה".

31 וכאשר מתנהגים באופן כזה, הנה לא זו בלבד שלא צריכים להיות נתונים תחת מרות חוקי מצרים,
 32 אלא אדרבה, שנעשים אלו שקובעים את החוקים - כפי שהי' אצל יוסף, שהי' "מושל (ושולט) בכל ארץ
 33 מצרים"¹⁸, וכולם הוצרכו לציית לציוויים שלו.

34 וזהו גם אופן ההנהגה שצ"ל במדינה שבה נמצאים אנו עתה, שהיא בבחינת "המשביר לכל עם

15 ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.

16 סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

17 ע"פ ל' חז"ל - חגיגה ה, ב.

18 ויגש מה, ח"כ.

10 ראה פרש"י תולדות כה, כז.

11 ויגש מו, כח.

12 תנחומא באבער, יל"ש עה"פ.

13 ושם: "להתקין . . שמשם תצא הוראה".

14 ברכות טז, ב.

1 הארץ"¹⁹, וכל המדינות זקוקות אלי' מצד ריבוי העשירות שבה - שצריכים לידע שאין להישקע בעניני
2 המדינה, אלא לכל לראש יש "להתקין בית תלמוד שמשם תצא הוראה", שכן, עיקר ענינו של יהודי הוא
3 לימוד התורה, ובאופן שאין זה ענין של לימוד בלבד, אלא גם ענין של הוראה כיצד להתנהג בעניני
4 העולם.

5 והנתינת כח' לעבודה זו היא מהאבות, כאמור לעיל ש"מעשה אבות סימן לבנים", והיינו, שהאבות
6 הם המחנכים של בניו, שהרי תפקידו של האב הוא לחנך את בניו.

7 ועי"ז נעשה אמיתית ענין החיים, כמ"ש²⁰ "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", והיינו,
8 שע"י ההנהגה ע"פ התורה, שנקראת "תורת חיים", ומצוותי' שעליהם נאמר²¹ "וחי בהם", מתאחדים עם
9 "אלקים חיים"²².

* * *

10 ד. נוסף על הפתיחה בדבר מלכות בפסוק הראשון של הפרשה, צ"ל גם הפתיחה בתיבה הראשונה
11 של הפרשה - "ויחי", והיינו, שכל עניני התומ"צ שנעשים ע"י יהודי צריכים להיות מתוך חיות.
12 והענין בזה:

13 יהודי יכול לטעון ש"המעשה הוא העיקר"²³, וכיון שהנהגתו במעשה בפועל היא באופן שמקיים
14 תומ"צ, לא נוגע אם קיום התומ"צ הוא מתוך חיות, או שהחיות שלו היא בענינים אחרים, כמו כדור
15 רגל ("פוטבאָל"²⁴), קריאת עיתונים, או אפילו ענינים שכליים יותר, ואילו בנוגע לעניני התומ"צ מסתפק
16 בקיום במעשה בפועל בלבד, ללא חיות. ומוסיף לטעון, שגם אז הרי הוא במעמד ומצב שאינו רוצה
17 ואינו יכול להיות נפרד מאלקות (כפתגם רבינו הזקן²⁵), וכפס"ד הרמב"ם²⁶ שרצונו הפנימי של כל אחד
18 מישראל הוא לקיים את רצון הקב"ה.

19 ועל זה באה ההוראה מפתיחת הפרשה - שקיום התומ"צ צריך להיות באופן של "ויחי יעקב", מתוך
20 חיות ולהט ("קאָך"), ולא מספיק קיום המצוות באופן של "מצות אנשים מלומדה"²⁷, ללא חיות. שכן,
21 נוסף לכך שחסר החיות בקיום המצוה, יכול להיות שבכלל לא יקיים את המצוה כדבעי, אלא להיפך כו',
22 ולכן, יש צורך שאופן העבודה יהי מתוך חיות.

23 ובפרטיות יותר - לימוד התורה מתוך חיות; וכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"²⁸, הרי מובן
24 שהחיות בלימוד התורה פועלת חיות גם בקיום המצוות. ועד שענין החיות צ"ל החל מ"ראשית העבודה
25 ועיקרה ושרשה", שזהו"ע ה'קבלת עול' (כדברי רבינו הזקן בתניא²⁹), כיון שענין החיות הוא יסוד בעבודה.

26 ה. וכאשר ההנהגה היא באופן ד"ויחי יעקב", אזי פועלים שגם "בארץ מצרים" ("ערות הארץ") ישנו
27 מבחר שנות חייו (כפי' הבעה"ט), וכמרומו גם במ"ש "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה",
28 בגימטריא "טוב" (ולא רק ברמז, כבתושב"כ, אלא טוב הגלוי, כפי שנתגלה בתושבע"פ),
29 ויתירה מזה - לא רק י"ז, "טוב" פעם אחת, אלא טוב כפול - כמרומו בתיבת "ויחי", בגימטריא ל"ד,
30 ב"פ טוב (י"ז), ובלשון חז"ל: "הוכפל בו כי טוב"³⁰, "טוב לשמים וטוב לבריות"³¹.

סיון). ועוד.

26 ה' גירושין ספ"ב.
27 ישעי' כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג, ב). ובכ"מ.
28 קידושין מ, ב. וש"נ.
29 רפמ"א.
30 ב"ר פ"ד, ו. הובא בפרש"י עה"ת בראשית א, ז.
31 קידושין מ, א.

19 מקץ מב, ו.

20 ואתחנן ד, ד.

21 אחרי יח, ה.

22 ראה אבות דר"נ ספ"ד.

23 אבות פ"א מי"ז.

24 ראה לקו"ש ח"ד ע' 436 הערה 5.

25 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק

ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא

1 ואין זה באופן ש"טוב לבריות" הו"ע בפ"ע ו"טוב לשמים" הו"ע בפ"ע, אלא באופן ששניהם הם
 2 ענין אחד, והיינו, שלא די בכך שמצד טבעו הטוב עושה טובה לזולתו, אלא ההנהגה ד"טוב לבריות"
 3 צריכה להיות בגלל היותו "טוב לשמים" - כי, כאשר "טוב לבריות" הו"ע בפ"ע שנעשה מצד טבעו
 4 הטוב כו', הנה במקרה שעי"ז יחסר אצלו, ובשביל זה יצטרך לוותר על מציאותו כו', אזי ימנע מעשיית
 5 הטוב; משא"כ כאשר ה"טוב לבריות" קשור עם "טוב לשמים", אזי יעשה זאת גם כאשר צריך לוותר
 6 על מציאותו, כיון שהתורה מצווה אותו לעשות זאת, ודוקא באופן כזה יכול להיות אמיתית הענין ד"טוב
 7 לבריות".

8 וזהו גם מה שמצינו בגמרא³² בנוגע למצות צדקה, שלא די בנתינה כשלעצמה, אלא צריך להיות גם
 9 הענין ד"המפייסו",

10 - ואילו כאשר חסר הענין ד"המפייסו", הרי זה ע"ד שמצינו בגמרא במסכת קידושין³³ בנוגע לכיבוד
 11 אב: "יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו בריחים ומביאו לחיי העולם הבא" -
 12 והרי ענין זה יכול להיות רק מצד "טוב לשמים", מצד תורה, שאז הנתינה היא מתוך שמחה וטוב
 13 לבב.

14 וע"י עבודה זו זוכים להצלחה בכל עניני טוב, עד לטוב כפשוטו בגשמיות, ובאופן דמוסיף והולך
 15 ומוסיף ואור.

* * *

16 ו. נוסף על הפתיחה בתיבה הראשונה שבפרשה, ישנה גם הפתיחה של הפתיחה - האות הראשונה
 17 של התיבה הראשונה שעל שמה נקראת כל הפרשה - האות ו' של "ויחי":
 18 אות ו' מורה על ענין ההוספה, כפי שמצינו בגמרא³⁴ (והובא בפירוש רש"י בכ"מ³⁵) ש"וא"ו מוסיף
 19 על ענין ראשון".

20 [ולהעיר: לכאורה ה' מקום לומר, שהוא"ו ד"ויחי" אינה מורה על הוספה, אלא ענינה הוא להפוך
 21 תיבת "יחי" מלשון עתיד ללשון עבר³⁶. אבל, אי משום הא, ה' הכתוב יכול לומר מלכתחילה בלשון
 22 עבר: יעקב חי במצרים כו' (ללא צורך בתוספת וא"ו כדי להפוך מעתיד לעבר). ועכצ"ל, שהאות ו'
 23 ד"ויחי" מורה גם על ענין של הוספה].

24 וענינו בעבודה - שיהודי צריך תמיד להוסיף בקדושה.

25 ז. ובהקדמה:
 26 יהודי יכול לטעון ולשאול³⁷: מדוע יש לו מניעות ועיכובים והעלמות והסתרים על קיום התומ"צ, הן
 27 מבפנים, מצד ה"א-ל זר אשר בקרבך"³⁸, והן מבחוץ, מצד העולם? - הוא מוכן למלא את רצונו של
 28 הקב"ה, אבל מדוע צריך הדבר להגיע לו בקושי?!

29 והמענה על זה - שכל הכוונה של ירידת הנשמה למטה היא להבקייע ולבטל ("דורכרעכנן") את
 30 ההעלמות וההסתרים, ולברר את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם, שכן, דוקא כאשר יש העלמות
 31 והסתרים כו', וע"י העבודה מתגברים עליהם ומהפכים אותם כו', אזי נעשית הוספה בקדושה - שזהו
 32 הרמז בוא"ו המוסיף, שעבודתו של יהודי היא להוסיף בקדושה.

(32) ב"ב ט, ב. (ויניציאה, שס"ב) פ"ב אות ב. ספר הבחור המאמר הראשון

העיקר הרביעי ס"ג ואילך. ספר מסלול מסלת הפעלים נתיב ז

סמ"ז ואילך. ועוד.

(37) ראה גם תו"מ חמ"ז ע' 290 הערה 5. וש"נ.

(38) ראה שבת קה, ב.

(32) ב"ב ט, ב.

(33) לא, סע"א ואילך.

(34) פסחים ה, א. וש"נ.

(35) לך לך יז, ט. ויקרא א, יו"ד. ועוד.

(36) ראה ספר ערוגת הבשם (בדקדוק) להר"ש ארקואלטי

- 1 כוונת ירידת הנשמה היא - לא רק שהנשמה לא תתקלקל כו', אלא תישאר כמו שהיתה קודם ירידתה,
- 2 - הן אמת שגם ענין זה בלבד הו"ע גדול, וכדברי הגמרא³⁹ "שתהא יציאתך מן העולם כביאתך
- 3 לעולם", אבל אעפ"כ, לא זו היא כוונת הירידה, ואם לא יתוסף מאומה אצל הנשמה ע"י ירידתה למטה,
- 4 לא ה' צורך כלל בירידת הנשמה למטה, ומוטב ה' שתשאר הנשמה למעלה, ללא העלמות והסתרים
- 5 כו' -
- 6 אלא כוונת הירידה היא - בכדי שהנשמה תגיע למדרגה נעלית יותר מכמו שהיתה קודם ירידתה,
- 7 והיינו לפי שע"י העבודה למטה נעשה ענין של הוספה - להפוך את הלעו"ז ולהוסיף אותו למחנה
- 8 הקדושה, שזהו כללות ענין בירור הגוף ונה"ב, כמ"ש⁴⁰ "בכל לבבך", "בשני יצריך"⁴¹, היינו, שגם
- 9 היצה"ר יתברר ויתהפך ויסייע בעבודה, ולא רק בנוגע לעצמו, אלא גם שלא להתפעל מההעלמות
- 10 וההסתרים שבעולם, ולברר את חלקו בעולם.
- 11 ח. ובוזה גופא צריכה להיות הוספה על הוספה - שלא להסתפק בעבודה דאומול, אלא בכל יום צריך
- 12 להתוסף יותר מכמו שהי' עד היום, והיינו, שעבודתו של יהודי צריכה להיות תמיד באופן של הוספה,
- 13 שזהו ענינו של הוא"ו מוסיף על ענין ראשון.
- 14 וכפי שרואים גם בימי חנוכה - דמינ' אזלינן - שבכל יום צריך להוסיף באור:
- 15 אף שבלילה הראשון נחשבת הדלקת נר אחד להנהגה של "מהדרין מן המהדרין", הנה למחרת אינו
- 16 יכול להסתפק בכך, אלא צריך להדליק שני נרות, ורק אז יחשב ל"מהדרין מן המהדרין". ובלילה השלישי
- 17 - לא מספיקה גם הדלקת שני נרות, אלא צריך להדליק שלשה נרות, ואם ידליק רק שני נרות, כמו
- 18 אתמול, אינו נחשב ל"מהדרין מן המהדרין", אף שאתמול נחשב ל"מהדרין מן המהדרין" ע"י הדלקת
- 19 שני נרות⁴².
- 20 ולכאורה: איך יתכן הדבר - צועק ככרוכיא - הרי אתמול נחשבה לו הדלקת שני נרות להנהגה של
- 21 "מהדרין מן המהדרין", ומדוע כשמדליק היום אותם שני נרות, אינו נחשב ל"מהדרין מן המהדרין" ?!
- 22 אך הענין הוא - שהעבודה צריכה להיות באופן של הוספה, וא"ו מוסיף על ענין ראשון, והיינו,
- 23 שבכל יום צריכה להיות הוספה על העבודה שהיתה עד עתה.
- 24 ט. ויש לבאר גם השייכות של הפתיחה בוא"ו המוסיף בהתחלת התיבה הראשונה לכללות התיבה -
- 25 "ויחי" - שאמיתית ענין החיות ("יחי") שצריכה להיות בקיום התומ"צ (כנ"ל בארוכה) היא דוקא כאשר
- 26 ישנו הענין דוא"ו המוסיף ("ויחי"), שזהו"ע ההוספה בעבודה.
- 27 וכפי שרואים במין הצומח, שיש בו תמיד ענין של צמיחה והוספה, וכן הוא במין החי, שכלול בו
- 28 גם מעלת הצומח (שהרי "יש בכלל מאתיים מנה"⁴³), שיש בו תמיד ענין של צמיחה והוספה, מבלי
- 29 להסתפק במה שישנו עד עתה, ולא כמו מין הדומם, שנשאר תמיד במציאותו (אא"כ יש סיבות מן הצד
- 30 כו').
- 31 ויש להביא דוגמא לדבר מחיי הגוף בגשמיות - כמ"ש הרמב"ם⁴⁴ שחולי הנפש הוא כמו חולי הגוף:
- 32 כל אדם זקוק בכל יום מחדש ללחם ומים, ולעולם לא ימאס לו הדבר. ולכאורה: כבר אכל לחם
- 33 ושתה מים אתמול ושלשום, וכל ימיו, במשך שבעים שנה, וא"כ, מדוע חוזר ואוכל ושותה גם היום?!
- 34 ובכן: כאשר ישאלו אדם שאלה כזו, ישיב, שלא נוגע לו כל השאלות שהם באופן של "לומדות"...
- 35 המציאות בפועל היא שעכשיו הוא רעב וצמא, ולכן צריך לאכול ולשתות, ואינו יכול להסתפק בכך
- 36 שאכל ושתה במשך שבעים שנה!...

(39) ב"מ קז, א.

(40) ואתחנן ו, ה.

(41) ב"ב מא, ב.

(42) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 127.

(43) ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.

(44) ה' דעות רפ"ב. שמונה פרקים פ"ג.

(39) ב"מ קז, א.

(40) ואתחנן ו, ה.

(41) ב"ב מא, ב.

(42) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 127.

(43) ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.

(44) ה' דעות רפ"ב. שמונה פרקים פ"ג.

1 וכך צריך להיות גם ברוחניות, בנוגע לקיום התומ"צ - שיהודי צריך להרגיש שהתומ"צ הם "לחם
 2 חוקו", כך, שזהו ענין שנוגע לקיומו, ולולי זאת ה"ה רעב וצמא, וכשם שמרגיש שזקוק ללחם ומים
 3 בגשמיות בכל יום מחדש, כך גם בנוגע לקיום התומ"צ, ש"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"⁴⁵.

4 ואין זה באופן שרק כאשר מתחיל להניח תפילין הרי זה דבר מיוחד עם כל החגיגה והטקס כו'
 5 ("מיטן גאַנצן פאַראַד און צערעמאַניע"), משא"כ למחרת, לאחר חודש, או לאחר עשר שנים כו', אלא
 6 אדרבה: כיון שזוהי חיותו, כמו לחם ומים, הרי זה צריך להיות בכל יום מתוך חיות מחודשת.

7 ולא עוד אלא שעניני התומ"צ צריכים להיות באופן של הוספה - כמו בחיי הגוף, שכאשר הגוף הוא
 8 קטן, אזי מספיקה עבורו כמות קטנה של אכילה ושתי', וככל שהולך וגדל, זקוק הוא לכמות גדולה יותר
 9 של אכילה ושתי', ואינו יכול להתקיים ע"י מנת מזון קטנה שהספיקה לו בקטנותו, ואם יסתפק בכך,
 10 אזי יחלש כו'; וכן הוא בנוגע לענין האכילה ושתי' של הנשמה, שזהו"ע התומ"צ⁴⁶, שתמיד צריך להוסיף
 11 בזה עוד יותר.

12 וכללות הענין בזה - שקיום התומ"צ צריך להיות באופן ש"באהבתה תשגה תמיד"⁴⁷, והיינו, שאע"פ
 13 שזהו אצלו ענין תמידי, הרי זה באופן שנמצא בתנועה של "תשגה", שזהו מלשון שגוען⁴⁸, שזהו"ע
 14 שלמעלה מטעם ודעת.

15 י. ויש להוסיף, שהפתיחה בהתחלת הפרשה שבה מסיימים ספר בראשית, קשורה גם עם התחלת
 16 ספר בראשית, שהרי נעוץ סופן בתחלתן⁴⁹:
 17 בהתחלת ספר בראשית נאמר "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ופירש רש"י, "בראשית,
 18 בשביל ישראל שנקראו ראשית", והיינו, שתכלית כוונת בריאת העולם היא שבנ"י יבררו את העולם -
 19 "לתת להם נחלת גוים"⁵⁰, ויפעלו שהעולם יהי' קשור עם אלקות.

20 וענין זה נעשה ע"י "ויחי יעקב בארץ מצרים גו'", כאמור לעיל, שגם בהיותו בארץ מצרים לא מתפעל
 21 יהודי מההעלם וההסתור כו', ועובד עבודתו באופן שגם בארץ מצרים הרי הוא במעמד ומצב ד"ויחי",
 22 שמקיים תומ"צ מתוך חיות, ובאופן של הוספה, כנ"ל בארוכה.

23 והוראה זו שייכת לכאו"א מישראל - שלכן נאמר "ויחי יעקב", ולא "ויחי ישראל", והיינו, שגם מי
 24 שלא הגיע עדיין למדרגת "ישראל", שזהו השם שניתן ע"י העבודה ד"שרית גו' ותוכל"⁵¹, אלא הוא
 25 רק במדרגת "יעקב", שזהו השם שניתן מיד בעת הלידה, עוד לפני העבודה - הנה גם אצלו יכולה להיות
 26 העבודה באופן ד"ויחי", ככל פרטי הענינים שנתבארו לעיל.

27 וכאמור, שע"י עבודה זו מגלים אלקות בעולם, כך שהעולם רואה ש"ברא אלקים את השמים ואת
 28 הארץ".

* * *

29 יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויחי יעקב גו'.

* * *

30 יב. נהוג בשנים האחרונות ובחדשים האחרונים ללמוד בעת ההתוועדות פסוק חומש עם פירוש רש"י,
 31 על יסוד הכלל שכותב רש"י⁵² "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא", וכפי שרואים בפועל במנהג
 32 ישראל, שלימוד פירוש רש"י מתחיל זמן קצר מיד לאחר שהילד מתחיל ללמוד חומש, וזהו לימודו
 33 הראשון בתורה שבע"פ.

(49) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(50) תהלים קיא, ו.

(51) וישלח לב, כט.

(52) בראשית ג, ח.

(45) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. וש"נ.

(46) קה"ר פ"ב, כד. וש"נ.

(47) משלי ה, יט. וראה עירובין נד, ריש ע"ב.

(48) ראה פרש"י עירובין שם.

- 1 ויש נקודה נוספת בפירוש רש"י - שלא דובר אודותה ולא שמים לב לזה - שמלבד זאת שענינו של
2 רש"י הוא לפרש לילד את פירוש הפסוק, הרי הוא גם מחנך אותו כיצד להתנהג:
- 3 בפירושו מראה רש"י את קדושת התורה - שכל תיבה בתורה היא בתכלית הדיוק, ללא ייתור כו',
4 כפי שמפרש בגלוי פירושה של כל תיבה ותיבה, כך, שכל הענינים מכוונים לאמיתתם, ולא רק בדרך
5 הרמז הדרוש והסוד, אלא גם בדרך הפשט (שזהו עיקר חידושו של רש"י), שמכוון כנגד עולם העשי'
6 (כידוע שפרד"ס הם כנגד אבי"ע⁵³), וענינו בעבודה - גודל החשיבות של ענין המעשה. וענין זה משפיע
7 על חינוך הילד - לידע שהעיקר הוא שכל הענינים יבואו לידי מעשה.
- 8 ונקודה נוספת - שרש"י עצמו מדייק בכל תיבה שכותב בפירושו באופן שלא תוסף ולא תגרע, ומזה
9 לומד הילד, שגם הוא צריך לדייק בכל תיבה, ולא לדבר דיבורים מיותרים.
- 10 ואע"פ שלכאורה מה איכפת אם הילד ידבר דיבורים מיותרים, בה בשעה שבלאה"כ אין דיבורו תופס
11 מקום, ומה גם ש"דברים בטלים" של קטן הם בהיתר (כמובן מדברי רבינו הזקן בתניא⁵⁴): "ועל דברים
12 בטלים בהיתר, כגון ע"ה שאינו יכול ללמוד כו'" - מלמד ומחנך רש"י שגם ילד קטן צריך להזהר ולדייק
13 בדיבורו.
- 14 ולכל לראש - כדברי הגמרא⁵⁵: "קטן .. יודע לדבר, אביו לומדו .. תורה⁵⁶ צוה לנו משה מורשה
15 קהלת יעקב", והיינו, שמיד כשיודע לדבר, עוד קודם שהגיע לחינוך, צריך כבר ללמוד תורה, ובתור
16 הקדמה ללימוד התורה צריך להיות אצלו הענין של יראת שמים - "ראשית חכמה יראת ה'"⁵⁷, ומיד
17 בהתחלת הלימוד לומדים עמו "בראשית ברא אלקים וגו'", היינו, שידע שכל דבר שבעולם הוא אלקות,
18 כך שבראותו אכן, יודע שישנו כח אלקי שמחי' ומהוה אותו בכל עת ובכל שעה ובכל רגע⁵⁸.
- 19 וכל זה למה - בגלל שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב", שזהו"ע של ירושה, ובנוגע לירושה לא נוגע
20 מעמדו ומצבו של מקבל הירושה; אפילו אם לא עמל ולא יגע בזה כלל, אם הוא רק בנו של הקב"ה -
21 שזהו כל ילד יהודי - אזי בדרך ממילא יורש הכל!
- 22 ולכן, גם בהיותו ילד קטן, צריך ללמדו, שכל דבר שרואה, עליו לידע שזהו אלקות.
- 23 וכללות ההוראה בזה - שיהודי לא יחשוב שהתקשרותו עם אלקות היא רק בשעת התפלה ולימוד
24 התורה, אבל בשעה שעסוק בעניני העולם, שבהם לא נראה אלקות, אינו קשור עם אלקות, אלא כפי
25 שרואים בפירוש רש"י, שגם בפשט, ענינים פשוטים - כמו עניני העולם - ישנה קדושת התורה, וכל פרט
26 הוא בדיוק.
- 27 וכן גם ההוראה האמורה, שאפילו ילד - כולל⁵⁹ גם "ילדים" בעלי זקן שיבה... - צריך לדייק ולהזהר
28 בדבריו, כשם שרש"י מדייק בפירושו שלא להוסיף תיבה מיותרת, שזהו כללות ענין החינוך שמעניק
29 רש"י בפירושו.
- 30 וכיון שהתורה כללות ופרטות נאמרה⁶⁰, הנה בפירוש רש"י גופא ישנם פרטים נוספים בענין החינוך
31 שבאים לידי ביטוי בפירוש כל פסוק בפני עצמו.
- 32 יג. הביאור בפירוש רש"י: על הפסוק⁶¹ "וישתחו ישראל", "תעלא בעידני" סגיד לי", ועל הפסוק⁶²
33 "ויתחזק ישראל", "אמר אע"פ שהוא בני, מלך הוא, אחלק לו כבוד, מכאן שחולקין כבוד למלכות",
34 - שהשתחוואה ליוסף בתור "תעלא בעידני" היתה [לא מטעם כבוד מלכות (דא"כ, הי' צריך לעשות

(59) ראה גם לעיל ע' 349. וש"נ.

(60) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ. וראה גם לעיל ע' 240.

וש"נ.

(61) פרשתנו מז, לא.

(62) שם מח, ב.

(53) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36 הערה 57.

(54) פ"ח.

(55) סוכה מב, א.

(56) ברכה לג, ד.

(57) תהלים קיא, יו"ד.

(58) ראה תניא שעהיוה"א בתחלתו. וש"נ.

זאת מיד כשבא יוסף לפניו⁶³), וגם לא כדי שיתרצה למלא בקשתו (ולכן לא הוצרך רש"י לפרש "תעלא בעידיני" כו"ם בנוגע להשתחוות יעקב לעשו, או השתחוות אברהם לבני חת⁶⁴), אלא [בהמשך לשבועה למלא בקשתו (אף שבודאי הי' יוסף מקיים ציווי אביו גם ללא שבועה⁶⁵), כיון שיוסף הי' זקוק לתוקף מיוחד שיוכל להתגבר על רצונו של פרעה שיקבר במצרים⁶⁶, ולכן, כדי לחזקו עוד יותר, השתחוה אליו, כדי לעורר אצלו מדת ההתנשאות שירגיש עצמו כ"מלך" בענין זה, ששום דבר לא יוכל לעמוד כנגדו, וימלא בקשתו מתוך התחכמות יתירה כמו שועל ("תעלא") הפיקח שבחיות;

ואילו חלוקת כבוד למלכות, למדים ממ"ש "ויתחזק גו' וישב על המטה" ("מכאן שחולקין כבוד כו"ם"), ועל זה אין צורך בהשתחוואה (ובפרט בנדו"ד, שההשתחוואה היא היפך כיבוד אב⁶⁷) -

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"ה ע' 211 ואילך.

יד. וממשיך רש"י: "על ראש המטה", "הפך עצמו לצד השכינה. . שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה" - שפירוש זה הוא בהמשך להפירוש ד"תעלא בעידיני" סגיד ל"י", היינו, שהשתחוה ליוסף, אלא ש"הפך עצמו לצד שכינה";

ומפרש רש"י פירוש נוסף - "ד"א על ראש המטה, על שהיתה מטתו שלימה, ולא הי' בה רשע, שהרי יוסף מלך הי', ועוד, שנשבה לבין הגוים, והרי הוא עומד בצדקו", היינו, שהשתחוואה זו היתה (לא ליוסף, אלא) להקב"ה, בתור שבח והודי' על שהיתה מטתו שלימה.

וצריך להבין: מהו הקושי בפירוש הראשון שבגלל זה לא מסתפק רש"י בו, אלא צריך לפרש פירוש נוסף, ואעפ"כ, עיקר הפירוש בפשוטו של מקרא הוא הפירוש הראשון דוקא?

טו. ויש לומר הביאור בזה:

רש"י בא לבאר שאלה שמתעוררת בפשוטו של מקרא: הן אמת שמצדו של יעקב יש סיבה להשתחוות ליוסף כיון ש"תעלא בעידיני" סגיד ל"י", אבל אעפ"כ, השאלה היא על יוסף: כיצד הניח שיעקב אביו ישתחוה אליו?!

63 ויש לומר, שעצם העובדה (שם מזו, כט) ד"ויקרא לבנו ליוסף וגו'" (למי שהי' יכולת בידו לעשות - פרש"י) היא חלוקת כבוד למלכות.

64 שזהו פלא גדול יותר מאשר השתחוות יעקב לעשו - שהרי עשו הי' אחיו הגדול, והיתה לו זכות אבות, וגם הזכות של מצות כיבוד אב (תנחומא ס"פ קדושים. דב"ר פ"א, טו), משא"כ בני חת, שהם גוים פשוטים, ואעפ"כ השתחוה אברהם אליהם (בפש"מ - ב"פ, וע"פ המבואר במדרשי חז"ל - יותר מב"פ).

65 ובמכ"ש ממה שמצינו באברהם בנוגע לתרו, "שלא. . יאמרו לא קיים אברהם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו" (פרש"י ס"פ נח), ועאכ"כ כשמדובר אודות יעקב, ובנוגע לקיום ציווי מפורש (פרשתנו שם): "אל נא תקברני במצרים", וכפי שרש"י מבאר טעם הדבר - "סופה להיות עפרה כנים ומרחשין תחת גופי, ושאינ מתי חוץ לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות, ושלא יעשוני מצרים ע"ז".

66 וכפי שמצינו שלכן לא רצה שיעקב יעזוב אותו, באמרו "נחשתי ויברכני ה' בגללך", "שעל ידך באה לי ברכה" (ויצא לו, כז ובפרש"י), וכן בנדו"ד, "מכיון שבא יעקב למצרים באה ברכה לרגליו" ("מברכתו של יעקב ואילך הי' פרעה בא אל נילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ"). . וכלה הרעב" (פרש"י ויגש מזו, י"ט), ולכן בודאי לא הי' פרעה רוצה שיוציאו את יעקב

ממצרים.

ויתירה מזה י"ל, שגם יוסף מצד עצמו, להיותו "מושל בכל ארץ מצרים", באופן ש"משאו ומתנו באמונה", הי' לו לדאוג לטובת המדינה, ולהשאיר במצרים את יעקב שלרגליו באה ברכה למצרים.

67 ועפ"ז יש לבאר מה שהוצרך רש"י להביא ראי' ממהש ואליהו ("וכן משה חלק כבוד למלכות, וירדו כל עבדיך אלה אלי, וכן אליהו, וישנס מתניו וגו'") - דלכאורה הרי זה דבר הפשוט, ואם יש צורך בראי', מדוע לא הביא ראי' מהציווי (פ' שופטים יז, טו) "שום תשים עליך מלך", "שתהא אימתו עליך" (סנהדרין כב, א (במשנה). וש"נ) - כי, כאן מדובר אודות חלוקת כבוד גם כאשר יש סיבה שלא לחלוק כבוד, כבנדו"ד, שחלוקת כבוד ע"י יעקב ליוסף היא היפך כיבוד אב, ואעפ"כ, "חולקין כבוד למלכות", היינו, שמצד מעלת המלכות כשלעצמה*, יש לחלוק כבוד. ועל זה מביא ראי' ממהש ואליהו, שגם שם היתה סיבה שלא לחלוק כבוד: במשה - כיון שפרעה, שהורה בעצמו ש"אני ועמי הרשעים" (וארא ט, כז), לא הניח לו להוציא את בני מצרים, באמרו "אל תוסף ראות פני וגו'" (בא יו"ד, כח); ובאליהו - כיון שאחאב הי' עובד ע"ז, כפי שאליהו עצמו הוכיחו על זה כו'.

* שזוהי המעלה היחידה שהיתה ליוסף על יעקב, משא"כ בנוגע לכל שאר המעלות, שהיו גם אצל יעקב, ובאופן נעלה יותר מאשר אצל יוסף, שלכן רצה יוסף שיעקב יברך את בניו.

1 ה'בן חמש למקרא' אמנם לא יודע מהסיפור אודות מהר"ם מרוטנבורג, שלא רצה לדור ביחד עם אביו,
 2 כיון שלא רצה שאביו יכבד אותו⁶⁸, אבל אעפ"כ, מובן בפשטות, שיוסף הי' צריך למנוע את השתחוואת
 3 אביו אליו.

4 בשלמא בנוגע לבני חת שהניחו לאברהם להשתחוות להם - הרי היו רשעים, וכן עשו שהניח ליעקב
 5 להשתחוות אליו - הרי הי' רשע; אבל יוסף שהי' צדיק, כיצד הניח שיעקב אביו ישתחוה אליו? !
 6 ועל זה מתרץ רש"י בהמשך פירושו על התיבות "על ראש המטה" - "הפך עצמו לצד השכינה":

7 יעקב ידע שיוסף לא יניח לו להשתחוות אליו, ולכן "הפך עצמו לצד השכינה", כדי שיוסף - וכל
 8 הנמצאים מסביבו - יוכל לחשוב שמשתחוה (לא ליוסף, אלא) לשכינה, ובמילא לא ימנע ממנו
 9 השתחוואה זו; אבל לאמיתו של דבר השתחוה יעקב ליוסף, כי אם נתכוין להשתחוות לשכינה, הי' צריך
 10 להשתחוות מיד בתחילה, וכיון שהשתחוה רק לאחרי שיוסף נשבע שיקיים בקשתו, עכצ"ל, שהשתחוואה
 11 זו היתה ליוסף ("תעלא בעידני' סגיד ל'"), כדי להוסיף בחיזוק הענין ע"י התעוררות מדת ההתנשאות
 12 של מלך (כנ"ל ס"ג), ורק "הפך עצמו לצד השכינה".

13 טז. אמנם, פירוש זה אינו מספיק, כי:
 14 כיון שכל ענין ההשתחוואה ליוסף היא כדי להוסיף בחיזוקו שיוכל לעמוד בקיום הבקשה, הרי בשעה
 15 ש"הפך עצמו לצד שכינה", בטלה התועלת שבהשתחוואה זו, כיון שיוסף הי' יכול לחשוב שמשתחוה
 16 לשכינה, ולא אליו? !

17 ולכן מפרש רש"י פירוש נוסף - שהשתחוואה זו היתה (לא ליוסף, אלא) להקב"ה, בתור שבח והודי'
 18 "על שהיתה מטתו שלימה . . שהרי יוסף . . עומד בצדקו", עד כדי כך שמוכן לקבל על עצמו לקיים
 19 בקשת אביו למרות כל הקשיים שבדבר (אף שעוד מקודם לכן ידע אודות צדקותו של יוסף, שהרי בכה
 20 על ביהמ"ק⁶⁹, ושלח את בניו ללמוד תורה אצליו⁷⁰).

21 אבל אעפ"כ, פירוש זה רחוק יותר מפשוטו של מקרא, כי, העיקר חסר מן הספר, שהרי לא נאמר
 22 בכתוב שיעקב השתחוה להקב"ה. ואין לומר שנרמז במ"ש "על ראש המטה", "שהשכינה למעלה
 23 מראשותיו של חולה", כמו בפירוש הא', כי משמעות התיבות "על ראש המטה" בפירוש הב' היא "על
 24 שהיתה מטתו שלימה", ובפשטות הכתובים אי אפשר להשתמש באותם תיבות על ב' ענינים שונים.

* * *

25 יז. מצד קוצר הזמן, היו צריכים לסיים כבר את ההתוועדות, אבל, כיון שעוררו אודות פירוש רש"י
 26 בברכת יעקב להשבטים, על הפסוק⁷¹ "כי באפם הרגו איש", שיש בו כמה ענינים בלתי מובנים, ידובר
 27 על זה עתה בקיצור - רק הקושיות, והתירוצים יתבארו בעזה"י בהתוועדות הבאה.
 28 וכיון שע"פ הסדר תתקיים ההתוועדות בעוד שבועיים, בשבת מברכים, אולי יחשבו ויתפסו לבד את
 29 התירוצים, ושוב לא יהי' צורך לגלות זאת בהתוועדות.
 30 [הביאור בפירוש רש"י הנ"ל⁷² - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ה ע' 251 ואילך].

* * *

(70) פרש"י פרשתנו מת, א.

(71) פרשתנו מט, ו.

(72) משיחת ש"פ וארא, מבה"ח שבט.

(68) רא"ש קידושין ספ"א (סנ"ז). וראה תו"מ חמ"א ס"ע

.229

(69) פרש"י ויגש מה, יד.

1 יח. לאחר הסיום של ספר בראשית, שנקרא "ספר הישר"⁷³, כיון שמדובר בו אודות האבות "שנקראו
 2 ישרים"⁷⁴ - נכנסים להתחלת ספר שמות, שהוא "ספר הגאולה"⁷⁵, שכן, אף שבתחילתו מסופר אודות
 3 ענין הגלות, הרי לאח"ז נעשה ענין הגאולה, ועד לסיום הספר שבו מדובר אודות בנין המשכן.
 4 ובהתחלת ספר זה כותב רש"י שבנ"י "נמשלו לכוכבים", והרי תכונת הכוכבים היא שאין בהם
 5 שינויים, ועומדים תמיד באותו מעמד ומצב, הן ביום והן בלילה, והם קטנים (בהשוואה לשמש ולירח),
 6 שזהו"ע הביטול.
 7 והענין בזה - שמבלי הבט על כך שבנ"י הם "המעט מכל העמים"⁷⁶, עומדים הם בכל התוקף ללא
 8 שינויים, מבלי להתפעל מחשכת הגלות,
 9 ועד שמבטלים את ה"רגע קטן"⁷⁷ של הגלות, ופועלים את הגאולה,
 10 - שאודותה מדובר כבר בסיום ספר בראשית: "ויאמר יוסף . . ואלקים פקד יפקוד אתכם", כך, שסופו
 11 של ספר בראשית נעוץ בתחלתו של ספר שמות -
 12 ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו.

(76) ואתחנן ז, ז.

(77) ישעי' נד, ז.

(73) יהושע יו"ד, יג.

(74) ע"ז כה, רע"א.

(75) רמב"ן ס"פ פקודי.

אגרות קודש

ב"ה, ימי חנוכה, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בהתועדות דיום הבשורה יום הגאולה
 של רבנו הזקן, וגאולתנו ופדות נפשנו ב...
 ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

בנועם נודעתי מהתועדות ביום הבהיר האמור, י"ט כסלו, הנקרא בפי רבותינו נשיאינו, חג החגים.

אשר בודאי, כבכל קבוץ בני ישראל החרדים לדבר ה', נשמעו דברי תורה, ובאופן שיביאו הדיבורים
 לידי מעשה, ז.א. להוספה בתורה ומצות, במשך כל השנה הבאה לאחרי זה.

ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ובפרט כשהמחשבה באה וקיבלה ע"ע ביום סגולה.

וע"פ הודעת חז"ל דמגלגלין זכות ליום זכאי, יהי רצון שתהי' ההתחלה בזה בימי חנוכה אלו, והרי
 הלכה כבית-הלל דמוסיף והולך בנר ואור, ומובן הרמז בזה ע"פ מה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור והי' הנס
 בשמן שכמבואר בכמה מקומות מרמז לסודות ופנימיות התורה.

ויאיר כאו"א את עצמו ואת סביבתו בנר מצוה ותורה אור ומאור שבתורה זוהי פנימיות התורה,
 שבדורותינו נתגלתה בתורת החסידות.

וביחוד שנמצאים אנו בשנת המאתים להסתלקות-הילולא של מורנו הבעל שם טוב ז"ל, אשר
 כידוע באגרת הקדש שלו, כשיפוצו מעינותיו חוצה, מעינות תורתו שהיא היא תורת החסידות, קאתי מר
 - דא מלכא משיחא.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות בכל האמור,

לקוטי שיחות פרשת ויחי כרך י

- 1 א. כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר סיפר¹:
 2 בהיות ה"צמח צדק" ילד ולמד את הכתוב² "ויחי
 3 יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", תירגם לו
 4 מורו – על פי פירוש בעל הטורים³ - שאת י"ז
 5 שנותיו המובחרות חי יעקב במצרים ("יעקב אבינו
 6 האט געלעבט די זיבעצעהן בעסטע יאָהרען אין
 7 מצרים"). כשבא הביתה מה"חדר" שאל את זקנו
 8 אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות⁴
 9 יהיו מבחר שנות חייו י"ז שנה שגר בארץ מצרים
 10 ערות הארץ⁵?
- 11 ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב⁶ "ואת יהודה שלח
 12 לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא
 13 במדרש⁷ - מובא ברש"י – אמר ר' נחמיה להתקין
 14 לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים
 15 הוגים בתורה להורות לפניו גשנה, כשלומדים
 16 תורה מתקריבים לה' יתברך, ו(לכן) היתה בחינת
 17 "ויחי" גם במצרים ("אז מען לערנט תורה ווערט
 18 מען נעהנטער צום אויבערשטן ב"ה, און אויך אין
 19 מצרים איז געווען ויחי געלעבט").
- 20 ב. סיפורי רבותינו נשיאינו בכלל, ואלו שנמסרו
 21 לנו על ידם על מנת לפרסם - בפרט, מדוייקים הם,
 22 כידוע, בכל פרטיהם⁸: היינו הן בשייכות להבנת
 23 תוכן הסיפור - שכל פרט נוגע ומסייע להבנת
 24 כללות ענינו, והן בשייכות לה"מוסר-השכל"
 25 שבהסיפור, שבכל פרט טמונה הוראה בעבודת ה'.
 26 וכן הוא גם בנדון דידן - כולל גם שאלת
 27 ה"צמח צדק", שאף ששאל אותה בילדותו, בכל
 28 זאת מכיון שגם היא חלק מהסיפור שנמסר לנו על
 29 ידי רבותינו נשיאינו, הרי בודאי שגם בה תוכן רב
- (1) היום יום יח טבת ע' יב).
 (2) ריש פרשתנו
 (3) "ד"א ויחי יעקב בארמ"צ י"ז שנה שהראשונים לא היו
 חיים שהרי אמר כי ארד אל בני אבל שאולה.. וראה מ"ש לפני":
 "ד"א ויחי יעקב בארץ שלא חי ימים טובים בלא צער אלא כמנין
 ויחי יז שנה משנולד יוסף עד שנמכר ויז שנה במצרים. וראה גם
 לקו"ת להאריז"ל, אלשיך ואוה"ח כאן.
 (4) שער הפסוקים תולדות כז, כה. וראה ג"כ ב"ר פע"ו, א.
 זח"א קיט, ב. קמו, ב.
 (5) מקץ מב, ט. יב. וראה קה"ר עה"פ (א, ד) והארץ לעולם
 עומדת.
 (6) ויגש מו, כח.
 (7) תנחומא באבער, יל"ש עה"פ. וראה לקמן הערה 10.
 (8) ראה לקו"ש ח"א ע' 24. ח"ה ע' 86 וזאליך.
- 30 ו(במילא) גם הוראה בעבודת האדם. ובפרט על פי
 31 מאמר רבותינו ז"ל "בוצין בוצין מקטפיה ידיע"⁹.
 32 ועוד נקודה בזה: ביאורו של אדמו"ר הזקן
 33 נאמר לה"צמח צדק" והוא עדיין בקטנותו - שמזה
 34 מובן שההוראות מהסיפור שייכות לכל אחד ואחד
 35 - גם לאלו שהם עדיין בדרגא של "קטנות"
 36 בעבודת ה'.
- 37 ג. בהשקפה ראשונה, ישנם כמה פרטים בלתי
 38 מובנים בתוכן ובהמשך הסיפור הנ"ל:
 39 (א) ביאורו של אדמו"ר הזקן אין בו לכאורה
 40 תשובה מספיקה לשאלתו של הצמח-צדק - דהרי
 41 שאלתו היתה: איך יתכן שמבחר שנות חייו של יעקב
 42 הן הי"ז שנה שגר במצרים, ואילו המענה של
 43 אדמו"ר הזקן היה שעל ידי לימוד התורה אפשר
 44 להגיע גם במצרים לבחי' "ויחי", ועדיין אין בזה
 45 נתינת טעם ל"ויחי" . במצרים" באופן של מבחר
 46 שנות חייו.
- 47 (ב) כיון שהצמח-צדק היה אז בגיל אשר רק
 48 ממורו שמע פירוש הבעל שם טוב, למה הביא
 49 אדמו"ר הזקן דרשת רז"ל על הפסוק להורות לפניו
 50 גשנה מ"מדרש - מובא בפירוש רש"י", ולא מפירוש
 51 רש"י עצמו? ועל כן צריך לומר שאף שהמובא
 52 בפירוש רש"י גם כן מתוך השאלה (שלכן הוזכר
 53 בהמענה פירוש רש"י) בכל זאת יתוסף בזה על ידי
 54 ההוספה שבמדרש.
- 55 (ג) בפירוש רש"י מובא מאמר רז"ל הנ"ל "לתקן
 56 לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה", ובמדרש
 57 מוסיף על זה: "ושיהיו השבטים הוגים בתורה";
 58 וצריך להבין: כוונת אדמו"ר הזקן היתה לבאר איך
 59 שמבחר שנותיו דיעקב היו במצרים - ומה מוסיף
 60 בזה על ידי הענין "שיהיו השבטים הוגים
 61 בתורה"¹⁰?
- 62 ד. ויובן בהקדם תוספת ביאור בשאלת הצמח-
 63 צדק:
 64 לכאורה אין לתמוה על עצם הדבר, אשר מבחר
 65 שנותיו של יעקב היו דוקא הי"ז שנים האחרונות
- (9) ברכות מח, רע"א.
 (10) גם: למה בחר בהגירסא "ושיהיו השבטים הוגים
 בתורה" (כביל"ש, תנחומא באבער (וכן הובא ברבינו בחיי)) ולא
 "לומדים כו" (ככב"ר כאן) או "שיהא מלמד (את השבטים)"
 (תנחומא כאן)?

32 הבלתי בעל גבול, שעל ידי זה יתעלה לעבוד את
 33 ה' בלי כל מדידות והגבלות¹⁹.
 34 וזו היא נקודת שאלתו של הצמח-צדק
 35 לאדמו"ר הזקן: הן אמת, שדוקא ב"ז שניו
 36 האחרונות בא יעקב לשמחה ועונג רוחני במדריגה
 37 נעלית כזו, שלא הגיעה אליה עד אז: אבל לאידך,
 38 הרי ירידתו למצרים, מצרים וגבולים ו"ערות
 39 הארץ", פועלת העלם והסתר (ועל כל פנים
 40 הגבלה) בתכלית ושלימות עבודתו יתברך - לצאת
 41 לגמרי מהגבלות העולם, ולהרגיש רק אלקותו ית'
 42 שלמעלה מן הטבע²⁰ - ומצד זה איך אפשר ששנות
 43 חייו ועבודתו כמצרים נקראו מבחר שנותיו? ובפרט
 44 בערך שנות חייו בארץ ישראל מקום מתאים
 45 לקדושת עולה תמימה - קדש קדשים²¹.
 46 ועל זה בא מענה אדמו"ר הזקן, שיעקב "התקין
 47 לו בית תלמוד" במצרים, ועל ידי התורה הנה גם
 48 במצרים היה המצב באופן של "ויחי" ("געלעבט")
 49 – על ידי למוד התורה, המגביה את האדם הלומד
 50 למעלה מכל מדידות והגבלות, אפשר להתעלות גם
 51 במצרים לבחינת "ויחי" - חיים אמתיים.
 52 והטעם: התורה מושרשת בעצמותו יתברך²²,
 53 ולכן כשם שעצמותו יתברך הוא למעלה מכל
 54 הקצוות ד"מעלה ומטה", על דרך זה הוא בתורה,
 55 שגם בהמשכתה למטה, בכל המדריגות שלה - גם
 56 כש"נסעה וירדה כו' עד שנתלבשה בדברים גשמיים
 57 ועניני עולם הזה²³ - הרי היא בבחינת בלי גבול²⁴.
 58 ולכן בכוח הלימוד והדביקות בתורה, שעל ידי
 59 זה מתייחד עמה ביחוד נפלא כו' להיות לאחדים
 60 ומיוחדים ממש מכל צד ופנה²⁵, להעלות את האדם
 61 מכל המדידות והגבלות של העולם, לבטל את
 62 ההעלם וההסתר ד"מצרים".
 63 ולכן: מכיון ש"את יהודה שלח (יעקב) לפניו

1 שלו שהיה ביחד עם יוסף, כי מובן ופשוט שעיקר
 2 שמחתו של יעקב, "בחיר האבות", היתה על ידי
 3 זה שראה יוסף חי ומתנהג כבנו, עומד בצדקתו גם
 4 לאחרי המצאו זמן ארוך בארץ מצרים¹¹.
 5 וזה גם מובן מדברי רש"י בביאור סיפור הכתוב
 6 (לאחר שנתבשר יעקב כי "עוד יוסף חי וגו'",
 7 "ויפג לבו גו'" עד כי "וירא את העגלות וגו' ותחי
 8 רוח יעקב אביהם"¹²) שדוקא כראות יעקב את
 9 העגלות אז ותחי רוחו; סימן מסר להם במה הי'
 10 עוסק. . בפרשת עגלה ערופה זהו שנאמר וירא את
 11 העגלות אשר שלח יוסף וכו'; הרי שעיקר שמחתו
 12 של יעקב ושלימותה באה בראותו שיוסף עומד
 13 במצב רוחני נעלה ותורתו וצדקתו עמו כמקדם¹³.
 14 וזהו גם מה שאמר יעקב ליוסף בכואו למצרים:
 15 "אחרי ראותי את פניך כי עודך חי"¹⁴ (והאם דוקא
 16 ראיית פניו מוכיחה שהוא חי? אלא) שהכוונה בזה
 17 לצדקתו וחיותו הרוחנית שאותה ראה יעקב בפניו
 18 של יוסף, וזהו עיקר סיבת שמחתו¹⁵.
 19 ומזה מובן, ששמחתו זו של יעקב, בראיית פני
 20 יוסף, היתה שמחה ועונג נעלה ביותר¹⁶ דוקא
 21 במצרים ערות הארץ - כיתרון האור מתוך החושך.
 22 ומכיון שכן, שאלת הצמח-צדק וכן אריכות
 23 מענה אדמו"ר הזקן - טעונות ביאור.
 24 ה. והביאור בזה:
 25 "מצרים" הוא מלשון מצרים וגבולים¹⁷ - ארץ
 26 שאינה נותנת מקום לגילוי אלקותו יתברך הבלתי
 27 בעל גבול; ועוד יותר: היא "ערות הארץ", מקום
 28 החטא¹⁸ והקליפות המעלימים ומסתירים על כל
 29 ענין אלקי בכלל.
 30 תכלית עבודת האדם היא: לצאת ממצרים
 31 וגבולים אלו, היינו שירוגש אצלו גילוי אור האלקי

(11) ראה ב"ר ויגש (צד, ג). אלשיך ויגש (מה, כו).

(12) ויגש מה, כ"ד.

(13) אף שבפשטות הטעם כי בתחלה "לא האמין להם", ורק אחרי ש"סיון מסר להם כו'" האמין להם – הרי מזה שהכתוב מספר (לא רק שמסר להם סימן (סמן) אלא גם) מה הי' הסימן ("במה הי' עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה") – ענין של לימוד התורה, מוכח כבפנים.

(14) שם מו, ל.

(15) אלשיך שבהערה 11. אוה"ח מו, ל. ש"ך עה"ת שם.

(16) ראה פרש"י וישב לז, לה. ויגש מה, כז, מו, ל.

(17) תו"א מט, סע"ד. נו, סע"ג. ובכ"מ.

(18) ראה פרש"י לך יב, יט. אחרי מות יח, ג.

(19) ראה תניא פמ"ז. תו"א לח, סע"ג-ד. עא, ג ואילך. ובכ"מ.

(20) ראה לקו"ש ח"ו ע' 29 ואילך.

(21) פרש"י תולדות כו, ב.

(22) ראה תניא שם: כאלו נתן לנו את עצמו כביכול. וכהפ"י הידוע (לקו"ת שלח מה, סע"ו. אוה"ת יתרו ע' תתקא"ב) במרוז"ל (שבת קה, א): "אנכי נוטריקון אנא נפשי כתבית יהבית" (כגירסת הע"י).

(23) תניא פ"ד.

(24) כמש"נ (איוב יא, ט) ארוכה מארץ מדה גו'. ראה בארוכה

ד"ה והוא כחתן תרנ"ז.

(25) תניא פ"ה.

38 ועל פי זה בנדון דידן, בפירוש הפסוק "ויחי
 39 יעקב גו' בארץ מצרים", שעל ידי הירירה למצרים
 40 "זכה לבחינת ויחי כו' הנמשך מן החשך" (ולא
 41 שבהיותו במצרים מקום החושך, היתה ניכרת
 42 לאחרים מעלת ה"חיים" שלו, שהיו גם שם
 43 בתכלית העילוי) - הרי מובן שהוא לפי ביאור הב'
 44 הנ"ל.
 45 ח. על פי זה יש לומר שאדמו"ר הזקן דייק
 46 להוסיף בתשובתו מהמדרש "ושיהיו השבטים
 47 הוגים בתורה" בכדי לרמז לביאור זה ד"יתרון
 48 האור הנמשך מן החושך".
 49 דהנה האבות הם בחינת אצילות, והשבטים -
 50 "מלשון המשכה כמו כוכבא דשביט" 29 - הם
 51 בחינת בריאה יצירה עשיה 30. ולכן בנוגע ליעקב
 52 עצמו, לגבי מדריגתו מדריגת האצילות (היינו האור
 53 הבלתי מוגבל) אין שום מציאות בהחושך וההעלם
 54 של מצרים 31.
 55 ולכן מביא אדמו"ר הזקן מהמדרש: "שתהא
 56 שם תורה) ושיהיו השבטים הוגים בתורה" - כי
 57 מכיון שהשבטים הם בריאה יצירה עשיה 32, עלמין
 58 דפרודא ומקום החושך, הרי על ידי לימודם בתורה

1 גו' - התקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה" 26,
 2 הרי לא היה בביאתו למצרים ירידה בעבודתו, כי
 3 לא היה נתון תחת המצרים והגבולים דארץ מצרים.
 4 ולכן אפשר שמבחר שנותיו יהיו (גם) כשגור
 5 בארץ מצרים.
 6 ו. ולבאר איך דוקא שנים אלו הן "מבחר"
 7 שנותיו - מובאת דרשת רז"ל (על הפסוק "להורות
 8 לפניו גשנה") ממדרש עם ההוספה "ושיהיו השבטים
 9 הוגים בתורה" (כנ"ל סעיף ג).
 10 והביאור: באותו הפסוק והענין ששאל ה"צמח
 11 צדק" בהיותו ילד - ביאר בגדלותו 27 "ויחי יעקב
 12 בארץ מצרים שבע עשרה שנה . . שבע עשרה
 13 כמספר טוב, דהיינו על ידי שבע עשרה דמצרים
 14 זכה לבחינת ויחי לראות טוב כי יתרון האור נמשך
 15 מן החשך". והיינו, שעל ידי הירידה למצרים זכה
 16 ליתרון האור הנמשך מן החשך.

17 ז. והנה ב"יתרון האור מן החשך" יש ב'
 18 פירושים - אופנים 28: א) מקום החושך מואר על ידי
 19 האור. וכל שהחושך גדול יותר - ניכרת יותר
 20 מעלתו של האור וכחו הבלתי-מוגבל לפעול גם
 21 במקום של חשך גדול כזה. ב) החושך עצמו מואר
 22 ונהפך לאור ועל ידי זה נעשה יתרון בהאור,
 23 שנמשך בהאור בחינה נעלית יותר שאינה בהאור
 24 מצד עצמו.
 25 וההפרש שבין ב' ביאורים אלו: לפי ביאור הא'
 26 ב"יתרון האור מן החושך" אין הכוונה שלגבי
 27 האור עצמו יש בפועל מציאות של חושך (שעל ידה
 28 ניכר יתרונו של האור) - דמכיון שהוא אור בלתי
 29 מוגבל ובמילא מאיר בכל מקום גם במקום החושך,
 30 הרי שמלכתחילה אי אפשר לתאר כלפי האור
 31 מציאות של חשך - והכוונה ב"יתרון האור מן
 32 החושך" היא מצד המקום שהוא חושך (לולא
 33 התפשטות האור) ומצד הרואה שהוא בגדר אור
 34 וחושך; מה שאין כן לביאור הב' שיתרון האור
 35 נמשך מן החושך עצמו, הרי ישנה מציאות של
 36 "חשך" גם לגבי האור, וצריך האור להפכו ועל ידי
 37 זה גם בא יתרון האור כו'.

(29) תו"א ס"פ ויצא.

(30) תו"א שם. לקו"צ צו יז, ב. ובכ"מ.

(31) וע"ד שנת' בלקו"ש ח"ו ע' 198 ואילך, דלגבי מדריגת
 משה (מצד עצמו) - ראיית המהות, אין שייך האופן ד"דירה
 בתחתונים" מצד בירור נה"ב ויצה"ר (וראה הערה 28 שם).
 ולהעיר גם מתו"א ס, ב.

(32) בביאורו ויחי (כט, ד ואילך) ואור התורה (בראשית כרך
 ה' תקצא, א ואילך. כרך ו' תתשכא א ואילך) מבאר הענין
 ד"ויחי יעקב בארמ"צ י"ז שנה" מצד החיבור דיעקב ויוסף, "לפי
 שכל עיקר חיי רוחו של יעקב הוא רק בחי' התגלות האור להבריח
 מקצה העליון לקצה התחתון", ויוסף, בחי' יסוד כו', הוא המביא
 וממשיך "תולדות יעקב" מאצילות לבי"ע. וראה אוה"ת ויחי
 (שפו, ב) דע"י המשכת יוסף בבי"ע נעשה התהפכות חסוכא
 לנהורא. עיי"ש.

וי"ל דיש יתרון בזה "שיהיו השבטים כו" - כי יוסף, מכיון
 שענינו להמשיך ענינו יעקב בבי"ע (ראה במקומות הנ"ל דבירור
 דיוסף הוא "להעלות מבריאה לאצ"י להיות בבחי' אצ"י ממש"),
 אין בזה אמיתית יתרון האור מן החשך; משא"כ השבטים, שהם
 בבי"ע ועבודתם בירור מעולם הפיורד, ביטול היש (ראה
 במקומות הנ"ל), הרי עי"ז נעשה אמיתית יתרון האור מן החשך
 עצמו. (ראה אוה"ת ויחי שנד, רע"ב: דע"י שעושים מהרע טוב
 נעשה הטוב ביתר שאת כו' לכן דוקא ע"י ויחי יעקב בארמ"צ
 י"ז שנה זכה לבחי' טוב כו').

וראה לקו"ש ח"ו ע' 31 ואילך, דהטעם מה שאחרי מיתת
 יוסף הותחלה ירידה חדשה ו"כאלו אותו היום נכנסו למצרים" -
 כי כ"ז שיוסף חי עדיין היתה ברכתו של יעקב במצרים.

(26) להעיר מלקו"ת מטות פג, ד ד"יעקב הוא בחי' תורה . .

עיקר גילוי בחי' אמת".

(27) אוה"ת ויחי שנד, סע"א.

(28) ראה מקומות שנשמנו בספר הערכים - חב"ד כרך ב' ע'

תקפ"ב.

נעשו לו זכויות", הוא זוכה לעילוי זה שאמרו
 רז"ל³⁸ "במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים
 גמורין יכולין לעמוד שם".

אבל אל יעמוד אדם במקום סכנה³⁹, אסור
 להעמיד את עצמו לכתחילה במצב של נסיונות
 ובמקום שעלול לבוא לידי חטא, ועל אחת כמה
 וכמה שלא לחטוא בפועל ממש על מנת לשוב⁴⁰,
 ולא עוד אלא שמתפללים בכל יום⁴¹: "ואל תביאנו
 לידי נסיון" - שגם מלמעלה לא יביאוהו לזה.

ולכן אין מקום לבאר לקטן, שהוא עדיין בגיל
 החינוך, את המעלה הבאה על ידי התעסקות
 בהחושך בכדי להפכו לאור; כי אם אדרבה,
 צריכים להסבירו העבודה דטור מרע.

ולכן לא אמר אדמו"ר הזקן לה"צמח צדק" את
 הענין כי אם ברמז; אלא שאחר כך פירש וביאר
 ה"צמח צדק" בעצמו את גודל העילוי שנעשה על
 ידי הירידה לגלות מצרים על ידי יתרון האור
 הנמשך מן החושך דוקא.

י. ההוראה הכללית בעבודת ה' בסיפור הנ"ל:
 אף על פי שיעקב אבינו, בבואו לארץ מצרים
 זכה לשמחה ועונג גדול מזה שיוסף ובני ביתו
 מתנהגים גם שם בדרך הישר – עם כל זה תמה
 הצמח-צדק איך יתכן לומר ששנים אלו שנמצא
 בהמצרים והגבולים דארץ מצרים תהינה "מבחר"
 שנותיו, והיינו משום - שתכלית הכוונה בירידת
 הנשמה היא, שהאדם על ידי עבודתו מלכתחילה
 לא יהיה במצרים וגבולים⁴², אלא יברח בחפזון
 תיכף מארץ מצרים.

לאידך גיסא: באם כבר נמצא במיצר וגבול
 ואינו יכול לברוח משם - עבודתו היא - ששם יהיה
 "מבחר שנותיו".

וסדר העבודה וההוראה איך להגיע לזה,
 מבוארים במענה של אדמו"ר הזקן:

בפשוטות המענה שלו, היא הוראה לאלו
 שעבודתם היא בסדר ה"ישר" – "עשה האלקים את
 האדם ישר"⁴³, דאף אלו שמצד גזירה העליונה

בארץ מצרים³³ פעלו להאיר את החושך גופא
 שהוא בחי' מציאות לגביהם, ועל ידי שהפכו את
 החושך לאור נמשך להם "יתרון האור הבא מן
 החושך" עצמו³⁴, כנ"ל.

ואף שיתרון האור הזה לא הי' ביעקב מצד עצמו
 - כי לגביו לא היה חשך מלכתחילה - אבל על ידי
 זה ש"התקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה
 ויש(על ידי זה) יהיו השבטים הוגים בתורה", פעל
 שגם הוא "זכה לבחינת ויחי. . יתרון האור הנמשך
 מן החשך".

ובדוגמת הידוע שעל ידי עבודה בבריאה יצירה
 עשיה - מוסיפים אור באצילות.

ט. על פי זה גם יובן הטעם מה שאדמו"ר הזקן
 לא אמר ביאור זה בפירושו (במשל המובן בגיל
 ה"צמח צדק"), כי אם ברמז;

סדר עבודת האדם צריך להיות באופן ישר:
 "טור מרע (חשך) ועשה (עבודה באופן ובדבר
 שהוא מלכתחילה עלול ומוכשר להיות) טוב
 (אור)"³⁵;

ואף שעל ידי עבודת האדם באופן של נסיונות
 - כשיש לו מניעות ועיכובים בקיום התורה
 והמצוות והוא מתגבר עליהם ועומד בנסיון - הוא
 מתעלה לדרגה גבוהה כזו, שולול הנסיון לא היה
 מגיע אליה³⁶; ויתירה מזו מצינו בעבודת התשובה.
 שעל ידי זה מהפך וזונותיו לזכויות³⁷ נעשה יתרון
 האור מן החושך באופן הב' -

הרי כל זה הוא רק בדיעבד, כשהובא למקום
 סכנה רוחנית ועמד בנסיונו, על ידי זה מתעלה
 בעבודתו ביתר שאת ושלא בערך ממדריגתו
 הקודמת; ועל דרך זה אדם שכבר חטא, רחמנא
 ליצלן, הנה על ידי תשובתו השלימה עד ש"זדונות

(33) עפ"י יש לבאר מה שבחר אדה"ז בהגירסא "הוגים בתורה" (ראה לעיל הערה 10) - כי הענין דיתרון האור מן החשך בלימוד התורה גופא הוא ע"י יגיעה, כי ע"י החשך וההעלם על אור השכל בא לעומק השכל. וכידוע במעלה לימוד תלמוד בבלי על תלמוד ירושלמי (ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. ד"ה ואברהם זקן, ויתן לך תרס"ו (בארוכה). ד"ה אמר רבא חייב איניש לבסומי תש"ח פ"א ואילך).

(34) ועפ"י יומתק לשון אדה"ז: "להורות לפניו גשנה, או מען לערנט תורה ווערט מען נעהנטער צום אויבערשטן ב"ה" - דהיינו ששייך שיהי' רחוק וע"י התורה נעשה קרוב.

(35) תהלים לד, טו.

(36) לקו"ת ראה יט, ב ואילך. דרמ"צ קפה, ב ואילך. ועוד.

(37) יומא פו, ב.

(38) ברכות לד, ב. וראה סה"מ תש"ט ע' 183 בהערה שם.

(39) שבת לב, א.

(40) משנה סוף יומא. וראה תניא פכ"ה.

(41) נוסח ברכת השחר.

(42) להעיר מרמב"ם הל' דעות רפ"ו.

(43) קהלת ז, כט.

29 ומכיון שאמיתיות העילוי ביתרון האור נמשך
 30 מן החושך עצמו, אולי יטעה ההולך ישר לומר
 31 אלך ואעבוד עבודתי שם -
 32 לכן רמז אדמו"ר הזקן עילוי זה, ולא אמרו
 33 בפירושו, שזה בא להורות שאין זו הדרך הישרה
 34 שיבור לו האדם; ואדרבה "האומר אחטא ואשוב
 35 – אין מספיקין בידו לעשות תשובה"⁴⁰, שהוא נופל
 36 גם ממדריגתו הקודמת.
 37 יב. ואם יטעון הטוען: למה יגרע חלקו - שלא
 38 יוכל להגיע ליתרון אור הנמשך מן החושך באופן
 39 נעלה - משום שהוא הולך בעבודתו בדרך
 40 ה"ישר"?
 41 גם התשובה לטענה זו מרומזת במענה אדמו"ר
 42 הזקן: כמו שנתבאר לעיל, שמצד דרגת יעקב עצמו
 43 לא היה שייך לגילוי דיתרון האור מן החושך עצמו,
 44 בכל זאת על ידי ההתעסקות שלו ש"היו השבטים
 45 הוגים בתורה" הגיע גם הוא לבחינת "ויחי יעקב"
 46 בתכלית העילוי – יתרון האור מן החושך עצמו;
 47 על דרך זה בעבודת כל אחד ואחד: על ידי
 48 ההתעסקות עם אלו הרחוקים עדיין מה' ותורתו,
 49 לקרבם ולעשותם בעלי תשובה, הנה על ידי שפועל
 50 בהזולת העילוי דתשובה, יש לו חלק ביתרון האור
 51 של חבריו⁴⁵.
 52 ועל ידי כל זה מקרבים ביאת המשיח ד"אטא
 53 לאתבא צדיקייא בתיובתא"⁴⁶.

(משיחת שבת פרשת ויחי, תשל"ב)

45 כידוע בפ"י ד"שנים אוחזין בטלית" (הובא בכש"ט
 (הוצאת קה"ת) הוספות כד, ב). ולהעיר ממרו"ל (ב"ב ט, א) גדול
 המעשה יותר מן העושה.

46 ראה זח"ג קנג, ב. וראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש ג,
 ב.

1 ושליחותם בעלמא דין נמצאים הם במצרים
 2 וגבולים דעולם הזה, אפילו באם זהו במקומות
 3 כאלו שבעולם הזה גופא הם בבחינת "ערות
 4 הארץ" - עליהם לדעת שעבודתם היא (לא רק
 5 למנוע הירידה, חס וחלילה, אלא גם) לעשות דירה
 6 לו יתברך בתחתונים⁴⁴, המשכת ה"עצמות" הבלתי
 7 בעל גבול, גם בהמצאם בתוככי המצרים והגבולים
 8 של "ערות הארץ" - והעצה היעוצה לזה היא:
 9 התורה, שעל ידי לימוד התורה, שהיא גילוי חכמתו
 10 ורצונו יתברך שלמעלה מהגבלות ושינויים, ניתן
 11 הכח להתעלות מעל למצרים וגבולים כנ"ל; ולא זו
 12 בלבד ש"מצרים" לא יגבילוהו ויורידוהו חס
 13 ושלום, אלא אדרבה לזכות לבחינת "ויחי . .
 14 ("געלעבט" - חיים אמתיים) בארץ מצרים".
 15 יא. אולם כל זה הוא להולכי ישר, שעל ידי
 16 עבודתם בלימוד התורה אינם נתונים מעיקרא תחת
 17 שליטת המצרים וגבולים דארץ מצרים;
 18 אבל אלו שחטאו ופגמו ועברו את הדרך,
 19 רחמנא ליצלן, שלכאורה כבר נפלו תחת השליטה
 20 של המצרים וגבולים דארץ מצרים, איך אפשר
 21 להם להגיע לבחינת "ויחי גו"?
 22 באה ההוראה בתשובת אדמו"ר הזקן בדרך
 23 רמז: אין להתיימשך חס וחלילה, כי על ידי עבודת
 24 התשובה, שהיא היגיעה והעבודה במקום החושך
 25 גופא, הרי לא זו בלבד שעל ידי זה הוא יוצא
 26 ממקום החושך, אלא שהוא עוד פועל על ידי זה
 27 להיות יתרון האור מן החושך, באופן הכי נעלה,
 28 כנ"ל.

44 כמבואר בכ"מ (המשך רס"ו בתחלתו. ועוד) דב"דירה"
 נמצא כל העצם (וכמו ברירת האדם שעצמותו דר בהדירה).

אגרות קודש

[ט"ו טבת, תשי"כ]

במענה למכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - לאחר הפסק ארוך, בו כותב אודות מצב פרנסתו
 עתה.

בכלל ידועה השקפתי, שכדאית השתדלות להסתדר בענין פרנסה שאין בה דאגה יתירה,
 וכמובן באר היטב מהמבואר בדא"ח בהענין שפרנסה צ"ל בלא לב ולב. לכן כדאי להתבונן ולהשתדל
 לשנות פרנסתו לאט לאט לענינים שלא תהי' בהם דאגה האמורה, ותקוטי שבהתבוננות ובחיפוש, הנה
 סו"ס ימצא את זה, והשי"ת יצלחו שיהי' בלי חיפוש יתר...

ברית הוא¹⁰ בחי' יסוד כמו שאמר בסמוך. ואמר זכאין אינון ישראל דמשתדלי באורייתא כו', ולכאורה אורייתא מאן דכר שמי' הכא, הרי צדיקים הם בחי' יסוד, שהוא ברית מילה, ומה אורייתא הכא.

אך הענין הוא, כי זהו פירוש על סיפא דקרא מעשה ידי להתפאר, שהוא בחי' יותר גבוה מן צדיקים, צדיקים הם מי שנוטרים ברית מילה שבחי' יסוד, כי מילה הוא ביסוד, ומעשה ידי להתפאר הוא מי שמשדלים באורייתא, שתורה הוא בתפארת כמאמר¹¹ והתפארת זה מתן-תורה.

וידע ארחין דאורייתא הוא חסד וגבורה כמו שכתוב¹² מימינו אש דת למו, ימין חסד, אש¹³ גבורה, וחסד וגבורה נמשכים מדעת, כי דעת כולל ב' עטרין¹⁴ דחסד וגבורה, זהו דמשתדלי באורייתא, תפארת, וידעי ארחין דאורייתא, חסד וגבורה הנמשכים מדעת. והיינו מעשה ידי להתפאר, מעשה ידי, חסד וגבורה תרין דרועין. להתפאר, תפארת.

והאמור בפסוק יירשו ארץ יתפרש שקאי אשלמעלה ואשלמטה. אשלמעלה הוא, ועמך כלם צדיקים הוא, שהם צדיקים נוטרי ברית דעלמא אתקיים עלי' זהו לעולם. הם ירשו ארץ שאית לון חולקא לעלמא דאתי (שעלמא דאתי הוא נצר מטעי כמו שכתוב¹⁵ ויטע ה' אלקים גן בעדן. והיינו גן עדן שהוא בחי' עולם הבא, עלמא דאתי), אך רק חלק בלבד, לא כולו, והוא רק בחי' הארה בלבד.

ואשלמטה הוא, יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. היינו מי שהם מעשה ידי להתפאר שמשדלי באורייתא וידעי ארחין דאורייתא הם יירשו ארץ דהיינו עלמא דאתי, אך הם יזכו. זכות

בראשית ו, ט - אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלהים התהלך נח

ר' חייא דוקא פתח מתחלה בפרשה זאת, כי ר' חייא בחינתו הוא יסוד הנקרא חי', כשמו חייא מלשון חי. (ויסוד הנקרא מחבר הוי' אדנ"י, שאותיות הראשונים דהוי' אדנ"י הם י"א² דחייא, ומהוי' אדנ"י³ נשאר מספר יסוד, והיינו שיסוד מחברם).

וכמו שכתוב בקול ברמה⁴ בריש ביאור האדרא רבא, ועיין לקמן [בזהר] בחלק ג' דף קכ"ז עמוד ב' בניצוצי אורות שם.

לכן הוא פתח מתחלה בפסוק זה אלה תולדות נח שנח קאי על⁵ יסוד שזהו בחינתו דר' חייא.

וסימנך נ"ח מספרו ב' פעמים חייא, ומה שהוא ב' פעמים חייא י"ל⁶ ב' בחי' יסוד, יסוד התחתון⁷ ויסוד שבחזה, וכמו ב' פעמים בן פורת האמור ביוסף⁸ בחי' יסוד, ועיין בלקוטי תורה להאר"י ז"ל⁹ פרשת ויחי בפסוק זה.

גם נח ראשי-תיבות נח חייא.

ופתח בפסוק ועמך כלם צדיקים, שצדיק נוטר

(1) בלקוטי לוי יצחק הערות לזוהר בראשית עמוד כה מוסיף וז"ל: "חי הוא בחי' יסוד הנק' אבר חי".

(2) נמצא, דבשם חיי"א מרומזו בחינת יסוד המחבר שם הוי' אדנ"י, דאותיות "חיי" הוא אבר חי בחי' יסוד, ונשאר אותיות "יא" ר"ת הוי' אדנ"י.

ובענין יסוד מחבר הוי' אדנ"י, ראה גם לקמן סימן סד, ובהערה 5 שם.

(3) פירוש: הוי' (26) + אדנ"י (65) = 91, ובהסר מספר י"א (91 - 11) = 80, כמספר יסוד.

(וראה לקמן סימן סד, בסופו).

(4) מהמקובל ר' יעקב צמח ז"ל (קארעץ תקמ"ה) עמוד ח, ב.

(5) ראה ביאורי הזוהר אדמו"ר הצ"צ פרשת נח עמוד יח ואילך. לקמן סימן סד.

(6) ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר שמות-דברים עמוד קעה, וז"ל: "חייא הוא לשון חי והיינו יסוד, אך בחייא יש ב' יודין א"כ הוא ב' פעמים חי, היינו יסוד שעלה לתפארת ויסוד התחתון, והיינו מה שאתמר על ר' חייא (ב"מ פ"ה): בפ' השוכר את הפועלים שהוא כדוגמת יעקב וכמ"ש מזה* בלקוטי תורה בד"ה ושמתי כדכד ע"ש. ולכאורה הרי ר' חייא הוא יסוד, הנה עפ"ז אתי שפיר, כי מיסוד נעשה תפארת, וגוף וברית** חשבינן יחד" ע"ש.

(* ראה לקמן הערה 24.

** ראה תורת מנחם - ספר המאמרים תשי"ז עמוד קיד ואילך. לעיל סימן טו הערה 7.

(7) ראה לקמן סימן טט.

(8) ראה לקמן סימן קח.

(9) וז"ל: בן פורת יוסף אמר על יסוד תחתון המזווג עם רחל, ובן פורת עלי עין אמר על בחי' היסוד העליון המזווג עם לאה עכ"ל. (וראה לקמן סימן סט בנוגע בחי' רחל ולאה).

(10) ראה ביאורי הזוהר לאדמו"ר האמצעי (כאן) וז"ל: ...שנח חי' שומר הברית בלבד, ולא השחית דרכו כו' כשאר אנשי דור המבול וע"כ נקרא צדיק תמים בדורותיו ע"ש.

(11) ברכות נח.

(12) דברים לג, ב.

(13) היינו, ימין - חסד - מצות עשה, אש - גבורה - מצות לא תעשה. (14) ב' עטרין דחסד וגבורה: בלקוטי לוי יצחק הערות לזוהר שמות-דברים עמוד קסה מבאר הלשון "דעת כולל ב' עטרין (כתרים) דחסד וגבורה, וז"ל: "חסד וגבורה שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה דדעת נקראים עטרין, עטרא דחסד, עטרא דגבורה, שעטרה הוא בחי' מקיף כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן".

(15) בראשית ב, ח.

שהוא בחי' יותר גבוה מחלק, והוא כן כמו בן עולם הבא שלמעלה מחלק לעולם הבא¹⁶ וכו'.

לכן התחיל בזכאין כו' לפרש סיפא דקרא.

ושייך שר' חייא יפרש זה¹⁷ ג"כ, כי ר' חייא הוא בדוגמא דיעקב – תפארת¹⁸ – לא מת¹⁹, כמו"כ הוא נקרא חייא, ובניו יהודה וחזקי' הם ע"ד אברהם ויצחק, חסד וגבורה, כמ"ש בלקוטי תורה²⁰ ושמתי

כדכד ע"ש.

ואחר כך מפרש רישא דקרא ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, שזהו שייך לכאן לנח שכתוב בו איש צדיק, ולכן מסיים רק ברישא דקרא ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד כא "ראה ביאור ע"ז, בתורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ה חלק א' עמוד 530, 537, 538. תורת מנחם – תפארת לוי יצחק בראשית טימן יד

(16) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק הביאור, וז"ל: "ואולי י"ל חלק לעולם הבא הוא ממלכות דתבונה, ויזכון כו' הוא מנה"י דתבונה. ואולי יש לפרש ג"כ צדיקים לעולם, הם יירשו ארץ מלכות דתבונה, ונצר מטעי הוא נה"י דתבונה נצר יסוד, מטעי נה"ה, זה יהי' למעשה ידי להתפאר, מי שמשדל באורייתא וידעי ארחין דאורייתא".

וראה בביאור החילוק בין חלק לעוה"ב, ובן עוה"ב, באור התורה פרשת נח עמוד נד-108. תהלים יהל אור עמוד מג. פרשת בלק עמוד תתקכג. חנוכה עמוד תתקנה.

(17) וי"ל, שזהו (ג"כ) מה שמבואר לעיל, ב' פעמים "חייא", דיסוד התחתון – מילה, ויסוד שבחזה (בחי' תפארת) – הו"ע תורה. וזהו בשייכות לדרשת ר' חייא, אבל ב"נח" עצמו הו"ע צדיק בחי' יסוד כדלקמן.

(18) יעקב הוא בחי' "תפארת". ראה זהר (סתרי תורה) ויצא קנז, ב. חלק ב' רעו, א. לקוטי תורה דברים ה, א ואילך. תורה אור פרשת נח יא, א. ראה לקמן סימן עא.

(19) תענית ה:

(20) לקוטי תורה ראה כז, ד) וז"ל: בגמ' (ב"ב עה.) ושמתי כדכד שמשותף (ישע"י נד, יב) פליגי בה תרי מלאכי ברקיע, מיכאל

וגבריאל חד אמר שהם אחד אמר ישפה וכו', ואמרי לה דפליגי בזה תרי אמוראי במערבא יהודה וחזקי' בני ר' חייא. והענין דאיתא בגמרא בב"מ (פה:): שר' חייא ובניו היו דוגמת האבות אברהם יצחק ויעקב. וגם איתא בגמרא במ"ק (כה.) יהודא מימינא דאבוה וחזקי' משמאל, ופירש בספר חמדת צבי על הת"ז שר' חייא הוא בחי' יעקב ולכן גוהרקי שלו מנפשי' סליק ע"ד תפארת עולה עד הכתר. וגם כי ביעקב נאמר כי שרית עם אלקים ועם אנשים שאין צריך למלאכים כו' (ועמ"ש בביאור ע"פ עלי באר כו' חפרוה שרים (לקו"ת פרשת חוקת סד, ב), ועמ"ש ע"פ כנשר יעיר (שם פרשת האזינו עז, ב) כו'). וגם י"ל דלכך נק' חייא ע"ד יעקב אבינו לא מת כו', ואם כן ממילא מובן דיהודה שהי' מימיני' הוא מבחי' אברהם, וחזקי' משמאל' הוא מבחי' יצחק. ולכן א"ש דיהודה וחזקי' בני רבי חייא פליגי ג"כ בזה שיהודה אמר שהם כפי מדתו מלמעלה למטה בחי' אברהם, וחזקי' אמר ישפה כפי מדתו מלמעלה למטה בחינת יצחק כו', ע"ש. (ועיין שם ביאור, דאבן "שהם" הוא בחי' אור המאיר מלמעלה למטה, ואבן "ישפה" בחי' מלמטה למעלה).

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו טבת, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר

ניסן שי'

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מו' טבת, בו מבשר אשר כבר נגמר בנין הבורות בשביל הכשרת המקוה, וכן שיעשוה ג"כ באופן שתהי' יפה ביופי חיצוני, וכבר ידוע עד כמה שהקפידו בזה רבותינו הק' אפילו ביופי חיצוני, ובלבד להסיר כל המניעות ולהקל ככל האפשרי בטוהרת נבות ישראל ועי"ז בטוהרת עם ישראל, שטהרה מביאה כו' לאל"י הנביא, וזכות הרבים תלוי בכל המתעסקים בזה בענין שהוא יסוד קיום עם ישראל.

ויה"ר מהשי"ת שילכו מחיל אל חיל למלאות שליחותו של אדם העליון שעל הכסא (עפמ"ש בלקו"ת ריש פי' ויקרא) מתוך בריאות והצלחה בבני חיי ומזוני רוויחי.

בברכה.

מט, כז – בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד
ולערב יחלק שלל

1. בנימין זאב יטרף וכמו שרז"ל דרשוהו בשאול דאתי מבנימין, וזהו זאב יטרף שחטף המלכות בחטיפה כי לא ה' ראוי לזה. וזהו הטעם בבקר יאכל עד דדוקא בבקר הוא שיזכה ואחר זה תחזור המלכות ליהודה.

פני דוד

ג, כא – ועתה אל תיראו אנכי אכלכל
אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר על לבם

2. ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם. צ"ל לשון ועתה, ונ"ל הנה באמת בעו"ה כבר סבלנו צרות רבות בשביל מכירת יוסף כמבואר באגדות, אלא שיוסף אמר להם התחת אלקים אנכי לענוש על המחשבה ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה ולא עשיתם לי מאומה ואין לי מקום להעניש אתכם כל ימי חיי בשביל המחשבה, אבל ראה כי לעתיד יקבלו עונש מאת ה' על ככה דור אשר יקומו אחריהם, ולכן עתה כל זמן שאני ואתם חיים אל תיראו אנכי אכלכל אתכם אבל לעתיד ה' יגבה דילי מזרעכם אחריכם כנ"ל.

ובזה יש להבין מה דאיתא במדרש אם יוסף שדיבר על לבם דברים רכים כך נחמם, כשיבוא הקב"ה ויאמר (ישעי' מ, ב) דברו על לב ירושלים על אחת כמה וכמה, ועפ"י הנ"ל יובן כי מה שיוסף נחם את אחיו לא ה' נחמה רק כי שלום יהי ביניהם ואין זו נחמה שלמה רק כמו אך שלום יהי בימי, אבל לעתיד שכבר סבלנו יסורים ועול הגלות וקבלו עונש מאת ה' כפלים ככל חטאתי ולא יוסיף להגלות עוד תהי' נחמה כפולה על עתה ועל העתיד, והיינו דכתיב נחמו נחמו שיהי' נחמה להוה וגם על לעתיד, ואמרו דברו על לב ירושלים כי מלאה צבאה כי נרצה עונה כי לקחה וכו' וכבר סבלה כל הראוי, ואין לצפות עוד על הרעה רק על הטוב, וזהו כוונת המדרש אם יוסף שלא נחמם רק לשעה נחמו וקבלו תנחומים כשיבוא הקב"ה לעתיד לנחם אותנו שכבר יצאנו ידי חובותינו כי נרצה עונה קו"ח שתהי' הנחמה בשלימות ותהי' עולמית בב"א.

כתב ספר

ג, כד – ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת
ואלקים פקד יפקד אתכם והעלה אתכם מן
הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם
ליצחק וליעקב

ח. פקד יפקד. בישרון בשתי פקודות, פקד בימי משה, יפקד בימי מלך המשיח.

מדרש הגדול

מח, ד – ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך
ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת
לזרעך אחריך אחזת עולם

א. לזרעך אחריך, בעולם הזה. אחזת עולם, אלו ימות המשיח.

מדרש שוחר טוב – מובא בתו"ש

מט, א – ויקרא יעקב אל בניו ויאמר
האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם
באחרית הימים

3. בשעה שבקש יעקב לגלות הקץ לבניו, אמר להם האספו ואראה אם אתם [ראויים] שאגלה לכם את הקץ, מיד עיין בשמותם ולא מצא בהם אותיות קץ, אמר ודאי לא אגלה להם את הקץ, אמרו לו אבינו בדוק אם הדבר תלוי בחטא, בדק ג"כ בשמותם ולא מצא בהם אותיות חט, אמר כיון שאין בהם שום חטא אבדוק עוד בשמותם, בדק עוד ולא מצא ך ם ף הרי שלשה אותיות כפולות שעולות אֶלְפִים, אמר אגלה להם את הקץ, כענין זה אמר להם העולם הוא אלפים תורה אלפים ימות המשיח (סנהדרין צו.).

מכתיבת רבינו אפרים ז"ל – מבעלי התוס'

4. נודע כי כל הסתר קץ האחרון הוא יען כי הגלות ההוא ה' לסיבת שנאת חנם (יומא ט:;) וגם לכן נעלם הקץ ההוא ולבלי גלית כי יום נקם בלבי כמו שגם אתם עוברים על לא תשנא אחיך בלבבך, וזה נרמז בר"ת "יקרא" אתכם "באחרית" הימים ר"ת אי"ב"ה היא שנאת חנם אשר לסיבתה ה' גלות האחרון שעליו נאמר (דניאל ח, יב) ותשלך אמת ארצה, יען כי איש ברעהו יהתלו, ואמנם לא ידברו מרוב השנאת חנם ולכן נרמזו אותיות אמ"ת בס"ת יקרא" אתכם" באחרית" ולא נרמזו בר"ת בסוד ותשלך אמת ארצה.

וביאור התרופה למכה זו אשר היא התחברותם באהבה רבה וז"ש הקבצו, והטעם שתשמעו לקולי ותתקבצו הוא כי הרי כולכם בני יעקב בני איש א' ולמה תהי' איבה ושנאה ביניכם אחר שכולכם בני איש א', והנה אם דברי אלה נאמרים מדעתי אינו כ"כ הכרח לשתשמעו האמנם כל הדברים האלה הם נבואה מפי השכינה השורה עלינו עתה וראוי שתשמעו ותקבלם, וז"ש ושמעו אל ישראל אביכם ישראל סבא.

עץ הדעת טוב

5. הנה רש"י פירש שביקש לגלות הקץ ונסתם ממנו. וי"ל הטעם דהנה אמרו חז"ל (סנהדרין צח.) על פסוק אני ה' בעתה אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה. והנה מדת יעקב הוא אמת ואם ה' מגלה הקץ ה' מוכרח להיות כן כי תתן אמת ליעקב, והקב"ה רצה שאם יזכו ישראל יהי' הקץ קודם הזמן כי זכו אחישנה, ע"כ נסתם ממנו הקץ, לכן מרומז בס"ת יקרא" אתכם" באחרית", אמת, לרמז שע"ז נסתם ממנו הקץ כנ"ל.

צמח צדיק

♦ יום ראשון ה' טבת ♦

כח וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְבָּעַת דְּמִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵי שָׁנִים וַהֲוֹו יוֹמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּהּ מֵאָה וְאַרְבָּעֵין וּשְׁבַע שָׁנָיִם :

מז (כח) וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְבָּעַת דְּמִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵי שָׁנָה וַיְחִי יוֹמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּהּ מֵאָה וְאַרְבָּעֵין וּשְׁבַע שָׁנָה:

ה"י ויחי יעקב • למה פרשה זו סתומה? לפי שפיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, שהתחילו לשעבדם. דבר אחר: שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו (כ"ה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 423)

למה פרשה זו סתומה (רש"י מז, כח) במדרש מובא פרוש נוסף: "שסתם ממנו כל צרות שבעולם" (הינו, שמעת ביאתו למצרים לא סבל עוד צרות ויסורים). אבל רש"י מאן פרוש זה, שכן הדעת נותנת ש'פרשה סתומה' רומזת לדבר הקשור לתכן הכללי של הפרשה, שהוא - פטירתו של יעקב והמאורעות הקשורים בה. ואלו פרוש זה קשור לפסוקים הראשונים של הפרשה בלבד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 450 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

לגלות את הטוב גם בערות הארץ

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה (מז, כח)

לא חי ימים טובים בלא צער אלא . . . י"ז שנה במצרים (בעל הטורים)

ספר כ"ק אדמו"ר מוהר"י צ"נ"ע מליובאוויטש ('אגרות קודש' חלק ה, עמוד שעג) שבהיות אדמו"ר בעל ה"צמח צדק" נ"ע ילד, שאל את זקנו אדמו"ר הזקן נ"ע, היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות, יהיו מבחר שנות חייו, י"ז השנים שגד בארץ מצרים - "ערות הארץ"?

ויענהו אדמו"ר הזקן: פתיב (ויגש מז, כח) "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש (תנחומא וילקוט שמעוני על הפסוק) "אמר רבי נחמיה להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. וכשלומדום תורה מתקרבם לה, ואז יכולים להיות גם במצרים במעמד ומצב ד'ויחי". עד כאן הספור. ומזה הוראה לכל אחד בעבודתו לקונו, דגם כשנמצאים במקום כזה שהוא "ערות הארץ", ולכאורה אין רואים שם טוב וקדשה, הנה על-ידי למוד התורה, יכולים לגלות את ה"טוב" גם במקום ההוא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 427 - מתוך 'לקראת שבת')

מתי יעקב חי באמת?

ויחי יעקב בארץ מצרים (מז, כח)

פרשת 'ויחי' נקראת על שם תולדתה: "ויחי יעקב". מאידך, הפרשה עוסקת בהפוכם של חי יעקב: בפטירתו ובהכנות לה. ואינו מובן: לכאורה הנה מתאים יותר לצרף את הפסוק "ויחי יעקב" לפרשת ויגש, שבה מתארים חייו ופעולותיו של יעקב?

והבאר בזה:

אמתיות ענין החיים הם החיים שאינם משתנים. ובכללות רק על הבורא ברוך-הוא אפשר לומר ש"אינו משתנה", והנבדלים הנם "נפסדים", אלא שבני ישראל, מצד דבקותם והתקשורתם לה, נקראים גם כן "חיים", כמו שכתוב - "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הקץ - להודיע זמן סוף הגלויות לבניו [האספו ואגידה לכם (להלן מט, א)] והדבר 'נסתם' (נתפסה ונעלם) ממנו, כן מבואר בבראשית רבה (א"ע: תורה כט

שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, שתיכף לאחר מותו התחילו המצרים לשעבדם. דבר אחר: לך פרשה זו סתומה, לפי שבקש יעקב לגלות את

(כח) ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה - פרשת ויחי יעקב אין בינה לבין הקודמת לה כל רווח והפסק בספר התורה כדרך שאר פרשיות, לפי שבפרשה זו נאמרה מיתת יעקב, ופיון

אֵלָא שְׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל "אל תאמין בעצמך עד יום מותך", שאפילו יעקב אבינו, שעם כל הנסיונות והצער שעבר, עדין דבק בה, ואפילו כשגר בארץ ישראל, עדין אי-אפשר לסכם ולהחליט ש"ויחי יעקב", שהרי "עד יום מותך" אל תאמין. לכן הפסוק לא נכתב בפרשת ויגש - בעצומם של חיי יעקב. ורק בפרשת ויחי (סמוך לפטירתו), הוכח שלמרות היותו בשעבוד מצרים, עם כל-זה "מטתו שלמה", כאן יכולים לקבוע "ויחי יעקב". התורה מסכמת וקובעת "ויחי יעקב".

כט וקריבו יומי ישראל לממת וקרא לברה ליוסף ואמר לה אם כען אשכחית רחמין בעיניך שוי כען ידך תחות ירכי ותעבד עמי טיבו וקשוט לא כען תקברני במצרים:

(כט) ויקרבו ימי-ישראל למוות ויקרא לברו ליוסף ויאמר לו אם-נא מצאתי חן בעיניך שים-נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל-נא תקברני במצרים:

כ"ט א ויקרבו ימי-ישראל למוות • (כ"ה) כל מי שנאמר בו: 'קריבה למוות', לא הגיע לימי אבותיו. (יזחק חי ק"פ ויעקב קמ"ו. ב"ד נאמר: 'קריבה', אביו חי ת' (ס"א פ) שנים והוא חי ע'). ויקרא לברו ליוסף • למי שהיה יכולת בידו לעשות. שים-נא ידך • והשבע. חסד ואמת • חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול. אל-נא תקברני במצרים • סופה להיות עפרה פנים (ומרחשין פחת גופים). ושאין מתי חוצה לארץ חיים, אלא בצער גלגול מחלות. ושלא יעשוני מצרים עבודת אלילים • (כ"ה).

ל ואשכוב עם אבהתי ותטלני ממצרים ותקברני בקברתהון ואמר אנא אעבד בפתגמך:

(ל) ושכבתי עם-אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך:

כ"ט א ושכבתי עם-אבתי • וי"ו זו מחבר למעלה לתחלת המקרא: "שים נא ידך תחת ירכי" והשבע לי, ואני סופי לשכב עם אבותי ואתה תשאני ממצרים. ואין לומר: "ושכבתי עם אבתי", השכיבני עם אבותי במערה, שהרי פתיב אחריו: "ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם". ועוד, מצינו בכל מקום לשון 'שכיבה עם אבותיו', היא הגויעה ולא הקבורה, כמו: (מלכים א ה) "וישכב דוד עם אבותיו", ואחר כך: "ויקבר בעיר דוד".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(ל) ושכבתי עם אבותי. 'שכיבה' זו אינה בקשת הקבורה בקבר אבותי, אלא פנונתו על המיתה עצמה [והוא לשון של כבוד כלפי מיתת האדם, שהוא מצטרף ונא אל אבותיו בעולם הבא (רבינו בחי)]. ואם כן, וי"ו זו של 'ושכבתי', שהוא מוסיף על ענין ראשון, אינו המשך למה שנאמר לפניו 'אל נא תקברני במצרים', אלא מחובר למעלה לתחלת המקרא, וכך הוא מתפרש: שים נא ידך תחת ירכי והשבע לי, ואני הרי סופי לשכב עם אבותי (כלומר, סופי למוות). ולכן אני משביעך כי אתה תשאני ממצרים ותקברני בקבורתם. ואין לומר כי לשון 'ושכבתי עם אבותי' מוסב על הקבורה, וכלומר 'השכיבני עם אבותי במערה', שכן לפי זה לא יהיה סדר הדברים נכון, שהרי כתיב אחריו בהמשך הפתוב: 'ונשאתני

צריך שיטול בידו חפץ של מצוה ראה רש"י לעיל כ"ה, ב (רא"ם). חסד ואמת. כלומר, חסד גמור הנעשה באמת, לשם מצוה, וחסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, מאחר שהעושה אותו אינו מצפה לתשלום גמול מן המת (פ"ח): אל נא תקברני במצרים. ומדוע? משום שסופה להיות עפרה פנים [כמו שנאמר (שמות ח, א): 'כל עפר הארץ יהיה כנים בכל ארץ מצרים']. ויהיו הכנים הללו מרחשין (זוחלים) תחת גופי ומצעררים אותי; ועוד טעם בדבר, לפי שאין מתי חוצה לארץ חיים (קמים לתחיה) אלא בצער גלגול מחילות - שעתידיים להתגלגל במחילות מתחת פני האדמה עד ארץ ישראל כדי לקום לתחיה שם; ועוד, כדי שלא יעשוני מצרים עבודה זרה לאחר מותי (כ"ה) (מפרשים): תורה ל

(כט) ויקרבו ימי ישראל למוות. כל מי שנאמר בו לשון 'קריבה למוות', מורה הדבר שקרבה והוקדמה מיתתו לפני זמנו, כשעדיין לא הגיע מספר ימי חייו למספר ימי חיי אבותיו. ולפי שיזחק חי ק"פ שנים, ויעקב בנו חי רק קמ"ו שנים, לכך נחשבת מיתתו בקרובה ומוקדמת. וכן ב"ד נאמר 'קריבה' [ויקברו ימי דוד למוות' (מלכים א ב, א)], לפי שיש אביו חי ת' (ס"א: פ') שנים, ואילו הוא (דוד) חי רק ע' שנים (רא"ם, יפ"ח): ויקרא לברו ליוסף. קרא 'לברו' - ולמי מן הבנים - 'ליוסף'. והדגיש הפתוב שלא קרא לשאר בניו, אלא למי שהיה יכולת בידו לעשות בקשתו, והוא יוסף המושל בארץ וכוחו יפה לכך (משכ"ל): שים נא ידך. כלומר, אחוז במקום המילה והשבע בה. לפי שהנשבע

(לא) וַיֹּאמֶר הַשֹּׁבֵעַ לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל
 על ראש המטה:
 לא ואמר קים לי וקיים לה וסגיד ישראל
 על ריש ערסא:

כ"ט"א וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל • תַּעֲלֵא בְּעֵינֵיךָ סָגִיד לֵיָהּ. עַל-רֹאשׁ הַמֶּטֶה • הַפֶּךָ עֲצָמוֹ לְצַד הַשְּׂכִינָה, מִכָּאן
 אָמְרוּ שֶׁהַשְּׂכִינָה לְמַעַל מֵרֹאשְׁתּוֹ שֶׁל חוּלָה (שבת י נדרים מ). דָּבָר אַחֵר: "עַל רֹאשׁ הַמֶּטֶה", עַל שֶׁהִיָּתָה מִטְּחוֹ
 שְׁלֵמָה וְלֹא הָיָה בָּהּ רָשָׁע, שֶׁהָרִי יוֹסֵף מְלֶךְ הוּא, וְעוֹד שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַגּוֹיִם, וְהָרִי הוּא עוֹמֵד בְּצַדְקוֹ.

מח (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף
 הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה וַיִּקַּח אֶת-שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת-מְנַשֶּׁה
 וְאֶת-אֶפְרַיִם:
 א ונהיה בטר פתגמית האלין ואמר ליוסף
 הא אבויך שכיב מרע ודבר ית תרין פנוהי
 עמה ית מנשה וית אפרים:

כ"ט"ב וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף • אַחַד מִן הַמַּגִּידִים, וְהָרִי זֶה מִקְרָא קָצֵר. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: אֶפְרַיִם הָיָה רָגִיל לְפָנַי יַעֲקֹב
 בַּתְּלֻמוֹד, וַיִּשְׁחַלֵּה יַעֲקֹב בְּאַרְץ גֶּשֶׁן, הֲלֹף אֶפְרַיִם אֶצֶל אָבִיו לְמַצְרַיִם לְהַגִּיד לוֹ. וַיִּקַּח אֶת-שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ •
 כְּדֵי שִׁיבְרַכֵּם יַעֲקֹב לְפָנָי מוֹתוֹ.

(ב) וַיִּגַּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנֵךְ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ
 וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל-הַמֶּטֶה:
 ב ויחי ליעקב ואמר הא ברה יוסף אתא
 לוהק ואתקף ישראל ויחיב על ערסא:

כ"ט"ג וַיִּגַּד • הַמַּגִּיד לְיַעֲקֹב, וְלֹא פָּרַשׁ מִי, וְהַרְבֵּה מִקְרָאוֹת קִצְרֵי לְשׁוֹן. וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל • אָמַר: 'אֶף-עַל-פִּי
 שָׁהוּא בְּנִי, מְלֶךְ הוּא, אַחֲלַק לוֹ כְּבוֹד', מִכָּאן שֶׁחֻלְקִים כְּבוֹד לְמַלְכוּתוֹ. וְכֵן מִשָּׁה חֵלֵק כְּבוֹד לְמַלְכוּתוֹ:
 "וַיְהִי כֹל עֲבָדֶיךָ אֵלֶּה אֵלֵי" (שמות יא), וְכֵן אֵלֶיָּהוּ: "וַיֵּשֶׁב מִתְּנִיּוֹ וְגו'" (מלכים א יח).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עמו בתלמוד תורה, וכשחלה יעקב
 במקום מושבו בארץ גושן, הלך
 אפרים אצל אביו למצרים להגיד לו
 שחלה אביו (בא"ט):
 ויקח את שני בניו עמו. לא פירש
 כאן הכתוב למה לקחם, אף מתוך
 הענין אנו למדים שלקחם כדי
 שיברכם יעקב לפני מותו, כפי
 שמתבאר להלן: תורה ב
 (ב) ויגד המגיד, ליעקב, שיוסף ובניו
 באו אליו. הרי שאמר הכתוב ויגד,
 ולא פירש מי הוא המגיד. והרבה
 מקראות מצינו פעין זה שהם קצרי
 לשון, המפרשים את המעשה ואינם
 מפרשים מי הוא העושה:
 ויתחזק ישראל. כך אמר יעקב: אף-
 על-פי שהוא בני והוא חיוב בכבודי,
 מכל מקום הרי מלך הוא ואחלק לו
 כבוד, לכך התחזק לקום משכיבתו
 וקיבל את פניו בשיבה, דרך כבוד
 (לבוש). ומכאן יש ללמוד שלעולם
 חולקין כבוד למלכות, אף בשחמלך
 מצד עצמו אינו ראוי לקר.

(דע"ט). מכאן אמרו חכמים (שבת יב),
 שהשכינה שרויה למעלה
 מראשותיו (מעל ראשו) של חולה,
 ואשר לכן הפך יעקב את עצמו, כדי
 שישתחוה לצד השכינה. דבר אחר
 יש לפרש בדבר: 'על ראש המטה' -
 בשביל המטה (הרומז על הבנים),
 כלומר השתחוה והודה לפני הקב"ה
 על שהיתה משתו שלמה - כלומר
 שהיתה משפחתו תמימה בלא פגם,
 שכל בניו היו צדיקים וכשרים, ולא
 היה בה רשע, שהרי אפילו יוסף,
 שמלך הוא במצרים, ועוד שנשבה
 לבין הגוים, ובכל זאת הרי הוא עומד
 בצדקו, שכן שמע לו והבטיחו לקיים
 דבריו (רא"ט, באמ"ח, ב"ט): תורה א
 מח (א) ויאמר ליוסף. אחד מן
 המגידים אמר לו זאת, ולא פירש
 הכתוב מי היה זה. והרי זה מקרא
 קצר שאמר ויאמר ולא הופיר מי
 הוא האומר. ויש אומרים שהמגיד
 הזה שלא פירשו הכתוב, הוא אפרים,
 שהיה רגיל לישוב לפני יעקב ולעסוק

ממצרים וקברתני בקבורתם, ואם
 תפרש שהשכינה היא הקבורה, ביצד
 הוא מבקש תחילה על קבורתו, ואחר
 כך על נשיאתו ממצרים, ושוב חוזר
 לענין קבורתו; ועוד כיוצא בזה מצינו
 בכל מקום במקרא, כי לשון שכיבה
 עם אבותיו היא הגויעה ולא
 הקבורה, כמו שנאמר אצל דוד,
 שתחילה נאמר (מלכים א ב) וישבב
 דוד עם אבותיו, ואחר כך נאמר:
 ויקבר בעיר דוד' (מהרש"א, רא"ט): תורה ל
 (לא) וישתחו ישראל. וכי כבוד הוא
 לאב להשתחוות לבנו? אלא כמשל
 השגור בפי הבריות: 'תעלא בעיניך
 סגיד ליה' (מגילה טז) - אף השועל,
 שהוא היה שפלה, בשעת הצלחתו
 השתחוה לו, כך יוסף היה ראוי עתה
 לכבוד מיוחד כי הוא השליט (מנח"י):
 על ראש המטה. יעקב היה יושב על
 המטה, ואם היה משתחוה בדרךכו היה
 ראשו מופנה למרגלותיה, לכך הפך
 עצמו לעבר ראש המטה, כדי שיהיה
 ראשו פונה לצד השכינה השורה שם

ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף אֵל שְׂדֵי אֲתוֹנִי לִי בְלוּ בְּאַרְעָא דְכַנְעַן וּבְרִיף יָתִי:

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-יוֹסֵף אֵל שְׂדֵי נְרָאָה-אֵלֵי בְלוּ בְּאַרְץ כְּנַעַן וּבְרִיף אֲתִי:

ד וַיֹּאמֶר לִי הָא אָנָּא מִפִּישׁ לָךְ וְאַסְנֶנְךָ וְאַתְנַנְךָ לְכַנְשַׁת שְׁבֻטִין וְאַתָּן יָת אַרְעָא הַדָּא לְכַנְיָךְ בְּתַרְךָ אַחְסַנַּת עַלְמִי:

(ד) וַיֹּאמֶר אֵלֵי הֲנִי מִפְּרֹד וְהַרְבִּיתִךָ וְנִתְתִיךָ לְקַהֲל עַמִּים וְנִתְתִי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזִרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ אַחֲזַת עוֹלָם:

ה"ט וַיִּתְתִּיךָ לְקַהֲל עַמִּים • בְּשָׂרְנִי שְׁעִתִּידִים לְצִאת מִמֶּנִּי עוֹד קָהֵל וְעַמִּים, וְאַף-עַל-פִּי שָׁאֵמַר לִי: "גוֹי וְקַהֲל גוֹיִם", "גוֹי", אָמַר לִי עַל בְּנֵימִין, "קַהֲל גוֹיִם", הָרִי שְׁנַיִם לְבַד מִבְּנֵימִין, וְשׁוֹב לֹא נוֹלַד לִי בֶן. לְמַדְנִי, שְׁעִתִּיד אֶחָד מִשְׁבְּטֵי לִיחְלָק, וְעַתָּה, אוֹתָהּ מִתְּנָה אֲנִי נוֹתֵן לָךְ.

ו וַיִּכְעַז תְּרִין בְּנֵיךָ דְאַתְלִידוּ לָךְ בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם עַד מִיתִי לְוַתָּךְ לְמִצְרַיִם דִּילִי אַנְוִן אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרַאוּכֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוֹן קְדָמִי:

(ה) וְעַתָּה שְׁנֵי-בְנֵיךָ הַנוֹלָדִים לָךְ בְּאַרְץ מִצְרַיִם עַד-בָּאֵי אֵלֶיךָ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרַאוּכֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוֹי-לִי:

ז"ט וַיִּתְּנֵם לָךְ וְגוֹ' עַד-בָּאֵי אֵלֶיךָ • לְפָנַי בּוֹאֵי אֵלֶיךָ, כְּלוֹמַר שְׁנוֹלְדוּ מִשְׁפָּרְשַׁת מִמֶּנִּי עַד שְׁבָאֲתִי אֶצְלָךְ • לִי-הֵם • בְּחֻשְׁבוֹן שְׂאָר בְּנֵי הֵם, לְטַל חֶלֶק בְּאַרְץ אִישׁ כְּנַגְדּוֹ.

ח וּבְנֵיךָ דִּי תוֹלִיד בְּתַרְיָהוֹן דִּילָךְ יְהוֹן עַל שׁוֹם אַחֲוָהוֹן יִתְקַרְוִן בְּאַחְסַנְתָּהוֹן:

(ו) וּמוֹלְדֶתְךָ אֲשֶׁר-הוֹלְדֶת אַחֲרֵיהֶם לָךְ יְהוֹי עַל שֵׁם אַחֲיֵיהֶם יִקְרָאוּ בְּנַחְלָתָם:

ט"א וַיִּתְּנֵם לָךְ וְגוֹ' • אִם תוֹלִיד עוֹד, לֹא יְהוֹי כְּמִנְיָן בְּנֵי אֵלָא בְּתוֹךְ שְׁבֻטֵי אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה יְהוֹי נְכַלְלִים, וְלֹא יְהֵא לְהֵם שֵׁם בְּשְׁבָטִים לְעַנְן הַנַּחֲלָה, וְאַף-עַל-פִּי שְׁנַחֲלָקָה הָאָרֶץ לְמִנְיָן גְּלָגְלוּתָם, כְּדֹכְתִּיב: "לְרַב תְּרַבּוּ נַחֲלָתוֹ", וְכָל אִישׁ וְאִישׁ נָטַל בְּשָׁנָה חוּץ מִן הַבְּכוֹרוֹת, מִכָּל-מְקוֹם לֹא נִקְרָאוּ שְׁבָטִים אֵלָא אֵלּוּ (לְהַטִּיל גּוֹרֵל הָאָרֶץ לְמִנְיָן שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, וְנִשְׂאֵי לְכָל שְׁבֵט וְשְׁבֵט, וּדְגָלִים לְזֶה וְלָזֶה) •

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

פירושו: 'לפני' בואי אליה. כלומר, שני בניה שנולדו לך מיום שפרשת ממני בארץ כנען, עד אותו היום שבאתי אצלך במצרים: לִי הֵם. הרי הם בעיני כאלו נולדו ממני, ובחשבון שאר בני הם נמנים, שכל אחד מהם הוא שבט לעצמו ליטול חלק בארץ איש כנגדו - לענן זה נחשבים הם בשנים, שכל אחד מהם יזכה בחלק מיוחד לעצמו, ולא כאחים בני אותו שבט החולקים נחלה אחת ביניהם: תורה ו (ו) ומוֹלְדֶתְךָ אֲשֶׁר הוֹלְדֶת וְגוֹ'. לא מצינו שהוליד יוסף בנים אחר מנשה ואפרים, אלא כלשון אפסר הוא אומר בן: אִם תוֹלִיד עוֹד בְּנִים עַל מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם, לֹא יְהוֹי אֵלּוּ הַבְּנִים נְמֻנִים בְּמִנְיָן בְּנֵי לְהַקְרָא כָּל אֶחָד בְּשֵׁמוֹ

יהיה מפור'. ואף-על-פי שאמר לי הקב"ה באותה הבטחה 'גוי וקהל גוים' (שם), והרי כאן שלשה [גוי/קהל/גוים], אמנם כיון שהבטחה זו נאמרה לפני לידת בנימין, הרי 'גוי' אמר לי הקב"ה על בנימין, ואם כן כשאמר לי 'קהל גוים' - הרי כאן הבטחה לשנים נוספים לבד מבנימין, וכיון ששוב לא נולד לי בן נוסף אחר בנימין, למדני הקב"ה בהבטחה זו, שעתיד אחד משבטי ליחלק לשני שבטים, ולא יקראו על שם אביהם כשבט אחד. ועתה, אותה מתנה שנתן לי הקב"ה, אני נוֹתֵן לָךְ, שיהיו שני בניה (מנשה ואפרים) חשובים לשני שבטים, כמבואר במקראות להלן (רא"ם, מנח"ט): תורה ה (ה) הַנוֹלָדִים לָךְ וְגוֹ' עַד בּוֹאֵי אֵלֶיךָ.

וכן מצינו במושה שחלק כבוד למלכות, כשאמר לפרעה מלך מצרים: יוֹרְדוּ כָל עַבְדֶּיךָ אֵלֵּי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִי (שמות יא, ח), ואף שנתכוון שפרעה עצמו ירד אליו, רמו לו זאת בלשון 'עבדיך' מפני כבוד המלכות. וכן מצינו באלהו שחלק כבוד לאחאב מלך ישראל, אף על פי שהיה רשע, שכן נאמר: וַיִּשְׁנַט מִתַּנּוּ וַיִּרַץ לְפָנָי אַחְזָב וְרָץ לְפָנָי בְּנְרִיזוֹת, כְּרַאוּי לְבוֹא לְפָנָי הַמֶּלֶךְ (משכ"ס:), תורה ג (ד) וַיִּתְתִּיךָ לְקַהֲל עַמִּים. כך אומר יעקב ליוסף: בְּשׁוֹרָה בְּשָׂרְנִי הַקַּב"ה, שְׁעִתִּידִים לְצִאת מִמֶּנִּי עוֹד 'קַהֲל' וְעַמִּים', כלומר, עוד שני שבטים, בנוסף על בני שנולדו כבר, שנאמר (לעיל ז, יא) 'גוי וקהל גוים (=עמים)

**(1) וְאֵנִי וְאֵנִי מִפְּדֹן מִתָּה עָלִי רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבַרְת־אֶרֶץ לְבֵא אֶפְרַתָּה וְאֶקְבְּרָה
 שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת הוּא בֵּית לָחֶם:**

וְאֵנִי מִפְּדֹן מִתָּה עָלִי רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 דְּכַנְעַן בְּאֶרְחָא בְּעוֹד כְּרוּבָא דְאַרְעָא לְמִיעַל
 לְאַפְרַת וּקְבֻרָתָהּ תַּמָּן בְּאַרְחָא אֶפְרַת הִיא בֵּית
 לָחֶם:

וְאֵנִי מִפְּדֹן וְגו' • וְאֶף-עַל-פִּי שְׁאֵנִי מִטְרִיחַ עֲלֶיךָ לְהוֹלִיכֵנִי לְהַקְבֵר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְלֹא כֹף עֲשִׂיתִי
 לְאִמָּךְ, שֶׁהָרִי מִתָּה סְמוּךְ לְבֵית לָחֶם. כְּבַרְת־אֶרֶץ • מִדַּת אֶרֶץ, וְהֵם אֲלֵפִים אִמָּה, כְּמִדַּת תַּחֲוִים שְׂבַת, כְּדַבְרֵי
 רַבִּי מֹשֶׁה הַדְרָשָׁן. וְלֹא תֹאמַר שֶׁעֲכָבוּ עָלַי גְּשָׁמִים מִלְּהוֹלִיכָה וּלְקַבְרָה בְּחִבְרוֹן. עַת הִגְרִיד הָיָה, שֶׁהָאֶרֶץ
 חֲלוּלָה וּמְנוּקָבֶת כְּכַבְרָה. וְאֶקְבְּרָה שָׁם • וְלֹא הוֹלַכְתִּיהָ אֶפְלוּ לְבֵית לָחֶם לְהַכְנִיסָהּ לְאֶרֶץ, וְיַדְעֵתִי שִׁישׁ
 בְּלֶבֶךְ עָלַי, אֲכַל דַּע לָךְ שֶׁעַל פִּי הַדְּבִוּר קְבַרְתִּיהָ שָׁם, שֶׁתֵּהָא לְעוֹזְרָה לְבָנֶיהָ כְּשִׁיגְלָה אוֹתָם כְּבוֹרְאָדָן, וְהָיוּ
 עוֹבְרִים דְרָךְ שָׁם, יִצְאָת רַחֵל עַל קְבָרָה וּבוֹכָה וּמְבַקֶּשֶׁת עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, שְׁנֹאֲמַר: (רמיה לא, יד) "קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע
 וְגו'", וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְשִׁיבָה: "יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלֶתְךָ נָאִם ה' וְגו'" וְשָׂבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם". וְאוּנְקְלוּס תַּרְגָּם:
 'כְּרוּב אֶרְעָא', כְּדִי שְׁעוּר חֲרִישֶׁת יוֹם (ספריים אחרים: ארץ), וְאוֹמַר אֲנִי, שֶׁהָיָה לָהֶם קֶצֶב שֶׁהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ כְּדִי
 מִחֲרֹשָׁה אַחַת, קוֹרִיאַד"א בְּלַע"ז, כְּדִיאֶמְרִינָן: 'כְּרִיב וְתַנִּי' כְּמָה דְמַסִּיק תַּעֲלָא מִבֵּי כְּרַבָּא'.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כְּדִי שֶׁתֵּהָא לְעוֹזְרָה לְבָנֶיהָ בְּעַת חוֹרְבָן
 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּשִׁיגְלָה אוֹתָם
 כְּבוֹרְאָדָן מֶלֶךְ בְּבַל, וּבְדִרְכָם לְבָבֵל
 הָיוּ עוֹבְרִים דְרָךְ שָׁם (קְבֵר רַחֵל),
 וְהָיָה יוֹצֵאת רַחֵל עַל קְבָרָה וּבוֹכָה
 לְפָנֶי הַשְּׂכִינָה וּמְבַקֶּשֶׁת עֲלֵיהֶם
 רַחֲמִים שִׁישׁוּבוּ לְאֶרֶץ, וְכִמוֹ שְׁנֹאֲמַר
 (רמיה לא, יד) "קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע נְהִי כְּכִי
 תִמְרוּרִים, רַחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ וְגו'";
 וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְשִׁיבָה: 'מְנַעֵי
 קוֹלָךְ מִכְּכִי וְעֵינַיִךְ מִדְמַעְיָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר
 לְפַעֲלֶתְךָ נָאִם ה' וְשָׂבוּ בָנִים
 לְגִבּוֹלָם'.

רש"י מוסיף לדון בלשון 'כְּבַרְת־אֶרֶץ'.
 אֲשֶׁר לְדַבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדְרָשָׁן פִּירוּשׁוֹ מִדַּת
 אֶרֶץ, אֲלֵפִים אִמָּה כְּשִׁיעוּר 'תַּחֲוִים שְׂבַת':
 וְאוּלָם אוּנְקְלוּס תַּרְגָּם 'כְּרוּב אֶרְעָא',
 וּפִירוּשׁוֹ: כְּדִי שְׁעוּר חֲרִישֶׁת יוֹם אֶחָד
 (ס"א: כְּדִי חֲרִישֶׁת אֶרֶץ) וְהוּא מְרַחֵק
 מוּעֵט. וְאוֹמַר אֲנִי שֶׁהָיָה לָהֶם קֶצֶב -
 שִׁיעוּר מִדִּירָה קְצוּב, שֶׁהָיוּ קוֹרִין
 אוֹתוֹ 'כְּדִי מִחֲרִישָׁה אַחַת', וְהוּא
 שִׁיעוּר חֲרִישֶׁת קֶרְקַע בְּיוֹם אֶחָד,
 קוֹרִיאַד"א בְּלַע"ז, וְהָיָה דְרָכָם לְשַׁעַר
 בּוֹ אֶת הַמְרַחֵק. וּכְרוּב' הוּא לְשׁוֹן
 'חֲרִישָׁה' בְּאַרְמִית, כְּדִיאֶמְרִינָן בְּגִמְרָא
 (בבא מציעא ק) 'כְּרִיב וְתַנִּי' [חֲרֹשׁ וְחֹר
 לְחֹרֶשׁ שְׁנִית], וְכֵן אֶמְרוּ (יומא מג) 'כְּמָה
 דְּמַסִּיק תַּעֲלָה מִבֵּי כְּרַבָּא' [כְּמָה
 מַעֲלָה הַשׁוּעֵל בְּרַגְלָיו בְּמִרוּצָתוֹ עַל-
 פְּנֵי שָׂדֵה חֲרוּשָׁה]: תורה ח

וְלֹזָה בְּשַׁעַת חֲנִינִיּוֹתַי סָבִיב לְמַשְׁכָּן
 (ראה במדבר ב, יח): תורה ז
 (ז) וְאֵנִי כְּבוֹאִי מִפְּדֹן וְגו'. דְּבַרֵּי יַעֲקֹב
 חוֹזְרִים לְעֵנָן הַקּוֹדֵם, בּוֹ הַשְּׂבִיעַ אֶת
 יוֹסֵף לְהַעֲלוֹתוֹ לְקַבְרָה בְּאֶרֶץ כְּנָעַן,
 וְהָרִיחוּ מִפְּיִסּוֹ עַל שֶׁמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ דְבַר
 שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ לֹא עֲשָׂה כְּלָפִי אִמּוֹ. וְאֶף-
 עַל-פִּי שְׁאֵנִי מִטְרִיחַ עֲלֶיךָ וּמְבַקֵּשׁ
 מִמֶּךָ לְהוֹלִיכֵנִי לְאַחַר פְּטִירְתִּי מִמְצָרִים
 לְהַקְבֵר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שֶׁהוּא מְרַחֵק
 גְּדוֹל, וְאֵילוֹ אֲנִי לֹא כֹף עֲשִׂיתִי לְאִמָּךְ,
 שֶׁהָרִי הִיא מִתָּה סְמוּךְ לְבֵית לָחֶם
 כְּבַרְת־אֶרֶץ. כְּלוֹמַר, סְמוּךְ לְבֵית לָחֶם
 כְּשִׁיעוּר מִדַּת אֶרֶץ, וְהֵם מְרַחֵק אֲלֵפִים
 אִמָּה מִן הָעִיר, כְּמִדַּת תַּחֲוִים שְׂבַת
 שֶׁהוּא מְרַחֵק מוּעֵט. כְּדַבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה
 הַדְרָשָׁן. וְעַם זֹאת לֹא טְרַחֲתִי לְקַבְרָה
 בְּתוֹךְ הָעִיר, אֲלֹא בְּמִקּוֹם שֶׁמֵּתָה שָׁם
 קְבַרְתִּיהָ; וְלֹא תֹאמַר שֶׁהָיָה זֶה מְשׁוּם
 שֶׁעֲכָבוּ עָלַי גְּשָׁמִים מִלְּהוֹלִיכָה
 וּלְקַבְרָה בְּחִבְרוֹן, שֶׁכֵּן אוֹתוֹ הִזְמִין עַת
 הַגְּרִיד (יְמוֹת הַקְּרִיץ) הָיָה, שֶׁהָאֶרֶץ
 יְבֵשָׁה וְחֲלוּלָה וּמְנוּקָבֶת כְּכַבְרָה, וְלֹא
 הָיָה דְבַר מַעֲכָבֵנִי לְקַבְרָה בְּתוֹךְ הָעִיר
 (הזכרון, מפרשים):

וְאֶקְבְּרָה שָׁם. כְּלוֹמַר, בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם
 עַל אִם הַדְרָךְ קְבַרְתִּיהָ, וְלֹא הוֹלַכְתִּיהָ
 אֶפְלוּ לְבֵית לָחֶם הַקְּרוּבָה כְּדִי
 לְהַכְנִיסָהּ לְאֶרֶץ מִיוֹשְׁבֵת וּלְקַבְרָה
 שָׁם, וְיַדְעֵתִי שִׁישׁ בְּלֶבֶךְ תַּרְעוּמַת עָלַי
 עַל שֶׁנִּהְיִיתִי כֵּן, אֲכַל דַּע לָךְ שֶׁעַל-פִּי
 הַדְּבִוּר (רוח הקודש) קְבַרְתִּיהָ שָׁם,

כְּשֶׁבֶט נִפְרָד, אֲלֹא בְּתוֹךְ שְׂבִיטֵי
 אֶפְרַיִם וּמְנַשֶׁה הָיוּ נִבְלָלִים וְיִקְרָאוּ
 גַם הֵם 'שְׂבִיט אֶפְרַיִם' אוֹ 'שְׂבִיט מְנַשֶׁה',
 וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שָׁם לְעֲצָמָם בְּשְׂבִיטִים
 לְעֵנָן הַנַּחֲלָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא
 יִשְׁלוּ אֶת נַחֲלָתָם בְּתוֹךְ נַחֲלַת מְנַשֶׁה
 וְאֶפְרַיִם אַחֲיֵיהֶם.
 וּמַעוּר רַש"י: וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁלְעֵנָן
 רִיבּוּי הַנַּחֲלָה אֵין הַבְּדֵל אִם יִחְשְׁבוּ
 כְּשֶׁבֶט אֶחָד אוֹ כְּשְׁנַיִם, לְפִי
 שֶׁנַּחֲלָה הָאֶרֶץ לְפִי מִנְּיָן
 גּוֹלְגּוֹלוֹתָם (רִאשִׁיָּהֶם, כְּלוֹמַר מִסְפַּר
 אֲנָשִׁיהֶם) שֶׁל כָּל שְׂבִיט וְשְׂבִיט,
 כְּדַבְרֵי (במדבר כו, נד) 'לְרֵב תִּרְבֶּה
 נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ',
 שֶׁשְׂבִיט שֶׁמִּסְפַּר בָּנָיו מְרֻבָּה נִטֵּל
 חֶלֶק גְּדוֹל מִשְׂבִיט שְׁבָנָיו מוּעֵטִים,
 וְכֹל אִישׁ וְאִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִטֵּל
 חֶלֶק שׁוֹה בְּשׁוֹה בְּאֶחָיו, חוּץ מִן
 הַבְּכוֹרוֹת שֶׁבְּכָל מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה,
 שֶׁנִּטְלוּ פִּי שְׁנַיִם - חֶלֶק כְּפוֹל מִשְׂאֵר
 אַחֲיֵיהֶם (ראה דברים כא, יז), מִכָּל מִקּוֹם
 לֹא יִקְרָאוּ בְּשֵׁם 'שְׂבִיטִים' אֲלֹא אֵלוֹ
 - מְנַשֶׁה וְאֶפְרַיִם [לֹא לְעֵנָן גּוֹדֵל
 הַנַּחֲלָה, אֲלֹא לְעֵנָן הַפְּרֻדָּת
 נַחֲלֹתֵיהֶם זו מִזוֹ, כְּשִׁיבּוֹאוֹ לְהַטִּיל
 גּוֹרֵל הָאֶרֶץ לְמִנְיָן שְׁמוֹת הַשְּׂבִיטִים
 אֵינָה חֶלֶק בְּאֶרֶץ יִשׁוּל כָּל אֶחָד
 וְאֶחָד (אִם בְּצִפּוּנָה אוֹ בְּדְרוּמָה
 וּכְיוּ"ב), וְכֵן לְעֵנָן מִיּוֹנֵי נְשִׂיא מִיּוֹדֵד
 לְכָל שְׂבִיט וְשְׂבִיט (ראה במדבר ז, מח-נד),
 וְלְעֵנָן קְבִיעַת דְּגָלִים נִפְרָדִים לְזֶה

(ח) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי־אַלֶּה: ח וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל יְתָהוֹן בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִן אֵלֵינוּ:

כִּי־יֵלֵךְ וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּנֵי יוֹסֵף • בְּקֶשׁ לְבָרְכָם, וְנִסְתַּלְקָה שְׂכִינָה מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁעֲתִיד יִרְבְּעָם וְאֶחָאֵב לְצִאת מִצְרַיִם, וְיִהְיֶה וּבְנָיו מִמֶּנֶּשֶׁה. וַיֹּאמֶר מִי־אַלֶּה • מִהֵיכָן יֵצְאוּ אֵלָיו שְׂאִינָן רְאוּיֵין לְבָרְכָהּ? •

(ט) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֲבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר־נָתַן־לִי אֱלֹהִים בְּזֶה וַיֹּאמֶר קַח־סֵנָא אֵלַי וְאֶבְרַכְכֶם: ט וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאֲבִיהֵי בְנֵי אֲנֹחַן דִּיהֵב לִי יְיָ הֵבֵא וַיֹּאמֶר קְרַבְנָנוּן כְּעַן לְוֹתֵי וְאֶבְרַכְנָנוּן:

כִּי־יֵלֵךְ בְּזֶה • הִרְאָה לוֹ שְׁטַר אַרוֹסִין וְשְׁטַר כְּתוּבָה, וּבְקֶשׁ יוֹסֵף רַחֲמִים עַל הַדְּבָר, וְנָחָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וַיֹּאמֶר קַח־סֵנָא אֵלַי וְאֶבְרַכְכֶם • זֶהוּ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (הושע יא): "וְאֲנֹכִי תַרְגְּלַתִּי לְאֶפְרַיִם, קַח־סֵנָא עַל זְרוּעֹתַי", אֲנֹכִי תַרְגְּלַתִּי רוּחִי בְּיַעֲקֹב בְּשִׁבִיל אֶפְרַיִם, עַד שֶׁלְקַח־סֵנָא עַל זְרוּעוֹתָיו.

♦ יום שני ו' טבת ♦

(י) וַעֲיֵנִי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזְקֹן לֹא יוּכַל לְרַאֲוֹת וַיִּגַּשׁ אֶתֶם אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחַבֵּק לָהֶם: י וַעֲיֵנִי יִשְׂרָאֵל יִקְרָן מִסִּבּוֹ לֹא יְכוּל לְמַחְזִי וְקָרִיב יִתְהוֹן לְוֹתָהּ וְנִשְׁקַח לְהוֹן וְנִפְיָה לְהוֹן:

(יא) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף רְאֵה פָנַי לֹא פִלְלַתִּי וְהִנֵּה הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת־זִרְעוֹךָ: יא וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף לְמַחְזִי אֲפִיךָ לֹא סְבָרִית וְהֵא אֲחִזִּי יְתִי יְיָ אִף יְתִי בְּנִיךָ:

כִּי־יֵלֵךְ לֹא פִלְלַתִּי • לֹא מְלֹאֲנִי לְבִי לְחֹשֶׁב מַחְשְׁבָה שֶׁאֲרָאָה פָנַיךָ עוֹד. פִּלְלַתִּי • לְשׁוֹן מַחְשְׁבָה, כְּמוֹ: (ישעיה טו) "הִבִּיאי עֲצָה, עֲשִׂי פְלִילָה".

(יב) וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֶתֶם מֵעַם בְּרַכְּיוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאִפְּיוֹ: יב וַיֹּאפִיק יוֹסֵף יְתְהוֹן מִן קְדְמוֹהֵי וּסְגִיד עַל אַפּוֹהֵי עַל אַרְעָא:

אַרְצָה:

כִּי־יֵלֵךְ וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֶתֶם • לְאַחַר שֶׁנִּשְׁקַח הַצִּיָּאִים יוֹסֵף מֵעַם בְּרַכְּיוֹ, כְּדֵי לְיִשְׁכַּם זֶה לְיָמֵינוּ וְזֶה לְשִׁמְאֵל, לְסִמְךָ דְּדִיו עֲלֵיהֶם וּלְבָרְכָם. וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאִפְּיוֹ • כְּשֶׁחֲזַר לְאַחֲרָיו מִלְפָּנֵי אֲבִיו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בשביל שיתברכו מפיו **אפרים** (וימנשה), **עד שלקחם** יעקב **על זרועותיו** כדי לברכם (מש"ח): תורה י **(יא) לא פללתי**. כל כך נואשתי מלראותך חי, **שלא מלאני לבי לחשוב** מחשבה שאראה פניך **עוד: פללתי**. הוא לשון 'מחשבה' ושיקול הדעת לכאן ולכאן [וכאומר 'לא העליתי על דעתי כל ספק שמא עוד אראה פניך']. **כמו** שמצינו במקרא (ישעיה טו, א) **'הביאי עצה עשי פלילה'** [תוכחה למואב שלא סיעה לישראל: היה לה להביא עצה, ולחשוב מחשבות] (בא"י): תורה יב **(יב) ויוצא יוסף אתם**. להכינם לברכה עשה פו, שלאחר שנשקם

בהלכה ואין בניו בשרים, **לכך הראה לו יוסף ליעקב 'שטר-ארוסין' ו'שטר-כתובה'** ואמר לו 'בני הם אשר נתן לי אלהים בזה, כלומר שנולדו לי 'בזה' - בקדושתו ובכתובה כדון, **ובקש יוסף רחמים על הדבר**, שתשרה שכינה על יעקב, ונחה עליו **רוח-הקדש**, ומיד ביקש לברכם (מפרשים): **ויאמר קחם נא אלי ואברכם**. כיון שנהה עליו רוח הקודש, אמר ליוסף שיקרב את בניו אליו כדי שיברכם. **זהו שאמר הכתוב** (הושע יא, א) **'אנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותי'**, כלומר, **ואנכי תרגלתי** - הרגלתי את **רוחי** (רוח הקודש) **ביעקב**, שהחזרתי בו אחר שנסתלקה,

(ח) **וירא ישראל את בני יוסף**. וכי לא ראה אותם והפירם קודם לכך? אלא 'ראיה' זו ראית העתיד היא, **שבקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו, לפי שראה ברוח-הקודש שעתיד ירבעם ואחאב מלכי ישראל לצאת מזרע אפרים, ויהוא ובניו עתידים לצאת מזרע מנשה, ויהיו רשעים ועובדי עבודה זרה** (ראה מלכים א' טו, ל, ומלכים ב' י, לא). לפיכך, כיון שראה אותם - **ויאמר מי אלה**. כלומר, **מהיכן יצאו בנים אלו, שאינן ראויין לברכה** (תפא"י): תורה ט **(ט) בזה**. כיון שראה יעקב שעתידים לצאת מזרעם רשעים, חשש יעקב לנשואיו של יוסף שמא לא נעשו

יג וידבר יוסף ותַּהַיְהוֹן יְת אֶפְרַיִם בְּיָמֶיהָ
מִשְׁמָאל וְיִשְׂרָאֵל וְיֵת מְנַשֶּׁה בְּשִׂמְלָה
מִימֵינָא דְיִשְׂרָאֵל וְקָרִיב לְוִתָּהּ:

(יג) וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ
מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מְנַשֶּׁה בְּשִׂמְלֹו מִימֵין יִשְׂרָאֵל
וַיֵּגֶשׁ אֵלָיו:

ה"י אֶת־אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל. הָבֵא לְקִרְאת חֲבֵרוֹ, יָמֵינוּ כְּנֶגֶד שְׂמָאל חֲבֵרוֹ, וְכִנּוּן שְׂיָהָא
הַבְּכוֹר, מִיָּמֵין לְבָרְכָהּ.

יד וְאוֹשִׁיט יִשְׂרָאֵל יְת מִיָּמֶיהָ וְשׂוֹי עַל רִישָׁא
דְּאֶפְרַיִם וְהוּא זְעִירָא וְיֵת סְמָאלָה עַל רִישָׁא
דְּמְנַשֶּׁה אַחֲפִימְנוּן לִידוּהֵי אַרְי מְנַשֶּׁה
בּוֹכְרָא:

(יד) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת־יָמֵינוּ וַיֵּשֶׁת עַל־רֵאשׁ אֶפְרַיִם
וְהוּא הַצֶּעִיר וְאֶת־שְׂמָאלֹו עַל־רֵאשׁ מְנַשֶּׁה שְׂבַל
אֶת־יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר:

ה"י שְׂבַל אֶת־יָדָיו. כְּתַרְגוּמוֹ: 'אַחֲפִימְנוּן', בְּהַשְׁכַּל וְחֻכְמָה, הַשְׁפִּיל אֶת יָדָיו לְכַף וּמְדַעַת, כִּי יוֹדַע הָיָה
כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר, וְאַף־עַל־פִּי כִן לֹא שָׁת יָמֵינוּ עָלָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 432 - מתוך 'לקראת שבת')

מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם - עֵבֶר וְהִיָּה

וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת־יָמֵינוּ וַיֵּשֶׁת עַל־רֵאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצֶּעִיר וְאֶת־שְׂמָאלֹו עַל־רֵאשׁ מְנַשֶּׁה (מח, יד)

בְּפִרְשָׁתֵנוּ מִסְפָּר שֵׁיֶעֱקֵב אֲבִינוּ, בְּבָרְכוֹ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, שְׂבַל אֶת יָדָיו וְהַנִּיחַ אֶת יָמֵינוּ עַל רֵאשׁ אֶפְרַיִם הַצֶּעִיר מִמְנַשֶּׁה. וְעַל
תְּמִיחַת יוֹסֵף, הַשִּׁיב יַעֲקֹב שְׂאֶפְרַיִם "יִגְדַל מִמֶּנּוּ" (מְמַנְשָׁה).
דְּרוֹשׁ בְּאוֹר: הַטַּעַם שֶׁהַבְּכוֹר מְקַבֵּל בְּרָכָה גְדוֹלָה יוֹתֵר, הוּא מִצַּד שֵׁיֶשׁ לוֹ מַעֲלָה לְגַבֵּי שְׂאָר אַחֵיו, וּמִכַּיִן שְׂאֶפְרַיִם "יִגְדַל
מִמֶּנּוּ", מִדּוּעַ נִקְבַּע מִלְמַעְלָה שְׂמַנְשָׁה יֵהִי הַבְּכוֹר, לְכַאוֹרָה הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת שְׂאֶפְרַיִם יֵהִי הַבְּכוֹר?
וְהַהֲסָבְרָה בְּזֶה:

הַשְּׂמוֹת שֵׁיֶוֹסֵף קָרָא לְבָנָיו מִבְּטָאִים אֶת אִפֹּן עֲבוּדָתוֹ בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִצְרַיִם:

מְנַשֶּׁה הוּא מְלִשׁוֹן "כִּי נִשְׁנִי אֱלֹקִים אֶת כָּל עַמְלִי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי". מְנַשֶּׁה הַזְכִּיר לְיוֹסֵף אֶת הָעֵבֶר שֶׁאֲבַד כְּתוֹצְאָהּ
מִגְלוֹתוֹ. כִּדִּי שְׂלֵא יִשְׁפַח חֲלִילָה אֶת עֲבָרוֹ וַיִּיחַלֵּשׁ בְּעֲבוּדַת ה', הוּא קָרָא אֶת שֵׁם בְּנוֹ 'מְנַשֶּׁה'.

וְאֵלֹו אֶפְרַיִם הוּא מְלִשׁוֹן "כִּי הִפְרַנִּי אֱלֹקִים בְּאַרְץ עֲנִי". זֶהוּ שִׁבַּח וְהוֹדָאָה עַל הַיִּתְרוֹן וְהַעֲלִי שֶׁנִּפְעַל בוֹ בְּעֲבוּדָתוֹ בְּמִצְרַיִם.
לְכֹן קִבַּע יַעֲקֹב שְׂאֶפְרַיִם "יִגְדַל" מִמְנַשֶּׁה: כִּי דוֹקָא עַל־יָדֵי הַפְּרִיָּה בְּמִצְרַיִם, שְׂצִאָצְאֵי יַעֲקֹב מוֹסִיפִים בְּאוֹר גַּם בְּמִקוֹם
הַחֹשֶׁף, מִתְּגַלָּה שְׂלִמּוֹתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְהַיִּתְרוֹן שֶׁבִירִידָה לְגֻלוֹת, וְלְכֹן הָעֲבוּדָה הִרְצוּיָה מִצַּד יַעֲקֹב הִיא "אֶפְרַיִם" הוֹסְפָה בְּאוֹר
גַּם בְּמִקוֹם הַחֹשֶׁף.

וְאֵלֹו בְּעִבּוֹר יוֹסֵף "מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר", כִּי בְּעֲבוּדָתוֹ הֵאֵשִׁית הָיָה עָלָיו לְנַקֵּט תְּחִלָּה בְּקוֹ שֶׁל "סוֹר מְרַע" וְשִׁמְרָה מִפְּנֵי עַל־יָדֵי
זְכוּרָו עֲבָרוֹ - שְׂלֵא שְׁכַח אֶת בֵּית אָבִיו. וְלְכֹן, אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר, שְׁנוֹלַד וְסָמַל אֶת תְּחִלַּת עֲבוּדָתוֹ, קָרָא מְנַשֶּׁה. רַק לְאַחַר
מִפְּנֵי הָיָה יָכוֹל לְהַתְּחִיל בְּ"עֲשֵׂה טוֹב", פְּעָלָה בְּגֻלוֹת - וְלִקְרָא לְבָנוֹ הַשְּׁנִי 'אֶפְרַיִם'.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(יד) שְׂבַל אֶת יָדָיו. לְשׁוֹן שְׂבַל
וְחֻכְמָה, כְּתַרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס:
'אַחֲפִימְנוּן'. וְכַף מִתְּפַרֵּשׁ הַכְּתוּב:
בְּהַשְׁכַּל וְחֻכְמָה הַשְׁפִּיל יַעֲקֹב אֶת
יָדָיו לְכַף שֶׁהַנִּיחַ יָד יָמֵינוּ עַל רֵאשׁ
אֶפְרַיִם שְׂלֵא בְּסִדְרֵי הָרְאוּי, וּמְדַעַת
וּבְכַוִּנָּה עֲשָׂה כֵן. כִּי הָרִי יוֹדַע הָיָה כִּי
מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר, וְאַף־עַל־פִּי כִן לֹא
שָׁת יָמֵינוּ עָלָיו, כִּי אִם עַל אֶפְרַיִם
הַצֶּעִיר (כ"א): תורה טו

יִשְׂרָאֵל. כְּלוֹמֵר, הָעֵמִיד יוֹסֵף אֶת
אֶפְרַיִם לְיָמֵינוּ, שֶׁהוּא שְׂמָאלוֹ שֶׁל
יַעֲקֹב הַיּוֹשֵׁב מוֹלֹו, וְאֶת מְנַשֶּׁה
בְּשִׂמְלֹו שֶׁהוּא יָמֵינוּ שֶׁל יַעֲקֹב, כִּי
הָבֵא לְקִרְאת חֲבֵירוֹ זֶה כְּנֶגֶד זֶה,
נִמְצָא יָמֵינוּ כְּנֶגֶד שְׂמָאל חֲבֵרוֹ. וְלְכַף
הָעֵמִיד יוֹסֵף אֶת מְנַשֶּׁה בְּצַד יָמֵינוּ שֶׁל
יַעֲקֹב, כִּיִּן שֶׁהוּא הַבְּכוֹר, וְרְאוּי הוּא
לְהִיּוֹת מִיּוֹמָן (מוֹבָחָר וְחֻשׁוֹב) לְבָרְכָהּ,
בְּצַד יָמֵין הַחֻשׁוֹבָה מִשְׂמָאל: תורה יד

יַעֲקֹב וְהַיְבָקֶם, הוֹצִיאֵם יוֹסֵף מֵעַם
בְּרַפְיוֹ כִּדִּי לִישְׁבֵם (כְּלוֹמֵר, לְסִדְרָם) זֶה
לְיָמֵין זֶה לְשִׂמְלָא, כִּדִּי שִׁיּוּכֵל יַעֲקֹב
לְסוּמְוֵי יָדָיו עֲלֵיהֶם וּלְבָרְכֵם (מ"א):
וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפְּיוֹ. כְּשִׁחְזַר יוֹסֵף
לְאַחֲרָיו מִלְּפָנֵי אָבִיו, לְאַחַר שֶׁסִּדְרָם
זֶה לְיָמֵינוּ וְזֶה לְשִׂמְלֹו, הַשְׁתַּחֲוָה
לְפָנָיו וְהוֹדָה לוֹ עַל רְצוֹנוֹ לְבָרְכֵם (כ"ב):
תורה יג
(יג) אֶת אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ מִשְׂמָאל

ולכן נקבע מלמעלה שמנשה יהיה הבכור; כי על אף המעלה בעבודת אפרים, כשמדבר בלדה והתגלות, היינו, סדר העבודה בפעל, הדבר הראשון הוא "סור מרע" - "מנשה", ורק אחר-כך יכול להיות "ועשה טוב" - אפרים, מה שאין-כן במעלה שאפרים יותר נעלה.

טו ויברך את יוסף ויאמר יי די פלחו אבהתי קדמוהי אברהם ויצחק יי דון יתי מדאימני עד יומא הדין :

(טו) ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד היום הזה:

טז מלאכא די פרק יתי מכל בישא לברך את עולמא ויתקרי בהון שמי ושום אבהתי אברהם ויצחק וכנוני ימא יסגון בגו בני אנשא על ארעא :

(טז) המלאך הגאל אתי מפלרע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ:

כ"א המלאך הגאל אתי מלאך הרגיל להשתלח אלי בצרתי, פענן שנאמר: "ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום: יעקב וגו' אנכי האל בית אל". יברך את הנערים • מנשה ואפרים. וידגו • כדגים הללו שפרים ורבים, ואין עין הרע שולטת בהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לח עמ' 152)

וידגו לרב בקרב הארץ (מח, טז) ארץ - היינו 'עלמא דאתגליא'. ים - היינו 'עלמא דאתפסא'. ומבאר בחסידות, שהברכה היא שגם ב'עלמא דאתגליא' יתגלו אותם אורות המאירים ב'עלמא דאתפסא'. והוא ענן המשכת 'יחודא עילאה' ב'יחודא תתאה'.

♦ יום שלישי ז' טבת ♦

יז ויחזא יוסף ארי שוי אבוהי יד מינה על רישא דאפרים ובאיש בעינוהי וסעד ידא דאבוהי לאעדאה יתה מעל רישא דאפרים לאנחותה על רישא דמנשה:

(יז) וירא יוסף פיישית אביו ידימינו על ראש אפרים וירע בעינו ויתמד ידאביו להסיר אתה מעל ראש אפרים על ראש מנשה:

כ"ב ויתמד ידאביו • הרימה מעל ראש בנו ויתמכה בידו.

יח ויאמר יוסף לאביו לא כן אבא ארי דין בוקרא שו מינה על רישה:

(יח) ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי פייזה הבכר שים ימינה על ראשו:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הללו שפרים ורבים ביותר, ואין עין הרע שולטת בהם להקטיט תולדותיהם: תורה יז (יז) ויתמד יד אביו. לא העביר יוסף את יד אביו מעל ראש אפרים אל ראש מנשה, אלא הרימה וקווק בה מעל ראש בנו ויתמכה בידו עד שיעבירנה יעקב מעצמו (בא"ח): תורה יח

אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר, עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך' (מ"ח): יברך את הנערים. הם מנשה ואפרים, ובכך מתברך יוסף, על ידי שבניו מתברכים (חוקוני): וידגו. שירבו תולדותיהם כדגים

(טז) המלאך הגואל אותי. מיהו אותו מלאך? המלאך הנזכר כבר במקום אחר, הרגיל להשתלח אלי מאת ה' בצרתי להצילני ולגאלני פענן שנאמר בעת שהותו בבית לכן ולעיל לא, יא) ויאמר אלי 'מלאך' האלהים בחלום יעקב וגו' כי ראיתי את כל אשר לכן עשה לך וגו' אנכי האל בית

יט וסריב אבוהי ויאמר ידענא כרי ידענא אף הוא יהי לעמא ואף הוא יסגי וברם אחוהי זעירא יסגי מנה ובגוהי יהון שליטין בעממא:

(יט) וַיִּמְאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יְדַעְתִּי בְנִי יְדַעְתִּי גַם־הוּא יְהִי־לָעַם וְגַם־הוּא יִגְדַּל וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יְהִי מְלֵא־הַגּוֹיִם:

כ"ט ידעתי בני ידעתי • שהוא הבכור. גם הוא יהיה לעם וגו' • שעתיד גדעון לצאת ממנו, שהקדוש-ברוך הוא עושה גם על ידו. ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו • שעתיד יהושע לצאת ממנו, שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל. וזרעו יהיה מלא-הגוים • כל העולם יתמלא בצאת שמעו ושמו, כשיעמיד חמה בגבעון וירח בעמק אילון.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות י עמ' 38)

ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים (מת, יט) יש לשאל: מדוע לא ברך יעקב את מנשה, הבכור, בברכה זו עצמה – שיגדל מאחיו הקטן. והענין, דהנה 'ברכה' פרושה 'המשכה' (כמו "המברך את הגפן בארץ"), היינו שענינה להמשיך דבר ממקורו, ולא לחדש דבר שאינו קיים במקור. לכן לא היה יכול יעקב לפעל בברכתו שמנשה יגדל מאפרים, מכיון שלא כך הוא המצב במקור.

כ ובכריכנון פיומא ההוא למימר כך יברך ישראל למימר ושיינה יי כאפרים וכמנשה ישוי ית אפרים קדם מנשה:

(כ) וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר כֹּךְ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשֶׂם אֶת־אֶפְרַיִם לִפְנֵי מְנַשֶּׁה:

כ"ט יבך יברך ישראל • הבא לברך את בניו, יברכם בברכתם ויאמר איש לבנו: "ישימך אלהים כאפרים וכמנשה". וישם את-אפרים • בברכתו, לפני מנשה, להקדימו בדגלים ובחנופת הנשיאים.

כא ויאמר ישראל ליוסף הא אגא מאית ויהי מימרא דיי בסעדכוון ויתבי ותכון לארעא דאכהתכון:

(כא) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲנֵה אֲנֹכִי מֵת וְהִנֵּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהֵשִׁיב אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם:

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

אפרים ומנשה, ויאמר איש לבנו 'ישימך אלהים כאפרים וכמנשה' – מבורכים וראויים כמותם (ג"א): וישם את אפרים. כלומר, על ידי שהקדימו בברכתו, הציב יעקב את מעמדו של אפרים הצעיר לפני מנשה הבכור, להקדימו בדגלים שבהם חנו סביב למשכן [שתחילה נאמר (במדבר ב, יח) דגל מנשה אפרים וגו', ולאחר מכן נאמר (שם פסוק כ) וְעָלִיו מטה מנשה וגו'], ובחנופת הנשיאים – בקרבנות הנשיאים לחנופת המזבח, הקדים נשיא אפרים להקריב את קרבנו לפני נשיא מנשה (ראה במדבר ה, מח'ג) (מפרשים): תורה כא

אפרים, שכל העולם יתמלא בפרסום כבודו, בצאת שמעו ושמו על-ידי נפלאותיו בהנחילו את הארץ לבני ישראל, כשיעמיד חמה בגבעון שלא תשקע, וירח בעמק אילון, במלחמתו עם מלכת האמורי [כדי שיאריך היום ויספיק להגקם מהם בעוד השמש זורחת (ראה יהושע ה)], וכל העולם נשתומם כשהאריך היום ולא שקעה חמה בנמנה (רא"ם): תורה כ (כ) כך יברך ישראל. כלומר, כל כך יהיו אפרים ומנשה חשובים, עד ששם הטוב יהיה כמשל ואת לחשיבות, שכל הבא לברך את בניו יברכם בברכתם (במעלתם) של

(יט) ידעתי בני ידעתי. יודע אני שמנשה הוא הבכור: גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל. ובמה תהא גדולתו של מנשה? שעתיד גדעון לצאת ממנו, שהקדוש-ברוך הוא עושה גם על ידו להושיע את ישראל מיד מדין ועמלק (ראה שופטים פרקים רז): ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו. ובמה יגדל אפרים על פני מנשה? שעתיד יהושע לצאת ממנו, שינחיל את הארץ, וילמד תורה לישראל [אחרי מות משה]: וזרעו יהיה מלא הגוים. גם זה מוסב על יהושע העתיד לצאת מנרע

וַאֲנִי נִתְתִּי לְךָ שְׂכָם אֶחָד עַל-אֲחִיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֹמְרֵי בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתָּי:

כב וַאֲנִי יְהִי לְךָ חוֹלֵק חַד יִתִּיר עַל אֲחִיךָ דִּי נְסִיבִית מִיָּדָא דְאֹמְרָאָה בְּצִלוֹתֵי וּבְקִבְעוֹתֵי:

רש"י: «וַאֲנִי נִתְתִּי לְךָ • לְפִי שְׂאֵפָה טוֹרַח לְהִתְעַסֵּק בְּקַבּוּרָתִי, וְגַם אֲנִי נִתְתִּי לְךָ נִחְלָה שְׂתַקְבֵּר בָּהּ, וְאִי זֶה? זֶה שְׂכָם, שְׂנֵאָמַר: (יהושע כד) "וְאֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשֶׂכֶם". שְׂכָם אֶחָד עַל-אֲחִיךָ • שְׂכָם מִמֶּשׁ, הִיא תְהִיָּה לְךָ חֵלֶק אֶחָד יִתְרָה עַל אֲחִיךָ. בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתָּי • כְּשֶׁהֲרִגוּ שְׂמֵעוֹן וְלוֹי אֶת אֲנָשֵׁי שְׂכָם, נִתְפָּנְסוּ כָּל סְבִיבוֹתֵיהֶם לְהַזְדַּוֵּג לָהֶם, וְחָגַר יַעֲקֹב כְּלֵי מִלְחָמָה כְּנָגְדָן. דְּבַר אַחֵר: "שְׂכָם אֶחָד", הִיא הַבְּכוּרָה, שֶׁיִּשְׁטְלוּ בְּנֵי שְׁנֵי חֲלָקִים, וְיִשְׁכְּמוּ, לְשׁוֹן חֵלֶק הוּא, כְּתַרְגוּמוֹ, וְהִרְבָּה יֵשׁ לוֹ דוּמִים בְּמִקְרָא: (תהלים כא) "כִּי תִשְׁתַּמּוּ שְׂכָם", תִּשְׁתִּי שׁוֹנְאֵי לְפָנָי לְחֲלָקִים. (שם ט) "אֲחֻלְקָה שְׂכָם", (יהושע ח) "דִּרְךָ יִרְצָחוּ-שְׂכָמָה", אִישׁ חֲלָקוֹ, (צפניה א) "לְעַבְדוֹ שְׂכָם אֶחָד". אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֹמְרֵי • מִיַּד עֵשׂוֹ, שֶׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה אֹמְרֵי. דְּבַר אַחֵר: שְׁהִיָּה צָד אָבִיו בְּאֹמְרֵי פִּי. בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתָּי • הִיא חֲכֻמָּתִי וְתַפְלָתִי (ועין בְּרָא"ם שְׂכָמָה דְאִי אֶפְשֵׁר לְפָרֵשׁ עַל חֲרָבִים שֶׁל שְׂמֵעוֹן וְלוֹי, דְּהָא לֹא עֵשׂוֹ מִדְּעֵמּוֹ, שְׁחָרֵי כְּעַם צְלִיחָה עַל זֶה. וְלַעֲנִיּוֹת דְּעֵמִי, בְּלֹא חֵכִי אִי אֶפְשֵׁר לְפָרֵשׁ עֲלֵיהֶם, דְּמָה נִחְנִית טַעַם יְהִיָּה עַל שְׁתַּנְּגוּ לְיוֹסֵף מִפְּנֵי שְׂלֻקְחָהוּ שְׂמֵעוֹן וְלוֹי בְּחֲרָבִים וּבְקִשְׁתָּם, וְהָא אֲדוּבָא, מִזֶּה הַטַּעַם רְאוּי שְׁנִיתָן לְשְׂמֵעוֹן וְלוֹי, וְלֹא לְיוֹסֵף, וְדוּק) •

♦ יום רביעי ח' טבת ♦

מט (א) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר הָאֵסֶפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר-יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:

א וַיִּקְרָא יַעֲקֹב לְבָנָוְהִי וַאֲמַר אֶתְכַנְשׁוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם בְּיוֹמֵי יוֹמֵי:

רש"י: «וַאֲגִידָה לָכֶם • (כ"ד) בְּקִשׁ לְגַלוֹת אֶת הַקֶּץ, וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה, וְהִתְחִיל לומר דְּבָרִים אַחֲרִים.»

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַפִּירוּשׁ הָאֲחֵר, שְׂכָם אֶחָד הוּא חֵלֶק הַבְּכוּרָה, אֵין הַכּוּוֹנָה כָּאֵין עַל הָעַם הָאֹמְרֵי מִמֶּשׁ, אֶלֶּא עַל חֵלֶק הַבְּכוּרָה שְׁנִטְלָה יַעֲקֹב מִיַּד עֵשׂוֹ, הַנִּקְרָא 'אֹמְרֵי' מִשּׁוּם שֶׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה אֹמְרֵי שֶׁהֵם רְשָׁעִים. דְּבַר אַחֵר - עוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּדַבְּרֵי, לְכָף נִקְרָא עֵשׂוֹ 'אֹמְרֵי', לְפִי שְׁהִיָּה צָד (מַטְעָה וּמְרַמֵּה) אֶת אָבִיו בְּ'אֹמְרֵי' פִּי, כְּאִילוּ צְדִיק וְיֹשֵׁר הוּא (ראַה לַעַל כּוּ, כּוּ):

בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתָּי. לְפִי הַפִּירוּשׁ הָאֲחֵר, אֵין הַכּוּוֹב מְדַבֵּר בְּחֲרָב וּבְקִשְׁתׁ פְּשׁוּטָן [שְׁחָרֵי לֹא לָקַח יַעֲקֹב אֶת הַבְּכוּרָה מִיַּד עֵשׂוֹ בְּמִלְחָמָה], אֶלֶּא 'בְּחַרְבֵי' הִיא חֲכֻמָּתוֹ הַשְּׁנוּנָה וְהַחֲדָה בְּחֲרָב, שֶׁעַל-יְדֵיהֶּ הוֹצִיא אֶת הַבְּכוּרָה מִיַּד עֵשׂוֹ (ראַה לַעַל כּוּ, לוּ), וּבְקִשְׁתָּי הִיא בְּקִשְׁתּוֹ וְתַפְלָתוֹ לְפָנָי הַקְּבָ"ה שֶׁיִּצְלִיחַ דְּרַכּוֹ (גֵּרֵא, ב"ם): תוֹרָה א

מט (א) וַאֲגִידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים. וְהִרֵי לֹא מִצִּינּוּ בְּהַמְשִׁךְ דְּבָרֵי יַעֲקֹב לְבָנָיו, שֶׁגִּילָה לָהֶם אֶת אַחֲרֵית הַיָּמִים? אֶלֶּא בְּתַחֲלִילָה, כְּשֶׁאֲמַר לָהֶם 'הָאֵסֶפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם' וְגו', אֶכֶן בְּקִשׁ לְגַלוֹת אֵת הַקֶּץ

עַל יְרֻכּוֹ כְּלֵי מִלְחָמָה וְנִלְחַם כְּנָגְדָן וְנִצָּחַם (ראַה לַעַל לַה, כּוּ). דְּבַר אַחֵר - דִּרְךָ אַחֲרָת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: לֹא לְעִיר 'שְׂכָם' נִתְפָּוֵן, אֶלֶּא 'שְׂכָם אֶחָד' הוּא הַבְּכוּרָה שֶׁנִּשְׁטְלָה מִכְּאוּבָן וְנִיתְנָה לְיוֹסֵף (ראַה דְּבָרֵי הַיָּמִים א' ה, א), שֶׁיִּשְׁטְלוּ בְּנָיו שֶׁל יוֹסֵף שְׁנֵי חֲלָקִים מִנְחֻלַת הָאֶרֶץ, כְּמִשְׁפַּט הַבְּכוּר הַנּוֹטֵל פִּי-שְׁנַיִם מֵאֲחִיו. וְלְפִי פִירוּשׁ זֶה, 'שְׂכָם' הָאֹמְרֵי כָּאֵין לְשׁוֹן 'חֵלֶק' הוּא, כְּתַרְגוּמוֹ בְּאוּנְקָלוֹס: 'חוֹלֵק חַד יִתִּיר עַל אֲחִיךָ' [חֵלֶק אֶחָד יִתֵּר עַל אֲחִיךָ], וְהִרְבָּה יֵשׁ לוֹ (לְלִשׁוֹן 'שְׂכָם' בְּמִשְׁמַעוֹת 'חֵלֶק') דוּמִים בְּמִקְרָא: (תהלים כא, א) 'כִּי תִשְׁתַּמּוּ שְׂכָם' - תִּשְׁתִּי אֶת שׁוֹנְאֵי לְפָנָי לְחֲלָקִים. וְכֵן (שם ט, ה; שם ק"ה, ח) 'אֲחֻלְקָה שְׂכָם' [אֲחֻלְקָה אֶרֶץ אוֹיְבֵי לְחֲלָקִים לִיתְנָה לְיִשְׂרָאֵל]. וְכֵן (יהושע ח, ט) 'דִּרְךָ יִרְצָחוּ שְׂכָמָה' - יִתְחַבְּרוּ יַחַד לְרִצּוֹחַ עוֹבְרֵי דְרָכִים, וְכָל אִישׁ נוֹתֵן חֵלְקוֹ לְהִיּוֹת שׁוֹתֵף לְדְבַר. וְכֵן (צפניה א, ט) 'לְעַבְדוֹ שְׂכָם אֶחָד' [לְעַבּוֹד אֶת ה' בְּחֵלֶק אֶחָד, כְּלוּמַר בְּלֵב אֶחָד וּבְדַעַה אַחַת]: אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֹמְרֵי. לְפִי

(כב) וַאֲנִי נִתְתִּי לְךָ. מִקְרָא זֶה הוּא הַמְשִׁךְ לְתַחֲלִילַת הַפְּרָשָׁה, בְּהַ מְבַקֵּשׁ יַעֲקֹב מִיוֹסֵף שֶׁיִּקְבְּרֵנוּ בְּאֶרֶץ אַבְרָהָם, וְכָף הוּא אוֹמֵר: לְפִי שְׂאֵפָה טוֹרַח לְהִתְעַסֵּק בְּקַבּוּרָתִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כָּף אֲנִי אֶתְנַהֵג עִמָּךְ מִיַּד כְּנָגְדָ מִיַּד, וְגַם אֲנִי נִתְתִּי לְךָ נִחְלָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׂתַקְבֵּר בָּהּ לְאַחֵר שֶׁיִּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָם, וְאִיזוֹ נִחְלָה נִתְתִּי לְךָ? זֶה הָעִיר שְׂכָם שֶׁנִּיתְנָה לְיוֹסֵף לְהַקְבֵּר שָׁם, שְׂנֵאָמַר (יהושע כד, לב) 'וְאֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשֶׂכֶם' (רֵא"ם):

שְׂכָם אֶחָד עַל אֲחִיךָ. כְּוֹנֵת הַכּוּוֹב לְעִיר 'שְׂכָם' מִמֶּשׁ, וְכָף יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: וַאֲנִי נִתְתִּי לְךָ אֶת הָעִיר שְׂכָם, אֲשֶׁר הִיא תְהִיָּה לְךָ חֵלֶק אֶחָד יִתְרָה עַל נִחְלַת אֲחִיךָ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (רֵא"ם):

בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתָּי. אִימָתִי לָקַח יַעֲקֹב אֶת הָעִיר שְׂכָם בְּחֲרָבוֹ וּבְקִשְׁתּוֹ? כְּשֶׁהֲרִגוּ שְׂמֵעוֹן וְלוֹי אֶת אֲנָשֵׁי שְׂכָם, נִתְפָּנְסוּ הָאֹמְרֵי וְכָל הָאוֹמְרוֹת אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם לְהַזְדַּוֵּג - לְהִתְחַבֵּר וְלְהַטְפִּיל לָהֶם בְּמִלְחָמָה, וְחָגַר יַעֲקֹב

(ב) הַקְבִּצוּ וְשָׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשָׁמְעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם:

ב אתפגשו ושמעו בני יעקב וקבילו אויפן מן ישראל אבוכון:

(ג) רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה פָּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יִתֵּר שְׂאֵת וַיִּתֵּר עָזוֹ:

ג ראוובן בכרי את חילי וריש תקפי לך הנה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא פהנתא ומלכותא:

רש"י - וְרֵאשִׁית אוֹנִי • היא טפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו (כ"ח). אוֹנִי • פחז, כמו: (הושע יב) "מִצְאָתִי אוֹן לִי", (ישעיה ט) "מֵרֹב אוֹנִים", ו"לֹאִין אוֹנִים". יִתֵּר שְׂאֵת • ראוי היית להיות יתר על אחיך בכנהגה, לשון נשיאות פפים. וַיִּתֵּר עָזוֹ • במלכות, כמו: (שמואל א ב) "וַיִּתֵּן עֹז לְמַלְכוֹ", ומי גרם לך להפסיד כל אלה?.

(ד) פָּחִזוּ כַּמִּים אֶל-תּוֹתֵר כִּי עָלִית מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אֲזוּ חִלְלַת יְצוּעֵי עֲלָה:

ד על דאזלתא לקבל אפיך הא כמא ברם לא אהניתא חולק יתיר לא תסב ארי סלקתא בית משכבי אבוך כגן אהלתא לשוויי ברי סלקתא:

רש"י - פָּחִזוּ כַּמִּים • הפחזו והבהלה אשר מהרת להראות פעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם, לךך. אֶל-תּוֹתֵר • אל תרבה לטל כל היתרות הללו שהיו ראויות לך, ומהו הפחז אשר פחזת? • כִּי עָלִית מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אֲזוּ חִלְלַת • אותו שם שעלה על יצועי, והיא השכינה, שהיה דרפה להיות עולה על יצועי. פָּחִזוּ • שם דבר הוא, לפיכך טעמו למעלה וכלו נקוד פת"ח, ואלו היה לשון עבר, היה נקוד חציו קמ"ץ וחציו פת"ח וטעמו למטה. יְצוּעֵי • לשון משכב, על שום שמציעים אותו על ידי לבדין וסדינין, והרבה דומים לו: (תהלים ט) "אִם-יִכְרַתֶּיךָ עַל-יְצוּעֵי", (שם קלב) "אִם-אֶעְלָה עַל-עַרְשׂוֹ יְצוּעֵי".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

של כל הגלויות, ונסתלקה ממנו שכינה ונעלקה מאתו ידיעת הקץ, ולכן התחיל לומר להם דברים אחרים שאינם מענין קץ הגלות (פ"ט: תורה ב)

(ג) וְרֵאשִׁית אוֹנִי. הכתוב מלמד שיוצירת ראובן היא טיפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו (בראשית רבה):

אוֹנִי. פירושו כוחי. כמו שמצינו: 'מִצְאָתִי אוֹן לִי' (הושע יב, ט) [תוכחה לבני ישראל, שלא הודו שהקב"ה נתן להם את הפח לעשות חיל, אלא היו אומרים 'מִצְאָתִי כֹחַ בְּעַצְמִי' (רד"ק)]. וכן 'מֵרֹב אוֹנִים' (ישעיה מ, כו) [כל פלאי הבריאה וצבא השמים אינם מתקיימים אלא מריבוי פוחו וגבורתו של ה' (מצ"ד)]. וכן 'נתן לי'עף כח ולאין אונים עצמה ירבה' (שם פסוק כט) שכולם מלשון 'כח' הם:

שלך. ו'שאת' רומז לבהונה, לשון 'נשיאות-פפים', שהפנינים נושאים את כפיהם לברך את העם: וַיִּתֵּר עָזוֹ. גם היית ראוי להתנשא על אחיך במעלת המלכות. ו'עז' הוא לשון 'מלכות', כמו שגאמר (שמואל א ב, ט) 'וַיִּתֵּן עֹז לְמַלְכוֹ'. ומי גרם לך להפסיד כל אלה - את הבהונה ואת המלכות? תורה ד

שחסת על בבודה (ראה לעיל לה, כב), בכך חללת 'יצועי עלי' - אותו שם קדוש שעלה על יצועי (מטתי), והיא השכינה, שהיה דרפה להיות עולה ושוכנת על יצועי. שהשכינה שורה באהלי צדיקים:

פָּחִזוּ. שם דבר הוא, ואינו מתאר שום פעולה, לפיכך טעמו למעלה - טעם המקרא הוא בראש התיבה, וכולו נקוד פתח (פחזו, כניקודו של 'פחד' שהוא שם דבר). ואילו היה לשון פועל עבר, היה נקוד חציו קמ"ץ וחציו פתח (פחזו; כניקודו של 'פחד' שהוא פועל עבר). והיה טעמו למטה בסוף התיבה:

(ד) פָּחִזוּ כַּמִּים. הפחזו והבהלה אשר בהם התנהגת בשמהרת להראות פעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם כשהם יורדים במדרון ההר, הם אשר גרמו שתפסיד את הבהונה והמלכות, ולכך - אל תותר. אל תרבה - אל תגדיל חלקך ליטול את כל המעלות היתירות הללו, אף שמצד היותך בכור היו המעלות הללו ראויות לך. ומהו הפחז אשר פחזת שבגללה הפסדת כל אלה? כִּי עָלִית מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אֲזוּ חִלְלַת. כאשר לאחר מיתת רחל, העברת את מטתי ממקומה הראוי באוהל בלהה שפחתה, לאוהל אמה, מתוך

יצועי. פירושו: מטתי. 'יציע' הוא לשון משכב, על שם שמציעים ומכסים אותו על ידי לבדין [לכך = בד העשוי מצמר דבוק שאינו טווי] וסדינין. והרבה דומים לו במקרא: 'אם זכתיך על יצועי' (תהלים טג, ז), וכן 'אם אעלה על ערש יצועי' (שם קלב, א), שהם לשון משכב; תורה ה

(ה) שְׁמַעוֹן וְלוֹי אַחִים כָּלִי חֶמְס מְכַרְתֵּיהֶם:

ה שְׁמַעוֹן וְלוֹי אַחִין גְּבֵרִין גְּבֵרִין בְּאַרְע תּוֹתְבִיתְהוֹן עֲבָדוּ גְבוּרָא:

הש"י < שְׁמַעוֹן וְלוֹי אַחִים • בַּעֲצָה אַחַת עַל שְׁכֶם וְעַל יוֹסֵף: "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו וְגו' וַעֲתָה לָכֹה וְנִהְרָגְהוּ", מִי הֵם? אִם תֹּאמַר: רְאוּבֵן אוֹ יְהוּדָה, הֲרִי לֹא הִסְפִּימוּ בְּהַרְגִּיתוּ. אִם תֹּאמַר: בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, הֲרִי לֹא הִיְתָה שְׁנֵאתָן שְׁלָמָה, שְׁנֵאָמַר: "וְהוּא נֵעַר אֶת-בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה וְגו'", יִשְׁשַׁכַּר וְזַבּוּלוֹן לֹא הָיוּ מְדַבְּרִים בְּפָנָי אַחֵיהֶם הַגְּדוּלִים מֵהֶם, עַל כְּרִחְךָ, שְׁמַעוֹן וְלוֹי הֵם, שֶׁקְרָאָם אַבְיָהֶם אַחִים. כָּלִי חֶמְס • אֲמָנוֹת זֹו שֶׁל רְצִיחָה, חֶמְס הוּא בְּיָדְכֶם, מִבְּרַפְת עֲשׂוּ הִיא זֹו. אֲמָנוֹת שֶׁלוֹ הִיא, וְאַתֶּם חֲמַסְתֶּם אוֹתָהּ הֵימָנוּ. מְכַרְתֵּיהֶם • לְשׁוֹן כָּלִי זִין. סִיף בְּלִשׁוֹן יוֹנֵי מַכִּי"ר (תַּחְוּמָא). דְּבַר אַחַר: "מְכַרְתֵּיהֶם" (ב"ר) בְּאַרְץ מְגוּרְתֶם נִהְגוּ עֲצָמָן בְּכָלִי חֶמְס, כְּמוֹ: (יחזקאל טו) "מְכַרְתֵּיךָ וּמְלֹתֵיךָ", וְזֶה תִּרְגּוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס.

(ו) בְּסוֹדֵם אֶל-תְּבֵא נַפְשֵׁי בְּקַהֲלֵם אֶל-תַּחַד כְּבוֹדִי כִּי כֹאפֵם הֲרִגוּ אִישׁ וּבְרַצְנָם עֲקְרוּ-שׁוֹר:

ו בְּרִזְהוֹן לֹא הָיָה נַפְשֵׁי בְּאֶתְפְּנֵי-שְׁהוֹן לְמַהֲרָה לֹא נִחְתִּית מִן יְקָרֵי אֲרֵי בְּרִזְהוֹן קִטְלוּ קָטוֹל וּבְרַעוּתְהוֹן תְּרַעוּ שׁוֹר סְנָאָה:

הש"י < בְּסוֹדֵם אֶל-תְּבֵא נַפְשֵׁי • (ב"ר) זֶה מַעֲשֵׂה זְמָרִי, כְּשֶׁנִּתְקַבְּצוּ שְׁכֻטוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן לְהַכִּיָּא אֶת הַמְדִּינִית לְפָנָי מִשָּׁה, וְאָמְרוּ לוֹ: "זֹו אֲסוּרָה אוֹ מוֹתֶרֶת? אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ? אֵל יִזְכָּר שְׁמִי בְּדָבָר, שְׁנֵאָמַר: "זְמָרִי בֶן-סְלוּא נָשִׂיא בֵּית-אָב לְשְׁמַעוֹנִי" וְלֹא כָּתַב בֶּן יַעֲקֹב. בְּקַהֲלֵם • כְּשִׁיקָהִיל קִרְחָה, שֶׁהוּא מִשְׁכֻּטוֹ שֶׁל לֵוִי, אֶת כָּל הָעֵדָה עַל מִשָּׁה וְעַל אֶהְרֹן. אֶל-תַּחַד כְּבוֹדִי • שֵׁם אֵל יִתְחַד עִמָּהֶם שְׁמִי, שְׁנֵאָמַר: "קִרְחָ בֶן-יִצְחָק בֶּן-קָהָת בֶּן-לֵוִי", וְלֹא נֹאמַר: 'בֶּן יַעֲקֹב', אֲכַל בְּדַבְּרֵי הַיָּמִים כְּשֶׁנִּתְיַחֲסוּ בְּנֵי קִרְחָ עַל הַדּוּכּוֹן,

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עֲבָדוּ גְבוּרָא - בְּאַרְץ מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם עֲשׂוּ גְבוּרָה (ב"ר): תּוֹרָה ו
(ו) בְּסוֹדֵם אֶל תְּבֵא נַפְשֵׁי. לְשׁוֹן 'אֵל תְּבֵא' עַל הַעֲתִיד נֹאמַר, וְדָבָר זֶה מוֹסֵב עַל מַעֲשֵׂה זְמָרִי (ראַה בַּמְדַּבֵּר כַּה), שֶׁהִיָּה נְשִׂיא שְׁכֻט שְׁמַעוֹן, כְּשֶׁנִּתְקַבְּצוּ בְּנֵי שְׁבֻטוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן לְהַכִּיָּא אֶת הַמְדִּינִית לְפָנָי מִשָּׁה, וְאָמְרוּ לוֹ 'אִשָּׁה זֹו אֲסוּרָה הִיא אוֹ מוֹתֶרֶת, אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה הִיא, הֲרִי בַת יִתְרוֹ - צְפוּרָה, שְׁגַם הִיא מְדִינִית הִיְתָה, מִי הִתִּירָה לָךְ? וְעַל כֵּן רָמַז יַעֲקֹב בְּדַבְּרָיו: 'בְּסוֹדֵם אֵל תְּבֵא נַפְשֵׁי', אֵל יִזְכָּר שְׁמִי בַתּוֹרָה בְּסִפּוּר דְּבַר זֶה, וְכַפִּי שֶׁאֲכַן נֹאמַר (שם פסוק ד) 'וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּכָּה זְמָרִי בֶּן סְלוּא נָשִׂיא בֵּית אָב לְשְׁמַעוֹנִי', וְהִסְתִּיר הַכְּתוּב וְלֹא כָּתַב 'בֶּן יַעֲקֹב', כִּדִּי לְקַיֵּים דְּבָרָיו שֶׁלֹּא יִזְכָּר שְׁמוֹ בְּמַעֲשֵׂה זֶה:
בְּקַהֲלֵם. גַּם לְשׁוֹן 'אֵל תַּחַד' עַל הַעֲתִיד נֹאמַר, וְהוּא מוֹסֵב עַל מַחְלֻקַּת קִרְחָ וְעֵדְתוֹ. כְּשִׁיקָהִיל קִרְחָ, שֶׁהוּא מִשְׁכֻּטוֹ שֶׁל לֵוִי, אֶת כָּל הָעֵדָה עַל מִשָּׁה וְעַל אֶהְרֹן לֹאמַר לָהֶם 'מְדוּעַ תַּתְּנִישָׁאוּ עַל קָהָל ה' (שם טו, א) - אֵל תַּחַד כְּבוֹדִי שֵׁם, בְּמַעֲשֵׂה קִרְחָ וְעֵדְתוֹ,

אֵלֶּא עַל-כְּרִחְךָ שְׁמַעוֹן וְלוֹי הֵם, שֶׁקְרָאָם אַבְיָהֶם 'אַחִים', עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ 'אַחִים' בְּדַעַה וּבְמַחְשָׁבָה, וְהֵם אֲשֶׁר אָמְרוּ 'לָכֹה וְנִהְרָגְהוּ':
כָּלִי חֶמְס. כְּלוֹמַר, אוֹמְנוֹת זֹו שֶׁל רְצִיחָה, חֶמְס (גּוֹל) הוּא בְּיָדְכֶם; הֲרִי מִבְּרַפְת עֲשׂוּ הִיא זֹו - שֶׁבְּרַכּוּ יִצְחָק וְעַל כְּרִחְךָ תַּחֲיָה' (לעיל לו, ט), לַעֲוִמַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין דְּרָכָם לְרִצְחוֹת, אֵלֶּא אוֹמְנוֹת שֶׁלוֹ הִיא, וְאַתֶּם חֲמַסְתֶּם אוֹתָהּ הֵימָנוּ:
מְכַרְתֵּיהֶם. לְשׁוֹן כָּלִי זִין הוּא, שֶׁכָּף שְׁמוֹ שֶׁל הַסִּיף (הַחֶרֶב) בְּלִשׁוֹן יוֹנֵי 'מַכִּי"ר'. וְכַאֲשֵׁר אוֹמַר: 'מְכַרְתֵּיהֶם כָּלִי חֶמְס', שְׁאוֹמְנוֹת זֹו שֶׁל רְצִיחָה בְּכָלִי זִין, חֶמְס הוּא בְּיָדְכֶם, כֵּן נִדְרַשׁ בַּתְּנַחֲוּמָא. דְּבַר אַחַר: מְכַרְתֵּיהֶם - 'מְגוּרֵיהֶם', כִּי בְּאַרְץ כְּנַעַן, מְקוֹם מְגוּרְתֶם נִהְגוּ עֲצָמָן בְּכָלִי חֶמְס, לְהַרְגוֹת אֶת שְׁכֶם, וְלֹא חָשׂוּ לְהַכְּאִישׁ אֶת שְׁמֵם הַטוֹב (ראַה לעיל לו, ט), וּמִצִּינּוּ עוֹד בְּמַקְרָא לְשׁוֹן 'מְכַר' בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל מְגוּרִים, כְּמוֹ: 'מְכוּרֹתֵיךָ וּמוֹלֹדוֹתֵיךָ' (יחזקאל טו, א) מְקוֹם מְגוּרֵיךָ וְהוֹלֵךְתִּירָךְ]. וְכַפִּירוֹשׁ זֶה הוּא תִּרְגּוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס כְּאֵן: 'בְּאַרְע תּוֹתְבוּתְהוֹן

(ה) שְׁמַעוֹן וְלוֹי אַחִים. וְכִי רַק שְׁמַעוֹן וְלוֹי אַחִים הָיוּ? אֵלֶּא 'אַחִים' וְשׁוֹתְפִים הָיוּ בַּעֲצָה (בְּמַחְשָׁבָה) אַחַת עַל אֲנִשֵׁי שְׁכֶם - לְהַרְגֵם אַחַר שֶׁעִינוּ אֶת דִּינָה אַחֲוָתָם, [כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (לעיל לו, כה) 'וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמַעוֹן וְלוֹי אַחֵי דִינָה אִישׁ חֶרְבוֹ']. וְעַל יוֹסֵף - לְהַרְגוֹ, שְׁנֵאָמַר (לעיל לו, טו) 'וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו וְגו' וַעֲתָה לָכֹה וְנִהְרָגְהוּ, וְאַף שֶׁהַכְּתוּב שֵׁם סָתֵם וְלֹא פִירַשׁ מִי הֵם, יֵשׁ לְלַמּוֹד כִּי שְׁמַעוֹן וְלוֹי הֵם, שֵׁם הַתֹּאמַר כִּי רְאוּבֵן אוֹ יְהוּדָה אָמְרוּ כֵּן אִישׁ אֶל אָחִיו, הֲרִי הֵם לֹא הִסְפִּימוּ בְּהַרְיָגָתוֹ [שְׁנֵאָמַר (לעיל לו, כה) 'וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אֵל תִּשְׁפְּכוּ דָם, וְכֵן נֹאמַר (שם פסוק כו) 'וַיֹּאמַר יְהוּדָה אֵל אָחִיו מַה בַּעֲצָה כִּי נִהְרַג אֶת אָחִינוּ']; אִם תֹּאמַר שֶׁבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת אָמְרוּ כֵּן, הֲרִי לֹא הִיְתָה שְׁנֵאָתָן אֵל יוֹסֵף שְׁלָמָה - כְּלוֹמַר לֹא שְׁנֵאָוְהוּ בְּלִי-כָּף, שְׁנֵאָמַר (שם פסוק א) 'וְהוּא נֵעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה' וְגו', שֶׁהִיָּה יוֹסֵף רָגִיל אֲצִלָּם וּמְקַרְבָּם, וּבּוֹדָאֵי לֹא בִקְשׂוּ לְהַרְגוֹ. וְכֵן אֵין לוֹמַר שֶׁהָיוּ אֵלֶּה יִשְׁשַׁכַּר וְזַבּוּלוֹן, שֶׁהָרִי וְדָאֵי לֹא הָיוּ מְדַבְּרִים בְּפָנָי אַחֵיהֶם הַגְּדוּלִים מֵהֶם;

נֹאמֵר: (דברי הימים א' 1) "בֶּן־קִרַח, בֶּן־יִצְהָר, בֶּן־קֵהָת בֶּן־לֵוִי בֶּן־יִשְׂרָאֵל". **אֶל־תַּחַד כְּבוֹדִי** • כְּבוֹד לְשׁוֹן זָכָר הוּא, וְעַל פְּרִיחָה אֶתָּה צָרִיף לְפָרֵשׁ כְּמִדְבַר אֶל הַכְּבוֹד וְאוֹמֵר: אֶתָּה, כְּבוֹדִי, אֵל תַּתִּיחַד עִמָּהֶם, כְּמוֹ: (ישעיה' 41) "לֹא־תַחַד אֶתָּם בְּקַבּוּרָה". **כִּי בְּאִפְסֵם הִרְגוּ אִישׁ** • אֵלּוּ חֲמוֹר וְאַנְשֵׁי שָׁכֶם, וְאַיִן חֲשׁוּבִין כְּלָם אֶלֶּא כְּאִישׁ אָחֵד. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּגִדְעוֹן: (שופטים 1) "וְהִפִּיתָ אֶת מִדְּוֵן כְּאִישׁ אָחֵד", וְכֵן בְּמִצְרַיִם: "סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בָּיָם", זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ: אֲנָשִׁים הִרְבֵּה קוֹרְאֵי אִישׁ, כֹּל אָחֵד לְעִצְמוֹ, 'בְּאִפְסֵם הִרְגוּ' כֹּל 'אִישׁ' שֶׁכָּעֲסוֹ עָלָיו, וְכֵן: (יחזקאל יט) "וַיִּלְמַד לְטָרֶף טָרֶף אָדָם אֶכְלֵ". וּבְרִצְנָם עֲקָרוֹ־שׁוֹר • רְצוּ לְעַקֵּר אֶת יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא שׁוֹר, שֶׁנֹּאמֵר: "כְּכוֹר שׁוֹרוֹ הֲדָר לוֹ". עֲקָרוֹ, אֲשֵׁרִיטוֹר בְּלַע"ז, לְשׁוֹן (יהושע יא) "אֶת סוֹסֵיהֶם תַּעֲקֵר".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטרשיחות חלק ה, עמוד 251 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

אלו חמור ואנשי שכם – אך לא שכם עצמו

כִּי בְּאִפְסֵם הִרְגוּ אִישׁ

אלו חמור ואנשי שכם (מט, ו. ובפירושו רש"י)

יש לעיין, דמאחר שפרט רש"י את חמור לבדו, אף שנכלל כבר ב"אנשי שכם", אם-כן מדוע לא פרט גם את שכם, שהרי היתה לו חלק עקרי במעשה?

ויש לומר, דהא גופא משמיענו, שתוכחת יעקב היתה רק על הריגת חמור ואנשי שכם, ולא על הריגת שכם עצמו. דהנה התוכחה על הריגת אנשי שכם היתה משום שעל-ידי הריגתם "עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ גו" (ישלח לד, לה). אף זהו רק על הריגת אנשי שכם, מה-שאין-כן הריגת שכם עצמו היתה מתרת ומחייבת גם אצל האמות, שהרי "האמות גדרו עצמם מן העריות כו" (רש"י ישלח שם, ז), ואם-כן היה על שכם חיוב מיתה, גם על-פי דיני האמות. ומפנין שבהריגת שכם עצמו לא היה שום חסרון, לא היה זה גורם "להבאישני ביושב הארץ", ועל כן לא הוזכרם יעקב על זה.

(1) אָרוֹר אִפְסֵם כִּי עָו וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׁתָּהּ אַחֲלֵקֶם בַּעֲקָב וְאַפִּיצֵם בְּיִשְׂרָאֵל:

ז' ליט רגזוהו ארי תקיף ותמתהו ארי קשיא אפגנון בעקב ובכדונון בישראל:

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

בְּאִפְסֵם הִרְגוּ כֹּל אִישׁ שֶׁכָּעֲסוֹ עָלָיו. וְכֵן מִצִּינּוֹ בְּדוּמָה לוֹ בַּמִּקְרָא 'וַיִּלְמַד לְטָרֶף טָרֶף אָדָם אֶכְלֵ' (יחזקאל יט, א) [גזר האר"ה הרגיל עצמו לטרוף טרף, עד שאכל גם בני אדם. ומשל הוא על המלך והואצחו שהורגל מאד לעשוק את הגויים עד שעשק גם את ישראל (מצ"ד)], הרי שהכתוב קורא להרבה אנשים 'אדם' בלשון יחיד: **וּבְרִצְנָם עֲקָרוֹ שׁוֹר.** רְצוּ לְעַקֵּר – לְהַכְרִית וּלְאַבֵּד אֶת יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא 'שׁוֹר', כְּפִי שֶׁנֹּאמֵר עָלָיו בְּבִרְכָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה (דברים לג, ז) 'כְּכוֹר שׁוֹרוֹ הֲדָר לוֹ'. וּלְכָּךְ נֹאמֵר וּבְרִצְנָם, לְפִי שֶׁרַק רְצוּ לְעַשׂוֹת כֵּן, אֲבָל לֹא עֲלֵתָה מִחֲשַׁבְתָּם בְּיָדָם. 'עֲקָרוֹ, אֲשֵׁרִיטוֹר בְּלַע"ז – כְּרִיתַת רַגְלֵי הַשׁוֹר. וְכֵמוֹ שֶׁמִּצִּינּוֹ בְּלִשׁוֹן הַמִּקְרָא: 'אֶת סוֹסֵיהֶם תַּעֲקֵר' (יהושע יא, ו), שֶׁפִּירוּשׁוֹ: כְּרִיתַת רַגְלֵי הַסּוּסִים (ראים: תורה ז

בלשון נוכח: 'לא תחד אתם בקבורה' (ישעיה' 41, ט) [אתה מלך בבל, לא תנוח בקברך בשאר מלכים]: **כִּי בְּאִפְסֵם הִרְגוּ אִישׁ.** כִּי בְּכַעֲסֵם הִרְגוּ אִישׁ; אֵלּוּ חֲמוֹר וְאַנְשֵׁי שָׁכֶם שֶׁהִרְגוּם שִׁמְעוֹן וְלֵוִי עַל דְּבַר מַעֲשֵׂה דִינָה אַחֲוָתָם. וְלֹא נֹאמֵר 'אֲנָשִׁים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, לְפִי שֶׁאֵינִן חֲשׁוּבִין כְּפּוֹלֵם לְפָנָי שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֶלֶּא כְּאִישׁ אָחֵד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּגִדְעוֹן 'וְהִפִּיתָ אֶת מִדְּוֵן כְּאִישׁ אָחֵד' (שופטים 1, טז), כְּלוֹמֵר, שִׁתְּגַבֵּר עֲלֵיהֶם עַד שֶׁכָּל אֲנָשֵׁי מִדְּוֵן יִהְיוּ חֲשׁוּבִים לְפָנָיו כְּאִישׁ אָחֵד, וְכֵן נֹאמֵר בְּמִצְרַיִם 'סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בָּיָם' (שמות טו, א) לְפִי שֶׁכָּל סוּסֵי פְרַעֲה וְרוֹכְבֵיהֶם חֲשׁוּבִים לְפָנָי הַקַּב"ה כְּסוּס וְרוֹכֵב אָחֵד, זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ. וּלְפִי פְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, גַּם לְאֲנָשִׁים הִרְבֵּה קוֹרְאֵי הַכְּתוּב 'אִישׁ', כְּאֵילוֹ כֹּל אָחֵד מֵהֶם עוֹמֵד לְעִצְמוֹ; וּפִירוּשׁ הַדְּבָר כִּי

אֵל יַתִּיחַד וְאֵל יוֹזְכֵר עִמָּהֶם שְׁמִי, וְכֵמוֹ שֶׁנֹּאמֵר (במדבר טו, א) 'קִרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קֵהָת בֶּן לֵוִי, וְלֹא נֹאמֵר 'בֶּן יַעֲקֹב' כִּדְּבַר לְקַיִים דְּבַר יַעֲקֹב. אֲבָל בְּדַבְרֵי־הַיָּמִים (א ה, ט), כְּשֶׁנִּתְיַחֲסוּ בְּנֵי קִרַח וְנִמְנּוּ בֵּין הָעוֹמְדִים עַל הַדְּיוּכָן לְשׁוֹרֵר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁם יִיחָסֵם הַכְּתוּב עַד יַעֲקֹב, שֶׁפֵּן נֹאמֵר 'בֶּן קִרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קֵהָת בֶּן לֵוִי בֶּן יִשְׂרָאֵל', כִּי רַק בְּדַבַּר הַמַּחְלֻקֵת הַקִּפּוּד יַעֲקֹב שְׁלֵא יִזְכֵּר שְׁמוֹ: **אֵל תַּחַד כְּבוֹדִי.** 'תַּחַד' הוּא לְשׁוֹן נִקְבָּה, וְאֵילוֹ 'כְּבוֹד' לְשׁוֹן זָכָר הוּא, וְהִיָּה לוֹ לֹמֵר 'תַּחַד כְּבוֹדִי' וְעַל־פְּרִיחָה אֶתָּה צָרִיף לְפָרֵשׁ אֶת הַמִּקְרָא, שְׁהוּא כְּמִדְבַר אֶל הַכְּבוֹד בְּלִשׁוֹן 'נוֹכַח' וְאוֹמֵר לוֹ 'אֶתָּה כְּבוֹדִי אֵל תַּתִּיחַד עִמָּהֶם' – שֶׁלִּשׁוֹן 'נוֹכַח' לְזָכֵר שְׁנֵה לְלִשׁוֹן 'נִסְתָּר' אֲצֵל נִקְבָּה (אֶתָּה 'תַּחַד', הִיא 'תַּחַד') – כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינּוֹ בַּמִּקְרָא

כ"ט אָרוֹר אָפֶם כּי עֵז. אָפֶלוּ בְשַׁעַת תּוֹכְחָה לֹא קָלַל אֶלָּא אֶת אָפֶס, וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר בְּלַעַם: "מָה אֶקְוֶה לֹא קִבָּה אֶל". אַחֲלִיקֶם בַּיַּעֲקֹב. אֶפְרַיִם זֶה מִזֶּה, שְׁלֹא יֵהָא לְוֵי בְּמִנְיַן הַשְּׂבָטִים, וְהָרִי הֵם חֲלוּקִים. דְּבַר אַחֵר: אֵין לָךְ עֲנִיִּים וְסוּפְרִים וּמְלַמְדֵי תִינוּקוֹת, אֶלָּא מְשַׁמְעוֹן, כְּדִי שִׁיְהִי נְפוּצִים, וְשִׁבְטוֹ שֶׁל לְוֵי עֲשָׂאוּ מְחִיר עַל הַגְּרָנוֹת לְתַרומוֹת וּלְמַעֲשָׂרוֹת, נִתֵּן לוֹ תְּפוּצָתוֹ דְּרַךְ כְּבוֹד.

(ח) יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ אַחִיד יְדֶךָ בְּעַרְףְּ אִיבִיךָ
יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אַבִּיךָ:

ח יְהוּדָה אֶת אֹדֵיֶתָּא וְלֹא בְּהִיתָתָּא כְּךָ יוֹדוּן אַחִיד יְדֶךָ תַּתְקַף עַל פְּעֻלֵי דְכִבְרָךְ יִתְבַּדְרוּן סְנָאָךְ יְהוֹן מִסְחָרִין קַדְלָךְ גְּזַמְךָ וַיְהוֹן מְקַדְמִין לְמַשְׁאֵל בְּשַׁלְמָךְ בְּנֵי אַבִּיךָ:

כ"ט יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ אַחִיד. לְפִי שְׁהוֹכִיחַ אֶת הָרֵאשׁוֹנִים בְּקִנְטוּרִים, הַתְּחִיל יְהוּדָה לְסוּג לְאַחֲרָיו (שְׁלֹא יוֹכִיחוּ עַל מַעֲשֵׂה תְּמֵר), וְקִרְאוּ יַעֲקֹב בְּדַבְרֵי רַצוֹן: 'יְהוּדָה, לֹא אֶתָּה כְּמוֹתֶם' (ב"ר). יְדֶךָ בְּעַרְףְּ אִיבִיךָ. בִּימֵי דְדוֹד: (שְׁמוּאֵל ב כב) "וְאִיבִי, תַּתָּה לִי עַרְףְּ". בְּנֵי אַבִּיךָ. עַל שֵׁם שְׁהִיּוּ מְנַשִּׂים הַרְבֵּה, לֹא אָמַר: 'בְּנֵי אִמִּי', כְּדֶרֶךְ שְׁאֵמֵר יִצְחָק.

(ט) גֹּוֹר אַרְיָה יְהוּדָה מִטְרַף בְּנֵי עֲלִית פְּרַע רַבִּין
בְּאַרְיָה וּבְלִבְיָא מִי יְקִימוּנוּ:

ט שְׁלִטוֹן יְהִי בְּשְׂרׁוּיָא וּבְסוּפָא יִתְרַבָּא מְלַכָּא מְדַבֵּית יְהוּדָה אַרְיָ מְדִין קְטֵלָא כְּרִי נְפִשָׁךְ סְלִקְתָּא יְנוּחַ יִשְׂרִי בְּתַקוּף פְּאַרְיָא וּבְלִיֶּתָא וְלִית מְלָכוּ דְתוּעֲזַעְנָה:

כ"ט גֹּוֹר אַרְיָה. עַל דְּוֹד נִתְנַבָּא: בְּתַחֲלָה, 'גֹּוֹר': (שְׁמוּאֵל ב ה) "בְּהִיּוֹת שְׂאוּל מְלָךְ עֲלֵינוּ, אֶתָּה הֵייתָ הַמוֹצִיא וְהַמְבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל", וּלְבַסּוּף, אַרְיָה, כְּשֶׁהַמְּלִיכוּהוּ עֲלֵיהֶם, וְזֶהוּ שְׁתַּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: 'שְׁלִטוֹן יְהִי בְּשְׂרׁוּיָא,

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

תַּתָּה לִי עוֹרְףְּ וְנִתְתָּ אֶת אוֹיְבֵי בְּנֵיךָ, שֶׁהִפְנוּ אֶת עַרְפֶּם וְנָסוּ מִפָּנָי: **בְּנֵי אַבִּיךָ.** עַל שֵׁם שְׁהִיּוּ בְּנֵי יַעֲקֹב מְנַשִּׂים הַרְבֵּה, וְלֹא נוֹלְדוּ מֵאִשָּׁה אַחַת, לְכַף לֹא אָמַר 'בְּנֵי אִמִּי' כְּדֶרֶךְ שְׁאֵמֵר יִצְחָק בְּבִרְכָתוֹ לְיַעֲקֹב יְיָשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אִמִּי (לְעֵיל כו, כט), אֶלָּא דְקִדְקַךְ לוֹמַר 'בְּנֵי אַבִּיךָ', הַבּוֹלֵל אֶת כָּל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל: תוֹרָה ט **(ט) גֹּוֹר אַרְיָה.** אַרְיָה צְעִיר שְׁמוֹ 'גֹּוֹר', וּבְשִׁמְתוֹ בְּגַר שְׁמוֹ 'אַרְיָה', וְעַל דְּוֹד הַמְּלָךְ נִתְנַבָּא יַעֲקֹב, שֶׁבְּתַחֲלָה הָיָה נִמְשָׁל לְ'גֹוֹר', שְׂאֵף בְּשִׁמְלָךְ שְׂאוּל עַל יִשְׂרָאֵל, כְּכַר הַנְּהִיגֶם דְּוֹד, וּכְמוֹ שְׂאֵמֵר לוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַר מוֹת שְׂאוּל: 'גַּם אֶתְמוּל גַּם שְׁלֹשׁוֹם בְּהִיּוֹת שְׂאוּל מְלָךְ עֲלֵינוּ, אֶתָּה הֵייתָ הַמוֹצִיא וְהַמְבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל' (שְׁמוּאֵל ב ה, ט), וּלְבַסּוּף נִמְשָׁל לְ'אַרְיָה', כְּשֶׁהַמְּלִיכוּהוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם בְּפוּעַל אַחֲרֵי מוֹת שְׂאוּל, וְזֶהוּ שְׁתַּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס 'שְׁלִטוֹן יְהִי בְּשְׂרׁוּיָא וּבְסוּפָא יִתְרַבָּא מְלַכָּא', שְׂגַם בְּתַחֲלָתוֹ יְהִי הַשְּׁלִטוֹן בְּיָדוֹ, וּבְסוּפוֹ יִגִּיעַ לְמַלְכוּת (מנח"ט):

שֵׁשׁ בּו תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, לֹא עֲשָׂאוּ מְחִיר עַל הַפְּתָחִים כְּאַבְיּוֹנִים, אֶלָּא עֲשָׂאוּ שְׂיָהָא מְחִיר עַל הַגְּרָנוֹת לְתַרומוֹת וּלְמַעֲשָׂרוֹת [עוֹבֵר מְגוֹרָן לְגוֹרָן כְּדִי לְקַבֵּל אֶת הַתְּרוּמָה וְהַמַּעֲשֵׂר מִבְּעֵלֵי הַתְּבוּאוֹת], וּבְכַף נִתֵּן לוֹ תְּפוּצָתוֹ דְּרַךְ כְּבוֹד לְקַבֵּל תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת (נח"ט): תוֹרָה ח **(ח) יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ אַחִיד.** בֵּינָן שְׂכַבְרַת פִּתְחָא וְאָמַר 'יְהוּדָה', לְמָה הוֹסִיף לְפָנוֹת אֶלְיוֹ 'אֶתָּה' אֶלָּא לְפִי שְׁהוֹכִיחַ אֶת הַשְּׂבָטִים הָרֵאשׁוֹנִים שְׁהוֹזְכְּרוּ עַד כַּה (רַאוּבֵן, שְׁמַעוֹן וְלוֹוִי) בְּדַבְרֵי קִנְטוּרִים וְתוֹכְחָה, הָרִי עֲכָשִׁי שְׁהַגִּיעָה שְׁעַתוֹ שֶׁל יְהוּדָה לְהַתְּבַרֵךְ מִפִּי יַעֲקֹב, הַתְּחִיל יְהוּדָה לְסוּג לְאַחֲרָיו (כְּדִי שְׁלֹא יוֹכִיחוּ עַל מַעֲשֵׂה תְּמֵר), וּלְכַף קִרְאוּ יַעֲקֹב בְּדַבְרֵי רַצוֹן, וְאָמַר לוֹ 'יְהוּדָה, לֹא אֶתָּה כְּמוֹתֶם', אֶלָּא אַחִיד יְתַנּוּ לָךְ הוֹד וּמְלָכוּת (בראשית"ב) (רש"י): יְדֶךָ בְּעַרְףְּ אוֹיְבִיךָ. אוֹיְבִיךָ יְהִי מִפְּנֵה אֶת עַרְפוֹ לְנוֹס מִפָּנֶיךָ. וּבְכַף זוֹ נִתְקַיְיַמָּה בִּימֵי דְדוֹד שְׁהִיָּה מְשַׁבֵּט יְהוּדָה, שְׁנֵאֵמֵר (שְׁמוּאֵל ב כב, מא) וְאִיבִי

(ז) אָרוֹר אָפֶם כּי עֵז. אָרוֹר כְּעַסֵּם הַחֹזֵק וְהַתְּקִיף, וּמִכָּאֵן יֵשׁ לְלְמוֹד, כִּי אֶפִּילוּ בְשַׁעַת תּוֹכְחָה כְּשִׁיִּסְרֶם אֲבֵיהֶם עַל כְּעַסֵּם, לֹא קָלַל אֶת הַבְּנִים עִצְמוֹם, אֶלָּא קָלַל אֶת אָפֶס, וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר בְּלַעַם כְּשִׁבְיָקֵשׁ מִמֶּנּוּ בְּלֶק לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל: 'מָה אֶקַּב לֹא קִבָּה אֵל' (במדבר כג, ח), כְּלוּמַר, אֶפִּילוּ בְשַׁעַת שְׁנֵתְנַבָּא יַעֲקֹב וְהִזְכִּיר אֶת עוֹנֵם שֶׁל שְׁמַעוֹן וְלוֹוִי, לֹא קָלַל אוֹתָם אֶלָּא אֶת כְּעַסֵּם: אַחֲלִיקֶם בַּיַּעֲקֹב. בֵּינָן שְׁלֹשְׁנֵיהֶם מִיָּדָה וְעֵצָה אַחַת, לְכַף אֶפְרַיִם זֶה מִזֶּה וְלֹא יְהִיּוּ יוֹשְׁבִים יַחְדָּיו, עַל יְדֵי שְׁלֹא יְהִי לְוֵי בְּמִנְיַן הַשְּׂבָטִים לְיִטוּל נַחֲלָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא בְּעָרִים הַפְּזוּרוֹת בְּכָל אַרְץ יִשְׂרָאֵל (ראו במדבר יח, ט), וּבְכַף הָרִי הֵם חֲלוּקִים וְנִפְרָדִים זֶה מִזֶּה. דְּבַר אַחֵר - דְּרַךְ אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת חֲלוּקָתָם וְתַפּוּצָתָם בְּיִשְׂרָאֵל, שְׂאֵין לָךְ עֲנִיִּים וְסוּפְרִים וּמְלַמְדֵי תִינוּקוֹת שְׂדַרְכֶם לְחִיר עַל הַפְּתָחִים מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אֶלָּא מְשַׁבֵּט שְׁמַעוֹן, כְּדִי שִׁיְהִי נְפוּצִים וְלֹא יְהִיּוּ יוֹשְׁבִים בְּמְקוֹם אֶחָד; וְשִׁבְטוֹ שֶׁל לְוֵי, לְפִי שְׁהוּא שְׁבֵט חָשׁוּב

בתחלתו. מטָרְף. ממה ששָׁשְׁדָתִיךָ בַּטָּרְף יוֹסֵף, תִּהְיֶה רָעָה אַכְלָתְהוּ, וְזֶהוּ יְהוּדָה שְׁנַמְשַׁל לְאַרְיָה. בְּנֵי עֲלִיָּת. סִלְקַת אֶת עֲצָמָךְ וְאַמְרָת: "מַה בָּצַע וְגו'", וְכֵן בְּהַרְיַגַת תָּמַר, שְׁהוּדָה: "צִדְקָה מִמֶּנִּי, לְפִיכֶךְ. כָּרַע רַבֵּץ וְגו'". בִּימֵי שְׁלֹמֹה: (מלכים א ה) "אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְגו'".

(1) לֹא יִסּוּר לְשֹׁבֵט מִיְהוּדָה וּמַחֲקֵק מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים: יֵלֵא יַעֲדֵי עַבְדֵּי שְׁלֹטָן מְדִבְתֵי יְהוּדָה וְסִפְרָא מִבְּנֵי בְנוֹהֵי עַד עֲלָמָא עַד דִּי יֵיטִי מְשִׁיחָא דְדִילָהּ הִיא מְלֻכּוּתָא וְלָהּ יִשְׁתַּמְעוּן עַמְמֵיָא:

הַיֵּלֵא לֹא יִסּוּר שֹׁבֵט מִיְהוּדָה. מְדוּד וְאַיְלָף, אֵלּוּ רֵאשֵׁי גְלוּת שְׁבָבְכָל, שְׂרֹדִים אֶת הָעַם בְּשֹׁבֵט, שְׁמַמְנִים עַל פִּי הַמְּלָכוֹת (סנהדרין ה). וּמַחֲקֵק מִבֵּין רַגְלָיו. תַּלְמִידִים, אֵלּוּ נְשִׂאֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. עַד כִּי יָבֵא שִׁילָה. מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, שְׁהַמְּלוּכָה שָׁלוֹ, וְכֵן תַּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: "שִׁילֹו", שִׁי לוֹ, שְׁנַאָמַר: (תהלים ע) "יֹוֹבִילוּ שִׁי לַמּוֹרָא". וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים. אֲסִיפַת הָעַמִּים, שְׁהִיוּ"ד עֵקֶר הִיא בִּיְסוּד, כְּמוֹ: "יַפְעָתָךְ", וּפְעָמִים שְׁנוּפְלַת מִמֶּנּוּ, וְכַמָּה אוֹתִיּוֹת מְשֻׁמְשׁוֹת בְּלִשׁוֹן זֶה, וְהֵם נִקְרָאִים עֵקֶר נּוֹפֵל, כְּגוֹן נוֹ"ן שֶׁל נוֹגַף, וְשֶׁל נוֹשֵׁף, וְאַל"ף שְׁבִי אַחֲוֵי בְּאַזְנֵיכֶם" (איוב ג). וְשִׁבִי אַכְחַת-חֶרֶב" (יחזקאל כא) (וְהוּא לְשׁוֹן חֶרֶב וּפְרוּשׁוֹ: 'אִימַת חֶרֶב', וְהוּא לְשׁוֹן וְזוֹ), (מלכים ב ד)

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים. 'יקהת עמים' פירושו 'אסיפת העמים', ופירושו הכתוב הוא שכל קהלת העמים שבכל העולם, יהיו תחת הנהגתו של מלך המשיח. ולא תאמר ששורש תיבת 'יקהת' הוא 'קחת', והיו"ד משמשת ללשון עתיד [וכדוגמת 'ישמח', 'ישלח' וכיוצא בזה], כך שיתפרש שתחת הנהגתו 'אָסַפּוּ' העמים, אלא שורש התיבה הוא 'קח', ו'יקהת' היא תיבה נסמכת שפירושה כמו 'אסיפת' [יקה של עמים, כמו 'אסיפה של עמים'], שהיו"ד עיקר היא ביסוד - היו"ד היא אחת מאותיות השורש של התיבה, כמו היו"ד של 'יפעתה' (יחזקאל כח, ז), שגם היא מעיקר שורש התיבה, ופירושו 'תואר פניך', ואולם אף שהיו"ד הוא מן השורש, לפעמים שנופלת ממנו [שבן מצינו שורש 'פע' בלא יו"ד, כמו: 'הופיע מהר פארן' (דברים לג, ט), כשתיבת 'הופיע' חסרה אות יו"ד משרשה], וכמה אותיות של שרשי תיבות בלשון הקודש משמשות בלשון זה, שנושבות באותיות שורש על אף שהן נשמטות לפעמים מן התיבה, והם נקראים 'עיקר נופל' (ד), כגון נו"ן של 'נוגף' (תהלים ע), בא בלשון 'גף', 'מגפה' וכדו'], וכגון נו"ן של 'נושף' [נופלת כשהוא בא בלשון 'ישף'], וכגון אל"ף שְׁבִי אַחֲוֵי בְּאַזְנֵיכֶם

מישראל, עדיין תהא השררה ביד יהודה והם יהיו מנהיגי העם; אלו ראשי גלויות שבבבל שרודים את העם בשבט (במקל), כלומר, המושלים על ישראל ביד תקיפה, שהיו ממונים לכך על-פי הרשאת המלכות, ומשבט יהודה היו (סנהדרין ה) (ש"א): ומחקק מבין רגליו. 'מחקק', אלו התלמידים (תלמידי החכמים), שיושבים והוגים בחוקי התורה, ואף בימי הגלות לא יסורו מבין רגליו, כלומר מיוצאי חלציו של יהודה; אלו נשיאי הסנהדרין שבארץ ישראל, שהנהיגו את ישראל לאחר חורבן הבית, ולמדו תורה לרבים, ומשבט יהודה היו (באמ"ח): עד כי בא שילה. 'שילה' הוא מלך המשיח, ונקרא כן בלשון נטריון [תיבה אחת המורכבת מחלקי תיבות אחרות] 'שהמלוכה שלו'. וכן תרגמו אונקלוס: 'עד דייתי משיחא דדיליה' היא מלכותא, כלומר, שלא יסור שבט מיהודה עד שיבוא מלך המשיח שהמלוכה שלו. ומדרש אגדה דרשו חז"ל, 'שילו', לשון 'שי לו', לפי שעתידין אמות העולם להעניק שי למלך המשיח, כמו שנאמר (תהלים ע, י) 'יובילו שי למורא', שמתמ מוראו של מלך המשיח עליהם וביאו לו תשורה ודורון (מצ"ד):

מטָרְף. לפי שבתחילה חשד יעקב שיהודה הוא שהרג את יוסף, כדי שלא יטול ממנו את המלוכה, לכך אמר לו: 'מטרף' - ממה שששדתיך ב'טרוף טורף יוסף היה רעה אכלתהו' (ראה לעיל לו, א) שאתה הוא זה שטרפת והרגת את יוסף, ו'קיה רעה' זהו יהודה שנמשל לאריה הטורף - בני עליה. 'עליה' לשון סילוק הוא, כלומר, מחשד זה, בני סלקת את עצמה, ואמרת 'מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו' (שם פסוק כח), וכן עליה וסלקת עצמה מלחטוא בהריגת תמר, שלאחר שנושדה בנות והוצאה לשריפה, הודה יהודה ואמר 'צדקה ממני' (לעיל לח, ט) שממנו נתעברה, לפיכך, בין שסילק עצמו מהריגת יוסף ותמר, ברכו יעקב: 'כרע רבץ באריה וכלביא וגו' - שישקוט בשלום ובשלוה מפל אויביו, וברכה זו עתידה להתקיים בימי מלכות שלמה שהיה מורע יהודה, שבהם נאמר (מלכים א ה, ה) 'וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאגתו מדין ועד באר שבע כל ימי שלמה' (מ"א): תורה י (1) לא יסור שבט מיהודה. משעה שמלך יהודה על ישראל, שהוא ממלכות דוד ואילף, לא תסור המלכות מורעו עד עולם. ואף בימי הגלות לאחר שתפסק המלכות

וְאֶסְדָּף שִׁמֶן. אף זה, "יקהת עמים", אסיפת עמים, שְׁנֵאָמֵר: (ישעיה יא) "אֲלֵיו גּוֹיִם יִדְרְשׁוּ", וְדוֹמָה לוֹ: (משלי ט) "עֵינַי תִּלְעַג לְאָב וְתִבּוֹז לְיִקְהַת אִם", לְקַבּוּץ קַמְטִים שֶׁבְּפָנֶיהָ מִפְּנֵי זִקְנָתָהּ, וּבִגְמָרָא: 'דִּיתְבִּי וּמְקַהוּ אַקְהֵתָא בְּשׁוּקֵי דְנַהֲדָדְעָא [דְּפּוּמְבְּדִיתָא], בְּמַסְכַּת יְבָמוֹת (דף קז). וְיִכְלַל הָיָה לומר: קהית עמים.

(יא) אֶסְרֵי לְגַפְּנֵי עֵירוֹ וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כְּבֶס בִּינֵן לְבִשׁוֹ וּבְדָם-עֲנָבִים סוּתוֹ:

יא יסחר ישראל לקרתה עמא עמא יבנו היכלה יהון צדיקא סחור סחור לה ועבדי אורייתא באולפן עמה יהי ארגון טב לבושהי כסותה מילא מילא צבע זהורי ועבונין:

כ"ט אֶסְרֵי לְגַפְּנֵי עֵירוֹ • נִתְנַבֵּא עַל אֶרֶץ יְהוּדָה שֶׁתְּהֵא מוֹשְׁכַת יֵינ כְּמַעְיָן, אִישׁ יְהוּדָה יֵאָסֵר לְגַפְּנֵי עֵיר אָחֵד, וְיִטְעֲנֵנוּ מִגַּפְּנֵי אַחַת וּמִשׁוּרְק אָחֵד, בֶּן אֶתְנֹו אָחֵד. שְׂרָקָה • זְמוּרָה אֲרַכָּה, קוּרִירִי"א בְּלַע"ז. כְּבֶס בִּינֵן • פֶּל זֶה לְשׁוֹן רַבּוּי יֵינ. סוּתָה • לְשׁוֹן מִינ בְּגָד הוּא, וְאֵין לוֹ דְמִיּוֹן בְּמַקְרָא. אֶסְרֵי • כְּמוֹ אוֹסֵר, דְּגַמְתוֹ: (תהלים קיג) "מְקִימֵי מַעְפָּר דָּל", (שם קכג) "הַיּוֹשְׁבֵי בַשְּׂמִימִם", וְכֵן: "בְּנֵי אֶתְנֹו", כְּעִנְיָן זֶה. וְאוּנְקָלוֹס תְּרַגְּם בְּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ: גֶּפֶן, הֵם יִשְׂרָאֵל. עֵירוֹ, זֶה יְרוּשָׁלַיִם. שְׂרָקָה, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל (ירמיה ב) "וְאֲנֹכִי נֹטְעֵתִיךָ שׁוּרְקָה". בְּנֵי אֶתְנֹו • יְבָנוּ הַיְכָלָה, לְשׁוֹן: "שַׁעַר הָאֵיתוֹן" בְּסִפְרֵי יְחֻזְקָאֵל (ט), וְעוֹד תְּרַגְּמוּ בְּפָנִים אַחֲרֵים: גֶּפֶן, אֵלּוּ צַדִּיקִים. בְּנֵי אֶתְנֹו, עַבְדֵי אוֹרִיתָא בְּאֶלְפֵן, עַל שֵׁם: "רוֹכְבֵי אֶתְנוֹת צְחוּרוֹת". כְּבֶס בִּינֵן, יְהֵא אֲרַגְּוֵן טַב

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אסרי. פירושו כמו אוסר (קושר). והאות יו"ד אינה אלא ליפי הלשון, וכדוגמתו נאמר (תהלים קיג ז) 'מְקִימֵי מַעְפָּר דָּל', שפירושו כמו 'מְקִימֵי יו"ד', וכן (שם קכג, א) 'הַיּוֹשְׁבֵי בַשְּׂמִימִם', שפירושו 'הַיּוֹשְׁבֵי בַשְּׂמִימִם', וכן האמור כן ב'בני אתנו', אף הוא כְּעִנְיָן זֶה: 'בֶּן אֶתְנֹו', שְׂבֻכֹלֶם אֵין הָאוֹת יו"ד מִטָּה אֵת הַמְּשֻׁמְעוֹת, אֵלּא מְשֻׁמְשֵׁת לִיפֵי הַלְשׁוֹן בְּלָבָד:

ואונקלוס תרגם מקרא זה בדרך אחרת: 'יסחר ישראל לקרתיה עמא יבנו היכליה' - יחזיר את ישראל מגלותם לעירם, ויבנה לעמו את היכלו, ובמלך המשיח הכתוב מדבר, ולפי זה יש לפרש כף את הדברים: גֶּפֶן - הֵם יִשְׂרָאֵל הַמְּשׁוּלִיִּם לְגַפְּנֵי [כמו שְׁנֵאָמֵר (תהלים פ ט) 'גֶּפֶן מִמְצָרִים תִּסְיַע']. עֵירוֹ - זֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהִיא עֵירוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, שֶׁהוּא יִסּוּבֵב אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַחְזִירֵם לִירוּשָׁלַיִם. שׂוּרְקָה - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל הַמְּשׁוּלִיִּם לְעַנְפֵי הַגֶּפֶן הַמְּשׁוּבָּחִים, וְכִמוֹ שְׁנֵאָמֵר (ירמיה ב, כא) 'וְאֲנֹכִי נֹטְעֵתִיךָ שׁוּרְקָה'.

'בְּנֵי אֶתְנֹו'. לפי תרגומו: 'יבנו היכלה' - בני ישראל יבנו את בית המקדש המכונה כן 'אתנו', לשון 'שער האיתון' האמור בספר יחזקאל (מ, טו) [הוא השער המזרחי של בית המקדש, שדרכו נכנסים ויוצאים כל

ומעיר רש"י: ולפי פירושו זה וכול היה הכתוב לומר 'קהית עמים', לפי שהיו"ד שבתיתבת 'יקהת' הוא 'יסוד נופל', שלפעמים חסרה ממנו (לשוח, ש"א, מש"ח): תורה י

(יא) אֶסְרֵי לְגַפְּנֵי עֵירוֹ. כָּאֵין נִתְנַבֵּא יַעֲקֹב עַל אֶרֶץ-יְהוּדָה שֶׁתְּהֵא מְבוֹרְכַת בְּעֲנָבִים וּמוֹשְׁכַת יֵינ כְּמַעְיָן, וְכֵן מִתְפָּרֵשׁ הַכְּתוּב: אִישׁ יְהוּדָה יֵאָסֵר לְגַפְּנֵי עֵיר - בְּאֶרֶץ יְהוּדָה יֵאָסֵר לְגַפְּנֵי עֵיר - יַקְשׁוּר לְעֵץ לְעֵץ הַגֶּפֶן עֵיר (חמור צעיר) אָחֵד, וְיִטְעֲנֵנוּ עֲנָבִים מִגַּפְּנֵי אַחַת, מִשׁוּם שֶׁהַגֶּפֶנִּים יִתְבָּרְכוּ בְּשַׁפַּע בְּהַר רֶב, עַד שִׁיִּצְטָרְכוּ לְחִמּוֹר אָחֵד עֲבוּר כָּל גֶּפֶן, כְּדֵי לְשַׂאת מִשָּׂא הָעֲנָבִים. וּמִשׁוּרְק אָחֵד - מִעֲנָף יְחִיד הַמְּשׁוּפָּע בְּעֲנָבִים, יְהִי טוֹעֲנִים בֶּן אֶתְנֹו (8) (חמור צעיר) אָחֵד:

שְׂרָקָה. זְמוּרָה אַרְיֹבָה הַמְּשׁוּבָּחַת וּמְשׁוּפָּעַת בְּעֲנָבִים. קוּרִירִי"א בְּלַע"ז: כְּבֶס בִּינֵן. אֵין כְּוֹנֵת הַכְּתוּב כְּפִשׁוּטוֹ, שִׁיכְבֵּס אֵת בְּגָדָיו בִּינֵן, אֵלּא דָּרַךְ מִשָּׁל הוּא, שְׁמֵרֹב הֵינֵן הַמְּצוּי בְּאֶרְצוֹ, וְחֻשָּׁב הֵינֵן כְּמִים הַעוֹמְדִים לְכַבִּיטָה, וְכֵן זֶה לְשׁוֹן רַבּוּי יֵינ הוּא (רא"ם):

סוּתָה. אֵין זֶה מִלְשׁוֹן 'כְּסוּת' בְּחִיסוּר הָאוֹת כ"ף, אֵלּא לְשׁוֹן מִינ בְּגָד הוּא, שְׂכָף שְׁמוֹ, וְאֵין לוֹ לְלִשׁוֹן זֶה דְמִיּוֹן (דוגמא דומה) בְּמַקְרָא (מש"ח):

(איוב יג, ט) שפירושו 'הגדת דברים' [והיא נופלת ממנו כשהוא בא בלשון 'מחזרת' (שם לב, ט), וכן אֵל"ף שֶׁבְּ אַבְחַת חֶרֶב' (יחזקאל כא, ט) [ברוב צורותיו של לשון יב'יחה' באה נוי' במקום אֵל"ף, ונמצאו האֵל"ף או הנוי' אותיות שרשיות הנופלות לפעמים ומתחלפות זו בזו]. וכן אֵל"ף שֶׁבְּ 'אֶסְדָּף שִׁמֶן' (מלכים ב, ה, ט) [שִׁמֶן כְּשִׁיעוֹר הָרְאוּי לְסִיכָה. וְהִיא נוֹפֶלֶת מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא בָּא בְּלִשׁוֹן 'סָר', או 'הסר']. וכדוגמת כל אלה, אף לשון זֶה 'יקהת עמים' האמור כאן, היו"ד הוא מן היסוד, ופירושו 'אסיפת עמים'. והוא שְׁנֵאָמֵר עַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ (ישעיה יא, ט) 'אֲלֵיו גּוֹיִם יִדְרְשׁוּ', שִׁיִּאֶסְפוּ אֵלָיו וַיִּבְכְּשׁוּהוּ כָּל הַגּוֹיִם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִצְוֶה. וְדוֹמָה לוֹ לְלִשׁוֹן 'יקהת' בְּמַקְרָא: (משלי ל, ט) 'עֵינַי תִּלְעַג לְאָב וְתִבּוֹז לְיִקְהַת אִם' - עֵינַי הַלּוֹעֲגַת לְקַבּוּץ וְאֶסִּיפַת הַקְּמִטִים שֶׁבְּפָנִים הַנִּגְרָמִים לְאִמּוֹ מִפְּנֵי זִקְנָתָהּ [וְשֵׁם הַבְּחֶרֶךְ אֵי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ 'יקהת' בְּלִשׁוֹן עֲתִיד, שְׂאֵם כֵּן לֹא יְהִי מְקוֹם לְלִמ"ד הַשִּׁימוּשׁ, כְּדָרַךְ שְׂאֵין מְקוֹם לומר 'לִישְׁמַח' או 'לִישְׁלַח']. וְכֵן מְצִינוּ בְּתַלְמוּד שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן 'אֶסִּיפָה', וְהוּא מִה שְׂאָמְרוּ 'דִּיתְבִּי וּמְקַהוּ אַקְהֵתָא בְּשׁוּקֵי (דְּנַהֲדָדְעָא) וְדִפּוּמְבְּדִיתָא' בְּמַסְכַּת יְבָמוֹת (דף קז), וּפִירוּשׁוֹ: שֶׁהִיוּ מְקַהִילִים וְאוֹסְפִים תְּלִמִּידִים סְבִיבָם.

לבושוהי, שצבועו דומה לזין, וצבעונין הוא לשון סוטה, שהאשה לובשתן ומסיתה בהן את הזכר ליתן עיניו בה. ואף רבותינו פירשו בגמרא לשון הסתת שכרות במסכת כתובות (דף קא): 'ועל הזין, שמא תאמר אינו מרנה? תלמוד לומר: "סוטה".'

(יב) חכלילי עינים מיין ולבן-שנים מחלב:

יב בסמקון טרוהי בכרמוהי וטופון נעוהי בחמרי יחורן בקעתה בעיבור ובעדרי ענא:

י"א חכלילי • לשון אדם, בתרגומו, וכן: (משלי כג) "למי חכלילות עינים", שפן דרך שותי זין, עיניהם מאדימין. מחלב • מרב חלב, שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי צאן, וכן פירוש המקרא: אדם עינים יהא מרב זין, ולבן-שנים יהא מרב חלב. ולפי תרגומו: עינים, לשון הרים, שמשם צופים למרחוק. ועוד תרגמו בפנים אחרים: לשון מענות וקלות היקבים: נעוהי, וקבים שלו, ולשון ארמי הוא במסכת עבודה זרה (דף עז): 'נעוה ארתחו'. יחורן בקעתה, תרגם: "שנים", לשון: שני הסלעים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי צאן, ומתוך כך יהיו העדרים שופעים ונוטפים חלב. וכן הוא פירוש המקרא: 'חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב' - אדם עינים יהא מרוב שתיית זין, ולבן שנים יהא מרוב שתיית חלב

(הורחוק):

ולפי תרגומו באונקלוס: 'חכלילי עינים מיין' - 'יסמקון טרוהי בכרמוהי', שיהיו הרי יהודה אדומים למראה, משפע הפרמים והענבים הגדלים בהם, ולפירוש זה 'עינים' לשון הרים הוא, וכנה אותם כך על שם שמשם צופים למרחוק. ועוד תרגמו אונקלוס בפנים אחרים (באופן אחר): 'חכלילי עינים מיין' - 'טופון נעוהי בחמרי', שיהיו קביו שופעים זין. ולפי זה 'חכלילי עינים' הוא מלשון מענות וקלות היקבים, ו'נעוהי' פירושו 'יקבים שלו', ולשון ארמי הוא 'שיקב' קרוי 'נעוה', וכמו שמצינו במסכת עבודה זרה (דף עז) 'נעוה ארתחו' [הרתחו] את הגת שדורכים בה את הענבים]. והמשך הכתוב 'ולבן שנים מחלב' תרגם אונקלוס: 'יחורן בקעתיה בעבור ובעדרי עניה' - ולבינו בקעותיו בדין ובעדרי צאן, ולפי זה תרגום 'שנים' במשמעות 'בקעה', הוא לשון הכתוב (ראה שמואליא ד) 'שני הסלעים' - סלעים חדים הבולטים פשינים, המצויים בבקעה (ש"א): תורה יג

המשיח יהיו נאים והדורים, עשויים מארגמן שצבועו דומה לצבע הזין; וכן המשך הכתוב 'ובדם ענבים סוטה' תרגם בדרך זו: 'וכסותיה מילא מילא צבע והורי וצבענין' - בגדיו של מלך המשיח יהיו נאים וצבועים בגוונים אדומים קצב ענין. ובגדי צבעונין הוא לשון סוטה, על שם שהאשה לובשתן ומסיתה בהן את הזכר ליתן עיניו בה. ואף רבותינו פירשו בתלמוד סוטה' מלשון 'הסתה', אלא שפירשו כל המקרא הזה לענין שבח פירות ארץ ישראל, שיהיו ענביהם מבורכים וינים מרובה, ולכן פתרוהו לשון 'הסתת שכרות' [שהזין מסית את האדם להשתכר], במסכת כתובות (דף קא): 'ועל הזין שבארץ יהודה, שמא תאמר אינו מרנה ומשכר את האדם, תלמוד לומר 'סוטה', שהוא מסית את האדם להשתכר בו (רש"י שם, מפרשים): תורה יב

(יב) חכלילי עינים מיין. לשון אודם הוא; עינים אדומות מיין. בתרגומו 'יסמקון' - ותאדמו. וכן יש לפרש מקרא זה (משלי כג, כט) 'למי חכלילות עינים למאחרים על הזין' - למי יתאדמו העינים, למאחרים לשבת במשתה הזין. שפן דרך שותי זין שעיניהם מאדימין:

מחלב.

אין פירושו שיתלבנו שניו יותר מלובן החלב, אלא פירושו שיתלבנו שניו מרוב שתיית חלב,

באי העורה. ו'איתון' הוא מלשון 'ביאה', כמו שצאמר 'אתה בקר' (ישעיה כ"א, יב. וברש"י שם).

ועוד הוסיף אונקלוס ותרגמו בפנים אחרים (באופן אחר): 'הון צדיקאן סחור סחור ליה' - יהיו הצדיקים יושבים סביב מלך המשיח, וילמדו ממנו תורה. ולפי זה, גפן - אלו הצדיקים המשולים לגפן, שמלך המשיח יהיה מוקף בהם בירושלים שהיא עירו [אסרי] הוא לשון סיבוב והקפה, בדרך חבל הקשירה המסובב ומקיף את הנאטר בו]. בני אתונו - 'עבדי אורייתא באולפן עמיה' - הצדיקים [המשולים לשורק שהוא ענף הגפן] המקיימים את התורה יהיו עוסקים בתורה עמו. והתלמידים חקם קרוי כאן 'בן אתון', על שם הכתוב (שופטים ה, י) 'רוכבי אתונות צחורות' [קריאת דבורה אל הרוכבים על אתונות לבנות] שהיו יראים תדיר ללכת בדרךם מפחד האויב, לשיר ולהודות לה' על מפלת סיסרא. והדרך נדרש על תלמידי החכמים, שדרךם לנוד על אתונות מעיר לעיר כדי ללמוד תורה, ומלבנים את התורה ועושים אותה צחורה ובהירה]. אף כאן יהיה פירושו: בני ישראל יבואו רכובים על בני אתונות, ללמוד תורה מפי מלך המשיח (מש"ת).

כבס ביין - תרגם אונקלוס: 'יהא ארגוון-טב לבושוהי' - בגדי מלך

יג זבולן לחוף ימים ישפן והוא לחוף אנית וירכתו
 על צידו: יג זבולן על ספר יממא ישרי והוא יכבש
 מחוזין בספינן וטוב ימא ייכול ותחומה
 יהי מטי על צידו:

ש"י זבולן לחוף ימים • על חוף ימים תהיה ארצו. חוף • כתרגומו: 'ספר', מרק"א בלע"ז, (יבמות מח) והוא
 יהיה מצוי תדיר על חוף אניות, במקום הנמל שאניות מביאות שם פרקמטיא, שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא
 וממציא מזון לשבט יששכר, (תחומא) והם עוסקים בתורה. הוא שאמר משה: (דברים לג) "שמח זבולן בצאתך
 ויששכר באהלך", זבולן יוצא בפרקמטיא, ויששכר עוסק בתורה באהלים. וירכתו על-צידו • סוף גבולו
 יהיה סמוך לצידו. וירכתו • סופו, כמו: "ולירכתי המשפן".

יד יששכר חמור גרם רבץ בין המשפתיים:
 תחומיא:

ש"י יששכר חמור גרם • חמור בעל עצמות, סובל על תורה פחמור חזק שמטעינין אותו משא כבד.
 רבץ בין המשפתיים • פחמור המהלך ביום ובלילה, ואין לו לינה בבית, וכשהוא רוצה לנית, רובץ בין
 התחומין, בתחומי העירות שהולף שם פרקמטיא.

טו וירא מנחה פי טוב ואת הארץ פי נעמה ויט
 שכמו לסבל ויהי למס-עבד:
 טו ויחזא חולקא ארי טב וית ארעא ארי
 מעבדא פירין וכבש מחוזי עממא וישאי
 ית דיריהון ודאשפתאון בהון יהון לה
 פלחין ומסקי מסיין:

ש"י וירא מנחה פי טוב • ראה לחלקו ארץ מברכת וטובה להוציא פרות. ויט שכמו לסבל • על תורה.
 ויהי • לכל אחיו ישראל. למס עובד • לפסק להם הוראות של תורה וסדרי עבדו, שגאמר: (דברי הימים א

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

העירות שמוליף שם חבילות של
 פרקמטיא (סחורה) ומעבירם מעיר
 לעיר. כך תהיה גם דרכם של חכמי
 שבט יששכר, העוסקים בתורה ללא
 הפסק, וכשגולים למקום תורה לנים
 הם בין העירות (משכיל): תורה טו
 (טו) וירא מנחה פי טוב. מנוחה
 האמורה כאן פירושה נחלה; לפי
 שראה יששכר שנפלה לחלקו ארץ
 מבורכת וטובה, הראויה להוציא
 פירות נאים וטובים - ויט שכמו
 לסבל. הטה שכמו להעלות עליו עול
 תלמוד תורה, לפי שראה שנחלתו
 מבורכת ודעתו מיושבת עליו ללא
 טרדות (ש"א):

ויהי. ולא עוד, אלא ויהי לכל אחיו
 ישראל למס עובד. העמיד עצמו
 לשעבוד עבודה לכלל ישראל, לפסוק
 להם הוראות של תורה בדבר הלכה,
 ולהורות להם סדרי עבדו - אימתי
 מעבירים את החודש להוסיף בו יום ל',
 ואימתי מעבירים את השנה להוסיף בה

באהלים על ידי זבולן שהיה מפרנסו
 (תחומא):
 וירכתו על צידו. 'על' האמור כאן
 פירושו סמוך, ובלומר, סוף גבולו של
 זבולן זה סמוך לעיר צידו שהיא
 משבט אשר, שארצו שוכנת לידו ראה
 יהושע יט, כח. ו'ירכתו' פירושו 'סופו'.
 כמו 'ולירכתי המשפן' (שמות כו, כב)
 [לסוף המשפן]. ופירוש הכתוב 'סופו'
 יהיה סמוך לצידו' (רא"ם): תורה יד

(יד) יששכר חמור גרם. 'גרם'
 פירושו 'עצם'. המשילו יעקב לחמור
 בעל עצמות חזקות, לפי שהוא סובל
 ונושא עול-תורה פחמור חזק
 שמטעינין אותו משא כבד ונושא:
 רבץ בין המשפתיים. המשיל את
 יששכר פחמור הטעון בסחורה,
 המהלך ביום ובלילה מעיר לעיר
 ואין לו לינה בבית - אינו חוזר ללון
 בביתו מפני העבודה הרבה, וכשהוא
 רוצה לנית רובץ לו בין התחומין -
 בין הגבולות על אם הדרך, בתחומי

יג זבולן לחוף ימים. על יד חוף
 ימים תהיה ארצו (חלקו) של זבולן,
 כשינחלו את הארץ (עין פסחים ד),
 ופירושו של 'חוף' הוא כתרגומו
 באונקלוס 'ספר' - גבול, לפי שהחוף
 הוא הגבול המבדיל בין הים ליבשה,
 מרק"א בלע"ז. והכתוב מוסיף ומפרש
 את מעלתו וברכתו של זבולן, השוכן
 אצל חוף הים: והוא יהיה מצוי תדיר
 על חוף אניות, בלומר, יהיה יושב
 במקום הנמל שאניות עונות בו
 ומביאות שם פרקמטיא (סחורה)
 ממדינת הים, ולפי שזבולן קרוב
 למקום הסחורה, על ידי כך יתעשר,
 שהיה דרכו של זבולן להיות עוסק
 בפרקמטיא עם יורדי הים, וממציא
 מזון לשבט יששכר, והם עוסקים
 בתורה בלא טרדת פרנסה. והוא
 שאמר משה בברכתו לפני מותו (דברים
 לג, יח) 'שמח זבולן בצאתך ויששכר
 באהלך', שהיה זבולן יוצא
 בפרקמטיא, ויששכר עוסק בתורה

(יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, לדעת מה יעשה ישראל, ראשיהם מאתים", מאתים ראשי סנהדראות העמיד, וכל אחיהם על פיהם. ויט שכמו • השפיל שכמו, כמו "ויט שמים", "הטו אונכם". ואונקלוס תרגם בפנים אחרים: "ויט שכמו לסבל", מלחמות ולכבש מחוזות, שהם יושבים על הספר ויהיה האויב כבוש תחתיו למס עובד.

(טז) דן ידיו עמו פאחד שבטי ישראל:

טז מדבית דן יתבחר ויקום גברא ביומוהי יתפרק עמה ובשנוהי ינוחון פחדא שבטיא דישראל:

טז"א < דן ידיו עמו • ינקם נקמת עמו מפלשתים, כמו: "כי ידיו ה' עמו". פאחד שבטי ישראל • כל ישראל יהיו פאחד עמו ואת כלם ידיו, ועל שמשון נבא נבואה זו. ועוד יש לפרש: "פאחד שבטי ישראל", כמיוחד שבשבטים, הוא דוד שפא מיהודה.

(יז) יהידן נחש עלי דרו שפיפן עלי ארח הנשף עקבי סוס ויפל רכבו אחר:

יז יהי גברא דיתבחר ויקום מדבית דן אימתה תתרימי על עממיא ומחתה תתקף בפלשתאי פחויי חורמן ישרי על ארחא וכפתנא יכמון על שבילא יקטל גברי משרית פלשתאי פרשין עם ורגלאין ועקר סוסון ורתפין וימגר רוכביהון לאחורא:

טז"ב < שפיפן • הוא נחש, ואומר אני שקרוי בן על שם שהוא נושף, כמו: (בראשית א) "ואתה תשופנו עקב". הנשף עקבי סוס • כך דרכו של נחש, ודמהו לנחש "הנושף עקבי סוס". ויפל

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

נאמר: 'שבטי ישראל פאחד', כלומר, כל ישראל יהיו פאחד עמו בנקמתו, ואת פולם ידיו וינקום את נקמתם של כל שבטי ישראל. ועל שמשון הגבור (שהיה משבט דן) נבא יעקב נבואה זו, שהוא נקם בפלשתים והמית רבים מהם (ראה שופטים טו). ועוד יש לפרש באופן אחר: דן ידיו את עמו פאחד שבטי ישראל - כמיוחד וכחשוב שבשבטים, שהוא שבט יהודה אשר לו נתנה המלכות, והוא דוד המלך שפא משבט יהודה. וכלומר, שתהא נקמת שמשון הגבור בפלשתים, בנקמת דוד המלך בגלית הפלשתי אשר הרג אותו ואת עמו לפי קרב (ראה שמואל א' יד"ח) (רא"ם): תורה יז (יז) שפיפן. הוא נחש המווכר בתחילת הפסוק נחש עלי דרו, אלא שפינהו בשם נוסף. ואומר אני שהנחש קרוי בן על שם שהוא נושף - מוציא אור ושורק בשעה שהוא עומד להביש, ובמו שנגמר בקללת הנחש (לעיל ג, טו וראה רש"י שם) 'ואתה תשופנו עקב' - שהנחש מכיש ונושף את האדם בעקבו, ולפי שדרכו לנשוף בעת נשיכתו לכן כל הכשת נחש קרויה נשיפה:

מסים וארנוניות. ולפי זה פה מתפרש הכתוב: ויט שכמו לסבל - לסבול עליו עול מלחמות עם שונאי ישראל, ולכבוש מחוזות ערי האויב, לפי שהם (שבט יששכר) יושבים על הספר - על גבול ארץ ישראל, ופוגשים ראשונים את האויב הבא להלחם בישראל, ונלחמים עמו וכובשים אותו. וזהו שנגמר כאן: 'ויהי האויב כבוש תחתיו להעלות לו מס עובד', כדרך האומות הכבושות המעלות מס לכובשים השולטים בהם: תורה טז (טז) דן ידיו עמו. אין פירוש הכתוב שדן ידיו וישפוט את עמו. אלא שידיו ידיו עמו, כלומר, יריב בעד עמו וישפוט את אויביו, להנקם מהם ולהענישם על שצרכו את ישראל. ונתנבא יעקב על שבטו של דן אשר ינקום נקמת עמו מפלשתים שהיו מצירים לישראל. ומקרא זה הוא כמו: 'כי ידיו ה' עמו ועל עבדיו יתנהם' (דברים לב, לו), שאין פירושו שהקב"ה ישפוט את עמו ישראל ויענישם, אלא אדרבה, ידיו וינקום את 'דיו עמו' מיד אויביהם (פא"י): פאחד שבטי ישראל. מקרא זה יש להפוך סדר תיבותיו, ולפרשו כאילו

חודש י"ג, כמו שנאמר (דברי הימים א יב א) 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל', שהיו יודעים לחשב את זמני החדשים והשנים, להודיע לישראל קביעת המועדים (ד"ס). והמשך הכתוב שם: 'ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם' - כלומר, מאתים ראשי סנהדראות העמיד שבט יששכר מתוכו, וכל אחיהם בני ישראל היו מספיקים לדבריהם ומתנהגים על פיהם, וזהו למס עובד, שהיו צרכי הרבים מוטלים עליהם: ויט שכמו. ויט' הוא לשון הרבנה והורדה, שבכדי לטעון את המשא, השפיל והטה את שכמו כלפי משה, כמו 'ויט שמים וירד' (שמואל ב כב, י) תהלים יח א) (הקב"ה ירד מן השמים להנקם מאויביו), וכן 'הטו אונכם' (תהלים עח א; ישעיהו נה, א) (הרקיבו וקרבו את אונכם כדי לשמוע את אמרי פי) (הוכרח). ואונקלוס תרגם בפנים אחרים (באופן אחר): 'ויכביש מחוזי עממיא וישצי ית דיריהון, ודישתארון בהון יהון ליה פלחין ומסקי מסין' - עתיד הוא לכבוש את ערי האויב ולכלות את יושביהם, והנשארים החיים בערים הכבושות, יעבדוהו ויעלו לו

הנשף עקבי סוס. כך דרכו של

לְכַבּוֹ אַחֲרָיו • שְׁלֵא נִגַע בּוֹ, וְדַגְמָתוֹ מְצִינּוֹ בְּשִׁמְשׁוֹן: (שופטים טו) **"וַיִּלְפַּת וְגו' אֶת שְׁנֵי עַמּוּדֵי הַתֶּנּוֹן וְגו' וְשָׁעַל הַגָּג מֵתוֹ"**. ואונקלוס תרגם: **'כַּחֲיַי חוֹרְמָן, שֵׁם מִינְ נַחֲשׁ שְׁאִינְ רְפוּאָה לְנַשְׁיכָתוֹ, וְהוּא צַפְעוֹנִי, וְקָרוֹי חוֹרְמָן עַל שֵׁם שְׁעוֹשָׁה הַפֶּל חֲרָם. וְכַפְתָּנָא, כְּמוֹ פֶתֶן, וְכִמּוֹן, וְאַרְבַּ.**

יח לפי רמב"ם ספרית יי:

(יה) לישועתך קויתי יהוה:

כ"ט < לישועתך קויתי ה' • נתנבא שינקרו פלשתים את עיניו, וסופו לומר: (ש) "זכרני נא וזחזקני נא אף הפעם".

♦ יום חמישי ט' טבת ♦

יט מדבית גד משרית מזינין פד יעברון ית ירדנא קדם אחיהון לקראא ויבכסין סגיאין יתובין לארעהון:

(יט) גַּד גְּדוּד גְּדוּד יְגוּדְנּוֹ וְהוּא יִגְדַּ עֶקֶב:

כ"ט < גַּד גְּדוּד יְגוּדְנּוֹ • כָּלֶם לְשׁוֹן גְּדוּד הֵם, וְכָף חִבְרוֹ מִנְחָם. וְאִם תֹּאמַר: אֵינְ גְּדוּד בְּלֵא ב' דְּלַתִּיין, יֵשׁ לּוֹמַר 'גְּדוּד', שֵׁם דְּבָר, צָרִיף שְׁנֵי דְלַתִּיין, שְׁכֵן דְרָף תְּבָה בַת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת לְהַכְפֵּל בְּסוּפָה, וְאֵינְ יִסּוּדָה אֶלָּא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. וְכֵן אָמַר: (משלי כח) **"כַּצֶּפֶר לְנוֹד"**, מְגֻזְרַת: (איוב ז) **"וְשִׁבְעַתִּי נְדוּדִים"**. (שופטים ה) **"שֵׁם נֶפֶל שְׂדוּד"**, מְגֻזְרַת: **"יִשׁוּד צִהָרִים"**. אף יגוד, יגודנו וגדוד, מגזרה אחת הם. וכשהוא מדבר בלשון יפעל אינו כפול, כמו: יגוד, יגוד, יגוד.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

דל"ת אחת בלבד, היאף אפשר שהם מלשון 'גדוד' הוא בן שתי אותיות בלבד ('גד') אלא שתיבת 'גדוד' בלבד, שהוא 'שם דבר' המתאר את עצם מציאות הגדוד, ואינו מתאר פעולה כל שהיא הנעשית על ידו [בשונה מלשונות 'גודנו' ו'גד' המתארים פעולה מסוימת הקשורה לגדוד], הוא אשר צריף שיהיו בו שני דלתיין, שכן דרף כל תיבה בת שורש של שתי אותיות בלבד, להכפל בסופה, שהאות האחרונה מן השורש (השנייה) נכפלת, ואולם אין יסודה (שרשה) אלא שתי אותיות בלבד.

רש"י מביא כמה דוגמאות משרשים בני שתי אותיות, שלפעמים נכפלת בהם האות האחרונה ולפעמים אינה נכפלת, ומבאר כללו של דבר: **וְכֵן אָמַר הַכְּתוּב (משלי כ) 'כַּצֶּפֶר לְנוֹד'** [כצפור, לעוף ולגדוד ממקום למקום], והוא מגזרת לשון 'נדידה', אותו מצינו במקרא **'וְשִׁבְעַתִּי נְדוּדִים'** (איוב ז, ד) [שבעתי מהיות שנתני נודדת וקטועה ממנו]. הרי ששרשו הוא 'נד' אלא שהדל"ת נכפלת בו לפעמים. וכן הוא בלשון הכתוב: **'שם נפל שדוד'** (שופטים ה, כז) שהוא מגזרת 'שד', אותו מצינו במקרא **'ישוד**

הפל חרם [מלשון מוות וכליון], שכל מי שנשף על ידו מת מחוץ הארץ. ו'שפיפן' שתרגם **'וכפתנא'** הוא **כמו 'פתן'**, שגם הוא נחש ממיית שאין רפואה למכתו (ראה תהילים נח, ה וברשי"י שם); ו'**יכמון'** פירושו: **יארוב**, שפך הוא דרכו של הפתן להטמן בין הסלעים, ולארוב לעוברי דרכים להמיתם. וכדוגמתם היה שמשון מטמין עצמו בין הסלעים, ואורב לפלשתים בדרכים (ראה שופטים טו, ח) (שבי"ט): תורה יח **(יח) לישועתך קויתי ה'**, כלומר, כשידין דן את עמו וינקם מאויבי ישראל, אז יתפלל ויאמר לישועתך קויתי ה'. ועל שמשון נתנבא, שינקרו פלשתים את עיניו לפני מותו, וסופו להתחנן לישועת ה' **לומר זכרני נא וזחזקני נא אף הפעם וגו'** (שופטים טו, כח) (רא"ם): תורה יט

(יט) גַּד גְּדוּד יְגוּדְנּוֹ והוא יגד עקב. שלשת הביטויים הללו [גדוד, יגודנו, יגד], כולם לשון 'גדוד' הם, ועניינם אסיפה והתקהלות אנשים יחדיו, וכך **חברו מנחם** בן סרוק, בספרו העוסק בחיבור בין תיבות דומות, וכתב שכל אלה משורש אֶחָד. **ואם תאמר**, הרי אין 'גדוד' נכתב בלא שני דלתיין, ואם כן, 'יגודנו' ו'יגד' שנכתבים באות

נחש, שהוא נושף את רגליו של הסוס, והסוס נבהל וקופץ ומרים את רגליו, ומקפיצתו נופל הרוכב לאחוריו ומת. ודמיו דווקא לנחש הנושף עקבי סוס – ויפול רכבו אחור', שהוא הורג את הרוכב אף שלא נגע בו, ואכן דוגמתו מצינו בשמשון, שהרג אלפי פלשתים ולא היה צריף לנגוע בהם, כמו שנאמר (שופטים טו, כט-ל) **'וילפת שמשון את שני עמודי התורן אשר הבית נכון עליהם, ויסמך עליהם אֶחָד בימינו ואֶחָד בשמאלו וגו', ויט בכח ויפל הבית על הסרנים ועל כל העם אשר בו. וכל האנשים שעל הגג מתו** (הזכרון).

ואונקלוס תרגם: 'הי גברא דיתבחר ויקום מדבית דן וגו' כחיי חרמן ישרי על אורחא, וכפתנא יכמון על שבילא, יקטיל גברי משרית פלשתאי פרשין עם רגלאין וגו'. כלומר, האדם אשר יקום משבט דן ויפיל אימה על הפלשתים, ויארוב להם כנחש בצדי הדרכים כדי להרוג את גבוריהם עם סוסייהם, ולעקור את מרכבותיהם. ומה שתרגם **'כחיי חרמן'**, הוא שם מין נחש צפעוני שיש לו ארס חזק, וקרוי 'חרמן' על שם שמכלה ועושה את

ירום, ישוד, ישוב. וכשהוא מתפעל, או מפעיל אחרים, הוא כפול, כמו: יתגודד, יתגודד, יתגודד, יתגודד, יתגודד, יתגודד. ובלשון מפעיל: (תהלים קמו) "יתום ואלמנה יעודד", (ישעיה מט) "לשובב יעקב אליו", (שם נח) "משובב נתיבות". אף יגודנו האמור כאן, אינו לשון שיפעילוהו אחרים, אלא כמו יגוד הימנו, כמו: (ירמיה י) "בני יצאוני", יצאו ממני. "גד גוד יגודנו", גודים יגודו הימנו, שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ. והוא יגוד עקב. כל גודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן, ולא יפקד מהם איש. עקב. בדרפם ובמסלותם שהלכו, ישובו, כמו: (תהלים עז) "ועקבותיך לא נודעו", וכן (שיר השירים א) "בעקבי הצאן", בלשון לע"ז תרציא"ס.

(כ) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך: כ דאשר טבא ארעה והוא מרביא בתפניקי מלכין:

יש"י מאשר שמנה לחמו. מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמן, שיהיו זיתים מרבים בחלקו והוא מושף שמן כמעין, וכן ברכו משה: "וטבל בשמן רגלו", כמו ששנינו במנחות (דף פה): פעם אחת הצרכו אנשי לודקיא לשמן וכו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נו עמ' 316)

מאשר שמנה לחמו (מט. כ) מבאר ב'לקוטי לוי יצחק', שגאלת מצרים היתה על ידי בחינת אשר, שהרי שרח בת אשר הראתה למשה היכן יוסף קבור, ואז לקח את עצמות יוסף, ובני ישראל יצאו ממצרים, ובלי זה לא יכלו לצאת, שהרי השביע אותם יוסף על כן. ויש להוסיף, שאף הגאלה העתידה תבוא על ידי בחינת אשר (פימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות), היינו הפצת מעינות פנימיות התורה, ה'שמן' שבתורה, שהוא ענינו של אשר.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כלומר: **בדרפם ובמסלותם שהלכו** הגודים למלחמה, באותה דרך **ישובו** כולם. ומשמעות הדבר היא שינצחו במלחמותיהם ולא יצטרכו להפריד לכמה דרכים בדרך הבורחים. וכן מצינו במקרא לשון 'עקב' במשמעות דרך, כמו 'ועקבותיך לא נודעו' (תהלים עז, ט) [לא נודע היכן עברה דרכו], וכן 'צאי לך בעקבי הצאן' (שיר-השירים א, ח) [הסתכלי בדרך שפסעו בה הצאן, שהעקבות נפרות בה]. **בלשון לע"ז, טרציא"ס** (הוכרחו, מפרשים): תורה כ

(כ) מאשר שמנה לחמו. יש לפרש את המקרא כאילו נאמר: לחמו מאשר שמנה, וכלומר, כל דבר מאכל [הקרוי בשם כללי 'לחם'] הבא מחלקו של אשר, יהא שמן, לפי שיהיו זיתים מרובים בחלקו, והוא מושף שמן כמעין, ומתוך כך מטבל את כל מאכלו בשמן. וכן ברכו משה: **וטבל בשמן רגלו** (דברים לג, כד), שארצו שופעת שמן כמים, והם טובלים וסכים בו את רגליהם. ובכך זהו נתקיימה כפשוטה, כמו ששנינו במנחות (דף פה) פעם אחת הוצרכו

משיב את החוטיים לדרך הישרה]. וכדוגמת אלו, אף 'יגודנו' האמור כאן אינו לשון מפעיל, שיפעילוהו אחרים, שאם פן היה לו לומר 'יגודנו' בשני דלת"ו, אלא הוא בגין קל, לשון 'פעל', ופירושו כמו צירוף שני תיבות: 'יגוד הימנו' – יאסוף גודים מתוכו, כמו 'בני יצאוני' (ירמיה י, ט) שפירושו 'יצאו ממני'.

ולפי האמור, כך פירושו של פסוק זה: **גד גוד יגודנו** – שכט גד, גודים יגודו הימנו – מתוכו יקלחו גודי צבא, שיעברו את הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ – כל לוחם חגור כלי זין, ההולך בראש המנהג, עד שנכבשה הארץ (ראה במדבר לב), ותמורת יציאתם למלחמה עם אחיהם ניתנה להם נחלה בעבר הירדן:

והוא יגוד עקב. ולאחר שסיימם לכבוש את הארץ, כל גודיו ישובו על עקבם בשלום לנחלתם שלקחו בעבר הירדן, ולא יפקד (לא יחסר) מהם איש:

עקב. לשון דרך, על שם שההולך בדרך מתיר רושם עקבותיו בעפר, ופירושו כאן שישבו על עקבותיהם,

צהריים (תהלים צא, ו), הרי ששרשו הוא 'שר' אלא שהדל"ת נכפלת בו לפעמים. אף 'יגוד' 'יגודנו' 'יגודו' האמורים כאן, מגזרה אחת הם ושרשם 'גד', אלא שהדל"ת נכפלת בו לפעמים. וזהו כללו של דבר: **כשהוא מדבר בלשון 'פעל'** [בגין קל, לשון פעל המתניח לעושה הפעולה], שורש התיבה אינו כפול, כלומר אין בו אלא דל"ת אחת. כמו 'יגוד' (יקבץ אנשים לגודים), וכן בשאר שרשים כיוצא בו: 'יגוד', 'ירום', 'ישוד', 'ישוב', ששורש כולם הוא בעל שתי אותיות [גד, נד, רם, שד, שב]. וכשהוא בא בלשון 'מתפעל', או בלשון 'מפעיל אחרים', הוא כפול, כלומר, האות השרשית האחרונה נכפלת, כמו בלשונות הנזכרים: 'יתגודד', 'יתרומם'. וכן בלשונות: 'יתבולל', 'יתעודד' [שאף הם שרשים נכפלים, שישודם 'בלי ויעד']. וכן בלשון 'מפעיל אחרים', כמו: 'יתום ואלמנה יעודד' (תהלים קמו, ט), וכן 'לשובב יעקב אליו' (ישעיה מט, ד) [הקב"ה ישיב את יעקב אליו], וכן **משובב נתיבות** (שם נח, יג) [הקב"ה

(כא) נפתלי אילה שלחה הנחן אמרי-שפר:

כא נפתלי בארע טבא יתרמי עדבה
ואחסנתה תהי מעבדא פירין יהון מודן
ומברכין עליהון:

כא אילה שלחה. זו בקעת גינוסר, שהיא קלה לבשל פרותיה, באילה זו שהיא קלה לרוץ, "אילה שלחה", אילה

משלחת לרוץ. הנחן אמרי-שפר • בתרגומו. דבר אחר: על מלחמת סיסרא נתנבא: (שופטים ד) "ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי וגו'" והלכו שם בזריזות, וכן נאמר שם לשון שלוח "בעמק שלח ברגליו". הנחן אמרי-שפר • על-ידם שרו דבורה וברק שירה. ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב: כשערער עשו על המערה, במסכת סוטה (דף יא), ותרגומו: 'יתרמי עדביה', יפל חבלו והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבח.

(כב) בן פרת יוסף בן פרת עלי-עין בנות צעדה עלי-שור:

כב ברי דיסגי יוסף ברי דיתברך פגפן דנציב
על עינא דמיא תרין שבטין יפקון מבנוהי
קבלון חולקא ואחסנתא:

כא בן פרת • בן חזן, והוא לשון ארמי: אפרין נמטיה לרבי שמעון, בסוף בבא מציעא (דף קיח). בן פרת עלי-עין • חנו נטוי על העין הרואה אותו. בנות צעדה עלי-שור • בנות מצרים היו צועדות על החומה להסתפל ביפיו, ובנות הרבה, צעדה פל אחת ואחת במקום שתוכל לראותו משם (דבר אחר, בן צריך לומר, כי

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כשערער עשו על מקום המערה וטען שהוא שלו, ובני יעקב השיבו שכבר מכר עשו ליעקב את מקום קבורתו, ושלחו את נפתלי להביא את שטר המכירה שבארץ מצרים, לפי שהיה נריו במרוצתו באילה. כך מבואר במסכת סוטה (דף יא), ותרגומו באונקלוס: 'בארע טבא יתרמי עדביה', ופירושו: בארץ טובה יפול חבלו (חלקו), ולפי זה, המשך הכתוב 'הנחן אמרי שפר' שפירושו כאמור מלשון שבח והודאה, אינו רק על אוכלי הפירות, אלא על השבט שזכה בנחלתו והוא יודה על חלקו הטוב שנפל בגורלו, באמרים נאים ושבח לפני הקב"ה (מפרשים): תורה כב

(כב) בן פרת. בן חזן. והוא לשון ארמי, וקרוב ללשון אפריון נמטייה לרבי שמעון [נקבל רבי שמעון חן מאתנו] **בסוף בבא מציעא** (דף קיט).
בן פרת עלי עין. חנו נטוי על העין הרואה אותו - שהיה נושא חן בעיניו כל ראויו:
בנות צעדה עלי שור. שור הוא לשון 'חומה' (ראה שמואל ב' כב, ו). וכלומר, **בנות מצרים היו צועדות על החומה**, כדי להסתפל ביפיו של יוסף, ופתח הכתוב בלשון רבים ('בנות'), וסיים

להקב"ה. **דבר אחר** - דרך אחרת לפרש את הדברים: **על מלחמת סיסרא** בישראל **נתנבא** יעקב, שכשבא סיסרא להלחם בישראל, נודרו שבטו של נפתלי ומיהר לצאת נגדו למלחמה באילה, כפי שקראת דבורה לברק בן אבינעם (שופטים ד, ו) **'ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי וגו', והלכו שם** למלחמה **בזריזות** [ונכמו שאמרו במדרש (קהלת רבה א) 'בו ביום נהרג סיסרא, בו ביום חלקו ביהודה, בו ביום אמרו שירה']. **וכן נאמר שם** (שופטים ה, ט) בשירת דבורה, **לשון 'שלוח' המורה על זריזות: 'בעמק שלח ברגליו'**, שנודרו ברק ורץ ברגליו להלחם, ולא המתין לבהמה לרפוב עליה, בלשון 'אילה שלחה' האמור כאן. ולפי פירוש זה, המשך הכתוב **הנחן אמרי שפר** מתפרש על שירת דבורה, שעל ידם של שבט נפתלי שנצחו את סיסרא וצבאו, **שרו דבורה וברק שירה** להקב"ה [כמו שנאמר (שם ה, א) ו'תשר דבורה וברק בן אבינעם ביום ההוא וגו'].

ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב, ופירושו 'ארמי שפר' מלשון 'ארמי ספר', שנתנבא יעקב על אשר אירע בעת קבורתו במערת המכפלה,

אנשי לודקנא (שבארץ סוריא) **לשמן, ושלחו שליח שביא להם, והלך ממקום למקום ולא מצא כדי צרכו, עד שהגיע לגוש חלב שבנחלת אשר, והוליכוהו לבעל שדה זיתים, והיתה שפחתו מוציאה לו ספל של זהב מלא שמן, וטבל בו ידיו ורגליו [בלשון הכתוב: וטבל בשמן רגליו].** ונתן לו זיתים בשווי מאות אלפי זוזים (הוכרח): תורה כא

(כא) אילה שלחה. זו 'בקעת גינוסר' שנפלה בחלקו של נפתלי, כמו שנאמר בחלוקת הארץ לשבטים (יהושע ט, לבי-לח) **'לבני נפתלי וגו' וכן** [במבואר בגמרא (מגילה ו) **'בנרת זו גינוסר, ולמה נקרא שמה בנרת דמתיקי פירא בקלא דכינרי' - שמתיקים פירותיה פקול הכנור], ונמשלה 'בקעת גינוסר' לאילה, לפי שהיא קלה לבשל ולהמתיק פירותיה, באילה זו שהיא קלה וזריזה לרוץ. וביאור הכתוב 'אילה שלחה' - אילה משולחת לרוץ - המשוחררת במרוצתה ואין מעצור בדרךה (הוכרח): **הנחן אמרי שפר. פירושו בתרגומו באונקלוס: 'ואחסנתיה תהי מעבדא פירין יהון מודן ומברכין עליהון' - שעל הפירות הטובים יודו כל אוכליהם ויברכו באמרי שפר****

לפרוש ראשון הוא שור, חומה וקל להבין). "עלי-שור", על ראיתו, כמו: (במדבר כד) "אשורנו ולא קרוב", ומדרשי אגדה יש רבים, וזה נוטה לישב המקרא. פרת • תי"ו שבו הוא תקון הלשון, כמו: (קהלת ג) "על-דברת בני האדם". שור • כמו לשור, דבר אחר: "עלי-שור", בשביל לשור. ותרגום של אונקלוס: "בנות צעדה עלי-שור", תרין שבטין? פקון מבנהי וכו', וכתב "בנות" על שם בנות מנשה, בנות צלפחד, שנטלו חלק בשני עברי הירדן. 'ברי דיסגי יוסף', "פרת", לשון פריה ורביה. ויש מדרשי אגדה בו המתישבים על הלשון: בשעה שבא עשו לקראת יעקב, ככלן קדמו האמהות ללכת לפני בנייהם להשתחוות, וברחל כתיב: "נגש יוסף ורחל וישתחוו". אמר יוסף: 'רשע זה, עינו רמה, שמא יתן עיניו באמי', יצא לפניו ושרבב קומתו לכסותה, והוא שברכו אביו: "בן פרת", הגדלת עצמך, יוסף, "עלי-עין" של עשו, לפיכך, זכית לגדלה. **בנות צעדה עלי-שור** • להסתכל בה בצאתך על מצרים. ועוד דרשוהו לענן שלא ישלט בזרעו עין הרע, ואף בשברך מנשה ואפרים, ברכם כדגים, שאין עין הרע שולטת בהם.

כג וימררהו ולבו וישטמהו בעלי חצים:

כג ואתמררו יתה ונקמוהי ואעיקו לה גברין גברין בעלי פלגותא:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לקראת יעקב כשחזר מבית לכן לארץ כנען, וניגשו נשי יעקב ובניו אל עשו להשתחוות לפניו, **כבולן** מצינו שקדמו האמהות ללכת לפני בנייהם להשתחוות לו, ואילו **ברחל כתיב** (לעיל ג, ז) "נגש יוסף ורחל וישתחוו", שהקדים יוסף לגשת לפני רחל אמו, לפי שאמר יוסף בלבו, 'רשע הזה (עשו) עינו רמה – גבוהה וגסה, וירא אני שמא יתן עיניו באמי', לכן יצא לפניו (לפני רחל) ושרבב והגביה קומתו לכסותה ולהסתירה מעיני עשו. ועל דבר זה הוא שברכו אביו 'בן פרת' (מלשון גידול), לפי שהגדלת את עצמך בני יוסף, והיכן הגדלת את עצמך? 'עלי עין' של עשו כדי להסתיר את רחל, לפיכך זכית לגדולה מידה כנגד מידה, אשר **בנות צעדה עלי שור**. זו היא הגדולה לה זכית, שתהיה דרכן של בנות מצרים להסתכל בה בצאתה כמשנה למלה על מצרים. **ועוד דרשוהו** בדרך אחרת: **לענן שלא ישלוט בזרעו עין הרע**, ועלי עין הוא מלשון 'עולי עין', שיהו מסולקים משליטת עין רעה. **ואף בשברך יעקב את מנשה ואפרים בני יוסף** (לעיל מה, טז), **ברכם** בברכת 'ידיגו' לרב שיהיו כדגים המכוסים מן העין שאין עין-הרע שולטת בהם: תורה כג

שם הפעולה, כמו 'לשמוע', 'לדבר', שהוא מקור נסמך]. ופירוש 'עלי שור' הוא 'בשביל לשור' – כדי לראות; שהיו בנות מצרים צועדות כדי לראות את יוסף. **ותרגום של אונקלוס** פירש מקרא זה בענין אחר: **בנות צעדה עלי שור** – 'תרין שבטין יפקון מבנהי יקבלון חולקא ואחטנתא' – שני שבטים יצאו מבני יוסף (מנשה ואפרים), וישלו חלק בארץ בשני עברי נהר הירדן. שהרי חצי שבט המנשה נטלו חלק בעבר הירדן לצד מזרח עם בני גד ויראובן, וחציו השני של שבט המנשה נטלו את חלקם בעבר הירדן לצד מערב (ראה במדבר לב, ג; יהושע כב, ז). **וכתב 'בנות'** בלשון נקבה, ולא 'בנים' בלשון זכר, **על שם 'בנות מנשה'**, דהיינו 'בנות צלפחד', שנטלו חלק בשני עברי הירדן (תנחומא פינחס ט), והיו צועדות ועוברות את הירדן לזכאן ולזכאן בתוך נחלתם [וניהר הירדן נקרא 'שור', לפי שהוא כחומה וגבול]. ואת תחילת הפסוק 'בן פרת יוסף תרגם: 'ברי דיסגי יוסף' – בני יוסף יגדל, ששבטו של יוסף עתיד להתרבות ולגדול, ולפי זה 'פורת' הוא לשון ריבוי, כמו 'פריה ורביה'.

ויש מדרשי-אגדה בו (בפסוק זה) המתישבים על הלשון, שדרשוהו מלשון 'גדולה': בשעה שבא עשו

בלשון יחיד ('צעדה'), כי אמנם **בנות הרבה** היו, אף לא כולן צעדו יחד, אלא **צעדה כל אחת ואחת** מהן לבדה, במקום שתוכל לראותו משם. **דבר אחר** – דרך אחרת לפרש רמז זה: 'עלי שור' – על (בשביל) ראיתו, שהיו בנות מצרים צועדות כדי להתבונן ביפיו. ו'שור' הוא לשון 'ראיה', כמו שמצינו בברכתו של בלעם (במדבר כד, ז) 'אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב' [ראיה אני שבחם של ישראל שיתקיים בהם לאחר זמן]. ומדרשי-אגדה יש רבים בזה, ואולם זה שפירשתי נוטה ליישוב המקרא לפי פשוטו:

אחר שביאר את כוונת הכתובים, חזר רש"י לפרש את דקדוק הלשון: **פרת**. לפי המבואר לעיל, 'פרת' פירושו 'חן', ואם כן האות תי"ו שבו לא באה להפכו ללשון נקבה או להסמיכו לתיבה הבתובה לאחריה, אלא הוא לשם תקון יפי הלשון, ואינו מן השורש, וכמו 'על דברת בני האדם' (קהלת ג, יח) [על דבר בני האדם] והאות תי"ו נוסף בו רק ליפוי הלשון.

שור. לפי הפירוש האחרון שהוא מלשון 'ראיה', אין זה לשון 'ראיה' סתם [כלומר: אין זה שם החוש, כמו 'שמיעה', 'דיבור' וכיוצא בזה], אלא כמו 'לשור' – 'לראות' [כלומר, זהו

כ"ט - וַיִּמְרְרוּהוּ וַרְבוּ • וַיִּמְרְרוּהוּ אֶחָיו, וַיִּמְרְרוּהוּ פוֹטִיפַר וְאֶשְׁתּוֹ לְאֶסְרוֹ, לְשׁוֹן: "וַיִּמְרְרוּ אֶת תַּיִהִם". וַרְבוּ • נַעֲשׂוּ לוֹ אֶחָיו אֲנָשֵׁי רִיב, וְאִין הַלְשׁוֹן הִזָּה לְשׁוֹן פְּעָלוֹ, שָׁאם פֶּן הִיָּה לוֹ לִינְקָד: וַרְבוּ, כְּמוֹ: "הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ וּגּוֹ", וְאָף אִם לְשׁוֹן רְבִית חֲצִים הוּא, פֶּן הִיָּה לוֹ לִינְקָד, וְאִינוּ אֵלָא לְשׁוֹן פְּעָלוֹ, כְּמוֹ: (ירמיה ב) "שִׁמוּ שְׁמַיִם", שֶׁהוּא לְשׁוֹן הוֹשְׁמוֹ, וְכֵן "רַמּוֹ מַעֲט", שֶׁהוּא לְשׁוֹן הוֹרְמוֹ, אֵלָא שֶׁלְשׁוֹן הוֹרְמוֹ הוּא הוֹשְׁמוֹ, עַל יְדֵי אַחֲרִים. וְלְשׁוֹן שִׁמוֹ, רַמּוֹ, רָבוּ, מֵאֲלֵיהֶם הוּא, הֵם מְשׁוּמָמִים אֶת עֲצָמָם, נִתְרוֹמָמוּ מֵעֲצָמָם, נַעֲשׂוּ אֲנָשֵׁי רִיב. וְכֵן: "דַּמּוּ יוֹשְׁבֵי אֵי", כְּמוֹ נְדַמּוּ, וְכֵן תַּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס: 'וְנִקְמוּהִי'. בְּעֲלֵי חֲצִים • שֶׁלְשׁוֹנָם כַּחֲץ, וְתַרְגּוּמוֹ: 'מְרִי פְּלִגּוּתָא', לְשׁוֹן: "וְתַהִי הַמְּחֻצָּה", אוֹתָן שֶׁהֵיוּ רְאוּיִים לְחֻלַּק עִמּוֹ נִחְלָה.

(כד) וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּזוּ זְרַעֲיוֹ יְדֵיו מִיְדֵי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רַעָה אֲבָן יִשְׂרָאֵל:

כד וְתַבַּת בְּהוֹן נְבִיאוֹתָהּ עַל דְּקָיִם אוֹרִיתָא בְּסִתְרָא וְשׁוּי בְּתוֹקְפָא רוֹחֲצָנָה כְּכֵן יִתְרָמָא דְּהַב עַל דְּרַעוּהִי וְאַחֲסִין מְלִכּוּתָא וְתַקִּיף דָּא תַּת לֵה מִן קְדָם אֵל תַּקִּיפָא דְּיַעֲקֹב דִּי כְּמִימְרָה זֶן אֲבָהּוֹן וּבְנֵין זֶרְעָא דִּישְׂרָאֵל:

כ"ד - וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ • נִתְיַשְׁבָּה בְּחֻזְקָא. קִשְׁתּוֹ • חֻזְקוֹ. וַיִּפְּזוּ זְרַעֲיוֹ יְדֵיו • זוֹ הִיא נְתִינַת טַבַּעַת עַל יָדוֹ, לְשׁוֹן: "זֶהָב מוֹפָז". זֹאת הִיָּתָה לוֹ מִיְדֵי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהוּא אֲבִיר יַעֲקֹב, וּמִשֵּׁם עֵלָה לְהִיּוֹת "רַעָה אֲבָן יִשְׂרָאֵל", עַקְרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְשׁוֹן אֲבָן הַרְאָשָׁה, לְשׁוֹן מְלִכּוּת. וְאוֹנְקֵלוֹס, אִף הוּא כֵּן תַּרְגָּמוֹ: וַתֵּשֶׁב, 'וְתַבַּת בְּהוֹן נְבִיאוֹתָהּ' הַחֲלוּמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם 'עַל דְּקָיִם אוֹרִיתָא בְּסִתְרָא,'

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עֲלֵיהֶם, וְחֹר לְחֻזְקוֹ וְתַקִּיפוֹ (הזכרון): וַיִּפְּזוּ זְרַעֲיוֹ יְדֵיו. שְׁנַתְקַשְׁטוּ זְרַעֲיוֹ יְדֵיו בְּזָהָב וּפָז, זוֹ הִיא נְתִינַת טַבַּעַת עַל יָדוֹ כְּשִׁמְיָנָה אוֹתוֹ פֶּרַעַה לְמַשְׁנָה לְמַלְךָ (ראה לעיל מא, מב). 'וַיִּפְּזוּ' הוּא לְשׁוֹן 'זָהָב מוֹפָז' (מלבי"ם א, י, יח) [זָהָב מוֹנֻקָּק וּבּוֹהֶק]. וְהַמִּשְׁךְ הַכְּתוּב פִּירוּשׁוֹ: זֹאת - מִיְדֵת חֻזְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף וּמְלִכּוּתוֹ, הִיָּתָה לוֹ 'מִיְדֵי' הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהוּא 'אֲבִיר יַעֲקֹב' (גְּבוּר יִשְׂרָאֵל), וּ'מִשֵּׁם' (מֵאֵל) עֵלָה יוֹסֵף וְנִתְעַלָּה בְּגִדּוּלְתוֹ, לְהִיּוֹת 'רַעָה אֲבָן יִשְׂרָאֵל', לְהַנְהִיג אֶת אֶחָיו וְלְמַלּוֹךְ עֲלֵיהֶם, וְהֵם נִקְרְאוּ אֲבָן יִשְׂרָאֵל, בְּשֵׁל הִיּוֹתָם עַקְרָן וּיְסוּדָן שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, וְאֲבָן הוּא לְשׁוֹן עֵיקָר וּיְסוּד, כְּמוֹ 'הָאֲבָן הַרְאָשָׁה' (וכריה ד, ט) [הָאֲבָן שֶׁהַבּוֹנֵה מִיִּשְׂרָאֵל בָּהּ אֶת יְסוּד הַבְּנִיָּן], וְרַעוּהִי הוּא לְשׁוֹן מְלִכּוּת (רא"ם, מפרשים):

וְאוֹנְקֵלוֹס אִף הוּא פִּירְשׁוּ עַל מְלִכּוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף עַל אֶחָיו, וְכֵן תַּרְגּוּמוֹ: 'וַתֵּשֶׁב' - 'וְתַבַּת בְּהוֹן נְבִיאוֹתָהּ' [וְשִׁבָּה נְבוֹאָתוֹ לְהַתְקַיֵּם בְּאֵיּוֹן], וְהֵם הַחֲלוּמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם לְאֶחָיו, שֶׁהוּא יְמַלּוֹךְ עֲלֵיהֶם (ראה לעיל לו, טז). אֲמָנָם מֵהַ שְׁהוֹסִיף אוֹנְקֵלוֹס 'עַל דְּקָיִים אוֹרִיתָא בְּסִתְרָא' [עַל שְׁקִיָּים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה בְּסִתְרָא, בְּמַעֲשֵׂה אֲשֶׁת פּוֹטִיפַר (לעיל טז, טז) [

כְּשֶׁהַפְּעוּלָה נַעֲשֶׂתָה עַל-יְדֵי אַחֲרִים, וְאִילוּ לְשׁוֹן 'שִׁמוֹ' 'רַמּוֹ' 'רְבוּ' הוּא מִבְּנֵין 'פּוֹעֵל', כַּאֲשֶׁר מֵאֲלֵיהֶם הֵם 'מְשׁוּמָמִים אֶת עֲצָמָם', 'נִתְרוֹמָמוּ מֵעֲצָמָם', 'נַעֲשׂוּ אֲנָשֵׁי רִיב'; וְכֵן יִשׁ לְפָרֵשׁ לְשׁוֹן 'דַּמּוּ יוֹשְׁבֵי אֵי' (ישעיה כג, ט), שֶׁהוּא כְּמוֹ 'נְדַמּוּ', שִׁמְעֵצָמָם נִשְׁתַּתְקוּ וַיְדַמּוּ, וְלֹא עַל יְדֵי אַחֲרִים. אִף כֵּן, 'רְבוּ' אִינוּ לְשׁוֹן 'פְּעָל' וְלֹא 'הוֹפְעָל', אֵלָא 'פּוֹעֵל', וְכֵן תַּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס, 'וְנִקְמוּהִי' [מְלִשׁוֹן 'נִקְמָה'], שֶׁנַּעֲשׂוּ נוֹקְמִים, וְלֹא תַּרְגָּם 'וְנִקְמוּ' שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַמְּתִיחֵס אֵל פְּעוּלַת הַנִּקְמָה:

בְּעֲלֵי חֲצִים. שֶׁהִיָּה לְשׁוֹנָם שֶׁל אֶחָיו כַּחֲץ שֶׁנּוּן, וְדַבְּרוּ עֲלָיו קִשּׁוֹת [כְּשִׁאֲמְרוּ (לעיל לו, ט) 'וַעֲתָה לָּכוּ וְנַהַרְגֶהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת']. וְתַרְגּוּמוֹ בְּאוֹנְקֵלוֹס: 'מְרִי פְּלִגּוּתָא' - בְּעֲלֵי מַחְלּוֹקָתוֹ. שֶׁכֵּן 'חֲצִים' הוּא לְשׁוֹן חֲלוּקָה, כְּמוֹ 'וְתַהִי הַמְּחֻצָּה' (כמדבר לא, לו), וְכַלּוּמָר, אוֹתָן שֶׁהֵיוּ רְאוּיִים לְחֻלּוֹק עִמּוֹ נִחְלָה, דְּהֵינּוּ אֶחָיו, שֶׁנֶּאֱוָהוּ וְהִפְכוּ לְהִיּוֹת אֲנָשֵׁי רִיב: תורה כד

(כד) וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ. נִתְיַשְׁבָּה קִשְׁתּוֹ בְּחֻזְקָא; קִשְׁתּוֹ. פִּירוּשׁוֹ כֵּן: חֻזְקוֹ (ראה ירמיהו מט, לה), שְׁלִבְסוּף גְּבַר עַל אֶחָיו וּמְלָךְ

(כג) וַיִּמְרְרוּהוּ וַרְבוּ. הַרְבָּה הַצִּיּוּק וּמִיָּרְרוּ חֵיוֹ עַד שֶׁעָלָה לְגִדּוּלָה; וַיִּמְרְרוּהוּ - אֶחָיו כְּשִׁמְכְרוּ אוֹתוֹ, וַיִּמְרְרוּהוּ - פּוֹטִיפַר וְאֶשְׁתּוֹ לְאֶסְרוֹ בְּבֵית הָאֶסְרִים כְּשִׁטְפְּלוּ עָלָיו אֲשַׁמַּת שָׂאָ (לעיל פרק לו), וְהוּא מְלִשׁוֹן מְרִירוֹת כְּמוֹ 'וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה' (שמות א, יח):

וַרְבוּ. נַעֲשׂוּ לוֹ אֶחָיו אֲנָשֵׁי רִיב, וְאִין הַלְשׁוֹן הִזָּה לְשׁוֹן 'פְּעָלוֹ', הַמְּתִיחֵס לְפַעּוּלַת הַרִיב, אֲשֶׁר 'רְבוּ עִם יוֹסֵף', שָׁאם פֶּן הִיָּה לוֹ לִינְקָד 'רְבוּ' (בְּקַמִּיץ וְלֹא בְּחוּלִים), כְּמוֹ 'הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה'" (כמדבר ב, יג). וְאִף אִם נִפְרְשׁוּ כִּי לְשׁוֹן 'רְבִית-חֲצִים' הוּא [רְבִית חֲצִים, כְּמוֹ 'וְהִי רְבָה קִשְׁת' (לעיל כא, ט)], וְכַלּוּמָר שֶׁאֶחָיו יָרוּ עָלָיו חֲצִים, הָרִי גַם כֵּן הִיָּה לוֹ לִינְקָד 'רְבוּ', וְעַל כֵּן הָרַךְ אִינוּ אֵלָא לְשׁוֹן 'פּוֹעֵלוֹ', הַמְּתִיחֵס אֵל הָאֲחִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְמִרְיָבִים עִמּוֹ. כְּמוֹ 'שִׁמוּ שְׁמַיִם' (ירמיה ב, יג) שֶׁהוּא לְשׁוֹן 'הוֹשְׁמוּ', שֶׁהַשְּׁמַיִם עֲצָמָם יִהְפְּכוּ לְשִׁמְמָה, וְלֹא שֶׁהַשְּׁמַיִם שִׁמְמוּ דְּבַר אַחֵר; וְכֵן 'רוֹמוֹ מַעֲט' (איוב כד, כד) - הַתְרוֹמָמוּ מַעֲט, שֶׁהוּא לְשׁוֹן 'הוֹרְמוּ', שֶׁהֵם עֲצָמָם הַתְרוֹמָמוּ, וְלֹא שֶׁהֵרִימוּ אַחֲרֵים, אֵלָא לְשׁוֹן 'הוֹרְמוּ' וְ'הוֹשְׁמוּ' הוּא מִבְּנֵין 'הוֹפְעָל',

תוספת הוא, ולא מלשון עברי שבמקרא, 'ישוי בתקפא רוחצניה', תרגום של 'באיתן קשתו', וכך לשון התרגום על העברי: ותשב נבואתו בשביל שאיתנו של הקדוש ברוך הוא היתה לו לקשת ולמבטח. 'בכן יתקרא דהב על דרעהו', לכה: 'ויפזו זרעי ידיו', לשון פז. אכן ישראל. לשון נוטריקון: אב ובן, 'אבהו ובניו': יעקב ובניו.

כה מימר אלהא דאבוך יהי בסעדה וית שדי ויברכך ברכו דנחתן מטלא דשמאי מלעלא ברכו דנגדן ממעמקי ארעא מלרע ברפתא דאבוך ודאמך:

(כה) מאל אביך ויעזרך ואת שדי ויברכך ברכת שמים מעל ברכת תהום רבצת תחת ברכת שדים ורחם:

ט"ז < מאל אביך • היתה לה זאת, והוא יעזרך. ואת שדי • ועם הקדוש ברוך הוא היה לכה, כשלא שמעת לדברי אדונתך, והוא יברכך. ברכת שדים ורחם • ברפתא דאבא ודאמא, כלומר תברכו המולידים והילדות, שיהיו הזכרים מזריעים טפה הראויה להריון, והנקבות לא ישפלו את רחם שלהן, להפיל עבריהן. שדים • "ירה ירה" מתרגמין: 'אישתדאי ישתדי', אף שדים כאן, על שם שהזרע יורה כחץ.

כו ברפתא דאבוך יתוספו על ברפתא דילי פריכו אבהי דחמידי להו וברכיא דמן עלמא יהונן כל אלין לרישא דיוסף ולגברא פרישא דאחיה:

(כו) ברכת אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעת עולם תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו: ט"ז < ברכת אביך גברו וגו' • הברכות שברכני הקדוש ברוך הוא, גברו והלכו על הברכות שברך את הורי. עד תאות

גבעת עולם • לפי שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם, שנתן לי ברכה פרוצה בלי מצרים, מגעת עד ארבע קצות העולם, שנאמר: "ויפרצת ימה וקדמה וגו'" מה שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק. לאברהם אמר לו: "שא נא עיניך וראה וגו' כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתגננה", ולא הראהו אלא ארץ ישראל בלבד. ליצחק אמר לו: "כילך ולזרעך אתן את כל הארצות האל ונקימתי את השבועה וגו'", זהו שאמר ישעיה: (ישעיה נח) "והאכלתיך נחלת יעקב אביך", ולא אמר: 'נחלת אברהם'. תאות •

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

את רחם שלהן להפיל עובריהן: שדים. הוא זרע האב, כדרך שמצינו שלשון הכתוב 'ירה ירה' (שמות יט, יג) מתרגמין בלשון ארמי 'אשתדאא ישתדי', מלשון 'יריקה'. אף שדים האמור כאן הוא על שם שהזרע יורה כחץ, והוא מוסב על פה ההולדה שבאיש: תורה כו (כו) ברכות אביך גברו וגו'. אין פירושו שברכות יעקב ליוסף גדולים יותר מברכות יצחק ליעקב (לעיל כו, כח). אלא יעקב מדבר על הברכות שברך הקב"ה אותו ואת הוריו אברהם ויצחק, ואומר: הברכות שברכני הקדוש ברוך הוא, גברו והלכו על הברכות שברך את הורי (רא"ם): עד תאות גבעות עולם. לפי שהברכות שלי לא נאמרה בהן קצבה, אלא גברו עד סוף גבולי

תרגם 'אבהו ובניו', והם יעקב ובניו, שיוסף היה לרועה ומלך עליהם: תורה כה (כה) מאל אביך. מידו היתה לה כל זאת, והוא, אל אביך, יעזרה: ואת שדי. ועם הקדוש ברוך הוא היה לכה, כשלא שמעת לדברי אדונתך אשת פוטיפר, שפיתתה אותך לחטוא (ראה לעיל לט, ז), ולא שמעת לקולה מתוך יראת ה' אשר בלכה [שנאמר (שם פסוק ט) 'ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחסאתי לאלהים'] ולכן הוא יברכה: ברכות שדים ורחם. אונקלוס תרגם: 'ברפתא דאבא ודאמא'. כלומר, יתברכו מאת ה' האנשים המולידים והנשים היולדות. ובמה יתברכו? שיהיו הזכרים מזריעין טיפה הראויה להריון, והנקבות לא ישפלו

תוספת הוא לכה מדוע זכה יוסף לכה, ולא תרגום מלשון עברי (לשון הקודש) שבמקרא הוא. ומה שפירש 'ישוי בתוקפא רוחצניה' [ושם את מבטחו בה], הוא תרגום של 'באיתן קשתו'. וכך מתפרש לשון התרגום על פי לשון העברי: ותשב נבואתו להתקיים באחיו ומלך עליהם, בשביל שאיתנו (חוקו) של הקדוש ברוך הוא היתה לו לקשת (לחזק) ולמבטח בעת צרה. 'בכן יתקרא דהב על דרעהו' - לכה, מתוך שבטח בה' - ויפזו זרעי ידיו - נתקשטו וזועותיו בזהב כשנתמנה למשנה למלך על מצרים, ויפזו הוא לשון פז, כמו שנתבאר לעיל: אכן ישראל. לפי אונקלוס, 'אבן הוא לשון נוטריקון [=תיבה המורכבת מחלקי תיבות אחרות]: אב ובן, שכן

אשמול"ץ, כַּף חֲבָרוֹ מִנְחָם בֶּן סְרוּק. הוֹרִי • לְשׁוֹן הַרְיֹון, שְׁהוֹרֹנִי בְּמַעֲי אַמִּי, כְּמוֹ (איוב א) "הֲרָה גְבֵר".
 עַד-תְּאֵת • עַד קְצוֹת, כְּמוֹ: (במדבר לד) "וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לְגָבוֹל קְדָמָה", (שם ח): "תִּתְאוּ לְבַא חֶמֶת". תְּהִיִּין •
 פְּלֶם לְרֹאשׁ יוֹסֵף. נָזִיר אֲחִיו • פְּרִישָׁא דְאַחוּהִי, שְׁנַבְדַּל מֵאֲחִיו, כְּמוֹ: "וַיִּזְוָרוּ מִקֶּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", נָזִירוֹ
 אַחֵר. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ: "וַתִּשָּׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ", עַל כְּבִישַׁת יִצְרוֹ בְּאֵשֶׁת אֲדוֹנָיו, וְקוֹרְאוֹ 'קִשְׁת', עַל שֵׁם
 שְׁהִנְרַע יוֹרָה כַּחֲץ. "וַיִּפְּזוּ זְרוּעֵי יָדָיו" • כְּמוֹ: וַיִּפְּצוּ, שְׁיִצָּא הַזְרַע מִבֵּין אֲצָבְעוֹת יָדָיו. מִיַּדִּי אָבִיר
 יַעֲקֹב • שְׁנִירְאָתָהּ לוֹ דְמוּת דְיוֹקְנָהּ שֶׁל אָבִיו וְכוּ', כְּדֹאֵיתָא בְּסוּטָה' (דף לח). וְאוּנְקָלוּס תְּרַגְּם "תְּאֵת עוֹלָם",
 לְשׁוֹן תְּאֵהוּ וְחֻמְדָּה, וְ"גְבַעוֹת", לְשׁוֹן: "מִצְקֵי אֶרֶץ", וְהֵם הַבְּרֻכּוֹת שֶׁחֻמְדָּתָן אִמּוֹ וְהִזְקִיקָתוֹ לְקַבְּלָם.

♦ יום שישי י' טבת ♦

כז בנימין בארעה תשרי שכנתא ובאתסנתה
 יתבני מקדשא בצפרא ובפניא יהון מקרבין
 כהנניא קרבנא ובעדן רמשא יהון מפלגין
 מותר חולקהון משאר קדשיא:

(כו) בְּנִימִין זָאב יִמְרָף בְּבִקְר יֹאכֵל עַד וְלַעֲרֵב יִחַלֵּק
 שָׁלָל:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לְקוֹלָהּ. וְהַכְּתוּב קוֹרְאוֹ בְּלִשׁוֹן 'קִשְׁת',
 עַל שֵׁם שְׁהִנְרַע יוֹרָה כַּחֲץ הַנּוֹרֵק מִן
 הַקִּשְׁת. "וַיִּפְּזוּ זְרוּעֵי יָדָיו" – כְּמוֹ
 "וַיִּפְּצוּ" בְּצַד"י, שֶׁהָאוֹתִיּוֹת וַיִּזְוָרוּ וַיִּצְדוּ"
 מִתְחַלְּפוֹת לְפַעֲמִים [כְּמוֹ 'זַעֲקָה'
 וְ"צַעֲקָה" שֶׁמִּשְׁמַעוֹתֶם אַחַת]. וּפִירוּשׁוֹ:
 שְׁיִצָּא הַזְרַע מִבֵּין אֲצָבְעוֹת יָדָיו, וְלֹא
 נִזְקַק לָהּ, וְ"מִיַּדִּי אָבִיר יַעֲקֹב" זָכָה
 לְכַבוֹשׁ אֶת יִצְרוֹ, שְׁנִירְאָתָהּ לוֹ דְמוּת
 דְיוֹקְנָהּ שֶׁל אָבִיו הָאֹמֵר לוֹ: "יוֹסֵף,
 עֲתִידִים אֲחִיךָ שֶׁיִּכְתְּבוּ עַל אֲבְנֵי אֶפֶוד,
 וְאֵתָהּ בֵּינֵיהֶם, רְצוּנְךָ שֶׁיִּמְחָה שְׁמֶךָ
 מִבֵּינֵיהֶם וְתִקְרָא רוּעָה זּוֹנוֹת" וְכוּ', מִיַּד
 – וַתִּשָּׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ, שֶׁכָּבַשׁ אֶת
 יִצְרוֹ וְלֹא חָטָא, כְּדֹאֵיתָא בְּמַסְכַּת
 סוּטָה (דף לו).

וְאוּנְקָלוּס תְּרַגְּם 'תְּאֵת' – דְּחֻמְדָּתוֹ
 לְהוֹן, לְשׁוֹן תְּאֵהוּ וְחֻמְדָּה. וְ"גְבַעוֹת
 עוֹלָם" תְּרַגְּם רְבִרְבֵּיא דְּמִן עֲלֵמָא –
 גְּדוּלֵי הָעוֹלָם, אֵלּוּ הַצְּדִיקִים הַמְּשׁוּלִּים
 לְגַבְעוֹת, וְכַעֲשֵׂן לְשׁוֹן הַכְּתוּב 'מִצְוֵי
 אֶרֶץ' (שְׁמוּאֵל א ב ח) – עַמּוּדֵי אֶרֶץ,
 הַצְּדִיקִים שֶׁנִּמְשְׁלוּ לְגַבְעוֹת וְהָיִים
 גְּבוּהִים, עַל שֵׁם גְּדוּלְתָם בְּחֻמְדָּה. וְהֵם
 הַבְּרֻכּוֹת שֶׁל יַצְחָק שֶׁחֻמְדָּתָן רַבָּה
 אִמּוֹ עֲבוּר יַעֲקֹב, וְהִזְקִיקָתוֹ לְקַבְּלָם
 מִיַּד אָבִיו בְּעֶרְמָה (ראוה לעיל ב ג ד). וּפִירוּשׁ
 הַפְּסוּק לְפִי זֶה הוּא: בְּרֻכּוֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ
 עַל בְּרֻכּוֹת הוֹרֵי, שְׁאֵף גְּבַעוֹת עוֹלָם
 חֻמְדוֹ אוֹתָן (מִפְּרִישִׁים): תּוֹרָה כז

הַרְיֹון, שְׁאָבוֹתֵי הוֹרֹנִי בְּמַעֲי אַמִּי,
 וּמִצִּינּוֹ בְּמִקְרָא לְשׁוֹן הַרְיֹון בְּאִישׁ,
 כְּמוֹ: 'הוֹרָה גְבֵר' (איוב ג א);
 עַד תְּאֵת. פִּירוּשׁוֹ 'עַד קְצוֹת'. כְּמוֹ
 שְׁנִירְאָה בְּגִבּוֹלוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (במדבר
 לד, ט) 'וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לְגָבוֹל קְדָמָה',
 שֶׁבְּקִצָּה הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי, תְּסוּבוּ אֶת
 הַגְּבוּל לְצַד מוֹרְחָהּ. וְכֵן 'תִּתְאוּ לְבַא
 חֶמֶת' (שֵׁם פְּסוּק ח), שֶׁבְּקִצָּה הַגְּבוּל
 הַצְּפוֹנִי לְצַד מְעַרְב, תְּסוּבוּ אֶת הַגְּבוּל
 לְבַא חֶמֶת:
 תְּהִיִּין כּוֹלֶם – כָּל הַבְּרֻכּוֹת הַלְלוּ, הֵן
 שְׁלֵי וְהֵן שֶׁל הוֹרִי, תְּהִיִּינָה 'לְרֹאשׁ
 יוֹסֵף' (ברא):

נָזִיר אֲחִיו. אוּנְקָלוּס תְּרַגְּם 'פְּרִישָׁא
 דְּאַחוּהִי'. וּפִירוּשׁוֹ: שְׁנַבְדַּל וּנְפָרַשׁ
 מֵאֲחִיו וְלֹא יֵשֵׁב יַחַד עִמָּם,
 שֶׁהִרְחִיקוּהוּ מֵעֲלֵיהֶם וּמִקְרוֹהוּ, וְ"נָזִיר"
 הוּא לְשׁוֹן פְּרִישׁוֹת, כְּמוֹ 'וַיִּזְוָרוּ
 מִקֶּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל' (ויקרא כב, א)
 [אַזְהָרָה לְפָהֳגִים שֶׁיִּפְרְשׁוּ מֵאֲכִילַת
 קִדְשִׁים בִּימֵי טוֹמְאָתָם]. וְכְּמוֹ 'נָזִירוֹ
 אַחֵר' (ישעיה א, ד) [הַתְּרַחֲקוּ וּפְרְשׁוּ
 לְאַחוּרֵיהֶם].

וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ פְּסוּקִים אֵלּוּ בְּדִרְךָ
 אַחֲרֵת: "וַתִּשָּׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ" –
 שֶׁשָּׁבָה קִשְׁתּוֹ לְאֵיתָנָה, כְּלוֹמֵר שֶׁכָּבַשׁ
 אֶת יִצְרוֹ, וְהוּא מִסּוֹבַע עַל כְּבִישַׁת יִצְרוֹ
 בְּאֵשֶׁת אֲדוֹנָיו, שֶׁפִּיתְתָהּ אוֹתוֹ
 לְעִבְרָה (ראוה רש"י לעיל ט, א), שֶׁלֹּא שָׁמַע

גְּבַעוֹת עוֹלָם, שְׁהָרִי נֵתָן לִי הַקִּבָּה
 בְּרֻכָּה פְּרוּצָה בְּלִי מִצְרִים – נִחְלָה
 בְּלֹא גְבוּלוֹת, וּמַגַּעַת עַד אַרְבַּע קְצוֹת
 הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁנִירְאָה (לעיל כה, ד)
 'וּפְרִצָּתָ יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה',
 מַה שֶׁלֹּא אִמּוֹ הַקִּבָּה לְאַבְרָהָם
 אָבִינוּ וְלִיצְחָק, כִּי לָהֶם נֵתָן קְצָה
 בְּבְרֻכְתּוֹ, שְׁהָרִי בְּבְרֻכְתּוֹ לְאַבְרָהָם
 אִמּוֹ לוֹ 'שָׂא עֵינֶיךָ וּרְאֵה וְגו' כִּי אֵת
 כָּל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה לְךָ
 אֶתְנָנָה' (לעיל יג יד טו), הָרִי שֶׁנֵּתָן לוֹ רַק
 מַה שֶׁעִינֵינוּ רוֹאוֹת, וְלֹא הָרְאָהוּ אֵלֹא
 אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּהּ, וּבְבְרֻכְתּוֹ לִיצְחָק
 אִמּוֹ לוֹ 'כִּי לְךָ וְלִזְרַעְךָ אֶתְּן אֵת כָּל
 הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהַקִּימוֹתֵי אֵת
 הַשְּׁבוּעָה וְגו' (שם כג, א), וְלֹא נֵתָן לוֹ
 אֵלֹא אֶת הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה שֶׁיֵּשֵׁב בָּהֶם,
 וְאוֹלָם לֹא בִּירְכֶם שֶׁתִּפְרוּץ בְּרֻכְתֶּם
 לְאִין שִׁיעוֹר. וְעַל נִחְלָה מְלָאָה זוֹ
 שֶׁנִּיתְּנָה לִיעֲקֹב, זֶהוּ שְׁאִמְרָה יִשְׁעִיהָ
 עַל הַשׁוֹמֵר אֶת הַשְּׁבָת: 'וְהִיאֲכִלְתִּיהָ
 נִחְלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ' (ישעיה נח, יד), וְלֹא
 אִמּוֹ 'נִחְלַת אַבְרָהָם', לְפִי שֶׁנִּחְלַת
 יַעֲקֹב אִין לָהּ קְצָה:

תְּאֵת. סוּף וּגְבוּל. אִשְׁמוּל"ץ בְּלַע"ז.
 כַּף חֲבָרוֹ מִנְחָם בֶּן סְרוּק, שְׁחִיבֵר
 תִּיבָה זוֹ עִם שְׁאָר תִּיבוֹת שֶׁבְּמִקְרָא
 שֶׁעִנְיָנָם קִצָּה גְבוּל' (ראוה רש"י בסמוך, ד"ה
 עַד תְּאוּת):
 הוֹרִי. פִּירוּשׁוֹ: אָבוֹתֵי. וְהוּא מְלִשׁוֹן

כ"י < בְּנִימִין זָאב יִטְרֵף • זָאב הוּא אֲשֶׁר יִטְרֵף, נָפֵא עַל שִׁיחֵי עֲתִידִין לְהִיּוֹת חֲטָפְנִין: (שׁוּפְטִים כ"א) "וַיִּחַטְּפוּם לָכֶם אִישׁ אֶשְׁתּוֹ", בְּפִילְגָשׁ בַּגְּבֵעָה. וְנָפֵא עַל שְׂאוּל שִׁיחֵיהָ נֹצֵחַ בְּאוֹיְבָיו סָבִיב, שְׁנַאֲמַר: (שׁוּמׁוּאֵל א' ד') "וְשְׂאוּל לְכַד הַמְּלוּכָה וַיִּלְחֶם בְּמוֹאֵב, וַיִּבְאָדוּם וְגו', וַיִּכְּלֵ אֲשֶׁר יִפְנֶה יִרְשִׁיעַ". בַּבְּקָר יֹאכֵל עַד • לְשׁוֹן בְּזָה וְשָׁלַל, הַמְתַּרְגֵּם 'עֲדָאָה', וְעוֹד יֵשׁ לוֹ דוּמָה בְּלִשׁוֹן עֵבְרִית: (יִשְׁעִיהַ ל"ג) "אֲזַ חֲלַק עַד-שָׁלַל", וְעַל שְׂאוּל הוּא אוֹמֵר, שְׁעַמַּד בַּתְּחִלַּת בַּקָּרָן (סְפָרִים אַחֲרִים: פְּרִיחֲתוֹן) וַיִּזְרִיחֲתוּן שֵׁל יִשְׂרָאֵל. וְלַעֲרַב יַחֲלַק שָׁלַל • אַף מִשְׁתַּשְׁקַע שְׁמִשְׁן שֵׁל יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר, שְׁיִגְלֵם לְבַבְלָא. יַחֲלַק שָׁלַל • מְרַדְכִי וְאַסְתֵּר שְׁהֵם מִבְּנֵימִין יַחֲלָקוּ אֶת שָׁלַל הַמֶּן, שְׁנַאֲמַר: "הִנֵּה בֵּית הַמֶּן נִתְּתִי לְאַסְתֵּר", וְאוּנְקִלוּס תַּרְגֵּם עַל שָׁלַל הַכְּהֻנִים בְּקֻדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ.

כח כ"ל אליו שבטי ישראל תרין עשר ודא דמליל להון אבוהון ובריהו יתהון גבר די כברכתה ברך יתהון:

(כח) כָּל-אֵלֶּה שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אִשְׁרֵי כְּבֻרְכָתוֹ בְּרַךְ אֹתָם:

כ"י < וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם • וְהִלֵּא יֵשׁ מֵהֶם שְׁלֵא בְּרַכְסָא, אֵלֶּא קִנְטְרָן? אֵלֶּא כָף פִּירוּשׁוֹ: "וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם", מַה שְׁנַאֲמַר בְּעֵנִין. יִכַּל שְׁלֵא בְּרַךְ לְרֵאוּבֵן, שְׁמַעוֹן וְלוֹוִי? תַּלְמוּד לומֵר: "וַיְבָרֶךְ אוֹתָם", כֹּלָם בְּמִשְׁמַע. אִישׁ אֲשֶׁר כְּבֻרְכָתוֹ • בְּרַכָּה הַעֲתִידָה לְבֵא עַל כָּל אֶחָד וְאַחַד. בְּרַךְ אֹתָם • לֹא הִזָּה לוֹ לומר, אֵלֶּא "אִישׁ אֲשֶׁר כְּבֻרְכָתוֹ בְּרַךְ אוֹתוֹ". מַה תַּלְמוּד לומר: "בְּרַךְ אֹתָם"? לְפִי שְׁנַתְּן לַיהוּדָה גְבוּרַת אַרִי, וְלַבְּנֵימִין חֲסִיפְתּוֹ שֵׁל זָאב, וְלַנְּפֹתָי קְלוּתוֹ שֵׁל אֵילָה, יִכַּל שְׁלֵא כְּלָלֵן כֹּלָם בְּכָל הַבְּרָכוֹת? תַּלְמוּד לומר: "בְּרַךְ אֹתָם".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הקרבנות, ולערב יתחלקו בהם הכהנים: תורה כח

(כח) וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם. וכי את כל בניו בירך יעקב, והלא יש מהם שלא ברכם אלא קנטרם והוכיחם [שהרי לראובן אמר 'פחו בפנים' (לעיל מט, ד), ולשמעון ולוי אמר 'ארור אפם כי עו' (שם פסוק ז)]?

אֵלֶּא כָף פִּירוּשׁוֹ, וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם, מַה שְׁנַאֲמַר בְּעֵנִין וְהוּא. כְּלוּמַר, 'אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם' מוֹסֵב עַל הַדְּבָרִים שְׁנַאֲמְרוּ לְכָל אֶחָד מֵהֶם בְּפָרְשָׁה זוֹ, מֵהֶם דְּבָרֵי בְּרַכָּה וּמֵהֶם דְּבָרֵי תוֹכְחָה; אִם כֵּן יִכּוּל הֵייתִי לומר, שְׁלֵא בְּרַךְ כֹּלָל לְרֵאוּבֵן שְׁמַעוֹן וְלוֹוִי - תַּלְמוּד לומר 'וַיְבָרֶךְ אוֹתָם', הֲרִי פוֹלֵם בְּמִשְׁמַע, כִּי מְלַבֵּד אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֵיהֶם עַד כַּהֵן, חֲזוֹר עֲתָה וּבִירַךְ אֶת פּוֹלֵם:

אִישׁ אֲשֶׁר כְּבֻרְכָתוֹ. 'כְּבֻרְכָתוֹ' פִּירוּשׁוֹ 'כְּפִי הֶרְאוּי לוֹ', שְׁבִירַךְ אוֹתָם לְפִי מַה שְׁרָאָה בְּנוּבּוּאָה אֶת הַבְּרַכָּה הֶרְאוּיָה הַעֲתִידָה לְבֵא עַל כָּל אֶחָד וְאַחַד (רא"ם):

ברך אותם. לפי דקדוק הלשון, לא היה לו לומר אלא: איש אשר כברכתו ברך 'אותו' - בלשון יחיד,

'עֲדָאָה' [במלחמת מדין נאמר (במדבר לא, יא) 'ויקחו את כל השלל', ותרגם אוּנְקִלוּס וַיִּשְׁבוּ יָת כָּל עֲדָאָה], בְּדוּמָה לְלִשׁוֹן הַכְּתוּב 'עַד'; וְעוֹד יֵשׁ לוֹ דוּמָה בְּלִשׁוֹן עֵבְרִית, שְׁמַכְנָה הַכְּתוּב 'בִּיזָה וְשָׁלַל' בְּלִשׁוֹן 'עַד'; 'אֲזַ חוֹלַק עַד שָׁלַל' (יִשְׁעִיהַ ל"ג, כ"ג). וְעַל שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ הוּא (יַעֲקֹב) אוֹמֵר כֵּן, שְׁגֵבֵר עַל אוֹיְבָיו וְנָטַל אֶת שָׁלָלָם, וְכִינָה מְלַכּוּתוֹ בְּלִשׁוֹן 'בַּבְּקָר', לְפִי שְׁעַמַּד וְנִתְמַנָּה לְמֶלֶךְ בַּתְּחִלַּת בַּקָּרָן (ס"א: פְּרִיחֲתוֹן) וַיִּזְרִיחֲתוּן שֵׁל יִשְׂרָאֵל, לְפִי שְׁהוּא הִזָּה הַמֶּלֶךְ הֶרְאוּשׁוֹן עֲלֵיהֶם (בַּנְח"ט):

וְלַעֲרַב יַחֲלַק שָׁלַל. מוֹסֵב עַל זְמַן הַגְּלוּת, הַמְּשׁוּל לְלִילְיָהּ וְחוּשָׁף, וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא: אַף בְּזַמְנֵי עֲרַב וְחוּשָׁף, וְהוּא מִשְׁתַּשְׁקַע שְׁמִשְׁן שֵׁל יִשְׂרָאֵל עַל- יְדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר שְׁיִגְלֵם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבַבְלָא, גַּם אֲזַ - יַחֲלַק שָׁלַל. אֵלֶּוּ מְרַדְכִי וְאַסְתֵּר שְׁהֵם מִשְׁבֵּט בְּנֵימִין, אֲשֶׁר יַחֲלָקוּ אֶת שָׁלַל הַמֶּן, וְכַמוֹ שְׁנַאֲמַר (אֶסְתֵּר ת' ז) 'הִנֵּה בֵּית הַמֶּן נִתְּתִי לְאַסְתֵּר', וְאוּנְקִלוּס תַּרְגֵּם אֶת הַדְּבָרִים עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁעֲתִיד לִשְׁכּוֹן בְּחֻלְקוֹ שֵׁל שְׁבֵט בְּנֵימִין, וְהוּא מוֹסֵב עַל שָׁלַל הַכְּהֻנִים בְּקֻדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ, שְׁבַבְקָר יֹאכֵל הַמִּזְבֵּחַ אֶת

(כז) בְּנִימִין זָאב יִטְרֵף. אִין פִּירוּשׁוֹ שְׁיִטְרוּף אֶת הַזָּאב, אֵלֶּא כְּלוּמַר 'זָאב' הוּא, אֲשֶׁר 'יִטְרֵף' אַחֲרֵים. נָפֵא יַעֲקֹב בְּבְרַכָּה זוֹ עַל שְׁבֵט בְּנֵימִין, שִׁיחֵיו עֲתִידִין לְהִיּוֹת חֲטָפְנִין כְּזָאב שְׁחוּטָף אֶת טְרָפוֹ, וְכַמוֹ שְׁנַאֲמַר (שׁוּפְטִים כ"א, כ"א) 'וַיִּחַטְּפוּם לָכֶם אִישׁ אֶשְׁתּוֹ', בְּמַעֲשֵׂה 'פִּילְגָשׁ בַּגְּבֵעָה', שְׁלֹא אַחַר שְׁבִנֵי כְּלִיעַל מִשְׁבֵּט בְּנֵימִין הֶרְגוּ פִּילְגָשׁ שֶׁהִתְאַרְחָה בְּמִקוּמָם, הֶרְגוּ שְׂאֵר שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל אֶת רוֹב שְׁבֵט בְּנֵימִין, וְנִשְׁבְּעוּ שְׁלֵא יִתְּנוּ לָהֶם בְּנוֹתֵיהֶם לְנָשִׁים; אַף מִשְׁנוּכְחוֹ שְׁלֵא יִשְׂאֵר שְׂרִיד מִבְּנֵימִין, וַיִּכְלָה שְׁבֵט מִיִּשְׂרָאֵל, צִוּוּ לָהֶם לְחֻטּוֹף נָשִׁים וְלַהֲנֵשׂא לָהֶם, וְכָף לֹא יַעֲבְרוּ אֲבוֹתֵיהֶם עַל שְׁבוּעָתָם (שׁוּפְטִים פָּרָקִים י"ב-כ"א). וְעוֹד נָפֵא יַעֲקֹב בְּזָה, עַל שְׂאוּל שִׁחֵיהָ מִשְׁבֵּט בְּנֵימִין, שִׁיחֵיהָ נֹצֵחַ בְּאוֹיְבָיו סָבִיב כְּזָאב, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (שׁוּמׁוּאֵל-א' י"ד, מ"ז) 'וְשְׂאוּל לְכַד הַמְּלוּכָה עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּלְחֶם סָבִיב בְּכָל אוֹיְבָיו בְּמוֹאֵב וּבְכַנְזִי עִמּוֹן וּבְאֶדוּם וְגו' וּבְכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה יִרְשִׁיעַ', שִׁחֵיהָ מְכַלָּה וּמְנַצֵּחַ אֶת כָּל אוֹיְבָיו סָבִיב (נ"א):

בַּבְּקָר יֹאכֵל עַד. 'עַד' הוּא לְשׁוֹן בִּיזָה וְשָׁלַל, וּמְצִינּוּ כְּמוֹהַ מְקוּמוֹת לְשׁוֹן 'שָׁלַל' הַמְתוּרְגָּם בְּלִשׁוֹן אַרְמִי

(כט) וַיֵּצֵאוּ אוֹתָם וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם אֲנִי נְאֻמְךָ אֶל-עַמִּי קְבְּרוּ אֹתִי אֶל-אֲבֹתַי אֶל-הַמַּעְרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה עֲפְרוֹן הַחֲתָי:

כט ופקדו ויהיו ויאמר להון אנא מתקנש לעמי קברו יתי לות אברהתי במערתא די בחקל עפרון חתאה:

ה"י < נְאֻמְךָ אֶל-עַמִּי • על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן, שיש אסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון: (שופטים יט) "ואין איש מאסף אותם הביתה", (דברים כב) "ואספתו אל תוף ביתך", (ויקרא כג) "באספתכם את תבואת הארץ", הכנסתם לבית מפני הגשמים. באספתכם את-מעשיכם. וכל אסיפה האמורה במיתה, אף היא לשון הכנסה. אל-אבותי • עם אבותי.

ל במערתא די בחקל כפלתא די על אפי ממרא בארעא דכנען די זבן אברהם ית חקלא מן עפרן חתאה לאתסנת קבורא:

(ל) בַּמַּעְרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי מְמַרָא בְּאֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר קָנָה אֲבֹרָהֶם אֶת-הַשָּׂדֶה מֵאֵת עֲפְרוֹן הַחֲתָי לְאַחֹזַת-קָבֵר:

לא תמן קברו ית אברהם וית שרה אתה תמן קברו ית יצחק וית רבקה אתה ותמן קברית ית לאה:

(לא) שָׁמָּה קְבְּרוּ אֶת-אֲבֹרָהֶם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה קְבְּרוּ אֶת-יִצְחָק וְאֵת רַבְקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קְבַרְתִּי אֶת-לֵאָה:

לב זביני חקלא ומערתא די בה מן בני חתאה:

(לב) מִקְנֵה הַשָּׂדֶה וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר-בוֹ מֵאֵת בְּנֵי-חֵת:

לג ושיציי יעקב לפקדא ית בנוהי וכנש רגלוהי לערסא ואתנגיד ואתפניש לעמה:

(לג) וַיְכַל יַעֲקֹב לְצֹנֹת אֶת-בָּנָיו וַיֹּאסֶף רַגְלָיו אֶל-הַמַּטָּה וַיָּגַע וַיֹּאסֶף אֶל-עַמִּיו:

ה"י < וַיֹּאסֶף רַגְלָיו • הכניס רגליו. ויגע ויאסף • ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רבותינו זכרונם-לברכה: יעקב אבינו לא מת (תענית ה) •

א ונפל יוסף על אפי אבוהי ובכא עלוהי ונשק לה:

נ (א) וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל-פְּנֵי אָבִיו וַיִּבֶךְ עָלָיו וַיִּשְׁקֵלּוּ:

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

'הכנסה', שמכניסין את הנשמה למקום גניזתה (מפרשים): אל אבותי. כלומר, קברו אותי עם אבותי. שכן אל' משמש לפעמים בלשון 'עם' [כמו 'ואשה אל אחתה לא תקח' (ויקרא יח יח), שפירושו 'עם אחותה'] (רא"ם): תורה ל (לג) וַיֹּאסֶף רַגְלָיו. גם 'ויאסף' זה לשון הכנסה הוא, ופירושו: הכניס רגליו לתוף המטה: וַיָּגַע וַיֹּאסֶף. נאמרו בו 'גויעה' ו'אסיפה', ומיתה בפירוש לא נאמרה בו, ואמרו רבותינו (תענית ה) מכאן, שיעקב אבינו לא מת, אלא הוא חי לעולם (רש"י שם): תורה א

שמכניסין הנפשות (הנשמות) אל מקום גניזתן בעולם הבא. שכן יש 'אסיפה' בלשון עברי שאינה לשון קיבוץ וכינוס, אלא היא לשון 'הכנסה' למקום הראוי, כגון: 'ואין איש מאסף אותם הביתה' (שופטים יט, טו), וכן 'ואספתו אל תוף ביתך' (דברים כב, ט), וכן 'באספתם את תבואת הארץ' (ויקרא כג, לט), שפירושו: הכנסתם לבית מפני הגשמים, וכן 'באספה את מעשיך' (שמות כג, טו) שגם הוא מתפרש בדרך זו: כשתכניס את תבואתך אל הבית. וכדוגמת אלו, כל לשון 'אסיפה' האמורה במיתה, אף היא לשון

בדרך שפתח 'איש אשר כברכתו, ומה תלמוד לומר 'ברך אותם' בלשון רבים? אלא לפי שנתן ליהודה ברכה שתהיה לו גבורת ארי, ולבנימין נתן חטיפתו של זאב, ולנפתלי נתן קלותו של איל במרוצתו, וכול הייתי לומר שרק בזאת נתברך כל אחד ואחד, ולא כללן כולם בכל הברכות שניתנו לאחייו - תלמוד לומר 'ברך אותם', שלאחר שפירך כל אחד בעניינו המיוחד לו, חזר וברך את כולם שיושפעו זה מזה, ובכל אחד יתקיים גם מעט משל חברו (גרי"א): תורה כט (כט) נְאֻמְךָ אֶל עַמִּי. 'אסיפה' זו היא לשון מיתה, ונקראת כן על שם

ב ופקיד יוסף ית עבדוהי ית אסנתא למחנט
ית אבוהי ונתטו אסנתא ית ישראל :

(ב) וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת־עַבְדָּיו אֶת־הַרְפָּאִים לַחֲנֹט אֶת־אָבִיו וַיַּחֲנְטוּ הַרְפָּאִים אֶת־יִשְׂרָאֵל:
רש"י - לַחֲנֹט אֶת־אָבִיו • עָנִין מִרְקַחַת בְּשָׂמִים הוּא.

ג ושלמו לה ארבעין יומין ארי כן שלימו
יומי חנטיא ובכו יתה מצראי שבועין יומין :

(ג) וַיִּמְלְאוּ־לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי בֵּן יִמְלָאוּ יְמֵי הַחַנְטִים
וַיִּבְכוּ אֹתוֹ מִצָּרִים שְׁבָעִים יוֹם:

רש"י - וַיִּמְלְאוּ־לוֹ • הִשְׁלִימוּ לוֹ יְמֵי חַנְטוֹתוֹ, עַד שֶׁמְלָאוּ לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם. וַיִּבְכוּ אֹתוֹ וְגו' • אַרְבָּעִים לַחְנִיטָה וְשָׁלְשִׁים לִבְכִיָּה, לְפִי שֶׁבָּאָה לָהֶם בְּרַכָּה לְרַגְלוֹ, שֶׁפָּלָה הָרָעַב וְהָיוּ מִי נִילוֹס מִתְּבַרְכֵּין.

ד ובערו יומי בכיתה ומליל יוסף עם בית
פרעה למימר אם כען אשפחית רחמין
בעיניכון מלילו כען קדם פרעה למימר :

(ד) וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי בְּכִיתוֹ וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל־בֵּית פַּרְעֹה
לֵאמֹר אִם־נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֵיכֶם דְּבִרוּ־נָא בְּאָזְנֵי
פַּרְעֹה לֵאמֹר:

ה אבא קיים עלי למימר הא אנא מאית
בקררי דאתקנית לי בארעא דכנען תמן
תקרנני וקען אסק כען ואקבר ית אבא
ואיתויב :

(ה) אָבִי הַשְּׁבִיעֵנִי לֵאמֹר הִנֵּה אֲנֹכִי מֵת בְּקִבְרֵי אֲשֶׁר
כָּרַיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה
אֲעֹלֶה־נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת־אָבִי וְאָשׁוּבָה:

רש"י - אֲשֶׁר כָּרַיתִי לִי • כַּפְּשׁוּטוֹ, כְּמוֹ: (שמות כא) "כִּי־כָרַה אִישׁ". וּמְדַרְשׁוּ עוֹד מִתְּנִיב עַל הַלְשׁוֹן, כְּמוֹ:
"אֲשֶׁר קָנִיתִי", (ר"ה כו) אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁהֲלַכְתִּי לְכַרְכֵי הַיָּם, הָיוּ קוֹרִין לְמַכִּירָה, כִּירָה. וְעוֹד מְדַרְשׁוּ לְשׁוֹן
כְּרִי דְגוֹר, שֶׁנִּטַּל יַעֲקֹב כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁהֵבִיא מִבֵּית לָבָן וְעָשָׂה אוֹתוֹ כְּרִי, וְאָמַר לְעָשׂוֹ: 'טַל זֶה בְּשָׁבִיל
חֲלֻקָּה בְּמַעֲרָה'.

ו ואמר פרעה סק וקבור ית אבוקה כמא
דקיים עלך :

(ו) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה עֲלֶיהָ וַקְבֵר אֶת־אָבִיךָ בְּאֶשֶׁר
הַשְּׁבִיעֵךָ:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

חלקת קבורתו במקרת המכפלה (ראה
רש"י לעיל פסוק כא). ועל כך אמר רבי
עקיבא: כשהלכתי לכרפי (לערי)
הים, שמעתי שהיו קורין ל'מכירה'
- 'כירה', ומתוך כך פירש את האמור
כאן 'אשר כריתי לי' בלשון מכירה
וקניה (ר"ה כו). ועוד מתנישב על
הלשון לפי מדרשו, לפרש 'כריתי'
לשון 'כרי' (ערימה), שנקרא בלשון
ארמי 'דגור'. וקרא למערה בלשון
זה, על שם שנטל יעקב כל כסף
וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו
כרי, ואמר לעשו 'טול זה בשביל
חלקך במערה' (ראה רש"י לעיל מו, ו):
תורה ו

שבוכות יעקב פלה הרעב לפני זמנו,
ולא נמשך שבע שנים כפי שפטר להם
יוסף (ראה רש"י לעיל מו, טו), ועוד, שהיו מי
נילוס מתברכין על דוד, לפי שבירף
את פרעה שבכל עת שיבוא אצל
הנילוס, יעלו המים לקראתו להשקות
את מצרים (ראה רש"י לעיל מו, י) (משכ"ל):
תורה ד
(ה) אשר כריתי לי. כפשוטו של
מקרא, פירושו כמו 'אשר חפרתי לי',
שכן 'כרה' לשון 'חפירה' הוא. כמו
'כי יכרה איש בר' (שמות כא, לט). ולפי
מדרשו עוד מתנישב על הלשון,
לפרש 'אשר כריתי' כמו 'אשר
קניתי', שקנה יעקב מיד עשו את

נ (ב) לחנט את אביו. ענין תערוכת
מרקחת בשמים הוא, ששכין ושורין
בו את המת, לשמר את גופו שלא
יקרב, וליתן בו ריח טוב (השרשים, תוה"ש):
תורה ג
(ג) וימלאו לו. השלימו לו ליעקב
ימי חניטתו הקצובים, עד שמלאו לו
ארבעים יום הנצרכים לחניטתו:
ויבכו אותו מצרים שבועים יום. אין
פירושו שלאחר ארבעים ימי החניטה
בכו עליו שבועים ימים נוספים, אלא
מתוך שבועים ימי הבכיה, היו ארבעים
יום לחניטה, ושלשים יום רק לבכיה.
ומפני מה בכו עליו מצרים? לפי
שבאה להם ברכה לרגלו (בגללו).

כ"י - **כַּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעַךָ** • ואם לא בשביל השבועה, לא הייתי מניחה, אבל ירא לומר: 'עבר על השבועה'! שלא יאמר: אם כן, אעבר על השבועה שנשבעת לי, שלא אגלה על לשון הקודש, שאני מכיר עךך על שבעים לשון, ואתה אינך מכיר בו, כדאיתא במסכת סוטה (דף לו).

ז וסליק יוסף למקבר זת אבוהי וסליקו עמה פל עבדי פרעה סבי ביתה וכל סבי ארעא דמצרים:

ח וכל בית יוסף ונאחזיהי ובית אבוהי לחוד טפלהון וענהון ותורהון שבקו בארעא דגשן:

ט וסליקו עמה אף רתפין אף פרשין ותנה משריתא סגיאא לחדא:

י ואתו עד בית אדרי דאטד די בעברא דירדנא וספדו תמן מספד רב ותקיף לחדא ועבר לאבוהי אבלא שבועא יומין:

(ז) ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו פל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים:

(ח) וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו רק טפם וצאנם ובקרום עזבו בארץ גשן:

(ט) ויעל עמו גם רכב גם פרחים ויהי המחנה כבד מאד:

(י) ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד ויעש לאביו אבל שבועת ימים:

כ"י - גרן האטד • מקף אטדין היה. ורבותינו דרשו: (סוטה יג) על שם המארע, שבאו כל מלכי כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה, וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארוננו של יעקב, עמדו פלן ותלו בו כתריהם, והקיפוהו כתרים כגרן המקף סיג של קוצים.

יא ונחזא יתב ארעא כנענאה זת אבלא בבית אדרי דאטד ונאמרו אבל תקיף דין למצראי על כן קרא שמה אבל מצרים די בעברא דירדנא:

(יא) וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד ויאמרו אבל כבד זה למצרים על כן קרא שמה אבל מצרים אשר בעבר הירדן:

יב ועברו בנויה לה כן כמא די פקדנן:

(יב) ויעשו בנוי לו כן כאשר צום:

כ"י - כאשר צום • מהו אשר צום?.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

על בני יעקב, וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארוננו של יעקב, ומתוך כך הכירו והבינו גדולתו וכבודו של המת, עמדו כולן ותלו בו כתריהם לכבודו, והקיפוהו כתרים עד שנדמה הארון כגרן המוקף סיג (גדר) של קוצים: תורה יא

(יב) כאשר צום. מהו אשר צום? הם הדברים האמורים להלן, שנשאו אותו ארצה כנען וכו': תורה יג

האומות, ואילו אתה אינך מכיר בו, כדאיתא במסכת סוטה (דף לו) (תפא"י): תורה ז

(ז) גרן האטד. הוא שם מקום. ונקרא כן על שם שגורן מוקף אטדין היה שם - שיחים של 'אטד' שהוא ממיני הקוצים, היו מקיפין כגדר את גרן התבואה. ורבותינו (סוטה יג), דרשו כי על שם המארע שאירע באותה שעה, קראו לאותו מקום 'גרן האטד'; שבאו כל מלכי כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה

(ו) כאשר השביעה. כלומר, רק בשביל שנשבעת לאביו, אני נותן לך רשות לצאת ממצרים, ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחה לצאת. אבל ירא היה פרעה לומר ליוסף 'עבור על השבועה' [התר לעצמך את השבועה, שלא תצטרך לקיימה], כדי שלא יאמר לו יוסף, אם כן אעבור גם אני על השבועה שנשבעת לי, שלא אגלה למצרים על לשון הקודש שאני מכיר, עורך (יותר) על שבעים לשון של שבעים

(יג) וישאו אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם את השדה לאחוזת קבר מאת עפרן החתי על פני ממרא:

יג וינטלו יתה בנוהי לארעא דכנען ויקברו יתה במערת חקל פפלתא די זכן אברהם ית חקלא לאחסנת קבורא מן עפרן התאה על אפי ממרא:

רש"י: וישאו אתו בניו • ולא בני בניו, שפך צום: 'אל ישא מטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניכם, שהם מבנות כנען, אלא אתם', (כ"ד) וקבע להם מקום: ג' למזרח וכן לר' רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו פאן. לוי לא ישא, שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא, שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם. וזהו: "איש על-דגלו באתח", באות שמסר להם אביהם לישא מטתו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק כ, עמוד 235 - מתוך 'לקראת שבת')

שעבוד מצרים במיתת יעקב

וישאו אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו (ג, יג)

על הפסוק "וישאו אותו בניו" מפרש רש"י הסדר בנשיאת ארונו של יעקב, ומסים "לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם". וצריך באור הטעם שלוי לא ישא, הרי נשיאת הארון הוא ענין שבבעתיד הרחוק, ובזה גופא לא על-ידו אלא על-ידי בניו, ומדוע יקחו ממנו בגלל זה את המצוה דנשיאת ארונו של אבי? ההסברה בזה:

במיתתו של יעקב התחיל השעבוד במצרים, כפי שרש"י פותב בתחלת הפרשה "שפינו שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל השעבוד שהתחילו לשעבדם". ומזה מובן שהוצאתו של יעקב ממצרים לקבורה בארץ ישראל גרמה שיוכל להיות גלות ושעבוד מצרים.

ומטעם זה לא נשא לוי את הארון, שפן לוי היה למעלה מהשעבוד, וכמו שכתב רש"י "למה נמנו שנותיו של לוי אלא להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קים לא היה שעבוד. . ולוי האריך ימים על פלם" ויתירה מזה: אפילו בנוגע לשבט לוי "מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי".

וענין זה קשור עם זה שעתיד לשאת הארון, שפן "שבטו של לוי. . לא רצו לעשות עבודה לפי שידעו שעתידין לשאת את הארון, ומתוך כך היו בני חורין" (תוספות (הדר זקנים) שמות א, יג).

(יד) וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העללים אתו לקבר את אביו אחרי קברו את אביו:

יד ומב יוסף למצרים הוא ואחיהו וכל דסליקו עמה למקבר ית אבויי פתר דקבר ית אבויי:

רש"י: הוא ואחיו וכל העללים אתו • בחזרתן פאן, הקדים אחיו למצרים העולים אתו, ובחלקיכתן הקדים מצרים לאחיו, שנאמר: "ויצעלו אתו כל עבדי פרעה וגו'" ואחר כך: "כל בית יוסף ואחיו", אלא לפי שראו הכבוד שעשו מלכי כנען, שתלו בתריהם בארונו של יעקב, נהגו בהם כבוד.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

באותות לבית אבתם' (במדבר ב, ט), כלומר, באות ובסימן שמסר להם אביהם לשא את מטתו, פן יהיו סדורים סביב המשכן: תורה יד (יד) הוא ואחיו וכל העולים אתו. שינה הכתוב לשונו, שבחזרתן פאן, הקדים ומנה את יוסף ואחיו קודם למצרים העולים אתו, ואילו בחלקיכתן ממצרים לארץ כנען, הקדים הכתוב ומנה את המצרים העולים אתו קודם לאחיו, שנאמר (לעיל פסוק י) ויצעלו אתו כל עבדי פרעה

שלשה שבטים לכל צד, פן גם נקבעו סדר עמידתם פאן. ויוסף ולוי שלא הנו סביב המשכן, אכן לא נשאו אף את מיטתו, שפך הורה יעקב: לוי לא ישא את מיטתו, משום שהוא עתיד לשאת את הארון במדבר, ואין ראוי שישא מיטת המת, ויוסף לא ישא את מיטתו לפי שהוא מלך ואחיו חייבים בכבודו, ומנשה ואפרים יהיו תחתיהם של יוסף ולוי, לשאת את המטה במקומם. וזהו שאמר הכתוב בציווי חגיית המשכן 'איש על דגלו

(יג) וישאו אתו בניו. רק 'בניו' נשארהו, ולא בני בניו, שפך צום יעקב: 'אל ישאו מטתי לא איש מצרי, ולא אחד מבניכם שגולדו לנשותיהם שהם מבנות כנען וראה רש"י לעיל ד, לח), אלא אתם לבדכם. וקבע להם לכל אחד מבניו מקום מיוחד לנשיאת מיטתו, שלשה לצד מזרח, וכן הלאה, שלשה בנים לכל אחת מר' רוחות, וכסדרן של השבטים למסע המשכן בעת שהייתם במדבר במחנה של דגלים, שהיו חונים סביב למשכן

טו וַיִּחַזּוּ אַחֵי יוֹסֵף אַחֵי מֵיַת אַבְוֵהוֹן וְאָמְרוּ
דְּלָמָּא יִשְׂרָאֵל לָנָא דְכָבוּ יוֹסֵף וְאַתְכָּא תְּתִיב
לָנָא יְתָּא פִּל בֵּישְׁתָּא דִּי גְמַלְנָא יְתָּהּ:

(טו) וַיִּרְאוּ אֶחָיוֹסֵף פִּי־מַת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ
יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהִשֵּׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת פַּל־הַרְעָה אֲשֶׁר
גַּמְלָנוּ אֹתוֹ:

ט"ו וַיִּרְאוּ אֶחָיוֹסֵף פִּי־מַת אָבִיהֶם • מהו 'וַיִּרְאוּ'? הפירו במיתתו אֶצֶל יוֹסֵף, שֶׁהָיוּ רְגִילִים לְסַעַד עַל שְׁלַחְנוֹ שֶׁל יוֹסֵף וְהָיָה מְקַרְבָּן בְּשִׁבִיל כְּבוֹד אָבִיו, וּמִשְׁמַת יַעֲקֹב לֹא קָרְבָּן (כ"ה). לֹא יִשְׁטַמְנוּ • שְׂמָא יִשְׁטַמְנוּ, 'לו' מִתְחַלֵּק לְעַנְיָנִים הַרְבֵּה: יֵשׁ 'לו' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן בְּקִשָּׁה וּלְשׁוֹן הַלְוָאִי, כְּגוֹן: "לוֹ יְהִי כְדַבְרְךָ", "לוֹ שְׂמַעֲנִי", "וְלוֹ הוֹאֲלֵנוּ", "לוֹ מִתְנֵנוּ". וְיֵשׁ 'לו' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אִם' וְ'אוֹלֵי', כְּגוֹן: "לוֹ תְּכַמּוּ", "לוֹ הִקְשַׁבְתָּ לְמַצּוֹתַי", "וְלוֹ אֲנִי שִׁקַּל עַל־פִּי". וְיֵשׁ 'לו' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'שְׂמָא': "לוֹ יִשְׁטַמְנוּ", וְאֵינן לוֹ עוֹד דּוּמָה בַּמִּקְרָא, וְהוּא לְשׁוֹן 'אוֹלֵי', כְּמוֹ: "אֵלֵי לֹא־תִלָּךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי", לְשׁוֹן 'שְׂמָא' הוּא. וְיֵשׁ 'אוֹלֵי' לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה, כְּגוֹן: "אוֹלֵי יִרְאֶה ה' בְּעֵינָי", "אוֹלֵי יָשִׁיב ה' אוֹתִי", הֲרִי הוּא כְּמוֹ: "לוֹ יְהִי כְדַבְרְךָ". וְיֵשׁ 'אוֹלֵי' לְשׁוֹן 'אִם': "אוֹלֵי יֵשׁ חֲמָשִׁים צְדִיקִים".

(טז) וַיִּצְווּ אֱלֹהֵיוֹסֵף לְאָמַר אָבִיךָ צְוָה לְפָנָי מוֹתוֹ
לֵאמֹר:

ט"ז וַיִּצְווּ אֱלֹהֵיוֹסֵף • כְּמוֹ "וַיִּצְוֶם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", צְוָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְהִיּוֹת שְׁלוּחִים אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵף זֶה: "וַיִּצְווּ" אֶל שְׁלוּחִים, לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ אֶל יוֹסֵף לֹמַר לוֹ כֵּן. וְאַתָּה מִי צוּו? אֶת בְּנֵי בְלָהָה, שֶׁהָיוּ רְגִילִין אֶצְלוֹ, שְׂנְאָמַר: "וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בְלָהָה". אָבִיךָ צְוָה • (כ"ד, יבמות סה) שָׂנוּ בְּדָבָר מְפָנֵי הַשְּׁלוֹם, כִּי לֹא צְוָה יַעֲקֹב כֵּן, שְׁלֵא נַחֲשָׁד יוֹסֵף בְּעֵינָיו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

'אוֹלֵי יֵשׁ חֲמָשִׁים צְדִיקִים' (לעיל יח, כד);
תורה טו
(טז) וַיִּצְווּ אֶל יוֹסֵף. לֹא נֶאֱמַר וַיִּצְווּ
אֶת יוֹסֵף, מִשּׁוֹם שֶׁהַצְּוִיָּה הָיָה עַל יְדֵי
שְׁלִיחַ, וּפִירוּשׁוֹ כְּמוֹ 'וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וגו' לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם' (שמות ו, יג), שֶׁצְּוָה הַקִּב"ה
לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְהִיּוֹת שְׁלוּחִים
לְהִבִּיא אֶת דְּבַר ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
וּכְדוּגְמָתוֹ אֵף פְּסוּק זֶה מִתְּפַרֵּשׁ כֵּן:
וַיִּצְווּ אֶל שְׁלוּחִים לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ
לְמַסּוֹר אֶת דְּבָרֵיהֶם אֶל יוֹסֵף, לֹמַר לוֹ
כֵּן, שִׁמְחַל לָהֶם עַל מִכִּירְתוֹ. וְאַתָּה מִי
צוּו וּמִינּוּ לְשַׁלֵּחַ לְדָבָר זֶה? אֶת בְּנֵי
בְלָהָה שְׂפַחַת רַחַל, לְפִי שֶׁהָיוּ רְגִילִין
אֶצְלוֹ וּמְקוֹרְבִים אֵלָיו, כְּמוֹ שְׂנְאָמַר
(לעיל לו, ב) 'וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בְלָהָה',
וּכְבוֹחֶם לְפִי־סוֹ וּלְרִצּוֹתוֹ (כ"א):
אָבִיךָ צְוָה. שָׂנוּ בְּדָבָר אֵף שְׂאִינוּ
אֲמַת, מְפָנֵי צוּרְךָ הַשְּׁלוֹם, כִּי לֹא צְוָה
יַעֲקֹב כֵּן, לְפִי שְׁלֵא נַחֲשָׁד יוֹסֵף
בְּעֵינָיו, וּבְטוֹחַ הָיָה שְׁלֵא יִשְׁטוּם אֶת
אָחָיו (כ"ד, יבמות סה); תורה יז

לְעַנְיָנִים וּמִשְׁמַעוּיּוֹת הַרְבֵּה; יֵשׁ 'לו'
מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן בְּקִשָּׁה וּלְשׁוֹן הַלְוָאִי,
כְּגוֹן: "לוֹ יְהִי כְדַבְרְךָ" (לעיל ל, לד), 'לוֹ
שְׂמַעֲנִי' (שם כג, יג), 'וְלוֹ הוֹאֲלֵנוּ' (יהושע ז,
ז), 'לוֹ מִתְנֵנוּ' (במדבר יד, ט) - שְׁכַל אֱלוֹ
מִשְׁמַעוֹתֵם הַלְוָאִי וְכֵן יְהִי; וְיֵשׁ 'לו'
מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אִם', כְּגוֹן: "לוֹ תְּכַמּוּ"
(דברים לב, כט), 'לוֹ הִקְשַׁבְתָּ לְמַצּוֹתַי'
(ישעיה מז, יח), 'וְלוֹ אֲנִי שִׁקַּל עַל פִּי'
אֶלְךָ כְּסָף' (שמואל ב יח, יג) - שְׁכַל אֱלוֹ
מִשְׁמַעוֹתֵם 'אִם' אוֹ 'אוֹלֵי'; וְיֵשׁ 'לו'
מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'שְׂמָא', וְהוּא הָאֲמוֹר
כָּאֵן: "לוֹ יִשְׁטַמְנוּ", וְאֵינן לוֹ עוֹד דּוּמָה
בַּמִּקְרָא, וּבִי־סוֹדוֹ הוּא לְשׁוֹן 'אוֹלֵי',
הַעֲשׂוּי לְהַתְּפַרֵּשׁ בְּכָל הַמּוֹבְנִים
הַנּוֹכְרִים לְעֵיל, כְּמוֹ 'אוֹלֵי לֹא תִלָּךְ
הָאִשָּׁה אַחֲרָי' (לעיל כד, טז) שֶׁלְשׁוֹן
'שְׂמָא' הוּא; וְיֵשׁ 'אוֹלֵי' מִשְׁמַשׁ
בְּלִשׁוֹן בְּקִשָּׁה כְּגוֹן: "אוֹלֵי יִרְאֶה ה'
בְּעֵינָי' (בְּעֵינָי) (שמואל ב טו, יג), 'אוֹלֵי ה'
אוֹתִי' (יהושע יד, יב) [הַלְוָאִי יְהִיָּה ה' עִמָּי].
וּבַמִּקְוֹמוֹת אֱלוֹ הֲרִי הוּא כְּמוֹ 'לוֹ יְהִי
כְדַבְרְךָ' שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַלְוָאִי. וְכֵן יֵשׁ
'אוֹלֵי' שֶׁהוּא מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אִם', כְּמוֹ:

וְגו', וְרַק אַחֲרֵי־כֵן נֶאֱמַר (פסוק ח) 'כֹּל
בֵּית יוֹסֵף וְאָחָיו'. וְהוּא הַטַּעַם לְשִׁינּוּי
זֶה? אֵלָּא שֶׁבְּהַלִּיכְתֶּם לֹא נִהְיָה
הַמִּצְרַיִם כְּבוֹד בְּבִנְיַי יַעֲקֹב לְהַקְדִּימָם
לְפָנֵיהֶם, וְהִלְכוּ הַמִּצְרַיִם בְּרֹאשׁוֹנָה,
אֲבָל בְּחֻרְתוֹ, לְפִי שְׂרָאוֹ הַמִּצְרַיִם אֶת
הַכְּבוֹד שַׁעֲשׂוּ מִלְכֵי כְנַעַן לְאָבִיהֶם
כְּגוֹרֵן הָאֵסֶד, שְׂמָלוֹ כְּתִירֵיהֶם בְּאֹרְנוֹ
שֶׁל יַעֲקֹב (כְּמוֹ שְׂפִירַשׁ רִש"י לְעֵיל פְּסוּק י), מִאֲדָ
נִהְיָו בְּהֶם כְּבוֹד לְהַקְדִּימָם לְפָנֵיהֶם:
תורה טו
(טו) וַיִּרְאוּ אַחֵי יוֹסֵף כִּי מַת אָבִיהֶם.
מהו 'וַיִּרְאוּ' - מָה רָאוּ וְהַפִּירוּ עִתָּה
יֹתֵר כִּי אָבִיהֶם מִתְּ? הַפִּירוּ וְהַרְגִישׁוּ
בְּמִיתָתוֹ וְחִסְרוֹנוֹ שֶׁל אָבִיהֶם בְּשֶׁהָיוּ
בָּאִים אֶצֶל יוֹסֵף, לְפִי שֶׁהָיוּ רְגִילִים
בְּחַיֵּי אָבִיהֶם לְסַעוֹד עִמּוֹ יְחַד עַל
שׁוֹלְחָנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְיוֹסֵף הָיָה מְקַרְבָּן
וּמְכַבֵּדִם בְּשִׁבִיל כְּבוֹד אָבִיו, וּמִשְׁמַת
יַעֲקֹב שׁוֹב לֹא קָרְבָּן לְהוֹמִינִם תְּדִיר
לְסַעוֹדָה כְּמִנְהַגוֹ, וְחָשְׁשׁוּ שְׂמָא שׁוֹנְאִים
(כ"ד) (כ"א):
לוֹ יִשְׁטַמְנוּ. מִשְׁמַעוֹתוֹ: שְׂמָא
יִשְׁטַמְנוּ. שְׂפֵן לְשׁוֹן 'לו' מִתְחַלֵּק

יז קדין תימרון ליוסף כבעו שבוק פען לחובא אחיה ולחטאון ארי בישתא גמלוף וכען שבוק פען לחובא עבדי אלהא דאבוף ובקא יוסף במללותהון עמה :

(יז) כה־תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנֵא שְׂא נָא פִשַׁע אַחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי־רָעָה גְמֹלוּךְ וְעַתָּה שְׂא נָא לְפִשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבְךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו :

כ"ז - שְׂא נָא לְפִשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ • אִם אָבִיךָ מֵת, אֱלֹהֵי קָדְמָי וְהֵם עַבְדָּיו.

יח ונאנלו אף אחוהי ונפלו קדמוהי ונאמרו הא אנחנא לך לעבדין :

(יח) וַיִּלְכוּ גַם־אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנְנּוּ לְךָ לְעַבְדִּים :

כ"ח - וַיִּלְכוּ גַם־אֶחָיו • מוֹסֵף עַל הַשְּׁלִיחוֹת.

יט ונאמר להון יוסף לא תדחלון ארי דחלא דני אנא :

(יט) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אַל־תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי :

כ"ט - כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי • שְׂמָא בְּמַקְוֵמוּ אָנִי? בְּתַמְיָהָ, אִם הָיִיתִי רוֹצֵה לְהִרְע לְכֶם, כְּלוּם אָנִי יְכוֹל? וְחֵלָא אַתֶּם כְּלַכְּם חֲשַׁבְתֶּם עַלֵי רַעָה, וְהַקְדוּשׁ־בְרוּךְ־הוּא חֲשָׁבָה לְטוֹבָהּ, וְהֵיאָךְ אָנִי לְבַדֵּי יְכַל לְהִרְע לְכֶם?.

כ ונאמון חשבתון עלי בישא מן קדם יי אתחשבת לטבא בדיל למעבד פיומא דדין לקימא עם סגיי :

(כ) וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עַלֵי רַעָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָה לְטוֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה בַיּוֹם הַזֶּה לְהַחִיֵּת עִם־רַב :

... ביום י"ז תמוז ותשעה־בבב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר - ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא־בזה), ויתירה מזה - התורה היא נצחית גם לעתיד־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור - מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייחפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד־לבוא, ואדרבה - על־ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרייזה מגדיל השמחה והיום טוב.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח - הערה 36)

הפטרה לתענית ציבור כישעיה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו קרוב: ז יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישב אל־יהוה וירחמיהו ואל־אלהינו כִּי־ירבה לסלוח: ח כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֶאֱמַר יְהוָה: ט כִּי־נִבְּהוּ שָׁמַיִם מֵאַרְצָן פֶּן גִּבְהוּ דַּרְכֵי מְדַרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבוֹתַי מִמַּחְשְׁבוֹתֵיכֶם:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לְהִרְע לְכֶם, כְּלוּם אָנִי יְכוֹל, וְחֵלָא כְּשֵׁם שְׂאֵתֶם פּוֹלְכֶם חֲשַׁבְתֶּם עַלֵי לְעִשׂוֹת לִי רַעָה בְּמִכִּירְתְּכֶם אוֹתִי לְעַבְדִּי, וְהַקְדוּשׁ־בְרוּךְ־הוּא חֲשָׁבָה לְטוֹבָהּ, וְהַפֶּךְ הַדָּבָר לְהַצְלָה וְתִשׁוּעָה, כִּי כָל מַחְשַׁבַת אָדָם נְתוּנָה בְּיָדוֹ, וְהֵיאָךְ אָנִי לְבַדֵּי יְכוֹל לְהִרְע לְכֶם בְּלֹא שִׂסְפִים הַקְב"ה עַל יְדֵי (כ"ח): תורה כ

אֵלָא מוֹסֵף עַל הַשְּׁלִיחוֹת שְׁהוּזְכְּרָה בְּפִסְוֵק הַקּוּדְמִים, וְכַלּוּמֵר: מְלַבֵּד שְׁשִׁלְחוּ שְׁלוּחִים לְמִסוּר אֵת דְּבַרְיָהֶם לְיוֹסֵף, גַּם הִלְכוּ אֵלָיו (מִסְכִּיף): תורה יט (יט) כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי. וְכִי שְׂמָא בְּמַקְוֵמוּ שֶׁל הַקְב"ה אָנִי לְהַפְרַע מִכֶּם? וְהַדְּבָרִים אָמוּרִים בְּלִשׁוֹן תַּמְיָה, וְכַלּוּמֵר, מַה לְכֶם לִירָא מִנְקַמְתִּי, דְּרִי אָף אִם הָיִיתִי רוֹצֵה

(יז) שְׂא נָא לְפִשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ. לֹא אָמְרוּ לְפִשַׁע עַבְדֵיךָ, אֵלָא תִלּוּ אֵת בְּקִשְׁת הַמַּחְלִילָה בְּהַיּוֹתֶם עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ, לֹמֵר לוֹ בְּיָדֶךָ: אָף אִם אָבִיךָ כָּבַר מֵת וְאֵינְךָ חוֹשֵׁשׁ עוֹד לְכַבּוֹדוֹ, מִכָּל מְקוֹם אֱלֹהֵי שֶׁל אָבִיךָ דְּרִי הוּא קִיָּם, וְהֵם עַבְדָּיו, וּמִשׁוּם כְּבוֹדוֹ עֲלִיךָ לְמַחֲוֹל לָהֶם עַל פִּשְׁעֵם: תורה יח (יח) וַיִּלְכוּ גַם־אֶחָיו. מַהוּ לְשׁוֹן גַּם?

י כִּי כַּאֲשֶׁר יָרַד הַגֹּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשִׁמְהָ לֹא יָשׁוּב בִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ
וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לְזֶרַע וְלַחֵם לְאֹכֵל: יא כִּן יִהְיֶה דְבַר־יְאֹשֶׁר וַיֵּצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם בִּי
אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו: יב כִּי־בִשְׂמֵחָה תֵצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּתְּלוּן הַהָרִים
וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל־עֵצֵי הַשָּׁדֶה יִמְחֲאוּ־כֶפֶף: יג תַּחַת הַנְּעֻצוֹן יַעֲלֶה כְרוֹשׁ וְתַחַת
הַסַּרְפָּד יַעֲלֶה הַדָּם וְהִיָּה לִיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: א בַּה אָמַר יְהוָה שָׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ
צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יִשׁוּעָתִי לְבֹא וְצַדִּיקְתִּי לְהַגְלוֹת: ב אֲשֶׁר־י אֲנוּשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יִחְזִיק בָּהּ
שֹׁמֵר שִׁבְתָּ מִחֲלָלוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מִעֲשׂוֹת כְּלָרַע: ג וְאֵל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּזֶר הַנְּלוּהָ אֶל־יְהוָה לֵאמֹר הַבְּדֵל
יבְדִילְנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאֵל־יֹאמַר הַסְּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יַבֵּשׁ: ד כִּי־כֹה א אָמַר יְהוָה לְסַרְסִים אֲשֶׁר
יִשְׁמְרוּ אֶת־שִׁבְתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי וּמְחִזְקִים בְּבְרִיתִי: ה וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמוֹתַי יָד
וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לֹו אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: ו וּבְנֵי הַנֶּזֶר הַנְּלוּיִם עַל־יְהוָה לְשִׁרְתוֹ
וְלֵאחֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהַיּוֹת לוֹ לְעַבְדִּים כְּל־שֹׁמֵר שִׁבְתָּ מִחֲלָלוֹ וּמְחִזְקִים בְּבְרִיתִי: ז וְהִבְיֹאוּתִים
אֶל־הַר קְדֹשִׁי וְשִׁמְחֹתִים בְּבֵית תַּפְלְתִּי עוֹלְתֵיהֶם וּבְחִיָּהֶם לְרִצּוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה
יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדַנִּי יְהוָה מִקְבֵּץ גְּדִחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֵּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו:

זכריה פרק ח

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קָנָאתִי לְצִיּוֹן קָנָאתִי גְדוֹלָה וְחִמָּה
גְדוֹלָה קָנָאתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבַתִּי אֶל־צִיּוֹן וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרְאָה יְרוּשָׁלַם
עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הַר הַקֹּדֶשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת
בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֻנְתּוֹ בְּיַד מְרַב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלֵאוּ יְלָדִים וַיִּלְדוּת מִשְׁחֻקִים
בְּרַחְבוֹתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְלֵא בְעֵינַי שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינַי
יִפְלֵא נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַנִּנְי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרַח וּמֵאֶרֶץ
מְבֹאָה הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבַּאתִי אֹתָם וְשִׁכְנֵנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹהִים
בְּאֱמֶת וּבְצַדִּיקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחְזֹקְנָה יְדֵיכֶם הַשְׁמַעִים בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בִּזְוֹם יִפְדוּ בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַהֵיכָל לְהַבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם
שָׁכַר הָאָדָם לֹא נִהְיָה וְשָׁכַר הַבַּהֲמָה אֵינְנָה וְלִיּוֹצֵא וְלִבְּא אֵינ־שָׁלוֹם מִן־הַצֹּר וְאֲשַׁלַּח
אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְהוֹ: יא וְעָתָה לֹא כְיָמִים הָרֵאשִׁנִּים אֲנִי לְשִׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה נֶאֱמַר יְהוָה
צְבָאוֹת: יב כִּי־זָרַע הַשָּׁלוֹם הַגֶּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלָּם וְהִנְחַלְתִּי
אֶת־שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי: יג וְהָיָה בְּאֲשֶׁר הָיִיתֶם קָלְלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל
בֶּן אוֹשִׁיעַ אֹתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרֻכָּה אֶל־תִּירָאוּ תַחְזֹקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּאֲשֶׁר

וּמִמֶּנִּי לְהִרְעֶה לְכֶם בְּהִקְצִיף אֶכְתִּיבְכֶם אֶתִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא נִחַמְתִּי: טו כֵּן שִׁבְתִּי וּמִמֶּנִּי בַיָּמִים הָאֵלֶּה לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בַּיִת יְהוָה אֶל־תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבָרוּ אָמֵת אִישׁ אֶת־רַעְיוֹנוֹ אָמֵת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם: יז וְאִישׁ אֶת־רַעְיוֹנוֹ אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶם וּשְׁבַעַת שֶׁקֶר אֶל־תֵּאָהָבוּ כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נֹאֲמֵי־יְהוָה: יח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הֶרְכִיעֵנִי וְצוֹם הַחֲמוּשִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יְהִי לְבַיִת־יְהוָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲרָדִים טוֹבִים וְהָאָמֵת וְהַשְּׁלוֹם יֵאָהָבוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וְיִשְׁבִּי עָרִים רְבוֹת: כא וְהִלְכּוּ יִשְׁבִּי אַחַת אֶל־אַחַת לֵאמֹר גִּלְכָה הַלּוֹךְ לְחִלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת אֲלֶיךָ גַּם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וּלְחִלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בַּיָּמִים הַהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בְּכַנָּף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם:

♦ שבת קודש י"א טבת ♦

(כא) וַעֲתָה אֶל־תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֶכְלָפֵל אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְּכֶם וַיִּנַּחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּם:

כא וּבְרָעָן לֹא תִדְחִלּוּן אֲנִי אֲזוּן יִתְכוּן וְנִתְטַפְּלוּן וְנַחֵם יִתְהוֹן וַיִּמְלַל תְּנַחֲמוּמִין עַל לְבָהוּן:

רש"י «וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּם» דְּבָרִים הַמִּתְקַבְּלִים עַל הַלֵּב: עַד שֶׁלֹּא יִרְדָּתֶם לְכֹאֵן, הָיוּ מְרַנְּנִים עָלַי שְׁאֵנִי עֶבֶד, וְעַל יְדֵיכֶם נֹדַע שְׁאֵנִי בֶן חוּרִין, וְאֲנִי הוֹרֵג אֶתְכֶם? מַה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת? כֵּת שֶׁל בַּחוּרִים רָאָה וְנִשְׁתַּבַּח בְּהֵן, וְאָמַר אֲחִי הֵם, וּלְבִסּוּף הִרְגוּ אוֹתָם, יֵשׁ לָךְ אֶחָ שֶׁהוֹרֵג אֶת אֶחָיו? דְּבַר אַחֵר: עֲשָׂרָה גֵרוֹת לֹא יָכְלוּ לְכַבּוֹת גֵּר אֶחָד וְכוּ'.

(כב) וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים:

כב וַיִּתִּיב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבוּהִי וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וָעֶסֶר שָׁנִין:

(כג) וַיִּירָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיֵּר בֶּן־מְנַשֶּׁה יִלְדוּ עַל־בְּרָכֵי יוֹסֵף:

כג וַיִּחַזַּא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי תְלִיתַיִן אֶף בְּנֵי מְכִיֵּר בֶּן מְנַשֶּׁה אֶת־יְלִידוֹ וְרַבֵּי יוֹסֵף:

רש"י «עַל־בְּרָכֵי יוֹסֵף» כִּתְּרֵגוּמוֹ, גִּדְּלָן בֵּין בְּרָכָיו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אוֹכֵל אֲנִי לְהוֹרֵג אֶת כּוֹלְכֶם: תוֹרָה כב (כג) עַל בְּרָכֵי יוֹסֵף. פִּירוּשׁוֹ כִּתְּרֵגוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'וְרַבֵּי יוֹסֵף', שֶׁגִּדְּלָן יוֹסֵף בֵּין בְּרָכָיו - כְּלוּמָר, נִתְּגַדְּלוּ אֲצִלוֹ בְּקִטְנוּתָם, וּבְדֶרֶךְ גִּידוּל הַיְלָדִים שְׁמוּשִׁיבִים אוֹתָם עַל הַבְּרָכִים (מש"ס): תוֹרָה כד

עָלַי, כֵּת שֶׁל בַּחוּרִים רָאָה וְנִשְׁתַּבַּח בְּהֵן וְאָמַר 'אֲחִי הֵם' כְּדִי לְהוֹכִיחַ שְׁאֵינוֹ עֶבֶד, וּלְבִסּוּף הִרְגוּ אוֹתָם. וְכִי יֵשׁ לָךְ אֶחָ שֶׁהוֹרֵג אֶת אֶחָיו? דְּבַר אַחֵר: כִּף אָמַר לָהֶם לְהַנִּיחַ דַּעְתָּם: עֲשָׂרָה גֵרוֹת לֹא יָכְלוּ לְכַבּוֹת גֵּר אֶחָד, כְּלוּם גֵּר אֶחָד יוֹכֵל לְכַבּוֹת עֲשָׂרָה גֵרוֹת? כְּלוּמָר, אִם אֶתֶם כּוֹלְכֶם לֹא הֵייתֶם יְכוּלִים לְהִרְגֵנִי, כְּלוּם

(כא) וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם. כְּלוּמָר, דִּיבַר אֲלֵיהֶם דְּבָרִים הַמִּתְקַבְּלִים עַל הַלֵּב, לְהַנִּיחַ אֶת דַּעְתָּם שְׁאֵינוֹ זוּמֵם לְהִרְעֶה לָהֶם. וְכִף אָמַר: עַד שֶׁלֹּא יִרְדָּתֶם לְכֹאֵן הָיוּ מְרַנְּנִים עָלַי שְׁאֵנִי עֶבֶד וְאִין לִי מִשְׁפָּחָה, וְעַל יְדֵיכֶם נֹדַע שְׁאֵנִי בֶן חוּרִין וַיֵּשׁ לִי מִשְׁפָּחָה, אֲלֵא שְׁנַמְכַרְתִּי לְעֶבֶד, וְאִם אֲנִי הוֹרֵג אֶתְכֶם עַכְשָׁיו, מַה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת

כד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאַחֵיהִי אָנָּה מֵאֵית וַיִּי מִדָּבָר
דְּכִיר יִתְכּוֹן וַיִּסַּק יִתְכּוֹן מִן אֲרֻעָא הָדָא
לְאַרְעָא דִּי קָנִים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

כה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף יְתֵן לִי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרֵי מִדָּבָר
דְּכִיר יִי יִתְכּוֹן וְתִסְקוּן יְת גְרַמִּי מִפָּא:

כו וַיְמִית יוֹסֵף בַּר מֵאָה וָעֶסֶר שָׁנָיִן וַחֲנֻטֹּ
יְתָהּ וְשִׁמּוּהֵי בְּאֲרוֹנָא בְּמִצְרַיִם: חֲזַק

(כד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָחָיו אָנֹכִי מֵת וַאלֹהִים פָּקֹד
יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהֵעֲלָה אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

(כה) וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד
אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֲלֶתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה:

(כו) וַיְמַת יוֹסֵף בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים וַיַּחְנֻטֹּ אֶתֹּ
וַיִּישָׂם בְּאֲרוֹן בְּמִצְרַיִם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 474 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הכח שלא להתפעל מחשף הגלות

וַיִּישָׂם בְּאֲרוֹן בְּמִצְרַיִם: (סיום פרשתנו)

ידוע הפלל ד'מסיימין בטוב" (עיין תוספות סוף נדה, ועוד), ואם־כן תמונה, מדוע סיום ספר בראשית הוא בזה שיוסף נקבר במצרים, הרי לכאורה זהו הפך השבח, שלא זכה יוסף ליקבר מידי בארץ ישראל ונשאר במצרים?
יש לומר בזה על־פי מה שכתב בש"ף על התורה (פרשתנו מז, כט), שהטעם לזה שנקבר יוסף במצרים ולא בארץ ישראל הוא, כי יעקב אמר ליוסף "אתה צריך שתגן עליהם כו' ואתה צריך למשף להם חן וחסד כל זמן שהם בגלות, וללכת עמיהם ולמשכם במדבר".

ונמצא, שאדרבה, מקבורת יוסף במצרים שאבו בני ישראל עדיד וחזק, דאף שהיו בתוך גלות קשה, הנה בידיעם שיוסף הצדיק נמצא אתם בצרת גלותם, נתעודדו מזה שלא להתפעל מהסביבה, ולהיות חזקים בדבקותם להקב"ה.
ועל־פי־זה יש לבאר מה שעל אף גדל המעלה של קבורה בארץ ישראל, מפל־מקום נטמנו כמה וכמה מרועי ישראל דוקא בחוץ לארץ, פי על־ידי־זה שנספאו בגלות יחד עם צאן מרעיתם, הנה מזה שאבים עדיד וחזק בעבודת ה'.
וזהו שסיום ספר בראשית הוא בפסוק "וַיִּישָׂם בְּאֲרוֹן בְּמִצְרַיִם", ותכף מכריזים "חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזַּק", שהוא החזק שמקבלים מרועי ישראל, בהיותנו במצר הגלות, עד אשר יבוא הגואל במהרה בימינו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 247)

גַּם בְּנֵי מְכִיר . . יָלְדוּ עַל בְּרַכִּי יוֹסֵף (נ, כג) **כִּד אֶתְגִּילִידוּ גְזִירֵינוּן יוֹסֵף** (תרגום יונתן בן עזיאל) היינו שיוסף היה הסנדק של בני מכיר, שנמולו על ברכיו (פרוש יונתן). והקשו על כך, הרי מנהג ישראל הוא שלא לכבד אדם אחד בסנדקאות של שני אחים, בדומה לקטרת, ש"מעולם לא שנה אדם בה" (יומא כו, א). ויש לתרץ על פי חידושו של ה'חתם סופר', ש'מפרא דאתרא' יכול לשמש כסנדק עבור יתר מאח אחד, כשם שהכהן הגדול יכול להקטיר קטרת כרצונו. ואף כאן: יוסף היה השליט על הארץ, 'מפרא דאתרא', ולכן התר לו להיות סנדק לשני אחים.

חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזַּק

פ"ה פסוקים פ"ה אל פה סימן חסלת פרשת ויחי

הפטרה לפרשת ויחי לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קסד

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויחי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ח' טבת מפרק מד עד סוף פרק מח</p>	<p>יום ראשון - ה' טבת מפרק כט עד סוף פרק לד</p>
<p>יום חמישי - ט' טבת מפרק מט עד סוף פרק נד</p>	<p>יום שני - ו' טבת מפרק לה עד סוף פרק לח</p>
<p>יום שישי - י' טבת מפרק נה עד סוף פרק נט</p>	<p>יום שלישי - ז' טבת מפרק לט עד סוף פרק מג</p>
<p>שבת קודש - י"א טבת פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה</p>	

יום ראשון ה' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' י, פרק ו והנה זה... עד עמ' 20, תבירו דרוחא כו'.

1 פְּרָק ו. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שהנפש האלקית שבכל
 2 אחד מישראל, מורכבת מעשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים:
 3 "שכל", ו"מדות". שלשת כוחות ה"שכל" מהווים מקור ל"מדות" (לרגש);
 4 על-ידי התבוננותו והתעמקותו של האדם, בגדלותו של הקב"ה – נוצרת
 5 בו "מדה" רגשית, יראה
 6 מהקב"ה או אהבה אליו. כן
 7 הסביר רבנו הזקן, שלכל נפש 1
 8 אלקית – שלשה "לבושים": 2
 9 מחשבה, דיבור ומעשה, של 3
 10 תורה ומצוות, בהם מתלבשת 4
 11 הנפש האלקית. "לבושים" 5
 12 אלה הם למעלה בדרגתם מן 6
 13 הנפש עצמה, מאחר שהתורה 7
 14 והקב"ה הם דבר אחד ממש, 8
 15 וכשהיודי לומד תורה ומקיים 9
 16 מצוות – הוא מתקשר עם 10
 17 הקב"ה. במיוחד כשהוא לומד 11
 18 ומבין תורה, שהמעלה שבכך, 12
 19 היא כפולה: האור האלקי
 20 מקיף את הנפש, והנפש מקיפה את האור האלקי של תורה.
 21 בפרק הששי, אותו נתחיל ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שגם לנפש הבהמית
 22 – שהיא הצד המנוגד של הנפש האלקית (כמבואר בפרק א.) – עשרה
 23 כוחות ושלשה לבושים, ומאחר שהנפש הבהמית היא נפש של "קליפה",
 24 הרי שכוחותיה הן כוחות של טומאה, ולבושיה – גם כן לבושים טמאים.
 25 וכשהנפש מתלבשת בלבושים אלה – היא נעשית בעלת דרגה נחותה
 26 יותר מאשר היא עצמה. ביחס למשמעות המושג "קליפה", הערנו בפרק
 27 ראשון, שלמרות שהכל נברא ומקבל חיותו מאלקות, הרי כדי שתהיה
 28 לאדם אפשרות של בחירה בין טוב לרע, וכדי שהאדם יהיה כפי שעליו
 29 להיות, על-ידי עבודה ויגיעה עצמית, ויהיה זכאי לשכרו – יצר הקב"ה
 30 כוחות של טומאה, המכסים ומסתירים על החיות האלקית שבכל דבר
 31 ונברא. כוחות מסתירים אלה, נקראים "קליפה": כשם שהקליפה מכסה
 32 ומסתירה על הפרי, כך מסתירים כוחות הטומאה, על חיות הקדושה
 33 שבפנימיות כל דבר. קליפות אלה נחלקות לשתי מדריגות, אחת למטה
 34 מהשניה: מדריגה אחת בקליפה נקראת – "נוגה", זוהי קליפה שיש בה
 35 גם טוב, ואותם הדברים ה"מושכים" את חיותם דרך ה"הסתרה" של
 36 אותה קליפה – אפשר לנצל אותם גם לטוב וגם לרע. כפי שזה ביחס לכל
 37 דבר גשמי שאפשר לקיים בו מצוה, ואז הוא נהפך לקדושה, ואפשר
 38 לעשות בו, חלילה, עבירה, ואז הוא יורד למדריגה נמוכה יותר.
 39 המדריגה השניה שבקליפה היא טמאה לגמרי ואין בה טוב כלל,
 40 והדברים ש"מושכים" את חיותם דרך קליפה זו, שאין בה, כאמור, טוב
 41 כלל, אי אפשר שיהפכו לקדושה, או אף לנצל אותם בענינים טובים.
 42 דברים שהם אסורים באכילה – אינם יכולים להיחפך לקדושה (אבל
 43 אפשר לנצל אותם לעניני קדושה) ודברים אסורים בהנאה – אין
 44 אפשרות גם לנצל אותם לטוב.

ליקוטי אמרים

פרק ו והנה זה לעומת זה עשה אלהים כי כמו
שנפש האלהית כלולה מעשר
ספירות קדושות ומתלבשת בשלשה לבושים קדושים
כך הנפש דסטרא אחרא מקליפות נוגה המלוכשת
בדם האדם כלולה מעשר כתרין דמסאבותא שהן
שבע מדות רעות הבאות מארבע יסודות רעים הנ"ל
ושכל המולידן הנחלק לשלש שהן חכמה בינה ודעת
מקור המדות כי המדות הן לפי ערך השכל כי הקטן
חושק ואוהב דברים קטנים פחותי הערך לפי ששכלו
קטן וקצר להשיג דברים יקרים יותר מהם. וכן מתכעס
ומתקצף מדברים קטנים וכן בהתפארות ושאר מדות
ועשר בחי' אלו הטמאות כשאדם מחשב בהן או

45 והנה, זה לעומת זה עשה אלהים. – הנפש הבהמית
 46 וכוחותיה ולבושיה הם ההיפך, הצד המנוגד, לעומת הנפש
 47 האלקית וכוחותיה ולבושיה. כי כמו שנפש האלהית כלולה
 48 מעשר ספירות קדושות, – עשרה הכוחות, המכונים לעשר
 49 הספירות, ומתלבשת
 50 בשלשה לבושים
 51 קדושים, – מחשבה,
 52 דיבור ומעשה של תורה
 53 ומצוות, כך הנפש
 54 דסטרא אחרא – הנפש
 55 של ה"סטרא אחרא", הצד
 56 שכנגד (משמעות המושג
 57 "סטרא אחרא" יוסבר
 58 להלן) מקליפות נגה –
 59 מהקליפות הנקראות
 60 "נוגה", שכפי שכבר
 61 הסברנו, יש בהן גם טוב,
 62 המלכשת בדם האדם, –
 63 הנפש המלוכשת, כמוזכר
 64 בפרק ראשון, בדם האדם להחיות את גופו, גם נפש זו כלולה
 65 – ומורכבת, מעשר דמסאבותא, – מעשרה "כתרים"
 66 של טומאה (מעשרה כוחות שבלשון הקבלה נקראים בשם
 67 "כתרין" – "כתרים"). שהן: – עשרה כוחות אלה: שבע מדות
 68 רעות – כגון: מדת ה"חסד" שבטומאה מתבטאת בתאוה, מדת
 69 ה"גבורה" – בכעס, מדת ה"תפארת" – בהתפארות, וכך הלאה,
 70 הנאות מארבע יסודות רעים הנזכרים לעיל, – בפרק
 71 הראשון, שכשם שכל דבר מורכב מארבעה יסודות: אש, רוח,
 72 מים ועפר, כך מורכבת גם הנפש הבהמית מארבעה יסודות
 73 רוחניים, ובהיותה נפש של קליפה – יסודותיה רעים, ומהם
 74 באות כל המדות הרעות, ושכל המולידן הנחלק לשלש, שהן
 75 חכמה בינה ודעת – מקור המדות; – מדוע הן מקור למדות?
 76 כי המדות הן לפי ערך השכל, – כשה"שכל" גדול יותר –
 77 ה"מדות" מופנות לדברים נעלים יותר, ואם ה"שכל" קטן יותר –
 78 ה"מדות" הן לדברים נמוכים יותר. כי תקטן – הילד הקטן,
 79 חושק ואוהב דברים קטנים פחותי הערך, לפי ששכלו קטן
 80 וקצר להשיג דברים יקרים יותר מהם, – הרי, שמדת החסד,
 81 המתבטאת בתאוה ואהבה, מופנית בילד הקטן לדברים פעוטים
 82 ופחותי ערך, מכיון ששכלו קטן. וכן – במדת הגבורה, מתכעס
 83 ומתקצף מדברים קטנים, וכן בהתפארות – מדת התפארת,
 84 ושאר מדות. – הרי, שהשכל פועל בהתגלותן של המדות
 85 ומודד אותן באיזו צורה תהינה. משום כך נקראים שלשה
 86 כוחות השכל – "מקור" לשבע המדות. ועשר פחינות אלו
 87 הטמאות, שאדם מחשב בהן – כשאדם חושב מחשבות
 88 הנובעות מאחד מעשרת הכוחות האמורים, וכגון: כשהוא חושב

1. קהלת ז, יד. ראה זוהר חלק ג מז, ב. 2. שם, מא, א; ע, א. 3. רואים אנו בלשונו של רבנו הזקן, שביחס לנפש האלקית, הוא אומר,

- 1 איך להשיג דבר מטויים שהוא תאב לו, וכדומה, או מְדַבֵּר –
 2 דיבורים הבאים מאחד מעשרת הכוחות האמורים, או עוֹשֶׂה –
 3 בכוח המעשה שלו, פעולה המשמשת אחד מעשרה הכוחות
 4 האמורים, הרי מְחַשְׁבֵתוֹ שְׂבַחְחוֹ וְדַבְרוֹ שְׂבַפְיוֹ וְכַח
 5 הַמַּעֲשִׂי שְׂבִידוֹ וְשֶׁאֵר
 6 אֲכָרְיוֹ, נִקְרָאִים "לְבוּשֵׁי
 7 מְסָאָבוֹ" – לבושים לא
 8 נקיים, לְעֵשֶׂר פְּחִינּוֹת
 9 אֵלוֹ הַמְּמָאוֹת,
 10 שְׂמַת־לְבָשׁוֹת בְּהֵן בְּשַׁעַת
 11 מַעֲשֵׂה אוֹ דְבַר אוֹ
 12 מְחַשְׁבֵת. – אלו הם
 13 המחשבות, הדיבורים
 14 והמעשים שהם לבושי
 15 הנפש הבהמית? ביחס לנפש האלקית, יודעים אנו, שיש לה
 16 מחשבות, דיבורים ומעשים שהם לבושיה, והם, כמוסבר לעיל,
 17 המחשבה, הדיבור והמעשה בתורה ומצוות. בהתאם לכך,

ליקוטי אמרים

- מְדַבֵּר אוֹ עוֹשֶׂה הרי מחשבתו שבמוחו ודבורו שבפיו
 וכח המעשיי שבידיו ושאר איבריו נקראים לבושי
 מסאבו לעשר בחי' אלו הממאות שמתלבשות בהן
 בשעת מעשה או דבור או מחשבה והן הם כל
 המעשים אשר נעשים תחת השמש אשר הכל הכל
 ורעות רוח וכמ"ש בזהר בשלח שהן תבירו דרוחא
 כו'
 של תורה, או כדי לעבוד את השי"ת, אֲשֶׁר "הַכֹּל הַכֹּל וְרַעוּת
 רוּחַ", וְכַמוֹ שְׂבַתוֹב בְּזֶהַר בְּשַׁלַּח, שֶׁהֵן "תְּבִירוֹ דְרוּחָא
 כו'", – דברים שרוח הקדושה שבורה בהם.

יום שני ו' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 20, וכן כל הדבורים וכל ... עד עמ' 20, כבתחלה מקודם שנברא.

- 35 וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים וְכָל הַמְּחַשְׁבוֹת אֲשֶׁר לֹא לָהּ הַמָּה
 36 וְלִרְצוֹנוֹ וְלַעֲבוּדָתוֹ, – וממילא הם לשם הנפש הבהמית. שֶׁהֵיוּ
 37 פְּרוּשׁ לְשׁוֹן "סְטְרָא אַחְרָא", – זו משמעות הביטוי "סטרא
 38 אחרא", פְּרוּשׁ צִד אַחֵר, – "סטרא" בלשון ארמית – צד,
 39 "אחרא" – אחר, שְׂאִינוֹ
 40 צִד הַקְּדוּשָׁה. – אם זה
 41 אינו צד הקדושה, הרי זה
 42 צד אחר "סטרא אחרא",
 43 הרי שכל דבר שאינו
 44 קדושה – הוא "סטרא
 45 אחרא". ומהו צד
 46 הקדושה? – וְצִד הַקְּדוּשָׁה
 47 אֵינוֹ אֵלָא הַשְּׂרָאָה
 48 וְהַמְּשַׁבֵּה מִקְדְּשָׁתוֹ שֶׁל
 49 הַקְּדוּשֶׁת־בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵין
 50 הַקְּדוּשֶׁת־בְּרוּךְ־הוּא שׂוֹרָה אֵלָא עַל דְּבַר שְׂבַמְלֵל אֲצֵלוֹ
 51 יִתְבָּרַךְ, בֵּין בְּפַעַל מַמְשׁ – שגם בחיצוניות ניכר שהוא בטל,
 52 בְּמַלְאכִים עֲלִיוֹנִים, – כמו מלאכים שעומדים תמיד

ליקוטי אמרים

- וכן כל הדבורים וכל המחשבות אשר לא לה' המה
 ולרצונו ולעבודתו שזהו פי' לשון סטרא אחרא פי' צד
 אחר שאינו צד הקדושה וצד הקדושה אינו אלא השראה
 והמשכה מקדושתו של הקב"ה ואין הקב"ה שורה
 אלא על דבר שבטל אצלו יתב' בין בפועל ממש
 כמלאכים עליונים בין בכח ככל איש ישראל למטה
 שבכחו להיות בטל ממש לגבי הקב"ה במסירת נפשו
 על קדושת ה'. ולכן אמרו רז"ל שאפי' אחד שיושב
 בנשמתו, הוא תמיד מסור להקב"ה, אלא שזה מתגלה בזמן של
 "מסירות נפש". מכיון שכך – שורה בכל יהודי קדושתו של
 הקב"ה. וְלִבְנֵי אֲמָרוֹ רַו"ל⁶, שְׂאֵפְלוֹ אֲחֵד שְׂיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק

לעיל בפרק השלישי - בתחילה שלשה כוחות השכל, ולאחר מכן את שבעת המדות, והוא מסביר שהשכל הוא "מקור" המדות, מפני שהמדות נולדות מהשכל. ואילו כאן, ביחס לנפש הבהמית, הוא מזכיר בתחילה את המדות ולאחר מכן את השכל, ומסביר שהשכל הוא "מקור" המדות, מפני שהמדות הן לפי ערך השכל. טעם השינוי בלשון הוא, שכן, יש הבדל יסודי בין השכל והמדות של הנפש האלקית לבין השכל והמדות של הנפש הבהמית: עיקר מהותה של הנפש האלקית, הוא שכל, ולכן היא נקראת "אדם". שהוא תואר השכל. והמדות נובעות מהשכל, כלומר: התעמקותו בגדולתו של הקב"ה יוצרת בו אהבה להקב"ה, או יראה מפניו. ואילו עיקר מהותה של הנפש הבהמית, היא מדות, והמדות בה הן טבעיות - יש לה משיכה לעינוגים גופניים, ואין היא צריכה להתבונן ב"טוב" של התאוות, כדי לרצות אותן, כי בטבעה היא נמשכת לכך. וכך גם בשאר המדות. השכל של הנפש הבהמית ממש רק כעזר בהתגלות המדות, ולכן: כפי מדריגתו הכללית של השכל - כך היא מדריגת המדות. ומשום כך מונה כאן רבנו הזקן את המדות בתחילה, ואומר שהשכל נקרא "מקור" למדות - רק מחמת שהמדות הן לפי ערך השכל. 4. קהלת א, יד. 5. חלק ב בנט, א. 6. אבות פרק ג. משנה ו.

36 מושפעת לצד הקדושה, הרי זו השפעה פנימית, שהקב"ה רוצה, 37 כביכול, להשפיע לו. ואילו ההשפעה המושפעת ל"סטרא 38 אחרא", לצד שלא מן הקדושה, הרי זו השפעה חיצונית בלבד, 39 בלי רצון פנימי, והיא נקראת "בחינת אחוריים", שְׂיֹרְדִים

40 מְדַרְגָה לְמַדְרָגָה –

41 ממדרגה למדרגה עליונה

42 לתחתונה, רַבְבוּת

43 מְדַרְגוֹת, בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת

44 הַעוֹלָמוֹת דְרָךְ עֲלָה

45 וְעֲלוֹל – דרך סיבה

46 (הגורם) ומסובב

47 (התוצאה), וכפי שהוסבר

48 כבר, כשהמדריגה

49 העליונה היא סיבה וגורם

50 למדרגה התחתונה

51 הבאה ממנה. אך, בצורה

52 זו, יש עדיין ערך ושייכות

53 בין המדרגה התחתונה

54 לעילתה, שהיא המדרגה

55 העליונה, ואילו כאן ישנם נוסף על כך וְצִמְצוּמִים רַבִּים, –

56 המדרגה הבאה אחרי הצמצום, יורדת כל כך, שאין לה ערך

57 כלל למדרגה שלפני הצמצום, והחיות של קדושה האמורה

58 ירדה כל כך, עַד שְׁנַתְמַעֵט כָּל כֹּף הָאוֹר וְהַחַיּוֹת, מְעוֹט אַחַר

59 מְעוֹט, עַד שִׁיכּוֹל לְהַתְצַמֵּם וּלְהַתְלַבֵּשׁ בְּבַחֲנֵינָה נְלוֹת –

60 החיות שמן הקדושה, נמצאת בגלות באותו דבר שהיא מחיה.

61 היינו: הדבר אינו בטל לחיות שלו כפי הנדרש, אלא הוא

62 "מושל" על החיות; למשל: אדם הנמצא בגלות – יש על גביו מי

63 שמושל עליו, והוא אינו יכול לגלות את כוחותיו ולפעול

64 כרצונו. החיות שמן הקדושה היא בבחינת גלות תוֹךְ אוֹתוֹ דְבַר

65 הַנְּפַרְדָּה, – מן הקדושה ובו מתלבשת החיות לְחַיּוֹתוֹ –

66 לחיות את הדבר הנפרד, וְלִקְיָמוֹ מֵאֵין לִישׁ, שֶׁלֹּא יַחְזוֹר

67 לְחַיּוֹת אֵין וְאִפְסֵם כְּבַתְחִלָּה מִקְדָּם שֶׁנִּבְרָא. – הרי, שכל דבר

68 שאינו בטל להקב"ה, ובהרגשתו הוא כדבר נפרד – מקבל את

69 חיותו, לא מפנימיות הקדושה בלבד, אלא רק על-ידי

70 התלבשותה בהרבה לבושים וצמצומים.

1 כְּתוּרָה - שְׂכִינָה שְׂרוּיָה כו', – עליו. שכן, כשיהודי לומד 2 תורה, ניכרת התבטלותו אל הקב"ה גם בחיצוניותו: הוא משקיע 3 את שכלו, להבין רצונו וחכמתו של הקב"ה – והשכינה שורה 4 אז עליו. וְכָל בֵּי עֲשָׂרָה שְׂכִינָתָא שְׂרִיאָא⁷ לְעוֹלָם. – במקום

5 שעשרה יהודים נמצאים

6 יחד, גם כשאינם לומדים

7 אז תורה, שורה שם

8 השכינה תמיד. שכן, 1

9 עשרה יהודים יחד הם 2

10 עדה שלימה, ועדה 3

11 שלימה היא כלי 4

12 להשראת השכינה. 5

13 אֶכֶל כָּל מַה שְׂאִינוּ בְּטַל 6

14 אֶעְלוֹ יְהַפְרֵךְ, אֵלֶּא הוּא 7

15 דְבַר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ – 8

16 הוא נראה כאילו הוא 9

17 דבר נפרד לעצמו, אֵינּוּ 10

18 מְקַבֵּל חַיּוֹת מִקְדָּשׁוֹ 11

19 שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא –

20 אלא, מהיכן הוא מקבל את חיותו? הרי מן ההכרח שכל דבר

21 יקבל את חיותו מן הקדושה, כמו שכתוב⁸: "ואתה מחיה את

22 כולם", אלקות וקדושה מחיה את הכל – מסביר רבנו הזקן,

23 שה"נפרד", זה שאין בו ביטול להקב"ה, אינו מקבל חיות

24 מהפנימיות של הקדושה, כי אם מחיצוניותה בלבד, אחרי שהיא

25 עוברת ויורדת דרך הסתרות רבות. זהו מה שהוא אומר: "אינו

26 מקבל חיות", מִבְּחִינַת פְּנִימִית הַקְדוּשָׁה וְמַהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ

27 בְּכַבּוּדָה וּבְעֲצָמָה, אֵלֶּא מִבְּחִינַת אַחֲרָיִים, – כפי שיוסבר

28 להלן, בפרק כ"ב, משמעותה של השפעה פנימית היא, לתת

29 למישהו דבר מתוך רצון עצמי טוב, ואילו השפעה בבחינת

30 אחוריים – היינו: כשנותנים דבר למישהו בגלל סיבה צדדית

31 ולא מתוך רצון טוב. למשל: כשמישהו נותן דבר לשונאו, הריהו

32 מפנה את פניו ממנו. פניו של אדם מסמלים את פנימיותו, וכשם

33 שפנימיותו של האדם אינה מתבטאת במתנה שהוא נותן

34 לשונאו, ומשום כך הוא מפנה ממנו גם את פניו הגשמיות

35 בשעת מעשה – כך גם ביחס להשפעה אלקית: כשהשפעה

ליקוטי אמרים

ועוסק בתורה שכינה שרויה כו' וכל בי עשרה שכינתא שריא לעולם אבל כל מה שאינו בטל אצלו ית' אלא הוא דבר נפרד בפני עצמו אינו מקבל חיות מקדושתו של הקב"ה מבחי' פנימית הקדושה ומהותה ועצמותה בכבודה ובעצמה אלא מבחי' אחוריים שיוורדים ממדרגה למדרגה רבבות מדרגות בהשתלשלות העולמות דרך עלה ועלול וצמצומים רבים עד שנתמעט כל כך האור והחיות מיעוט אחר מיעוט עד שיכול להתצמצם ולהתלבש בבחי' גלות תוך אותו דבר הנפרד להחיותו ולקיימו מאין ליש שלא יחזור להיות אין ואפס כבתחלה מקודם שנברא

יום שלישי ז' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 20, ולכן נקרא עולם הזה... עד עמ' יא, שם סוף פ"ה:

78 וְלִבְּנֵי נִקְרָא עוֹלָם הַזֶּה וּמְלֹאוֹ, עוֹלָם הַקְּלִיפּוֹת וְסִטְרָא לְעֲצָמוֹ, כְּמִצִּיאוֹת נִפְרֵדָת, וְלֹא נִרְאָה בּוֹ הַבֵּיטוּל לְהַקְב"ה, לִכֵּן

79 הוּא נִקְרָא עוֹלָם שֶׁל

80 קְלִיפּוֹת וְסִטְרָא אַחְרָא,

81 וְלִבְּנֵי כָּל מַעֲשֵׂה עוֹלָם

82 הַזֶּה קָשִׁים וְרָעִים,

83 וְהַרְשָׁעִים גּוֹבְרִים בּוֹ,

84 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים'

ליקוטי אמרים

ולכן נקרא עולם הזה ומלואו עולם הקליפות וסטרא אחרא ולכן כל מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו כמ"ש בע"ח שער מ"ב סוף פ"ד* אלא שהקליפות

79 אַחְרָא. – למרות

80 שהקדושה היא היא

81 המחיה גם את העולם¹²

82 הזה, אלא מכיון 13

83 שהעולם-הזה הגשמי 14

84 מרגיש את עצמו כדבר 15

7. סנהדרין לט, א. 8. בתפילת "ויברך דוד".

46 הבהמית, אלא בצד ההפכי, והיינו: לבושים אלה של הנפש
47 הבהמית, הם במדרגה תחתונה יותר מאשר נפש זו עצמה, והם
48 מורידים את נפש הבהמית למדרגה תחתונה יותר מאשר היא
49 עצמה. ורבנו הזקן בא להסביר להלן, שב'קליפה' עצמה ישנן

50 שתי מדרגות, אחת
51 למטה מהשניה, ואשר בין

52 לבושי הנפש הבהמית,
53 ישנם לבושי מחשבה,

54 דיבור ומעשה של עבירות
55 – והם למטה בהרבה

56 במדרגתם מאשר הנפש
57 הבהמית עצמה. שכן, נפש

58 זו היא מ'קליפת נוגה',
59 שיש בה עדיין גם מהטוב,

60 ואילו לבושי העבירות הם
61 מאותן "קליפות" שאין בהן

62 מהטוב כלל, ועלידי
63 התלבשות הנפש

64 בלבושים אלה – היא
65 יורדת למדרגה תחתונה

66 יותר מאשר היא עצמה:
67 אלא שתקלפות הן

68 נחלקות לשתי מדרגות,
69 זו למטה מזו. המדרגה התחתונה, היא שלש קלפות

70 הטמאות ורעות לגמרי, ואין בהם טוב כלל, ונקראו
71 במרכבת יחזקאל¹⁰ – ב"מרכבה" שזחה יחזקאל הנביא, בה

72 נזכרים הדברים המכסים על אלקות, ביניהם, שלשה דברים
73 המרמזים על שלש קליפות אלו, והן נקראות שם: "רוח סערה"

74 ו"ענן גדול וגו'". – ו"אש מתלקחת". שלש אלו הן שלש
75 הקליפות הטמאות לגמרי ואין בהן מהטוב כלל. ומהן – משלש

76 קליפות אלו. נשפעות ונמשכות נפשות כל אמות העולם,
77 וקיום גופם, – נוסף על החיות מהנפש המחיה את הגוף, יש

78 לגוף גם קיום עצמי, ונפשות כל בעלי חיים הטמאים
79 ואסורים באכילה, וקיום גופם, וקיום וחיות כל מאכלות

80 אסורות מהצומח, כמו ערלה – פירות הצומחים על עצים
81 שעדיין לא מלאו להם שלש שנים, וכלאי הכרם – תבואה

82 שנורעה במעורב עם ענבים, כו', – כל מה שאסור באכילה,
83 וכמו שכתוב ב'עין חיים' שער מט פ'ק ו', – שכל הדברים

84 האמורים מקבלים חיותם משלש קליפות אלו. וכן קיום וחיות
85 כל המעשה דבור ומחשבה של כל שם"ה לא תעשה –

86 שלש מאות ששים וחמש מצוות ה"לא תעשה" שהתורה אסרה
87 לעשות, לדבר ולחשוב, וענפיהן, – הדברים שאסרו החכמים

88 בתור "ענפים" לאיסורים שמן התורה. הנה כל אלה מקבלים
89 חיותם וקיומם משלש הקליפות הטמאות לגמרי, כמו שכתוב

90 שם – ב"עין חיים", סוף פ'ק ה: – הרי, שמחשבה, דיבור

1 שער מב סוף פ'ק ד. הגהה – ב"הגהה" הבאה, עומד רבנו
2 הזקן על כך, שהעולם הזה נקרא עולם של "קליפות" ו"סטרא

3 אחרא", למרות שהקב"ה נמצא הרי בכל מקום, גם בעולם-זה,
4 וכמו שמוסבר ב"קבלה" שזחה ה"אור אין סוף" המתלבש בעשר

5 הספירות של ארבעה
6 העולמות: אצילות,

7 בריאה, יצירה, עשייה,
8 ועליהן מלא גם עולמנו,

9 העולם-הזה, ב"אור אין
10 סוף" – אך, אין זה סותר

11 לעובדה שהעולם-הזה
12 נקרא עולם של "קליפות"

13 ו"סטרא אחרא": [עם
14 היות פתוח – למרות

15 שישנן בעולם-הזה, עשר
16 ספירות דעשיה דקדושה,

17 – שכן, עולם העשיה
18 כלול בו גם עולמנו אנו,

19 העולם-הזה הגשמי, וגם
20 עולם העשיה הרוחני,

21 ועשר הספירות של עולם
22 העשיה של קדושה

23 נמצאות גם בעולמנו,
24 וכמו שכתוב ב'עין חיים' שער מג, ובתוך עשר ספירות

25 דעשיה אלו הן עשר ספירות דיצירה, ובתוכן – בעשר
26 הספירות של יצירה, עשר ספירות דבריאה, ובתוכן – בעשר

27 הספירות של בריאה, עשר ספירות דאצילות, שבתוכן –
28 בעשר הספירות דאצילות, אור אין-סוף ברוך-הוא; ונמצא

29 אור אין-סוף ברוך-הוא מלא כל הארץ הלזו התחתונה,
30 על ידי התלבשותו בעשר ספירות דארבע עולמות:

31 אצילות-בריאה-יצירה-עשיה, כמו שכתוב ב'עין חיים' שער
32 מז פ'ק ב ובספר גלגולים פ'ק כ: [– ולמרות זאת, מבלי

33 הבט ש"אור אין סוף" מלא גם בעולם-הזה, אין הוא בטל
34 להקב"ה, ונראה כדבר נפרד, כ"מציאות" לעצמה, ולכן נקרא

35 העולם-הזה עולם של קליפות ו"סטרא אחרא", שכן, קדושה
36 מסמלת רק מה שבטל להקב"ה, כשחסר ביטול זה להקב"ה – זה

37 נקרא "סטרא אחרא". עד כאן הוסבר שהמחשבות, דיבורים
38 ומעשים שאין מטרם – קדושה, נקראים "סטרא אחרא", והם

39 לבושיה של הנפש הבהמית. ולפי זה יוצא שלבושים אלה של
40 הנפש הבהמית, הם באותה מדרגה כמו הנפש הבהמית עצמה,

41 היא – נפש של "קליפה", וגם לבושיה הם מ"קליפה" ו"סטרא
42 אחרא". ברם, בהיותם ההיפך מלבושי הנפש האלקית, וכפי

43 שכבר הוסבר, מדרגתם של לבושי הנפש האלקית, היא
44 למעלה ממדרגת הנפש האלקית עצמה, והם גורמים עליה

45 במדרגת נפש זו, צריכים הרי לומר כך גם ביחס ללבושי הנפש

ליקוטי אמרים

הגהה

עם היות בתוכו עשר ספי'
דעשיה דקדושה וכמ"ש בע"ה שער
מ"ג ובתוך עשר ספי' דעשיה אלו הן
עשר ספי' דיצירה ובתוכן עשר ספי'
דבריאה ובתוכן עשר ספי' דאצילות
שבתוכן אור א"ם ב"ה ונמצא אור
א"ם ב"ה מלא כל הארץ הלזו
התחתונה על ידי התלבשותו בעשר
ספי' דארבע עולמות אבי"ע כמ"ש
בע"ה שער מ"ז פ"ב ובספר גלגולים
פרק ב':

וקיום גופם וקיום וחיות כל מאכלות אסורות
מהצומח כמו ערלה וכלאי הכרם כו' וכמ"ש בע"ה
שער מ"ט פ"ו וכן קיום וחיות כל המעשה דבור
ומחשבה של כל שם"ה לא תעשה וענפיהן כמ"ש
שם סוף פ"ה:

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע אם עפ"ז הרי גם באוכל סתם כן הוא. וכ"מ בקונ' עה"ח פ"ג (עכ"פ - מפני שמביאו כו')
ובתניא פ"ג: שנתחזק יותר. ומ"ש לקמן דרך "ולא עדיפי", אולי י"ל מפני שסו"ס הם בסוג א'. ובל' קיצור תניא פ"ז - בערכה". 10.
יחזקאל א, ד.

5 עצמה, והם גורמים לה ירידה. זהו פירוש מדוייק לביטוי "זה
6 לעומת זה", הצד ההפכי של הנפש האלקית, בה, לבושי:
7 מחשבה, דיבור ומעשה בתורה ובקיום המצוות, הם למעלה
8 במדרגה, מנפש זו עצמה וגורמים לה עליה.

1 ומעשה של איסור, נובעים מהמדרגה התחתונה יותר
2 שבקליפות. ואילו הנפש הבהמית, הרי כפי שנאמר בפרק
3 הראשון, וכמו שיוסבר להלן, היא מקליפת נוגה, שיש בה עדיין
4 מן הטוב. מכאן – שהלבושים הם למטה במדרגה מהנפש

יום רביעי ח' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' יא, פרק ז אך נפש... עד עמ' 22, וברחי רבנן.

47 החיונית הבהמית בעצמה, והכל כאשר לכל – הנפש
48 ומעשיה, דיבורה ומחשבתה, נשפע ונמשך ממדרגה השנית
49 שבקליפות וסמרא אחרא, שהיא – בסדר הקליפות, קליפה
50 רביעית הנקראת "קליפת נגה", – משום שמאיר בה עדיין
51 אור הקדושה, שבעולם
52 הזה, הנקרא "עולם
53 העשיה", רבו ככלו רע,
54 רק מעט טוב מערב
55 בתוכה – שכן, קליפת
56 "נוגה" המעורבת טוב ורע,
57 קיימת גם בעולמות
58 עליונים יותר, אלא שיש
59 הבדל בין עולם לעולם:
60 בעולם אחד מהווה
61 ה"טוב" – הרוב, וה"רע" –
62 המיעוט, כן מובדל שם
63 הרע מהטוב. בעולם אחר,
64 הטוב והרע, של קליפת
65 "נוגה", הוא מחצה על
66 מחצה, מחצית טוב
67 ומחצית רע. וישנו עוד
68 עולם בו קליפת "נוגה"
69 היא ברובה רע ורק
70 מיעוטה טוב. ואילו בעולם
71 הזה, כמעט כל כולה של

9 פרק ז. אך נפש החיונית הבהמית שבישראל שמצד
10 הקליפה, המלבשת בדם האדם – להחיות אותו בחיים
11 גופניים, כנוצר לעיל, ונפשות בהמות וחיות ועופות ודגים
12 טהורים ומתרים באכילה, – עלפי דין תורה, וקיום וחיות
13 כל הדומם וכל הצומח
14 המתר באכילה, וכן
15 קיום וחיות כל המעשה
16 דבור ומחשבה בעניני
17 עולם הזה שאין בהם
18 צד אסור, – שיהיה אסור
19 לעשותם, לדבר או
20 להרהר בהם, לא שיש
21 ולא ענף משם"ה מצות
22 לא תעשה וענפיהו
23 דאורייתא ודרבנן, –
24 כשבמחשבות, בדיבורים
25 ובמעשים, אין צד של
26 איסור כלל, רק שאינן
27 לשם שמים – הרי, כל
28 מעשיו, דיבוריו
29 ומחשבותיו של יהודי,
30 צריכים להיות לשמו של
31 הקב"ה. למשל: כשיהודי
32 אוכל, צריכה אכילתו
33 להיות כדי שיהיה לו כוח

ליקוטי אמרים

פרק ז אך נפש החיונית הבהמית שבישראל

שמצד הקליפה המלוכשת בדם
האדם כנ"ל ונפשות בהמות וחיות ועופות ודגים טהורים
ומותרים באכילה וקיום וחיות כל הדומם וכל הצומח
המותר באכילה וכן קיום וחיות כל המעשה דבור
ומחשבה בעניני עוה"ז שאין בהם צד אסור לא שיש
ולא ענף משם"ה מצות לא תעשה וענפיהו דאורייתא
ודרבנן רק שאינן לשם שמים אלא רצון הגוף וחפצו
ותאונו ואפי' הוא צורך הגוף וקיומו וחיותו ממש אלא
שכוונתו אינה לשם שמים כדי לעבוד את ה' בגופו לא
עדיפי מעשה דבור ומחשבות אלו מנפש החיונית
הבהמית בעצמה והכל כאשר לכל נשפע ונמשך
ממדרגה השנית שבקליפות וסמרא אחרא שהיא קליפה
רביעית הנקראת קליפת נוגה שבעולם הזה הנקרא
עולם העשיה רובו ככולו רע רק מעט טוב מעורב
בתוכה [שממנה באות מדות טובות שבנפש הבהמית
שבישראל כמ"ש לעיל] והיא בחי' ממוצעת בין שלש

ללמוד תורה, להתפלל ולקיים מצוה; מסחרו צריך להיות
בכוונה שיהיה בידו לפרנס את משפחתו, לגדל את ילדיו לתורה
ולמצוות, לתת צדקה, גמילות חסדים וכדומה. ברם, כשמטרה
זו נעדרת מן המעשים, הדיבורים והמחשבות שלו, אלא –
מטרתם היא, רצון הגוף וחפצו ותאונו, ואפלו הוא צריך
הגוף וקיומו וחיותו ממש, – בלעדיהם אין הגוף יכול לחיות
ולהתקיים, כמו: אכילה – שהגוף דורש לאכול, ובלעדי האכילה
אין הוא יכול באמת לחיות. מן ההכרח, אמנם, שיעשה זאת,
אלא – מה שחסר כאן, הוא: שפנתו אינה לשם שמים כדי
לעבד את ה' בגופו – ובהתאם למה שאמרנו, צריכה הרי,
כוונתו של יהודי בשעת אכילה, להיות, שיוכל לעבוד את
הש"ת בכוח האכילה הזיא. ברם, כשכוונה זו חסרה, לא
עדיפי – אינם עדיפים, מעשה דבור ומחשבות אלו מנפש

קליפת "נוגה" היא רע וחלק קטנטן הוא טוב. זאת ועוד, חלק
קטנטן זה של טוב – מעורב ברע, [שממנה – ממעט הטוב
שבקליפת "נוגה", באות מדות טובות שפנפנש הבהמית
שבישראל, כמו שנתבאר לעיל]. – בפרק ראשון, שהמדות
הטובות הטבעיות בבני ישראל, כרחמנות וגמילות חסדים, באות
מהנפש הבהמית, שכן, למרות שהנפש הבהמית היא מן
הקליפה ומן הרע – כיצד, איפוא, באות ממנה מדות טובות? –
אלא, מכיון שהיא באה מקליפת "נוגה", שיש בה גם טוב, הרי
מאותו טוב שבנפש הבהמית, נובעות המדות הטובות הטבעיות
שבטבע בני ישראל. ומכיון שבקליפת "נוגה" מעורב הטוב עם
הרע – יש ביכולת האדם, להשתמש במעשים, בדיבורים
ובמחשבות הנמשכים ממנה, גם לטוב וגם לרע, כפי שיוסבר
להלן, שאותו דבר עצמו אם הוא נעשה לשם שמים – הוא

ללמוד תורה, להתפלל ולקיים מצוה; מסחרו צריך להיות
בכוונה שיהיה בידו לפרנס את משפחתו, לגדל את ילדיו לתורה
ולמצוות, לתת צדקה, גמילות חסדים וכדומה. ברם, כשמטרה
זו נעדרת מן המעשים, הדיבורים והמחשבות שלו, אלא –
מטרתם היא, רצון הגוף וחפצו ותאונו, ואפלו הוא צריך
הגוף וקיומו וחיותו ממש, – בלעדיהם אין הגוף יכול לחיות
ולהתקיים, כמו: אכילה – שהגוף דורש לאכול, ובלעדי האכילה
אין הוא יכול באמת לחיות. מן ההכרח, אמנם, שיעשה זאת,
אלא – מה שחסר כאן, הוא: שפנתו אינה לשם שמים כדי
לעבד את ה' בגופו – ובהתאם למה שאמרנו, צריכה הרי,
כוונתו של יהודי בשעת אכילה, להיות, שיוכל לעבוד את
הש"ת בכוח האכילה הזיא. ברם, כשכוונה זו חסרה, לא
עדיפי – אינם עדיפים, מעשה דבור ומחשבות אלו מנפש

33 בתורה, זאת אומרת, שאכילתו ושתייתו הן בכוונה של קדושה,
 34 או - לא רק שהאכילה היא אמצעי, בכוונה לשם קדושה או
 35 לשם מצוה, אלא שהאכילה עצמה היא מצוה, הוא אוכל בשר
 36 שמן ושותה יין טוב כדי לקיים את המצוה, **בְּשָׂבִיל בְּרִי לְקַיֵּם**
 37 **מִצְוַת עֲנֵן שֶׁנֶּתְּנוּ יוֹם**
 38 **טוֹב** - שכן מצוה לענג
 39 שבת ויום טוב באכילת
 40 בשר ובשתיית יין, הרי, אם
 41 האכילה והשתייה הן לשם
 42 אחת מהכוונות האמורות,
 43 **אִז נִתְּפָרַר חַיּוֹת הַבְּשָׂר**
 44 **וְחַיִּין שְׁהִיָּה נִשְׁפָּע**
 45 **מִקְלִיפַת נְגוּהָ, וְעוֹלָה לַה'**
 46 **פְּעוּלָה וּבְקִרְבָּן; -** כמו
 47 "עולה" וקרבן, שאז החיות
 48 של המעשה שעשה מכוח
 49 האכילה והשתייה -
 50 נכללת בקדושה. וכן - כך
 51 גם בדיבור שאדם מדבר:
 52 אם הם בכוונה של
 53 קדושה, עולה אז החיות

54 שבדיבורים אלה לקדושה, כמו: **הָאוֹמֵר מִלְּתֵא דְבְּרִיחוּתָא** -
 55 המשמיע בדיחה, בכוונה לְפַקֵּחַ דַּעְתּוֹ וּלְשַׂמֵּחַ לְבוֹ לַה'
 56 וּלְתוֹרָתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ, - כדי לעבוד את השי"ת, **שְׂצָרִיכִים לְחַיּוֹת**
 57 **בְּשִׂמְחָה,** - לימוד תורה ועבודת השם צריכים להיות מתוך
 58 שמחה, ולכן הוא משמיע בדיחה, כדי להגביר את השמחה,
 59 **וּכְמוֹ שֶׁעָשָׂה רַבָּא לְתַלְמִידָיו שֶׁאָמַר לְפָנֵיהֶם מִלְּתֵא**
 60 **דְּבְּרִיחוּתָא תְּחִלָּה** - לפני שישב ללמוד עם תלמידיו, היה רבא
 61 אומר לפניהם בדיחה וּבְרַחֲמֵי רַבָּנָן. - ודעתם של תלמידיו
 62 נעשתה בדוחה עליהם, כדי שיוכלו טוב יותר להבין את לימודם.
 63 כשבדיחה נאמרת במטרה כזו, הרי החיות שבמלים אלו הבאה
 64 מקליפת "נוגה", נפרדת מהרע ונכללת בקדושה.

1 מעשה של קדושה, ולהיפך - הוא מעשה של רע, וכך גם בדיבור
 2 או במחשבה. והיא - קליפת "נוגה", **בְּחִינָה מְמַצֵּעַת בֵּין שְׁלֹשׁ**
 3 **קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת לְגַמְרֵי וּבֵין בְּחִינַת וּמְדִרְגַת הַקְּדוּשָׁה. וְלִכֵּן,**
 4 **פְּעָמִים שְׁהִיָּה נִכְלָלַת בְּשְׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב**
 5 **בְּעֵץ חַיִּים שְׁעַר מַט**
 6 **רִישׁ פֶּרֶק דְּבִשְׁם הַהֵר],**
 7 **וּפְעָמִים שְׁהִיָּה נִכְלָלַת** 1
 8 **וְעוֹלָה בְּבְחִינַת וּמְדִרְגַת** 2
 9 **הַקְּדוּשָׁה, דְּהֵינּוּ -** מתי 3
 10 היא נכללת בקדושה? - 4
 11 **בְּשִׂמְחָה מְעֻרְבָה בָּהּ** 5
 12 **נִתְּפָרַר -** ונבדל, **מִתְרַע** 6
 13 **וְגוֹבֵר וְעוֹלָה וְנִכְלָל** 7
 14 **בְּקְדוּשָׁה. -** להסברת 8
 15 הענין, משתמש עתה רבנו 9
 16 הזקן, בדוגמא של מעשה 10
 17 או דיבור, שבהם החיות 11
 18 של המעשה או הדיבור, 12
 19 היא מקליפת "נוגה" 13
 20 כלומר, ישנה כאן 14
 21 האפשרות לנצל אותה גם

22 לטוב וגם לרע, ובשעה שהוא עושה את המעשה בכוונה של
 23 קדושה, היא נכללת בקדושה, ואילו בשעה שהוא עושה את
 24 המעשה לשם תענוג גופו - הוא מוריד את החיות לרע גמור
 25 שמשלש הקליפות הטמאות לגמרי. כְּגוֹן דְּרַחֲמֵי מְשָׁל: הָאוֹכֵל
 26 **בְּשָׂרָא שְׂמֵנָא דְּתוֹרָא** - כשאדם אוכל בשר שור שמן, וְשׁוֹתֵה
 27 **יַיִן מְבִשֵּׁם -** אלא, אין הוא עושה זאת לשם תאוה, כי אם
 28 בכוונה, לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ לַה' וּלְתוֹרָתוֹ, - כדי שיוכל טוב יותר
 29 לעבוד את השי"ת ולהבין טוב יותר תורה, **בְּדָאֵמַר רַבָּא:**
 30 **"חֲמֵרָא וְרִיחָא כּוּ",** - כמו שאמר רבא², יין וריח טוב מרחיבים
 31 דעתו של אדם, שיוכל להבין טוב יותר, ולכן הוא מחפש אחרי
 32 בשר טוב ויין טוב, כדי שתהיה לו הרחבת הדעת להבין טוב יותר

יום חמישי ט' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 22, אך מי שהוא... עד עמ' יב, שיבולע המות לנצח.

75 הבהמית, באות כל המדות הרעות, ותאוה באה מיסוד המים,
 76 הנה על ידי זה יורד חיות הַבְּשָׂר וְחַיִּין שֶׁבְּקִרְבָּן, - שאכל
 77 ושתה, וְנִכְלָל לְפִי שְׁעָה
 78 בְּרַע גְּמוּר שֶׁבְּשֹׁלֵשׁ
 79 קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת, -
 80 שאין בהן טוב כלל, וְגוֹפּוֹ
 81 - של האדם שאכל ושתה
 82 לשם תאוה, נִעְשָׂה לְהֵן -
 83 לקליפות, לְבוֹשׁ וּמְרַבְּבָה
 84 - כמו מרכבה שהיא

ליקוטי אמרים

אך מי שהוא בזוללי
 בשר וסוכאי יין למלאת תאות גופו ונפשו הבהמית
 שהוא בחי' יסוד המים מארבע יסודות הרעים שבה
 שממנו מדת התאוה הנה ע"י זה יורד חיות הבשר והיין
 שבקרבו ונכלל לפי שעה ברע גמור שבשלש קליפות
 הטמאות וגופו נעשה להן לבוש ומרכבה לפי שעה עד

65 **אֲךְ מִי שְׁהוּא בְּזוּלְלֵי בְּשָׂר וְסוּכָאֵי יַיִן,** - הוא זולל בשר
 66 וסוכאי יין, כדי לְמַלְאֵת תְּאוֹת גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית, שְׁהוּא
 67 - התאוה, בְּחִינַת יִסוּד
 68 הַמַּיִם מְאַרְבַּע יְסוּדוֹת
 69 הָרָעִים שָׂבָה - שבנפש 15
 70 הבהמית, שֶׁמִּמֶּנּוּ מֵדַת
 71 הַתְּאוּהָ - כמו שהוסבר 16
 72 בפרק הראשון, 17
 73 שמארבעה היסודות 18
 74 הרעים של הנפש 19
 20

2. יומא עו, ב. 3. פסחים קיז, א. גי' ר"ח.

46 נכללת החיות, לפי שעה, ברע גמור של שלש הקליפות
47 הטמאות לגמרי, עד שהאדם יחזור בתשובה. ברם, כל האמור
48 הוא בשעה שהדבר עצמו מותר בעשיה, אלא שהוא עושה זאת
49 לשם תאוה ולא לשם שמים, מה שאין בן במאכלות אסורות

50 וביאות אסורות, שהן –

51 בהיות הם עצמם דברים

52 אסורים, משלש קליפות

53 הטמאות לגמרי – הם

54 אסורים וקשורים בידי

55 החיצונים – בידי

56 הקליפות שמחוץ לרשות

57 הקדושה, לעולם, ואין –

58 החיות שבדברים אלה,

59 עולים משם –

60 מהקליפות, עד כי יבא

61 יומם – שהקליפות

62 תיעלמנה, ויבלע המות

63 לנצח, כמו שכתוב:

64 "ואת רוח הטמאה

65 אעביר מן הארץ"; –

66 כשהקליפות תיבטלנה,

67 יעלו מהן ממילא ניצוצות

68 הקדושה, או – אפשר

69 הדבר, שגם עתה תצא

70 החיות של הדברים

71 האסורים מהטמאה ותעלה לקדושה, עד שיעשה תשובה

72 גדולה כל כך שזדונות נעשו לו כזכויות ממש, שהיא

73 תשובה מאהבה מעמקא דלבא – כשהתשובה היא מעומק

74 הלב, פאהבה רבה וחשיקה – מתוך חשק, ונפש שוקקה

75 לדבקה בו התורה, וצמאה נפשו לה בארץ עיפה וציה, –

76 הצמאה למים, כך גם נפשו צמאה להשי"ת, להיות כי עד הנה

77 – עד שעה תשובה, היתה נפשו בארץ ציה וצלמות, היא

78 הסטרא אחרא, ורחוקה מאור פני ה' בתכלית, – נפשו

79 רחוקה בתכלית מהאור האלקי הפנימי, ולואת – ולכן, בשעה

80 שעושה תשובה מתוך אהבה רבה, צמאה נפשו – להשי"ת,

81 ביה"ע – חוק יותר, מצמאון נפשות הצדיקים, – שלא

82 חטאו אף פעם. שכן, צדיקים קרובים תמיד אל הקב"ה, והם

83 דומים למי שנמצא תמיד במקום של מים, שם צמאנו אינו חוק

84 כל כך, ואילו מי שנמצא במדבר שממה, מקום שאין בו מים –

85 צמאנו למים הוא חוק בהרבה. כך גם צמאנו של ה"בעל

86 תשובה" לאלקות חוק בהרבה מכפי שהדבר הוא ב"צדיק",

87 במאמרם ז"ל: – כמו שאומרים חכמינו ז"ל: "במקום שבעלי

88 תשובה עומדים בו". – במדרגה בה עומדים בעלי-תשובה,

89 אין ביכולת צדיקים גמורים לעמוד שם. שכן, כאמור חסר

90 בצדיקים אותו צמאון לאלקות, כפי שהוא בעלי-תשובה, שהיו

1 בטלה לגמרי לרוכב עליה, כך גם כאן, נעשה גופו של האדם,
2 בשעת מעשה, כלבוש לקליפה, וכמרכבה – בטל לקליפה, אבל
3 זהו רק לפי שעה. עד אשר ישוב האדם ויחזר לעבודת ה'
4 ולתורתו, – שכן, כשאדם עושה תשובה וחוזר לתורה

5 ולעבודת השם, נפרדת

6 החיות מהקליפות וחוזרת

7 ועולה לקדושה, כי לפי

8 שהיה בשר החר ויין

9 פשר, – והאדם בתאוותו

10 הורידם לשלש הקליפות

11 הטמאות לגמרי, לךך

12 יכולים לחזר ולעלות

13 עמו – יחד עם אותו אדם

14 שאכל ושתה אותם,

15 פשונו לעבודת ה', –

16 שהרי, הוא מנצל או את

17 הכוח שניתוסף לו

18 מהאכילה ומהשתיה,

19 ובאמצעותו הוא לומד

20 תורה ועובר את השי"ת.

21 שזהו לשון "התר"

22 ו"מתר", – דבר שמותר

23 לאכלו או לעשותו נקרא

24 "היתר" או "מותר",

25 שמשמעותם המילולית –

26 התרת קשר, פלומר שאינו קשור ואסור בידי החיצונים –

27 שאינו קשור בידי הקליפות, הנקראות "חיצונים", מפני שהן

28 מחוץ לרשות הקדושה. דבר של היתר אינו נמצא ברשות

29 הקליפות "חיצונים" ואינו קשור בידיו עד כדי כך – שלא

30 יוכל לחזר ולעלות לה'. – דבר של "היתר", אם כי הוא נובע

31 מ"קליפה", יכול לחזור ולהתעלות בקדושה. רק – ברם, גם

32 כשהחיות חוזרת לקדושה, על-ידי שהאדם חוזר בתשובה,

33 שהרשימו ממנו נשאר בגוף, – כשאדם אכל דבר המותר

34 לשם תאוה, ובשעת מעשה נעשה הדבר רע גמור, הרי באותה

35 שעה זה נעשה חלק מגופו – ולכן גם כשאדם חוזר לתורה

36 ולעבודת השם, ומעלה אתו גם את החיות – נשאר עדיין

37 "רושם" מהרע בגופו, ועל פן צריך הגוף לחבוט תקבר, –

38 אחרי מותו, כמו שיתבאר לקמן⁴. – שחיבוט הקבר הוא כמו

39 כל העונשים שלמעלה הבאים כדי לזכך את הנשמה, וחיבוט

40 הקבר מכון במיוחד לזכך את האדם מאותו "רושם" שנשאר

41 בגופו מהתענוגים הגופניים שלא לשם שמים. כאמור, החיות

42 שבאכילה ושתיה לשם תאוה, נכללת, לפי שעה, ברע גמור של

43 שלש הקליפות הטמאות לגמרי, עד שהאדם יעשה תשובה, וכן

44 החיות שבתפוח זרע שצמאו ממנו בתאנה בתמית, שלא

45 קדש עצמו בשעת תשמיש עם אשתו מהורה. – שגם אז

ליקוטי אמרים

אשר ישוב האדם ויחזור לעבודת ה' ולתורתו כי לפי
שהיה בשר היתר ויין כשר לכך יכולים לחזור ולעלות
עמו בשונו לעבודת ה' שזהו לשון היתר ומותר כלומר
שאינו קשור ואסור בידי החיצונים שלא יוכל לחזור
ולעלות לה' רק שהרשימו ממנו נשאר בגוף ועל כן
צריך הגוף לחבוט הקבר כמ"ש לקמן מה שאין כן
במאכלות אסורות וביאות אסורות שהן משלש קליפות
הטמאות לגמרי הם אסורים וקשורים בידי החיצונים
לעולם ואין עולים משם עד כי יבא יומם ויבולע המות
לנצח כמ"ש ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ או עד
שיעשה תשובה גדולה כל כך שזדונות נעשו לו כזכויות
ממש שהיא תשובה מאהבה מעומקא דלבא באהבה
רבה וחשיקה ונפש שוקקה לדבקה בו ית' וצמאה נפשו
לה' בארץ עיפה וציה להיות כי עד הנה היתה נפשו
בארץ ציה וצלמות היא הסטרא אחרא ורחוקה מאור
פני ה' בתכלית ולואת צמאה נפשו ביתר עז מצמאון
נפשות הצדיקים כמאמרם ז"ל במקום שבעלי תשובה

- 1 לפני זה רחוקים מאד. ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו –
 2 חכמינו ז"ל: ש'זדונות נעשו לו בזכות' – חטאו נהפכים
 3 למצוות, וכל כך למה? – הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה
 4 זו. – על-ידי אותן עבירות שהרחיקו אותו מהקב"ה, הוא הגיע,
 5 כשעשה תשובה, לאהבה
 6 גדולה זו. העבירות פעלו
 7 בו אותה פעולה כמו
 8 מצוות, הן הביאו אותו
 9 לאהבה גדולה יותר
 10 להקב"ה. על-כיל-פנים
 11 מהאמור מובן, שגם בעת,
 12 לפני היעלמות הקליפות
 13 וביטול הרע, ישנה דרך
 14 להעלות לקדושה את החיות שבדברים האסורים, וזאת על-ידי
 15 תשובה הבאה מאהבה רבה להקב"ה. אבל תשובה שלא
 16 מאהבה זו, אף שהיא תשובה נכונה, וה' יסלח לו, – על
- העבירות שעבר, מכל מקום לא נעשו לו – העבירות,
 בזכות, – כמצוות, ואין עולים מהקליפה לגמרי עד עת
 קץ, – הגלות, ש'יבלע המנות' – הקליפות הנקראות מות,
 לג'צת. – למדנו, הרי, שהחיות שבמאכלים אסורים וביאות
 אסורות, אינה יכולה
 להינתק לגמרי
 מהקליפות, אלא על-ידי
 תשובה הנובעת מתוך
 אהבה רבה, או
 כשהקליפות תתבטלנה
 ותיעלמנה לגמרי. להלן
 בא רבנו הזקן לומר
 שקיים איסור אחד
 שהחיות שלו יכולה לעלות לקדושה גם שלא על-ידי תשובה
 הנובעת מאהבה רבה, אלא כשעושה תשובה נכונה מתוך
 כוונה רבה בקריאת שמע שעל המטה:

ליקוטי אמרים

עומדים כו' ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות
 נעשו לו בזכות הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה זו
 אבל תשובה שלא מאהבה זו אף שהיא תשובה
 נכונה וה' יסלח לו מכל מקום לא נעשו לו בזכות ואין
 עולים מהקליפה לגמרי עד עת קץ שיבולע המות
 לנצח.

יום שישי י' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' יב, אך החיות שבמפות... עד עמ' 24, בגוף בשר ודם:

- 33 אף החיות שבמפות זרע שיצאו ממנו לבטלה, אף שירדה
 34 ונכללה בשלש קליפות הטמאות – הרי זו עולה משם
 35 בתשובה נכונה, – "רגילה" אך כנה, ובכונה עצומה
 36 בקריאת שמע שעל המטה, כנודע מהאר"י ז"ל, – ש"כוונה"
 37 בקריאת שמע שעל המטה
 38 מסוגלת לתקן חטא זה,
 39 ומרמז בגמרא*: –
 40 האומרת: "כל תקורא
 41 קריאת שמע על מפתו
 42 באלו אוחז חרב של
 43 שתי פיות כו", – ושתי
 44 פיות אלו הן כדי, להרג
 45 גופות החיצונים – של
 46 הקליפות, שנעשו לבוש
 47 לחיות שבמפות, –
 48 הריגת גופות הקליפות
 49 נעשה על-ידי אחת הפיות
 50 מהחרב של קריאת שמע
 51 שעל המטה, ועולה
 52 החיות מהם, – על ידי
 53 הפה השני של החרב,
 54 כידוע ליודעי חן. –
 55 (חכמה נסתרה), חכמת
 56 הקבלה. ולכן לא הזכר
 57 עון זרע לבטלה בתורה
 58 בכלל ביאות אסורות,
 59 אף שחמור מהן, – אף שבפרט מסויים חמור עון זרע לבטלה
- מביאות אסורות, וגדול עונו, בכחינת הגדלות ורבויה הטמאה
 והקליפות שמוליד ומרבה – את הקליפות, כמאד מאד
 בהוצאת זרע לבטלה, יותר מביאות אסורות. – כלומר
 בכמות הוא יוצר על-ידי עבירה זו הרבה יותר קליפות מאשר
 על-ידי ביאות אסורות,
 רק שפכיות אסורות
 מוסיף פח וחיות
 בקליפה טמאה ביותר,
 עד שאינו יכול להעלות
 משם החיות בתשובה,
 – בתשובה רגילה, (הגהה
 – ב"הגהה" הבאה, מסביר
 רבנו הזקן, מדוע בביאות
 אסורות אי אפשר
 להעלות את החיות
 מהקליפות, רק על-ידי
 תשובה הנובעת מאהבה
 רבה, ואילו בורע לבטלה
 אפשר לעשות זאת גם
 על-ידי "תשובה נכונה":
 מפני שנקלטה ב'יסוד
 ד'נוקבא ד'קליפה – שכן,
 בביאות אסורות, נקלטה
 החיות ב'יסוד' ה'נוקבא'
 של הקליפה, ה'מקבלת'
 וקולטת החיות
 מהקליפה ב'יסוד' ה'נוקבא'
 שם בח' נוקבא דקליפה רק שכחותיה
 וחיליותיה מלבישים לחיות שבמפות
 כידוע ל"ח):
 מהתקדשה, – שכן, כשם שהדבר בצד הגשמי של עבירה זו, כך

25 תשובה גדולה כל כך – כגון תשובה מאהבה רבה, אי אפשר
 26 לו להעלות החיות לקדשה, מאחר שכבר ירדה לעולם הזה
 27 ונתלבשה בגוף בשר ודם: – של הממזר שנולד. זאת אין גם
 28 בכוח תשובה מאהבה רבה לבטל, ולכן זוהי עבירה שאי אפשר
 29 לתקן. למרות זאת,
 30 מוסבר במקום אחר,
 31 שכשהתשובה היא חזקה
 32 באופן מיוחד, בכוחה
 33 להביא לידי כך שהממזר
 34 ימות, כלומר שגוף
 35 הבשרי ודם – יתבטל.
 36 כפי שידוע¹¹ הסיפור
 37 בגאון החסיד רבי יוסף
 38 מבישקוביץ שרבנו הזקן
 39 ציווה עליו להיעשות
 40 ל"בעל עגלה":
 41 כשהתאבסן רבי יוסף,
 42 באחת מנסיעותיו, באבסניה מסוימת, ערך "תיקון חצות"
 43 והתפלל מתוך בכי רב – נכח שם באותה שעה יהודי אחד,
 44 שסטה מן הדרך הישרה, התחתן עם גויה ונולד להם ילד.
 45 בכיותיו של רבי יוסף חדרו כל כך ללבו ונפשו של אותו
 46 יהודי, עד שהחליט מעומק לבו לחזור לדרך היהדות.
 47 תשובתו של אותו יהודי היתה גדולה כל כך, שהביאה לידי
 48 כך שהילד גוי שנולד לו – טבע.

1 גם ברוחניות, נקלטת החיות ב"נקבה" של הקליפה, מה שאין
 2 כן בורע לבטלה, – שונה הדבר בורע לבטלה, שאין שם
 3 פחינת נוקבא דקליפה, – לא קיימת כלל, במובן הגשמי של
 4 העבירה, בחינת "נקבה" של קליפה, רק שבחזותיה וחילותיה
 5 – של הקליפה, מלבישים
 6 – ומקיפים, לחיות
 7 שפופות, פירוע לירעי
 8 תן – לירועי חכמת
 9 הקבלה): אלא אם כן
 10 יעשה תשובה מאהבה
 11 רבה כל כך, עד
 12 שזדונות נעשו לו
 13 פזיזות. – ומשום כך לא
 14 נזכר בתורה, חטא זה, של
 15 זרע לבטלה, בכלל ביאות
 16 אסורות, שכן, בהוצאת
 17 זרע לבטלה אפשר לאדם
 18 להעלות את החיות לקדושה על-ידי "תשובה נכונה", רגילה אך
 19 כנה, ו"כוונה" בקריאת שמע שעל המטה, גם בלי תשובה
 20 הנובעת מאהבה רבה. וכזה יובן מאמר ר"ל: – על יסוד מה
 21 שאמרנו שבביאות אסורות, אפשר להציל את החיות
 22 מהקליפות על-ידי תשובה מאהבה רבה, יובן מאמר רבותינו
 23 ז"ל: "איזהו מעות שלא יוכל לתקן¹⁰ – זה שבא על הערוה
 24 והוליד ממזר", שאי – כשכבר הוליד ממזר, גם אם יעשה

ליקוטי אמרים

הגה"ה

(מפני שנקלטה ביסוד דנוקבא
 דקליפה המקבלת וקולטת החיות
 מהקדושה משא"כ בורע לבטלה שאין
 שם בח" נוקבא דקליפה רק שכתותיה
 וחילותיה מלבישים לחיות שבטפות
 כידוע ל"ה):

והוליד ממזר שאז גם אם יעשה תשובה גדולה
 כל כך אי אפשר לו להעלות החיות לקדושה
 מאחר שכבר ירדה לעולם הזה ונתלבשה בגוף
 בשר ודם:

יום שבת קודש י"א טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 24, פרק ח ועוד זאת... עד עמ' 26, שעסקו בהן:

65 הוא לומד ומתפלל – היתה החיות של המאכל עולה לקדושה,
 66 בהיות המאכל מנוצל ללימוד ולתפלה; אין החיות שבה עולה
 67 ומתלבשת בתבות התורה והתפלה כמו התה, – וכל כך
 68 למה? מפני אסורה – כלומר, מפני התקשרות מאכל זה בירי
 69 ה'פמרא אחרא' משלש
 70 קליפות הטמאות. –
 71 לגמרי, שאינה מרשה
 72 לחיות
 73 להתעלות לקדושה.
 74 ואפילו הוא אסור דרבנן,
 75 – שהחכמים אסרו
 76 לעשותו, ואין הוא אסור
 77 מדאורייתא, שחמורים
 78 דברי סופרים יותר
 79 מדברי תורה ב"ל. –
 80 וממילא, גם דבר שחכמים אסרוהו קשור בקליפות הטמאות

49 פרק ח. ועוד זאת במאכלות אסורות, שלכך נקראים בשם
 50 "אסור", – כלומר קשור, מפני שאף מי שאכל
 51 מאכל אסור בלא הורע – מבלי לדעת, וכוונת האכילה היתה,
 52 לשם שמים, לעבד ה' בכח אכילה התיא, – לו היה זה מאכל
 53 של היתר, היתה האכילה
 54 עצמה מפרידה את הטוב
 55 מהרע; כפי שכבר הוסבר,
 56 שעל-ידי אכילה לשם
 57 שמים נפרד הטוב מן הרע
 58 שבחיות המאכל. ברם,
 59 כאן מדובר על אכילת
 60 מאכל של אסור לשם
 61 שמים, וגם פעל ועשה
 62 כן, ונקרא והתפלל בכח
 63 אכילה התיא – שבאם
 64 היה המדובר ביחס לאכילת דבר המותר, ובכוח אותה אכילה

ליקוטי אמרים

פרק ח ועוד זאת במאכלות אסורות שלכך
 נקראים בשם איסור מפני שאף
 מי שאכל מאכל אסור בלא הודע לשם שמים לעבוד
 ה' בכח אכילה התיא וגם פעל ועשה כן וקרא והתפלל
 בכח אכילה התיא אין החיות שבה עולה ומתלבשת
 בתבות התורה והתפלה כמו ההיתר מפני איסורה
 בירי הס"א משלש קליפות הטמאות ואפי' הוא אסור
 דרבנן שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה כו'
 היה המדובר ביחס לאכילת דבר המותר, ובכוח אותה אכילה

9. חגיגה ט, א. 10. קהלת א, טו. 11. הקדמת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לספר "פוקח עורים". 1. משנה סנהדרין פ"ח, ב. במדבר רבה יד, יב.

45 עולם הזה ותענוגיו מטמאת קלפת נהנה וישרין יהודאין. —
 46 היצירה הרע היהודי המגרה את האדם לתענוגים מותרים. אלא
 47 אם פן מי שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו — או שאכן לא
 48 נהנה באמת, או שהנאתו לא היתה מהעולם הזה, משום שכל

49 מה שעשה היה רק לשם
 50 מצוה וקדושה, כרבינו
 51 הקדוש. — רבי יהודה
 52 הנשיא שאמר⁵ בשעת
 53 הסתלקותו, שלא נהנה
 54 מהעולם הזה אף לא
 55 באצבע קטנה. הרי, מי
 56 שלא נהנה מהעולם הזה
 57 בכל משך ימי חייו, הוא
 58 אינו זקוק לעונש זה של
 59 חיבוט הקבר כדי לנקות
 60 את גופו, ואילו מי שאינו
 61 בדרגה כזו — זקוק גופו
 62 לעונש "חיבוט הקבר", כדי
 63 לנקותו מהטומאה
 64 שנדבקה בו, עלידי
 65 הנאות העולם הזה
 66 ותענוגיו. להלן, מסביר
 67 רבנו הזקן ענין לבוש
 68 הדיבור, כשמדברים
 69 דיבורים מותרים שלא
 70 לשם שמים: ועל דברים

71 בטלים בהתר, — כשאין איסור בדיבורם, כגון עם הארץ
 72 שאינו יכול ללמד — שכן, מי שיכול ללמוד, מוטלת עליו תמיד
 73 חיוב מצות העשה של "ודברת במ ולא בדברים בטלים"⁶, הוא
 74 חייב תמיד לדבר רק דברי תורה ולא דברים בטלים, ולגביו יש
 75 משום איסור לדבר דברים בטלים. ואילו, עם הארץ, שאינו יכול
 76 ללמוד, יש שהדברים בטלים שלו אינם באיסור. ואף הוא צריך
 77 לטהר נפשו מטמאת זו דקלפה זו, על ידי גלגולה בכף
 78 הקלע⁷, — ביחס לעונש זה של "כף הקלע" מובא הביטוי,
 79 שקולעים את האדם מקצה אחד של העולם לקצה השני, או
 80 מארץ ישראל לחוץ לארץ. הרעיון הגלום בכך הוא: מעבירים
 81 את הנפש מקיצוניות לקיצוניות, בתחלה רואה הנפש את האמת
 82 ואת הגדלות שבקדושה ובאלקות, ומיד "זורקים" אותה,
 83 למחשבות ולדיבורים, שחשבה ודיברה בעולם הזה; ויש בכך
 84 משום צער גדול לנשמה⁸, כמו שכתוב בזהר פירשת בשלח
 85 דף נט. אכל לדבורים אסורים, כמו ליצנות ולשון הרע
 86 וכיוצא בהם, שהן משלש קלפות הטמאות לנמר — אין
 87 כף הקלע [לבדו] מועיל לטהר ולהעביר טמאת מהנפש,
 88 רק צריכה לירד לגיהנם. — שהוא עונש חמור יותר, ומשום

1 לגמרי, ואי אפשר להעלותו לקדושה, גם אם השתמש בו לשם
 2 שמים, מבלי שידע שהדבר אסור. ולכן, גם היצר הרע וכן
 3 המתאוה לדברים האסורים, הוא שד משדין נכראין, — שד
 4 של גוי, שהוא יצר הרע של אמות העולם, שנפשותיהם

5 משלש קלפות
 6 הטמאות. — ולכן
 7 מתאווים הם, והיצר הרע
 8 שלהם, לדברים אסורים,
 9 המקבלים חיותם משלש
 10 הקליפות הטמאות והערת
 11 כ"ק רבינו: "שבהם מדובר
 12 בזה"ג רנג ועוד". מה
 13 שאין פן היצר הרע וכן
 14 המתאוה לדברים
 15 המתרים למלאות
 16 תאוותו, — למרות שהוא
 17 עושה זאת כדי למלא
 18 תאות נפשו, וכפי שכבר
 19 הוסבר, "יורד" עלידי כן
 20 גם הדבר המותר, אל הרע
 21 שמשלש הקליפות
 22 הטמאות לגמרי; ברם,
 23 למרות זאת הוא שד
 24 משדין יהודאין, — יצר-
 25 הרע "יהודי", לפי שיכול
 26 לחזור לקדושה כדלעיל.

27 — שגם כשאכל כדי למלא תאות נפשו, אך, מכיון, שמדובר
 28 במאכל של היתר, מתעלה החיות לקדושה, כשהאדם חוזר
 29 ללמוד תורה ולעבוד את השי"ת; ואילו היצר הרע לדבר של
 30 איסור, אינו יצר הרע יהודי כלל, אלא יצר הרע זר. יצר הרע
 31 זה מקבל האדם, בגלל השתקעותו בתאוות "מותרות", על ידן
 32 הוא מתגשם, ונוצר בו רצון לדבר של איסור, דבר שאינו טבעי
 33 ליהודי. אך מכל מקום, — גם במאכלים של היתר, כשאכל
 34 אותם כדי למלא תאות נפשו, שקיימת עדיין האפשרות להחזירו
 35 לקדושה, אבל קדם שחור לקדושה, — לפני חזרת האדם
 36 בתשובה, הוא 'סמרא אחר' וקלפת. וגם אחר כך, — אף
 37 לאחר שהאדם חוזר בתשובה והחזיר את חיות המאכל לקדושה,
 38 הרשימו ממנו — הרושם מכך, נשאר דבוק בגוף, — האדם,
 39 להיות פי מכל מאכל ומשקה — שאדם אוכל ושותה, נעשה
 40 תכף דם ובשר משדין. — ומכיון שבשעה שאכל לשם תאוה
 41 — כשהדבר היה רע — ניתוסף בגופו דם ובשר — נשאר בו "רושם"
 42 מכך, גם לאחר שחזר בתשובה והחזיר את חיות המאכל
 43 לקדושה. ולכן צריך הגוף לחבוט הקבר, — שהוא עונש
 44 מיוחד לגוף, לנקותו ולטהרו מטמאתו שקבל — הגוף, בהנאת

2. זהר חלק ג. רנג, א. רעז, א. 3. פרק ז. 4. ראה זוהר חלק ב. קנא, א. ובמיוחד רבי חיים וויטאל בסוף ספר הגלגולים, וספר הכוונות
 נה, ב. 5. כתובות קד, א. 6. יומא יט, ב. 7. ראה שבת קנב, ב. 8. כדאי להוסיף כאן, מה שאמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע באחת
 משיחותיו הקדושות, שאמירת דברי תורה בעל-פה, למשל: לומר בעל-פה מלות החומש, תהלים, משניות או תניא — נוסף שבכך
 מקיימים מצות תלמוד תורה ומטהרים את האויר — זה עוזר לאדם להיפטר מעונש כף הקלע.

45 שונה הדבר ביחס לחכמות אומות העולם, שבהתעסקותו בהן
 46 הוא מלביש ומטמא פחינות חכמה בינה דעת - השכל,
 47 שפנפשו האלהית בטמאת קלפת נגה שפחכמות אלו,
 48 שפנפלו שמה - אותן חכמות "נפלו" לתוך קליפת נוגה,
 49 פשנידת הכלים -
 50 בתהליך של "שבירת הכלים"
 51 הבריאה, מפיחית
 52 אחרים של חכמה
 53 דקדשה, פידוע לידעי
 54 - לידעי חכמה
 55 נסתרה (חכמת הקבלה),
 56 שבה מתבאר התהליך
 57 האמור ואופן הנפילה.
 58 ובכן, כשלומדים חכמות
 59 כלליות, מטמאים את
 60 השכל של הנפש
 61 האלקית, וזה גרוע
 62 מדברים בטלים, על-ידם
 63 הוא מטמא רק את המדות
 64 ולא את השכל. אלא אם
 65 בן עושה אותן - את
 66 החכמות, קרדום לחתך
 67 פהו, דהינו פדי
 68 להתפרנס מהן ברוח
 69 לעבד ה', או שידוע
 70 להשתמש בהן לעבודת
 71 ה' או לתורתו, - למשל:
 72

ליקוטי אמרים

שאפשר לו לעסוק בתורה ועוסק בדברים בטלים אין
 כף הקלע לבדו מועיל לנפשו למרקה ולזככה רק
 עונשים חמורים שמענישים על ביטול תורה בפרטות
 מלבד עונש הכללי לכל ביטול מ"ע מחמת עצלות
 בניהנם של שלג כמבואר במ"א וכן העוסק בחכמות
 אומות עובדי גלולים בכלל דברים בטלים יחשב לענין עון
 ביטול תורה כמ"ש בהלכות תלמוד תורה ועוד זאת יתרה
 טומאתה של חכמת האומות עובדי גלולים על טומאת
 דברים בטלים שאינו מלביש ומטמא רק המדות מיסוד
 הרוח הקדוש שבנפשו האלהית בטומאת קליפת נוגה
 שבדברים בטלים הבאים מיסוד הרוח הרע שבקליפה
 זו בנפשו הבהמית כדלעיל ולא בחי' חב"ד שבנפשו מאחר
 שהם דברי שטות ובורות שגם השוטים וע"ה יכולים לדבר
 כן. משא"כ בחכמת האומות עובדי גלולים הוא מלביש
 ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלהית בטומאת קליפת
 נוגה שבחכמות אלו שנפלו שמה בשבירת הכלי מבחי'
 אחרים של חכמה דקדושה כידוע לידעי חן אלא א"כ
 עושה אותן קרדום לחתוך בהן דהיינו כדי להתפרנס
 מהן ברוח לעבוד ה' או שידוע להשתמש בהן לעבודת
 ה' או לתורתו וזהו טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל
 וסיעתן שעסקו בהן:

73 הוא לומד חכמת החשבון, כדי להבין היטב את דיני קידוש
 74 החדש, וכדומה. וזהו טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל
 75 וסיעתן שעסקו בהן: - בחכמות אומות העולם, שכן הם ידעו
 76 לנצל חכמות אלו בעבודת השם ובתורה. בהקשר להאמור
 77 בפרק זה, שדבר של איסור, גם אם איסורו הוא מדרבנן בלבד,
 78 קשור בשלש הקליפות הטמאות לגמרי, ואי אפשר להעלותו
 79 לקדושה, גם אם הוא אוכל אותו מבלי שידע שהדבר הוא של
 80 איסור, ואף כשזה נאכל לשם שמים, ובכוח אותה אכילה הוא
 81 לומד ומתפלל - כדאי להביא כאן את הסיפור הבא: חסיד אחד
 82 התאונן פעם בפני רבנו הזקן, שלחתנו נופלות מחשבות
 83 ופקפוקים בעיניי אמונה. אמר לו רבנו הזקן: חתך נכשל
 84 בשתיית חלב עכו"ם, שיהודי לא היה נוכח בשעת החליבה. ואף
 85 שהוא חשב שזהו חלב יהודי, ונוסף על כך חלב עכו"ם הוא
 86 איסור מדרבנן בלבד - הזיק לו הדבר ברוחניות, ומכאן
 87 ספיקותי באמונה. רבנו הזקן נתן לו "תיקון", שעזר לו להירפא
 88 ממחלתו הרוחנית.

1 כך הוא משיפע יותר לנקות את הנפש. וכן מי שאפשר לו
 2 לעסק בתורה ועוסק בדברים בטלים - אין כף הקלע לבדו
 3 מועיל לנפשו למרקה ולזככה, רק - היא זקוקה לענישים
 4 חמורים שמענישים על ביטול תורה בפרטות, מלבד עונש
 5 הכללי לכל פגול
 6 מצות-עשה מחמת
 7 עצלות בניהנם של שלג,
 8 כמבאר במקום אחר. -
 9 אדם נענש על עבירותיו
 10 "מדה כנגד מדה", חומרת
 11 העונש כחומרת החטא,
 12 ולכן: על עבירה שנעשתה
 13 מתוך חום וחמימות -
 14 מענישים ב"גיהנום של
 15 אש", ועל קרירות בקיום
 16 מצוה - ב"גיהנום של
 17 שלג"¹⁰. הרי, נוסף על
 18 העונש שמענישים על
 19 ביטול מצות תלמוד תורה,
 20 כעונש שמענישים על
 21 ביטול כל מצות-עשה -
 22 קיים עונש מיוחד על
 23 "ביטול תורה". וכן
 24 העוסק בחכמות אמות
 25 העולם - בכלל דברים
 26 בטלים יחשב לענין עון
 27 פגול תורה, - שגם
 28 בלימוד חכמות כלליות

29 עוברים על חטא ביטול תורה, כמו שכתוב בהלכות תלמוד
 30 תורה¹¹. ועוד זאת יתרה טמאתה של חכמת האמות על
 31 טמאת דברים בטלים, שאינו מלביש ומטמא - על-ידי
 32 דברים בטלים, רק המדות, - שהן מיסוד הרוח הקדוש
 33 שבנפשו האלהית, - שכן, גם הנפש האלקית מורכבת
 34 מארבעה יסודות רוחניים: אש, רוח, מים, עפר. המדות, כאבה,
 35 פחד וכדומה, באות מיסוד הרוח - ועל ידי דברים בטלים הוא
 36 משקיע בהם את שבע המדות של הנפש האלקית, הנובעות
 37 מיסוד הרוח שבה, ומלכלך אותן, בטמאת קלפת נגה
 38 שבדברים בטלים, הבאים מיסוד הרוח הרע שבקליפה זו
 39 בנפשו הבהמית כדלעיל, - כמו שהוסבר בפרק הראשון. ולא
 40 פחינת חכמה בינה דעת שבנפשו, - דברים בטלים אינם
 41 מטמאים את השכל שבנשמה, מאחר שהם דברי שטות
 42 ובורות, שגם השוטים ועמי הארץ יכולים לדבר כן. - אין
 43 הוא משקיע את שכלו בדברים בטלים, וממילא אינו מטמא את
 44 השכל של נפשו האלקית. מה שאין בן בחכמת האמות, -

9. לקוטי תורה להאריז"ל בתחילת פרשת שמות. ראה גם זוהר חלק א. סב, ב; רלו, ב; חלק ב. קנ, א-ב. 10. יש שרוצים ללמוד כאן, שבגיהנום של שלג יש משום רפואה לקרירות הנפש, כמו שעל-ידי שפשוף שלג על אבר קפוא, עוזר להחזרת הילוך הדם הרגיל. ברם, הרבי מפקפק בנכונות פירוש זה, ואומר שבלקוטי תורה להאריז"ל לא משמע כך. הוא העיר: "צע"ג אם נכון הוא; וא"כ למה גוזלין השלג כו' שבל"ת שם". 11. פרק ג, סעיף ז. "הלכות תלמוד תורה" הוא הספר הראשון שנדפס מרבנו הזקן, בשנת תקנ"ד, בשקלוב, ולאחר מכן - צורף ונכלל בשולחן ערוך שלו.

יום ראשון

יום ראשון

ה טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: כט-לד.
 תניא: פרק ו. והנה . . . 20 דרוחא כו'.

ווען משיח וועט קומען, וועט מען זעהן די מעלה פון הודאה און תמימות, וואס אלע גלויבען באמונה טהורה אין ג-ט ב"ה און אין זיין תורה ומצות. תלמוד - פארשטאנד - איז דער גרעסטער פארשטאנד האט א גרעניץ. אבער הודאה - גלויבען - גלויבען איז א געפיהל און א גרעניץ. מלך המשיח וועט געבען צו פארשטעהן דעם מעשה גדול פון דער תמימות - הארציגער ערענסטער עבודה.

כאשר משיח יבוא, יראו את המעלה של הודאה ותמימות, שהכל מאמינים באמונה טהורה בה' ברוך הוא ובתורה ומצות שלו. תלמוד - הבנה - הרי ההבנה העמקה ביותר הנה מגבלת; אף הודאה - אמונה - אמונה היא רגש בלתי מגבל. מלך המשיח יסביר ויבאר את ה"מעשה גדול" של התמימות - עבודה לכבית ורצינית.

יום שני

יום שני

ו טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, שני עם פירש"י.
 תהלים: לה-לח.
 תניא: וכן בכל . . . שנברא.

כתיב "דע את אלקי אביך, ועבדהו בלב שלם", כי כל ענין ידיעה והשגה, אפלו בענינים היותר עמקים, צריך לבוא בעבודה, הינו פעלת דבר בברור וזכור המדות והתקשרות פנימית הנקרא בלשון החסידות עבודה.

יום שלישי

יום שלישי

ז טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: לט-מג.
 תניא: ולכן נקרא . . . סוף פ"ה.

השעור להפטר מחבוט הקבר הוא, שחלק ששי מהמעט-לעת [=היממה] יאמר אותיות התורה, תהלים כו'. לזכות לזכור הנפש להפטר מכף הקלע הוא, על ידי חזרה כל היום, כמה שיש ביכלתו, משניות תניא תהלים בעל פה.

יום רביעי

יום רביעי

ח טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: מד-מח.
 תניא: פרק ז. אך נפש . . . 22 ובדחי רבנן.

ה"צמח צדק" צוה את כל המלמדים שלמדו עם נכדיו הקטנים, אשר מלבד למודים הרגילים, ילמדו עמם פרוש המלות (פרוש הפשוט) של סדר התפלה. ופעם בחדש היו באים אל ה"צמח צדק" להבחן בזה.

יום
חמישי

ה'תש"ג

ט טבת

יום חמישי

שיעורים. חומש: ויגש, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תניא: אך מי . . . יב לנצח.

נוהגין בנסח "עלינו" לומר: "שהם משתחוים להבל ולריק" – וגם בתפלת מוסף דראש השנה, ואמרים כן – ומדקיקים שלא לומר "ומתפללים כו'". הקדיקה היא אחר האמירה. טעם הקדיקה, כי מדבור מתהוה רק, ואין רוצים להנות מרק זה.

יום
שישי

ה'תש"ג

י טבת

יום שישי

תענית, סליחות, אבינו מלכנו.
שיעורים. חומש: ויגש, ששי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: אך החיות . . . בשר ודם.

מענה הצ"צ על יחידות: כתיב יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו גו', און הוא מלשון און בחולם, שפירושו כח ועוז. וכשם דיעזוב רשע דרכו זהו דבר המוכרח, אשר בלא תשובה אי אפשר לגשת אל הקדש, הנה כמו כן צריך האיש און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו; ולא יאמר איך זאג אזוי, איך האלט אזוי, – כי כל "איך" ומציאות הוא מקור הרע וגורם פירוד לבבות.

מענה ה"צמח צדק" על יחידות: כתיב "יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו גו'". און הוא מלשון און בחולם, שפירושו כח ועוז. וכשם ד"יעזוב רשע דרכו" זהו דבר המכרח, אשר בלא תשובה אי אפשר לגשת אל הקדש, הנה כמו כן צריך האיש און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו; ולא יאמר "אני אומר כף", "אני סוכר כף", כי כל "אני" ומציאות הוא מקור הרע וגורם פירוד לבבות.

שבת
קודש

ה'תש"ג

יא טבת

שבת

שיעורים. חומש: ויגש, שביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: פרק ת. ועוד זאת . . . שעסקו בהן.

דעם מענשענס לעבען איז תלוי אין דעם אויר וואו ער געפינט זיך. אהן אויר קען מען ניט לעבען, און אין וואס פאר א אויר מען לעבט, אזא לעבען איז דאס. ווען מען לעבט אין א תורה ומצות אויר, איז דער לעבען א געזונטער. ווען מען לעבט אין כפירה-אוייר, איז דאס א קראנקער לעבען, און מען איז כסדר אין געפאהר קראנק צו ווערען מיט אנשטעקענדע מחלות. די ערשטע אלגעמיינע רפואה איז צו מאכען ריין די לופט. די ארבעט פון טהרת האויר ליגט אויף די יודעי ספר און יודעי תורה. טהרת האויר איז דורך אותיות התורה. ווען מ'שטעהט אין סטאר, אדער ווען מען געהט אין גאס, אדער ווען מ'פאהרט אין סאבוויי און מען זאגט אותיות שבתורה, מאכט מען מיט דעם ריין דעם אויר. יעדער איינער פון די יודעי ספר און יודעי תורה מוז האבען עפעס אויסגעלערנט בעל פה: חומש, תהלים, משניות, תניא, אזוי, אז צו יעדער צייט און אין יעדען ארט, זאל ער קענען טראכטען און זאגען די הייליגע אותיות שבתורה.

חיי האדם תלויים באויר שסביבו. בלי אויר אי אפשר לחיות, ולפי האויר בו נמצאים – כך הם החיים. כאשר חיים באויר של תורה ומצוות, החיים בריאים; כאשר חיים באויר של כפירה – הרי אלו חיים חולניים עם סכנה תמידית לחלות במחלות מדבקות. התרופה הכללית הראשונה היא לטהר את האויר. פעלת טהור האויר מטלת על יודעי ספר ויודעי תורה. טהרת האויר היא על ידי אותיות התורה. כשנמצאים בחנות, או כאשר הולכים ברחוב, או כאשר נוסעים ברכבת – התחית ואמרים אותיות של תורה, מטהרים בכך את האויר. כל אחד מיודעי ספר ויודעי תורה חייב שיהיה לו משהו שלמד בעל פה: חמש, תהלים, משניות, תנ"א, כך שבכל זמן ובכל מקום, יוכל לחשב ולומר את האותיות הקדושות שבתורה.

אגרות קודש

ב"ה, ימי חנוכה, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"מ בעל מדות תרומיות עוסק בצ"צ ענף

עץ אבות כו' הרש"ז שי

שלום וברכה!

אף שזמן רב לא קבלתי מכתב מכו' אישית, אבל כמובן שאני"ש שיחיו כותבים לי בזה מעצמם ובפרט כשהנני דורש בשלומם. ובטח יבין הפליאה מהולה בצער שגרמה לי הידיעה שלפעם הראשונה מהתיסדות כפר חב"ד לא השתתף כ' בהתועדות דיי"ט כסלו שם. ולמותר להאריך לדכוותי בגודל ערך הענין בכל הפרטים וחשיבות נוכחיותו בהתועדות דחג הגאולה בכפר חב"ד, בפרט שהענין נוגע להשפעה על הרבים, ובנקודה הפנימית דהפצת המעיינות, ביחוד בשנת סגולה זו, שנת ה- 200 להסתלקות-הילולא של הבעש"ט, כמו שהדגשתי כמה פעמים במכתבי דהאי שתא.

מובן גם כן שאין לי כל ספק שבטח היו סיבות חשובות לזה. אבל בנוגע להזולת - הרי בטבע בני אדם שאינם באים לשאול ביאור ואינם יושבים ומחכים למי שהוא שיבוא ויתרץ קושיותיהם, וברובא דרובא אם אפילו מבארים להם הטעם אינם מקבלים אותו, כי כל אחד בעצמו ממציא ומבאר הטעם מתאים לרוחו והשקפתו.

עוד מובן שאין כוונתי ח"ו להטיף מוסר, ועל אחכוי"כ שלא באתי לצערו ח"ו, אבל כיון שבכל ענינים כגון אלו חזקה שיד הלעומת זה (עיי' בני"א המייעצו) המבלבל באמצע, וכפתגם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש "לפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות" (הועתק הענין בשלמותו ב"היום יום", כ"ג סיון), אפשר שהי' כן גם במקרה זה וגרם לאי-הופעתו בהתועדות, והרי עלול הלעומת זה להתחפש עוה"פ בלבוש האמור ולבלבל ענינים כגון אלו שבעתיד, שלכן באה כתיבה זו, ותקותי חזקה שאז לא יצליח, ובפרט שזכות הרבים מסייעת לכי' בניצול השפעתו בשטח האמור דהפצת המעיינות.

אכפול ברכתי עוה"פ ואצטרף להמון המברכים את כ' לרגל מלאות לו שבעים שנה, ועל פי המקובל מכ"ק מו"ח אדמו"ר (שאמר שהוא מנהג קדמונים) שמיום מלאות [י"ג שנה יש להבר מצוה שייכות למזמור י"ד דתהלים, וכן בכל שנה כסדר, הנה במלאות] לכי' שבעים שנה, המזמור השייך לו הוא מזמור ע"א, ויהי רצון שיקוימו בו דברי נעים זמירות ישראל - וגם עד זקנה ושיבה אלקים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבוא גבורתך.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות.

מוסג"פ העתק מכתבי שבטח יענין את כ', כיון שהמדובר הוא בענין החנוך.

איזו אכילה נחשבת לאכילה? יום ראשון ה' טבת התשע"ד

אותה כאכילה כלל ועיקר, ועל כן אין זו חזקה. וכמותו פסק הרמ"א.

לאור מחלוקת זו, יתבהר לכאורה דינו של שולח המנות: לפי הרמב"ם, השולח יצא ידי חובה, שהרי המקבל נהנה סוף סוף מהמאכלים; ואילו לדעת הראב"ד, עליו לחזור ולשלוח פעם נוספת, כיון שאכילת דבר אסור אינה נקראת אכילה.

ויש שהסבירו, כי דין השולח תלוי במחלוקת אחרת בין הפוסקים אודות המוכר בשר טריפה בשוגג, והדבר התגלה רק לאחר שהקונה אכל – האם על המוכר להחזיר את דמי הבשר, או שאין מחייבים אותו.

ברכי יוסף חז"מ קמא יא. ובהגהות (ס)

הלכות טוען ונטען פרק יב, הלכה יב: אַבְלָה עָרְלָה שְׂבִיעֵית וּבְלָאִים, אַף עַל פִּי שְׁנֵהֲנָה בְּעֵבְרָה – הָרִי זֶה חֻקָּה.

אדם שלח לרעהו 'משלוח מנות' בפורים, ולאחר שהלה אכלו, התגלה כי מדובר באוכל שאינו כשר. האם השולח יצא ידי חובת משלוח מנות?

התשובה לשאלה זו נלמדת מההלכה שלפנינו: יש כאן מחלוקת הראשונים בדיון אדם שהחזיק בפרדס במשך שלוש שנים, ואכל את פירותיו שהיו 'ערלה':

הרמב"ם כתב ש"אף על פי שנהנה בעבירה – הרי זו חזקה". וכך ה'בית יוסף' (הר"מ סי' קמא); והראב"ד השיג עליו, שמאחר והאכילה היתה כרוכה בעבירה, אין להחשיב

בין ישראל לעמים יום שני ו' טבת התשע"ד

אין מתחשבים בטענתו שקנה את השדה מהיהודי ואינו צריך להישבע על כך, ואיך יתכן שטענת היהודי על פי דבריו תועיל יותר מאשר טוען בעצמו? (ואין זה דומה לדברי הראב"ד לגבי 'אמר לי אבא', שם גם האב עצמו היה נאמן בטענתו).

ומבאר ה'לחם משנה':

'שבועת היסת' היא תקנה מדרבנן ותיקנו אותה לטובת ישראל ולא לטובת נכרי, ולכן למרות שמצד הנאמנות אין מעלה לטענת היהודי הטוען בשם הנכרי יותר מטענת הנכרי עצמו, מכל מקום תיקנו שבועה רק ליהודי ולא לנכרי.

ויש אומרים:

אמנם לטענת הלוקח אין משמעות, שהרי הוא עצמו מסתמך רק על דברי הנכרי שאין לו נאמנות, אך לדעת הראב"ד יש להשביעו אפילו ללא טענה כי יש כאן קצת ראייה ו'רגלים לדבר' שהשדה נמכרה, כי לולי זאת לא היה הבעלים הראשון שותק במשך כל השנים שישבו בשדהו, ודי בכך כדי לחייב שבועה ואילו לדעת הרמב"ם אין בכוח 'רגלים לדבר' לחייב שבועה אלא על פי טענה ודאית, ולכן כאן פטור משבועה (חתם סופר ופני שלמה ב"ב לה, ב).

הלכות טוען ונטען פרק יד, הלכה ה: וְשָׂרְאֵל הָבָא מִחֶמֶת הַעֹבֵד בְּזִבְעֵים – הָרִי הוּא בְּעֹבֵד בְּזִבְעֵים שְׂאִין אֲכִילְתוּ רְאִיָּה.

לדעת הרמב"ם, כשם שישאל הבא לגבות קרקע מנכרי אינו צריך להישבע כי חזקת הנכרי אינה חזקה, כך אם הנכרי מכר את הקרקע ליהודי אחר, הבעלים הראשון גובה את הקרקע ואינו צריך להישבע כדי לאמת את דבריו. אך לדעת הראב"ד כאשר גובה מיהודי שקנה מהנכרי, חייב שבועה שאכן לא מכר.

ומבאר ה'מגיד משנה' שמחלוקתם כאן היא לשיטתם (לעיל פ"א ה"ז) לגבי "אמר לי אבא שיש לי אצלך מנה", היינו שהתובע עצמו אינו בטוח באמיתות התביעה אלא שתובע בשם אחר שטוען בוודאי: לדעת הרמב"ם זו טענת שמא ואין נשבעים עליה, ולדעת הראב"ד נחשבת טענת ברי ונשבעים. ובזה נחלקו גם כאן: לדעת הרמב"ם טענת הלוקח מהנכרי אינה טענת ודאי שהרי הוא עצמו אינו יודע אם הנכרי קנה את הקרקע ולכן אין נשבע על טענתו, אך לדעת הראב"ד זו טענת ודאי ונשבעים עליה.

ולכאורה עדיין קשה: הרי כאשר גובים מהנכרי עצמו

מלווה - נחשב 'ראוי' או 'מוחזק'? יום שלישי ז' טבת התשע"ד

במגיד משנה) הלוואה שהיו חייבים לאשה ופרעו אותה לאחר מותה, נחשבת 'ראוי', ואין הבעל יורש אותה. וכמו שמצינו בגמרא (ב"ב סז) שהבכור אינו נוטל פי שנים במלווה כשם שאינו נוטל פי שנים ב'ראוי'.

אך לדעת הר"י מיגאש ההלוואה נחשבת כ'מוחזק' והבעל יורש אותה. ומדוע אין ירושת הבעל דומה לבכור שאצלו ההלוואה נחשבת כ'ראוי' ואינו נוטל פי שניים? כי לירושת הבכור התורה קוראת 'מתנה' ('ליתת לו פי שנים'), ודרשו 'מה מתנה עד שתגיע לידיו' אף חלק הבכורה עד

הלכות נחלות פרק א, הלכה יא: פֶּעַל שְׁמִתָּה אֲשֶׁתוֹ וְאַחֵר כִּדְּמַת אֲבִיהָ אוֹ אֲחִיהָ אוֹ אֶחָד מִן הַמּוֹרִישִׁין אוֹתָהּ – אִין הַפֶּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן... שְׂאִין הַפֶּעַל יוֹרֵשׁ נְכָסִים הָרְאוּיִין לְבֹא לְאַחֵר מִבָּאן, אֲלָא לְנְכָסִים שְׂבִיבָר בָּאוּ לְיִרְשָׁה קִדָּם שְׁתָּמוּת.

"אין הבעל נוטל ב'ראוי' כ'מוחזק'" (בבא בתרא קכה, ב).

ולכן, אם מתה אשתו ואחר כך מת אחד ממורשיה, אין הבעל יורש את נכסי המוריש כיון שהגיעו לאשה לאחר מותה ולא היתה מוחזקת בהם בחייה.

ונהגה, לדעת הגאונים וכמה ראשונים (הר"ף, הר"ח ועוד הובאו

מיתתה בכלל זה, כי היא נחשבת כ'מוחזק' והבעל יורשה. והוסיף הר"י מיגאש (שם), שיש לחלק בין מלוה בשטר למלוה על פה:

מלוה בשטר - הבעל יורש גם אם לא הגיע זמן הפירעון בחיי האשה, כי היות ויש בו שעבוד נכסים נחשב כ'מוחזק', אבל מלוה על פה - אם לא הגיע זמן הפירעון בחיי האשה אינו נחשב כ'מוחזק', כיון שאין בו שעבוד נכסים ואם הלווה ימכור את נכסיו לא יגבו את החוב מן הלקוחות ונמצא שלא היתה זכיה מחיים, ורק אם הגיע זמן הפירעון בחיי האשה נחשב הלוה כ'מוחזק'.

שיגיע לידי" (ב"ב קכד, א) וכשם שאי אפשר לתת מתנה עד שתהיה ביד הנותן, כי אין אדם יכול להקנות דבר שאינו שלו, כך אין הבכור נוטל את חלק הבכורה אלא רק את מה שהגיע לידי האב. ולכן, הלוואה שלא נפרעה ולא הגיעה לידי האב בחייו נחשבת 'ראוי'. אבל מירושת הבעל נתמעט רק דבר שלא היתה בו לאשה כל זכות, והלוואה שהיא ממון שלה נחשבת 'מוחזק' (הרושי הר"י מגאש ב"ב שם).

וכתב המגיד משנה 'שמלשון הרמב"ם בהלכות אישות (פכ"ב ה"ז) שכתב "אם מתה בחיי בעלה יירש הכל" ולא חילק בין הנכסים, משמע קצת שגם הלוואה שנפרעה לאחר

יום רביעי ח' טבת התשע"ד

נאמנות האדם לומר 'זה בני'

'מיגו'), וגם על מי שלא הוחזק כבנו נאמן לומר שבנו הוא, כי אם בחלק הבכורה נאמן, כל-שכן בחלק הפשיטות (מאירי ב"ב קל"ב). ולכן נאמן גם בנכסים שלא היו באותה שעה ברשותו שהרי הרמב"ם לא חילק בין הנכסים.

אך הוסיף והקשה: אם כן, מדוע נאמן להעיד על שאר קרוביו, והרי הנאמנות של 'יכיר' נאמרה רק לגבי בנו ולא לשאר הקרובים, ואם הנאמנות היא בתורת 'מיגו' היה הרמב"ם צריך לומר שנאמן להוריש (בשאר הקרובים) רק נכסים שהיו ברשותו, ואילו בנכסים שנפלו לו אחר כך ולא שייך בהם 'מיגו' - אינו נאמן?

ועוד יש לעיין בהלכה זו שנאמן לומר 'זה בני' האם נאמן לומר שהוא בנו גם אם מוחזק שאינו בנו?

וכתב על כך הסמ"ע (ח"מ ס"ו רעו סק"ד): אם הוחזק על ידי אדם זה שרגיל היה לומר עליו שאינו בנו, אינו יכול לחזור בו ולומר עתה שהוא בנו (וכן הביא המגיד משנה' (לעיל פ"ב ה"ד) בשם הרמב"ן והרשב"א שאם אמר על אחד שהוא בכורו אינו נאמן לומר על אחר שהוא בכורו "דכיון שהכיר, שוב אינו חוזר ומכיר"). ואם הוחזק על ידי עדים שהעידו שנולד מאשה אחרת - אינו נאמן להכחיש את העדים.

הלכות נחלות פרק ד, הלכה א: הַאֹמֵר: זֶה בְּנִי, אוּ זֶה אָחִי... אוּ שָׂאָר הַיּוֹרְשִׁין אוֹתוֹ, אִף עַל פִּי שְׁהוּדָה בְּאֲנָשִׁים שְׂאִינָן מְחַלְקִין שָׁחַן קְרוֹבָיו - חֲרִי זֶה נֶאֱמַן, וַיִּרְשֵׁנוּ.

לדעת הרשב"ם (בבא בתרא קל"ד, ב ד"ה לירוש'), נאמנות האדם לומר 'זה בני' על מי שלא הוחזק כבנו (והוא יורשו) היא מתורת 'מיגו' שהרי יכול לתת לו את נכסיו במתנה, ולפי זה נכסים שנפלו לו לאחר מכן ובשעת אמירתו 'זה בני' לא היה יכול להקנותם כי הרי זה 'דבר שלא בא לעולם' ואין לו 'מיגו' - אינו נאמן.

ואף שנאמן אדם לומר 'זה בני בכור', כדרשת חז"ל על הפסוק "את הבכור... יכיר לתת לו פי שנים - יכירנו לאחרים", ונאמן לקובעו כבכור שייטול פי שניים בירושה גם בנכסים שיפלו אחר כך (ב"ב קכ"ב). הרי זה רק כשידוע שהוא בנו וראוי לירשו, וחידשה תורה שאם לא יודעים אם הוא הבכור, נאמן 'להכיר' כבכור, אבל אם לא ידוע כלל שהוא בנו, אינו נאמן להעיד עליו מתורת 'יכיר' אלא מתורת 'מיגו'. ולכן, רק בנכסים שהם עתה ברשותו ושייך בהם 'מיגו' - נאמן.

אבל לשיטת הרמב"ם גם באנשים שאינם מוחזקים כקרוביו נאמן לומר שקרוביו הם ויורשים אותו. וביאר הל"ח משנה' שהנאמנות היא מתורת 'יכיר' (ולא מתורת

יום חמישי ט' טבת התשע"ד

ירושית מומר

לגבי מומר שנתן לאימו את הירושה שעתיד לירש מאביו כי מאחר וחכמים הפקיעו את זכותו מהירושה, "לא היה למשומד זכיה מעולם בהן" ואין מתנתו חלה ואין אמו זוכה בירושה אלא בתו (ואף שגם זכות הבת בירושה היא מכוח אביה, הרי הבת יורשת את הסב אפילו כאשר אביה מת, וגם כאן אף שאין המומר זוכה, בתו זוכה (דרישה שם)).

ולכאורה משמע מכך שעם ההמרה פקעה זכותו בירושה, והרי זו סתירה לדבריו דלעיל שמניחים את הירושה בבית דין ואם ישוב יקבל?

ויש לומר שהמדובר בתשובה הוא במומר שלא היה סיכוי שישוב ולכן פקעה זכותו בחיי אביו ומתנתו לא חלה, אך במומר רגיל אין מפקיעים את זכותו אלא 'מקפאים'

הלכות נחלות פרק ו, הלכה יב: וַיִּשְׂרָאֵל שְׁחֵמִיר - יִרְשׁ אֶת קְרוֹבָיו הַיִּשְׂרָאֵלִים בְּשֵׁתָהּ. וְאִם רָאוּ בֵּית דִּין לְאָבֵד אֶת מְמוֹנָו וּלְקַנְסוֹ שְׂלָא יִירְשׁ, כְּרִי שְׂלָא לְחַזֵּק אֶת יְדֵיהֶם - הַרְשׁוּת בְּדִין.

כתב התרומת הדשן' (ס' שמש) כי מדברי הרמב"ם משמע שאין תקנה מוחלטת שמומר אינו יורש, אלא הדבר נתון לשיקול דעת בית הדין בכל מקרה לגופו. ויתירה מזו משמע מדברי הרא"ש (קידושין פ"א ס"ג) שכתב שירושת המומר תימסר לבית דין ואם ישוב תינתן לו ירושתו, הרי שאינו מאבד את זכות הירושה משעת ההמרה, שאם כן כבר זכו בה היורשים האחרים ואין לתת לו אותה לאחר ששב.

אך הטור (ח"מ ס' רפג) הביא תשובה של אביו הרא"ש

אותה עד שיתברר אם יחזור בתשובה.

ועוד כתב התרומת הדשן¹ לפרש באופן אחר:

מן הדין יש לקנוס את כל המשומידים מיד ולהפקיע את ירושתם לחלוטין, אלא שחששו שמא דווקא מתוך כך ימנע מלשוב בתשובה ולכן תיקנו שאם ישוב יקבל את הירושה,

אך כאשר מת ברשעו ולא חזר בתשובה התברר למפרע שהיה מסולק מירושתו וממילא גם יורשיו לא יזכו בה (אלא שאם יש לו בן או בת הרי הם זוכים בירושה ישר מהסב, כאמור, אך מי שיורשים מכוחו לא יזכו בירושה).

כפיה במצוות צדקה

יום שישי י" טבת התשע"ד

לשון הרמב"ם (בהל' מתנ"ע שם) הוא "מי שאינו רוצה ליתן צדקה... יורדין לנכסיו בפניו", ואם אינו כאן, לא יורדים לנכסיו. ומקורו מהגמרא (כתובות מח, א) האומרת שמי שהלך למדינת הים אין יורדים לנכסיו כדי לתת מהם צדקה. וכתב ה"כסף משנה" (כאן) שזהו מפני ההנחה שהאדם נותן צדקה במקום בו הוא נמצא.

וה'אבני נזר'² (שם) מבאר על פי התוספות (בבא בתרא ח, ב. ד"ה אכפיה) שהקשו איך כופים על הצדקה, הרי מצוות צדקה ("נתון תתן") מתן שכרה בצידה ("בגלל הדבר הזה יברכך..."), ומצוות-עשה שמתן שכרה בצידה אין בית דין כופים עליה (חולין ק, ב)? ותרצו: בצדקה יש גם שני לאווים, 'לא תאמץ לבכך' ו'לא תקפוץ את ירך', והכפיה היא בגללם.

ולפי זה מובן מדוע אין כופים על הצדקה שלא בפני האדם: הלאווים במצוות צדקה יכולים לחול רק כאשר נמצא ליד נכסיו ויש לו אפשרות לתת או 'לקפוץ את ידו', אך כאשר הנכסים אינם לפניו נשארה רק מצוות-העשה ואין יורדים לנכסיו כי זו מצוות-עשה ששכרה בצידה שאין כופים עליה.

הלכות נחלות פרק יא, הלכה יא: וְמִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּף אוֹ שֶׁנִּתְחַרַּשׁ – בֵּית דִּין פּוֹסְקִין עָלָיו צְדָקָה, אִם הָיָה רְאוּי. ובהלכות מתנות עניים (פ"ד ה"י) כתב: "מי שאינו רוצה ליתן צדקה... כופין אותו... יורדין לנכסיו בפניו ולוקחין מהן מה שראוי לו ליתן".

וכתב ה'כסף משנה' שהלכה זו מבוססת על כך שממונו של אדם משועבד לתת ממנו צדקה. והוסיף ה'קצות החושן' (סי' רצ סק"ג) כי כשם שנכסי אדם משועבדים לתשלום חובו כך הם משועבדים לצדקה, ולא גרעה מצוות צדקה ממצוות פדיון הבן שחייב האב לתת חמש סלעים לכהן ונכסיו משועבדים לחוב זה (בכורות מח, א). וראיה לזה מדברי הרמב"ם כאן שמי שנשטטה, בית דין פוסקים עליו ויורדים לנכסיו לתת מהם צדקה, ואם הדין הוא מתורת צדקה אי אפשר לכופף את השוטה הפטור ממצוות (הל' הגיגה "ב ה"ד) אלא בהכרח שיש כאן שעבוד ממוני.

אך ה'אבני נזר'³ (י"ד סי' קסו סק"ב) העיר על כך: גם אם נאמר שבצדקה יש שעבוד נכסים, הרי החיוב נובע מהמצוה, ושוטה שפטור ממצוות מאין בא חיובו בממון? ובעניין אחר:

מותר להשתמש בכוח?

שבת קודש י"א טבת ה'תשע"ד

כאשר אין דין הפרשה מאיסור כגון בקטן שאינו בר חיוב, על אף שרשאים לקחת ממנו חפץ הנמצא אצלו שלא ברשות מצד 'עושה אדם דין לעצמו', אסור להשתמש בכוח נגדו. ולכן לא כתב הרמב"ם כאן פרט זה כי אינו שייך להלכה זו העוסקת בזכות עשיית דין לעצמו.

וכן כתב ה'אגרות משה'⁴ (ח"מ א סי' ג) שבמילים "אם יש בידו כוח" לא התכוין הרמב"ם שמוותר להכות את חברו כדי לעשות דין לעצמו (כדברי הלחם משנה), אלא שרשאי לקשור את ידיו וכי"ב למנוע ממנו לקחת, אך אסור להכותו.

ועוד פירש שכאשר אין וודאות שיצטרך להגיע לידי הכאה, כגון שסבור שהגזלן יירא ממנו ויניחנו לקחת את שלו ללא התנגדות, אין צריך לטרוח ולבוא לבית דין אלא יכול לקחת את שלו בעצמו, ואף אם יתכן שבסוף יצטרך לבוא לידי הכאה, כיון שאין זה אלא ספק אין מטריחים אותו לבוא לבית-דין אלא מותר ליטול בעצמו. ולכן לא כתב הרמב"ם בפירוש שמוותר להכות, אלא שמוותר לעשות דין לעצמו 'אם יש בידו כוח', היינו כאשר יכול לסמוך על כוחו ויתכן שלא יצטרך לבוא לידי הכאה.

הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה יב: וְשֶׁלֹא לְעִשׂוֹת דִּין לְעִצְמוֹ, אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ, הוֹאִיל וּבְדֵת וּבְחֵלְלָהּ הוּא עוֹשֶׂה, אִינוּ חֵיב לְטַרְחַ וּלְבֹא לְבֵית דִּין.

האם מותר אף להכות את חברו כדי לעשות דין לעצמו? בגמרא (ב"ק כו, ב) מובא מעשה בבור מים של שני שותפים שעל פי הסכם ביניהם היו שואבים ממנו יום יום לסירוגין. באחד הימים שאב אחד השותפים שלא בתורו, גער בו חברו אך הלה המשיך במעשיו וקם חברו והכה אותו. ורב נחמן הצדיק את המכה ופסק שאין צריך לשלם כדין החובל בחברו.

וכתב ה'לחם משנה' שזוהי כוונת הרמב"ם במילים "יש לאדם לעשות דין לעצמו אם יש בידו כוח", היינו שמוותר להפעיל כוח לעשות דין לעצמו.

אך ה'משנת יעבץ'⁵ (ח"מ ג, ו) כתב שאם לכך כוונת הרמב"ם מדוע לא כתב בפירוש שרשאי להכותו ופטור מלשלם על כך? ולכן יש לומר שמצד הזכות לעשות דין לעצמו אינו רשאי לחבול בחברו, אלא שכאשר אדם בא לגזול את חברו, וכגון במקרה בור המים האמור, יכול למנוע זאת ממנו אף בכוח מדין 'אפרושי מאיסורא', אך

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ה' - י"א טבת ה'תשע"ד

יום ראשון ה' טבת ה'תשע"ד

הלכות טוען ונטען

פרק י

1 א. בהמה או חיה שאינה שמונה, אלא מהלכת בכל
 2 מקום ורועה - אינה בחזקת זה שתפשה, מאחר שהיא
 3 ידועה לבועלים [מפורסם שהיא שלהם]. פיצד? הביא
 4 התובע עדים שהבהמה הזאת ידועה לו, וזה התופש
 5 טוען: 'אתה נתתה לי', 'אתה מכרתה לי' - אינו נאמן;
 6 שאין היותה תחת ידו ראיה - שהרי היא הלכה מעצמה,
 7 ונקנסה לרשותו. לפיכך, אם לא הביא ראיה - תחזור
 8 הבהמה לבועליה, וישבע הסת על טענת זה.
 9 ב. היתה הבהמה שמונה [ע"י בעליה] או מסורה לרועה
 10 - אף על פי שהביא זה עדים שהיא שלו, הרי היא בחזקת
 11 זה שהיא תחת ידו. ואם טען: 'אתה מכרתה לי', או
 12 'נתתה לי' - ישבע התופש הסת שהיא שלו, ויפטר.
 13 ג. לפיכך, מי שתפש בהמת חברו שהיתה שמונה אצלו,
 14 או ביד רועה, והבועלים טוענים: 'היא צאת מעצמה ובאה
 15 אצלך', או 'פקדון היא בידך', או 'שהיא שאולה לך',
 16 והתופש אומר: 'כן הוא, אינה שלי, אכל אתה חיב לי כך
 17 וכך עליה', או 'אתה משכנתה בידי על [חוב] כך וכך', או
 18 'הזיקה אותי נזק שאתה חיב לשלם על ידה' - יכול לטען
 19 עד כדי דמיה [שוויה], מתוך שיכול לומר 'לקוחה היא
 20 בידי'; וישבע בגקיטת חפץ ויטל.
 21 ד. וכן העבדים שיכולין להלך, אינן בחזקת זה שהן תחת
 22 ידו; אלא בינן שהביא זה הטוען עדים שגה ידוע שהוא
 23 עבדו, והלה טוען: 'אתה מכרתו לי', 'אתה נתתו לי
 24 במתנה' - אינו נאמן, ויחזור העבד לבועליו, וישבע הטוען
 25 שלא מכר ולא נתן. הביא זה הנטען שתפוש העבד, עדים
 26 שיש לזה העבד אצלו [החזיק בו] שלש שנים רצופות
 27 מיום ליום, והוא משתמש בו כדרך שהעבדים משמשין
 28 את רבן - הואיל ולא מחה בו בכל אלו השנים - הרי זה
 29 נאמן, ומעמידין אותו בידו, אחר שישבע הסת, שלקחו
 30 ממנו או שנתנו לו במתנה. אכל עבד קטן שאינו יכול
 31 להלך על רגליו מפני קטנותו, הרי הוא כשאר המטלטלין,
 32 וכל מי שיהיה ברשותו, הרי הוא בחזקתו; והמוציא
 33 מתכרו, עליו הראיה.
 34 ה. הטוען את חברו ואמר לו: 'ביגד זה' או 'בהמה זו' או
 35 'עבד זה שביגדך שלי הוא, ויגדלתו ממני', או 'הפקדתיו
 36 אצלך', או 'שכור לך', או 'שאול הוא', והנטען אומר: 'לא
 37 כי, אלא זה ממוני וירשתי', והביא הטוען עדים והעידו
 38 שהן יודעין שגה החפץ או העבד או הבהמה ידוע שהוא

42 היתה לזה - חזר הנטען ואמר: 'כן, היתה שלך, אכל אתה
 43 נתתו לי', או 'מכרתו לי, וזה שאמרתי ירשתי, לא
 44 שירשתיו מאבותי, אלא שהיא שלי כאלו ירשתי' - הרי
 45 זה נאמן, ונשבע הסת; שפכר בארנו, שיש לטוען לחזר
 46 ולטען דבר הנשמע [המסתבר].
 47 ו. ספינה וכיוצא בה, שהיו שנים נחלקין עליה - זה אומר
 48 'כלה שלי' וזה אומר 'כלה שלי', ובאו לבית דין, ואמר
 49 האחד: 'תפשיה [החזיקו בה] עד שאביא עדים' - אין
 50 תופשין. ואם תפשיה בית דין, והלך ולא מצא עדים,
 51 ואמר: 'הניחוה בינינו, וכל המתגבר יטל כשהיה דינה
 52 מקדם' - אין שומעין לה, ואין מוציאין אותה בית דין
 53 מתחת ידו, עד שיבואו עדים, או עד שיוודע זה לזה, או
 54 יחלקו ברצונם ובשבועה, כמו שבארנו.

פרק יא

55 א. כל הקרקעות הידועות לבועליהן [מפורסמות שהן
 56 שלהם] - אף על פי שהן עתה תחת ידי אחרים, הרי הן
 57 בחזקת בעליהן. פיצד? ראיבן שהיה משתמש בחצר
 58 כדרך שהעם משתמשין בחצרותיהן, דר בה ושוכרה
 59 לאחרים ובונה וסותר, ואחר זמן בא שמעון וטען עליו
 60 ואמר לו: 'חצר זו שתחת ידך שלי היא, ושוכרה היא
 61 בידיך', או 'גזולה', או 'שאולה', והשיבו ראיבן: 'שליך
 62 היתה, ואתה מכרתה לו', או 'נתתה לי במתנה' - אם אין
 63 עדים לשמעון שהיתה ידועה לו, נשבע ראיבן הסת
 64 [דרבנן] ויעמד במקומו. אכל אם הביא שמעון עדים
 65 שחצר זו שלו היתה - הרי היא בחזקת שמעון, ואומרים
 66 לראיבן: 'הבא ראיה שמכרה לך', או 'נתנה לך'. ואם לא
 67 הביא ראיה - מסלקין אותו ממנה, ומחזירין אותה
 68 לשמעון, אף על פי שאין ראיבן מודה לשמעון שהיא
 69 היתה שלו, שהרי יש עדים לשמעון.
 70 ב. במה דברים אמורים, שמצריכין ראיבן להביא ראיה
 71 או יסתלק? בשלא נשתמש בה זמן מרבה. אכל אם הביא
 72 עדים שאכל פרות קרקע זו שלש שנים רצופות, ונהנה
 73 בכלה כדרך שנהנין כל אדם באותה קרקע, והוא שיהיה
 74 אפשר לבועלים הראשונים שידעו בזה שהחזיק, ולא מחו
 75 בו - מעמידין אותו ביד ראיבן, וישבע ראיבן הסת
 76 שמכרה לו שמעון, או שנתנה לו מתנה, ויפטר. מפני
 77 שאומרים לו לשמעון: 'אם אמת אתה טוען, שלא מכרת
 78 ולא נתת - למה היה זה משתמש שנה אחר שנה
 79 בקרקעך, ואין לך עליו לא שטר שכירות [שהשכרת לו],
 80 ולא שטר משכונה [שמסרת כמשכונן], ולא מחית בו? טען
 81 ואמר: 'מפני שלא הגיע אלי הדבר, שהרי הייתי במדינה
 82 רחוקה' - אומרים: 'אי אפשר שלא יגיע הדבר בשלש
 83 שנים; וכיון שהגיע אליך - היה לך למחות בפני עדים,
 84

47 אינו צריך לחזר ולמחות בכל שנה ושנה; אבל צריך שלא
48 יהיה בין מחאה למחאה שלש שנים גמורות. לפיכך,
49 צריך למחות בסוף כל שלש; ואם מחה, ועמד שלש שנים
50 גמורות, ואחר כך מחה - אינה כלום.
51 ט. הביא ראובן עדים, 'שנה שמעון בעל השדה קבץ
52 פרות שדה זו, ונתנם לי' - תעמד השדה ביד ראובן,
53 ואפלו טען ששמעון מכרה לו או נתנה לו היום; שאלו
54 לא מכר או נתן - לא היה משמש את ראובן בשדה זו,
55 ונותן לו פרוטיה.
56 י. טען שמעון ואמר: 'אמת היה הדבר, ולפרות הורדתי,
57 ושלו היו הפרות, אבל הגוף לא מכרתי' - נאמן, וחוזרת
58 לשמעון; אלא אם כן אכלה ראובן בפניו שלש שנים ולא
59 מחה בו, כמו שבארנו.

פרק יב

60
61 א. שלש שנים שאמרנו, מיום ליום; אפלו היו חסר יום
62 אחד - לא החזיק, ומסלקין אותו ממונה. במה דברים
63 אמורים? בקרקעות שהן עושין פרות [ורוחים] תדיר -
64 כגון הבתים, והחצרות, והבורות, והשיחין, והמערות,
65 והחנייות, והפונדקיות, והמרחצאות, והשוככות, ובתי
66 הבדין, ושדה בית השלחין שמשקין אותה תמיד וזרעין
67 בה ונוטעין, והגנות, והפרדסין; וכן העבדים המהלכין,
68 כמו שבארנו. אבל שדה הבעל שהיא שותה ממי גשמים
69 בלבד, ושדה האילן - אינה מיום ליום; אלא כיון שאכל
70 שלש תבואות ממין אחד, הרי אלו כשלש שנים. כיצד?
71 היתה שדה תמרים, וגדר שלש גדירות, או שדה ענבים,
72 וכצר שלש בצירות, או שדה זיתים, ומסק שלש מסיקות
73 - הרי אלו כשלש שנים, והחזיק. ואפלו היו האילנות
74 רצופין, ולא היה ביניהן הרחק הראוי להן, שהרי סופן
75 ליבש - הואיל ואכלן שלש שנים, החזיק.
76 ב. הביא עדים שהיה דר בחצר זו שלש שנים, או
77 שהשפירה [לאחרים] שלש שנים - הרי זו תזקה. טען בעל
78 החצר ואמר: 'שמא לא שכן בה ביום ובלילה', או 'שמא
79 אלו שהשפירו להם לא שכנו בה ביום ובלילה' - הרי זו
80 טענה; ואמרים למחזיק: 'או הבא עדים ששנים אלו
81 גמורות ביום ובלילה, או תסתלק'. אפלו באו שנים
82 ואמרו: 'לנו שכר [השכיר], ואנו דרנו בחצר זו ביום
83 ובלילה', וטען בעל השדה ואמר: 'יביאו עדים שדרו בה
84 ביום ובלילה' - צריכין אלו העדים השוכרין להביא ראיה
85 שדרו בה תמיד; שנה הדבר תלוי בהם [נוגע אליהם],
86 ואינו תלוי בטענת המחזיק, כדי שיעידו לו.
87 ג. היה זה המחזיק או העדים שדרו בה, מן הרזקלין
88 המחזרין בעירות וכיוצא בהן - טוענין אותן [בי"ד את
89 הטענות במקומו] לכתחלה; וכשביא עדי תזקה - אומר
90 לו: 'הבא עדים שהיית מחזיק בה ביום ובלילה'. במה
91 דברים אמורים? בחצרות ובתים וכיוצא בהן, שהן

1 ותודיע אותם שפלוני גזל אותי, ולמחר אתבענו בדיו;
2 הואיל ולא מחית, אתה הפסדת על עצמך. לפיכך, אם
3 היתה למחמה ושובש דרכים בין המקום שהיה בו ראובן
4 ובין המקום שהיה בו שמעון - אפלו אכלה [החזיק]
5 ראובן עשרים שנים - מוציאין אותה מתחת ידו, וחוזרת
6 לשמעון; מפני שיכול לומר: 'לא ידעתי שנה משתמש
7 בקרקעי'.
8 ג. הביא ראובן עדים שהיה שמעון בא בכל שנה, ועומד
9 במקום זה שלשים יום או פחות - אמרים לשמעון:
10 'מפני מה לא מחית בשבאך? אבדת זכותך'. טען שמעון
11 ואמר: 'טרוד הייתי בשוק, ולא ידעתי שנה בתוך חצרי'
12 - הרי זו טענה; שכל שלשים יום יהיה אדם טרוד בשוק.
13 ואם עמד יותר משלשים יום, ולא מחה - אבד את זכותו.
14 ויראה לי, שדין זה אינו אלא בפריים, שהעם טרודין
15 בשוקים שלהן.
16 ד. ומפני מה אין אומרין לראובן, 'אם אמת הדבר שמכר
17 לך או נתן לך במתנה, למה לא נהרת בשטר שלך?' מפני
18 שאין אדם נזהר בשטר [לשומרו] והולך כל ימיו; וחזקה
19 שאין אדם נזהר בשטר, אלא עד שלש שנים, וכיון
20 שרואה שאין אדם ממחה בו, שוב אינו נזהר.
21 ה. הרי שמחה שמעון במדינה רחוקה - מפני מה לא
22 יטען ראובן ויאמר, 'לא שמעתי שמחה בי, כדי שאזהר
23 בשטר?' מפני שאומרין לו: 'הכרח יש לו חבר, והחבר
24 יש לו חבר אחר, וחזקה שהגיע אליך הדבר; וכיון
25 שידעת שמחה כך בתוך שלש שנים - אם באמת היה לך
26 שטר ולא נהרת בו [לשומרו], אתה הפסדת על עצמך'.
27 ו. לפיכך, אם מחה שמעון בפני העדים, ואמר להם: 'אל
28 תוציאו דבר זה [מחאתי] מפיכם' - אין זו מחאה. אבל
29 אם אמרו העדים מעצמן: 'אין דבר זה יוצא מפינו' - הרי
30 גם זו מחאה; שדבר שאין אדם מצוה עליו [שלא
31 לפרסמו], אומר [מגלהו] שלא בכונה. וכן אם צוה לעדים
32 ואמר להם: 'אל תודיעוהו', או שאמרו הן מעצמן: 'אין
33 אנו מודיעין אותו' - גם זו מחאה היא; שאף על פי
34 שאינן מודיעין אותו, מודיעין הם לאחרים, והדבר יגיע
35 אליו.
36 ז. כיצד המחאה? אומר בפני שנים: 'פלוני שהוא
37 משתמש בחצרי או בשדי - גולן הוא, ולעתיד אני תובע
38 אותו בדיו'. וכן אם אמר להם: 'שכורה היא בידו', או
39 'משכונה, ואם יטען עלי שמכרתי או נתתי, אני תובע
40 אותו בדיו', וכן כל כיוצא בזה - הרי זו מחאה, אף על
41 פי שלא מחה במדינה זו שהחזיק בה זה. אבל אם אמר
42 להן: 'פלוני משתמש בחצרי גולן הוא' - אין זו מחאה;
43 שהרי ראובן אומר: 'כששמעתי, אמרתי: שמא חרף אותי
44 בלבד, ולפיכך לא נהרתי בשטר'.
45 ח. מחאה בפני שנים; וכותבין [מחאתו בשטר], אף על
46 פי שלא אמר להם 'כתבו'. וכיון שמחה בשנה ראשונה,

מתוך מהדורת חזק

46 הִיָּה הַמָּקוֹם דִּרְכָן לְזֹרֵעַ לְשַׁחַת, מִפְּנֵי שְׂדֵמֵי יִקְרִין - הַרִי
47 זו חֲזָקָה.

48 **יב.** אֲכָלָה עֲרָלָה שְׂבִיעִית וְכֹלָאִים - אָף עַל פִּי שְׁנֵהֲנָה
49 בְּעֶבְרָה, הַרִי זו חֲזָקָה.

50 **יג.** הִיָּה הַמָּקוֹם שֶׁחֲזִיק בּוֹ סֹלַע אוֹ חֲלָמִישׁ שְׂאִינוֹ רְאוּי
51 לְזִרְעָה - צְרִיף לְהַנּוֹת בּוֹ בְּדָבָר הָרְאוּי לוֹ, כְּגוֹן שִׁישׁ־טַח
52 בּוֹ הַפְּרוֹת אוֹ יַעֲמִיד בּוֹ הַבְּהֵמָה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה; וְאִם לֹא
53 נִהְיָה בּוֹ כָּל אוֹתָן הַשְּׁלֹשׁ שָׁנִים בְּדָבָר הָרְאוּי לוֹ, לֹא
54 חֲזִיק.

55 **יד.** הִיָּה מַעֲמִיד בְּהֵמָה בְּמָקוֹם מְסִים מִחֲצַר חֲבָרוֹ, אוֹ
56 שְׂהִיָּה מְגַדֵּל שֶׁם תְּרַנְגוּלִין, אוֹ מַעֲמִיד תַּנּוּר וְכִירִים וְרַחֲסִים,
57 אוֹ שְׁנַתָּן שֶׁם זָבֹלוֹ, בֵּין שֶׁהַעֲמִיד מְחִיצָה בֵּין שְׁלֹשׁ הַעֲמִיד
58 - אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָבָרִים אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׁלֹשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם
59 וּבְלֵילָהּ, וְטָעַן עַל בַּעַל הַחֲצַר וְאָמַר: 'אֲתָה נִתַּת לִי מָקוֹם
60 זֶה', אוֹ 'מְכַרְתּוֹ לִי' - הַרִי זו חֲזָקָה.

61 **טו.** שָׂדֶה שֶׁהִיא מְקַפֵּת גְּדָר, וְכֹא זֶה שֶׁחֲזִיק בָּהּ, וְזֹרֵעַ
62 חוּץ לְגְדָר, וְנִהְיָה בְּכָל הַמָּקוֹם שְׂאִינוֹ שְׂמוֹר - אָף עַל פִּי
63 שְׂאֲכָלוּ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה, לֹא עֲלָתָהּ לוֹ חֲזָקָה; שֶׁהַבְּעָלִים
64 טוֹעֲנִין וְאוֹמְרִין: 'בֵּינָנוּ שְׂאִינוֹ שְׂמוֹר בְּמָקוֹם מְפָקֵר,
65 אֲמַרְנוּ: כָּל מָה שְׂיִזְרַע - חֵית הַשָּׂדֶה תֹּאכְלֵנוּ; וְלִפְיֶכָף לֹא
66 מְחִיתִי'. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַזֹּרֵעַ מְקוֹם שְׂאִינוֹ שְׂמוֹר, אֲלֵא
67 רְגַל כָּל חֵיהּ וְיָד כָּל אָדָם מְצוּיִין בּוֹ.

68 **טז.** אֲכָלָה כְּלֵה חוּץ מִבֵּית רַבַּע [מִדַּת שֶׁטַח] - חֲזִיק
69 בְּכֵלֵה, חוּץ מֵאוֹתוֹ בֵּית רַבַּע שְׁלֹא נִהְיָה בּוֹ; אֲפֹלוּ הִיָּה
70 מְקוֹם חֲלָמִישׁ בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּרְאוּי
71 לוֹ, אֵין לוֹ בּוֹ חֲזָקָה.

72 **יז.** חֲזִיק אֶחָד בְּאֵילָנוֹת וְאֶכֶל פְּרוּתֵיהֶן, וְאֶחָד חֲזִיק
73 בְּקֶרֶע וְזִרְעָה וְאֶכֶל פְּרוּתֵיהֶן, וְכָל אֶחָד מְשַׁנִּיהֶם טוֹעֵן
74 'שֶׁהַכֵּל שְׁלִי, וְאֵנִי לְקַחְתִּיו' - זֶה שֶׁחֲזִיק בְּאֵילָנוֹת וְאֶכֶלֶם
75 שְׁלֹשׁ שָׁנִים, יֵשׁ לוֹ הֵאֵילָנוֹת וְקֶרֶע שְׂצָרִיכִין לוֹ, וְהוּא
76 כְּמֵלֵא הָאוֹרָה [הַמִּלְקָט] וְסֹלוּ חוּצָה לְכָל אֵילָן וְאֵילָן; וְזֶה
77 שֶׁחֲזִיק בְּקֶרֶע, יֵשׁ לוֹ שְׂאָר הַקֶּרֶע.

78 **יח.** וְכֵן הוֹכֵחַ פְּרוֹת אֵילָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְטָעַן עַל בַּעַל
79 הָאֵילָן: 'אֲתָה מְכַרְתָּ לִי אֵילָן זֶה וְקֶרֶעוּ' - הַרִי זֶה יֵשׁ לוֹ
80 קֶרֶע כְּעֵבֵי הָאֵילָן, עַד הַתְּהוֹם.

81 **יט.** שָׂדֶה אֵילָן שֶׁהָיָה בּוֹ שְׁלִישִׁים אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ בֵּית שְׁלֹשׁ
82 סָאִין, וְאֶכֶל עֲשָׂרָה בְּשָׁנָה רְאוּשׁוֹנָה, וְעֲשָׂרָה בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה,
83 וְעֲשָׂרָה בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁית - חֲזִיק בְּכָל; וְהוּא, שְׂהִיָּה
84 הַעֲשָׂרָה שְׂאֶכֶל מִפְּרוֹת בְּכָל בֵּית הַשְּׁלֹשׁ סָאִין, וְלֹא
85 הוֹצִיאָו שְׂאָר הֵאֵילָנוֹת פְּרוֹת; אֲבָל אִם הוֹצִיאָו שְׂאָר
86 הֵאֵילָנוֹת פְּרוֹת, וְלֹא אֲכָלָן - לֹא חֲזִיק אֲלֵא בְּמָה שְׂאֶכֶל.
87 **כ.** בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׂאֶכֶל הוּא מְקַצֵּת הַפְּרוֹת,
88 וְכִזּוֹו הָעֵם שְׂאָר הַפְּרוֹת. אֲבָל אִם הֵנִיחַ פְּרוּתֵיהֶן עֲלֵיהֶן -
89 הוֹאִיל וְאֶכֶל אֵילָן מִכָּאן וְאֵילָן מִכָּאן מִכָּל הַשָּׂדֶה - חֲזִיק
90 בְּכָל הַשָּׂדֶה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא אֶסֶף כָּל פְּרוּתֵיהֶן.

1 עֲשׂוּיֹת לְדוּר בְּתוֹכָן בַּיּוֹם וּבְלֵילָהּ; אֲבָל הַחֲנִיּוֹת שֶׁל
2 תַּגְּרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, שְׂאִין דְּרִין בָּהֶן אֲלֵא בַּיּוֹם - בֵּינָן שְׂדֵר
3 בָּהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם, הַרִי זו חֲזָקָה.

4 **ד.** שְׁלֹשׁ שָׁנִים שְׂאֲמַרְנוּ, צְרִיכוֹת שְׂהִיָּה רְצוּפוֹת זו אַחַר
5 זו. הַרִי שֶׁחֲזִיק בְּשָׂדֶה, וְזִרְעָה שָׁנָה וְהוֹבִירָה [לֹא זִרְעָה]
6 שָׁנָה, וְזִרְעָה שָׁנָה וְהוֹבִירָה שָׁנָה - אֲפֹלוּ עֲשָׂה כֵּן בְּמָה
7 שָׁנִים, לֹא חֲזִיק. הִיָּה דְרָכָם שֶׁל בְּנֵי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם לְהוֹבִיר
8 - אָף עַל פִּי שְׂמַקְצָתָן זוֹרְעִין שָׁנָה אַחַר שָׁנָה, וּמַקְצָתָן
9 זוֹרְעִין שָׁנָה וּמוֹבִירִין שָׁנָה - הַרִי זֶה חֲזִיק; שְׂהִיָּה הוּא
10 אוֹמֵר: 'לֹא הוֹבִרְתִי אוֹתָהּ, אֲלֵא כְּדִי שְׂתַעֲשֶׂה הַרְבֵּה בַּשָּׂנָה
11 הַזֹּרִיעָה'.

12 **ה.** שְׁנֵי שְׂתַפִּין שֶׁחֲזִיקוּ בְּשָׂדֶה שֹׁשׁ שָׁנִים - הָאֶחָד אֲכָלָה
13 [הַחֲזִיק] שָׁנָה רְאוּשׁוֹנָה וְשְׁלִישִׁית וְחֲמִישִׁית, וְהַשְּׁנִי אֲכָלָה
14 שָׁנָה וְרִבִּיעִית וְשִׁשִׁית - לֹא עֲלָתָהּ חֲזָקָה לְאֶחָד מֵהֶן;
15 שְׂהִיָּה בַּעַל הַקֶּרֶע אוֹמֵר: 'בֵּינָן שְׁלֹשׁ רְאִיתִי וְלֹא שְׂמַמְתִּי
16 שֶׁחֲזִיק בָּהּ אָדָם אֶחָד שָׁנָה אַחַר שָׁנָה, מִפְּנֵי זֶה לֹא
17 מְחִיתִי'. לְפִיכֶף, אִם כְּתָבוּ אֵלּוּ הַשְּׂתַפִּין שְׂטֵר בִּיגִיָּהֶן,
18 שִׁישְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה - בֵּינָן שְׂעָבְרוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים,
19 עֲלָתָהּ לְהֵן חֲזָקָה; שֶׁהַשְּׂטֵר, קוֹל [פּוֹרְטוּס] יֵשׁ לוֹ, וְהוֹאִיל
20 וְלֹא מְחָה, אֲבָד אֶת זְכוּתוֹ. וְהוּא הַדִּין לְעֶבֶד שֶׁחֲזִיקוּ בּוֹ
21 שָׁנִים, וְנִשְׁתַּמְשׁוּ בּוֹ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה - אִם כְּתָבוּ שְׂטֵר
22 בִּיגִיָּהֶן, הַרִי חֲזִיקוּ.

23 **ו.** אֲכָלָה שָׁנָה זֶה הַמְּחִזִּיק וּמְכָרָה, וְאֲכָלָה הַלּוֹקֵחַ שָׁנָה,
24 וּמְכָרָה לְלוֹקֵחַ שְׁנֵי וְאֲכָלָה שָׁנָה - אִם מְכָרוּ זֶה לְזֶה בְּשְׂטֵר,
25 שֶׁלְשַׁמֵּן מְצֻטְרָפִין, וְהָרִי זו חֲזָקָה, מִפְּנֵי שְׁלֹשׁ מְחָה. וְאִם
26 מְכָרוּ שְׁלֹשׁ בְּשְׂטֵר, אֵינָה חֲזָקָה, שֶׁהַבְּעָלִים הָרְאוּשׁוֹנִים
27 אוֹמְרִים: 'בֵּינָן שְׁלֹשׁ עֲמַד בָּהּ אֵישׁ אֶחָד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, לֹא
28 הִצְרַכְנוּ לְמַחוֹת'.

29 **ז.** אֲכָלָה הָאֵב שָׁנָה וְהַבֵּן שְׂתִים, הָאֵב שְׂתִים וְהַבֵּן שָׁנָה,
30 אֲכָלָה הָאֵב שָׁנָה וְהַבֵּן שָׁנָה וְהַלּוֹקֵחַ מִן הַבֵּן שָׁנָה - הַרִי
31 זו חֲזָקָה; וְהוּא, שְׂלֵקַח בְּשְׂטֵר.

32 **ח.** אֲכָלָה בְּפָנֵי הָאֵב שְׂהִיָּה בַּעַל הַשָּׂדֶה שָׁנָה, וּבְפָנֵי בְּנוֹ
33 שְׂתִים, אוֹ בְּפָנֵי הָאֵב שְׂתִים וּבְפָנֵי הַבֵּן שָׁנָה, אוֹ בְּפָנֵי הָאֵב
34 שָׁנָה וּבְפָנֵי בְּנוֹ שָׁנָה וּבְפָנֵי לּוֹקֵחַ מִן הַבֵּן שָׁנָה - הַרִי זו
35 חֲזָקָה; וְהוּא, שְׂמְכַר הַבֵּן שָׂדֶה זוּ בְּכָלֵל שְׂדוּתֵי - שְׂהִיָּה
36 לֹא הַכִּיר [שֶׁם לֵב] הַמְּחִזִּיק שְׂנַמְכָרָה, וְלִפְיֶכָף לֹא נִזְהַר
37 בְּשְׂטֵרוֹ. אֲבָל אִם מְכַר הַבֵּן שָׂדֶה זוּ בְּפָנֵי עֲצָמָה, אֵין לָךְ
38 מְחָאָה גְּדוּלָה מְזוֹ.

39 **ט.** נָרַה שָׁנָה אַחַר שָׁנָה, אֲפֹלוּ בְּמָה שָׁנִים - הוֹאִיל וְלֹא
40 נִהְיָה בָּהּ, אֵינָה חֲזָקָה. וְכֵן אִם פָּתַח בָּהּ שְׂבִילֵי הַמַּיִם,
41 וּפְתַח וְשָׂדֶד [פִּירֵד רִגְבֵי אֲדַמָּה] בְּלֶבֶד - הוֹאִיל וְלֹא אֶכֶל
42 פְּרוֹת, אֵינָה חֲזָקָה.

43 **י.** זִרְעָה וְלֹא הָרִיחַ כְּלוּם, אֲלֵא זֹרַע כּוֹר וְאֶסֶף כּוֹר - לֹא
44 חֲזִיק, שְׂהִיָּה לֹא נִהְיָה.

45 **יא.** אֲכָלָה שַׁחַת [תְּבוּאָה קוֹדֵם בִּישׁוּלָהּ], לֹא חֲזִיק; וְאִם

יום שני ו' טבת ה'תשע"ד

פרק יג

46 הואיל והן משתמשין ברשות, אין להן חזקה. עברו
47 האפיטרופין ממנו, ואכלו שלש שנים אחר שעברו - הרי
48 זו חזקה.

49 ח. השתפין ביצד? אם היה שתף בשדה זו, ואין בה דין
50 חלקה [לא שייך לחלקה] - אף על פי שאכל את פלה
51 האחד מהם כמה שנים, הרי היא בחזקת שניהם. ואם יש
52 בה דין חלקה, ואכלה האחד פלה שני חזקה - יש לו
53 חזקה; שהרי אומרין לשפתו: 'אם באמת שלא מכרת ולא
54 נתת, היאך אכל את פלה, ואתה שותק, ולא מחית בו בכל
55 שלש שנים?' וכן האיש שאכל נכסי אשתו שני חזקה -
56 אף על פי שהתנה עמה שאין לו פרות בנכסיה, ואפלו
57 התנה עמה כשהיא ארוסה שלא יירשנה, ואחר כך אכל
58 ובנה והרס, ועשה כל מה שעשה; וכן האשה שאכלה
59 פרות נכסי בעלה, ונשתמשה בהן כחפצה כמה שנים -
60 אף על פי שיחד לה שדה במזונותיה, ואכלה שדות
61 אחרות - אין אכילתן ראייה. וכן הבן שהוא סומך על
62 שלחנו של אביו, ונחשב בכלל בני ביתו - אם אכל נכסי
63 אביו שני חזקה, וכן האב שאכל נכסי בן זה שהוא סומך
64 על שלחנו שני חזקה - אין אכילתן ראייה.

65 ט. וכן שפרש מאביו [משולחנן], ואשה שנתגורשה אפלו
66 ספק גרושין - הרי הם כשאר כל אדם.

67 י. ראשי גליות שהיו בימי חכמים - לפי שהיה בידן כח
68 לרדות את העם, אין אכילתם [חזקתם] ראייה; וכן אחר
69 שהחזיק בנכסיהם - אף על פי שאכל כמה שנים, אין
70 אכילתו ראייה. לפי שאינם ממחין, מפני שידן תקפה - כל
71 זמן שירצו, מסלקין זה ממנה; אבל נשבעין הסת, שלא
72 מכרו ולא נתנו. ואם הן החזיקו בנכסי אחר, ואמר שלא
73 מכר - נשבע הסת שלא מכר להן ולא נתן להן.

74 יא. הגזלן ביצד? מי שהחזיק גזלן על שדה זו, או מי
75 שהחזיקו שהן הורגין נפשות על עסקי ממון - אף על פי
76 שאכל שדה זו כמה שנים - לא החזיק, ותחזור השדה
77 לבעלים.

פרק יד

78 א. כל אלו שאין אכילתן [חזקתם] ראייה - אם הביאו
79 עדים שמכרו להן הבעלים שדה זו, או נתנוה להם במתנה
80 - ראייתם ראייה; חוץ מן הגזלן, והבעל בנכסי אשתו.
81 באיזה נכסים אמרו? בנכסי צאן ברזל [נדוניה - שחובת
82 ברזל על הבעל לשמור על קרנם], או בשדה שיחד [הוסיף]
83 לה בכתבתה, ובשדה שכתב לה בכתבתה, ובשדה שנתן
84 לה בשום משלו. אבל בנכסי מלוג [שלא הביאה לבעלה]
85 - יש לו ראייה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

86 ב. ביצד הגזלן אין לו ראייה? בין שהחזיק גזלן על שדה
87 זו - אף על פי שהביא ראייה שהודה הבעל בפני עדים,
88 שמכר לו שדה זו ולקח דמים, והבעלים אומרים: 'לא
89 מכרנו, אלא מפני היראה הודינו לו' - מוציאין את השדה
90 מידו, ואין לו כלום. ואם העידו העדים שבפניהם מנה לו

1 א. ואלו שאין מעמידין את הקרקע בידן, אף על פי
2 שאכלוה שלש שנים: האמנין, והאריסין, והאפיטרופין,
3 והשתפין, והאיש בנכסי אשתו, והאשה בנכסי בעלה, ובן
4 בנכסי אביו, והאב בנכסי הבן; שכל אחד מאלו, אין
5 מקפידין [על שימוש בנכסיהם] זה על זה, לפיכך אין
6 אכילתן ראייה, אף על פי שלא מחו בהם הבעלים, אלא
7 תחזור הקרקע לבעלים שהביאו ראייה שזאת הארץ ידועה
8 להן [מפורסם שהיא שלהן], וישבעו הסת שלא מכרו ולא
9 נתנו, כמו שבארנו.

10 ב. וכן ראשי גליות של אותו הזמן, והגזלן, והגוי - אין
11 אכילתן ראייה, מפני שהן בעלי זרוע. וכן חרש שוטה וקטן
12 - אין אכילתן ראייה, מפני שאין להן טענה כדי שתעמד
13 הקרקע בידם; אלא תחזור לבעלים. וכן המחזיק בנכסיהן,
14 אין אכילתו ראייה.

15 ג. ביצד אין מעמידין את הקרקע בידן? ראובן שאכל
16 שדה שמעון שני [שנות] חזקה, והוא טוען שהיא לקוחה
17 בידו, והביא שמעון עדים שהיא ידועה לו, וכן הביא
18 עדים שראובן ידוע שהוא שתפו בה או אריסו או
19 אפיטרופו, ומפני זה לא מכה - תחזור השדה לשמעון,
20 וישבע הסת שלא מכר ולא נתן. והוא הדין לשארן
21 [האמורים לעיל]. אבל אם לא הביא שמעון ראייה שראובן
22 היה שתף או אריס, אלא ראובן הודה מעצמו ואמר: 'כן,
23 היה שתפי, ומכר לי' - הואיל ואכל שני חזקה, ויכול
24 לומר 'לא היה שתפי מעולם' - הרי זה נאמן, כשאר כל
25 אדם.

26 ד. האמנין ביצד? כגון שהיו בוגין בה או מתקנין אותה
27 שנים רבות. ירדו מאמנותן - אם אכלו אותה שלש שנים
28 מאחר שיירדו מאמנותן, יש להן חזקה.

29 ה. האריסין ביצד? כגון שהיה אריס לאביו של בעל
30 השדה, או לאנשי משפחתו; שביין שהוא אריס של בתי
31 אבות [בית המשפחה], אין ממחין הבעלים בידו. אבל אם
32 זה הוא שנעשה לו אריס תחלה - הואיל ואכלה [החזיק]
33 פלה שני חזקה, מעמידין אותה בידו, ואומרין לבעלים:
34 'היאך אכל שנה אחר שנה, ולא מחית בו?'

35 ו. אריס של בתי אבות שהוריד אריסין מתחת ידו, יש לו
36 חזקה; שאין מורידין אריסין אחרים לנכסי אדם, והוא
37 שותק. אבל אם חלק לאריסין אחרים שהיו בה - אין לו
38 חזקה; שמא ממנה על האריסין עשו אותו. ואריס שיירד
39 מאריסותו, ואכלה שלש שנים מאחר שיירד - החזיק.

40 ז. האפיטרופין ביצד? בין שהיו אפיטרופין על שדה זו
41 בין על שאר נכסים, בין שמנה אותם בית דין בין שמנה
42 אותם אבי תומים וגדלו התומים והניחו [השארין]
43 אותם, בין שמנה אדם אפיטרופין על הוצאתו והכנסתו -

מתוך מהדורת חזק

48 וְאָמַר: 'מִכְרַתָּה לִי אֶת וּבְעֻלְךָ' - מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ,
 49 מִתּוֹף שְׂיָכוֹל לֹאמַר 'מִמֶּנּוּ לְקַחְתִּיהָ אַחֵר מוֹת בְּעֻלְךָ'; שְׁהָרִי
 50 אֶכְלָה שְׁנֵי חֲזָקָה אַחֵר מִיתַת הַבַּעַל, וְלֹא מַחֵת בּוֹ. אָכַל
 51 אִם אֶכְלָה בְּחַיִּי בַּעֲלָה כְּמָה שְׁנַיִם, וְלֹא אֶכְלָה שְׁנֵי חֲזָקָה
 52 אַחֵר מִיתַת בַּעֲלָה - אֵין לוֹ חֲזָקָה.
 53 יב. כָּל חֲזָקָה שְׂאִין עֲמָה טַעֲנָה, אֵינָה חֲזָקָה. בִּיצֵד? הָרִי
 54 שְׂאֶכַל פְּרוֹת שְׂדָה זֹו כְּמָה שְׁנַיִם, וְכֹא הַמַּעֲרָעֵר וְאָמַר לוֹ:
 55 'מֵאֵין לָךְ שְׂדָה זֹו? שְׁלִי הִיא!' הִשְׁיָבוּ וְאָמַר לוֹ: 'אֵינִי
 56 יוֹדֵעַ שֶׁל מִי הִיא, וְכִינֵן שְׂלֹא אָמַר לִי אָדָם, יִרְדְּתִי לְתוֹכָהּ'
 57 - אֵין זֹו חֲזָקָה; שְׁהָרִי לֹא טַעֵן שְׁלֻקְתָּה, וְלֹא שִׁנְתָּנָה לוֹ,
 58 וְלֹא שִׁירְשָׁה. אָף עַל פִּי שְׂלֹא טַעֵן, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ
 59 מִיָּדוֹ, עַד שְׂיָבִיא זֶה הַמַּעֲרָעֵר עֲדִים שְׁהִיא שְׁלוֹ. הִבִּיא
 60 עֲדִים - תַּחֲזוֹר לוֹ הַשְּׂדָה, וּמוֹצִיאִין מִזֶּה כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֶכַל.
 61 וְאֵין פּוֹתְחִין [טוֹעֲנִים] לְזֶה הַמַּחֲזִיק תַּחֲלָה; וְאֵין אוֹמְרִין
 62 לוֹ, 'שְׂמָא שְׁטֵר הִיָּה לָךְ וְאָבֵד', עַד שִׁטְעֵן הוּא מַעֲצָמוֹ.
 63 וְאִם לֹא טַעֵן, יַחֲזִיר כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֶכַל. וְכֵן הֵאוֹכֵל שְׁנֵי
 64 חֲזָקָה מַחֲמַת שְׁיֵשׁ שְׁטֵר [מַכִּירָה] בְּיָדוֹ, וְנִמְצָא הַשְּׁטֵר בְּטַל
 65 - בְּטָלָה הַחֲזָקָה, וְתַחֲזוֹר הַשְּׂדָה עִם כָּל הַפְּרוֹת לְבַעֲלִים.
 66 יג. הִבָּא [לְקוֹרְעֵן] מַחֲמַת יְרֻשָׁה - צָרִיף לְהִבִּיא רְאֵיהָ שְׂדֵר
 67 אָבִיו בְּשְׂדָה זֹו אוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, אָפְלוּ יוֹם אָחֵד; וְכִינֵן
 68 שְׂאֶכְלָה הוּא שְׁלֵשׁ שְׁנַיִם מַחֲמַת אָבִיו, מַעֲמִידִין אוֹתָהּ
 69 בְּיָדוֹ. אָכַל אִם לֹא הִבִּיא רְאֵיהָ שְׂדֵר בָּהּ אָבִיו כָּלָל - תַּחֲזוֹר
 70 הַשְּׂדָה וְכָל הַפְּרוֹת, לַמַּעֲרָעֵר שְׁיֵשׁ לוֹ עֲדִים שְׁהִיא שְׁלוֹ,
 71 שְׁהָרִי אֵינּוּ טוֹעֵן עֲלָיו שְׂמֹכֵר אוֹ נִתֵּן לוֹ, וְלֹא נִדְרָעָה קְרָקַע
 72 זֹו [שְׁשִׁיכַת הִיתַח] לְאֲבוֹתָיו. הִבִּיא רְאֵיהָ שִׁנְרָאָה בָּהּ אָבִיו
 73 - אֵינָה כְּלוּם, שְׂמָא כָּא לְבַקֵּר אוֹתָהּ וְלֹא קִנְיָה; אֲלֹא צָרִיף
 74 לְהִבִּיא רְאֵיהָ שְׂדֵר בָּהּ אָבִיו, אָפְלוּ יוֹם אָחֵד.
 75 יד. הָרִי שְׂאֶכַל שְׂדָה זֹו שְׁנַיִם רַבּוֹת, וְכֹא הַמַּעֲרָעֵר וְאָמַר
 76 לוֹ: 'מָה לָךְ וּלְשְׂדָה זֹו?' הוֹדָה וְאָמַר לוֹ: 'יּוֹדֵעַ אֲנִי שְׁהִיָּתָה
 77 שְׁלָךְ, אָכַל פְּלוֹנִי מְכָרָה לִי וְהוּא לְקַחָה מִמֶּנּוּ, וְאָמַר לוֹ
 78 הַמַּעֲרָעֵר: 'פְּלוֹנִי שְׂמֹכֵר לָךְ, גִּזְלָן הוּא' - הוֹאִיל וְהוֹדָה
 79 שְׁהִיא שְׁלוֹ [שֶׁל הַמַּעֲרָעֵר], וְשְׂלֹא לְקַחָה מִמֶּנּוּ, תַּחֲזוֹר
 80 הַשְּׂדָה וְכָל הַפְּרוֹת לַמַּעֲרָעֵר, אָף עַל פִּי שְׂאִין לְזֶה הַמַּעֲרָעֵר
 81 עֲדִים שְׁהִיא שְׁלוֹ. וְכֵן כָּל בִּיצֵא בְּזָה. הִבִּיא זֶה הַמַּחֲזִיק
 82 עֲדִים שְׂפְלוֹנִי שְׂמֹכֵרָה לוֹ דֵר בָּהּ אָפְלוּ יוֹם אָחֵד, אוֹ שְׂאָמַר
 83 לוֹ: 'בְּפִנֵּי לְקַחָה מִמֶּנּוּ, וְאַחֵר כֶּף מְכָרָה לִי' - מַעֲמִידִין
 84 אוֹתָהּ בְּיָדוֹ; שְׁהָרִי יֵשׁ לוֹ טַעֲנָה עִם חֲזָקָתוֹ, וְאֵלּוּ רְצָה -
 85 טַעֵן וְאָמַר 'מִמֶּנּוּ לְקַחְתִּיהָ', שְׁהָרִי יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי חֲזָקָה.

פֶּרֶק טו

87 א. מִי שְׂעָרָעֵר עַל הַשְּׂדָה, וְהִבִּיא עֲדִים שְׁהִיא יְדוּעָה לוֹ
 88 [שְׁשֶׁלּוּ הִיתַח], וְהִבִּיא זֶה שְׂבִתּוֹכָה שְׂטֵר שְׁלֻקְתָּה [קִנְיָה]
 89 מִמֶּנּוּ, וְהִבִּיא עֲדִים שְׂאֶכְלָה [הַחֲזִיק] שְׁנֵי [שְׁנוֹת] חֲזָקָה -
 90 אוֹמְרִין לוֹ בַּתַּחֲלָה: 'קִיָּם [אִשֵּׁר בְּיָדוֹ] שְׂטֵרָךְ'; אִם נִתְקַיֵּם
 91 - הָרִי מוֹטֵב, וְיִדוֹן בְּשְׁטֵר; וְאִם אֵי אָפְשֵׁר לוֹ לְקִיָּמוֹ -
 92 סוֹמְכִין עַל עֲדֵי חֲזָקָה, וְיִשְׁבַּע הֶסֶת שְׁלֻקְתָּה.
 93 ב. עֲדֵי חֲזָקָה שְׁהַעִיד אָחֵד מִשְׁנֵיָּהֵן שְׂאֶכְלָה חֲסִים שְׁנֵי

1 כֶּף וְכֶף - מוֹצִיאִין אֶת הַשְּׂדָה מִיַּד הַגִּזְלָן, וּמַחֲזִירִין לוֹ
 2 הַבְּעֻלִים אֶת הַדָּמִים, כְּמוֹ שְׂבִאָרְנוּ בְּהַלְכוֹת גִּזְלָה.
 3 ג. בֶּן הָאֵמֶן וּבֶן הָאָרִיס וּבֶן הָאֶפִּיטְרוֹפּוֹס שְׂאֶכְלוּ שְׂדָה זֹו
 4 שְׁנֵי [שְׁנוֹת] חֲזָקָה - אִם טַעֲנוּ שְׁהַבְּעֻלִים מְכָרוּ לָהֶם אוֹ
 5 נָתְנוּ לָהֶם, יֵשׁ לָהֶם חֲזָקָה; וְאִם טַעֲנוּ שְׁהִיא יְרֻשָׁה לָהֶם
 6 מֵאֲבוֹתֵיהֶם שְׂאֶכְלוּהָ שְׁנֵי חֲזָקָה, אֵין לָהֶם חֲזָקָה. וְאִם
 7 הִבִּיא עֲדִים שְׁהוֹדוּ הַבְּעֻלִים לְאֲבֵיהֶם שְׂמֹכְרוּהָ לָהֶן, אוֹ
 8 נִתְנוּהָ לָהֶן - מַעֲמִידִין אֶת הַשְּׂדָה בְּיָדָם.
 9 ד. בֶּן הַגִּזְלָן - אָף עַל פִּי שְׁהִבִּיא רְאֵיהָ שְׁהוֹדוּ הַבְּעֻלִים
 10 לְאָבִיו, אֵינָה רְאֵיהָ, כְּמוֹ שְׂבִאָרְנוּ. אָכַל בֶּן בֶּן הַגִּזְלָן -
 11 אָפְלוּ כָּא בְּטַעֲנַת אָבִיו. יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה; כָּא בְּטַעֲנַת אָבִי
 12 אָבִיו, אֵין לוֹ חֲזָקָה.
 13 ה. הַגִּוי - אָפְלוּ אֶכְלָה כְּמָה שְׁנַיִם, אֵין אֶכִּילְתוּ רְאֵיהָ;
 14 וְאִם לֹא הִבִּיא שְׁטֵר - תַּחֲזוֹר הַשְּׂדָה לְבַעֲלִים כְּלֹא שׁוּם
 15 שְׂבוּעָה; שְׂלֹא תִקְנוּ שְׂבוּעַת הֶסֶת אֲלֹא לְיִשְׂרָאֵל. וְיִשְׂרָאֵל
 16 הִבָּא מַחֲמַת הַגִּוי [קִנְיָה מִמֶּנּוּ] - הָרִי הוּא כְּגוֹי, וְאֵין אֶכִּילְתוּ
 17 רְאֵיהָ.
 18 ו. טַעֵן זֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי הִבָּא מַחֲמַת הַגִּוי וְאָמַר: 'בְּפִנֵּי לְקַחָה
 19 הַגִּוי שְׂמֹכְרָה לִי מִזֶּה הַיִּשְׂרָאֵל הַמַּעֲרָעֵר עֲלַי' - הָרִי זֶה
 20 נִגְאָמֵן, וְיִשְׁבַּע הֶסֶת עַל כֶּף; מִתּוֹף שְׂיָכוֹל לֹאמַר 'אֵינִי
 21 לְקַחְתִּיהָ מִמֶּנּוּ, וְהָרִי אֶכִּילְתִּיהָ שְׁנֵי חֲזָקָה' - יָכוֹל לֹאמַר
 22 'מִפְּלוֹנִי לְקַחְתִּיהָ, שְׂבִפִּנֵּי לְקַחָה מִמֶּנּוּ'.
 23 ז. אֵין מַחֲזִיקִין [לֹא מוֹעִילָה חֲזָקָה] בְּנִכְסֵי קֶטָן, וְאָפְלוּ
 24 הַגִּדִיל. בִּיצֵד? אֶכְלָה בְּפִנֵּי כְּשֶׁהוּא קֶטָן שְׁנָה אַחַת, וּשְׁתַּיִם
 25 אַחֵר שְׁהַגִּדִיל, וְטַעֵן: 'אֶתָּה מְכָרְתָּ לִי, אֶתָּה נִתְתָּ לִי' -
 26 אֵין זֶה כְּלוּם; עַד שְׂיֵאֶכַל אוֹתָהּ שְׁלֵשׁ שְׁנַיִם רְצוּפוֹת אַחֵר
 27 שְׁהַגִּדִיל.
 28 ח. מִי שְׁהַחֲזִיק בְּנִכְסֵי קֶטָן שְׁנַיִם רַבּוֹת, וְטַעֵן וְאָמַר:
 29 'מִשְׁפּוֹנָה [מִשְׁכוּן] הֵם בְּיָדִי, וְיֵשׁ לִי חוֹב עֲלֵיהֶם כֶּף וְכֶף'
 30 - הוֹאִיל וְאֵלּוּ רְצָה אָמַר: 'לְקוֹחִים הֵם בְּיָדִי' - נִגְאָמֵן;
 31 שְׁהָרִי אֵינָה מַחֲזִיקַת שְׁהִיא לְאָבִיו שֶׁל זֶה; וְהָרִי זֶה גּוֹבֵה
 32 מִשְׂכָּרָה מִה שְׂטַעֵן, וְתַחֲזוֹר לִיתוּמִים. אָכַל אִם יָצָא עֲלֵיהָ
 33 קוֹל שְׁהִיא שֶׁל יְתוּמִים - אֵינּוּ נִגְאָמֵן, שְׁהָרִי אֵין מַחֲזִיקִין
 34 בְּנִכְסֵי קֶטָן; וְתַחֲזוֹר הַשְּׂדָה וְכָל הַפְּרוֹת שְׂאֶכַל לִיתוּמִים עַד
 35 שְׁיִגְדְּלוּ, וְיַעֲשֶׂה עִמָּהֶם דִּין.
 36 ט. אֶכְלָה שְׁנֵי חֲזָקָה בְּחַיִּי אָבִיָּהֵן - מִתּוֹף שְׂיָכוֹל לֹאמַר
 37 'לְקוֹחָה הִיא בְּיָדִי מֵאֲבִיָּהֵן' - נִגְאָמֵן לֹאמַר 'חוֹב יֵשׁ לִי עַל
 38 אָבִיָּהֵן, וְאִנְיָה אוֹתוֹ מִן הַפְּרוֹת'; וְגוֹבֵהוּ שְׂלֹא בְּשְׂבוּעָה,
 39 מִתּוֹף שְׂיָכוֹל לֹאמַר 'שְׁלִי הִיא'.
 40 י. בּוֹרַח שְׂבִרַח מַחֲמַת סַנְתָּה וְנִפְשׁוֹת, כְּגוֹן שְׁהִיָּה הַמְּלָךְ
 41 מִבְּקַשׁ אוֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ - אֵין מַחֲזִיקִין [לֹא מוֹעִילָה חֲזָקָה]
 42 בְּנִכְסָיו. אָפְלוּ אָכַל הַמַּחֲזִיק כְּמָה שְׁנַיִם, וְטַעֵן שְׁלֻקְחָה - אֵין
 43 אֶכִּילְתוּ רְאֵיהָ; וְאֵין אוֹמְרִין לְבַעַל הַשְּׂדָה, 'לְמָה לֹא
 44 מַחֲתִי, מִפְּנֵי שְׁהוּא מַתְעַסֵּק בְּנַפְשׁוֹ. אָכַל הַבוֹרַח מַחֲמַת
 45 מִמוֹן, הָרִי הוּא כְּכָל אָדָם; וְאִם לֹא מַחָה, מַחֲזִיקִין בְּנִכְסָיו.
 46 יא. מַחֲזִיקִין בְּנִכְסֵי אִשָּׁת אִישׁ. בִּיצֵד? אֶכְלָה מִקְצַת שְׁנֵי
 47 חֲזָקָה בְּחַיִּי הַבַּעַל, וְשְׁלֵשׁ שְׁנַיִם אַחֵר מִיתַת הַבַּעַל, וְטַעֵן

48 לקרוא] לשנים רבות שני חזקה. לפיכך, אם הביא ראובן
49 עדים שאכלה שבע שנים, שנמצא שאכלה שני חזקה קדם
50 שלקחה שמעון - מעמידין אותה בידו. אבל אם אכלה
51 פחות משבע שנים - תחזור לשמעון; שאין לה מחאה מלוי
52 גדולה מזו, שהרי מכרה קדם שיחזיק ראובן.

53 ח. זה אומר של אבותי והביא עדים, וזה אומר של
54 אבותי ואין לו עדים - תחזור לזה שהביא עדים; ומוציאין
55 מזה כל הפרות שהודה בהן שאכלן, אף על פי שאין עליו
56 עדים שאכל, שהרי הוא אומר שמחמת אבותיו אכל, והרי
57 העדים שהיא של אבותיו של זה הטוען. וכן כל פיוצא
58 בזה.

59 ט. הביא המערער עדים שזו השדה שלו, וזה שבתוכה
60 טוען ממך לקחתיה, והרי שטריו, והוציא שטר מקגם,
61 טען המערער שהוא מזנף, והודה בעל השטר ואמר: כן
62 הוא, אבל היה לי שטר פשר ואבד, ולקחתי זה בדי כדי
63 לאים עליו שיודה שמכר לי באמת' - הואיל ואלו רצה
64 היה עומד בשטריו, שהרי מקגם הוא - הרי זה נאמן, ואין
65 מוציאין את השדה מתחת ידו; וישבע הסת.

66 י. הביא המערער עדים שזו השדה שלו, וזה שבתוכה
67 טוען: ממך לקחתיה, ואכלתי שני חזקה, והביא עדים
68 שאכלה שני חזקה, טען המערער ואמר: היאך תטען
69 שלקחתה ממני היום שלש שנים, ובאותו הזמן לא הייתי
70 במדינה - מצריכין זה שבתוכה להביא ראיה שזה פלוני
71 שמערער היה עמו במדינה בזמן זה שטוען שמכרה לו
72 בו, אפלו יום אחד, כדי שיהיה אפשר שימכר לו; ואם
73 לא הביא, מסלקין אותו.

74 יא. מי שהלך למדינת הים, ואבדה דרך שדהו [נעלם
75 שביל המוביל לשדהו], בין שהיו ארבע השדות המקיפות
76 אותו לארבעה אנשים, בין שהיו הארבעה קנו מאחד -
77 הרי כל אחד מהן דוחה ואומר לו: 'שמא דרך שלך על
78 חברי היא'; לפיכך, יקנה לו דרך במאה מנה [בכמה
79 שידרש], או יפרח באויר. וכן אם היו ארבע השדות לאיש
80 אחד שקנה אותן מארבעה - אין לו עליו דרך; שהרי
81 אומר לו: 'עתה אם אחזיר לכל אחד שטריו, אין אתה יכול
82 לעבר על אחד מהן, ואני קניתי מפל אחד מהן כל זכות
83 שיש לו'. אבל אם היה בעל ארבע השדות המקיפות איש
84 אחד, והוא בעל המצר שלה מתחלה ועד סוף [תמיד] -
85 הרי זה אומר לו: 'מפל מקום דרכי עליך' [על שדך]; וילך
86 לו בקצרה, באי זו שדה שירצה בעל השדות. וכן כל
87 פיוצא בזה. ואם החזיק בדרך, ואמר 'זו היא דרכי' - אין
88 מסלקין אותו ממנה, אלא בראיה ברורה.

יום שלישי ז' טבת ה'תשע"ד

פרק טז

91 א. ראובן שמכר שדה לשמעון, והיה לוי מעדי השטר,
92 ובא לוי לערער על השדה, ולטען שראובן גזל אותה ממנו

1 חזקה, והשני העיד שאכלה שעורים - עדותן קימת; שאין
2 העד מדקדק בזה. העיד האחד שאכלה זה שנה ראשונה
3 ושלשית וחמישית, והשני מעיד שאכלה שניה ורביעית
4 ושלשית - אין עדותן מצטרפת; שבשנה שמעיד בה זה,
5 לא העיד בה זה; ותחזור הקרקע והפרות.

6 ג. מי שיגרד לשדה בחזקת שהוא יורש, ואכל פרותיה,
7 ונמצא יורש אחר שהוא קרוב ממנו, וראוי לירשה - בין
8 שנמצא [שקרוב ממנו] בעדים, בין שהודה לו זה שיגרד
9 תחלה - תיב להחזיר כל הפרות שאכל.

10 ד. שנים שהיו עוררין על השדה, זה אומר 'שלי' וזה
11 אומר 'שלי', ואין לאחד מהן ראיה, או שהביא כל אחד
12 מהן עדים שהיא שלו, או שהיא של אבותיו, או שהביא
13 כל אחד משניהם עדים שאכלה שני חזקה, והשנים
14 שהעידו בהן אלו הן השנים עצמן שהעידו בהן אלו -
15 מניחין אותה ביניהן, וכל המתגבר ירד בה; ויהיה האחר
16 מוציא מידו, ועליו הראיה. ואם בא שלישי, ותקף עליה
17 וירד לתוכה - מסלקין אותו ממנה.

18 ה. הביא האחד עדים שהיא של אבותיו, ושאכלה שני
19 חזקה, והרי היא תחת ידו, והביא השני עדים שאכלה שני
20 חזקה, והרי היא תחת ידו - נמצאת עדות החזקה של
21 שניהם מכחשת; מעמידין אותה ביד זה שהעיד לו עדי
22 החזקה שהיא של אבותיו, ומורידין אותו לתוכה. חזר
23 השני והביא גם הוא עדים שהיא של אבותיו, שהרי
24 נמצאת גם עדות זו מכחשת - חוזרין בית דין, ומסלקין
25 ממנה את הראשון, ומניחין אותה בין שניהם; וכל
26 המתגבר, ירד בה.

27 ו. זה אומר 'של אבותי' וזה אומר 'של אבותי', זה הביא
28 עדים שהיא של אבותיו, וזה הביא עדים שאכלה שני
29 חזקה - תחזור לזה שהביא עדים שהיא של אבותיו, ויחזיר
30 זה כל הפרות שאכל; שהרי לא טען עליו כלום [טענה
31 ממשית], ואין אכילתו ראיה, שכל חזקה שאין עמה טענה
32 על הבעלים, אינה כלום. חזר זה הפחזיק ואמר: 'כן, של
33 אבותיך הייתה, ואתה מכרתה לי, וזה שטענתי תחלה
34 שהיא של אבותי, כלומר שאני סומך עליה [בטוח בה],
35 והרי היא שלי כשל אבותי, או שאמר: 'כן של אבותי,
36 שלקחתי מאבותיך' - הרי זו טענה נכונה, שהרי נתן
37 אמתלא [הסבר] לדבריו הראשונים; ומעמידין אותה בידו.
38 ואם כשטען בתחלה אמר לו: 'של אבותי, ולא של
39 אבותיך' - אין שומעין לו בטענה זו האחרת. וכן כל
40 פיוצא בזה.

41 ז. ראובן שהיה בתוך שדה, בא שמעון וערער עליו, ואמר
42 ראובן: 'שדה זו מלוי קניתי, ואכלתי אותה שני חזקה',
43 אמר לו שמעון: 'הלא שטר זה מקגם [מאושר בבי"ד]
44 בדי, שאני לקחתי מלוי מהיום ארבע שנים, חזר ראובן
45 ואמר: 'וכי תעלה על דעתך ששלש שנים בלבד [עברו]
46 משקניתי? שנים רבות יש לי משלקחתי, ואני
47 קדמתיך' - הרי טענת ראובן טענה; שאדם קורא [יכול

מתוך מהדורת חזק

מחייב שבוועה [עפ"י עד אדח], ואינו יכול להשבע [כי אינו
מכחישו], ומשלם.
ז. כל המחייב להחזיר הפרות - אם לא היו ידועין [שוויון],
ואין בית דין יכולין לשער אותן כשכר הכתים וכיוצא
מהם שהוא ידוע, אלא היו פרות אילן או פרות שדה,
שאין ידועין - הואיל ואין פאן טענה ודאית],
ישלם מה שיודה לו שאכלו; ומתרימין [מטיילים חרם
טתם] על מי שאכל יותר, ולא ישלם.
ח. כל המחזיר קרקע מתחת ידו - אם השפירה לאחרים
כשהיה מחזיק בה, והיו השוכרין קמין - מוציאין מהם
השכר פעם שניה, ונותנין לבעל הקרקע, וחוזרין ותובעין
[הם את] זה שהשכיר להם מקום שאינו שלו.
ט. אסור לאדם לטען טענת שקר, כדי לענות הדין או כדי
לעכבו. כיצד? היה נושה [בעל חוב] בחברו מנה - לא
ישעננו מאתים, כדי שיודה במנה ויתחייב שבוועה. היה
נושה בו מנה, וטענו מאתים - לא יאמר: 'אכפר הכל
בבית דין, ואודה לו במנה ביני לבינו, כדי שלא אתחייב
לו שבוועה'.

י. היו שלשה נושין מנה באחד, וכפר בהם - לא יהיה
אחד תובע, ושנים מעידים, וכשיוציאו ממנו, יחלקו. ועל
דברים אלו וכיוצא בהם, הזהיר הפתויב ואמר: "מדבר
שקר - תרחק".

בריף רחמנא דסייען

הלכות נחלות

מצות עשה אחת, והיא דין סדר נחלות. ובאור מצוה זו
- בפ'קים אלו.

פ'ק א

א. סדר נחלות פ'ק הוא: מי שמת - יירשנו בניו, והם
קודמין לכל; והזכרים קודמין לנקבות.
ב. בכל מקום [ירושה] - אין לנקבה עם הזכר ירשה. אם
אין לו בנים, יירשנו אביו; ואין האם יורשת את בנייה.
ודבר זה מפי הקבלה.
ג. וכל הקודם בנחלה, יוצאי ירכו [צאצאיו] קודמין.
לפיכך, מי שמת, בין איש בין אשה - אם הניח בן, יורש
הכל. לא נמצא לו בן בעולם, מעינין [בבדקים] על זרעו
של בן: אם נמצא להן זרע, בין זכרים בין נקבות - אפלו
בת בת בנו, עד סוף העולם - היא תירש הכל. לא
נמצא לו זרע בן, חוזרין אצל הבת. היתה לו בת, תירש
את הכל. לא נמצאת לו בת בעולם, מעינין על זרע הבת:
אם נמצא לה זרע, בין זכרים בין נקבות, עד סוף העולם
- הוא יירש הכל. לא נמצא לו זרע בת, חוזר הירשה
לאביו. אם לא היה אביו קים - מעינין על זרע האב, שהם
אחי המת: נמצא לו אח או זרע אח, יורש הכל. ואם לאו,
חוזרין אצל האחיות: נמצאת לו אחות או זרעה, יירשו
הכל. ואם לא נמצא לו זרע אחים - הואיל ואין לאב זרע,

1 - אין שומעין לו, ואין משגיחין על ראיות שביא על
2 אותה שדה, ויהי אבד כל זכותו; שאומרין לו: 'היאך
3 תעיד על המכר, ותחזר ותערער' [שהוא שלך]? וכן אם
4 העיד לוי בשטר שכתוב בו: 'השדה הפלונית של ראובן
5 מצד מזרח', או 'מערב' - הואיל ועשה השדה סימן לאחר,
6 והעיד בשטר - אבד את זכותו, ואינו יכול לחזר ולערער;
7 שאומרין לו: 'היאך תעיד בשטר זה שכתוב בו שהשדה
8 הזאת מצד פלוני, ותחזר ותערער עליה'?

9 ב. טען העד ואמר: 'תלם [שורה] אחד הוא שעשיתי סימן
10 ולא כל השדה, ואותו התלם הסמוך למצר בלבד, הוא של
11 ראובן' - הרי זו טענה הנשמעת [מקובלת]; ויש לו לעורר
12 על כל השדה, חוץ מאותו התלם. אין כל הדברים
13 האמורים, אלא באחד מעדי השטר שבא לערער. אבל
14 הדין שקים [אישר] השטר - יש לו לערער, מפני שיכול
15 לטען ולומר: 'לא ידעתי מה היה כתוב בשטר'; מפני שיש
16 [מותר] לדגנין לקים השטר [עפ"י חתימת העדים], אף על
17 פי שלא קראוהו. אבל העדים - אין חותמין על השטר,
18 אלא אם כן קראוהו בלו ודקדקו בו.

19 ג. בא שמעון, ונמלך בלוי ואמר לו: 'הריני קונה שדה
20 פלונית מראובן, ובעצתך אקנה אותה'? ואמר לו לוי: 'לך
21 וקנה, טובה היא' - יש ללוי לערער עליה, ולא אבד את
22 זכותו, שהרי לא עשה מעשה; ויש לו לומר: 'רצוני היה
23 שתצא מתחת יד ראובן שהוא אלם, כדי שתבענה בדין
24 ואקח שדי'.

25 ד. ראובן שערער על שמעון, ושמעון אמר: 'איני יודע
26 מה אתה שח, אלא שדה זו מלוי לקחתי, והרי עדים
27 שאכלתי שני [שנות] חזקה' - אמר לו ראובן: 'זה לא יש
28 לי עדים, שבערב באת אלי ואמרתי לי, מכור לי שדה זו'
29 - אין זו ראיה; ויש לשמעון לומר: 'רציתי לקנות ממך,
30 כדי שלא תערער ולא תטריחני בדין, אף על פי שאני
31 יודע אם היא שלך, אם אינה'. וכן כל כיוצא בזה. ואם
32 לא טען שמעון טענה זו, אין טוענין [בי"ד] לו [בשבילן].
33 ה. ראובן שערער, והביא עדים ששדה זו שלו, ושמעון
34 שבתוכה טוען: 'אתה מכרתה לי ובאכלתי שני חזקה',
35 וראובן אומר: 'גזל אכלתי' - בין שלא היו עדים שאכל
36 כלל, בין שהיה שם עד אחד שאכלה [החזיק] שלש שנים
37 - אינו חייב להחזיר הפרות שאכל, שהרי הוא אומר 'שלי
38 אכלתי'; ואין עליו עדים שמחביבין אותו בפרות, שהרי
39 מעצמו הודה. וזה העד שהעיד שאכלה שלש שנים,
40 ליפות כחו של אוכל הוא בא, ואלו היה עמו אחר [עד
41 90], היתה השדה עומדת בידו. לפיכך, 'שבע ראובן
42 הסת שלא מכר, ותחזר לו השדה; וישבע שמעון הסת
43 שאינו מחייב לו כלום בפרות שאכל, ויפטר.
44 ו. היו שני עדים מעידים על שמעון שאכלה פחות משני
45 חזקה, יחזיר כל הפרות שאכל. ואפלו היה עד אחד - חייב
46 להחזיר על פיו, שהרי אינו מכחיש העד, אלא אומר:
47 'אמת העיד, ואכלתי שתי שנים, ושלי אכלתי'; נמצא

מתוך מהדורת חזק

48 שלא הכניסה לו. ומי שנתגרשה ספק גרושין, ומתה - אין
 49 הפעל יורשה.
 50 י. בעל שנשא קטנה [פחותה משש] שאינה צריכה מאון
 51 [- אין קידושיה חלים כלל] - אינו יורשה; שהרי אין פאן
 52 שם אישות. וכן שוטה שנשא פקחת, או פקח שנשא
 53 שוטה - אינו יורשה; שהרי לא תקנו חכמים להם גשואין.
 54 יא. בעל שמתה אשתו, ואחר כך מת אביה או אחיה או
 55 אהד מן המורישין אותה - אין הבעל יורש אותן, אלא
 56 יירש אותן ורעה, אם היה לה זרע, או תחזר היורשה
 57 למשפחת בית אביה; שאין הבעל יורש נכסים הראויין
 58 לבוא לאחר מפאן [אחר שמתה], אלא הנכסים ששכר באו
 59 לרשותה קדם שתמות.
 60 יב. וכן אין הבעל יורש את אשתו והוא בפקר, כשאר
 61 היורשין של משפחת האב. כיצד? בעל שמת, ואחר כך
 62 מתה אשתו - אין אומריין, הואיל והבעל היה קודם לכל
 63 אדם בירשתה, כך יורשי הבעל יקדמו לשאר יורשי
 64 האשה; אלא יורשי האשה ממשפחת בית אביה, הם
 65 היורשים אותה, אם מתה אחר בעלה.
 66 יג. וכן אין הבן יורש את אמו בקברו, כדי להנחיל לאחיו
 67 מאביו. כיצד? מי שמת, ואחר כך מתה אמו - אין אומריין,
 68 הואיל ואילו היה הבן קיים הוא היה קודם לכל, אף יורשין
 69 של בן קודמין ליורשיה של אשה זו, ונמצאו אחיו מאביו
 70 יורשין את אמו של זה אחר מותו; אלא זרע בנה הוא
 71 שייגרשנה, אם היה לו זרע. ואם אין לו זרע, תחזר הבעלה
 72 למשפחת בית אביה. אבל אם מתה האם תחלה, ואחר כך
 73 מת הבן - אפלו היה קטן בן יומו, ולא פלו לו חדשיו
 74 [תמו ימי הרינון] - הואיל ותיח אחר אמו שעה אחת, ומת,
 75 הרי זה נחל את אמו, ומנחיל אותה הנחלה ליורשיו
 76 ממשפחת אביו.

פָּרָק ב

77
 78 א. הבכור נוטל פי שנים כֹּאֲחֵד בְּנִכְסֵי אָבִיו, שְׁנָאֲמַר:
 79 "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם". כיצד? הניח חמשה בנים, ואחד מהן
 80 בכור - הבכור נוטל שלישי הממון, וכל אחד מן הארבעה
 81 הפשוטין נוטל שתות [שישית]. היו תשעה בנים - הרי
 82 האחד הבכור נוטל חמישי, וכל אחד מן השמונה הפשוטין
 83 נוטל עשור. וכן על החלוקה הזאת חולקין לעולם.
 84 ב. בכור שנולד לאחר מיתת אביו - אינו נוטל פי שנים,
 85 שְׁנָאֲמַר: "וְהָיָה בְיוֹם הַנְּחִילוֹ אֵת בְּנָיו. . . כִּי אֵת הַבְּכֹר בֶּן
 86 הַשְּׁנוּאָה יָבִיר". ואם יצאת פדחתו [מצוח] בחיי אביו -
 87 אף על פי שלא יצא כל ראשו לאויר העולם אלא לאחר
 88 מיתת אביו, הרי זה נוטל פי שנים.
 89 ג. בכור טמטום [מינו בספק] שנקרע ונמצא זכר, אינו
 90 נוטל פי שנים; וכן פשוט [לא בכור] שנקרע ונמצא זכר,
 91 אינו ממעט בחלק בכורה, שְׁנָאֲמַר: "וְיָלְדוּ לוֹ בְּנִים", עד
 92 שיהיה בן משעת לדה.
 93 ד. כיצד אינו ממעט בחלק בכורה? הרי שהיה לו בכור,

1 תחזר היורשה לאבי האב. לא היה אבי האב קים - מעניין
 2 על זרעו של אבי האב, שהם אחי אביו של מת; והזכרים
 3 קודמין לנקבות, וזרען של זכרים קודם לנקבות, כמו
 4 שהיה הדין בזרעו של מת עצמו. לא נמצאו אחים לאביו,
 5 לא הם ולא זרעם - תחזר היורשה לאבי אבי האב. ועל
 6 הדרך הזאת נחלה ממשמשת [מחפשת, כביכול] ועולה,
 7 עד ראובן. נמצאת אומר, הבן קודם לבת, וכל יוצאי זרעו
 8 של בן קודמין לבת. והבת קודמת לאבי אביה, וכל יוצאי
 9 זרעה קודמין לאבי אביה. ואבי המת קודם לאחי המת,
 10 מפני שהן יוצאי זרעו. והאח קודם לאחות, וכל יוצאי
 11 זרעו של אח קודמין לאחות. ואחות קודמת לאבי אביה,
 12 וכל יוצאי זרעה קודמין לאבי אביה. אבי האב קודם לאחי
 13 אביו של מת, ואח אביו קודם לאחות אביו, וכל יוצאי
 14 זרעו של אחי אביו קודמין לאחות אביו, ואחות אביו
 15 קודמת לאבי אביו של מת, וכן כל יוצאי זרעה של
 16 אחות אביו קודמין לאבי אביו. ועל דרך זו הולך
 17 ועולה, עד ראש הדורות; לפיכך, אין לה אדם מישראל
 18 שאין לו יורש.
 19 ד. מי שמת והניח בת ובת הבן - ואפלו בת בת הבן
 20 עד סוף פמה דורות - היא קודמת ומירש הכל, ואין לבת
 21 כלום. והוא הדין לבת האח עם האחות, ולבת בן אחי
 22 אביו עם אחות אביו, וכל פיוצא בהן.
 23 ה. מי שהיה לו שני בנים, ומתו השנים בחייו, והניח הבן
 24 האחד שלשה, והניח הבן השני בת אחת, ואחר כך מת
 25 הזקן - נמצאו שלשת בני בנן יורשין חצי הנחלה, ובת
 26 בנן יורשת החצי; שכל אחד מהן יורש חלק אביו. ועל
 27 הדרך זו חולקין בני האחים, ובני אחי האב, עד ראש
 28 הדורות.
 29 ו. משפחת האם אינה קרויה משפחה, ואין ירשה אלא
 30 למשפחת האב; לפיכך, האחים מן האם, אינן יורשין זה
 31 את זה; והאחין מן האב, יורשין זה את זה. ואחד אחיו
 32 מאביו בלבד, או אחיו שהוא מאביו ומאמו.
 33 ז. כל הקרובין בצבחה [ע"י בעילה אסורה], יורשין
 34 פכשרים. כיצד? כגון שהיה לו בן ממזר, או אח ממזר -
 35 הרי אלו כשאר הבנים וכשאר האחים לנחלה. אבל בנן
 36 מן השפחה או מן הנכרית - אינו בן לזכר מן הדברים,
 37 ואינו יורש כלל.
 38 ח. האשה אינה יורשת את בעלה כלל; והבעל יורש את
 39 כל נכסי אשתו, מדברי סופרים. והוא קודם לכל בירשתה,
 40 אף על פי שהיא אסורה עליו - כגון אלמנה לכהן גדול,
 41 גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ואף על פי שהיא קטנה, ואף
 42 על פי שהבעל חרש - הוא יורש את אשתו.
 43 ט. כבר אמרנו בהלכות אישות, שאין הבעל יורש את
 44 אשתו, עד שתכנס לרשותו [נישואין], ושאין הפקח יורש
 45 את החרשת שנשאת כשהיא חרשת, אפלו נתפקחה. ושם
 46 בארנו, שהוא יורש כל נכסי אשתו שבאו לרשותה
 47 והחזקו, בין נכסים שהכניסה לו בנדונייתה, בין נכסים

מתוך מהדורת חזק

48 וכן אם אמר על המחזק לנו שהוא בכורו, 'אינו בכור'
 49 - נאמן.
 50 טו. האב שנשמתק [ואינו מדבר] - בודקין אותו [כושרו
 51 השכלי], כדרך שבודקין לגטין: אם רמו או כתב שזה בנו
 52 בכורו, הרי זה נוטל פי שנים.
 53 טז. העידו צדים שהן שמעו אביו של זה אומר דברים
 54 כף וכף, שהרי אותן הדברים יודע מפללן שזה בנו בכורו
 55 - הרי זה נוטל פי שנים, אף על פי שלא אמר האב בפרוש
 56 'זה בני בכורי'.
 57 יז. שמעו מן האב שאמר: 'זה בני בכור' - אינו נוטל
 58 בעדות זו פי שנים; שמא בכור לאמו הוא, ולזה נתפנן
 59 האב; עד שיאמר 'בני בכורי'.

יום רביעי ח' טבת ה'תשע"ד

פרק ג

62 א. אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויין לבוא לאחר
 63 מיתת אביו, אלא בנכסים המחזקין לאביו שבאו לרשותו,
 64 שנאמר: "בכל אשר ימצא לו". ביצד? אהד ממורישי
 65 אביו שמת לאחר מיתת אביו, הבכור והפשוט יורשין
 66 כאחד; וכן אם היתה לאביו מלוה, או היתה לו ספינה
 67 בים - יורשין אותה הבכור והפשוט כאחד.
 68 ב. הניח להן אביהן פרה משפחה או מחכרת [תמורת
 69 רווחיה], או שהיתה רוצה באפר [מקום מרעה] וילדה
 70 [אחר מותן] - הבכור נוטל בה וכולדה פי שנים.
 71 ג. שחט אחד ממכרי אביו [הרגיל לתת לו מתנות כהונה]
 72 בהמה, ואחר כך מת אביו - נוטל פי שנים במתנות
 73 [כהונה] של אותה הבהמה.
 74 ד. אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששכחו נכסים לאחר
 75 מיתת אביו, אלא מעלה אותו השבח בדמים, ונותן היתר
 76 לפשוט; והוא, שישתנו הנכסים - כגון פרמל [תבואה]
 77 שנעשה שגלים, וכפניות שנעשו תמרים. אבל שבחו
 78 מחמת עצמן, ולא נשתנו - כגון אילן קטן שגדל ונעשה
 79 עבה, וארץ שהעלת שרטון [הושבחה] - הרי זה נוטל
 80 בשבח זה פי שנים; ואם מחמת הוצאה השבית, אינו
 81 נוטל.
 82 ה. אין הבכור נוטל פי שנים במלוה, אף על פי שהוא
 83 בשטר, ואף על פי שגבו היתומים קרקע בחוב אביהן.
 84 היתה לאב מלוה [בשטר] ביד הבכור - הרי זה ספק אם
 85 יטל בה פי שנים, הואיל וישנה תחת ידו, או לא יטל,
 86 הואיל ומחמת אביו יישנה ועדין לא באה לידו של
 87 אביו; לפיכך - יטל ממנה חצי חלק בכורה.
 88 ו. בכור שמכר חלק בכורה קדם חלקה - ממכרו קנים;
 89 מפני שיש לבכור חלק בכורה קדם חלקה. לפיכך, אם
 90 חלק עם אחיו קדם במקצת נכסים, בין בקרקע בין
 91 במטלטלין, ונטל חלק בפשוט - ותר בכל הנכסים, ואינו
 92 נוטל בשארן [ביתר] אלא בפשוט. במה דברים אמורים?

1 ושני פשוטים [זכרים], וזה הטמטום שנקרע ונמצא זכר -
 2 הבכור נוטל חצי המזון, וכאלו אין עמו אלא שני
 3 הפשוטים בלבד; והחצי הנשאר, חולקין אותו שני
 4 הפשוטין עם הנקרע בשוה.
 5 ה. קטן בן יום אחד, ממעט בחלק בכורה; אבל לא
 6 העבר. וכן שולד לאחר מיתת אביו, אינו ממעט בחלק
 7 בכורה.
 8 ו. בן שנסתפק לנו אם הוא בכור או פשוט, כגון שנתערב
 9 עם אחר - אינו נוטל פי שנים. וכיצד עושין? אם הכרו
 10 [כשנולד], ולבסוף נתערבו - כותבין הרשאה [יפוי כח]
 11 זה לזה, ונותלין חלק בכורה עם אחיהם; ואם לא הכרו,
 12 כגון שולדו במחבואה [מקום חשוד משתי נשיו] אחת -
 13 אין כותבין הרשאה, ואין כאן חלק בכורה.
 14 ז. מי שהיה לו שני בנים, בכור ופשוט, ומתו שניהם
 15 בחייו, והניחו בנים, הבכור הניח בת והפשוט הניח בן -
 16 הרי בן הפשוט יורש בנכסי הזקן שלישי, שהוא חלק אביו,
 17 ובת הבכור יורשת שני שלישים, שהוא חלק אביה. וכן
 18 הדין בבני האחיו, ובבני אחי האב, ובכל היורשין - אם
 19 היה אבי אחד מן היורשין בכור, נוטל חלק בכורה שלו
 20 וזה היורש מקמתו.
 21 ח. אין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם. ביצד? בכור
 22 ופשוט שיירשו את אמן - חולקין בשוה, בין שהיה בכור
 23 לנחלה [בכור האב] בין שהיה פטר רחם [ראשון לרחם].
 24 ט. בכור הנחלה - הוא הנולד לאב ראשון, שנאמר: "כי
 25 הוא ראשית אנו". ואין משגיחין על האם; אפלו ילדה
 26 במה בנים, הואיל וזה ראשון לאביו, יירש פי שנים.
 27 י. הבא אחר הנפלים - אף על פי שיצא ראש הנפל
 28 כשהוא חי, הבא אחריו בכור לנחלה; וכן בן תשעה שיצא
 29 ראשו מת, הבא אחריו בכור לנחלה. שזה שנאמר:
 30 "ראשית אנו", הוא שלא נולד לו קדם לזה ולד שיצא חי
 31 לאויר העולם. לפיכך, בן תשעה [חודשי הריון] שיצא רב
 32 ראשו חי, הבא אחריו אינו בכור.
 33 יא. יוצא דפן [נולד בנייתוח קיסרי], והבא אחריו -
 34 שניהם אינן בכור: הראשון, לפי שלא נולד [באופן טבעי],
 35 ונאמר: "וילדו לו בנים"; והשני, שהרי קדמו אחר.
 36 יב. היו לו בנים בגיותו, ונתגיר - אין לו בכור לנחלה.
 37 אבל ישראל שהיה לו בן מן השפחה ומן הגויה - הואיל
 38 ואינו קרוי בנו - הרי הבא לו אחריו מן הישראלי, בכור
 39 לנחלה ונוטל פי שנים.
 40 יג. היה הבכור ממזר - נוטל פי שנים, שנאמר: "כי את
 41 הבכור בן השנואה יכיר", זו ששנואה בנשואיה. ואין צריך
 42 לומר, אם היה בן גרושה או בן חלוצה.
 43 יד. שלשה נאמנין על הבכור - תיה [מילדת], ואמו,
 44 ואביו. תיה - מיד; שאם אמרה: 'זה יצא ראשון',
 45 נאמנת. ואמו - כל שבעת ימי הלדה נאמנת לומר: 'זה
 46 הוא הבכור'. ואביו - לעולם. אפלו אמר האב על מי
 47 שלא החזק בנו כלל, 'זה הוא בני ובכורי' הוא - נאמן;

מתוך מהדורת חזק

47 הוא לי כְּעֶבֶד. וְאִם הָיָה קוֹרֵין לוֹ [ברחוב] 'עֶבֶד בֶּן מֵאָה
 48 זוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלָיו, שְׂאִין קוֹרְאִין אוֹתוֹ בִּיחוד אֶלָּא
 49 לְעֶבְדִּים - הָרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָר.
 50 ד. הִיָּה עוֹבֵר עַל בֵּית הַמִּכְס, וְאָמַר: 'בְּנִי הוּא זֶה, וְחִזֹּר
 51 אַחֵר כִּף וְאָמַר: 'עֶבְדִּי' - נֶאֱמָר; שְׂלֵא אָמַר 'בְּנִי', אֶלָּא
 52 לְהַכְרִיחַ מִן הַמִּכְס [מס עבדים]. אָמַר בְּבֵית הַמִּכְס: 'עֶבְדִּי
 53 הוּא', וְחִזֹּר וְאָמַר: 'בְּנִי הוּא' - אֵינוֹ נֶאֱמָר.
 54 ה. הַעֲבָדִים וְהַשְּׁפָחוֹת - אֵין קוֹרֵין לָהֶן [בתוארי חשיבות
 55 שהיו נהוגים אז]: 'אֲבָא פְּלוֹנִי', וְלֹא 'אֲמָא פְּלוֹנִית', שְׂלֵא
 56 יָבֹא מִן הַדָּבָר תְּקֵלָה, וְנִמְצָא זֶה הֵבֵן [של האדון, שקרא
 57 לעבד 'אבא'] נִפְגֵּם [יחוסו]. לְפִיכָף, אִם הָיָה הַעֲבָדִים
 58 וְהַשְּׁפָחוֹת חֲשׂוּבִין בְּיֹתֵר, וְיֵשׁ לָהֶן קוֹל, וְהָרִי כֹל הַקְּהָל
 59 מְכִירִין אוֹתָן וְאֵת בְּנֵי אֲדוֹנֵיהֶם, כְּגוֹן עֶבְדֵי הַנְּשִׂיא - הָרִי
 60 אֵלָיו מִתְרִין לְקָרוֹת לָהֶן 'אֲבָא' וְ'אֲמָא'.
 61 ו. מִי שְׁהִיתָה לוֹ שְׁפָחָה, וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן, וְהָיָה נוֹהֵג בּוֹ
 62 מִנְהַג בְּנִים, אוֹ שְׂאָמַר: 'בְּנִי הוּא וְיִמְשַׁתְּרֵת הִיא אִמּוֹ' -
 63 אִם תִּלְמִיד חֲכָמִים הוּא, אוֹ אָדָם פֶּשֶׁר שֶׁהִחֲזֹק בְּדָדוּקָי
 64 מִצְוֹת - הָרִי זֶה יִירָשֶׁנוּ. וְאֵף עַל פִּי כֵן, אֵינוֹ נוֹשֵׂא בַת
 65 יִשְׂרָאֵל, עַד שְׂיָבִיא רֵאֵיהָ שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָה אִמּוֹ וְאַחֵר כִּף לְיָדָהּ,
 66 שְׁהָרִי הַחֲזֹקָה שְׁפָחָה בְּפָנֶיהָ. וְאִם מִשְׁאָר הַהֲדִיוּטוֹת הוּא,
 67 וְאֵין צְרִיף לוֹמַר אִם הָיָה מִן הַמִּפְקִירִין עֲצָמָן לְכָף - הָרִי
 68 זֶה בְּחֻזְקַת עֶבֶד לְכָל דָּבָר, וְאֵחָיו מֵאֲבִיו מוֹכְרִין אוֹתוֹ; וְאִם
 69 אֵין לְאֲבִיו חֻזַּק מִמֶּנּוּ, אֲשֶׁת אֲבִיו מִתְיַבֶּמֶת. וְזֶה הוּא הַדִּין
 70 שְׂיִרְאָה לִי שֶׁהוּא הוֹלֵךְ עַל עֲקָרֵי הַקְּבֻלָּה [המסורת]. וְיֵשׁ
 71 מִי שְׂלֵא חֵלֶק בֵּין פֶּשְׁרִים לְשָׂאֵר הָעָם, לְעֵנֶין שְׂלֵא יִמְכְּרוּ
 72 אוֹתוֹ אֵחָיו בְּלֶבֶד. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שְׂאֶפְלוֹ לִירָשׁוּ, לֹא
 73 נִחְלַק בִּישְׂרָאֵל. וְאֵין רֵאִי לְסַמֵּךְ עַל דָּבָר זֶה.
 74 ז. כָּל הַיּוֹרְשִׁין, יוֹרְשִׁין בְּחֻזְקָה. כִּיצַד? עֲדִים שֶׁהֵעִידוּ
 75 'שָׂזָה מְחֻזַּק לָנוּ שֶׁהוּא בְּנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי', אוֹ 'אֵחָיו' - אֵף עַל
 76 פִּי שְׂאִינָן עֲדֵי יְחוּס, וְלֹא יָרְעוּ אֶמְתַּת יְחוּסִין - הָרִי אֵלָיו
 77 יוֹרְשִׁין בְּעֻדוֹת זוֹ.
 78 ח. יַעֲקֹב שָׁמַת וְהֵנִיחַ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, וְלֹא הִחֲזֹק לוֹ בֶּן
 79 אֶלָּא שְׁנֵיהֶם - תְּפֹשׂ רְאוּבֵן אֶת לוֹי מִן הַשּׁוּק, וְאָמַר: 'אִם
 80 זֶה אֵחָיו הוּא, וְשִׁמְעוֹן אוֹמַר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - הָרִי שִׁמְעוֹן
 81 נוֹטֵל חֲצֵי הַמָּמוֹן; וְרְאוּבֵן שְׁלִישׁ, שֶׁהָרִי הוֹדָה שֶׁהֵן שְׂלֵשָׁה
 82 אֲחָיו; וְלוֹי נוֹטֵל שְׁתּוֹת [שישית]. מֵת לוֹי, יִחֲזֹר הַשְּׁתּוֹת
 83 לְרְאוּבֵן. נִפְלוּ לְלוֹי גְּכֹסִים מֵאַחֲרִים - יִחְלְקוּ אוֹתָן רְאוּבֵן
 84 וְשִׁמְעוֹן, שֶׁהָרִי רְאוּבֵן מוֹדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׁלוֹי זֶה אֲחִיהֶם.
 85 הַשְּׁבִיחַ הַשְּׁתּוֹת מֵאֲלִיו, וְאַחֵר כִּף מֵת לוֹי - אִם שָׁבַח
 86 הַמְּגִיעַ לְכַתְּפֵים הוּא, כְּגוֹן עֲנָבִים שֶׁהִגִּיעוּ לְהַבְּצָר - הָרִי
 87 הַשְּׁבִיחַ הַזֶּה פְּנִכְסִים שֶׁנִּפְלוּ לוֹ מֵאַחֲרִים, וְיִחְלְקוּ בֵּהֶן; וְאִם
 88 עֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לְהַבְּצָר, הָרִי הֵן שֶׁל רְאוּבֵן לְבָדוּ. אָמַר
 89 שִׁמְעוֹן: 'אֵין לוֹי זֶה אֵחָיו', וְנִטֵּל לוֹי בְּחֻזְקַת רְאוּבֵן כְּמוֹ
 90 שְׂבָאָרְנוּ, וְאַחֵר כִּף מֵת לוֹי - לֹא יִירָשׁ מִמֶּנּוּ שִׁמְעוֹן כְּלוּם,
 91 אֶלָּא רְאוּבֵן לְבָדוּ יִירָשׁ הַשְּׁתּוֹת עִם שְׂאֵר הַנְּכָסִים הָאַחֲרִים
 92 שֶׁהֵנִיחַ לוֹי. וְהוּא הַדִּין בְּכָל הַיּוֹרְשִׁין שִׁיּוּדוֹ מְקַצֵּתָן
 93 בְּיּוֹרְשִׁין אַחֲרִים, וְלֹא יוֹדוּ מְקַצֵּתָן.

1 בְּשֵׁלֵא מַחָה. אֶבֶל אִם מַחָה בְּאֲחִיו, וְאָמַר בְּפָנֵי עֲדִים:
 2 'עֲנָבִים אֵלָיו שְׂאֵנִי חוֹלֵק עִם אֲחִי בְּשֹׁנָה, לֹא מִפְּנֵי שֶׁמְחַלְתִּי
 3 בְּחֻלְק בְּכוֹרָה' - הָרִי זֶה מַחָה, וְלֹא וְתֵר בִּשְׂאֵר נְכָסִים.
 4 אֶפְלוּ מַחָה בְּעֲנָבִים כְּשֶׁהֵן מַחְבְּרִין, וּבְצָרוּם וְחֻלְקוּם בְּשֹׁנָה
 5 - לֹא וְתֵר בִּשְׂאֵר נְכָסִים. אֶבֶל אִם דְּרָכּוּם, וְחֻלְק עִמָּהֶן
 6 בְּשֹׁנָה בֵּינָן, וְלֹא מַחָה בָּהֶם מִשְׁנַעֲשֶׂה יָין - וְתֵר בִּשְׂאֵר
 7 הַנְּכָסִים. הֵא לְמָה זֶה דוּמָה? לְמִי שֶׁמַּחָה בְּעֲנָבִים, וְחֻלְק
 8 עִמָּהֶן בְּשֹׁנָה בְּזֵיתִים - שֶׁהָרִי וְתֵר כֹּל. וְכֵן כֹּל פִּיּוֹצֵא בְּזֵה.
 9 ז. מִי שְׂיָבֵם אֲשֶׁת אֲחִיו, הוּא יוֹרֵשׁ כֹּל נְכָסֵי אֲחִיו
 10 הַמְּחֻזְקִין [ברשותו]; אֶבֶל הָרְאוּיִין לְבֹאֵר לְאַחֵר מִפְּאֵן, הָרִי
 11 הוּא בָּהֶם כְּכֹל הָאֲחִים - שֶׁהָרִי 'בְּכוֹר' קָרָא אוֹתוֹ הַפְּתוּב,
 12 שְׁנֶאֱמַר: 'וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלַד, יָקוּם עַל שֵׁם אֲחִיו
 13 הַמֵּת; וְלֹא יִמְחָה שְׁמוֹ מִישְׂרָאֵל". וְכִשֵּׁם שְׂאֵינוֹ נוֹטֵל מִמֶּנּוּ
 14 בְּרְאוּי [בעתיד לבוא] כְּבִמְחֻזְק - כִּף אֵינוֹ נוֹטֵל בְּשִׁבְחָה
 15 שֶׁשָּׁבַחוּ נְכָסִים אֲחֵרֵי מֵיתַת אֲבִיו, מִשְׁעַת מֵיתָה עַד שְׁעַת
 16 חֻלְקָתוֹ עִם אֲחִיו בְּנְכָסֵי אֲבִיו. וְאֶפְלוּ הַשְּׁבִיחוּ נְכָסִים אַחֵר
 17 שְׂיָבֵם וְקָדָם שְׂיִחְלְקוּ - הָרִי הוּא בְּשִׁבְחָה כְּאֶחָד מִן הָאֲחִין,
 18 אֵף עַל פִּי שֶׁנוֹטֵל מִנְכָסִים אֵלָיו שְׁנֵי חֻלְקִים, חֻלְקוֹ וְחֻלְק
 19 אֲחִיו שְׂיָבֵם אֲשֶׁתוֹ, הוֹאִיל וּמֵת הָאָב בְּחַיֵּי כֹלָם.
 20 ח. כְּבָר בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁכֵנִים, שֶׁהַבְּכוֹר נוֹטֵל שְׁנֵי חֻלְקִים
 21 שְׁלוֹ כְּאֶחָד, בְּמִצַּר אֶחָד [מסוכים]. אֶבֶל הַיָּבֵם שֶׁחֻלַּק עִם
 22 אֲחִיו בְּנְכָסֵי אֲבִיו, נוֹטֵל חֻלְקוֹ וְחֻלְק אֲחִיו בְּגוֹרָל; וְאִם
 23 עֲלָה גוֹרָלוֹ בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, נוֹטֵל בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת.
 24 ט. שׁוּמְרַת יָבֵם [ממתינה ליבוס] שְׁמַתָּה - אֶפְלוּ עֲשֶׂה בָּהּ
 25 אֶחָד מִן הָאֲחִים מֵאָמַר [קנין] - מִשְׁפַּחַת בֵּית אֲבִיהָ יוֹרְשִׁין
 26 נְכָסֵי מְלוּג [נכסי האשה שאין לבעלה חלק בהם] שְׁלָהּ
 27 וְחֲצֵי נְכָסֵי צֵאֵן בְּרָזֵל [נדוניה], וְיּוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יוֹרְשִׁין
 28 כְּתַבְתָּה עִם חֲצֵי נְכָסֵי צֵאֵן בְּרָזֵל. וְיּוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חֲבִיבִין
 29 בְּקַבּוּרָתָהּ, הוֹאִיל וְהֵם יִירָשׁוּ כְּתַבְתָּהּ, כְּמוֹ שְׂבָאָרְנוּ
 30 בְּמִקְוָמוֹ.

פָּרָק ד

31
 32 א. הָאוֹמַר: 'זֶה בְּנִי', אוֹ 'זֶה אֲחִי', אוֹ 'אֲחִי אֲבִי', אוֹ שְׂאֵר
 33 הַיּוֹרְשִׁין אוֹתוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוֹדָה בְּאֲנָשִׁים שְׂאִינָן מְחֻזְקִין
 34 שֶׁהֵן קְרוֹבִיו - הָרִי זֶה נֶאֱמָר, וְיִירָשֶׁנוּ; בֵּין שְׂאָמַר כְּשֶׁהוּא
 35 בְּרִיא, בֵּין שְׂאָמַר כְּשֶׁהוּא שְׂכִיב מְרַע [נוטה למות]. אֶפְלוּ
 36 נִשְׁתַּמֵּךְ [ואינו מדבר], וְכַתֵּב בְּיָדוֹ שְׂזָה יוֹרֵשׁ - בּוֹדֵקִין
 37 אוֹתוֹ [כחושרו השכלי]. כְּרִיף שְׂבוֹדֵקִין לְגִטִּין.
 38 ב. הֵינּוּ מְחֻזְקִין בְּזֵה שֶׁהוּא אֲחִיו, אוֹ בֶּן דוּדוֹ, וְאָמַר:
 39 'אֵינוֹ אֲחִי', וְ'אֵינוֹ בֶּן דוּדִי' - אֵינוֹ נֶאֱמָר. אֶבֶל נֶאֱמָר הוּא
 40 עַל מִי שֶׁהִחֲזֹק שֶׁהוּא בְּנוֹ לוֹמַר 'אֵינוֹ בְּנִי', וְלֹא יִירָשֶׁנוּ.
 41 וְיִרְאָה לִי, שְׂאֶפְלוּ הָיָו לְבָן בְּנִים - אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָר
 42 עֲלָיו לוֹמַר 'אֵינוֹ בְּנִי' לְעֵנֶין יְחוּס, וְאֵין מְחֻזְקִין אוֹתוֹ
 43 מְמֹר עַל פִּיו - נֶאֱמָר הוּא לְעֵנֶין יִרְשָׁה, וְלֹא יִירָשֶׁנוּ.
 44 ג. הָאוֹמַר: 'זֶה בְּנִי', וְחִזֹּר וְאָמַר: 'עֶבְדִּי הוּא' - אֵינוֹ
 45 נֶאֱמָר. אָמַר: 'עֶבְדִּי', וְחִזֹּר וְאָמַר: 'בְּנִי' - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
 46 מִשְׁמָשׁוּ כְּעֶבֶד, נֶאֱמָר; שְׂזָה שְׂאָמַר 'עֶבְדִּי', כְּלוֹמַר 'הָרִי

פָּרָק ה

47 ואין לך אלא שלישי בנכסי הנקן - החצי שמודה להן בו
 48 נוטלין, והשליש שמודין הם בו לו נוטלו; והשתות
 49 [שישית] הנשאָר - חולקין אותו בשונה, הוא נוטל חציו
 50 ושניהם חציו. מת הספק - הרי היבם אומר: 'שָׁמָא בְּנֵי
 51 הוא, וְאֲנִי אֵירְשֶׁנּוּ', וְאָבִי הֵיבֵם אומר: 'שָׁמָא בְּנֵי הַמֵּת
 52 הוא, וְאֲנִי אֵירְשֶׁנּוּ' - חולקין בשונה. מת היבם - הרי הספק
 53 אומר: 'בְּנֵי אֲנִי, וְאֵירְשֶׁנּוּ', וְאָבִי הֵיבֵם אומר: 'שָׁמָא בְּנֵי
 54 בְּנֵי הָאָחֵר אָתָּה, וְזֶה אָחִי אָבִיךָ הוא, וְאֲנִי אֵירְשֶׁנּוּ' -
 55 חולקין בשונה.

56 ו. מי שנפל הפיית עליו ועל אשתו, ואין ידוע אם האשה
 57 מתה תחלה, ונמצאו יורשי הפעל יורשין כל נכסיה, או
 58 הפעל מת תחלה, ונמצאו יורשי האשה יורשין כל נכסיה
 59 - ביצד דינם? מעמידין נכסי מלוג [נכסי האשה שאין
 60 לבעלה חלק בהם] בחזקת יורשי האשה, והתפתה עקר
 61 ותוספת בחזקת יורשי הפעל; וחולקין בנכסי צאן ברזל
 62 [נדוניה] - יורשי האשה נוטלין חצין, ויורשי הפעל חצין.
 63 אָבֵל אֵם נָפַל הַפֵּיִת עָלָיו וְעַל אִמּוֹ - מעמידין את נכסי
 64 האם בחזקת יורשי האם, שהם יורשין ודאין; אָבֵל יוֹרְשֵׁי
 65 הַבֵּן סָפֵק הֵם - שאם מת הבן תחלה, אין לאָחִיו מֵאָבִיו
 66 בנכסי אמו כלום, כמו שבארנו.

67 ז. נפל הפיית עליו ועל בן בתו - אם האב מת תחלה -
 68 בן בתו יירשנו, ונמצאו הנכסים של יורשי הבן; ואם בן
 69 בתו מת תחלה - אין הבן יורש את אמו בקבר כמו
 70 שבארנו, ונמצאו הנכסים של יורשי האב. לפיכך, יחלקו
 71 יורשי האב עם יורשי בן הבת. וכן אם נשבה [בשבוי]
 72 האב, ומת בן בתו במדינה, או שנשבה הבן, ומת אבי אמו
 73 במדינה - יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת.

74 ח. נפל עליו הפיית ועל אביו או שאר מורישין [של הבן],
 75 והיתה [מוטלת] עליו כתבת אשה ובעלי חובות - יורשי
 76 האב אומרין: 'מת הבן תחלה, ולא הניח כלום ואבד
 77 החוב', ובעלי חובות אומרים: 'האב מת תחלה, וזכה הבן
 78 בירשתו ויש לנו לגבות מהלקו' - הרי הנכסים בחזקת
 79 היורשין; ועל האשה ובעלי חובות להביא ראיה, או ללכו
 80 להם בלא כלום.

81 ט. דין אלו שמתו תחת המפלת, או שטבעו בים, או
 82 שנפלו לאש, או שמתו ביום אחד, וזה במדינה והאחר
 83 במדינה אחרת - דין אחד הוא; שבכל אלו וכיוצא בהן,
 84 אין יודעין מי הוא שמת תחלה.

יום חמישי ט' טבת ה'תשע"ד

פָּרָק ו

87 א. אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי לירשו, ולא
 88 לעקר הירשה מן הירוש, אף על פי שזה קמון הוא; לפי
 89 שגאמר בפרשת נחלות: 'וְהִיָּתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת
 90 מִשְׁפָּט' - לומר שחקה זו לא תשתנה, ואין התנאי מועיל

1 א. זה הפלל בירושין: כל שגוי יורשין, שאחד מהן יורש
 2 ודאי, והשני ספק - אין לספק בלום; ואם היו שניהם ספק,
 3 שָׁמָא זֶה הוּא הַיּוֹרֵשׁ או שָׁמָא זֶה - חולקין בשונה. לפיכך,
 4 מי שמת והניח בן וטמטום או אנדרוגינוס [ספקי זכר או
 5 נקבה] - הרי הבן יורש הכל; שהטמטום והאנדרוגינוס
 6 ספק. הניח בנות וטמטום ואנדרוגינוס - יורשות בשונה,
 7 והרי הוא כאחת מן הבנות.

9 ב. קבר בארנו בהלכות אישות דין הבנות עם הבנים
 10 במזונותיהן ובפרנסתן, ושם בארנו שהמזונות [של הבנות
 11 עד חתונתן] מתנאי כתבה. ובזמן שהנכסים מרבין, אין
 12 לבנות אלא מזונותיהן, והבנים יירשו הכל; ויהפךנסו
 13 הבנות בעשור [עשירית] נכסים, כדי שינשא בו לבעלים.
 14 ובזמן שהנכסים מועטין, אין לבנים כלום, אלא הכל
 15 למזון הבנות. לפיכך, מי שמת והניח בנים ובנות וטמטום
 16 או אנדרוגינוס - בזמן שהנכסים מרבין - הבנים יורשין,
 17 ודוחין הטמטום אצל הבנות ונוזן כמותן; ובזמן שהנכסים
 18 מועטין - הבנות דוחות את הטמטום אצל הבנים ואומרות
 19 לו: 'זָכַר אָתָּה, וְאֵין לך עִמָּנוּ מְזֻנּוֹת'.

20 ג. מי שלא שָׁהָת אחר בעלה שלשה חֲדָשִׁים, ונשאת
 21 וילדה בן, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון [המת] או בן
 22 שבועה לאחרון - אין זה הבן יורש את אחד משניהן, מפני
 23 שהוא ספק. ואם מת הבן - שניהן יורשין אותו וחולקין
 24 בשונה, מפני ששניהן ספק, שָׁמָא זֶה אָבִיו או זֶה אָבִיו.

25 ד. יבמה שלא שָׁהָת [אחר מות בעלה] שלשה חֲדָשִׁים,
 26 ונתיבמה בתוך שלשה חֲדָשִׁים, ואין ידוע אם בן תשעה
 27 לראשון או בן שבועה לאחרון - זה הספק אומר: 'שָׁמָא
 28 בְּנֵי הַמֵּת אֲנִי, וְאֵירְשׁ נְכִסֵּי אָבִי כָּלֵם, וְאֵין אָתָּה רְאוּי לִיבֵם,
 29 שאין אמי בת יבום', והיבם אומר: 'שָׁמָא בְּנֵי אָתָּה, וְאֵמְךָ
 30 רְאוּיָה לִיבֵם, וְאֵין לך בְּנִכְסֵי אָחִי כְּלוּם' - הואיל וגם זה
 31 היבם ספק, שָׁמָא יבם הוא או אינו יבם - חולקין בשונה.

32 וכן דין זה הספק עם בְּנֵי הַיָּבָם, בנכסי [אחיו] המת
 33 שנתבמה אשתו - חולקין בשונה: הספק מחצה, ובני
 34 היבם הודיין [וודאיים] מחצה. מת היבם אחר שחלק עם
 35 זה הספק, ובאו בני היבם הודיים לירש אביהן - אף על
 36 פי שיש לזה הספק לומר להן: 'אם אחיכם אני, תנו לי
 37 חלק בירשה זו; ואם אין אני אחיכם, החזירו לי החצי
 38 שלקח אביכם' - אין לזה הספק עמהם בנכסי אביהן
 39 כלום, ואינו מוציא מידם.

40 ה. ספק והיבם שבאו לחלק בנכסי אביהם [של היבם
 41 ואחיו] - הרי היבם יורש ודאי; וזה הספק - אם הוא בן
 42 המת, יש לו חצי הממון ולזה היבם חציו, ואם הוא בן
 43 היבם, אין לו כלום; לפיכך, יירש היבם, וידחה הספק.
 44 הניח היבם שגוי בנים ודאין, ואחר כך מת אבי היבם -
 45 הרי הספק אומר: 'אני בן המת, ויש לי מחצה ולשניהם
 46 מחצה', והשנים אומרים: 'אחינו אתה, וכן היבם אתה,

47 אָלָא אַם פֿן הַתְּנָה עִמָּה פֿשִׁיחָא אַרוּסָה, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ
48 בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת.
49 ט. הַגּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אֲבִיו מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל שְׂאֵר יִרְשׁוּתֵיהֶן,
50 מִנִּיחִין אוֹתָן לְפִי מִנְהַגָּן.
51 י. וְהִגֵּר אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אֶת אֲבִיו הַגּוֹי, אֲלֵא מִדְּבָרֵיהֶם; תִּקְנֵנוּ
52 לוֹ שִׁירֵשׁ כְּשֶׁהֵיחָה, שְׂמָא יַחְזוֹר לְמִרְדּוֹ [לְגִיטוֹתוֹ]. וְיִרְאֶה לִי
53 שְׁהַתְּנָא מוֹעִיל בִּירְשָׁה זוֹ, הוֹאִיל וְאֵין הַגּוֹי מְחִיב לַעֲמֹד
54 בְּתַקְנַת חֻמְמִים. וְאֵין הַגּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אֲבִיו הַגֵּר, וְלֹא גֵר
55 יוֹרֵשׁ אֶת הַגֵּר, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
56 יא. כָּל הַנוֹתֵן נִכְסָיו לְאַחֲרִים, וְהַנִּיחַ אֶת הַיּוֹרֵשִׁין - אַף
57 עַל פִּי שְׂאֵין הַיּוֹרֵשִׁין נוֹהֲגִין בּוֹ כְּשׁוֹרָה - אֵין רוּחַ חֻמְמִים
58 נוֹחָה הֵימָנוּ, וְזָכוּ הָאַחֲרִים בְּכָל מַה שְׁנָתֵן לָהֶם. וּמִדַּת
59 חֲסִידוֹת הַיָּא, שְׂלֵא זְעִיד אֲדָם חֲסִיד בְּצִנְיָה שְׂמַעְבֵּירִין בַּה
60 הִירְשָׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ, אֲפֹלוּ מִבְּן שְׂאֵינוֹ נוֹהֵג כְּשׁוֹרָה, לְאַחֲרוֹ
61 שְׁהוּא חֻכֵּם וְנוֹהֵג כְּשׁוֹרָה.
62 יב. יִשְׂרָאֵל שְׁנִשְׁתַּמְדָּה, יוֹרֵשׁ אֶת קְרוֹבֵיו הַיִּשְׂרָאֵלִיִּים
63 כְּשֶׁהֵיחָה. וְאִם רָאוּ בֵּית דִּין [לְנִכּוּן] לְאַבֵּד מִמוֹנֵו וְלִקְנֹסוֹ
64 שְׂלֵא יִירֵשׁ, כְּדִי שְׂלֵא לְחֹזֵק יְדֵי הַרְשָׁעִים - הַרְשׁוֹת בִּידָם.
65 וְאִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים בְּיִשְׂרָאֵל, תִּנְתֵּן יִרְשַׁת אֲבֵיהֶם הַמְשַׁמֵּד
66 לָהֶן. וְכֵן הַמְּנַהֵג תְּמִיד בְּמַעֲרָב.
67 יג. צוּוּ חֻמְמִים, שְׂלֵא יִשְׁנֶה אֲדָם בֵּן בֵּין הַבָּנִים בְּחִיּוֹ,
68 אֲפֹלוּ בְּדָבָר מוֹעֵט, שְׂלֵא יִבּוֹאוּ לִירֵד תַּחְרוֹת וְקִנְיָה, כְּאַחֲרֵי
69 יוֹסֵף עִם יוֹסֵף.

פֶּרֶק ז

70
71 א. אֵין הַיּוֹרֵשִׁין נוֹחֲלִין, עַד שְׂבִיבֵיאוּ רְאִיָּה בְּרוּרָה שְׂמַת
72 מוֹרִישָׁן. אֲבָל אִם שְׂמַעוּ בּוֹ שְׂמַת, אוֹ שְׂבִאוּ גוֹיִים מְשִׁיחִין
73 לְפִי תַמָּן - אַף עַל פִּי שְׂמַשִּׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ עַל פִּיהֶם,
74 וְנוֹטֵלֵת כְּתֻבָּתָה - אֵין הַיּוֹרֵשִׁין נוֹחֲלִין עַל פִּיהֶם.
75 ב. הָאִשָּׁה שְׂבִאֵת וְאִמְרָה: 'מַת בְּעָלִי' - אַף עַל פִּי שְׁהִיא
76 נְאֻמָּנָת, וְתִנְשָׂא וְחַטֵּל כְּתֻבָּתָה - אֵין הַיּוֹרֵשִׁין נִכְנָסִין לְנַחֲלָה
77 עַל פִּיהָ. אִמְרָה: 'מַת בְּעָלִי, וְנִתְּבַמְּה' - הֲרִי יִבְמָה נִכְנָס
78 לְנַחֲלָה עַל פִּיהָ, שְׂנַאָמֵר: "יָקוּם עַל שֵׁם אַחֲרוֹ הַמַּת", וְהֲרִי
79 קָם.
80 ג. מִי שְׂטָבַע בְּמִים שְׂאֵין לָהֶם סוֹף [שְׂלֵא רֹאִים אֵת
81 סוֹפָם], וְכִאוּ עֲדִים שְׂטָבַע בְּפִגְיָהֶם, וְאָבָד זָכְרוֹ [לֹא שְׂמַעוּ
82 מִמֶּנּוּ] - אַף עַל פִּי שְׂאֵין מְשִׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ לְכַתְּחֻלָּה, הֲרִי
83 הַיּוֹרֵשִׁין נוֹחֲלִין עַל פִּיהֶן. וְכֵן אִם בָּאוּ עֲדִים שְׂרָאוּהוּ
84 שְׂנַפֵּל לְגַב אֲרִיּוֹת וְנִמְרִים, אוֹ שְׂרָאוּהוּ צְלוּב וְהַעוֹף אוֹכֵל
85 בּוֹ, אוֹ שְׂנַדְקֵר בְּמִלְחָמָה וּמַת, אוֹ שְׂנַהֲרַג לֹא הַכִּירוּ פְּנֵיו.
86 אֲבָל אִם הָיוּ לוֹ סִימְנִים מְבַהֲקִין בְּגוּפוֹ וְהַכִּירוּ אוֹתָן - בְּכָל
87 אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם - אִם אָבָד זָכְרוֹ אַחַר כֵּן, יוֹרְדִין
88 לְנַחֲלָה בְּעֵדוֹת זוֹ, אַף עַל פִּי שְׂאֵין מְשִׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ;
89 שְׂאֵין אוֹמֵר, שְׂלֵא הִתְמִירוּ בְּדְבָרִים אֵלוֹ, אֲלֵא מִפְּנֵי אִסּוּר
90 כְּרַת, אֲבָל לְעִנְיַן קְמוּן - אִם הִעִידוּ הָעֲדִים בְּדְבָרִים
91 שְׂחֻקְתָּן לְמִיתָה, וְהִעִידוּ שְׂרָאוּ אוֹתָם הַדְּבָרִים וְשְׂאָבָד

1 בַּה; בֵּין שְׂצוּנָה וְהוּא בְּרִיא בֵּין שְׁהֵיחָה שְׂכִיב מְרַע [נוֹטָה
2 לְמוֹתוֹ], בֵּין עַל פֶּה בֵּין בְּכַתֵּב - אֵינוֹ מוֹעִיל.
3 ב. לְפִיכָף, הָאוֹמֵר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי בְּכוֹרִי לֹא יִטַּל פִּי
4 שְׁנֵים', 'אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי לֹא יִירֵשׁ עִם אַחֲרָיו' - לֹא אָמַר
5 כְּלוּם; 'אִישׁ פְּלוֹנִי יִירְשֵׁנִי', בְּמָקוֹם שְׂיֵשׁ לוֹ בַּת, אוֹ
6 שְׂאָמֵר: 'בַּתִּי תִירְשֵׁנִי', בְּמָקוֹם שְׂיֵשׁ לוֹ בֵּן - לֹא אָמַר
7 כְּלוּם. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזָה. אֲבָל אִם הָיוּ לוֹ יוֹרְשֵׁין רַבִּים,
8 כְּגוֹן בָּנִים רַבִּים אוֹ בָנוֹת אוֹ אַחִים, וְאָמַר כְּשֶׁהוּא שְׂכִיב
9 מְרַע: 'פְּלוֹנִי אַחֲרֵי יִירְשֵׁנִי מִכָּל אַחֲרָיו', אוֹ 'בַּתִּי פְּלוֹנִית
10 תִירְשֵׁנִי מִכָּל בְּנוֹתֵי' - דְּבָרָיו קִמְיִין, בֵּין שְׂאָמֵר עַל פֶּה
11 בֵּין שְׂכַתֵּב בְּכַתֵּב. אֲבָל אִם אָמַר: 'פְּלוֹנִי בְּנִי יִירְשֵׁנִי לְבָדוֹ'
12 - אִם אָמַר עַל פֶּה, דְּבָרָיו קִמְיִין; אֲבָל אִם פֶּתַב כָּל נִכְסָיו
13 לְבָנוֹ - לֹא עֲשָׂהוּ אֲלֵא אֲפּוֹטְרוֹפֵא [אַחֲרָיו], כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.
14 ג. אָמַר: 'פְּלוֹנִי בְּנִי יִירֵשׁ חֲצֵי נִכְסֵי, וְשְׂאֵר בְּנֵי הַחֲצֵי' -
15 דְּבָרָיו קִמְיִין. אֲבָל אִם אָמַר עַל הַבְּכוֹר שְׂיִירֵשׁ כְּפִשׁוּט
16 [כְּאַחַד הָאֲחִים], אוֹ שְׂאָמֵר לֹא יִירֵשׁ פִּי שְׁנֵים עִם אַחֲרָיו -
17 לֹא אָמַר כְּלוּם, שְׂנַאָמֵר: "לֹא יוֹכֵל לְכַפֵּר אֶת בֵּן הָאֶהוּבָה
18 . . פִּי אֶת הַבְּכוֹר בֵּן הַשּׁוֹנְאָה יִכִּיר".
19 ד. וְאִם הָיָה בְּרִיא - אֵינוֹ יְכוֹל לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְעַ, לֹא
20 לְבָכוֹר וְלֹא לְאַחַד מְשִׂאֵר הַיּוֹרְשִׁין.
21 ה. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׂאָמֵר בְּלִשׁוֹן יִרְשָׁה; אֲבָל אִם
22 נִתֵּן מִתְּנָה, דְּבָרָיו קִמְיִין. לְפִיכָף, הַמַּחֲלֵק נִכְסָיו עַל פִּיו
23 לְבָנָיו כְּשֶׁהוּא שְׂכִיב מְרַע, רַבָּה לְאַחַד, וּמַעֲט לְאַחַד,
24 וְהִשְׁוֶה לָהֶן אֶת הַבְּכוֹר - דְּבָרָיו קִמְיִין; וְאִם אָמַר מִשׁוּם
25 יִרְשָׁה, לֹא אָמַר כְּלוּם.
26 ו. פֶּתַב בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּאַמְצַע בֵּין בְּסוֹף מִשׁוּם מִתְּנָה -
27 אַף עַל פִּי שְׂחֻזְפִּיר לִשׁוֹן יִרְשָׁה, דְּבָרָיו קִמְיִין. כִּיצַד? 'תִּנְתֵּן
28 שְׂדֵה פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי בְּנִי וְיִירְשֵׁנִי', אוֹ שְׂאָמֵר: 'יִירֵשׁ שְׂדֵה
29 פְּלוֹנִי וְתִנְתֵּן לוֹ', אוֹ שְׂאָמֵר: 'יִירְשֵׁנִי וְתִנְתֵּן לוֹ וְיִירְשֵׁנִי'
30 - הוֹאִיל וְיֵשׁ שֵׁם לִשׁוֹן מִתְּנָה - אַף עַל פִּי שְׂחֻזְפִּיר לִשׁוֹן
31 יִרְשָׁה בְּתַחֲלָה וּבְסוֹף, דְּבָרָיו קִמְיִין. וְכֵן אִם הָיוּ שְׂלֵשׁ
32 שְׂדוֹת לְשִׁלְשֵׁה יוֹרְשִׁין, וְאָמַר: 'יִירֵשׁ פְּלוֹנִי שְׂדֵה פְּלוֹנִית,
33 וְתִנְתֵּן לְפְלוֹנִי שְׂדֵה פְּלוֹנִית, וְיִירֵשׁ פְּלוֹנִי שְׂדֵה פְּלוֹנִית' -
34 קִנּוּ שְׂלִשְׁתָּן; אַף עַל פִּי שְׂדֵה שְׂאָמֵר לוֹ בְּלִשׁוֹן יִרְשָׁה, אֵינוֹ
35 זֶה שְׂנָתֵן לוֹ חֻלְקוֹ בְּמִתְּנָה. וְהוּא, שְׂלֵא יִשְׁהָה בֵּין אִמְרָה
36 לְאַמְרָה כְּדִי דְבוּר; אֲבָל אִם שְׁהָה, צְרִיף שְׂיִהֵיחָה לִשׁוֹן
37 הַמִּתְּנָה מְעַרֵב בְּשִׁלְשָׁתָן.
38 ז. כִּיצַד יִאמֵר? אִם הָיָה לִשׁוֹן הַמִּתְּנָה בְּאַמְצַע - 'פְּלוֹנִי
39 וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי יִירְשׁוּ שְׂדֵה פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי שְׂנָתְתִים
40 לָהֶם בְּמִתְּנָה, וְיִירְשׁוּם'. וְאִם הָיָה לִשׁוֹן הַמִּתְּנָה בְּתַחֲלָה -
41 יִאמֵר: 'תִּנְתֵּן שְׂדֵה פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי
42 וּפְלוֹנִי, וְיִירְשׁוּם'. וְאִם הָיָה לִשׁוֹן מִתְּנָה בְּסוֹף - יִאמֵר:
43 'יִירֵשׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי שְׂדֵה פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי,
44 שְׂנָתְתִים לָהֶם בְּמִתְּנָה'.
45 ח. יִרְשַׁת הַבְּעַל - אַף עַל פִּי שְׁהִיא מִדְּבָרֵיהֶם [מִדְּרַבְנוֹן],
46 עֲשׂוּ חֻזֵק לְדְבָרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה; וְאֵין הַתְּנָא מוֹעִיל בַּה

מתוך מהדורת חזק

- 1 זכרו אחר כך ונשמע שמת - הרי אלו נחלין על פיהם.
 2 וכן מצעים בכל יום בכל בתי דינין, ולא שמענו במי
 3 שחולק בדבר זה.
 4 ד. שבוי שנשבה, ושמעו בו שמת, וירדו יורשיו לנחלה,
 5 וחקלו אותה ביניהם - אין מוציאין אותה מידם. וכן
 6 הבורח מחמת סכנה [של מות]. אכל היוצא לדעת
 7 [מרוצו] ששמעו בו שמת, וירדו יורשיו לנכסיו, וחקלום
 8 - מוציאין מידם, עד שיביאו ראיה שמת מורישן.
 9 ה. שבוי שנשבה, ובורח מחמת סכנת נפשות - חביבין בית
 10 דין להתעסק בנכסיהן. כיצד עושין? כל המטלטלין יהיו
 11 מפקדין ביד נאמן על פי בית דין, ומורידין לתוף
 12 הקרקעות קרובין הראויין לירשה כדי לעבד את הקרקע
 13 ולהתעסק בה, עד שיגיע שמתו, או עד שיביאו.
 14 ולכשיבוא השבוי והבורח - שמין לאלו הקרובים
 15 שהורדו מה שעשו ומה שאכלו, כמנהג כל הארסין של
 16 אותה המדינה. ולמה לא יעמידו בית דין אפיטרופוס
 17 [שהוא בחינם] על הכל, בין במטלטלין בין בקרקעות, עד
 18 שיבואו הבעלים, או עד שיגיע בודאי שמתו? לפי שאין
 19 בית דין חביבין להעמיד אפיטרופוס לגדולים שהם בני
 20 דעת.
 21 ו. נשבה השבוי, וברח המספן, והניח קמה לקצר, ענבים
 22 לבצר, תמרים לגדל, זיתים למסק - בית דין יורדין לנכסיו
 23 ומעמידין להן אפיטרופוס, וקוצר ובוצר וגורר ומוסק
 24 ומוכר הפרות; ומניחין דמיהם עם שאר המטלטלין בבית
 25 דין, ואחר כך מורידין הקרוב לנכסיו; שאם גרד תחלה -
 26 שמא יתלש אלו הפרות שהם כתלושין, ויאכל אותן. והוא
 27 הדין בחצרות ופונדקיות [אכסניות] וחנויות העשויות
 28 לשכר [להשכירם], ואינן צריכין עבודה ולא טרח, ואין
 29 אדם נוהג אותן באריסות [שיעבדו בהם תמורת יבול] -
 30 אין מורידין להם יורש. שהרי גובה השכר ואוכל. אלא
 31 כיצד עושין? בית דין מעמידין להן גבאי, ויהיה השכר
 32 מנח בבית דין, עד שתבוא ראיה שמת, או עד שתבוא ויטל
 33 שלו.
 34 ז. ואין מורידין הקרוב [של שבוי] לעולם אלא לשדות
 35 וגנות וקרמים וכיוצא בהן, שהיה בהם כאריס, כדי שלא
 36 יפסדו, ונמצאו בורים ונשמים [שוממים].
 37 ח. מי שיצא לדעת והניח נכסיו, ואין ידוע לאין הלך ולא
 38 מה ארע לו - אין מורידין קרוב לנכסיו; ואם ירד, מסלקין
 39 אותו. ואין בית דין צריכין להטפל בו ולהעמיד לו
 40 אפיטרופוס, לא לקרקע ולא למטלטלין, שהרי לדעתו יצא
 41 והניח נכסיו. וכיצד יהיה דין נכסיו זה? המטלטלין -
 42 יעמדו ביד שהן תחת ידו עד שיבוא ויתבע, או עד שימות
 43 ויתבעו היורשין;
 44 ט. והקרקעות - מי שהניחו שכן [אדם שדר בקרקע
 45 ברשות], אין לוקחין ממנו שכר, ושדה או כרם שהיה בהן
 46 אריס, ישארו כשהניחן עד שיבוא, ושדה או כרם שהניחם

פָּרָק ח

א. כשמורידין הקרוב לנכסי השבוי או הבורח, או לנכסי
 היוצא לדעת ששמעו בו שמת - לא יורידו קטן, שמא
 יפסיד הנכסים. ואין מורידין קרוב לנכסי קטן - שמא
 יטען ויאמר: 'זה חלקי המגיע לי בירשתי'. ואפלו קרוב
 מחמת קרוב, אין מורידין. כיצד? היו שני אחים, אחד
 גדול ואחד קטן, ונשבה הקטן או ברח - אין מורידין
 הגדול לתוף שדהו, מפני שהקטן אינו יכול למחות, ושמא
 יחזיק זה האח, ולאחר שנים יאמר: 'זה הוא חלקי שהגיע
 לי בירשתי, ומחמת ירשה באתי'. ואפלו בן אחיו של זה
 הקטן הנשבה - אין מורידין אותו לנכסיו, שמא יאמר:
 'מחמת אבי ירשתי חלק זה'.

ב. לעולם אין מורידין לנכסי קטן, אפלו קרוב מחמת אחי
 האם שאינן ראויין לירש; הרחקה יתרה היא זו; ואפלו
 היה ביניהן שטר חלקה, בין בבתיים בין בשדות - לא ירד.
 ואפלו אמר: 'כתבו עלי שטר אריסות' - לא ירד; שמא
 יאבדו השטרות, ויארכו הימים, ויטען, שזה חלק ירשה
 בא לו מחמתו או מחמת מורישיו. מעשה באשה אחת
 שהיו לה שלש בנות, ונשבת הזקנה [האמא] היא ובת
 אחת, ומתה בת שניה, והניחה בן קטן. ואמרו חכמים:
 'אין מורידין זו הבת הנשארה לנכסים, שמא מתה הזקנה,
 ונמצאו שליש נכסים אלו לקטן, ואין מורידין קרוב לנכסי
 קטן'. וכן אין מורידין לזה הקטן בנכסים - שמא יעדין
 הזקנה בחיים, ואין מורידין קטן לנכסי שבוי. אלא כיצד
 עושין? מתוף שצריף להעמיד אפיטרופוס לשליש של
 קטן, מעמידין אפיטרופוס על כל נכסי הזקנה. אחר זמן,
 שמעו שמתה הזקנה. אמרו חכמים: 'תרד הבת הנשארה
 לשליש הנכסים, שהוא חלקה, וירד הקטן לשליש, שהוא
 חלקו מנכסי הזקנה, והשליש של בת השבויה, מעמידין
 לו אפיטרופוס מפני חלק הקטן; שמא מתה גם הבת
 השבויה, ויש לזה הקטן חצי השליש שלה'. וכן כל פיוצא
 בזה.

יום שישי י' טבת ה'תשע"ד

פָּרָק ט

א. האחין שיעדין לא חלקו ירשת אביהן, אלא פלן
 משתמשין ביחד כמה שהניח להן אביהן - הרי הן
 כשפתין לכל דבר. וכן בשאר היורשין [שאינם אחים]. הרי

48 ח. במה דברים אמורים? באחים ובאלמנה שאין חלוקין
 49 בעסתן [אפילו מזונותיהם אוכלין יחד]. אבל אם היו
 50 חלוקין בעסתן - שמא מעסתו קמץ [קיצץ מאוכלו], ועל
 51 האחין להביא ראיה שהן משל אמצע [כולם]. וכן אם מת
 52 זה הנושא ונתן בתוך הבית - על האחין להביא ראיה,
 53 אף על פי שלא היו חלוקין בעסתן.
 54 ט. אחד מן האחין ששטר חוב יצא מתחת ידו - עליו
 55 להביא ראיה שאביו נתנו [רק] לו בכתיבה ומסירה, או
 56 שצוה לו בו כשהוא שכיב מרע [נוטה למוות]; ואם לא
 57 הביא ראיה, הרי הוא לאמצע.
 58 י. במה דברים אמורים? באחין, מפני שחזקתן שומטין
 59 [מתירין לעצמם לקחת] זה מזה. אבל אחר [שאינו יורש]
 60 שטען שנתן לו או שקנהו מבעליו - גובה בו, ואינו צריך
 61 להביא ראיה.
 62 יא. אחד מן האחין שנשטל מאתים זיו ללמד תורה או
 63 ללמד אמנות [במקום אחר] - יכולין האחין לומר לו: 'אם
 64 אין אתה אצלנו, אין לך מזונות אלא לפי ברכת הבית
 65 [הוצאת מזון בבית]; שאין הוצאת מזונות אחד לבדו,
 66 הוצאת מזונותיו בין רבים'.
 67 יב. מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים - אין הגדולים
 68 מתפרנסין [לבושים על חשבון] פרנסת הקטנים, ולא
 69 הקטנים נוזנים מזונות הגדולים [מזונות הקטנים יקרים],
 70 אלא חולקים בשוה. נשאו גדולים [נשים בכסף הירושה]
 71 לאחר מיתת אביהם - ישאו קטנים בן מכלל הנכסים,
 72 ואחר כך יחלקו. נשאו הגדולים בחיי אביהם, ואמרו
 73 הקטנים לאחר מיתת אביהם: 'הרי אנו נושאים פדיון
 74 שנשאתם אתם' - אין שומעין להם, אלא מה שנתן להם
 75 אביהם נתן.
 76 יג. השיא האב את בנו משל אב, ועשה לו משתה והיתה
 77 ההוצאה משל אב, ונשתלחה שושבינות [מתנות חתונה]
 78 לזה הבן בחיי האב - כשהיא חוזרת [לנותן השושבינות
 79 בחתונתו] לאחר מיתת האב, חוזרת לאמצע [בין כולם].
 80 אבל הוציא [שילם] הבן במשתה [חתונתו] משלו ורקח
 81 השושבינות לעצמו - אינה חוזרת אלא מחלק הבן
 82 שנשתלחה לו בלבד.
 83 יד. האב ששלח שושבינות בשם אחד מבניו - כשתחזר
 84 השושבינות לאותו הבן, הרי היא שלו. אבל אם שלחה
 85 האב בשם בניו סתם - כשתחזר, תחזר לאמצע [לכל
 86 בניו]. ואין זה שנשתלחה לו תיב להחזירה, עד שישמחו
 87 עמו הבנים בלן [שיתחתנו כולם], שהרי בלן שושביניו,
 88 שבשם בלן נשתלחה; לפיכך, אם שמח עם מקצתן [חלקם
 89 התחתנו] - מחזיר חלק זה ששמח עמו בלבד, והרי הוא
 90 לאמצע.
 91 טו. גדול האחין שהיה לובש ומחפסה מלבושין נאים -
 92 אם יש לאחים הנאה ממנו, כדי שיהיו דבריו נשמעין
 93 [במשאו ומתנו] - הרי זה לובש מתפוסת הבית
 94 [מהירושה].

1 הן שתפין בנכסי מורישן; וכל שנשא ונתן כל אחד מהן
 2 במקומו זה [והרויח], השכר לאמצע [מתחלק בשווה].
 3 ב. היו היוורשין גדולים וקטנים, והשביחו הגדולים את
 4 הנכסים - השביחו לאמצע [לכולם]. אמרו [הגדולים
 5 לקטנים]: 'ראו מה שהניח לנו אבא, והרי אנו עושין
 6 ואוכלין' [בשביל עצמנו בלבד] - השבח של משביח;
 7 והוא, שיהיה השבח מחמת הוצאה שהוציא המשביח;
 8 אבל אם שביחו נכסים מחמת עצמן, השבח לאמצע.
 9 ג. וכן אם היתה אשתו של מת, היא היוורשת בכלל
 10 אחיותיה או בכלל בנות דודיה, והשביחה הנכסים -
 11 השביחה לאמצע. ואם אמרה: 'ראו מה הניח בעלי,
 12 והריני עושה ואוכלת', והשביחה הנכסים מחמת הוצאה
 13 - הרי השבח שלה.
 14 ד. מי שירש את אביו, והשביח הנכסים ונטע ובנה, ואחר
 15 כף נודע שיש לו אחין במדינה אחרת - אם קטנים הם,
 16 השבח לאמצע; ואם היו גדולים - הואיל ולא ידע שיש
 17 לו אחין, שמין לו כפאריס. וכן אח שירד לנכסי קטן
 18 והשביח - אין שמין לו כפאריס, אלא השבח לאמצע;
 19 שהרי ירד שלא ברשות.
 20 ה. אחד מן האחין שלקח מעות, ועשה בהן סחורה - אם
 21 היה תלמיד חכמים גדול שאינו מניח תורתו שעה אחת,
 22 הרי השכר שלו; שאין זה מניח תורתו, ומתעסק לאחיו
 23 [וברור שהתכוון לעצמו].
 24 ו. אחד מן האחין שמנהו המלך גבאי [גובה מס] או סופר
 25 שמכניס ומוציא במקומו המלך, וכן כל פיוצא בזה מעבודת
 26 המלכים - אם מחמת האחין מנהו, כגון שהיה אביהם
 27 ידוע דבר זה, ואמרו: 'נעמיד בנו תחתיו, כדי לעשות
 28 חסד עם היתומים' - הפרס שישלם וכל השכר שישתפר
 29 בעבודה זו, לכל האחין, ואפלו היה נבון ביותר, וראוי
 30 למנותו. ואם מחמת עצמו מנהו, הרי זה לעצמו.
 31 ז. אחד מן האחין שהיה נושא ונתן בתוך הבית, וקנה
 32 עבדים בשמו לבדו [רק הוא רשום בשטר], [או] והלוה
 33 לאחרים, והיה שטר החוב בשמו לבדו, ואמר: 'מעוה אלו
 34 שהלויתי או שקניתי בהן עבדים, אלו שלי לבדי הן
 35 שנפלו לי מבית אבי אמי', או 'מציאה מצאתי', או 'מתנה
 36 נתנו לי' - עליו להביא ראיה שנפלה לו ירשה אחרת, או
 37 מצא מציאה, וזכה במתנה. וכן האשה שהיתה נושאה
 38 ונותנת בתוך הבית, והיו אונות - שהן שטרי מקפר
 39 עבדים, ושטרי חובות - יוצאות על שמה, ואמרה: 'שלי
 40 הם, שנפלו לי מבית אבותי', עליה להביא ראיה שנפלה
 41 לה ירשה. וכן אלמנה שהיתה נושאה ונותנת בנכסי
 42 יתומים, והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה, ואמרה:
 43 'מירשה נפלו לי', או 'מציאה מצאתי', או 'מתנה נתנה
 44 לי' - עליה להביא ראיה. ואם יש לה נדוניה [שהביאה
 45 מבית אביה], ואמרה: 'מנדוניתי לקחתי' - נאמנת; אבל
 46 אם אין לה נדוניה, ולא הביאה ראיה - הרי הכל בחזקת
 47 היוורשין.

פָּרָק י

47 וְסוֹבָא וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַחֶשֶׁד, או שְׁפָרֵץ בְּנִדְרִים וּבִאֲבָק גִּזְל
 48 - בֵּית דִּין חֲבִיב לְסַלֵּק אוֹתוֹ וְלִהְשִׁבְעוֹ, וְלִמְנוֹת לֶהֱנֶן
 49 אֶפְיִטְרוּפוֹס כְּשֶׁר. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, כְּפִי מַה שִׁירָאָה
 50 לְדִין; שֶׁכָּל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין, הוּא אֲבִיהֶן שֶׁל יְתוּמִים.
 51 ח. קָטָן שֶׁהִגְדִּיל, אֶפְלוּ הִיָּה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה יוֹתֵר מִדִּי
 52 וּמִפְסִיד וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ רָעָה - אֵין בֵּית דִּין מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ
 53 מְמוֹנוֹ, וְאֵין מְעַמְדִין לוֹ אֶפְיִטְרוּפוֹס, אֲלָא אִם בֵּן צָנָה
 54 אָבִיו אוֹ מוֹרִישׁוֹ שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לוֹ אֲלָא אִם בֵּן הִיָּה כְּשֶׁר
 55 וּמְצָלִיחַ, אוֹ שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לוֹ עַד זְמַן פְּלוּגֵי. וְהַשׁוֹטָה וְהַחֶרֶשׁ
 56 - הֲרִי הֵן כְּקִטְנִים, וּמְעַמְדִין לֶהֱנֶן אֶפְיִטְרוּפוֹס.

פָּרָק יא

57 א. מְעוֹת שֶׁל יְתוּמִים שֶׁהֵנִיחַ לֶהֱנֶן אֲבִיהֶן - אֵינָן צְרִיכִים
 58 אֶפְיִטְרוּפוֹס, אֲלָא כִּיצַד עוֹשִׂין בְּהֶן? בּוֹדְקִין עַל מִי שִׁישׁ
 59 לוֹ נְכָסִים שִׁישׁ לֶהֱנֶן אַחֲרֵינָהּ [קרוֹעוֹת], וְיִהְיֶה עֲדִית
 60 [מְשׁוּבָחִים], וְיִהְיֶה אִישׁ נֶאֱמָן וְשׁוֹמֵעַ דִּינֵי תוֹרָה, וּמְעוֹלָם
 61 לֹא קָבַל עָלָיו נְדוּי; וְנוֹתְנֵין לוֹ הַמְּעוֹת בְּבֵית דִּין, וְיִעֲסוּק
 62 [בַּעֲסַק ש] קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרַחוּק לְהַפְסֵד, וְנִמְצָאוּ הַיְתוּמִים
 63 גִּהְנִין מִשְׁכֵּר הַמְּעוֹת. וְכֵן אִם אֵין לוֹ קְרָקַע, וְנִתְּנָן לֶהֱנֶן
 64 מִשְׁכּוֹן זָהָב מִשְׁכֵּר [שְׁבוּר] שְׁאֵין לוֹ סִימָן - נוֹטְלִין בֵּית
 65 דִּין הַמִּשְׁכּוֹן, וְנוֹתְנֵין לוֹ הַמְּעוֹת קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרַחוּק
 66 לְהַפְסֵד. וְלָמָּה לֹא יִקְחוּ מִשְׁכּוֹן כְּלִים שֶׁל זָהָב [שְׁלֵמִים] אוֹ
 67 חֵלִי [תַּכְשִׁיט] שֶׁל זָהָב? שְׁמָא שֶׁל אַחֲרִים הוּא, וְיִתְּנוּ סִימָן,
 68 וְיִטְלוּהוּ אַחַר מוֹתוֹ, אִם יָדַע הַדִּין שְׁאֵין זֶה [מִקְבַּל הַכֶּסֶף]
 69 אָמִיד [אִישׁ אִמִּיד]. וְכַמָּה יִפְסְקוּ בְּשֹׁכֵר? כְּפִי מַה שִׁירָאוּ
 70 הַדִּינֵין - אוֹ שְׁלִישׁ הַשֶּׁכֶּר, אוֹ חֲצִי; אֶפְלוּ רַבִּיעַ הַשֶּׁכֶּר
 71 לִיתוּמִים - אִם רָאוּ שֶׁזֶה מִתְּקַנָּה [תּוֹעֵלַת] לֶהֱנֶן, עוֹשִׂין. לֹא
 72 מִצָּאוּ אָדָם שִׁיתְּנוּ לוֹ הַמְּעוֹת רַחוּק לְהַפְסֵד וְקְרוֹב לְשֹׁכֵר
 73 - הֲרִי אֵלוּ מוֹצִיאִין מִהֶן מוֹזוֹנוֹת מִעַט מְעַט, עַד שִׁיקְנוּ לֶהֱנֶן
 74 בְּמְעוֹת קְרָקַע, וְיִמְסְרוּ אוֹתָהּ בְּיַד אֶפְיִטְרוּפוֹס שִׁיעֲמִירוּ
 75 לֶהֱנֶן.

76 ב. כָּל הַמְּטַלְטְלִין שֶׁל יְתוּמִים - שְׁמִין אוֹתָן, וּמוֹכְרִין אוֹתָן
 77 בְּבֵית דִּין. וְאִם הִיָּה הַשּׁוֹק קְרוֹב לְמִדְיָנָה - מוֹלִיכִין אוֹתָן
 78 לְשׁוֹק [נִמְכֵר בִּירוֹת כֶּסֶף] וּמוֹכְרִין אוֹתָן, וְיִצְטָרְפוּ דְמֵיהֶם
 79 עִם הַמְּעוֹת שֶׁל יְתוּמִים.

80 ג. מִי שֶׁהִיָּה בְּיָדוֹ שֶׁכֶר [מִשְׁקָה חֲרִיף] שֶׁל יְתוּמִים - אִם
 81 יִנְיחוּ כָּאֵן עַד שִׁימְכֵר, שְׁמָא יִחְמִיץ, וְאִם יוֹלִיכוּ לְשׁוֹק,
 82 שְׁמָא יִאָרְעוּ אֲנָס בְּדֶרֶךְ - הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה בּוֹ בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא
 83 עוֹשֶׂה בְּשׁוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָנָה.

84 ד. כְּשֶׁמְעַמְדִין בֵּית דִּין הָאֶפְיִטְרוּפִין, מוֹסְרִין לוֹ כָּל נְכָסֵי
 85 הַקָּטָן, הַקְּרָקַע וְהַמְּטַלְטְלִין שֶׁלֹּא נִמְכְּרוּ; וְהוּא מוֹצִיא
 86 וּמְכַנִּים, וּבוֹנֶה וְסוֹתֵר, וְשׁוֹכֵר וְנוֹטֵעַ וְזוֹרֵעַ, וְעוֹשֶׂה כְּפִי מַה
 87 שִׁירָאָה שֶׁזֶה טוֹב לִיתוּמִים. וּמֵאֲכִילָן וּמִשְׁקָן וְנוֹתְנָן לֶהֱנֶן כָּל
 88 הוֹצָאָתָן, כְּפִי הַמָּמוֹן וְכְפִי הָרְאוּי לֶהֱנֶן; וְלֹא יִרוּיְחוּ [יִפּוֹרוּ]
 89 לֶהֱנֶן יִתֵּר מִדִּי, וְלֹא יִצְמָצַם עֲלֵיהֶן יִתֵּר מִדִּי.

90 ה. כְּשֶׁשִּׁגְדְלוּ הַיְתוּמִים, נוֹתְנָן לָהֶם מָמוֹן מוֹרִישָׁם; וְאֵינוּ
 91 צְרִיף לַעֲשׂוֹת חֲשׁוֹנוֹת מִהַ שְׁהֲכַנְסִים וּמִהַ הוֹצִיא, אֲלָא

1 א. שְׁנֵי אַחִים שֶׁחִלְקוּ, וְכֵן לֶהֱנֶן אֶח מִמִּדְיַת הַיָּם, וְכֵן
 2 שְׁלֹשָׁה אַחִין שֶׁחִלְקוּ, וְכֵן בְּעַל חוֹב וְנוֹטֵל חִלְקוֹ שֶׁל אַחַד
 3 מֵהֶן - אֶפְלוּ נוֹטֵל זֶה קְרָקַע וְזֶה כְּסָפִים - בְּטִלָּה מִחֻלְקַת
 4 [הַחֲלוּקָה], וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין הַשָּׂאָר בְּשׁוּהָ.

5 ב. מִי שִׁצָּנָה בְּשַׁעַת חִלּוֹ שִׁיתְּנוּ לְפָלוּגֵי הַקָּל אוֹ שְׁדָה
 6 מְנַכְסִיו, וְחִלְקוּ הָאֲחִין וְלֹא נִתְּנוּ לוֹ כְּלוּם - הֲרִי הַמְּחַלְקַת
 7 בְּטִלָּה. וְכִיצַד עוֹשִׂין? נוֹתְנִין מַה שִׁצָּנָה מוֹרִישָׁן, וְאַחַר כֵּן
 8 חוֹזְרִין וְחוֹלְקִין בְּתַחֲלָה.

9 ג. הָאֲחִין שֶׁחִלְקוּ, שְׁמִין מַה שֶׁעֲלִיהֶן [בַּגְּדֵיהֶם מְכֻסְפִי
 10 הִירוּשָׁה]. אֲבָל מַה שֶׁעַל בְּגֵיהֶן וּבְנוֹתֵיהֶן, שִׁקְנוּ לֶהֱנֶן
 11 מִתְּפוּסַת הַבַּיִת [ירוּשָׁה] - אֵין שְׁמִין; וְכֵן מַה שֶׁעַל
 12 נְשׁוֹתֵיהֶן, שֶׁכְּבָר זָכוּ בְּהֶן לְעַצְמָן [מִחֲלוּ לֵהֶם]. בְּמַה דְּבָרִים
 13 אֲמוּרִים? בְּכַגְדֵי חַל. אֲבָל בְּכַגְדֵי שַׁבַּת וּמוֹעֵד, שְׁמִין מַה
 14 שֶׁעֲלֵיהֶן.

15 ד. מִי שֶׁהֵנִיחַ יְתוּמִים, מְקַצֵּתָן גְּדוּלִים וּמְקַצֵּתָן קִטְנִים,
 16 וְרָצוּ לְחַלֵּק בְּנְכָסֵי אֲבִיהֶן, כְּדִי שִׁיטְלוּ הַגְּדוּלִים חִלְקָן -
 17 מְעַמְדִין בֵּית דִּין אֶפְיִטְרוּפוֹס לְקִטְנִים, וּבוֹרֵר לֶהֱנֶן הַחֵלֶק
 18 הַיָּפֵה. וְאִם הִגְדִּילוּ - אֵינָן יְכוּלִין לְמַחֹת [נִגְדַּת הַחֲלוּקָה],
 19 שֶׁהֲרִי עַל פִּי בֵּית דִּין חִלְקוּ לָהֶם. וְאִם טָעוּ בֵּית דִּין
 20 בְּשׁוּמָה [הַעֲרַכְהוּ], וּפְתַחְתּוּ שְׁתוֹת [שִׁישִׁית] - יְכוּלִין לְמַחֹת,
 21 וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין חֻלְקָה אַחֲרַת אַחַר שֶׁהִגְדִּילוּ.

22 ה. מִי שְׁמַת וְהֵנִיחַ יוֹרְשֵׁין גְּדוּלִים וּקִטְנִים - צְרִיף לְמִנּוֹת
 23 [לְפָנֵי שְׁמַת] אֶפְיִטְרוּפוֹס שִׁיְהִיָּה מִתְּעַסֵּק בְּחֵלֶק הַקָּטָן, עַד
 24 שִׁיגְדִיל. וְאִם לֹא מִנָּה - חֲבִיבֵין בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד לֶהֱנֶן
 25 אֶפְיִטְרוּפוֹס, עַד שִׁיגְדִילוּ; שְׁבִית דִּין הוּא אֲבִיהֶן שֶׁל
 26 יְתוּמִים.

27 ו. צָנָה הַמּוֹרִישׁ וְאָמַר: 'נִתְּנָן חֵלֶק הַקָּטָן לְקָטָן, וּמַה
 28 שִׁירָצָה יַעֲשֶׂה בּוֹ' - הֲרִישׁוֹת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם מִנָּה הַמּוֹרִישׁ
 29 אֶפְיִטְרוּפוֹס עַל הַקָּטָנִים, קָטָן אוֹ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד - הֲרִישׁוֹת
 30 בְּיָדוֹ. אֲבָל אֵין בֵּית דִּין מְמַנִּין אֶפְיִטְרוּפוֹס, לֹא אִשָּׁה, וְלֹא
 31 עֶבֶד, וְלֹא קָטָן; וְלֹא עִם הָאָרֶץ, שֶׁהוּא בְּחֻזְקָת חֲשׁוֹד עַל
 32 עֲבָרוֹת. אֲלָא בּוֹדְקִין עַל אָדָם גָּאָמָן, וְאִישׁ חֵיל, וְיוֹדֵעַ
 33 לְהַפֵּךְ בְּזָכוֹת הַיְתוּמִים, וְטוֹעֵן טַעֲנוֹתָן, וְיֵשׁ לוֹ כַח בְּעַסְקֵי
 34 הַעוֹלָם, כְּדִי לְשַׁמֵּר נְכָסֵיהֶם וְלִהְרִיחַ שְׁבָחָן; וּמְעַמְדִין
 35 אוֹתוֹ עַל הַקָּטָנִים, בֵּין שִׁיְהִיָּה רַחוּק בֵּין שִׁיְהִיָּה קְרוֹב
 36 לְקָטָן, אֲלָא שְׁאִם הִיָּה קְרוֹב, לֹא יִגְדַּל לְקְרָקַעוֹת.

37 ז. בֵּית דִּין שֶׁהֲעֲמִידוּ אֶפְיִטְרוּפוֹס, וְשִׁמְעוּ עָלָיו שֶׁהוּא
 38 אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וּמוֹצִיא הוֹצָאוֹת יִתֵּר מִדְּבַר שִׁיְהִיָּה אָמִיד בּוֹ
 39 [מְשׁוֹנֵד שִׁישׁ לוֹ] - יֵשׁ לֶהֱנֶן לְחוּשׁ לוֹ, שְׁמָא מְנַכְסֵי יְתוּמִים
 40 הוּא אוֹכֵל; וּמְסַלְקִין אוֹתוֹ, וּמְעַמְדִין אַחֲרָיו. אֲבָל אִם מִנָּהוּ
 41 אָבִי יְתוּמִים - אֵין מְסַלְקִין אוֹתוֹ, שְׁמָא מְצִיאָהּ מִצָּא; אֲלָא
 42 אִם בָּאוּ עֲרִים שֶׁהוּא מְפַסֵּד נְכָסֵי יְתוּמִים, מְסַלְקִין אוֹתוֹ.
 43 וְכְבָר הַסְּכִימוּ הַגְּאוּנִים שֶׁמְשִׁבְעִין אוֹתוֹ, הוֹאִיל וְהַפְסִיד.
 44 וְהוּא הַדִּין לְאֶפְיִטְרוּפוֹס שֶׁמְנַהֵג אָבִי יְתוּמִים, וְהִיָּתָה
 45 שְׁמוּעָתוֹ טוֹבָה, וְהִיָּה יִשְׂר וְרוֹדֵף מִצָּוָת, וְחֹזֵר לְהִיּוֹת זוּלָּל

48 **יום שבת קודש י"א טבת ה'תשע"ד**

49 בשם ה' אל עולם.

50 גם אלה לחכמים, הכר פנים במשפט, בל טוב.

51 אמר לרשע צדיק אתה - יקברו עמים, יזעמוהו לאמים.

52 ולמוכחים ינעם, ועליהם תבוא ברכת טוב.

53 ספר ארבעה עשר והוא ספר 54 שופטים

55 הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות סנהדרין

56 והענישין המסורין להן, הלכות עדות, הלכות ממרים,

57 הלכות אכל, הלכות מלכים ומלחמות.

58 הלכות סנהדרין והענישין

59 המסורין להן

60 יש בכללן שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים

61 מצוות לא תעשה; וזה הוא פירושן: (א) למנות שופטים;

62 (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות

63 אחרי רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם

64 רבו המסורין באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא

65 ללמד חובה מי שלמד זכות, בדיני נפשות; (ו) להרג

66 בסקילה; (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסיף; (ט) להרג

67 בחנק; (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו;

68 (יב) שלא תלין נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף;

69 (יד) להלקות הרשע; (טו) שלא יוסיף בהפנית הלוקה;

70 (טז) שלא להרג נקי באמרו הדעת; (יז) שלא לענש אנוס;

71 (יח) שלא לחוס על הורג חברו או חובל בו; (יט) שלא

72 לרחם על הדל בדין; (כ) שלא להדר גדול בדין;

73 (כא) שלא להטות הדין על בעל עברות, אף על פי שהוא

74 חוטא; (כב) שלא לעול משפט; (כג) שלא להטות

75 משפט גר תום; (כד) לשפט בצדק; (כה) שלא ליראה

76 בדין מאיש זרוע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא לשא

77 שמע שוא; (כח) שלא לקלל הדגיגין; (כט) שלא לקלל

78 הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם מאשר בני ישראל

79 הכשרים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

80 פירוש

81 א. מצוות עשה של תורה, למנות שופטים ושופטים בכל

82 מדינה [- עיר] ומדינה ובכל פלך [- מחוז] ופלך, שנאמר:

83 "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך". שופטים - אלו

84 הדגיגין הקבועין בבית דין, ובעלי דינין באים לפניהם.

85 השופטים - אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני

1 אומר להם: 'זה הוא הנשאר', ונשבע בנקיטת חפץ שלא

2 גזלן כלום. במה דברים אמורים? בשמנוהו בית דין. אכל

3 אפיטרופוס שמנוהו אבי יתומים, וכן שאר המורישין -

4 אינו נשבע על טענת ספק [שלא גזל]. יש לאפיטרופוס

5 ללבש ולהתכפות מנכסי יתומים, כדי שיהיה מכבד ויהיו

6 דבריו נשמעין; והוא שיהיה ליתומים הנאה בנכסיהן

7 בהיות דבריו נשמעין.

8 ו. יש לאפיטרופוס למכר בהמה ועבדים ושפחות שדות

9 וקרמים, להאכיל ליתומים; אבל אין מוכרין, ומניחין

10 המעות. ואין מוכרין שדות לקח עבדים, ולא עבדים לקח

11 שדות, שמא לא יצליחו [קנייתן]; אבל מוכרין שדה לקח

12 שורים לעבודת שדות אחרות, שהשורים הם עקר כל נכסי

13 שדות.

14 ז. אין האפיטרופין רשאים למכר ברחוק [מהעיר] ולגאל

15 בקרוב [לעיר], למכר ברע ולגאל בפה, שמא לא יצליח

16 זה שגנו. ואין רשאים לדון ולחוב [להתדיין בבי"ד בטענות

17 שנגדם] על מנת לזכות ליתומים; שמא לא יזכו, ונמצא

18 החוב קים.

19 ח. אין האפיטרופין רשאים להוציא עבדים לחרות, ואפלו

20 לקח מן העבד דמיו שצא לחרות. אבל מוכרין לאחרים

21 ולוקחין מהם הדמים על מנת שיוציאום לחרות, ואותם

22 האחרים הן שמשחררין.

23 ט. האפיטרופין תורמין ומעשרין נכסי יתומים כדי

24 להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור; אבל

25 לא יעשרו ויתרמו, כדי שיינחוו הפרות מתקנין, אלא

26 ימכרו אותם טבל [לא מופרשים], והרוצה לתקן יתקן.

27 י. האפיטרופין עושין לקטנים סכה, ולולב, וציצית,

28 ושופר, וספר תורה תפלין ומזוזות, ומגלה. כללו של דבר:

29 כל מצות עשה שיש לה קצבה [הוצאה מדודה ומוגבלת],

30 בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים - עושין

31 להן, אף על פי שאינן חזבין במצוה מכל המצוות אלא

32 כדי לחנכן. אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפלו לפדיון

33 שבוים, מפני שמצוות אלו אין להן קצבה.

34 יא. ומי שגשפתה או שנתחרש - בית דין פוסקין עליו

35 צדקה, אם היה ראוי.

36 יב. אף על פי שאין האפיטרופוס צריך לעשות [ליתומים]

37 חשבון [על הוצאותיו], כמו שבארנו, צריך לחשב בינו

38 לבין עצמו ולקדקו, ולהתנהר הרבה מאביהם של אלו

39 היתומים שהוא רוכב ערבות [- יושב בשמים], שנאמר:

40 "סלו לרכב בערבות, ביה שמו, אבי יתומים ודין אלמנות,

41 אלהים במעון קדשו".

42 בריך רחמנא דסייען. נגמר ספר שלשה עשר והוא ספר

43 משפטים, בעזרת שדי. ומנין פרקיו של ספר זה, חמשה

44 ושבעים: הלכות שכירות, שלשה עשר פרקים; הלכות

45 שאלה ופקדון, שמונה פרקים; הלכות הלואה, שבעה

46 ועשרים פרקים; הלכות טוען ונטען, ששה עשר

47 פרקים; הלכות נחלות, אחד עשר פרקים.

48 אחד] - סומכין מן הראשונה גדול שבה. והראשון
49 שבשורה שניה בא ויושב בסוף שורה הראשונה כדי
50 למלאת חסרונה, והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף
51 שורה שניה; ובוררין להם אחד משאר הקהל, ומושיבין
52 אותו בסוף השורה השלישית. וכן אם צרכו לסמך שני או
53 שלישי, ועל הסדר הזה הן עושין.
54 ט. כל מקום שיש בו סנהדרין - יהיו שם שני סופרי דינין
55 עומדין לפניהן, אחד מן הזמין ואחד מן השמאל; אחד
56 כותב דברי המזכין, ואחד כותב דברי המחיבין.
57 י. ולמה אין מעמידין סנהדרין, אלא בעיר שיש בה מאה
58 ועשרים? כדי שיהיה מהן סנהדרין של עשרים ושלשה,
59 ושלש שורות של תשעה וששים, ועשרה בטלנין של בית
60 הכנסת, ושני סופרים, ושני חזנים [- שמשים], ושני בעלי
61 דינין, ושני עדים, ושני זוממין, ושני זוממי זוממין, ושני
62 גבאי צדקה, ועוד אחד כדי שיהיו שלשה לחלק הצדקה,
63 ורופא אמן, ולכלר [סופר], ומלמד תינוקות - הרי מאה
64 ועשרים.

פרק ב

65
66 א. אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה בין בקטנה -
67 אלא אנשים חכמים ויבונים, מפלאין בחכמת התורה,
68 בעלי דעה מרבה, ויודעים קצת משאר חכמות, כגון
69 רפואות, וחשבון תקופות ומזלות, ואצטגנינות, ודרכי
70 המעוננים והקוסמים והמכשפים והבלי עבודה זרה
71 וכיוצא באלו, כדי שיהיו יודעין לדון אותם. ואין מעמידין
72 בסנהדרין אלא פהנים לויים וישראלים המזכסין, הראויין
73 להשיא לכהנה - שנגאמר: "והתצבבו שם עמך", בדומין
74 לף בחכמה וביראה וביחוס.
75 ב. ומצנה להיות בסנהדרין גדולה פהנים ולויים, שנגאמר:
76 "ויבאת אל הפהנים הלויים"; ואם לא מצאו - אפלו היו
77 בלן ישראל, הרי זה מתר.
78 ג. אין מעמידין בכל סנהדרין לא סרים ולא זקן מפלג
79 בשנים, מפני שיש בהן אכזריות, ולא מי שאין לו בנים,
80 כדי שיהיה רחמן.
81 ד. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שאסור לחלק
82 עליו ולמרות דבריו; אבל מושיבין כהן גדול, אם היה
83 ראוי בחכמה.
84 ה. מלכי בית דוד - אף על פי שאין מושיבין אותן
85 בסנהדרין - דנין הן את העם, ודנין אותן אם יש עליהם
86 דין. אבל מלכי ישראל - אין דנין ואין דנין אותן, לפי
87 שאינן נכנעין לדברי תורה; שמה תבוא מהם תקלה.
88 ו. קשם שבית דין מנקין בצדק, כך צריכין להיות מנקין
89 מפל מומי הגוף. וצריך להשתדל ולבדק ולתפש שיהיו
90 בלן בעלי שיבה, בעלי קומה, בעלי מראה, נבוגי לחש
91 [מבינים בטענות ומענות], ושהיה יודעין ברב הלשונות,
92 כדי שלא תהיה סנהדרין שומעת מפי התרגמן.
93 ז. בית דין של שלשה - אף על פי שאין מדקדקין בהם

1 הדינין {המסבין} {ומסבין} בשוקים ועל התננות לתקן
2 השערים [- המחירים] והמדות [- משקלות], ולהכות כל
3 מעות; וכל מעשיהן על פי הדינין. וכל שיראו בו ערות
4 דבר - מביאין אותו לבית דין, ודנין אותו כפי רשעו.
5 ב. אין אנו חביבין להעמיד בתי דינין בכל פלף ופלף ובכל
6 עיר ועיר, אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ,
7 אין חביבין להעמיד בית דין בכל פלף ופלף, שנגאמר:
8 "תתן לך בכל שעריך, אשר ה' אלהיך נותן לך".
9 ג. כמה בתי דינין קבועין יהיו בישראל, וכמה יהיה
10 מנינם? קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא
11 הנקרא 'סנהדרין גדולה'. ומנינם אחד ושבעים - שנגאמר:
12 "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל", ומשה על גביהן,
13 שנגאמר: "והתצבבו שם עמך", הרי שבעים ואחד. הגדול
14 בחכמה שבכלן - מושיבין אותו ראש עליהם, והוא
15 הנקרא 'ראש הלישבה'; והוא שקורין אותו חכמים 'נשיא'
16 בכל מקום, והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין
17 הגדול שבשבעים משנה לראש, ויושב מימינו, והוא
18 הנקרא 'אב בית דין'. ושאר השבעים יושבין לפני שניהן,
19 כפי מעלתן: כל הגדול מחברו בחכמה, יהיה קרוב לנשיא
20 משמאלו יותר מחברו; והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול,
21 כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין את פלן. ועוד
22 מעמידין שני בתי דינין של שלשה ועשרים, שלשה
23 ועשרים - אחד על פתח העיר, ואחד על פתח הר הבית.
24 ומעמידין בכל עיר ועיר מישארל שיש בה מאה ועשרים
25 או יותר, סנהדרין קטנה; ויושבת בשער העיר, שנגאמר:
26 "והציגו בשער משפט". וכמה יהיה מנינה? שלשה
27 ועשרים דין. והגדול בחכמה שבכלן, ראש עליהן; והשאר
28 יושבין בעגול כמו חצי גרן עגלה, כדי שיהיה הראש
29 רואה את פלן.
30 ד. עיר שאין בה מאה ועשרים, מעמידין בה שלשה
31 דינין: שאין בית דין פחות משלשה, כדי שיהיה בהם רב
32 ומעוט, אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדינין.
33 ה. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים - אחד ראוי
34 ללמד ולהורות בכל התורה כלה, ואחד יודע לשמע -
35 להבין ויודע לשאל ולהשיב - אין מושיבין בה סנהדרין,
36 אף על פי שיש בה אלפים מישארל.
37 ו. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד שראוי לדבר ואחד
38 ראוי לשמע - הרי זו סנהדרין. היו בה שלשה, הרי זו
39 בינונית; היו בה ארבעה יודעים לדבר, הרי זו סנהדרין
40 חכמה.
41 ז. כל סנהדרין קטנה - מושיבין לפניהן שלש שורות של
42 תלמידי חכמים, בכל שורה ושורה שלשה ועשרים איש;
43 שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שניה למטה
44 ממנה, ושלישית למטה ממנה. ובכל שורה ושורה, יושבין
45 בה לפי מעלתן בחכמה.
46 ח. אם נחלקו הסנהדרין, וצרכו לסמך אחד להוסיף על
47 מנינן [- ו"ב חייבו וא"א להכריע לחובה עפ"י רוב של

47 באחד עשר, יותר מעשרה. וצריכין שיהיו היושבים בלן
48 שם בבית דין, תלמידי חכמים וראויין.
49 יד. ואסור לאדם חכם שישב בדין, עד שידע עם מי ישב;
50 שמא יצטרף עם אנשים שאינן הגונים, ונמצא בכלל קשר
51 בוגדים, לא בכלל בית דין.

פרק ג

52
53 א. עד אימתי יושבין הדיינין בדין? סנהדרין קטנה ובית
54 דין של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר, עד סוף שש
55 שעות ביום. אבל בית דין הגדול - היו יושבין מתמיד של
56 שחר, עד תמיד של בין הערבים; ובשבתות וימים טובים,
57 היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית.

58 ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו בלן
59 יושבין כאחד במקומן שבמקדש. אלא בעת שיהיו צריכין
60 להתקבץ - מתקבצין בלן; ובשאר העתות - כל מי שיהיה
61 לו עסק, יצא לעשות חפצו וחזור; והוא שלא יפתחו
62 מעשרים ושלשה יושבין תמיד, כל זמן שישבתו. צרף אחד
63 מהן לצאת, הרי זה מסתפל בחבריו הנשארים: אם ישאר
64 שם עשרים ושלשה, יצא; ואם לאו, לא יצא עד שיבוא
65 אחר.

66 ג. אין מתחילין את הדיינין בלילה; מפני השמועה למדו,
67 שהדיינין כנגעים, שנאמר: "כל ריב וכל נגע" - מה ראית
68 נגעים ביום בלבד, אף הדיינין ביום.

69 ד. וכן אין מקבלין עדות ולא מקימין [- מאשרדים]
70 שטרות בלילה. ובדיינין ממונות - אם התחילו ביום, מתר
71 לגמר הדין בלילה.

72 ה. הנחלות [- ירושות] בדיינין, שנאמר בהן: "לחקת
73 משפט"; לפיכך, אין מפילין נחלות בלילה.

74 ו. שנים שנכנסו לבקר את החולה, וצוה [- אמר צוואה]
75 בפניהם - כותבים, ואין עושין דין [אין נעשים דיינים].
76 ואם היו שלשה - רצו, כותבין; רצו, עושין דין. במה
77 דברים אמורים? ביום; אבל בלילה, כותבין ואין עושין
78 דין.

79 ז. כל בית דין של ישראל שהוא הגון, שכינה עמקן;
80 לפיכך, צריכין הדיינין לישוב באימה ויראה ועטיפה [- על
81 הראש] וכבוד ראש. ואסור להקל ראש או לשחק או לספר
82 בשיחה בטלה בבית דין, אלא בדברי תורה וחקמה.

83 ח. כל סנהדרין או מלף או ראש גולה שהעמידו להן
84 לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בחכמת התורה,
85 וראוי להיות דין - אף על פי שהוא בלוי מתמדים [- מידות
86 טובות], ויש בו טובות אחרות - הרי זה שהעמידו עובר
87 בלא תעשה, שנאמר: "לא תפירו פנים במשפט" - מפני
88 השמועה למדו, שזה מדבר כנגד הממנה להושיב הדיינין.
89 אמרו חכמים: 'שמא תאמר: איש פלוני נאה - אושיבנו
90 דין, איש פלוני קרובי - אושיבנו דין, איש פלוני יודע
91 בכל לשון - אושיבנו דין, ונמצא מופה את החיב ומחיב

1 בכל אלו הדברים, צריך שיהיה בכל אחד מהם שבעה
2 דברים; ואלו הן - חקמה, ויראה, וענוה, ושנאת ממון,
3 ואהבת האמת, ואהבת הבריות להם, ובעלי שם טוב. וכל
4 אלו הדברים - מפושין הן בתורה; הרי הוא אומר:
5 "אנשים חכמים ונבנים", הרי בעלי חקמה אמור. "יודעים
6 לשבטיכם", אלו שרוח הבריות נוטה מהן; ובמה יהיו
7 אהובים לבריות? בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש
8 שפלה, ותברתן טובה, ומשאן ודבורן בנחת עם הבריות.
9 ולהלן הוא אומר: "אנשי חיל", אלו שהם גבורין
10 במצוות, ומדנדקין על עצמן וכובשין את יצרם, עד שלא
11 יהיה להם שם גנאי ולא שם רע, ויהיה פרקן נאה. ובכלל
12 "אנשי חיל", שיהיה להם לב אמיץ להציל עשוק מיד
13 גזול, כענין שנאמר: "יזקם משה ויושען". ומה משה רבנו
14 "ענו", אף כל דין צריך שיהיה ענו. "יראי אלהים",
15 כמשמעו. "שנאי בצע" - אפלו ממון שלהן אינן נבהלין
16 עליו, ולא רודפין לקבץ הממון; שכל מי שהוא "נבהל
17 להון" . חסר באנו". "אנשי אמת" - שיהיו רודפין אחר
18 הצדק מחמת עצמן בדתן, אזהבין את האמת ושונאין
19 את החכם, ובורחין מפל מיני העול.

20 ח. אמרו חכמים, שמבית דין הגדול היו שולחים בכל
21 ארץ ישראל, ובודקין: כל מי שמצאוהו חכם, וירא חטא,
22 וענו, ושפל, ופרקו נאה, ורוח הבריות נוטה הימנו -
23 עושין אותו דין בעירו. ומשם מעלין אותו לפתח הר
24 הבית, ומשם מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין
25 אותו לבית דין הגדול.

26 ט. בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר - הרי זה
27 פסול, עד שתהיה אמו מישראל. היה אחד מהן ממזר -
28 אפלו שלשתן ממזרים, הרי אלו פשרין לדון. וכן אם היה
29 כל אחד מהן סומה באחת מעיניו - הרי זה פשר, מה
30 שאין בן בסנהדרין. אבל הסומה בשתי עיניו, פסול לכל.
31 י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה - מתר לאחד
32 לדון מן התורה, שנאמר: "בצדק תשפט צמיחך". ומדברי
33 סופרים, עד שיהיו שלשה; ושנים שדנו, אין דיניהם דין.
34 יא. אחד שהיה ממחה לרבים [- תלמיד חכם מפורסם],
35 או נוטל רשות מבית דין - הרי זה מתר לו לדון יחידי,
36 אבל אינו חשוב בית דין. ואף על פי שהוא מתר, מצות
37 חכמים היא שיושיב עמו אחרים; אמרו חכמים: 'אל תהי
38 דן יחידי - שאין דן יחידי, אלא אחד'.

39 יב. יש לאדם לעשות דין לעצמו, אם יש בידו כח; והואיל
40 ונדת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב לטרח ולבוא לבית
41 דין, אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אלו נתאחר
42 ובא לבית דין. לפיכך, אם קבל [התלונן] עליו בעל דינו,
43 וקביאו לבית דין, ודרשו ומצאו שעשה כהלכה, ודין אמת
44 דן לעצמו - אין סותרין את דינו.

45 יג. אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא
46 - כל זמן שהן רבים, הרי זה משבח; ומוטב שיחתך הדין

- 1 אַת הַזִּכָּאי - לאּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁאִינוּ יוֹדְעִים
2 - לְכַף נֶאֱמַר: "לֹא תִפְרִיזוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט". וְעוֹד אָמְרוּ
3 חֲכָמִים: 'כָּל הַמַּעֲמִיד לְהֵן לְיִשְׂרָאֵל דִּין שֶׁאִינוּ הִגִּינוּ -
4 כָּאֵלוּ הַקִּיָּם מִצָּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִקֵּים לָךְ מִצָּבָה, אֲשֶׁר
5 שָׂנֵא ה' אֱלֹהֶיךָ", וּבִמְקוֹם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים - כָּאֵלוּ נֹטַע
6 אֲשֶׁרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה, כָּל עֵץ, אֲצִל מִזִּבְחַת
7 ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָךְ". וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים: "לֹא
8 תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב" - אֲלוֹהֵי הַבַּא בְּשִׁבִיל
9 כֶּסֶף וְזָהָב, זֶה הַדִּין שֶׁמִּנְהוּהוּ מִפְּנֵי עֲשָׂרוֹ בַלְבָּר.
- 10 ט. כָּל דִּין שֶׁנֶּתַן מִמּוֹן כְּדֵי שִׁתְּמַנֶּה - אֲסוּר לַעֲמֹד מִפְּנֵיו;
11 וְצוּר חֲכָמִים לְהַקֵּל אוֹתוֹ וְלִזְלֹזֵל בּוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים,
12 שֶׁהַטְּלִית שֶׁמִּתְעַטֵּף בָּהּ, תִּהְיֶה בְּעֵינֶיךָ כְּמִרְדַּעַת שֶׁל חַמּוֹר
13 [שְׂטִיחַ שֶׁתַּחַת הָאוֹכֵף].
14 י. כִּף הִיָּה דָרֵךְ הַחֲכָמִים הִרְאִישׁוּנִים - בּוֹרְחִין מִלְּהַתְּמַנּוּת,
15 וְדוֹחֵקִין עֲצָמָן הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יִשְׁבּוּ בַּדִּין, עַד שֶׁיִּדְעוּ שֶׁאֵין
16 שָׁם רְאוּיָה כְּמוֹתָן, וְשָׂאֵם יִמְנְעוּ מִן הַדִּין, תִּתְקַלְקַל הַשׁוֹרָה
17 [- שׁוֹרֵת הַדִּין]. אַף עַל פִּי כֵן, לֹא הָיוּ יוֹשְׁבֵין לְדִין, עַד
18 שֶׁמִּכְבִּידִין עֲלֵיהֶן הָעַם וְהַזְּקָנִים, וּפּוֹצְרִין [- מִפְּצִירִים] בָּם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ה' - י"א טבת ה'תשע"ד

- 19 יום ראשון ה' טבת ה'תשע"ד
- 20 הַלְּכוֹת מִטְּמֵאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב
- 21 פָּרֵק י
- 22 א. עִם הָאֶרֶץ - אַף עַל פִּי שִׁיִּשְׂרָאֵל הוּא, וְיִשְׁנֵנוּ בְּתוֹרָה
23 וּמִצְוֹת - הִרִי הוּא בְּחֻזְקַת טְמֵא, וּבְגִדְיוֹ [נַחֲשָׁבִים] מְדֻרָּס
24 לְטִהָרוֹת. וְאֵם נִגְעוּ בְּגִדְיוֹ בְּאֶבְרָתוֹ וּמִשְׁקִינוֹ, הִרִי הֵן טְמֵאִין;
25 וְאֵם נִגַּע בְּכָלִי חֲרָשׁ מְאֹוִרוֹ, הִרִי זֶה טְמֵאָהּ. וְשׁוֹרְפִין אֶת
26 הַתְּרוּמָה עַל מַגְעָן, אַף עַל פִּי שֶׁטְמֵאָתָן בְּסַפֵּק. וְאֵין
27 נֶאֱמָרֵן עַל הַטְּהָרוֹת, לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיָּאִין בְּדִקְדוּקֵי טְמֵאוֹת
28 וּטְהָרוֹת; וְלַעֲוֹלָם הוּא בְּחֻזְקַת טְמֵא, וְאֵינוּ נֶאֱמָר עַל
29 הַטְּהָרוֹת עַד שֶׁיִּקְבַּל עֲלָיו דְּבָרֵי חֲבָרוֹת [הַחֲמֻרוֹת שֶׁל
30 "חֲבָרִים", תִּלְמִידֵי חֲכָמִים]. וְיֵמָּה הֵן דְּבָרֵי חֲבָרוֹת שֶׁיִּקְבַּל
31 עֲלָיו? שִׁיָּזָהָר בְּטֵמֵאוֹת שֶׁלֹּא יִטְמָא בָּהֶן, וּבְטְהָרוֹת שֶׁלֹּא
32 יִטְמָא אוֹתָן, וְיִזְהַר בְּנִטְיַלַת יָדָיִם, וּבְטְהָרַת הַיָּדָיִם; וְשֶׁלֹּא
33 יִקַּח מִעַם הָאֶרֶץ לַח, וְלֹא יִתְאַרַח אֲצִל עִם הָאֶרֶץ, וְלֹא
34 יִתְאַרְחוּ אֲצִלּוֹ בְּכִסּוּתוֹ [מַעֲיָלוֹ].
35 ב. הַבַּא לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבָרוֹת חוּץ מִדְּבַר אֶחָד מֵהֶן, אֵין
36 מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רְאִינוּהוּ שֶׁנּוֹהֵג [מִנְהַג חֲבָרוֹת] בְּצַנְעָה בְּתוֹךְ
37 בֵּיתוֹ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּף מִלְּמַדִּין אוֹתוֹ עֲסָקֵי טְמֵאָה
38 וְטְהָרָה; וְאֵם לֹא רְאִינוּהוּ שֶׁנּוֹהֵג בְּצַנְעָה בְּבֵיתוֹ - מִלְּמַדִּין
39 אוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּף מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ לְטְהָרַת
40 הַיָּדָיִם תַּחֲלָה, וְאַחַר כֵּף מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לְטְהָרוֹת. וְאֵם אָמַר:
41 'אֵינִי מְקַבֵּל אֲלֵא לְטְהָרַת יָדָיִם', מְקַבְּלִין אוֹתוֹ; קַבֵּל
42 לְטְהָרוֹת וְלֹא קַבֵּל לְיָדָיִם, אַף לְטְהָרוֹת אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.
43 כְּשֶׁמְקַבְּלִין אוֹתוֹ, חוֹשְׁשִׁין לוֹ כָּל שְׁלִישִׁים יוֹם, עַד שֶׁיִּלְמַד
44 וְיִהְיֶה רְגִיל בְּטְהָרוֹת. וְאַחַר שְׁלִישִׁים יוֹם מִשְׁקַבֵּל דְּבָרֵי
45 חֲבָרוֹת - הִרִי בְּגִדְיוֹ טְהוֹרִין, וְכָל אֲבָלָיו וּמִשְׁקָיו טְהוֹרִין,
- 46 וְנֶאֱמָר עַל כָּל הַטְּהָרוֹת כְּשֶׁאֵר הַחֲבָרִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁאִינוּ
47 תִּלְמִידֵי חֲכָמִים.
48 ג. תִּלְמִידֵי חֲכָמִים - הִרִי הֵם בְּחֻזְקַת טְהָרָה, וְנֶאֱמָרֵן, וְאֵין
49 צְרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבָרוֹת; אֲבָל מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
50 נִהְיֶה כְּהַנִּים סְלוֹס בְּעֲצָמָן - שֶׁלֹּא יִהְיֶה מוֹסְרִין טְהָרוֹת
51 אֲפִלּוֹ לְתִלְמִידֵי חֲכָמִים, עַד שֶׁיִּקְבַּל עֲלָיו דְּבָרֵי חֲבָרוֹת.
52 ד. זָקֵן [תִּלְמִיד חֲכָם] יוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה - אֵינוּ צְרִיךְ לְקַבֵּל,
53 שֶׁכְּבָר קַבֵּל מִשְׁעָה שִׁיִּשֵּׁב.
54 ה. הַמְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבָרוֹת, צְרִיךְ לְקַבֵּל בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה חֲבָרִים;
55 וּבְנֵי וּבְנֵי בֵּיתוֹ, אֵין צְרִיכִין לְקַבֵּל בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה חֲבָרִים -
56 מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִלְּמַדָּן, וּמְרַגְלֵן בְּדָרֵךְ טְהָרָה. וְאַשְׁתַּחֲבַר
57 וּבְנֵי וּבְנֵי בֵּיתוֹ וְעַבְדָּיו, הִרִי הֵן כְּחֵבֵר; וְחֵבֵר שְׂמַת -
58 אֲשֶׁתוֹ וּבְנֵי וּבְנֵי בֵּיתוֹ בְּחֻזְקַת חֲבָרִים, עַד שֶׁיִּחַשְׁדּוּ.
59 ו. אֲשֶׁת עִם הָאֶרֶץ, אוֹ בְּתוֹ שֶׁנִּשְׂאָת לְחֵבֵר, וְכֵן עַבְדּוֹ
60 שֶׁנִּמְכַּר לְחֵבֵר - הִרִי אֵלוֹ צְרִיכִין לְקַבֵּל עֲלֵיהֶן דְּבָרֵי חֲבָרוֹת
61 כְּבִתְחִלָּה; אֲבָל אֲשֶׁת חֵבֵר, אוֹ בְּתוֹ שֶׁנִּשְׂאָת לְעַם הָאֶרֶץ,
62 וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכַּר לְעַם הָאֶרֶץ - אֵין צְרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי
63 חֲבָרוֹת כְּבִתְחִלָּה.
64 ז. עִם הָאֶרֶץ שֶׁקַבֵּל עֲלָיו דְּבָרֵי חֲבָרוֹת, וְהָיוּ לוֹ טְהָרוֹת
65 כְּשֶׁהָיָה עִם הָאֶרֶץ, וְאָמַר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ בְּדוֹדָי שֶׁלֹּא נִטְמָאוּ
66 - בְּזִמְנֵן שֶׁנִּתְעַסְקוּ בָּהֶן אַחֲרָיִם, הִרִי הֵן אֲסוּרוֹת כְּשֶׁהָיוּ
67 מְקֻדָּם; וְאֵם הוּא בְּעֲצָמוֹ נִתְעַסַּק בָּהֶן - הִרִי אֵלוֹ מְתוּרוֹת
68 לוֹ, וְאֲסוּרוֹת לְכָל אָדָם. וְנִשְׂאֵל הַחֵבֵר עַל טְהָרוֹתָיו, וּמוֹרָה
69 בָּהֶן טְהָרָה לְעַצְמוֹ; וְאֵין חוֹשְׁדִין אוֹתוֹ בְּכֵף.
70 ח. חֵבֵר שֶׁנִּעֲשֶׂה גִבְאֵי [- גוֹבַה מִיִּסִּים] לְמִלְּךָ, אוֹ מוֹכֵס,
71 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - דוֹחֵן אוֹתוֹ מִחֲבָרוֹתוֹ; פֶּרֶשׁ מִמַּעֲשֵׂי הַרְעִים
72 - הִרִי הוּא כְּכָל אָדָם, וְצְרִיךְ לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבָרוֹת כְּבִתְחִלָּה.
73 ט. עִם הָאֶרֶץ שֶׁקַבֵּל עֲלָיו דְּבָרֵי חֲבָרוֹת, וְנִחַשְׁדּוּ לְדַבֵּר אֶחָד
74 [בַּדִּינֵי טוֹמְאָה] - אֵינוּ חָשׁוּד אֲלֵא עַל אוֹתוֹ דְּבַר. וְכָל

מתוך מהדורת חזק

46 בין שהיו הפלים ריקנים בין שהיו מלאים - הרי הוא נאמן
 47 על הפלי, אף על פי שהמשקין שבתוכו טמאין; אפלו היה
 48 בגדו שהוא מדרס בתוך הפלי, הרי הפלי בחזקת טהרה
 49 לקדש. ומפני מה הקלו בהם? מפני שאין עושין כבשונות
 50 [לליצור כלי חרס] בירושלים.
 51 ו. מן המודיעית [- מודיעין] ולפנים [- כלפי ירושלים],
 52 נאמנין על כלי חרש; ומן המודיעית ולחוץ, אינן נאמנין;
 53 המודיעית עצמה, פעמים לפנים ופעמים פלחוץ. כיצד?
 54 היה חבר נכנס, ועם הארץ יוצא וכלי חרש בידו - הרי זה
 55 נאמן במודיעית לומר שהוא טהור לקדש; הרי שניהם
 56 נכנסין או שניהם יוצאין - אינו נאמן, עד שיהיו לפנים מן
 57 המודיעית.
 58 ז. קדר [מוכר קדירות] שהביא קדרות, והניחן לפנים מן
 59 המודיעית, וכאו הלוקחין, והוא אומר להם שהן טהורות,
 60 ולקח קדרה ונכנס בה - הרי היא טהורה לקדש, אבל לא
 61 לתרומה, כמו שבארנו. לקח קדרה, ויצא בה חוץ למודיעית
 62 - הרי זו טמאה, בין לתרומה בין לקדש; אף על פי שהן
 63 הן הקדרות, והוא הקדר עצמו - אינו נאמן אלא לפנים מן
 64 המודיעית.
 65 ח. הלוקח כלי חרש מן הפכשן בכל מקום - הרי אלו
 66 טהורין בין לקדש בין לתרומה, ואין אומרין: 'שמא נגע
 67 בהן עם הארץ'; ואפלו לקח מן הסדר הראשון [שורה
 68 הראשונה], ואף על פי שהפכשן פתוח וכבר נלקח חציו;
 69 שלא גזרו טמאה על פלים שבפכשן.
 70 ט. טמאת עמי הארץ ברגל [משלושת הרגלים], פטהרה
 71 היא חשוכה - שכל ישראל חברים [נחשבים תלמידי
 72 חכמים] ברגל, וכליהם פלם ואכליהם ומשקיהם טהורים
 73 ברגל, מפני שהכל מטהרין עצמם ועולים לרגל. לפיכך הם
 74 נאמנים בכל ימות הרגל, בין על הקדש בין על התרומה;
 75 ומשעבר הרגל, חזרין לטמאתן.
 76 י. הפותח חביתו והמתחיל בעסותו ברגל [ומוכר מהם],
 77 ועבר הרגל - הרי שאר החבית ושאר העסה בחזקת
 78 טמאה, שהרי נגעו בה עמי הארץ; ואף על פי שלא נגע
 79 בה אלא בזמן שהוא פתוח, אינה טהורה אלא בימי הרגל
 80 בלבד.
 81 יא. אחר הרגל, במוצאי יום טוב, היו מטבילין את כל
 82 הפלים שהיו במקדש, מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל
 83 בשעת הקג. ולפיכך היו אומרין: 'הזהרו שלא תגעו
 84 בשלחן, בשעה שמראין אותו לעולי רגלים; כדי שלא
 85 יהיה טמא במגען אחר הרגל, ונמצא צריך טבילה והערב
 86 שמש [שקיעת החמה], ונאמר בלחם הפנים: "לפני תמיד."
 87 וכל הפלים היו טעונים טבילה והערב שמש, חוץ ממזבח
 88 הזהב ומזבח הנחשת - מפני שצפונייהם כבטלין לגביהם.
 89 יב. עם הארץ שאמר: 'טהור אני מטמאת מת', או שאמר:
 90 'כלי זה טהור מטמאת מת' - נאמן, ומטבילין אותו משום
 91 טמאת עם הארץ בלבד; וצריך הערב שמש, ואינו צריך
 92 הזיה [ממי פרה אדומה]. במה דברים אמורים? בששאלו

1 החשוד לחמור, נחשד לקל; והנחשד לקל, לא נחשד
 2 לחמור.
 3 י. חבר הנחשד על הטהרות, כגון שמכר אכלין טמאין
 4 בחזקת שהן טהורין - הרי זה אינו נאמן לעולם, עד
 5 שיודע שחזר בתשובה גמורה.
 6 יא. החשוד על השביעית או על התרומה, שמכרן לשם
 7 חלין - הרי זה חשוד על הטהרות; שהחשוד על דבר של
 8 תורה, הרי הוא חשוד על דברי סופרים; והאכלין
 9 הטמאין, אין מטמאין אחרים אלא מדברי סופרים, כמו
 10 שיתבאר. וכל החשוד על דבר - נאמן להעיד בו לאחרים,
 11 ולדון בו [להיות דיון] לאחרים; חזקה שאין אדם חוטא
 12 כדי שיהנו אחרים.

יום שני ו' טבת ה'תשע"ד

פרק יא

15 א. כפר בארנו, שעמי הארץ נאמנין על טהרת פרת חטאת
 16 [- פרה אדומה]; מפני חמרתה, אין מזולזלין בה. וכן נאמנין
 17 הן על טהרת יין ושמן של נסכים - אם אמרו 'טהור הוא',
 18 הרי זה בחזקת טהרה; מפני חמרתו, נזהרין בו. וכן נאמנין
 19 הן על התרומה בשעת הגתות והבדים [- בעונת פתיחתם]
 20 - מפני שכל העם מטהרין עצמם וכליהם, כדי לעשות יינם
 21 ושמןם בטוהרה. עברו הגתות והבדים, אינם נאמנין;
 22 ב. אלא כהן שהביא לו עם הארץ חבית יין או שמן של
 23 תרומה - לא יקבלנה ממנו, מפני שהיא בחזקת טמאה.
 24 הניחה עם הארץ אצלו עד גת הפאה, והביאה לו -
 25 יקבלנה, אף על פי שהוא יודע שהיא משל אשתקד; שלא
 26 גזרו עליהם טמאה בשעת הגתות והבדים.
 27 ג. עם הארץ שנעל בית ברו או גתו בשעה שגמרו העם
 28 לדרוך, והוליק את המפתח מיד לכהן - אף על פי ששהה
 29 כמה ימים אחר שעברו הגתות - הרי הכהן בא ופותח
 30 בפניו, ומטבילו [את עם הארץ] ודורך, ונוטל תרומה
 31 בטוהרה; ואם לא עשה כן - לא יטל תרומה מעם הארץ
 32 אלא זיתים או ענבים שאינן מכשרין, שאינן מקבלין
 33 טמאה.
 34 ד. הביא לו עם הארץ חבית של תרומה בשאר ימות
 35 השנה, ואמר: 'בתוכה קדש', אפלו רביעית - מתוך שנאמן
 36 על טהרת הקדש, נאמן על הכל. אפלו בשעת הגתות
 37 והבדים, שעמי הארץ נאמנין על התרומה - אינן נאמנין
 38 על הפלי הריקן, לומר שהוא טהור לתרומה; וכן אינן
 39 נאמנין לעולם על כלי ריקם, לומר שהוא טהור לקדש.
 40 ה. כלי שהיה בתוכו יין או שמן, וראינו עם הארץ יושב
 41 ומשמרו כדי להוציא ממנו נסכים - הרי זה נאמן על טהרת
 42 הפלי, ואפלו קדם לגתות ולבדים בשבעים יום; אבל קדם
 43 לשבעים, אינן נאמנין. במה דברים אמורים? בשאר ארץ
 44 ישראל. אבל בירושלים, נאמנין על כלי חרש הריקן לומר
 45 שהוא טהור לקדש לעולם; בין פלים דקים בין פלים גסים,

45 ולא יגע בהם עם הארץ - שהרי הוא אומר: 'עתה יעור
46 ויביט בי'.

47 ח. עם הארץ ששאל מחבר מטה שישן עליה, וישן עליה
48 בתוך ביתו של חבר - אין טמא אלא אותה המטה, ועד
49 מקום שהוא יכול לפשט את ידו מאותה המטה ולגע.

50 ט. המניח עם הארץ בתוך ביתו וקצא, והניחו ער ומצאו
51 ער, או ישן ומצאו ישן, או שהניחו ער ומצאו ישן - כל
52 שבבית טהור; הניחו ישן ומצאו ער - כל מקום הקרוב
53 ממנו שהוא יכול לפשט את ידו ולגע בו, טמא. וכן המניח
54 אפניו בתוך ביתו - אין טמא, אלא עד מקום שיכולין
55 לפשט את ידיהם ולגע; ואין אומרים: 'שמה עלו על גבי
56 כסא או סלם, ונגעו בכלים או אכלין התלוין למעלה
57 בכהל'.

58 י. אשת חבר שהניחה לאשת עם הארץ טוחנת בתוך
59 ביתה - אפלו פסקה רחמים [- עשתה הפסקה], ואפלו היו
60 שמים - אין טמא, אלא מקום שיכולין לפשט את ידיהן
61 ולגע. ואין אומרים: 'שמה האחת טוחנת, והשניה בלשה
62 כל שבבית, ושמה נתלת [- טיפסה] ועלת במקומות
63 הגבוהות'.

64 יא. האשה שנכנסה להוציא פת לעני, יצאת ומצאתו
65 עומד בצד פירות - אפלו היו תרומה, הרי הן טהורות;
66 שאין חזקתו לגע שלא ברשות. וכן האשה שיצאה ומצאה
67 אשת עם הארץ חותה בגחלים מתחת הקדרה, הרי הקדרה
68 טהורה.

69 יב. גבאי מלכות [- גובי מס] שנכנסו לתוך הבית למשכן,
70 כל שבבית טמא; אם יש עמקה גוי, נאמנין לומר: 'לא
71 נגענו' - מפני שאימת הגוי עליהן. במה דברים אמורים?
72 בזמן שיש שם עדים שנכנסו, או שהיה המשכון בידם.
73 אבל אם אמרו הן מעצמן: 'נכנסנו, אבל לא נגענו' -
74 נאמנין; שהפה שאסר, הוא הפה שהתיר.

75 יג. הגנבים שנכנסו לתוך הבית - אין טמא אלא מקום
76 רגלי הגנבים; מפני שהן מפתחין מלבשל, אלא דבר
77 שנוטלין. ומה הן מטמאין במקום הליכתן? האכלין
78 והמשקין, וכלי חרש הפתוחים. אבל המשכבות
79 והמרכבות וכלי חרש המקפין צמיד פתיל, טהורין; ואם
80 יש עמקן גוי או אשה, הכל טמא.

81 יד. הגבאים והגנבים שעשו תשובה והחזירו מעצמן, לא
82 מחמת יראה, ואמרו: 'לא נגענו בכל מה שהיה בבית
83 כשנכנסנו' - הרי אלו נאמנין, אפלו על מקום רגליהן.
84 טו. המניח את ביתו פתוח ומצאו פתוח, או שמצאו נעול,
85 אפלו הניחו נעול ומצאו פתוח ולא נגב ממנו כלום - כל
86 שבבית טהור; שאני אומר: 'הגנבים פתוחו ונמלכו,
87 והלכו להם ולא נכנסו'.

88 זז. קרדם [- גרד] שאבד בבית, או שהניחו בנזית זו ובא
89 ומצאו בנזית אחרת - הבית טמא; שאני אומר: 'אדם
90 טמא נכנס לכאן ונטלו'.

1 ואמר 'טהור הוא'. אבל הלוקח כלי סתם מרשות עם הארץ
2 - חוששין לו שמה טמא מת הוא, ומזין עליו שלישי
3 ושביעי בכל הכלים הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים;
4 שלא גזרו טמאה על הכלים הנמצאים בירושלים, כמו
5 שיתבאר בטמאת הספקות.

יום שלישי ז' טבת ה'תשע"ד

פרק יב

8 א. המפקיד כלים אצל עם הארץ, או שנתן כלי לאמן עם
9 הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת, וטמאין מדרס [כמודרס
10 הציב]. ואם מכירו שהוא אוכל בתרומה - טהורים מטמא
11 מת, אבל טמאים מדרס; מפני שאשתו נדה יושבת עליהן
12 שלא מדעתו, שהרי אין נזרין מן השמאות בבתי עמי
13 הארץ.

14 ב. המניח כליו בפני עם הארץ, ואמר לו: 'שמר לי את
15 אלו' - הרי אלו טמאין מדרס, וטהורין מטמא מת; הניחן
16 על כתפו - טמאין מדרס וטמא מת. שכח כליו בבית
17 הפנסת - הרי הן טהורין, שאינה רשות עם הארץ גמורה.
18 הניח כליו במרחץ, ומצאן כמות שהן - טהורין; ומלמדין
19 אותו שלא יעשה כן. הניח גתו ובורו - אף על פי שנכנס
20 לעיר, ובא ומצא עם הארץ בצדו [לידו] - טהורין; מפני
21 שאין לו רשות שיכנס.

22 ג. המוסר מפתח ביתו לעם הארץ - כל שבבית טהור;
23 שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.

24 ד. המניח כליו בחלונות [תאים] שבמרחץ, ונעל עליהם
25 - אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ, כליו טהורין; וכן
26 אם חתם על החלון, או עשה לו סימן - אפלו מצא החותם
27 מקלקל, הרי כליו טהורין.

28 ה. המניח עם הארץ בתוך ביתו לשמרו, וישב הוא [בעל
29 הבית] מרחוק - בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת
30 היוצאין - הרי כל שבבית מן האכלין ומן המשקין וכלי
31 חרש שאינו מקף צמיד פתיל [- כיסוי מהודק], טמאין;
32 אבל המשכבות והמרכבות [- משכב ומרכב] וכלי חרש
33 המקף צמיד פתיל, טהורין. ואם אינו רואה, לא את
34 הנכנסין ולא את היוצאין - כל שבבית טמא; אפלו היה
35 [השומר] פפות או כרות ידים ורגלים - הכל טמא, מפני
36 שהן ברשות עם הארץ.

37 ו. חבר שאמר לעם הארץ: 'שמר לי פרה זו שלא תכנס
38 לבית, או שלא תשבר הכלים' - הרי הבית והכלים
39 טהורים; שלא מסר לו אלא שמירת הפרה. אבל אם אמר
40 לו: 'שמר לי בית זה שלא תכנס בו הפרה, וכלים אלו
41 שלא תשברם' - הרי הם טמאין.

42 ז. חבר שהיה ישן בביתו של עם הארץ, והיה כליו [-
43 בגדיו] מקולין ומנחין תחת ראשו, וסגדליו ורחביתו לפניו
44 - הרי אלו טהורין; מפני שהם בחזקת שמירת בעליהם,

44 בתוך גתו, מפני שהוא אוכל טהרות. אבל של ישראל -
 45 הרי אלו טמאות, עד שיאמר: 'בלבי היה לשמר עם הארץ -
 46 שיפנס לגת שלא יגע בכלים'.
 47 ב. הרוצה לעשות יינו בטהרה באמנין עמי הארץ, הרי זה
 48 מטביל את הבוצרין; וכן אם היה עושה שמן, מטביל
 49 הבדדין [הדורכים את השמן]; וצריך לעמד על האמנין עד
 50 שיתבטלו בפניו - שהרי אינם יודעים הלכות טבילה
 51 וקציצה. יצאו חוץ לפתח בית הבד, ונפנו לאחורי הגדר,
 52 וחרו - הרי אלו בטהרתן. עד כמה ירחיקו והם טהורין?
 53 עד כדי שלא יסתרו מעיניו; אבל אם נסתרו מעיניו - חרו
 54 לטמאתן, עד שיתבטלו פעם שניה, ויעריבו שמן.
 55 ג. הבדדין והבוצרים שנמצאת טמאה לפניהם, נאמנין
 56 לומר 'לא נגענו'; וכן בתינוקות שביניהן [נאמנים לומר
 57 שהתינוק לא נגע].
 58 ד. המטהר את הבדדין, והכניסן לבית הבד ונעל עליהם
 59 - אם היו שם כלים שנשטמו במדרס - הרי בית הבד כלו
 60 טמא, שמא נגעו באותן הכלים. ואפלו ראה אותן מקדם
 61 נזהרין מאותם הכלים, מפני טמאתם - הרי בית הבד
 62 טמא; שמא הסיטו אותן, ומדמין שאין המסיט טמא;
 63 שאין עמי הארץ בקיאים בטמאת הסט.
 64 ה. היו חמריו ופועליו טעונין טהרות, ועוברין [הולכים]
 65 לפניו - אף על פי שהפליגו יותר ממיל, הרי אלו טהורות;
 66 מפני שהם בחזקת שהוא שומרן, והן מפחדין לגע,
 67 ואומרים: 'עכשו יבוא, שהרי הוא אחרינו'. אבל אם אמר
 68 להם: 'צאו ואני אבוא אחריכם' - בינו שנתכסו מעיניו,
 69 הרי הן טמאות.
 70 ו. חבר שהיה לבוש בחלוק ועוטף בטלית ומהלך, ואמר:
 71 'בלבי היה לשמר את החלוק, והייתי נזהר בו, והסתיתי
 72 דעתי מן השלית' - הרי החלוק בטהרתו; והשלית טמאה,
 73 שמא נגע בה עם הארץ. היה סל על כתפו, ומגרפה בתוך
 74 הסל, ואמר: 'בלבי היה לשמר את הסל ולשמר את
 75 המגרפה מדבר המטמאה, אבל לא מדבר הפוסלה' -
 76 טומאה שאינה מטמאה הלאה] - הסל טהור, והמגרפה
 77 טמאה; וכל תרומה שפסל פסולה, מפני המגרפה שפוסלת
 78 האכלין שבפסל. היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת
 79 שהיא חלין, ואחר כך נמצאת תרומה - אף על פי שהיא
 80 טהורה, הרי זו אסורה באכילה; שמא נגע בה טבול יום,
 81 שהוא פוסל בתרומה וטהור בחלין, כמו שיתבאר; ואינו
 82 דומה משמר תרומה למשמר חלין. ואם אמר: 'בלבי היה
 83 לשמרה אפלו מדבר הפוסלה', הרי זו מתרת באכילה.
 84 נתחלפו לו כלים של שבת בשל חל, ולבשם - נטמאו;
 85 שאינו משמר כלים של חל ככלים של שבת. מעשה בשתי
 86 נשים חברות, שנתחלפו להן פליהן בבית המרחץ; ובא
 87 מעשה לפני חכמים, וטמאו הכלים. אפלו נפלה מצפרתו
 88 [טווח] מפניו, ואמר לחבר: 'תנה לי, ונתנה לו - נטמאת;

1 יז. הדר עם עם הארץ בחצר, ושכח כלים בחצר - אפלו
 2 חביות מקפות צמיד פתיל, או תנור מקף צמיד פתיל -
 3 הרי אלו טמאין; עד שיעשה לתנור מחיצה גבוהה עשרה
 4 טפחים, כדי שלא יהיה ברשות עם הארץ.
 5 יח. חבר שהיתה לו מחיצה או ספה לפני פתחו של עם
 6 הארץ, או שהיתה מחיצה או ספה לעם הארץ לפני פתחו
 7 של חבר - כלים שבספה או כלים שבמחיצה טמאים,
 8 מפני שיש לעם הארץ בספה זו או במחיצה זו רשות
 9 [להלך בה].
 10 יט. חבר שהיה גגו למעלה מגגו של עם הארץ - הרי זה
 11 שוטח שם כלים ומניח טהרות, והן בחזקתן; ואף על פי
 12 שעם הארץ או גוי יכול לפשט את ידו ולגע, אינו חושש
 13 לא משום טמאה ולא משום יין נסוף. היו הגגות זה בצד
 14 זה, או שהיה גגו של עם הארץ למעלה, ושטח החבר
 15 כלים או שהניח טהרות בגגו - הרי כל מקום שיכול עם
 16 הארץ לפשט את ידו ולגע, בחזקת טמאה.
 17 כ. שתי חצרות זו לפניו מזו, הפנימית של חבר
 18 והחיצונה של עם הארץ - חבר מניח שם כלים ושוטח
 19 שם פרות, אף על פי שיד עם הארץ מגעת לשם; מפני
 20 שנתפש עליו כגנב.
 21 כא. חצר החלוקה בפסיפס [מחיצה נמוכה], וחבר בצד
 22 זה ועם הארץ בצד זה - טהורתי טהורות, אף על פי שיד
 23 עם הארץ מגעת; מפני שהם ברשות החבר.
 24 כב. חבר שגפלו דליו [דלי] לתוך בורו של עם הארץ,
 25 והלך להביא במה יעלנו - הרי זה טמא; מפני שהנח
 26 ברשות עם הארץ שעה אחת.
 27 כג. אשת עם הארץ שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא
 28 בנו או בתו או בהמתו [של החבר] - כל שבבית טהור,
 29 מפני שנכנסה שלא ברשות. קדר [מוכר קדירות] חבר
 30 שהניח קדורתי שמוכר, וירד לשות - הרי הפנימיות
 31 טהורות, והחיצונות טמאות. במה דברים אמורים?
 32 בשהניחן סמוך לרשות הרבים - מפני שהעוברים והשבים
 33 נוגעים בחיצונות בשעת הליכה. היו רחוקות מרשות
 34 הרבים אם היו כלי אמנותו בידו, הכל טמאות; מפני
 35 שפלו מוכיחין שהנחו למכר, ויד הכל ממשמשות בהן.
 36 ואם אין כלי אמנותו בידו, הכל טהורות - חזקתן שלא
 37 נגע בהם אדם. חבר שהניח אכלין ומשקין על פתח
 38 חנותו, ונכנס - הרי אלו טמאים, מפני שהעוברים
 39 ממשמשין בהם.
 40 יום רביעי ח' טבת ה'תשע"ד
 41 פרק יג
 42 א. כהן שטהר פליו לגת זו, והניחן לגת הבאה - הרי אלו
 43 בחזקתן; שאין עמי הארץ נוגעין בכליו של כהן זה שהן

מתוך מהדורת חזק

45 כְּדֹרְכָהּ - הָרִי זֶה נִבְלָה. וְכָל הַנְּבֵלוֹת מְצֻטְרָפוֹת לְעֵינֵי
 46 טְמֵאָה לְכַזֵּיית, אֶחָד טְמֵאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת.
 47 ד. מַח (- שְׂבַעֲצוּם), הָרִי הוּא כְּבָשׂוֹר. וְדָם הַנְּבֵלָה - אֵינוֹ
 48 מְטַמֵּא כְּנֵבֵלָה, אֲלָא הָרִי הוּא כְּמִשְׁקֵינ טְמֵאִין, שְׂאִינוֹ
 49 מְטַמֵּא אֲדָם וְלֹא פְּלִים, מִן הַתּוֹרָה.
 50 ה. חֶלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂמֵתָה - טְהוֹר, שְׂנֵאָמֵר: "וְחֶלֶב
 51 נֵבֵלָה וְחֶלֶב וְטָרֶפָה, יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה", מִי שְׂאִסוּרוֹ
 52 מְשׁוּם נֵבֵלָה וְטָרֶפָה. וְאִם הַכָּשֵׁר [לְקַבֵּל טוֹמְאוֹה] בְּמִשְׁקֵינ
 53 הַמְּכַשְׂרִין [- ד' מִשְׁקִים] - הָרִי זֶה פְּאָכְלִין טְמֵאִין, וְאֵינוֹ
 54 כְּבָשׂוֹר נֵבֵלָה. וְהַנּוֹגֵעַ בְּחֶלֶב הַחֹפֶזָה אֵת הַפְּלִיָּה קֹדֵם
 55 הַפְּרָשָׁה [מִן הַכִּלְיָה] - הָרִי זֶה טְמֵא, כְּנוֹגֵעַ בְּפִלְיָה עֲצָמָה;
 56 שְׂהָרִי כְּמָה חוֹטִין [שֶׁל בָּשָׂר] נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בְּחֶלֶב. אֲבָל
 57 בְּהֵמָה טְמֵאָה, וְחֵזָה בֵּין טְמֵאָה וּבֵין טְהוֹרָה - אֶחָד בְּשָׂרָה
 58 וְאֶחָד חֶלְבָּה לְטְמֵאָה, וּמְטַמֵּא אֲדָם וְכֹלִים כְּכַזֵּיית, כְּבָשׂוֹר
 59 הַנְּבֵלָה.
 60 ו. הַכּוֹי [- סֹפֵק בַּהֵמָה סֹפֵק חַיָּה] - חֶלְבוֹ מְטַמֵּא כְּבָשׂוֹר,
 61 וְטְמֵאָתוֹ בְּסֹפֵק. לְפִיכָף, אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקֹדֶשִׁים,
 62 וְאֵין תְּכִיבִין כְּרַת עַל טְמֵאָתוֹ עַל בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ אוֹ אֲכִילַת
 63 קֹדֶשִׁיו.
 64 ז. וְאֵלוֹ דְּכָרִים שְׂאִין מְטַמֵּאִין מִן הַנְּבֵלוֹת: הַעֲצָמוֹת;
 65 וְהַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים [- כַּפּוֹת הַרְגֵלִים] - אֲפֹלוֹ עָקָן [שׁוֹרְשׁוֹ]
 66 הָרֶךְ, שְׂאֵם יִחְתָּף מִן חֲחֵי וְיֹצִיא דָם; וְהַעוֹר, אָף עַל פִּי
 67 שְׂאִינוֹ מְעַבֵּד; וְהָאֵלֶל [בָּשָׂר הַדּוֹבֵק לְעוֹר], וְהַגִּידִים,
 68 וְהַמְּרַק וְהַתְּכֵלִין הַמְּתַבְּשָׁלִין עִמָּה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים?
 69 בְּזִמְן שְׂפָרְשׁוֹ מִן הַנְּבֵלָה. אֲבָל הַנּוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ
 70 כְּשֵׁהֵן מְחַבְּרִין בְּבָשָׂר, הָרִי זֶה טְמֵא; וְהוּא, שְׂהִיָּה בְּבָשָׂר
 71 כַּזֵּיית - שְׂאִין אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ מְצֻטְרָף לְכַזֵּיית.
 72 ח. הָאֵלֶל, בֵּין שְׂפֵלְטָתוֹ [- נִשְׂאָר דּוֹבֵק בְּעוֹר כְּשֶׁהוֹפֵשֵׁט
 73 בְּאַמְצַעוֹת] - סִפִּין בֵּין שְׂפֵלְטָתוֹ [הַפְּשִׁיטוֹת] - חֵזָה - אֵינוֹ
 74 מְצֻטְרָף [עַם דְּבַר אַחֵר] לְכַזֵּיית; וְאִם כְּנִסּוֹ [אַתְּ הַחֲחִיכּוֹת
 75 יַחַד] וְהִיָּה בּוֹ כַּזֵּיית - מְטַמֵּא.
 76 ט. וְאֵלוֹ בְּהֵמוֹת שְׂעוֹרוֹתֵיהֶן כְּבָשָׂר: עוֹר הַתְּזִיר שֶׁל
 77 יִשׁוּב, וְעוֹר חֲטוּרַת הַגֶּמֶל הָרֶפָה, וְעוֹר בֵּית הַבַּשֶּׁת, וְעוֹר
 78 הַשִּׁלִּיל [- עוֹבֵר], וְעוֹר שֶׁתַּחַת הָאֵלֶיָּה - הָרִי אֵלוֹ מְטַמֵּאִין
 79 מִן הַנְּבֵלָה. וְאִם עֵבֶדָן, אוֹ הַלֶּף [- דָּרָךְ] בְּהֵן פְּדִי עוֹבְדָהּ [-
 80 שִׁיעוֹר עֵיבוֹד] - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִים. וְאִם עֲשָׂה בְּהֵן מַעֲשֶׂה
 81 שְׂבֻטָּלָן - טְהוֹרִין, אָף עַל פִּי שְׂאֵל הַלֶּף בְּהֵן פְּדִי עוֹבְדָהּ.
 82 כִּיִּצַד? אֲזַן חֲמוֹר שְׂטָלְיָה לְקַפִּיפָתוֹ [- עֲשָׂאָה טְלַאי לְטָלוֹ],
 83 טְהוֹרָה. כְּמָה הוּא פְּדִי עוֹבְדָהּ? אֲרַבְּעַת מִלִּין. וְאֵיזוֹ הִיא
 84 חֲטוּרַת רֶכָה? כָּל זִמְן שְׂאֵל טְעֵנָה [- מִשְׂאָה]; הַגִּיעַ זִמְן
 85 [בְּגִיל] לְטַעַן וְלֹא טְעֵנָה, אוֹ שְׂטַעֲנָה קֹדֵם שְׂיַגִּיעַ זִמְנָה -
 86 הָרִי זֶה סֹפֵק.
 87 י. הַמְּפָשִׁט נִבְלַת בְּהֵמָה אוֹ חֵזָה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה,
 88 בֵּין דְּקָה בֵּין גֶּסָה - אִם לְשִׁטִּיחַ הַפְּשִׁיט - בֵּינָן שְׂהַפְּשִׁיט
 89 מִן הָעוֹר כְּדִי אֲחִיזָה, וְהוּא שְׁנֵי טְפָחִים, הַנּוֹגֵעַ בְּעוֹר זֶה
 90 שְׂהַפְּשִׁט, טְהוֹר; וְעַד שְׂאֵל הַפְּשִׁט שְׁנֵי טְפָחִים, הַנּוֹגֵעַ
 91 בְּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בְּבָשָׂר. הַפְּשִׁיט כְּדִי לְעֲשׂוֹת מִן הָעוֹר חֲמַת

1 גְּזָרָה שְׂמָא יִתְנַנָּה לוֹ עִם הָאָרֶץ, אוֹ [- טִיבָה נּוֹסֵפּוֹת:] שְׂאֵל
 2 יִהְיֶה הַחֶבֶר מְשֻׁמְרָה - שְׂאִין אֲדָם מְשֻׁמְרָה פְּלִים שְׂאִינָן שְׂלוֹ
 3 כְּכִלְיִ, אֲלָא אִם כֵּן הוֹדִיעוּ וְסִמְךָ עָלָיו.
 4 ז. חֶבֶר שְׂמַת, וְהַיִּנִּיחַ טְהוֹרוֹת - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרוֹת. הַיִּנִּיחַ
 5 פְּלִים, הָרִי הֵם טְמֵאוֹת; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: שְׂמָא נְטֵמָאוּ, וְהֵזָה
 6 עָלֵיהֶן בְּשִׁלְיָשִׁי, וְעֵדִין לֹא הֵזָה עָלֵיהֶן בְּשִׁבְעִיעִי; אוֹ שְׂמָא
 7 הֵזָה עָלֵיהֶן בְּשִׁבְעִיעִי, וְעֵדִין לֹא הִטְבִּיל; אוֹ שְׂמָא עֵדִין לֹא
 8 הֵזָה עָלֵיהֶן כָּל עָקֵר.
 9 ח. מִי שְׂאָמֵר לוֹ עַד אֶחָד: 'נְטֵמָאוּ טְהוֹרוֹתֵיךְ', וְהֵלָה שׁוֹתֵק
 10 - הָרִי זֶה נֵאָמֵן, וְהָרִי הֵן טְמֵאוֹת; וְאִם הִכְחִישׁוּ וְאָמֵר: 'לֹא
 11 נְטֵמָאוּ' - הָרִי הֵן בְּחֻזְקָתָן, עַד שְׂעִידוֹ שְׁנַיִם. הִיָּה עוֹשֶׂה
 12 [- מִתְעַסֵּק] עִמּוֹ בְּטְהוֹרוֹת אוֹ בְּזִבְחִים, וְלֹאֲחֵר זִמְן מְצָאוֹ,
 13 וְאָמֵר לוֹ בְּשַׁעַה שְׂפָגַע בּוֹ: 'טְהוֹרוֹת שְׂעִישִׁיתִי עִמָּךְ נְטֵמָאוּ',
 14 וְיִזְבְּחִים שְׂעִישִׁיתִי עִמָּךְ נְתַפְּגְלוֹ' [- נִפְסְלוּ בְּמַחְשְׁבָה] - הָרִי
 15 זֶה נֵאָמֵן; אֲבָל אִם פָּגַע בּוֹ וְלֹא אָמֵר לוֹ כְּלוּם, וְאֲחֵר כָּף
 16 פָּגַע בּוֹ פַּעַם שְׁנַיִם וְאָמֵר לוֹ - אֵינוֹ נֵאָמֵן; אֲלָא הָרִי זְבָחִיו
 17 בְּחֻזְקַת בְּשָׂרוֹת, וְטְהוֹרוֹתָיו בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה.
 18 בְּרִיף רְחֵמָא דְּסִיעֵן

יום חמישי ט' טבת ה'תשע"ד

הלכות שאר אבות הטמאות

21 יש בכללן שלש מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) דין
 22 טמאת נבלה; (ב) דין טמאת שרץ; (ג) דין טמאת שכבת
 23 זרע. ועבודה זרה מטמאה פשרץ, וטמאתה מדברי
 24 סופרים. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

26 א. הנבלה, אב מאבות הטמאות; כזית מבשרה - מטמא
 27 אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר; ומטמא את האדם
 28 במשא לטמא בגדים, כמרכב הזב. כיצד? אדם שנגע
 29 בנבלה - נטמא, והרי הוא ראשון לטמאה. ואם נגע
 30 בכלים, אפלו בשעת מגעו בנבלה - הרי הם טהורין; וכן
 31 פלים שעליו טהורין - לפי שהוא ולד, ואין ולד מטמא
 32 פלים. אבל הנושא את הנבלה - מטמא פלים בשעת
 33 נשיאתו, שנגאמר: "והנשא את נבלתם - יכבס בגדיו";
 34 ואותן הבגדים, ראשון לטמאה. ואינו מטמא לא אדם ולא
 35 כלי חרש, ואפלו בשעת נשיאתו, כמו שבארנו במטמאי
 36 משקב ומושב.
 37 ב. אחד בהמה וחייה, בין מן המתירין באכילה בין מן
 38 האסורין - אם מתו, פלן בשון מטמא כזית. ושחיתת
 39 בהמה טהורה וחייה טהורה, מטהרת אותה בכל מקום;
 40 ואפלו שחט חלין בעזרה, וקדשים בחוץ - הרי אלו
 41 טהורין; ואם ארע פסול בשחיטה - הרי זו נבלה, כמו
 42 שבארנו בהלכות שחיטה, ומטמאה במשא.
 43 ג. בהמה טמאה וחייה טמאה, אין השחיטה מועלת בה;
 44 ואחד השוחט אותה, או הנוחר או החונק או שמתה

46

יום שישי י' טבת ה'תשע"ד

47

פָּרָק ב

48 א. בהמה או חיה טמאה שנסחטה - אינה מטמאה משום
49 נבלה כל זמן שהיא מפרקסת, עד שתמות, או עד שיתזו
50 את ראשה; והרי היא כאכלין טמאין. נחרה (הרגה), ועדין
51 היא מפרקסת - אין בה אפלו טמאת אכלין, כל זמן שהיא
52 מפרקסת. ואבר הפורש מן המפרקסת אסור לבגו נח,
53 כפורש מן החי; וכשר הפורש ממנה, כפורש מן החי. וכן
54 טהורה שנפסלה בשחיטה, ועדין היא מפרקסת. שחט
55 בה אחד [מחסימנים, קנה וושט], או רב אחד - אין בה
56 טמאה כלל, עד שתמות. חלק בהמה לשנים, או שנטלה
57 ירף וחלל שלה [בשר שסביבה] - הרי זו נבלה, ומטמאה
58 במגע ובמשא, אפלו שיעדין היא בחיים. וכן אם קרעה
59 מגפה, או שגשברה מפרקת ורב בשר עמה - הרי זו
60 כנבלה לכל דבר.

61 ב. בהמה שמת עברה בתוך מעיה, והושיט הרועה ידו
62 ונגע בו - בין בבהמה טמאה, בין בטהורה - הרי זה
63 הנוגע בו טהור. עד שיצא הנפל לאויר העולם.

64 ג. בשר הפורש מן הבהמה ותיה פשהו חיו, בין טמאין
65 בין טהורין - הרי הוא טהור, ואינו מטמא כנבלה. אבל
66 אבר מן החי הפורש מהן, מטמא כנבלה - אחד אבר מן
67 החי הפורש מן הבהמה עצמה, או אבר הפורש מן השליל
68 [עובר] שבבטנה. והאברים, אין להם שעור - אפלו היה
69 כשעורה או פחות, מטמא; והוא שיהיה האבר כקריחו,
70 בשר וגידין ועצמות, ויהיה עליו בשר כדי להעלות ארוכה
71 [- רפואה]; היה הבשר פחות מלהעלות ארוכה בחי, או
72 שחסר עצמו [נחסר מהעצם] - הרי זה טהור.

73 ד. הפליה והלשוו והשפה וכיוצא בהן, אף על פי שהן
74 אברים, ואין עושיין חליפין [גדלים בחזרה אם נחתכו] -
75 הואיל ואין בהן עצם, הרי הן כבשר.

76 ה. הבשר או האבר המדלדל בבהמה או חיה, שאינן
77 יכולין לחזור ולהדבק בשאר הגוף [- ולהתרפאות] - אינן
78 מטמאין כנבלה כל זמן שהבהמה בחיים; והרי הן כשאר
79 אכלין - אם הקשרו, מקבלין טמאה במקומן. נשחטה
80 הבהמה - הקשרו בשחיטה, ואינן מטמאין כנבלה; שאין
81 השחיטה עושה אותן כמו שפרשו מחיים. אבל אם מתה
82 הבהמה - הבשר שהיה מדלדל בה, צריך הקשר [לקבלת
83 טומאה]; והאבר, מטמא משום אבר מן החי, ואינו צריך
84 הקשר, ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה. ומה בין אבר
85 מן החי לאבר מן הנבלה? שהבשר הפורש מאבר מן החי,
86 טהור; והבשר הפורש מאבר מן הנבלה, מטמא בכזית
87 במגע ובמשא. וזה וזה אין לו שעור.

88 ו. טרפה שנסחטה שחיטה כשרה - אף על פי שהיא
89 אסורה באכילה, הרי היא טהורה; וכן השוחט את

1 [נד] - הרי העור חבור, עד שיפשיט את כל החזה. ואם
2 הפשיטה מרגלה בלבד - הרי העור פלו חבור, והנוגע
3 בעור כנוגע בבשר, עד שיפריש העור פלו מעל הבשר.
4 וכן המפשיט בשרצים - חבור, עד שיפשיט העור פלו.
5 עור שעל הצואר - חבור, עד שיפשיט את פלו. וכל עור
6 שהוא חבור לטמא, כך הוא חבור להטמא; שאם היתה
7 שחוטה, ונגעה טמאה בעור זה שהוא חבור - טמא
8 הבשר.

9 יא. עור שיש עליו כזית נבלה - הנוגע בציב [חוט] היוצא
10 ממנו, ובשערה שכנגדו [כנגד הכזית] מאחורי העור -
11 נטמא; מפני שהעור בשערו שומר לבשר. במה דברים
12 אמורים? שפלטתו [השאירתו] חיה; אבל פלטתו ספין -
13 אם היה מרדד [דק], בטל על גב העור.

14 יב. עור שיש עליו כשני חציי זיתים בשר נבלה, העור
15 מבטלן; ואינן מטמאין לא במגע ולא במשא - שכל
16 שאינו מטמא מן הנבלה במגע, אינו מטמא במשא. אבל
17 שני חציי זיתים שתחבן בקיסם - הנושא אותן טמא,
18 שהרי נשא כזית; ונוגע טהור, שאין חבורי אדם חבור;
19 והוא שיהיו שניהן מרדדין [דקים] ודבוקין זה בזה, כדי
20 שינטלו כאחד; אבל אם היה חצי זית זה בפני עצמו וזה
21 בפני עצמו, בקיסם אחד - אפלו הוליד והביא כל היום,
22 טהור.

23 יג. בשר נבלה שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל הפלב -
24 טהור; לפיכך, נצל [בשר שנימוח וקרוש] הנבלה, ספק אם
25 מטמא בכזית או אינו מטמא. בשר נבלה שייבש - אם יכול
26 לשרות בפושרין מעת לעת ולחזור לח וראוי לכלב,
27 מטמא; ואם לאו - טהור, ואפלו כאכלין טמאין אינו
28 מטמא.

29 יד. בשר נבלה שהיה סרוח מעקרו, ואינו ראוי למאכל
30 אדם - הרי זה טהור, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה
31 ואכלה", עד שיהיה תחלתה ראויה לגר.

32 טו. שליה של נבלה - הרי היא כפרש וכרעי [- צואה],
33 ואינה מטמאה כנבלה; ואם חשב עליה לאכילה,
34 מתטמאה טמאת אכלין. הקבה והחלב של נבלה, טהורין
35 מכלום.

36 טז. בהמה ששפעה תררת דם [גוש דם של עובר מת] -
37 אף על פי שנפטר מן הבכורה - אינה מטמאה לא במגע
38 ולא במשא עד שיהיה בה צורת גל, לפי שהיא בטלה
39 ברוב היוצא עמה; לפיכך היא טהורה, אף על פי שהיתה
40 ראויה לגר על גב אמה.

41 יז. נבלה שנתערבה בשחוטה - אם רב מן השחוטה -
42 בטלה הנבלה בשחוטה, ואין הפל מטמא במגע; אבל אם
43 נשא הפל, נטמא; שאי אפשר לשחוטה שתחזור [- תיהפך
44 להיות] נבלה, אבל הנבלה - אפשר שתטהר כשתסרח,
45 לפיכך תבטל.

46 יב. קולית שחשב עליה לנקבה, ועדין לא נקבה - הרי
47 הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק, אם מחסר
48 נקיבה כמחסר מעשה, או אינו כמחסר מעשה.

49 **יום שבת קודש י"א טבת ה'תשע"ד**

50 **פֶּרֶק ג**

51 א. נבלת העוף הטהור, מטמאה מן התורה; מפי השמועה
52 למדו, שזה שנגמר: "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה,
53 באזרח ובגר - וכבס בגדיו ורחץ במים" - אינו מדבר אלא
54 בנבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה
55 וטרפה. וכיצד היא טמאתה? אינה מטמאה לא במגע ולא
56 במשא, ולא כשהיא בתוך הפה, אלא כשהיא בתוך בית
57 הבליעה - שנגמר: "וכל נפש אשר תאכל", אינה מטמאה
58 אלא כשהיא בבית הנפש [- שם עיקר הנאת הנפש]. וזה
59 שנגמר: "תאכל" - לתת שעור לטמאתה כשעור אכילה,
60 שהיא פזית. והרי נאמר בה: "וכבס בגדיו" - מלמד
61 שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרש ממטמאיו, כמו
62 שבארנו. כיצד? הבולע פזית מנבלת העוף הטהור, ונגע
63 בכלים בשעת בליעתו - טמאן, ונעשו ראשון לטמאה.
64 היה נוגע באדם ובכלי חרש בשעת בליעתו - לא טמאן,
65 כמו שבארנו בשאר אבות הטומאות. ואחר שבלע - אינו
66 מטמא שאר בליים, שהרי הוא ככל ראשון לטמאה אחר
67 שפרש ממטמאיו; שאף על פי שהוא טעון טבילה והערב
68 שמש [- שקיעה], אינו מטמא כלי.

69 ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה, לטמא טמאה
70 זו החמורה; אלא כיון שבלע ממנה פזית מכל מקום, הרי
71 זו מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זו
72 מטמאה טמאת אכלין; והרי היא כאכל ראשון לטמאה,
73 אף על פי שלא ננעה בה טמאה אחרת; אינה צריכה
74 הכשר.

75 ג. פרה אדמה ושעירין הנשרפין אינן בן; אף על פי שהן
76 מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין
77 שתגע בהן הטמאה, ואחר כך ישמאו טמאת אכלין.

78 (ד). פזית מנבלת בהמה, שתחבו בכוש [- מקל] והכניסו
79 לתוך מעי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוך בליעתו של
80 חברו במקום שנבלת העוף מטמאה - הרי זה טמא משום
81 נושא, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

82 ה. הכורף פזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא
83 בה, ובלעו - אף על פי שלא נגע בגרונו, הרי זה טמא;
84 כרכו בסיב [חוטים דקים] ובלעו - הרי זה טהור.

85 ו. הבולע נבלת העוף הטהור, ואחר שבלעה הקיאה קדם
86 שתתאכל [- תתעכל] - הרי זה אינו מטמא כשתצא לגרונו
87 בשעה שמקיאה; שאינה מטמאה בבית הנפש אלא בשעת
88 בליעה, לא בשעה שמקיאה אותה.

1 הבהמה, ומצא בה עבר מת - שחיטת אמו מטרתו מידי
2 נבלה. מצא בה בן שמונה [חודשי הריון] חי נטרף - אף
3 על פי שנשחט אחר שנטרף, אין שחיטתו מטרתו מידי
4 נבלה; לפי שאין למינו [- גילו] שחיטה. לפיכך, ולד
5 בהמה שלא שהה [מלידתו] שבעה ימים גמורין - אם
6 שחטו בתוך שבעה - אין שחיטתו מטרתו, מפני שהוא
7 כנפל.

8 ז. השוחט את הבהמה, ומצא בה בן תשעה חי קדם
9 שיהלף על הקרקע - אף על פי שאינו צריך שחיטה כמו
10 שבארנו, שהרי שחיטת אמו מטרתו - אם נטמאת אמו,
11 לא נטמא הוא; ואם נתנבלה אמו, הרי הוא טהור; שאין
12 החי מטמא לא טמאת אכלין ולא טמאת נבלה, ואף על
13 פי שהוא פאבר מאברייה. ואם מת קדם שיפריס [העמיד
14 פרסותיו] על גבי קרקע - הרי הוא טהור, ששחיטת אמו
15 מטרתו.

16 ח. טרפה שנשחטה - אף על פי שהיא טהורה מן התורה
17 - אם נגע בה הקדש, נטמא מדברי סופרים; וזו מעלה
18 תרה שעשו בקדש.

19 ט. בהמה המקשה לילד, והוציא העבר ידו, וחתכה,
20 ואחר כך שחט את אמו - האבר שנחתך נבלה, ושאב בשר
21 העבר טהור; שחט את אמו, ואחר כך חתכה - האבר
22 כטרפה שנשחטה, ושאב בשר העבר - מגע טרפה
23 שחוטה, שהוא מטמא את הקדש, אבל לא את התרומה.
24 הוציא העבר את ידו בין שחיטת סימן [קנה או ווסט]
25 לשחיטת סימן, וחתכה - מצטרף שחיטת סימן לסימן
26 לטהר האבר מידי נבלה.

27 י. שחיטת הנקי - נבלה, ומטמא במשא; ואפלו ישראל
28 עומד על גביו, ושחט בסכין יפה שחיטה כראוי. אחד
29 הנקרי, ואחד הכותי או גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות] -
30 שחיטתם נבלה. וקרוב [- נראה] בעיני, שאף זה מדברי
31 סופרים - שהרי טמאת עבודה זרה וטמאת תקרבתה
32 מדבריהם, כמו שיתבאר; ובגלל עבודה זרה נתרחקו
33 הגוים, ונאסרה שחיטתן. ואם תאמר: והלא היא אסורה
34 באכילה דין תורה? לא כל האסור באכילה מטמא, שהרי
35 הטרפה אסורה וטהורה. ואי אפשר לחייב כרת על טמאה
36 זו על ביאת מקדש ואכילת קדשיו, אלא בראיה ברורה.

37 יא. קולית [- עצם הירך] הנבלה - הנוגע בה או נושאה,
38 טהור; שפל דבר מן הנבלה שאינו מטמא במגע, אינו
39 מטמא במשא. נקבה כל שהוא - הנוגע בה או נושאה,
40 טמא. במה דברים אמורים? כשהיה המוח מתקשקש
41 [כשמוענעים העצם], שהרי אינה מעלה ארוכה [רפואה
42 בבהמה חיה]; אבל אם היה עומד במקומו - אם יש בו
43 כדי להעלות ארוכה לעצם מבחוץ, הרי זו מטמאה במגע
44 ובמשא ככל האברים. וכבר פירשנו, שהקולית היא העצם
45 הסתום משני צדדיו.

28 טהור - בין בחוץ בין בפנים, בין קדשים בין חלין - הרי
 29 זה טהור; והמולק חלין בפנים, או שמלק קדשים בחוץ
 30 - הרי אלו מטמאין בגדים בבית הבליעה.
 31 יג. המולק קדשים בפנים - אם היו ראויין לקרבן, ולא
 32 נמצאו בהם מומין שבארנו במקומן - הרי אלו טהורין.
 33 פיוצא בו, עגלה ערופה שנערפה פהלכתה - טהורה;
 34 כפרה פתוח בה, קדשים. וכן אם נשחטה אחרי ירדתה
 35 לנחל - אף על פי שאסורה בהגיה, הצילה אותה שחיטתה
 36 מידי נבלה.
 37 יד. נבלת העוף הטמא - טהורה, ואינה מטמאה בבית
 38 הבליעה; ואם חשב עליה לאכילה, והקשרה - הרי היא
 39 כאכלין טמאין, שהן ראשון לטמאה. הכנפים, והנוצה,
 40 והמקומות הרפין מן החרטום ומן הצפרנים שלה - הרי
 41 הן כבשרה.
 42 טו. אחד העוף הטהור, ואחד העוף הטמא - אבר הפורש
 43 מהן טהור, ואין בו טמאה כלל; שנאמר: "ולא אלה תטמאו
 44 לכל בהמה" - להוציא את העוף, שאין לו פרסה; ומפי
 45 השמועה (ממשה רבינו) למדו, שלא בא הכתוב אלא
 46 לטמא אבר מן החי של בהמה או של חיה.
 47 טז. אבר מן המת מן העוף, הרי הוא נבלת העוף שפרש
 48 ממנו: אם היתה נבלת עוף טהור, מטמא טמאה חמורה
 49 בבית הבליעה בכזית; ואם חשב עליו לאכילה, מטמא
 50 טמאת אכלין. ואם היתה נבלת עוף טמא, מטמא טמאת
 51 אכלין, אם חשב עליו, והקשר; ואינו מטמא אכלין
 52 אחרים, עד שיהיה בו כביצה, כשעור כל האכלין לטמא,
 53 כמו שיתבאר.

1 ז. מעי של נבלת העוף הטהור שבלעו, מקצתו בבית
 2 הבליעה ומקצתו בחוץ בתוך פיו - אם יש בבית הבליעה
 3 פזית, הרי זה טמא; ואם לאו, טהור.
 4 ח. בלע ממנה אבר שלם שאין בו פזית, אינו מטמא.
 5 אפלו נטל צפור, ואכלה - אם יש בה פזית, נטמא; ואם
 6 לאו, טהור.
 7 ט. הכנפים והנוצה [שנשארו על העוף] - אף על פי שהן
 8 כאכלין, ומטמאין ומטמאין טמאת אכלין - אינן
 9 מצטרפין בנבלת העוף הטהור לכזית; אבל המקומות
 10 הרפים הקרובים לבשר מן החרטום, והצפרנים - הרי הן
 11 כבשר, ומצטרפין לכזית. ראשי אגפין, וראש הזנב,
 12 והעצמות, אפלו הרפות - אינן מצטרפין.
 13 י. האוכל מנבלת העוף הטהור, מן העצמות הרפין, או
 14 מן הגידין, ומן השלל [- כמין אשכול] של ביצים [שבתוך
 15 גופם], ומן הדם, ומבשר מן החי ממנו - הרי זה טהור;
 16 אבל האוכל מן האשכול של ביצים, ומן הקרבן, ומבני
 17 המעים, או שהמחה את החלב [- השומן] באור וגמאו -
 18 הרי זה טמא פאוכל מבשרה, שהשיתה בכלל אוכל.
 19 המחהו בחמה וגמאו - טהור, שהרי הסריחו [-קלקלו].
 20 יא. נבלת העוף הטהור שנפסדה מלאכל הכלב, טהורה;
 21 וכן אם יבשה פתרש, ואינה יכולה להשרות בפושרין מעת
 22 לעת ותחזור לכמות שהיתה - הרי זו טהורה. והאוכל נצל
 23 [בשר שנימוח וניקרוש] של נבלת העוף הטהור, הרי זה
 24 טהור.
 25 יב. עוף טהור שנשרף, ונשחט שחיטה כשרה - שחיטתו
 26 מטהרתו, ואפלו נשחט בעורה; ואם נמלק, ונמצא טרפה
 27 - אין מליקתו מטהרתו. נמצאת אומר, שהשוחט עוף

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ה' – י"א טבת ה'תשע"ד

65 ו' ופרק ז' משבועות. ומענין זה שאלות רבות מפורזות
 66 במקומות רבים בתלמוד.
 67 יום שלישי ז' טבת ה'תשע"ד
 68 מצות עשה רמו. רמח.
 69 המצוה הרמ"ו נדפסה בשיעור הקודם.
 70 המצוה הרמ"ח — הצווי שנצטוינו בדיני נחלות, והוא
 71 אמרו יתעלה: "איש פי-ימות וכן אין לו [וגו]" (במדבר
 72 כו, ח). ומכלל דין זה בלי ספק, שיהיה הבכור יורש פי
 73 שנים, כי זה משפט ממשפטי היורשים. וכבר נתבאר
 74 דיני מצוה זו בפרק ח' ופרק ט' מ[נבא] בתרא. (כאן
 75 מביא הרמב"ם דברי סיכום למצוות עשה).

54 יום ראשון ה' טבת ה'תשע"ד
 55 יום שני ו' טבת ה'תשע"ד
 56 מצות עשה רמו.
 57 המצוה הרמ"ו — הצווי שנצטוינו בדין טוען ונטען,
 58 והוא אמרו יתעלה: "על-פל-דבר-פשע וגו' אשר יאמר
 59 פי-הוא זה" (שמות כב, ח). ולשון המכלתא (פרשת
 60 משפטים שם): "פי-הוא זה — עד שיודה במקצת (חובו
 61 — חייב שבועה)". ובדין זה נכלל כל-מה שיפול בין בני
 62 אדם מן הטענות שיש להם זה על זה, שיש בהן הודאה
 63 והתפשה. וכבר נתבאר ממשפטי דין זה בפרק ג' (מבבא)
 64 קמא וברי' (בבא) מציצא וברק ח', וגם בפרק ה' ופרק

43 יא, טז) וְאָמְרוּ (ספרי פרשת בהעלותך) זְכוּרֵנִים לְבָרְכָהּ:
44 "כָּל־מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לִי — הֲרִי הוּא קַיִם לְעוֹלָם: וְכַהֲנוּ־לִי
45 וְגו'” (שמות כח, מא) — כְּלוֹמֵר: שָׁזָה צוּי תְּמִידִי וְאֵינָהּ
46 מְצוּהָ לְפִי שְׁעָה, אֲלֵא חוֹבָה לְמִשְׁפַּח הַדּוֹרוֹת.

47 וְדַע, שֶׁכָּל־הַמִּצְוִיִּים הָאֵלֶּה, כְּלוֹמֵר: סִנְהֶדְרֵי גְדוּלָה וְקִטְנָה
48 וּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה וּשְׁאָר הַמִּצְוִיִּים — כֻּלָּם לֹא יִהְיוּ אֶלָּא
49 בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל וְדוֹקָא, וְאֵין סְמִיכָה (הסמכה לדיינות) בְּחוּצָה
50 לְאַרְצָא. אִף אִם נִתְקַיְמָה הַסְּמִיכָה בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, וְשָׂאִים
51 אוֹתָם הַסְּמוּכִים לְדוּן בְּאַרְצָא וּבְחוּצָה לְאַרְצָא, וְזֶהוּ עֲנִין
52 אֶמְרָם (מכות ז): “סִנְהֶדְרֵין נוֹהֲגִין בְּאַרְצָא וּבְחוּצָה לְאַרְצָא”;
53 אַכְּל לֹא יְדוּנוּ דִּינֵי נַפְשוֹת לֹא בְּאַרְצָא וְלֹא בְּחוּצָה לְאַרְצָא,
54 אֶלָּא אִם בֵּית הַבְּחִירָה עוֹמֵד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַקְדַּמַּת
55 הַמֶּאֱמָר הַזֶּה (סוף הכלל ה"ד). וְלִשׁוֹן סְפָרֵי עַל אֶמְרוּ
56 יִתְעַלָּה בְּמִפְּהֵי־נִפְשׁ בְּשִׁגְגָה: “וְהָיוּ אֵלֶּה לְכֶם לְחֻקַּת
57 מִשְׁפָּט לְדַרְתֵּיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֵי־כֶם” (במדבר לה, כט),
58 אֶמְרוּ: “בְּכָל מוֹשְׁבֵי־כֶם — בְּאַרְצָא וּבְחוּצָה לְאַרְצָא. זְכוּל
59 אִף עָרֵי מִקְלָט יִהְיוּ נוֹהֲגוֹת בְּחוּצָה לְאַרְצָא? תְּלַמּוּד לוֹמֵר:
60 אֵלֶּה — אֵלֶּי הַדְּיָנִין נוֹהֲגִין בֵּין בְּאַרְצָא בֵּין בְּחוּצָה לְאַרְצָא,
61 וְעָרֵי מִקְלָט אֵין נוֹהֲגוֹת אֶלָּא בְּאַרְצָא”. וְכִכָּר נִתְבָּאֵרוּ
62 כָּל־דִּינֵי מְצוּהָ זוֹ בְּמִסְכַּת סִנְהֶדְרִין.

63 הַמְצוּהָ הַרְפָּ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵר בֵּית דִּין הַגְּדוֹל אוֹ
64 רֹאשׁ גְּלוּת מִלְּמִנּוּת דִּין שְׂאֵינוּ כְּקִי בְּחֻקַּת הַתּוֹרָה וּיְמִנָּה
65 אוֹתוֹ בְּגִלְל מַעֲלוֹת שְׂיֵשׁ בוֹ, הֲרִי הוּא מְזַהֵר עַל כָּף; אֶלָּא
66 אֵין מְבִיטִים בְּמִצְוִיִּים הַתּוֹרָנִיִּים אֶלָּא לְבַקֵּיאוֹת הָאֲדָם
67 בְּחֻקַּת הַתּוֹרָה וְיִדְעַת צוּיִיָּה וְאֲזַהְרֻתִיָּה וְהַתְּנַהֲגוּתוֹ
68 בְּמַעֲשֵׂים הַמִּתְאֵימִים לְכָף. וְהַאֲזַהְרָה מִלְּמִנּוּת מִמִּנְהָ בְּגִלְל
69 מַעֲלוֹת אַחֲרוֹת הִיא אֶמְרוּ יִתְעַלָּה: “לֹא־תִפְרִיּוּ פָּנִים
70 בְּמִשְׁפָּט” (דברים א, יז), וְלִשׁוֹן סְפָרֵי (פרשת דברים שם):
71 “לֹא־תִפְרִיּוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט — זֶה הַמִּמְנָה לְהוֹשִׁיב דִּינֵין”,
72 כְּלוֹמֵר: שֶׁאֲזַהְרָה זוֹ אֵינָה אֶלָּא לְאֲדָם שֶׁשֵּׁשׁ לוֹ הַרְשׁוֹת
73 לְמִנּוּת דִּינֵין עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִזְהֵר מִלְּמִנּוּתָם בְּגִלְל דְּבָר
74 מִכָּל מַה־שֶׁהִזְכַּרְנוּ לְעֵיל. אֶמְרוּ: שְׂמָא תֵּאמֵר: אִישׁ פְּלוֹנִי
75 נָאָה אוֹשִׁיבְנוּ דִּין, אִישׁ פְּלוֹנִי גְבוּר אוֹשִׁיבְנוּ דִּין, אִישׁ
76 פְּלוֹנִי קְרוּבִי אוֹשִׁיבְנוּ דִּין, אִישׁ פְּלוֹנִי הַלּוֹנִי מִמוֹן
77 אוֹשִׁיבְנוּ דִּין, אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹדֵעַ בְּכָל־לְשׁוֹן אוֹשִׁיבְנוּ דִּין,
78 וְנִמְצָא מְזַכָּה אֶת־הַחַיִּב וּמַחַיִּב אֶת־הַזְּכָאִי, לֹא מִפְּנֵי
79 שֶׁהוּא רְשָׁע אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂאֵינוּ יוֹדֵעַ — לְכָף נֶאֱמַר:
80 “לֹא־תִפְרִיּוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט”.

81 הַמְצוּהָ הַקַּע"ה — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְלַקֵּת אַחַר הֶרֶב,
82 אִם נוֹפְלַת מִחֻלְקַת בֵּין הַחַיִּיבִים בְּאֵיזָה דִּין מִכָּל־דִּינֵי
83 הַתּוֹרָה; וְכֵן נִנְהַג גַּם בְּדִין הַפְּרָטִי, כְּגוֹן בְּדִין שְׁבִין רְאוּבֵן
84 לְשִׁמְעוֹן: אִם נוֹפְלַת מִחֻלְקַת בֵּין דִּינֵי עֵירָם, אִם שְׁמַעוֹן
85 הוּא הַחַיִּב אוֹ רְאוּבֵן — גִּלְף אַחַר הֶרֶב, וְהוּא אֶמְרוּ
86 יִתְעַלָּה: “אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטֵּת” (שמות כג, ב) וּכְפָרוּשׁ אֶמְרוּ
87 (חולין יא, א): “רְבָא — דְּאוּרִיָּתֵא. וְכִכָּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מְצוּהָ
88 זוֹ וְהַלְכוּתִיָּה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּסִנְהֶדְרִין.

יום רביעי ח' טבת ה'תשע"ד

1

יום חמישי ט' טבת ה'תשע"ד

2

יום שישי י' טבת ה'תשע"ד

3

מצות עשה רמח.

4

5 הַמְצוּהָ הַרַמ"ח — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ בְּדִינֵי נְחֻלוֹת, וְהוּא
6 אֶמְרוּ יִתְעַלָּה: “אִישׁ כִּי־יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ [וְגו']” (במדבר
7 כז, ח). וּמְכַלֵּל דִּין זֶה בְּלֵי סַפְקֵי, שִׁיְהִיָּה הַבְּכוֹר יוֹרֵשׁ פִּי
8 שְׁנַיִם, כִּי זֶה מִשְׁפָּט מִמִּשְׁפָּטֵי הַיּוֹרְשִׁים. וְכִכָּר נִתְבָּאֵרוּ
9 דִּינֵי מְצוּהָ זוֹ בְּפָרְק ח' וּפָרְק ט' מ[בְּכָא] בְּתַרְא. (כאן
10 מְבִיא הַרַמְבַּ"ם דְּרַבֵּי סִיכּוּם לְמִצְוֹת עֲשֵׂה).

יום שבת קודש י"א טבת ה'תשע"ד

11

מצות עשה קעו.

12

מצות לא תעשה רפד. מצות עשה קעה.

13

14 הַמְצוּהָ הַקַּע"ו — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְמִנּוּת [דִּינֵינִים]
15 שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים לְהוֹצִיא לְפַעַל צוּיִי הַתּוֹרָה, וְיִכְרִיחוּ
16 אֶת־הַסּוֹטִים מִדְּרַף הָאֲמַת לְלַקֵּת בָּהּ, וַיִּצְווּ עַל הַטּוֹב
17 וַיִּזְהִירוּ מִן־הַרַע, וַיִּצְוּאוּ לְפַעַל אֶת־הַעֲנָשִׁים עַל הַעֲבָרִין,
18 כְּדִי שְׂלֵא יִהְיוּ מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְאֲזַהְרֻתִיָּה מְסוּרִים לְרַצּוֹן
19 כָּל־אָדָם וְאָדָם. וּמִתְנַאֵי מְצוּהָ זוֹ, שֶׁהַמְּנִים הָאֵלֶּה יִהְיוּ
20 דְּרָגָה לְמַעֲלָה מִדְּרָגָה, וְהוּא: שֶׁמְּנִים בְּכָל־עִיר עֲשָׂרִים
21 וּשְׁלֹשָׁה דִּינֵים שֶׁמִּתְקַבְּצִים כֻּלָּם בְּמְקוֹם אֶחָד בְּשַׁעַר הָעִיר
22 (בעלת מספר אוכלוסין) הָרְאוּיָה לְמִנּוּן זֶה — וְזוֹהִי סִנְהֶדְרִי
23 קִטְנָה. וּמְנִים בִּירוּשָׁלַיִם בֵּית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁל שְׁבַעִים
24 דִּינֵים, וּמְנִים אֶחָד עַל אוֹתָם הַשְּׁבַעִים — וְהוּא רֹאשׁ
25 הַיְּשִׁיבָה, וְהוּא שְׁקוּרָאִים לוֹ חַכְמִים גַּם 'נְשִׂיא' וְהַכָּל
26 יִתְקַבְּצוּ בְּמְקוֹמָם הַמִּיחָד לָהֶם. וּמְקוֹם שְׂאֵנְשִׁיו מוֹעֲטִים,
27 שְׂאֵינוּ רְאוּי לְסִנְהֶדְרֵי קִטְנָה, מְנִים בוֹ עַל־כָּל־פָּנִים
28 שְׁלֹשָׁה לְהוֹצִיא לְפַעַל אֶת־הַדִּינֵים בְּדְבָרִים קִטְנִים, וְאֵלֶּה
29 מַעֲבָרִים אֶת־הַדְּבָרִים הַגְּדוּלִים לְמִי שֶׁלְּמַעֲלָה מֵהֶם. וְכֵן
30 מְנִים שׁוֹטְרִים וּנְגָשִׁים הַמְּבַקְרִים בְּשׁוֹקִים וּבּוֹדְקִים דְּרָכֵי
31 בְּנֵי אָדָם בְּמִשְׁאָם וּמִתְנָם, כְּדִי שְׂלֵא יַעֲשׂוּ עוֹל אֶפְלוּ בְּדְבָר
32 מוֹעֵט. וְהַצּוּי שֶׁנֶּאֱמַרְהָ בוֹ מְצוּהָ זוֹ הוּא אֶמְרוּ יִתְעַלָּה:
33 “שְׁפָטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן־לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ” (דברים טז, יח).
34 וְלִשׁוֹן סְפָרֵי (ריש פרשת שופטים): “מִנִּין שְׁמַמְנִין בֵּית דִּין
35 אֶחָד לְכָל־יִשְׂרָאֵל? תְּלַמּוּד לוֹמֵר: שְׁפָטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן־
36 לָךְ. וּמִנִּין שְׁמַמְנִין אֶחָד עַל גְּבִי בְּלֵן? תְּלַמּוּד לוֹמֵר:
37 תִּתֵּן־לָךְ, וּמִנִּין שְׁמַמְנִין בֵּית דִּין לְכָל־שְׁבֵט וְשְׁבֵט?
38 תְּלַמּוּד לוֹמֵר: בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
39 אוֹמֵר: לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ — מְצוּהָ עַל כָּל־שְׁבֵט־וְשְׁבֵט
40 לְהִיּוֹת דִּין אֶת־שְׁבֵטוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׁפְטוֹ אֶת־הָעָם — עַל
41 בְּרָחִים” וְכִכָּר נִכְפַּל הַצּוּי לְמִנּוּת שְׁבַעִים זְקָנִים, וְהוּא
42 אֶמְרוּ יִתְעַלָּה לְמַשָּׁה: “אֶסְפָּה־לִי שְׁבַעִים אִישׁ” (במדבר

מלכים ב ג כב-כז

כב וַיִּשְׁפִּימוּ בַּפֶּקֶד וְהַשְּׂמֵשׁ וְרַחַה עַל־הַמַּיִם וַיִּרְאוּ מוֹאֵב מִנְּגַד אֶת־הַמַּיִם אֲדָמִים פְּדָם: כג וַיֹּאמְרוּ דָם זֶה הַחֶרֶב נִחְרַבְו הַמַּלְכִּים וַיָּבֹאוּ אִישׁ אֶת־רַעְתּוֹ וְעַתָּה לְשַׁלֵּל מוֹאֵב: כד וַיָּבֹאוּ אֶל־מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּקְמוּ יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶת־מוֹאֵב וַיִּנְסוּ מִפְּנֵיהֶם וַיָּבֹאוּ (וַיִּפְּרוּ קרי) כָּה וְחַפּוֹת אֶת־מוֹאֵב: כה וְהַעֲרִים יִהְרְסוּ וְכָל־חֻלְקָה מְוֵבָה יִשְׁלִיכוּ אִישׁ־אֲבָנָו וּמְלֹאוֹה וְכָל־מַעֲוִן־מַיִם יִסְתְּמוּ וְכָל־עֵץ־טוֹב יִפִּילוּ עַד־הַשְּׂאִיר אֲבַנְיָה בְּקִיר חֲרָשֶׁת וַיִּסְבּוּ הַקְּלָעִים וַיִּכּוּה: כו וַיִּרְא מֶלֶךְ מוֹאֵב כִּי־חָזַק מִמֶּנּוּ הַמַּלְחָמָה וַיִּקַּח אוֹתוֹ שְׁבַע־מְאוֹת אִישׁ שָׁלַף חָרֵב לְהַבְקִיעַ אֶל־מֶלֶךְ אֲדוֹם וְלֹא יָכֹלוּ: כז וַיִּקַּח אֶת־בָּנוּ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר־יָמְלֵךְ תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֵהוּ עֲלֶיהָ עַל־תַּחְמָה וַיְהִי קַצֶּף־גָּדוֹל עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ מֵעֲלָיו וַיָּשֻׁבוּ לָאָרֶץ: פ

מלכים ב ד א-ב

א וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׂי בְנֵי־הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל־אֱלֹהֵי־שָׁמַיִם לֵאמֹר עֲבַדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עֲבַדְךָ הָיָה יָרָא אֶת־יְהוָה וְהַנְּשָׂה פָּא לְקָחַת אֶת־שְׁנֵי יָלְדָיו לֹא לְעַבְדִּים: ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֱלִישָׁע מַה אַעֲשֶׂה־לְךָ הַגִּידִי לִי מַה־יִּשְׁלַכְנִי (לך קרי) בְּפִית וְהֵאמֶר אֵין לְשַׁפְּחָתְךָ כָּל בְּפִית כִּי אִם־אֶסּוּף שָׁמֹן:

רש"י

להקב"ה, אמר להם: אף אני בן בכור יש לי, אלך ואקריבנו לעבודה זרה: על החמה. חסר וא"ו, שהיה עובד לחמה: ויהי קצף גדול. שנזכרו עונותיהם, שאף הם עובדין לעבודה זרה, ואינן ראויין לנס: (א) מנשי בני הנביאים. אשת עובדיה היתה. כל בני הנביאים שבמקרא, תרגומו: תלמידי נבייא: והנושה. הוא יהורם בן אחאב, שהיה מלווהו ברבית מה שזן את הנביאים בימי אביו, במדרש רבי תנחומא. לכך נאמר (לקמן ט כד): ויך את יהורם בין זורעיו, שפשטו ליטול רבית: (ב) אסוף שמן. כדי סיכת שמן, והאל"ף בתיבה מן היסוד, כמו אל"ף של (איוב יג טז): ואחותי באזניכם, והאל"ף של (יחזקאל כא ט: אבחת חרב:

(כב) אדומים כדם. כן דרך המים, כשהשמש זורחת עליהם בבקר, מאדימות: מנגד. מרחוק, והם לא ראו באותו הנחל מים מעולם, לפיכך היו סבורין שהוא דם: (כה) והערים יהרוסו. היו הורסין: ישליכו איש אבנו. שהיו נוטלין האבנים מן החומות, עד השאיר כל אבני הקירות בקיר לעמוד על חרסית שלהן הוא הטיט, כלומר שלא היתה עוד אבן בחומה, ואחרי זאת ויסובו הקלעים ויכו את הנשאר בחלקה, שלא נשברה החומה, והפילוה: (כז) ויקח את בנו הבכור. בפסיקתא דפרשת שקלים נדרש: ששאל את עבדיו מה טיבה של אומה זו שנעשה להם נסים כאלה, אמרו לו: אביהם אברהם בן יחיד היה לו, אמר לו הקב"ה הקריבנה לפני, ורצה להקריבו

מצודת דוד

(כב) על המים. הבאים אל הנחל בדבר ה': אדומים כדם. על ידי זריחת השמש על המים, נראים הם אדומים: (כג) דם זה. היות כי מעולם לא היה שם מים, לחשוב שנראים אדומים מזריחת השמש, כי לא ידעו שבא שמה מים בדרך נס: החרב נחרבו. רוצה לומר: המלכים נהרגו בחרב, כי הכו איש את רעהו בהלחמם זה בזה: ועתה. הואיל וכן, הרי הם מוכנים לשלל מואב, ולא יצטרכו מעתה להלחם בהם: (כד) ויבואו. כההולכים בבטחון, מבלי הכין למלחמה: ויכו בה והכות וכו'. רצה לומר: לא השאירו בעיר קיר חרשת, כי אם אבני החומה, עם שהיתה מטרפולין של מואב: ויסובו. אחר זה הפילו גם החומה, עם אבני הקלע: (כו) המלחמה. עם המלחמה הבא עליו: להבקיע. רצה לומר: לעבור בתוך המחנה, אל מלך אדום להלחם עמו, ולא יכלו לבוא עד מקומו: (כז) ויקח את בנו. כי בא למקום בנו, ולקחו עמו ושרפו כליל כעולה, על החומה מול אביו מלך אדום: ויהי קצף. מלך אדום קצף על ישראל, כי בעבורה באה לו הרעה ההיא, ולא ראו להצילו. ורבותינו ז"ל אמרו (סנהדרין לט ט): שמלך מואב העלה בנו לעולה, מהם אמרו לשמים, ומהם אמרו לעבודת כוכבים, ובעבור זה קצף ה' על ישראל וכו'. (א) ואשה וכו'. אמרו רבותינו ז"ל (וזהו חידש רות פב ב) שהיתה אשת עובדיה, והנושה היה יהורם בן אחאב, ובחיי אחאב הלוח לו ממון ברבית, לכלכל את הנביאים: לעבדים. בעבור חוב הממון: (ב) מה יש לך. לשיאה הברכה שורה בו: כל בבית. כלל לא:

מצודת ציון

(כג) החרב נחרבו. מלשון חרב: (כה) הקלעים. משליכי אבני קלע: (כו) אותו. עמו: להבקיע. מלשון בקיעה, ורוצה לומר, להפריד המחנה, ולעבור דרך בה: (א) והנושה. המלוה, כמו (דברים כד יא): והאיש אשר אתה נושה בו: (ב) אסוף. שם כלי השמן, ויקרא כן על שם שסכין ומושחין ממנו:

רצה לומר: הכו וחזרו והכו: (כה) איש אבנו. כל אחד השליך האבן אשר היה עליו להשליך: עד השאיר אבניה וכו'. רצה לומר, לא השאירו בעיר קיר חרשת, כי אם אבני החומה, עם שהיתה מטרפולין של מואב: ויסובו. אחר זה הפילו גם החומה, עם אבני הקלע: (כו) המלחמה. עם המלחמה הבא עליו: להבקיע. רצה לומר: לעבור בתוך המחנה, אל מלך אדום להלחם עמו, ולא יכלו לבוא עד מקומו: (כז) ויקח את בנו. כי בא למקום בנו, ולקחו עמו ושרפו כליל כעולה, על החומה מול אביו מלך אדום: ויהי קצף. מלך אדום קצף על ישראל, כי בעבורה באה לו הרעה ההיא, ולא ראו להצילו. ורבותינו ז"ל אמרו (סנהדרין לט ט): שמלך מואב העלה בנו לעולה, מהם אמרו לשמים, ומהם אמרו לעבודת כוכבים, ובעבור זה קצף ה' על ישראל וכו'. (א) ואשה וכו'. אמרו רבותינו ז"ל (וזהו חידש רות פב ב) שהיתה אשת עובדיה, והנושה היה יהורם בן אחאב, ובחיי אחאב הלוח לו ממון ברבית, לכלכל את הנביאים: לעבדים. בעבור חוב הממון: (ב) מה יש לך. לשיאה הברכה שורה בו: כל בבית. כלל לא:

תהלים קה ח.ב.

ח זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור: ט אשר פרת את-אברהם ושבועתו ליִשְׁחָק: י ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם: יא לאמר לך אתן את-ארץ-פְּנֵעַן הַכֵּל נחלתכם: יב בהיותם מתי מספר פְּמֵעַט וגרים בה: יג ויתהלכו מגוי אל-גוי מִמְמַלְכָה אֲלֵעַם אחר: יד לא-הניח אדם לעשקם ויזכח עליהם מלכים: טו אל-תִּנְעֹו בְּמִשְׁחֵי וְלִנְבִיאֵי אֲל־תִּרְעוּ: טז ויקרא רַעַב עַל־הָאָרֶץ פֶּל־מִטְּוֵה־לַחֵם שָׁבֵר: יז שֶׁלַח לַפְּנִימָה אִישׁ לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף: יח עָנּוּ בַּפֶּה (כתיב רגליו) רָגְלוֹ בְּרֹל פָּאָה נַפְשׁוֹ: יט עֲדִיעַת בְּאִדְבָרוֹ אִמְרַת יְהוָה צִרְפְּתָהּוּ: כ שֶׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּוּ מוֹשֶׁל עַמּוֹם וַיַּפְתַּחְהוּ:

רש"י

בגדולי, כל משיחה ל' שררה וגדולה: (טז) ויקרא רעב. כדי להגלותם למצרים (מצאתי): (יז) שלח לפנייהם איש. (שם מ"ה) וישלחני אלהים לפניכם ואיזה איש יוסף שנמכר: (יח) ברזל באה נפשו. א"ר הונא בר אידי שרתוע עשתה לו תחת זקנו שאם ירכין פניו השרתוע מכהו, שרתוע פי' שפוד: (יט) עד עת בא דברו. של הקב"ה לקיים גזירתו שיתגלגל הדבר וירדו ישראל למצרים: אמרת ה' צרפתהו. בחנתהו ליוסף שנתנסה וכבש את יצרו באשת אדניו ועליה נתייסר ונצרף ביסורין לתתו אל בית הסוהר: (כ) שלח מלך ויתירהו. שלח פרעה מלך מצרים שלוחיו ויתירהו, שלח מושל עמים הוא פרעה ויפתחהו:

(ח) דבר צוה לאלף דור. התורה אשר צוה הוודיעה בעולם לאחר אלף דור וראה שאין העולם מתקיים בלא תורה והעביר מהם תשע מאות ושבעים וארבעה דורות, ויש לפתו' כפשוטו זכר לישראל את בריתו אשר צוה והבטיח לשמור להם לאלף דור כענין שומר הברית והחסד לאהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור: (יא) לאמר לך אתן את ארץ כנען וגו'. הוא הברית אשר כרת להם: (יג) ויתהלכו מגוי אל גוי. אברהם גר בארץ פלשתים ובמצרים ובארץ כנען וכן יצחק וכן יעקב כולם גלו מגרות לגרות: (יד) ויזכח עליהם מלכים. וינגע ה' את פרעה (בראשית י"ב) כי עצור עצר ה' בעד כל רחם לבית אבימלך (שם כ): (טו) אל תגעו במשיחי.

מצודת ציון

(ט) ליִשְׁחָק. כמו ליצחק: (יא) חבל. מחזו וחלק כמו וחבל בני יהודה (יהושע יט): (יב) מתי מספר. אנשי מספר: (יד) לעשקם. מל' עושק וגול: (טז) מטה. על כי דרך להשען על המטה הושאל מלת מטה על השענה: (יח) ענו. מל' ענוים: בכבל. בשלשלאות כמו בכבלי ברזל (לקמן קמט): (כ) ויפתחהו. ענין התרת קשרי המאסר כמו מוסר מלכים פתח (איוב יב):

מצודת דוד

(ח) זכר. הברית שכרת וזכר לעולם: דבר צוה. הברית היה על הדבר אשר גזר ואמר לשמור החסד לאלף דור כמ"ש שומר הברית והחסד וגו' לאלף דור (דברים ז): (ט) אשר כרת. על הדבר אשר עליה כרת ברית עם אברהם ועליה היתה השבועה ליצחק: (י) ויעמידה. הברית ההיא העמידה ליעקב לחוק קבוע: לישראל וגו'. כפל הדבר כמ"ש: (יא) לך אתן. ולא לישמעאל ועשו עם שהמה מזרעם: חבל נחלתכם. מה שהיא עתה חבל נחלתכם: (יב) בהיותם. בעוד היותם אנשי

מספר בחשבון היותר מעט והיו בה כגרים בארץ: (יג) ויתהלכו. לא ישבו במקום אחד אבל הלכו מגוי האחד אל גוי האחר וממלכה זה וגו' ודרך בני המדינה היה לפנים לעשוק הנכרי הבא לדור מבלי קבע: (יד) ויזכח. למענם הוכיח במכאוב את מלך מצרים ומלך פלשתים על כי לקחו את שרה (ועם כי לא הוכיח מי בעבור יצחק אמר עליהם לפי שזה היה סבה שלא נגע אבימלך ברכקה אשתו): (טו) אל תגעו. בהמכאוב שהביא כאלו אמר אל תגעו וכו' ולאבימלך נאמר בפירוש: במשיחי. ר"ל בגדולי ונסיכי וכן למשיחי לכורש (ישעיה מה): ולנביאי. כי האבות היו נביאים: אל תרעו. אל תעשו רעה: (טז) ויקרא. וכאשר קרא רעב לכל הארץ ושבר כל משען לחם: (יז) שלח לפנייהם. לפני יעקב ובניו הנזכרים למעלה שאמר זרע וכו' בני יעקב בחיריו לפנייהם שלח את יוסף ונמכר לעבד: (יח) ענו בכבל רגלו. ענו אותו לשום רגלו בכבל ונפשו באה בכבלי ברזל, ועם כי גופו באה בברזל אמר נפשו כי גם הנפש תעונה כענוי הגוף או נפשו הוא כמו גופו וכן וריקה נפשו (ישעיה כט): (יט) עד עת. ישב במאסר עד עת בא דבר פתרון החלום לפרעה: אמרת ה'. אז אמרת ה' צרפה אמרי יוסף ר"ל דבר ה' היה בפיו לפתור החלום בפתרון צרוף מבלי סיג ושיגאה: (כ) שלח. בעבור החלום שלח פרעה להתירו ממאסרו: מושל וגו'. כפל הדבר כמ"ש:

יהל אור

נקראת אלף עכ"ל. וא"כ הענין שאות אלף נקראת אלף לפי שהתורה מתחלת באלף אנכי והיא נתנה לאלף דור. והנה העולם נברא בבי"ת שהוא חכמה הנק' ברוך. וגם בחכמה יבנה בית. והאלף זהו הכתר שהוא נק' מופלא פלא אותיות אלף. וזהו החרש והמסגר אלף א"כ ענין לאלף דור זהו כי התורה נמשכה מכתר ולכן בעשה"ד יש תר"ך אותיות וע"כ ניתנה לאלף דור. ועמ"ש ע"פ כמגדל דוד. בענין אלף המגן:

ח זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור. רבות פ' בראשית פרשה א' למחר אני נותן תורה בסיני ואיני פותח אלא כך שנא' אנכי הוי' אלקיך ר' הושעיא אומר למה נקרא שמו אלף שהוא מסכים מאלף שנאמר דבר צוה לאלף דור. ופי' המ"כ הקב"ה הסכים לתת התורה אחר אלף דורות. וכמו שדרשו לקמן תתקע"ד דורות עלו במחשבה להבראות ולא נבראו וכ"ו דורות עד מרע"ה הרי אלף. ובמ"ת התחיל באלף אנכי וע"כ

ב רבי חנינא סגן הפהנים אומר: הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעו. רבי חנינא בן תרדיון אומר: שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה – הרי זה מושב לצים, שנאמר (תהלים א, א): "ובמושב לצים לא ישב"; אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה – שכניה ביניהם, שנאמר (מלאכי ג, טז): "אז נדברו יראי ה' איש אל-רעהו, ויקשב ה' וישמע, ויפתח ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו". אין לי אלא שנים; מנין שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר? שנאמר (איכה ג, כח): "ישב בדרך וידם כי נטל עליו".

ג רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד, ולא אמרו עליו דברי תורה – פאלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעיה כח, ח): "פי כל-שלחנות מלאו קיא צאה, בלי מקום"; אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד, ואמרו עליו דברי תורה – פאלו אכלו משלחנו של המקום ברוך הוא, שנאמר (יחזקאל מא, כב): "וידבר אלי, זה השלחן אשר לפני ה'".

פירוש ברטנורה

ב בשלומה של מלכות. ואפילו של אומות העולם: חיים בלעו. דכתיב (תהלים קל"א) ותעשה אדם כדגי הים, מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו, אף בני אדם אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול מחברו בולע את חבירו (עבודה זרה דף ע"ב): ויראי ה' איש אל רעהו. הרי כאן שנים: וידום. לשון קול דממה דקה, כדרך השונה יחודי שהוא שונה בלחש: כי נטל עליו. כאילו נתינת כל התורה כולה היתה בעבורו בלבד: ג ולא אמרו עליו דברי תורה. ובברכת המזון שמכרכים על השלחן, יוצאין ידי חובתן, והשוב כאילו אמרו עליו דברי תורה. כך שמעתי: מזבחי מתים. תקרובת עבודה זרה. דכתיב (תהלים ק"ז) ויצמדו לבעל פעור ויאכלו ובחי מתים: מלאו קיא צאה. ועבודה זרה קרויה צאה, דכתיב (ישעיה ל') צא תאמר לו: בלי מקום. כשביל שלא הוכירו שמו של מקום ברוך הוא על השלחן: שנאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. מיד כשדובר בדברי תורה נקרא שלחן אשר לפני ה'. ויש אומרים מראשו של מקרא הוא יוצא, דכתיב והמובה עין שלש אמות, אל תקרי אמות אלא אמות, כמו יש אם למקרא. שלש כנגד תורה נביאים וכתובים, ואמרי לה מקרא משנה ותלמוד. שצריך אדם לדבר בהן על השלחן, ואז קרוי שלחן אשר לפני ה'. כך פירש רש"י:

משניות מבוארות – קהתי

ליראי ה' ולחשבי שמו" – והרי "איש אל רעהו" שניים משמע, ונאמר בהם: "ויקשב ה' וישמע"; מכאן, שהשכינה ביניהם. אין לי אלא שנים – שגדול שכם כשהם עוסקים יחד בדברי תורה. מנין שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר? שנאמר: "ישב בדרך וידם" – ויהגה בתורה בינו לבין עצמו ("וידום" מענין "קול דממה") "כי נטל עליו" – כלומר נטל שכר עליו.

ב אור משנה ג

רבי שמעון סתם הוא התנא המפורסם רבי שמעון בן יוחאי, מגדולי תלמידיו של רבי עקיבא.

רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד – נקט "שלושה", לפי שסתם שולחן יש בו שלושה לזימון (רשב"ם); ואמר "שאכלו" ולא "שאוכלים" כמו ששינו במשנה הקודמת: "שניים שיושבין" – שכן בשעת האכילה אסור לדבר, שמא יקדים קנה לוושט (תענית ה, ב). ורק לאחר שאכלו חייבים לעסוק בדברי תורה ("תפארת ישראל"); ואם שלושה אכלו על שולחן אחד, ולא אמרו עליו דברי תורה, פאלו אכלו מזבחי מתים – כלומר תקרובת עבודה זרה, שכתוב עליה (תהלים קו, כח): "ויצמדו לבעל פעור, ויאכלו זבחי מתים". שנאמר: "פי כל-שלחנות מלאו קיא צאה" – ישעיהו הנביא קרא לתקרובת עבודה זרה "קיא צאה"; ואמר, שכאלו כל השולחנות מלאים תועבה זו, "בלי מקום" – מפני שאוכלים ושותים ואין מזכירים שמו של המזון ברוך הוא, כלומר שאין מדברים דברי תורה. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד, ואמרו עליו דברי תורה, פאלו אכלו משלחנו של המקום ברוך הוא – שמעלה עליהם כאילו השולחן הוא מזבח, והקריבו עליו קרבנות, והאוכלים הם ככהנים הזוכים משולחן גבוה, שנאמר: "וידבר אלי, זה השלחן אשר לפני ה'" – פסוק זה מדבר במזבח וקראו שולחן, מכאן למדים שיש שולחן שהוא כמו מזבח, שהוא שולחנו של מקום, ואיזהו? זה שולחן שאמרו עליו דברי תורה (המאיר). וכן אמרו חכמים (ברכות נה, א): "בזמן שביט המקדש קיים, מזבח מכפר על ישראל; ועכשיו – שולחנו של אדם מכפר עליו".

ב אור משנה ב

רבי חנינא סגן הפהנים שימש סגן לאחרוני הכהנים הגדולים בסוף ימי הבית השני, והוא ראה בעיניו את החורבן. שנגרם בגלל שנאת חנים ומלחמת האחים. לפיכך הזהיר מאד על השלום ואמר: "גדול השלום ששקול כנגד כל מעשה בראשית" (ספרי במדבר). ואף במאמרו שבמשנתנו מדבר הוא על השלום.

רבי חנינא בן תרדיון – תנא בדורו של רבי עקיבא, מעשרה הרוגי מלכות. בתו ברוריה היתה אשתו של רבי מאיר. הוא מסר את נפשו על לימוד התורה, ולמרות גזירת המלכות שלא לעסוק בתורה, היה מקהיל קהלות ברבים ודורש לפנייהם עד שנתפס, והוציאו את דינו לשריפה כשהוא כרוך בגוילי ספר תורה.

רבי חנינא סגן הפהנים אומר: הוי מתפלל בשלומה של מלכות – ואפילו של אומות העולם (ברטנורה), כמו שנאמר (ירמיה כט, ז): "ודרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה והתפללו בעדה אל ה', כי בשלומה יהיה לכם שלום." ב"תוספות יום טוב" מבואר: בשלומה של מלכות – הוא המלך עם שריו ויועציו המנהיגים מלכותו ועושים משפט בארץ; ולפיכך לא אמר "בשלום המלך". שאלמלא מוראה – של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו – כמו שאמרו (עבודה זרה ד, א): למה נמשלו בני אדם לדגי הים, שכתוב (חבקוק א, יד): "ותעשה אדם כדגי הים"? מה דגים שבים, כל הגדול מחברו בולע את חברו, אף בני אדם – אלמלא מוראה של מלכות, כל הגדול מחברו בולע את חברו. רבי חנינא בן תרדיון אומר: שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה – שאינם מדברים ביניהם דברי תורה, הרי זה מושב לצים – ואפילו כשאינם מתלוצצים, הואיל וישיבה של בטלה היא (המאיר), שנאמר: "ובמושב לצים לא ישב" – וכתוב אחריו: "כי אם בתורת ה' חפצו", ומכאן – כל שאין שם דברי תורה, מושב לצים הוא (רשב"ם; המאיר). ויש מדייקים: שניים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה – שאף על פי שעוסקים הם בתורה כל אחד ואחד לבדו, אבל אין ביניהם דברי תורה, שאינם מתחברים יחד ללמוד בחברה, הרי זה מושב לצים. שאין זה אלא משום שכל אחד מהם מתלוצץ בקרבו מידיעת חברו ולימודו (מדרש שמואל). אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכניה ביניהם – כלומר שמתוך דברי תורתם משיגים הם מכבוד בוראם (המאיר), שנאמר: "אז נדברו יראי ה' איש אל-רעהו, ויקשב ה' וישמע, ויפתח ספר זכרון לפניו

ד רבי חנניא בן חכניאי אומר: העוור בלילה, והמהלך בדרך יחיד, והמפנה לבו לבטלה – הרי זה מתחייב בנפשו.

ה רבי חנניא בן הקנה אומר: כל המקבל עליו על תורה – מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ; וכל הפורק ממנו על תורה – נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ.

ו רבי חלפתא איש כפר חנניה אומר: עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, שכינה שרויה ביניהם, שנאמר (תהלים פב, א): "אלהים נצב בעדתי אל". ומנין אפלו חמשה? שנאמר (עמוס מ, ו): "ואגדתו על ארץ יסדה". ומנין אפלו

פירוש ברטנורא

ד הנעור בלילה והמהלך בדרך יחיד, ומחשב בלבו דברי הבאי: הרי זה מתחייב בנפשו. לפי שיליה הוא זמן למיזיקים, והמהלך בדרך יחיד הוא בסכנה מפני הליסטים וכמה פגעים רעים, ואם היה מחשב בדברי תורה היתה תורתו משמרתו:

ה עול מלכות. משא מלך ושרים: דרך ארץ. עמל וטורח הפרנסה, לפי שמלאכתו מתברכת: הפורק ממנו עול תורה. האומר קשה עולה של תורה ואינו יכול לסובלה:

ו עשרה שהיו יושבים בדיון. גרסינן: בעדת אל. ואין עדה פחותה מעשרה, שנאמר במרגלים (במדבר י"ד) עד מתי לעדה הרעה הזאת, יצאו יהושע וכלב, הרי עשרה: ומנין אפילו חמשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט. שלשה דינים ושני בעלי דינים: ומנין אפילו שלשה שנאמר ואגדתו על ארץ יסדה.

משניות מבוארות – קהתי

לתפילה זו? אמר להם: בכניסתי אני מתפלל, שלא תארע תקלה על ידי; וביציאתי

אני נותן הודיה על חלקי" (שם חלקי מיושבי בית-המדרש).

רבי חנניא בן חכניאי אומר: כל המקבל עליו על תורה – לשקוד על התורה ולהתמיד בלימודה, מעבירין ממנו על מלכות ועל תשלום מסים וחובות אחרים שמטילים על הציבור לצרכי

המדינה, ועל דרך ארץ – עול פרנסה, שאינו צריך לעמול הרבה, לפי שמלאכתו מתברכת; כלומר שבזכות עול התורה שקיבל עליו, הרי הוא ניצל מכל עול אחר ומכל טירדות החיים. וכל הפורק

ממנו על תורה – האומר: קשה עולה של תורה ואינו יכול לסבלה (ברטנורא); ויש מפרשים, שמאבד זמנו בעסקי העולם ואינו נותן לבו

להתבונן בתורה ובמצוותיה (חמאירי), נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ – שכתוב (איוב ה, ז): "אדם לעמל יולד", ואם אינו

עמל בתורה, מעמיסים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ. – וכן אמרו (ברכות לה, ב): "בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, מלאכתם

נעשית על ידי אחרים, שנאמר (ישעיה טא, ח): "ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובני נכר אכריכם וכורמיכם. ואתם כהני ה' תקראו"... ובזמן

שאין ישראל עושים רצונו של מקום, מלאכתם נעשית על ידי עצמם... ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר (דברים כח,

ח-ט): "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, מרב כל. ועבדת את אויביך..." – ועוד אמרו (תנא דבי אליהו רבא ג'): "הרוצה לעמול בדרך ארץ, נותנים לו שיעמול בדרך ארץ. ועליו

הכתוב אומר: "כי אדם לעמל יולד"; למה הדבר דומה? לנווד שנתמלא מים, ונשפך והלך לו; לאחר שעה אין בנווד כלום. והרוצה לעמול

בדברי תורה, נותנים לו שיעמול בדברי תורה, ועליו הכתוב אומר (משלי טו, כו): "נפש עמל עמלה לו, כי אכף עליו פיהו" (כשפיהו

כופרו ותובע לו מאכל, אז עמלו עומד לו, שיאכל מה שעמל כבר – רש"י); למה הדבר דומה? לאסקופה התחתונה שהכל דשין בה (כך הלומד

תורה ומלמדה לאחרים, שהכל נוהגים מאור תורתו). ולקורה שהכל עוברים עליה, וכאילן שהכל יושבים בצלו, וכנו שעושה מאור עינים לרבים".

באור משנה ו

רבי חלפתא איש כפר חנניה, כנראה, תלמידו של רבי מאיר (עיין בבא מציעא צד, א – שם מובאת הלכה שאמרה רבי חלפתא משמו של רבי מאיר). מקומו, כפר חנניה, הוא בגבול שבין הגליל העליון והגליל התחתון.

רבי חלפתא איש כפר חנניה אומר: עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, שכינה שרויה ביניהם – כלומר שיוודת עליהם השפעה אלהית להאיר עיניהם בחכמה (תפארת ישראל;

ועיין באודנו למעלה, משנה ב), שנאמר: "אלהים נצב בעדתי אל" – ואין "עדה" פחותה מעשרה (עיין משנה סנהדרין א, ו). ומנין

באור משנה ד

רבי חנניא בן חכניאי היה אחד מתלמידיו המובהקים של רבי עקיבא, שמלכד תורת הגולה למד ממנו גם תורת הסוד: מעשה בראשית ומעשה מרכבה (חגיגה יד, ב). במדרש "אלה אזכרה" מובא, שהיה מעשרה הרוגי מלכות, והיה אז בן תשעים וחמש שנים.

רבי חנניא בן חכניאי אומר: העוור בלילה, והמהלך בדרך יחיד, והמפנה לבו לבטלה, – נוסח אחר: ומפנה לבו לבטלה, כלומר שאם אדם הוא ער בלילה או שהוא מהלך בדרך יחיד, ומפנה

אז לבו לדברים בטלים ואינו עוסק בתורה, הרי זה מתחייב בנפשו – לפי שיליה הוא זמן למיזיקים, והמהלך בדרך יחיד, הריחו בסכנה

מפני הליסטים וכמה פגעים רעים, ואילו היה עוסק בדברי תורה, היתה תורתו משמרתו (רש"י; ברטנורא) ויש מפרשים, לפי שאלו הן

שעות רצויות, ואין לחשוב בהן אלא בדברים שהם רצויים לפני המקום, דהיינו בדברי תורה, שכן אותן השעות חשובות וראויות

למחשבת התורה, כי אז אין לו מלאכה לעשות, ואינו שומע קולות בני אדם, וכשהוא מפנה לבו לבטלה, הריחו מתחייב בנפשו, שמפסיד

זמן שבו יכולה להיות לו מחשבה ברורה ונכונה בדברי תורה (דבנו יונח). וכן כותב הרמב"ם (הל' תלמוד תורה ג, ג): "אף על פי שמצוה

ללמוד ביום ובלילה, אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרוצה לזכות בכרת התורה, ייזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו

אחד מהן בשינה, באכילה ובשתיה ובשיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה". ברם, יש גורסים "ההפנה לבו לבטלה"; ולפי

גירסה זו דבר בפני עצמו הוא, ושלוש דברים מונה רבי חנניא: א. הניעור בלילה – כלומר שהוא ער כל הלילה, והרי זה מוזק לבריאותו;

ב. המהלך בדרך יחיד – שמסכן את עצמו מפני הליסטים והשודדים המצויים בדרכים; ג. המפנה לבו לבטלה – כשאינו עוסק בשום דבר, לא בתורה ולא בדרך ארץ, שעל ידי זה הוא בא לידי תמהון לבב

והשתוממות המחשבה; בכל אחד מהדברים הללו הרי זה מתחייב בנפשו – שגורם רעה לנפשו; ובא רבי חנניא להזהיר את האדם, שעם

כל אמונתו בהשגחת הבורא על כל ענייני האדם לשלם לכל אחד כמעשהו, אם לגמול אם לענוש, מכל מקום ראוי לו לאדם שלא לפשוע בעצמו, ולהיזהר מן הדברים שההיזק מצוי בהם (חמאירי).

באור משנה ה

רבי חנניא בן הקנה היה בן דורו של רבן יוחנן בן זכאי ורבו של רבי ישמעאל. הוא זכה לאריכות ימים; וכששאלוהו תלמידיו, במה זכה לכך? אמר להם: "מימי לא נתכבדתי בקלון חברי, ולא עלתה על מטתי קללת חברי, וחתן בממוני הייתי" (מגילה כח, א). במסכת ברכות שנינו (פרק ד משנה ג): "רבי חנניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפילה קצרה. אמרו לו: מה מקום

שְׁלֹשָׁה? שְׁנָאִמְר (תהלים פב, א): "בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט". וּמִזֵּן אֶפְלוּ שְׁנִים? שְׁנָאִמְר (מלאכי ג, טז): "אִזְ נִדְבְּרוּ יְרָאִי ה' אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ, וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמָע" וגו'. וּמִזֵּן אֶפְלוּ אֶחָד? שְׁנָאִמְר (שמות כ, כ): "בְּכָל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבְרַבְתִּיךָ".

ז רַבִּי אֶלְעָזָר אִישׁ בְּרִתּוֹתָא אָמַר: תָּן לוֹ מְשָׁלוּ, שְׂאֵתָהּ וְשִׁלְךָ שְׁלוֹ; וְכֵן בְּרִדּוֹ הוּא אָמַר (דברי הימים א' כט, יד): "כִּי־מָמָד הַכֹּל וּמִיָּדָךְ נִתְּנוּ לְךָ". רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: הַמְהִלְךָ בְּדֶרֶךְ וְשׁוֹנֵה וּמְפָסִיק מִמִּשְׁנָתוֹ, וְאָמַר: מַה נָּאָה אֵילָן זֶה! וּמַה נָּאָה נֵיר זֶה! – מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב בְּאֵלוֹ מִתְּחִיב בְּנַפְשׁוֹ.

פירוש ברטנורא

האש והאיר והמים שהם שלשה, על ארץ וסדה, על יסוד הארץ הם מקופים. הרי לך שלשה קרויין אגודה. אי נמי, מצינו שלשה קרוין אגודה, אגודת אוזב שהם שלשה קלחים. ויש ספרים שכתוב בהן ומנין אפילו חמשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה, שאדם אוגד בידו אחת שיש בה חמש אצבעות, וכלל אצבעות שביד קרויין אגודה. ובראש המקרא הוא אומר, הבונה בשמים מעלותיו, כלומר השכינה שהוא כשמים יורדת למטה לארץ כשיש שם אגודה עוסקים בתורה. ומנין אפילו שלשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט, שהדיינים הם שלשה: כי נצל עליו. לשון ספר. תרגום וסכות, ותמל, כלומר שהשכינה סוככת עליו:

ז תָּן לוֹ מְשָׁלוּ. לא תמנע מלהתעסק בחפצי שמים בין בגופך בין בממונך, שאיך נותן משלך, לא מגופך ולא מממונך, שאתה וממונך שלו: מה נאָה אֵילָן זה מה נאָה נֵיר זה. הוא הדין לכל שיחה בטלה, אלא שדיבר בהווה שדרך הולכי דרכים לדבר במה שרואים בעיניהם. ויש אומרים, דאשמעינן רבותא דאע"ג דעל ידי כן הוא מכרך ברוך שככה לו בעולמו, אעפ"כ מעלין עליו כאלו מתחייב בנפשו, מפני שהפסיק ממשנתו: ניר. תלם המחרישה, כמו נירו לכם ניר (ירמיה ר):

משניות מבוארות – קהתי

אכסניה קבועה, כדי להתאכסן בה מדי פעם בפעם. בעשרה – נאמר: "אלהים נצב בעדת אל" – שקובע שם עיקר משכנו וישיבתו (רבי יוסף יעבץ).

ב א ו ר מ ש נ ה ז

רבי אלעזר איש ברתותא הוא רבי אלעזר בן יהודה (עיי' ערלה א. ד.) תלמידו של רבי יהושע בן תנחומי, וחברו של רבי עקיבא (עיי' טבול יוס. ג. ד.). במאמרו שבמשנתנו בא הוא להעיר לאדם, שלא תהא עינו צרה בתנינת צדקה ובכלל מה שהוא מוציא, תורם או מקדיש, לכבוד שמים, אלא יתן ויתרום ביד נדיבה. ואמנם רבי אלעזר היה נאה מקיים, שכן מסופר עליו בגמרא (תענית כד, א), שכל פעם שהיה גבאי הצדקה רואים אותו, היו מתחמקים ובורחים מפניו, כי דרכו היה לתת להם כל מה שהיה בידו. יום אחד יצא לשוק לקנות נדוניה (צרכי חזנות) לבתו. ראוהו גבאי צדקה והחלו מתחמקים מפניו. מיד רץ אחריהם ואמר להם: הריני משביעכם שתגידו לי במה אתם עוסקים? אמרו לו: ביתום ויתומה (להשאט). אמר: נשבע אני, שהם קורמים לבתי; לקח כל מה שהיה בידו ונתן להם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אִישׁ בְּרִתּוֹתָא – מכפר ברתותא – אָמַר: תָּן לוֹ מְשָׁלוּ – תן להקדוש ברוך הוא ממה שנתן לך, כלומר שתתן צדקה, או תוציא ממונך לדבר מצוה, מתוך הכרה, שכל מה שאתה נותן, לא משלך אתה נותן, אלא משל הקדוש ברוך הוא, שְׂאֵתָהּ וְשִׁלְךָ שְׁלוֹ – שכל מה שיש לך, קבלת ממנו; ברצונו אתה חי ומתפרנס, והוא שנתן לך הכל. וכן דרשו את הכתוב (איוב טא, ג): "מי הקדימני ואשלם" – כלום עשית מזוהה עד שנתתי לך בית? מעקה – עד שנתתי לך גג? ציצית – עד שנתתי לך טלית? (ויקרא רבה כו, ב.) ויש מפרשים, שרבי אלעזר אינו מדבר לענין ממונו של האדם בלבד, אלא גם לענין גופו; והוא אומר, שלא ימנע אדם את עצמו ואת ממונו מחפצי שמים, מפני שאינו נותן משלו; וממונו של אדם אינו אלא פיקדון בידו משל הקב"ה (רבנו יונה). וְכֵן בְּרִדּוֹ הוּא אָמַר – כאשר גייס את העם להתגרב לבנין בית המקדש, אמר: "כי מי אני ומי עמי כי נעצור כח להתגרב כזאת, כִּי־מָמָד הַכֹּל וּמִיָּדָךְ נִתְּנוּ לְךָ" – כל מה שאנו נותנים אינו אלא מכוח ירך. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר – ויש גורסים כאן: רבי יעקב אומר. והוא רבי יעקב קורשאי או בן קורשי (עיי' הוריות יג, ב), רבו של רבי יהודה הנשיא (ירושלמי שבת י, ה); ואמנם הגירסה הזאת מקובלת היא ברוב הנוסחאות. תְּמַהֲלֶךָ בְּדֶרֶךְ וְשׁוֹנֵה – שמהרהר בדברי תורה, וּמְפָסִיק מִמִּשְׁנָתוֹ – בראותו אילן נאה או ניר נאה (שדה חרוש); וְאָמַר: מַה נָּאָה אֵילָן זֶה! וּמַה נָּאָה נֵיר זֶה! – והוא הדין לכל שיחה הגורמת לידי הפסקת משנתו, אלא שנקט התנא דוגמה מצויה, שכן דרך הולכי דרכים לדבר במה שרואים בעיניהם (ברטנורא); כיון שהוא מפסיק ממשנתו על ידי שיחה זו, מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב – המובא להלן כמשנה הבאה: "ק"ה השמר

אֶפְלוּ חֲמִשָּׁה? – שיושבים ועוסקים בתורה, ששכינה שרויה ביניהם? שְׁנָאִמְר: "וְנִאֲגַדְתּוּ עַל־אָרְץ יִסְדָּה" – וראשו של הפסוק הוא: "הבונה בשמים מעלותיו", כלומר השכינה שהיא בשמים יורדת למטה לארץ כשיש שם "אגודה", דהיינו חמישה שיושבים ועוסקים בתורה, שכן "אגודה" משמעה מה שאוגד אדם בידו אחת, שהיא בת חמש אצבעות (ברטנורא; רמב"ם). וּמִזֵּן אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה? – שעוסקים בתורה, ששכינה ביניהם? שְׁנָאִמְר: "בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט" – "אלוהים" היינו בית דין של שלושה דיינים (עיי' שמות כב, ז-ח), ואומר הכתוב, שהקב"ה משתתף עמהם, כשעה שיושבים בדין. ויש גורסים: ומניין אפילו חמישה? שנאמר: "בקרב אלהים ישפוט" – והם: שלושה דיינים ושני בעלי הדין; ומניין אפילו שלושה? שנאמר "ואגודתו על ארץ יסדה" – וסתם "אגודה" היא של שלושה, שכן מצינו באגודת-אזוב שהיא שלושה קלחים, וכן אגודת הלולב: כפות תמרים, הדס וערבה. וּמִזֵּן אֶפְלוּ שְׁנִים? – שעוסקים בתורה, ששכינה ביניהם? שְׁנָאִמְר: "אִזְ נִדְבְּרוּ יְרָאִי ה' אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ, וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמָע" וגו' – "איש אל רעהו" משמע שהם שניים, ונאמר "ויקשב ה' וישמע", מכאן שהשכינה שרויה ביניהם. וּמִזֵּן אֶפְלוּ אֶחָד? – שיושב ועוסק בתורה, שהשכינה עמו? שְׁנָאִמְר: "בְּכָל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת־שְׁמִי" (כלומר במקום שאתן דעת בלבד לחזכיר את שמי – רש"י; ולפי הריטב"א: אזכיר כמו תזכיר. בחילוף אות אל"ף באות ת"ו, לפי א"ת ב"ש), אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבְרַבְתִּיךָ" – לשון יחיד. לפי הגמרא (ברכות ו, א) שונה הוא ערכם של המספרים הללו, זה מזה, כפי שמוכח מהמקראות: שניים – דבריהם נכתבים בספר הזכרונות, שכתוב בהם: "ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו"....; מה שאין כן באחד, שדבריו אינם נכתבים. שלושה – הזכרונה היא לבית דין, ובא התנא להשמיענו שגם הישיבה בדין, אפשר, לדון ולהטיל שלום בין הבריות, נחשבת להם כאלו הם יושבים ועוסקים בתורה. בעשרה – מקדימה השכינה לבוא עוד בטרם שיתאספו כל העשרה; לא כן בשלושה, שאין השכינה באה אלא כשהם כבר יושבים ועוסקים בדין. ויש מפרשים, שההפרש בין המרובים למועטים מרומז במקראות כדלקמן: באחד העוסק בתורה נאמר – "אבוא אליך וברכתך" – היינו שהשכינה אינה מתעכבת אצלו, אלא באה היא לברכו, ומיד היא מסתלקת, משל למלך הנכנס לעיר ומוסר לאוהבו דברים אחרים והולך לו מיד. בשניים נאמר: "ויקשב ה' וישמע" – שמתעכב אצלו לשמוע. בשלושה נאמר: "בקרב אלהים ישפוט" – שמשתתף עמהם כשעת דינם. בחמישה נאמר: "ואגודתו על ארץ יסדה" – שמיניח יסוד לבנין, משל למלך שבא לעיר ומקים לו שם

ח רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר: כל השוכח דבר אחד ממשנתו – מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר (דברים ה, ט): "רק השמר לך ושמוך נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר יראו עיניך". יכול אפלו תקפה עליו משנתו? תלמוד לומר (שם): "ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך" – הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסרם מלבו.

ט רבי חנינא בן דוסא אומר: כל שיראת חטאו קודמת להכמתו – חכמתו מתקיימת; וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו – אין חכמתו מתקיימת. הוא היה אומר: כל שמעשיו מרבין מחכמתו – חכמתו מתקיימת; וכל שחכמתו מרבה ממעשיו – אין חכמתו מתקיימת.

פירוש ברטנורא

ח כל השוכח דבר אחד ממשנתו. בשביל שלא חזר עליה, מעלן עליו כאילו מתחייב בנפשו. שמתוך שכחתו הוא בא להתיר את האסור ונמצאת תקלה באה על ידו, ושגגתו עולה ודון. אי נמו כאילו מתחייב בנפשו, לפי שאותה משנה היתה משמרתו ועכשיו ששכחה אינה משמרתו: תקפה עליו משנתו. שהיתה קשה עליו ומתוך הקושי שבה שכחה:

ט כל שיראת חטאו קודמת להכמתו. אני שמעתי, שמקדים במחשבתו יראת חטאו להכמתו, שהוא חושב בלבו אלמוד בשביל שאהיה ירא חטא. וזה על דרך שאמרו תחלת המחשבה היא סוף המעשה: חכמתו מתקיימת. שהחכמה מביאתו למה שלכו חפץ והוא נהנה בה; וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו. שאינו לומד על מנת לעשות, הואיל ואין לכבו פונה להיות ירא חטא: אין חכמתו מתקיימת. שמתוך שהוא מונעת אותו מלכת אחרי שרירות לבו הוא קץ בה ומואסה ומניחה: כל שמעשיו מרובים מחכמתו. הכא מיירי שרוי במצות עשה, ולעיל בכל שיראת חטאו קודמת לחכמתו איירי שגורה במצות לא תעשה:

משניות מבוארות – קהתי

שאף הוא מתחייב בנפשו? תלמוד לומר: "ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך", "הא אינו מתחייב בנפשו" – הרי פסוק זה מלמד, שאינו מתחייב בנפשו, עד שישב ויסרם מלבו – מחמת התרשלות והתבטלות מדברי תורה. אבל מחמת אונס – פטור, וכן אמרו (ברכות ת, ב): "הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונס, שאנו אומרים: לוחות ושברי לוחות מונחין בארון".

לך ושמוך נפשך מאד פן תשכח את הדברים... (דברים ד, ט), כאלו מתחייב בנפשו – כלומר כאילו אינו עוסק בתורה כלל, שהוא המתחייב בנפשו ממש, והטעם: שטבעו של אדם נמשך אחר ההבלים והשיחות הבטלות, ויישמך ממנו בזה עד שיפוק עול תורה לגמרי (חמאדי). ויש מוסיפים, שהמפסיק ממשנתו לשיחה בטלה, יש בזה משום חילול כבוד התורה (הרשב"ץ). ואמנם התורה היא חיים לעוסקים בה, והמפסיק מלימודה הרי הוא כפורש מן החיים ומתחייב בנפשו.

באור משנה ח

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין המפסיק ממשנתו, באה משנתו ללמד, שחייב אדם לחזור על לימודו, כדי שישמרו הדברים היטב בזכרונו, שכל השוכח דבר אחד מלימודו, הרי הוא כמי שמתחייב בנפשו. – רבי דוסתאי היה, כנראה, תלמידו של רבי מאיר.

רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר: כל השוכח דבר אחד ממשנתו – מתוך שהתרשל ולא חזר על לימודו, ואפילו שכח רק דבר אחד, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו – שהואיל והתעצל לחזור, גילה דעתו שלא איכפת לו כשישכח דבר מלימודו (תפארת ישראל); ועוד, שאדם השוכח דבר אחד ממשנתו, הרי הוא כאילו שכח דברים רבים, שאין לך דבר אחד בתורה, שלא יהיו תלויים בו דברים רבים (מדד שמואל). שנאמר: "רק השמר לך ושמוך נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר יראו עיניך" – ואי אפשר לומר שכונת הכתוב על ראיית עין ממש, ומוסב על הניסים והנפלאות שראו במדבר, שהרי התורה לכל ישראל נאמרה, והדורות האחרונים לא ראו את הניסים; אלא על כרחך, שהכוונה על ראיית עין השכל, ורצונו לומר: דברים שראית בעין שכלך, היזהר בהם שלא תשכחם (תפארת ישראל). וכן אמרו (ספרי עקב): "כשם שאדם צריך להיזהר בסלעו שלא יאבד, כן צריך אדם להיזהר בתלמודו שלא יאבד, וכן הוא אומר (משלי ב, ד): "אם תבקשנה כספך" – מה כסף קשה לקנותו, כך דברי תורה קשים לקנותם. או מה כסף קשה לאבד, אף דברי תורה קשים לאבדם? תלמוד לומר (איוב כו, יז): "לא יערכנה זהב וזכוכית, וממורתה כלי פז" – קשים לקנותם ככלי זהב וכלי פז, ונוחים לאבדם ככלי זכוכית. היה רבי שמעון אומר: "רק השמר לך ושמוך נפשך מאד" – משל למלך שצד צפור ונתנה ביד עבדו; אמר לו: הווי זהיר בצפור זו לבני; אם אתה מאבדה, לא תהיה סבור: צפור באישר אבדתך, אלא כאילו אבדת את נפשך". יכול – אתה לומר: אפלו תקפה עליו משנתו? – כבדה עליו משנתו, שהיתה למעלה מכוח השגתו, ושכח תלמודו מתוך אונס,

באור משנה ט

רבי חנינא בן דוסא היה תלמידו של רבן יוחנן בן זכאי. הוא היה מפורסם בחסידותו ובצדיקותו, והיה עושה נפלאות בכוח תפילתו. בגמרא מובא (ברכות לד, ב): "מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של רבן יוחנן בן זכאי, אמר לו: חנינא בני, בקש עליו רחמים ויחיה! הניח ראשו בין ברכיו וביקש עליו רחמים, ויחיה. אמר רבן יוחנן בן זכאי: אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו, לא היו משגיחים עליו. אמרה לו אשתו: וכי חנינא גדול ממך? אמר לה: לא, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך (שנראה ויצא וננס אצלו כבן בית. והוא מבקש ונענה מיד). ואני דומה כשר לפני המלך (שאינו רגיל לבוא לפניו). וכן שנינו (ברכות ה, ה): "אמר עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר: זה חי וזה מת. אמרו לו: מניין אתה יודע? אמר להם: אם שגורה תפילתי בפי, יודע אני שהוא מקובל; ואם לאו, יודע אני שהוא מטורף". וישורו של רבי חנינא ובטחוננו בה' היו למופת. עד שאמרו (מכילתא יתרו): "אנשי אמת" (שמות יח, כא) – זה חנינא בן דוסא. ובברייתא בגמרא מובא (ברכות לג, א): "מעשה במקום אחד שהיה ערוך, והיה מוזיק את הבריות. באו והודיעו לו לרבי חנינא בן דוסא. אמר להן: הראו לי את חורו! הראוהו את חורו: נתן עקבו על פי החור; יצא ונשכו, ומת אותו ערוך. נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש. אמר להם: בני, אין ערוך מומית אלא החטא מומית. באותה שעה אמרו: אוי לו לאדם שפגע בו ערוך, ואוי לו לערוך שפגע בו רבי חנינא בן דוסא".

רבי חנינא בן דוסא אומר: כל שיראת חטאו קודמת להכמתו – שרואה ביראת החטא את תכלית לימודו, חכמתו מתקיימת – שכן החכמה שרכש לו על ידי לימוד התורה מתגלמת במדותיו ובמעשיו, כמו שכתוב (תהלים קיא, י): "ראשית חכמה יראת ה'". וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו – שאינו לומד על מנת לעשות, אלא בעיקר לשם השגת דעת וחכמה, אין חכמתו מתקיימת – שהואיל ואין בו יראת חטא, הרי חכמתו מטפחת על פניו, מאחר שמתכחש לה במעשיו, ומתוך כך סופו להניחה ולנטשה. וכן אמרו: "בנוהג שבעולם, אדם אומר לחברו: עשיר אני, ויש לי חטים הרבה, ושמן ויין הרבה. אמרו לו חבריו: הרי הכל יש בידך; היש לך אוצר היכן יליתם? אם אין לך אוצר, אין בידך כלום; – כך מי שהוא עשיר וחכם וכן דעת, ואין בידו יראת חטא, אין בידו כלום, שנאמר (קהלת יב, ג): "סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור

י הוא הָיָה אֹמֵר: כָּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נֹחָה הַיָּמִינוּ – רוּחַ הַמְּקוֹם נֹחָה הַיָּמִינוּ; וְכָל שְׂאִין רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נֹחָה הַיָּמִינוּ – אֵין רוּחַ הַמְּקוֹם נֹחָה הַיָּמִינוּ. רַבִּי דוּסָא בֶן הַרְפִּינְסִים אֹמֵר: שְׁנֵה שְׁחֵרִית, וַיִּזְן שֶׁל צְהָרִים, וְשִׁחַת הַיְלָדִים, וְיִשִּׁיבַת בְּתֵי כְּנָסוּיֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ – מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם.

י"א רַבִּי אֱלֵעָזָר הַמוֹדְעִי אֹמֵר: הַמְּחַלֵּל אֶת הַקְּדוּשִׁים, וְהַמְּבַזֵּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת, וְהַמְּלַבֵּין פְּנֵי חֲבָרִים, וְהַמְּפַרְסֵה בְּרִיתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אָבִינוּ עָלְיוֹ הַשְּׁלוֹם, וְהַמְּגַלֵּה פְּנִים בַּתּוֹרָה שְׁלֵא פִּתְּלָכָהּ, אֵף עַל פִּי שִׂישׁ בִּידוֹ תוֹרָה וּמַעֲשִׂים מוֹבִים – אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

פירוש ברטנורא

י כל שרוח הבריות נוחה הימנו. כל מי שאהוב למטה בדוע שהוא אהוב למעלה: שינה של שחרית. שהולך וישן עד שעונת קריאת שמע עוברת: ויזן של צהרים. מושך לבו של אדם, דכתיב (קהל ב') למשוך בין את בשרי, ומביא אותו לידי שכרות: ושיחת הילדים. מבטלת את אבותיהם מלעוסק בתורה: וישיבת כנסיות של עמי הארץ. שמתכנסים ומדברים בדברים בטלים:

יא המחלל את הקדשים. המביא קדשי המזבח לידי פגול ונתר וממא, או המועל ונהנה בין בקדשי מזבח בין בקדשי בדיק הבית: והמבזה את המועדות. ימים של חול המועד, עושה בהן מלאכה או נוהג בהן מנהג חול באכילה ושתיה: והמלביין פני חבריו ברבים. המתבייש פניו מאדימות תחלה ואח"כ מתלבנות, שהנפש יש לה שתי תנועות אחת לחוץ ואחת לפניו, וכשמביישין את האדם, בתחלה הרוח מתנועע לצד חוץ כמו שמתמלא חמה ופניו מאדימות, וכשאינו מוצא טענה כיצד יסיר הבושת ההוא מעל פניו, הוא דואג בקרבו ונכנס הרוח לצד פניו מפני הצער. ופניו מתכרכמים ומתלבנים. וזהו שאמרו (בבא מציעא נ"ח ע"ב) בענין ההלבנה, דאזיל סומקא ואתי חיורא: והמפר בריתו. שלא מל, או שמל ומושך ערלתו לכסות המילה כדי שלא יראה שהוא מהול: והמגלה פנים בתורה. שמראה פנים ופירושים בתורה שלא כהלכה. כגון המתרגם ומורעך לא תתן להעביר למוֹלֵךְ, ומורעך לא תתן לאעבאר לארמוותא.

משניות מבוארות – קהתי

צְהָרִים – המושך לבו של אדם ומרגילו בשכרות, ושיחת הילדים – המשעשעת ומשוכת, ומבטלים בה הרכה זמן, וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ – שמתכנסים ועוסקים בשיחה בטלה; כל הדברים הללו מוציאין את האדם מן העולם – בפרק הקודם שנינו (משנה יא): "עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאין את האדם מן העולם" – שלשת הדברים הללו, שמנה שם רבי יהושע, הם דברים רעים כשלעצמם, שמאבדים את הגוף, ומוציאים את האדם מן העולם בלא עת; ברם, רבי דוסא בן הרפינס מונה כאן ארבעה דברים, שהם כשלעצמם טובים לגוף וערבים עליו, אבל הם קשים לנשמה, וכשאדם משתקע בהם במותרות ובחיים ההמוניים האלה, הוא מאבד עולמו בידי (הרשב"י).

ב א ו ר מ ש נ ה י א

רבי אלעזר המודעי, מוצאו – כפי שמעיד כינויו – ממודיעין, עירם של החשמונאים. מלבד מאמרו כאן, במסכתנו, לא נזכר שמו במשנה. בעיקר היה ידוע כבעל אגדה, ובייחוד בפירוש המקראות. רבן גמליאל מיבנה היה מחשיב אותו מבחינה זו, והיה רביל לומר: "עדיין צריכים אנו למודעי" (שבת נה, ב; מגילה טו, ב; ועוד). רבי אלעזר המודעי היה ודורו של רב כוכבא ועמד ליימנו. אולם לבסוף, בימי המצור על ביתר, נחשד על ידי בר כוכבא שהוא אומר להשלים עם האויב, והרגו (עין אינה רבה פרק ב). במאמרו שבמשנתנו מונה רבי אלעזר המודעי חמישה חטאים, שהעושה אותם אין לו חלק לעולם הבא.

רבי אלעזר המודעי אומר: המחלל את הקדשים – שאינו נזהר בהם כהלכה, והוא מטמא אותם, או שהוא נהנה ומועל בהם, או שהוא מטיל בהם מום, או שהוא מוציאם מחוץ למחיצתם: קדשי קדשים חוץ לעזרה, וקדשים קלים חוץ לירושלים – כל זה נכנס בכלל "המחלל את הקדשים", בין קדשי מזבח ובין קדשי בדיק הבית; וכיון שהוא מחלל אותם במזיד, מוכח הדבר שהוא כופר בקדושתם, ואינו מאמין שבאה עליהם מצוות ה' (ספר המאור להרמב"ם); והמבזה את המועדות – ימי חול המועד, שעושה בהם מלאכה בדבר שאינו אבד; או שנוהג בהם מנהגי חול באכילה ושתיה; והמלביין פני חבריו ברבים – המעליב את חברו בפני הרבים, שגורם לו שפניו יחורו אחרי שהאדימו בראשונה, כאמרום (בבא מציעא נח, א): "אזיל סומקא ואתי חיורא" (מי שנכלם הולכת האדמימות מעל פניו ובאה הלבנונית), ואמרו חכמים (ברכות מג, ב): "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילביץ פני חברו ברבים", שכאילו שופך דמים הוא; והמפר בריתו של אברהם אבינו עליו השלום – שלא מל את בנו, או שלא מל את עצמו כשלא נימול בילדותו; או שמשך ערלתו לכסות המילה כדי שלא יהא ניכר שהוא מהול; והמגלה פנים בתורה.

כי זה כל האדם". הוא – רבי חנינא – הָיָה אֹמֵר: כָּל שְׂמַעְשֵׂיו מְרַבֵּין מִתְקַמְתּוֹ – שנותן הוא בעיקר את דעתו להרכות במעשים טובים, חֲקֻמְתּוֹ מִתְקַמְתּוֹ – שמתגשמת היא במעשיו, כפי שבארנו לעיל; ומבואר בברטנורא, שבמאמר הקודם מדבר רבי חנינא על הזהירות במצוות לא תעשה, וכאן הוא מדבר על הזיזות במצוות עשה. וְכָל שֶׁחֲקַמְתּוֹ מְרַבָּה מִמַּעֲשָׂיו – שהוא לומד ואינו מקיים, אֵין חֲקַמְתּוֹ מִתְקַמְתּוֹ – שהואיל ואינו מקיימה במעשים, סופו שזוהנה ומאבדה, ויש מפרשים: כל שמעשיו מורבין מחכמתו – מי שמחנך את העם במעשיו יותר מאשר בדיבורו, חכמתו מתקיימת – כלומר שמתקיימת באחרים, שכן דבריו נשמעים ונכנסים ללבם של השומעים. אבל כל שחכמתו מרובה ממעשיו – שהוא נאה דורש ואינו נאה מקיים, אין חכמתו מתקיימת – שדבריו אינם מתקבלים (מנחת שבת).

ב א ו ר מ ש נ ה י

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת מאמרו של רבי חנינא בן דוסא בענין חכמתו של אדם, מביאה משנתנו מאמר נוסף של רבי חנינא, בענין מידותיו של אדם, שכל שהוא אהוב על הבריות אהוב גם למקום.

הוא – רבי חנינא בן דוסא – הָיָה אֹמֵר: כָּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נֹחָה הַיָּמִינוּ – שיש לבריות נחת רוח ממעשיו, רוּחַ הַמְּקוֹם נֹחָה הַיָּמִינוּ – לפי ששם שמים מתקדש ומתאהב על ידו. וְכָל שְׂאִין רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נֹחָה הַיָּמִינוּ – ששנאו הוא על הבריות בגלל מידותיו הרעות, אֵין רוּחַ הַמְּקוֹם נֹחָה הַיָּמִינוּ – לפי ששם שמים מתחלל על ידו; וכן אמרו (יומא פ"א, א): כל שקורא ושונה, ומשמש תלמידי חכמים, ודיבורו בנחת עם הבריות, ומשאו ומתנו באמונה – מה הבריות אומרים עליו? אשרי פלוני שלמד תורה אשרי אביו שלימדו תורה, אשרי רבו שלימדו תורה... ראו כמה נאים דרכיו וכמה מתוקנים מעשיו! עליו הכתוב אומר (ישעיה ס"ג, א): "ויאמר לי עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר". אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות – מה הבריות אומרים עליו? אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלימדו תורה, אוי לו לרבו שלימדו תורה; ראו, כמה מקולקלים מעשיו, וכמה מכווערים דרכיו; ועליו הכתוב אומר (יוחזקאל לו, ב): "ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו". רַבִּי דוּסָא בֶן הַרְפִּינְסִים – שהיה בן דורו של רבן יוחנן בן זכאי – אֹמֵר: שְׁנֵה שְׁחֵרִית – שאדם מוסיף לישון בבוקר מתוך עצלות, בשעה שהוא צריך לקום לעבודת הבורא, לקרוא שמע ולהתפלל, וַיִּזְן שֶׁל

יב רבי ישמעאל אומר: הוי קל לראש, ונוח לתשתרת, והוי מקבל את כל האדם בשמחה.
יג רבי עקיבא אומר: שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה. מסרת סוג לתורה; מעשרות סוג לעשר; נדרים סוג לפרישות; סוג לחכמה שתוקה.

פירוש ברטנורא

ואין זה פשוטו של מקרא. ובכלל זה הדרוש דרשות של דופי. פירוש אחר, מגלה פנים, שמעיו פנו לעבור על דברי תורה בפרהסיא ביד רמה ואין לו בושת פנים: **אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים.** ולא חזר בתשובה מאחד מעבירות הללו שבידו, אע"פ שבאו עליו יסורים ומת ביסורים, אין לו חלק לעולם הבא. אבל אם חזר בתשובה קודם מותו, אין לך דבר שעומד בפני התשובה:

יב הוי קל לראש. לפני אדם גדול וכן יושב בראש בשיבה, הוי קל לעבור עבודתו ולשמש לפניו: ונוח לתשתרת. לאדם בחור ששערותיו שחורות אינן צריך להקל עצמך כל כך, אלא תעמוד לפניו בנחת ובישוב: **והוי מקבל וכו'.** נגד כל אדם בין ראש בין תשתרת תעמוד בשמחה. מקבל, כמו מקבל. מתורגם נגד, קבל. פירוש אחר, הוי קל לראש, בראשיתך כשאתה בחור הוי קל לעשות רצון בוראך, ובקנותך כשהושחרו פניך מפני הזקנה תהא נוח לו: **יג** מפורת סייג לתורה. המסורת שמסרו לנו חכמים בחסרות ויתרות שבתורה, הם נגד וחיוק לתורה שבכתב, שעל ידיהם או מבינים כמה מצות אך יעשו אותם. כמו בסכת בסכת כסכות, שנים חסרים ואחד מלא, שממנו או לומדים להכשיר סוכה בשלש דפנות. וכגון מועדי ה' אשר תקראו אתם, שנכתב חסר בשלשה מקומות, ללמד, אתם אפילו שונגים, אתם אפילו מוידים, אתם אפילו מוטעים: **מעשרות סייג לעושר.** דכתיב עשר תעשה, עשר בשביל שתתעשר [תענית ט':] **נדרים סייג לפרישות.** בזמן שאדם מתחיל בפרישות ומתירא שלא יעבור, מקבל עליו בלשון נדר שלא יעשה כך וכך, ועל ידי כן הוא כובש את יצרו: **סייג לחכמה שתוקה.** במה אגן קיימין, אי בשתיקה מדברי תורה, הרי כבר כתיב והיגית בו וגו', אי בשתיקה מרכילות ולשון הרע

משניות מבוארות – קהתי

חכם ובין הדיוט, תקבל אותו בשמחה. ומפרש הרמב"ם, שזה יותר ממה שאמר שמאי (למעלה א, טו): "בסבר פנים יפות". ויש מפרשים: הווי קל לראש – הווי קל לעשות רצון בוראך בראשיתך, בהיותך צעיר לימים (ויש מוצאים רמו: "לראש" – ראשי תיבות: לעשות רצון אביך שבשמים" – הרב אלשקר), ונוח לתשתרת – וגם בימי זקנותך, כשהושחרו כרבי תחמת הזיקנה, תהא נוח לו, כלומר תהא רוח המקום נוחה ממך (רש"י: ברטנורא). והוי מקבל את כל אדם בשמחה – שגם בינך לבין חברך תהא מידתך לקבל את כל אדם בשמחה ובטוב לב. ובמדרש שמואל מבואר: ונוח לתשתרת – תהא נוח למי שמשחר פניך ומבקש ממך איזו טובה, לתת לו משאלות לבו. ויש מפרשים בדרך זו את כל המאמר: "הווי קל לראש" כלומר שכשיבואו אליך עניים לבקשך, שתמליץ עליהם אצל ראשי העיר, תהיה קל לעשות מבוקשם, וזה "ונוח לתשתרת" – היינו לשחר פני השרים. ואף אם יטריחו אותך כמה פעמים, אל תראה להם פנים זועפות אלא הווי מקבל את כל האדם בשמחה ("כנסת ישראל").

באור משנה יג

רבי עקיבא היה איש האשכולות (איש שהכל בו. כל מעלות המדות ומעלות החכמות). וכן אמרו (ירושלמי סוטה ט, י): "משמת יוסי בן יתנוז בטלו האשכולות ולא עמד אשכול עד שבא רבי עקיבא". אמנם לא היתה לו זכות אבות (ברכות כו, ב), אבל גדולה מאד היתה זכות עצמו, שכן היה עץ צעמם מתחתיו, וכבודות עצמו היה לארו אדיר; היה נערץ בתורתו וחכמתו בחייו, ושמו היה הולך מסוף העולם ועד סופו (ביבמות טז, א), ונקדש במותו על קידוש שם שמים ותורתו. רבותיו המובהקים היו רבי אליעזר ורבי יהושע. כן שימש גם את רבי נחום איש גש זו, והושפע משיטתו במדרש התורה, שהיה דורש ב"רבינו ומיעוט". רבי יהודה הנשיא שהיה מונה שבחם של חכמים קורא לרבי עקיבא: "אוצר בלום", שכן דומה הוא לפועל שנטל קופתו ויצא לחוץ, מצא חטין, מניח בה, מצא שעורים, מניח בה, כוסמין – מניח בה... כיון שנסכס לביתו – מברר הוא חייטם בפני עצמם, שעורים בפני עצמם, כוסמים בפני עצמם. כך עשה רבי עקיבא, ועשה כל התורה טבעות טבעות" (אבות דרבי נתן יח) – שהבדיל את כל ענייני ההלכה לסוגיה ומכלל התורה עשה בשלשלת אחת שטבעותיה וחוליותיה אחוזות ודבוקות זו בזו (ספר תמאור להרנ"ט). במאמרו שבמשנתנו מונה רבי עקיבא חמישה סייגים, כדי להרחיק את האדם מן החטא.

רבי עקיבא אומר: שחוק וקלות ראש – שחוק וליצינות והתנהגות של קלות ראש, תוך שיתוח בטלות ופספופי הבלים, מרגילין לערוה – מרגילים את האדם לירי פריצות; "אבל כובד ראש ויראה – סייג לעריות, שכל המשנה בסייגים מדברת" (רבנו יונה). ומדוע לא נקט רבי עקיבא בלשון זו, כדרך שנקט בשאר הדברים? שלא תאמר: "כובד ראש ויראה" אינם אלא סייג, דהיינו ממידות החסידות, ואילו שחוק וקלות ראש הן מידות כל אדם בינוני, ובא רבי עקיבא להשמיענו, ששחוק וקלות ראש מידות פחותות הן, המביאות את האדם להתפרקות

פנים בתורה שלא כהלכה – מלשון "שבעים פנים לתורה", כלומר שמפרש את התורה שלא כהלכה, כגון שמראה את עצמו כאילו הוא יודע בסתרי תורה, והוא אומר על הנגלה שאינו אלא משל, ולא היתה כוונת ה' אליו כלל; כגון שעל איסור אכילת חזיר הוא אומר, שאין כוונת התורה שלא יאכל אדם בשר חזיר, אבל מה שאסרה תורה בשר חזיר הוא משל, שלא יהיו מידותיו של אדם מגונות ומלוכלכות; – וזהו שורש משרשי הכפירה, מפני שהמצוות אף על פי שיש בהן צד נסתר, אין ספק שעצם המצוה הוא הנגלה ממנו; ואי אפשר לכוון כוונתה מצד הנסתר מבלי לקיימה מצד הנגלה (המאירי). ויש מפרשים: המנגלה פנים בתורה שלא כהלכה – שמעו פניו לעבור על מצוות התורה בפרהסיא, והיא תכלית הכפירה, כמו שכתוב (במדבר טו, ל): "והנפש אשר תעשה ביד רמה... את ה' הוא מגדף" (רמב"ם); – כל העושה אחד מהחטאים הללו, **אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים** – אם אינו חוזר בתשובה (ברטנורא). **אין לו חלק לעולם הבא** – לפי שחטאים אלו חמורים הם מעבירות אחרות, שכן בעבירות אחרות אפשר להצדיק את האדם ולומר, שיצרו תקפו, אבל כל אלה אין עבירתם באה אלא מצד הכפירה וכיזוי דבר ה'. וכן אמרו בברייתא בגמרא (סנהדרין צט, א): "כי דבר ה' בזה" (במדבר טו, לא) – זה המגלה פנים בתורה, "ואת מצותו הפר" (שם) – זה המפר ברית בשר; "הכרת תכרת" (שם) – "הכרת" בעולם הזה, "תכרת" לעולם הבא. מכאן אמר רבי אליעזר המודעי: המחלל את הקדשים. והמבזה את המועדות, והמפר בריתו של אברהם אבינו. והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, והמלביץ פני חברו ברבים, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים. אין לו חלק לעולם הבא".

באור משנה יב

רבי ישמעאל היה חברו ובר מחלוקתו של רבי עקיבא. מרביתו הראשונים היה, כנראה, רבי יהושע בן חנניה, שכפי המסופר בגמרא (גיטין נח, א) פדה אותו בהיותו עוד תינוק שכוי בבית האסורים ברומא. כמו כן קיבל תורה מפי רבי אליעזר, וכן היה תלמידו של רבי נתניאל בן הקנה, שממנו קיבל את שיטתו במדרש התורה "בכלל ופרט". במאמרו שבמשנתנו מזהיר רבי ישמעאל, שיש להתנהג כלפי כל אדם בכבוד הראוי, ולקבלו בשמחה. ואמנם רבי ישמעאל התנהג כך אף כלפי הגויים, שכן מסופר בירושלמי (ברכות ח): גוי אחד פגע את רבי ישמעאל ובירכו; החזיר לו: עליך נאמר: "ומברכך ברוך".

רבי ישמעאל אומר: הוי קל לראש – שתעשה את עצמך קל וזריז כלפי אדם חשוב ונכבד, לשרתו ולעשות רצונו. **ונוח לתשתרת** – כלפי צעיר, ששערותיו עדיין שחורות, אינך מחוייב אמנם להקל בכבודך, אבל עליך להתנהג כלפיו בנחת ובמתינות. **והוי מקבל את כל האדם בשמחה** – כל אדם שבא אליך, בין זקן, בין צעיר, בין

יד הוא הָיָה אֹמֵר: חָבִיב אָדָם שְׁנִבְרָא בְּצַלְם; חָבִיב יִתְרָה נֹדַעַת לוֹ שְׁנִבְרָא בְּצַלְם, שְׁנִבְרָא מִן (בראשית ט, ו): "בְּצַלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם". חָבִיבֵינּוּ יִשְׂרָאֵל, שְׁנִבְרָאוּ בְּנִים לְמִקּוֹם; חָבִיב יִתְרָה נֹדַעַת לָהֶם שְׁנִבְרָאוּ בְּנִים לְמִקּוֹם, שְׁנִבְרָאוּ (דברים יד, א): "בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם". חָבִיבֵינּוּ יִשְׂרָאֵל, שְׁנִבְרָאוּ לָהֶם כְּלֵי חַמְדָּה; חָבִיב יִתְרָה נֹדַעַת לָהֶם, שְׁנִבְרָאוּ לָהֶם כְּלֵי חַמְדָּה שְׁבוּ נִבְרָא הָעוֹלָם, שְׁנִבְרָאוּ (משלי ד, ב): "כִּי לִקְחַת טוֹב נָתַתִּי לָכֶם, תּוֹרַתִּי אֶל־תַּעֲזוּבוּ".

פירוש ברטנורה

וקללה, דאורייתא ניהו. הא אינו מדבר אלא בשתיקה מדברי הרשות שבין אדם לחברו, שיש לו לאדם למעט הדבור בהם כל מה שאפשר. ועליהם אמר שלמה (משלי י"ג) גם אויל מחריש חכם יחשב:

יד חבה יתירה נודעת לו. רמב"ם פירש, חבה יתירה הראה הקב"ה לאדם שהודיעו ואמר לו ראה שכבר אתך בצלם, שהמטיב לחברו ומודיעו הטובה שעשה עמו, מראה חבה יתירה יותר משאלו הטיב עמו ואינו חשוב בעיניו להודיעו הטובה שעשה עמו. ויש לפרש, חבה יתירה נודעת לו, חבה גלויה ומפורסמת, שלא כלכד אהבה מסותרת היה לו למקום ברוך הוא עם האדם אלא אף חבה גלויה וידועה לכל: **שנאמר כי לקח טוב. כל מעשה בראשית שנאמר בו וירא אלהים כי טוב, לא נברא אלא בשביל התורה שנקראת לקח, כמה דאת אמר (דברים ל"ב) עירוף כמטר לקחי:**

משניות מבוארות – קהתי

מוסרית, ועליו להתרחק מהן (יגון אבות). **מְסִיחַת סִיג לְתוֹרָה** – התורה שבעל פה שנמסרה מדור לדור, הרי היא סייג, דהיינו גדר, לתורה שבכתב, שכן בלעדי המסורת לא היינו מבינים את פירוש התורה והלכותיה, והיתה התורה דומה לכרס בלי גדר וסייג, שכל אחד היה נוהג בה ככהפקר, לבראה ולפרשה כטוב בעיניו. ויש מפרשים: מסורות – שמסרו לנו חכמים בחסרות ויתרות שבתורה, טייג לתורה – שבלי המסורת של מלא וחסר ומנין התיבות והאותיות שבתורה שקבעו בעלי המסורת, היתה התורה עשויה הרבה תורות, לפי שינוי נוסחאותיהן וגירסותיהן המתחלפות, וכל "מבין" היה מגיה ומתקן לפי ראות עיניו וכפי דעתו ורוחו. **מַעֲשֵׂרוֹת סִיג לְעֶשֶׂר** – בזכות המעשרות מתברך האדם בעושר, והוא שמור לו לטובתו, שנאמר (דברים יד, כב): "עשר תעשר", ודרשו (תענית ס, א): עשר בשביל שתתעשר. וכן אמרו (מדרש משלי יא): אם ראית אדם מפזר מעותיו לצדקה, הווי יודע שהוא מוסיף, שנאמר (משלי יא, כד): "יש מפזר ונוסף עוד"; וכן כתוב (מלאכי ג, ז): "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר... ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די". **נְדָרִים סִיג לְפִרְיָשׁוֹת** – בזמן שאדם מתחיל בפרישות, שמחמיר על עצמו לנהוג איסור גם בדברים המותרים, כדי שלא ייכשל בדברים האסורים, אם הוא מתירא שמא יצרו יתגבר עליו, יקבל עליו בלשון נדר שלא יעשה כך וכך, ועל ידי כך הוא יכבוש את יצרו ויחזק בו את מידת הפרישות. ואמנם בסתם אדם, טוב שלא ידור כלל, שכן כאשר ידור לקיים איזו מצוה אז יפתנו יצרו לעבור גם על הנדר. אבל אם האדם הוא כבר בגדר פרישות ועושה הכל לפנים משורת הדין, הרי הנדר מועיל לו במלחמתו עם היצר, והוא מתחזק בפרישותו. **סִיג לְחֻמְרָה שְׂתִיקָה** – היינו שתיקה מדברי הרשות שבין אדם לחברו, שיש לו לאדם למעט הדיבור בהם כל מה שאפשר (ברטנורה). וכבר בארנו מעלת השתיקה בפרק א' משנה י"ז. במדרש שמואל מבואר, שלא אמר: "שתיקה סייג לחכמה" כמו בשאר הסייגים, לפי שבא להשמיענו שאין שום סייג לחכמה כי אם השתיקה בלבד, מה שאין כן בשאר הדברים, שיש לכל דבר עוד סייגים מלבד הסייג האמור כאן, כגון בעושר יש גם דרכים אחרות להשגת העושר מלבד המעשרות. אבל ביחס לחכמה – סייג לחכמה אינה אלא שתיקה, וכן כתוב (משלי יד, כז-כח): "חושך אמריו יודע דעת... אוטם שפתיו נבון".

באור משנה יד

משנתנו מביאה מאמר שני של רבי עקיבא, בו הוא מתן אותנו לאהבת אדם בכלל ולאהבת ישראל בפרט, והרי מפורסמת אימרתו (ירושלמי נדרים ט, ד): "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יח, י) – זה כלל גדול בתורה.

הוא הָיָה אֹמֵר – רבי עקיבא היה אומר: **חָבִיב אָדָם שְׁנִבְרָא**

בְּצַלְם – אֱלֹהִים, והיא ההשגה השכלית אשר בו יתייחד האדם, שתכליתה היא ידיעת אֱלֹהִים כפי האפשר בכוח האדם והשגתו" (רמב"ם), ולכן מוטל עליו לעשות רצון קונו (דש"ח): **חָבִיב יִתְרָה נֹדַעַת לוֹ שְׁנִבְרָא בְּצַלְם** – חיבה יתירה הראה הקב"ה לאדם, שהודיע לו שנברא בצלם; שהמטיב לחברו ומודיע לו הטובה שעשה עמו, מראה לו חיבה מרובה יותר, מאשר העושה טובה לאדם, ואינו חשוב בעיניו להודיעו הטובה שעשה עמו (רמב"ם); וכיון שהודיע הקב"ה לאדם שבראו בצלם, הרי סימן הוא שחשוב הוא בעיניו וחיבה יתירה היא, **שְׁנִבְרָאוּ: "בְּצַלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם"** – והכוונה היא לכל אדם, שכן פסוק זה לבני נח נאמר (ענין "ותוספות יום טוב") במדרש מובא (ויקרא רבה לד): "הלל הזקן בשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה הולך עמהם. אמרו לו תלמידיו: רבי, להיכן אתה הולך? אמר להם: לעשות מצוה. אמרו לו: וכי מה מצוה זו? אמר להם: לרחוץ בבית המרחץ. אמרו לו: וכי זו מצוה היא? אמר להם: מה אם איקונין של מלכים שמעמידים אותו בבתי תיאטראות ובתי קרקסאות, מי שנתמנה עליהם הוא מורקן ושוטפן ובשכר זה מעלים לו מזונות; ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי מלכות – אני שנבראתי בצלם, שנאמר "כי בצלם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם", על אחת כמה וכמה". **חָבִיבֵינּוּ יִשְׂרָאֵל, שְׁנִבְרָאוּ בְּנִים לְמִקּוֹם** – ואפילו בשעה שהם חוטאים (קידושין לו, א), שנאמר (ירמיה ד, כב): "בנים סכלים המה"; וכן כתוב (דברים לב, כ): "בנים לא אמן בס". **חָבִיב יִתְרָה נֹדַעַת לָהֶם שְׁנִבְרָאוּ בְּנִים לְמִקּוֹם** – חיבה יתירה הראה הקב"ה לישראל שהודיעם שהם בנים, **שְׁנִבְרָאוּ: "בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם"** – וזו מעלת המיוחדת של ישראל. ברם, מעלה זו תלויה במעלה אחרת של ישראל, שכן **חָבִיבֵינּוּ יִשְׂרָאֵל, שְׁנִבְרָאוּ לָהֶם כְּלֵי חַמְדָּה** – היא התורה שנקראת "חמדה", שנאמר (תהילים יט, ח-יא) "תורת ה' תמימה... משפטי ה' אמת... החזמים מזהב ומפז רב"; וכן אמרו (זבחים קסז, א): כשנתן הקב"ה תורה לישראל, היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו... וכל מלכי אומות העולם נתקבצו אצל בלעם הרשע ואמרו לו: "מה קול ההמון אשר שמענו? ... אמר להם: חזמה טובה יש לו להקב"ה בבית גזויו... ומבקש ליתנה לבניו; **חָבִיב יִתְרָה נֹדַעַת לָהֶם, שְׁנִבְרָאוּ לָהֶם כְּלֵי חַמְדָּה שְׁבוּ נִבְרָא הָעוֹלָם** – כמו שאמרו (בדאשית רבה א): "ואהיה אצלו אמן" (משלי ח, לא) – התורה אומרת: אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה; בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטיך, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן; והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתראות ופנקסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפשים – כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם; וחיבה יתירה היא, שהודיע הקב"ה לישראל שנתן להם את התורה, **שְׁנִבְרָאוּ: "כִּי לִקְחַת טוֹב נָתַתִּי לָכֶם, תּוֹרַתִּי אֶל־תַּעֲזוּבוּ"** – ומבואר

מִזְהָבָה לְפָנָיו, וְהִרְשִׁיתָ נְתוּנָה; וּבְטוֹב הָעוֹלָם נִדוֹן; וְהַכֹּל לְפִי רֹב הַמַּעֲשֶׂה.

פירוש ברטנורא

טו הכל צפוי. כל מה שאדם עושה בחדרי חדרים גלוי לפניו; והרשות נתונה. בידו של אדם לעשות טוב ורע, כדכתיב (שם 6) ראה נתתי לפניך היום את החיים וגו'; ובטוב העולם נדון. במדת רחמים. ואעפ"כ אין הכל שוין במדה זו, לפי שהכל לפי רוב המעשה. המרבה במעשים טובים נותנים לו רחמים מרובים, והממעט במעשים טובים ממעטים לו ברחמים. פירוש אחר, והכל לפי רוב המעשה, לפי רוב מעשיו של אדם הוא נדון, אם רוב זכויות זכאי, אם רוב עונות חייב. ורמב"ם פירש, הכל צפוי, כל מעשה בני אדם מה שעשה ומה שעתידי לעשות הכל גלוי לפניו, ולא תאמר כיון שהקב"ה יודע מה שיעשה האדם א"כ הוא מוכרח במעשיו שיהיה צדיק או רשע, כי הרשות נתונה בידו לעשות טוב ורע ואין שם דבר שיכריחוהו כלל, וכיון שכן הוא, בטוב העולם נדון, להפריע מן הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקים. שהחוטא הטא ברצונו, ראוי שיענש. והצדיק היה צדיק ברצונו, וראוי שיקבל שכר: והכל לפי רוב המעשה. לפי מה שאדם כופל ומתמיד בעשיית הטוב כך שכרו מרובה. שאינו דומה המחלק מאה וחזכים לצדקה במאה פעמים, לנותן אותם בפעם אחת. וגרסת רמב"ם היא, והכל לפי רוב המעשה, אבל לא על פי המעשה:

משניות מבוארות – קהתי

וידיעתו – אחד; וכשם שאין אנו משיגים בשכלנו המוגבל את מציאותו של הבורא, כך אין אנו משיגים את ידיעתו (דמב"ם): וכן כתוב (ישעיה נח, ח): "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי". ו**קטוב העולם נדון** – הקב"ה דן את בני האדם בחסד וטוב, דהיינו במידת הרחמים ולא במידת הדין, שנאמר (שמות לד, ו): "ארך אפים ורב חסד ואמת", ואמרו חז"ל (סנהדרין קיא, א; ועוד): "ארך אפים" – לצדיקים ולרשעים, וכן כתוב (תהלים קמח, ט): "טוב ה' לכול". ו**הכל לפי רוב המעשה** – הרמב"ם מבאר: לפי רוב מספר המעשים, ולא לפי גודל המעשה; שאם אדם מתמיד במעשים טובים, וחוזר לעשותם הרבה פעמים, מתחזקות בלבו ובנפשו המעלות הטובות; מה שאין כן בעשותו פעם אחת בלבד מעשה גדול; למשל: הנותן לאיש אחד נדבה של אלף זהובים בבת אחת, אינו מסגל לעצמו את מידת הנדיבות, כמי שנותן אלף זהובים באלף פעמים, מפני שזה כופל מעשה הנדיבות אלף פעמים, ועל ידי התעוררות נפשית תדירה, הוא מחזק בנפשו את מידת הנדיבות; ואילו זה שנתן בבת אחת, פעם אחת בלבד היתה התעוררות גדולה בנפשו למעשה טוב, ואחר כך פסקה ממנו. ומכאן גם במתן שכר המצוות נידון האדם לפי רוב התמדתו בעשיית הטוב.

בברטנורא: "כל מעשה בראשית, שנאמר בו: "וירא א־להים כי טוב", לא נברא אלא בשביל התורה שנקראת "לקח", שנאמר (דברים לב, ב): "יערוף כמטר לקחי". – "ולפי ש"טוב" שייך בדברים גשמיים, ו"חמדה" יותר בדברים שכליים, שהחמדה היא בנפש, לכן לא קרא לתורה "כלי טוב" כמו שנאמר בבריאה "כי טוב", אלא קראה "כלי חמדה"; ומקרא מלא הוא (בראשית ג, ו): "כי טוב העץ למאכל... ונחמד העץ להשכיל" – הרי ש"טוב" נאמר אצל אכילה גשמית, ו"חמדה" נאמרה אצל השכלה" ("יתוספות יום טוב").

באור משנה טו

משנתנו היא המשך דברי רבי עקיבא. וכותב הרמב"ם בפירושו למשנה זו: "זה המאמר כולל דברים גדולים מאד".

הכל צפוי – הכל גלוי וידוע מראש לפני ה', וְהִרְשִׁיתָ נְתוּנָה – ואף על פי כן הרשות בידי האדם לבחור בטוב או ברע, כלומר שיש לאדם בחירה חפשית; ואין ידיעת הבורא, שיודע הכל מראש, מכריחה את האדם בכלום. ואף על פי שזה מן הנמנע לפי השגתנו וידיעתנו, אבל ידיעת הבורא אינה כידיעתנו, ואין שום דמיון ביניהן, כי הוא

אגרות קודש

ב"ה, י"ב טבת, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו ממוצש"ק מקץ וויגש והקודמים לו, ואחכה להמשך בבשורות הטובות מהתפתחות בית הספר בהנהלתו הן בכמות כפשוטו, מספר תלמידים ותלמידות והן באיכות, היינו בגובה הלימוד ענינים דיראת שמים וקיום המצוות.

ומי"ש שהמשתתפים עמו הם מתנגדים אמיתים, הרי ידוע שבזמן האחרון אין כבר מציאות כזו, ואין הדבר תלוי אלא בגישה המתאימה לפי רוחו של פלוני ופלונית, וכשיווכחו שאין הכוונה לבטל מציאותם (אראפרייסיין דעם נאז) יקבל את הדברים מבלי חשד ובעין יפה, ואז חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, ואחת ההוכחות בזה הוא מה שכותב שיי"ט כסלו בלו בנעימים וחגוה ברוב פאר, שבטח כוונתו שהי זה בצירוף עם הני"ל, והוכחה נוספת בזה, ומה הנחלת המקום שינתה יחסה לטוב, עאכו"כ אל הנמצאים בהד' אמות, אלא שכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, צריך להסיר ענינים המפסיקים בין האמת שבהענין, ובין האמת שבנפש כל אלו שזכו לעבוד במוסד כ"ק מו"ח אדמו"ר, שגם השותפים שלו בכלל זה כמובן.

המחכה לבשו"ט בכל הני"ל, ובפרט שכותב שתקופת חנוכה הוא זמן השינויים (לטובה) במספר תלמידי בית הספר וכי, בברכת הצלחה.

רש"י

דף נח עמוד ב: **לימא**. רבי עקיבא שמקיף לשמאל ורבי יוסי הגלילי המקיף לימין בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי: **עומד על שנים עשר בקר**. בים של נחושת שעשה שלמה כתיב שלשה פונים (צפון) וגו' (דה"ב ד) מקרא זה מונה והולך דרך ימין המקיף את הים ובא מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח דרך ימין מקיפה: **דרך ימין למזרח**. לא שייך למתני הכא למזרח אלא במס' זבחים דמייתי לה להא מתניתא על הכבש שהוא בדרום והעולה לו ופונה לימין למזרח הוא פונה ואגב ריהטא דההיא גירסא נקיט לה בכולה הש"ס: דף נט עמוד א. **ואי בעית אימא אי סבירא לן**. דהקפה במזבח הפנימי ברגל היא כהקפה דחיצון דכולי עלמא ילפינן פנים מחוץ לענין ימין אלא סבירא להו להני תנאי דהקפה ביד ובמקומו עומד ומחטא לכל הקרנות לפי שאינו צריך להקיף ברגל שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה: **מכלל דת"ק**. לא שני ליה בין הקפת פנימי לחיצון אלא שניהן ברגל ותנא קמא דמתני' רבי יוסי הגלילי היא דהא כוותיה קאמר בברייתא: **סביב המזבח הפנימי**. דכתיב ביה על קרנות המזבח סביב (ויקרא טו): **כסביב המזבח החיצון**. מה זה ברגל אף זה ברגל: **במקום חדא קרן**. שהקרן של חיצון אמה על אמה:

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף נח עמוד ב: דוחה הגמרא: **לא, דבולאי עלמא אית להו דרמי בר יחזקאל**, שצריך לפנות לימין, ובמזבח החיצון הכל מודים שצריך להקיף לימין, ו**הכא** בעבודה על המזבח הפנימי **בהא קא מיפלגי, מר** - רבי יוסי הגלילי **סבר, ילפינן** עבודה שהיו עושים בפנים - במזבח הפנימי **מחוץ** - מהעבודה במזבח החיצון, ולכן גם במזבח הפנימי צריכים לפנות לימין, ו**מר** - רבי עקיבא **סבר, לא ילפינן פנים מחוץ**, ולכן במזבח הפנימי אינו צריך לפנות לימין.

שואלת הגמרא: **ורבי עקיבא, נהי דלא יליף פנים מחוץ**, ואין חיוב לפנות במזבח הפנימי לימין, מדוע אמר שפונה דווקא לשמאל, היה לו לומר **דאי בעי הכי נעביד** - שאם ברצונו לפנות לימין, יעשה כך, **אי בעי הכי נעביד** - ואם ברצונו לפנות לשמאל, יעשה כך.

מתרצת הגמרא: **אמר לה רבי עקיבא**, כאן הוא חייב דווקא לפנות לשמאל, כיון **שמדינא** - מעיקר הדין, **בההוא קרן דפגע ברישא** תיכף ביציאתו מקודש הקדשים, שהיא קרן דרומית מערבית, **בההוא עביד ברישא** - עליה היה לו לתת בתחילה, כיון **דאמר ריש לקיש, אין מעבירין על המצות** - הפוגע במצוה יעשנה מיד, ולא יעבור עליה, ולא היה לו לדלג על הקרן הראשונה שפוגע בה, **ואמאי לא עביד** בקרן הראשונה שפגע בה תחילה, הוא **משום דכתוב יוצא אל המזבח** שדורשים מכך שאינו נותן **עד הנפיק מבוליה מזבח** - שיצא כלפי פתח ההיכל מכל אורכו של מזבח לצד מזרח, ולכן הוא מתחיל בקרן דרומית מזרחית, שהיא הקרן הראשונה שפגע בצד מזרח, **ובינן דיהיב בההוא קרן מזרחית דרומית, הדר אתי לההוא קרן** - חוזר הוא לאותו קרן דרומית מערבית **דאיחייב למיתב ברישא** - שעליה הוא התחייב לתת בתחילה, ולכן פונה הוא דווקא לשמאל שבכך חוזר הוא לקרן דרומית מערבית.

דף נט עמוד א. תירוץ נוסף: **ואי בעית אימא, אי סבירא לן** לרבי עקיבא ולרבי יוסי הגלילי שאת **התקפה** של המזבח הפנימי כדי להזות עליו, היה הכהן עושה **ברגל, דבולאי עלמא לא פליגי** שצריכים לפנות לימין כמו שמצינו במזבח החיצון שהקיף ברגליו, ומשום **דילפינן פנים מחוץ, והכא קא מיפלגי, מר** - רבי עקיבא **סבר, תקפה ביד**, שבמקומו עומד ומקיף את המזבח בידו, ובהקפת היד לא צריך להקיף לצד ימין, ו**מר** - רבי יוסי הגלילי **סבר, תקפה ברגל**, וכיון שלומדים פנים מחוץ, צריך לפנות לימין כמו במזבח החיצון.

ואי בעית אימא, דבולאי עלמא תקפה ביד, והכא קא מיפלגי, מר - רבי יוסי הגלילי **סבר, ילפינן יד** שבה הוא מקיף את המזבח הפנימי **ברגל** שבה מקיף את המזבח החיצון, וכמו שברגל מקיף דרך ימין, גם כשמקיף ביד צריך דרך ימין, ו**מר** - רבי עקיבא **סבר, לא ילפינן יד** מרגל, וכשמקיף ביד אינו צריך לפנות לימין. שואלת הגמרא: וכי **סבר רבי יוסי הגלילי תקפה ביד, והא מדקתני סיפא**, במשנה, **רבי אליעזר אומר** שלא היה מקיף ברגל אלא **במקומו היה עומד ומחטא, מפלל דתנא קמא לא סבירא ליה** שיש הבדל בין מזבח החיצון לפנימי, אלא בשניהם הוא מקיף ברגל, ותנא זה סובר שביטת רבי יוסי הגלילי שמתחיל בקרן מזרחית צפונית.

חוזרת בה הגמרא: **אלא מתוורתא** - מחמת קושיא זו מתברר שאין לתרץ כן, ויש לומר **בדשנינן מעיקרא** - כפי שתירצנו בתחילה, שבזאת נחלקו, **דמר** - רבי עקיבא **סבר, תקפה ביד**, ולכן לא צריך לפנות לימין, שכן לא לומדים מהקפה ברגל, ו**מר** - רבי יוסי הגלילי **סבר, תקפה ברגל** כמזבח החיצון, ולומדים פנים מחוץ, שצריך להקיף דרך ימין. **(ואי בעית אימא)** [ו] **בהא קא מיפלגי** - וטעם מחלוקתם, **מר** - רבי יוסי הגלילי **סבר** מה שכתוב בפסוק (ויקרא טז יח) **'ונתן על קרנות המזבח סביב'** שנאמר לגבי נתינת הדם **דמזבח פנימי**, נדרש **במו** שכתוב (ויקרא א ה) **'והקרו את הדם על המזבח סביב'** **דמזבח החיצון**, כשם שבמזבח החיצון הוא מקיף ברגל, שלא היה יכול להקיף ביד, כך בפנימי הוא מקיף ברגל, וצריך לפנות לימין, ו**מר** - רבי עקיבא **סבר, בוליה** - כל מקומו של **מזבח פנימי** שהוא אמה על אמה היה, **במקום חדא קרן דמזבח חיצון קאי** - באותו גודל של קרן אחת של מזבח החיצון שגם היתה בגודל אמה על אמה, ולכן לא היה צריך להקיפו ברגל כמו מזבח החיצון, וכמו שבמזבח החיצון שנותן על אחד מהקרנות הוא עומד במקומו ונותן, כך במזבח הפנימי בכל הקרנות שהם כקרן אחת של מזבח החיצון הוא עומד במקומו ונותן, ואינו מקיף ברגל.

49 אָמַר רַב הֶסְדָּא, הַדִּין שְׁנוּטל יַדְיוּ בַּפְּנֵי הַמְּסוּבִין, לֹא אֶמְרֵן – לֹא
 50 נֹאמַר אֱלָא כְּשֶׁנִּכְנַס לְסַעֲדָה בְּשִׁבְלֵי לְשָׁתוֹת, אֲכָל אִם הוּא עֲדִין
 51 בַּאֲמֻצָּע הַסַּעֲדָה וְנִכְנַס בְּשִׁבְלֵי לְאֲכָל, אִינוּ צְרִיךְ לִישׁוּל בַּפְּנֵי
 52 הַצִּיּוֹר, אֲלֵא נֹשֵׁטל מִפְּחוּץ וְאַחַר כֵּךְ נִכְנַס. וְהִטְעַם שְׂאִינוּ צְרִיךְ
 53 לִישׁוּל בַּפְּנֵיהֶם, מִשּׁוּם דְּמֵידַע יָדַיעַ – כּוֹלֵם יוֹדְעִים דְּאֵינְיָא דְּעֵתִיָּה –
 54 שְׁתַּם אָדָם הוּא אֲנִין הַדְּעַת, וְאִינוּ אוֹכֵל סַעֲדָה בְּלֵי שְׁנוּטל יַדְיוּ,
 55 וְלֹא יַחֲשָׁדוּ בּוּ שְׁלֵא נִטְל. אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַ יֶזְעָק, כִּיּוֹן שְׁהִטְעַם
 56 שְׁלֵאכִילָה אִינוּ נֹשֵׁטל בַּפְּנֵי כּוֹלֵם מִשּׁוּם אֲנִינוּת הַדְּעַת, אִם כֵּן וְאֵינְיָא
 57 – כְּשֹׁאֲנֵי יוֹצֵא בַּאֲמֻצָּע סַעֲדָה, אֶפְּיֵלוּ שְׁאֵנִי חוּזֵר רַק בְּשִׁבְלֵי
 58 לְשָׁתוֹת, נִמְי אִינוּ צְרִיךְ לִישׁוּל יַדְיוּ בַּפְּנֵי כּוֹלֵם, מִשּׁוּם דְּמֵידַע יָדַיעַ –
 59 יוֹדְעִים בְּנֵי הַסַּעֲדָה דְּאֵינְיָא דְּעֵתִיָּא, וְאִינוּ יִכּוֹל אֶפְּיֵלוּ לְשָׁתוֹת בְּלֵי
 60 שְׁאִטוּל יַדְיוּ, וְלֹא יַחֲשָׁדוּ בֵּי שְׁלֵא נִטְלָתִי.

משנה

61 אִין אָדָם נִכְנַס לְעוֹרָה לְעוֹבֵד עֲבוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶפְּיֵלוּ שְׁהוּא
 62 מְהוּזַר עַד שְׂיִמְבּוּל.
 63 הַכּוֹן גְּדוֹל מִשְׁנָה אַת בַּגְּדֵיּוֹ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים כִּמְה פַּעֲמִים, וּבְכָל
 64 פַּעַם שְׁמִשְׁנָה מִבְּגַדֵי חוּל לְקוֹדֵשׁ אוּ מִבְּגַדֵי קוֹדֵשׁ לְחוּל טוֹבֵל
 65 וּמְקַדֵּשׁ יַדְיוּ וְרַגְלָיו, וְכִשְׁמִשְׁנָה מְקוֹדֵשׁ לְקוֹדֵשׁ טוֹבֵל וּמְקַדֵּשׁ יַדְיוּ
 66 וְרַגְלָיו פַּעֲמַיִם. וּמִסְכַּמַּת הַמִּשְׁנָה: הָמִשׁ מְבִיָּלוֹת וְעֵשְׂרָה קְדוּשִׁין –
 67 קְדוּשַׁת יָדַים וְרַגְלַיִם מְוָבֵל בְּהֵן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוּ בְּיוֹם – בְּיוֹם
 68 הַכִּיפּוּרִים, וְכוּלָּן [–כֹּל הַטְּבִילוֹת] טוֹבֵל בְּקֹדֶשׁ עַל גַּג לְשַׁכַּת בֵּית
 69 הַפְּרוּזָה, חוּץ מִטְּבִילָה זוּ [–טְבִילָה רֵאשׁוֹנָה] בְּלֶבֶד, שְׂאִינָה טְבִילָה
 70 מִיּוֹחֲדַת לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שְׁבַכֵּל הַשְּׁנָה הַנִּכְנַס לְעוֹרָה צְרִיךְ טְבִילָה.
 71 הַמִּשְׁנָה מִתְּחִילָה לְמַנּוֹת אַת סֹדֵר עֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים: פָּרְסוּ כְּרִין
 72 שֶׁל בַּיּוֹם לְהַפְרִיד בֵּינָיו לְבֵין הָעָם בְּשַׁעַר שְׁטוֹבֵל. [קְדִישׁ יָדְיוּ וְרַגְלָיו].

גמרא

73 שְׂאִינוּ בְּמִשְׁנָה: אִין אָדָם נִכְנַס לְעוֹרָה לְעוֹבֵד עַד שְׁיִטְבוּל. שְׂאִלוּ
 74 בְּנֵי הַיְשִׁיבָה אֵת כֵּן זִמְנָא, מְבִילָה זוּ שְׁטוֹבְלִים הַכְּהֵנִים לְפָנֵי כְּנִישְׁתָּם
 75 גַּם כְּשֶׁהֵם טְהוּרִים לְפָנֵי הַצִּיּוֹר אוֹתָם, אָמַר לְהֵם, קַל וְחוֹמֵר הוּא,
 76 וְכֵה כּוֹן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים הַמְּשַׁנָּה מְמַקְּוֶם שְׁהוּא קוֹדֵשׁ לְמַקּוֹם
 77 שְׁהוּא קוֹדֵשׁ, דְּהֵיינוּ שְׁגוּמַר עֲבוּדָתוֹ בְּקוֹדֵשׁ וּמִתְחִיל עֲבוּדָתוֹ
 78 בְּקוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים, אוּ לְהִפְךָ, וְשִׁינוּיִים אֵלוּ הֵם גַּם שְׂיוּצָא מִמְּקוֹם
 79 שֶׁהִנְכַּס לְשֵׁם בְּטוֹמְאָה עֲנוּשׁ פְּרָת, וְנִכְנַס לְמַקּוֹם שֶׁעֲנוּשׁ פְּרָת, –
 80 וּבְכָל אֹפֶן מְעוֹן מְבִילָה בְּשִׁינוּיִים אֵלוּ, אִם כֵּן אָדָם הַמְּשַׁנָּה מְחוּל –
 81 שְׁמִיגַע מִבֵּיתוֹ שְׁהוּא מְקוֹם חוּל וְנִכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁהוּא מְקוֹם
 82 קוֹדֵשׁ, וְכֵן מִשְׁנָה מִמְּקוֹם שְׂאִין עֲנוּשׁ פְּרָת לְמַקּוֹם שֶׁעֲנוּשׁ פְּרָת, וְכִי
 83 אִינוּ דִּין שְׂמַעוֹן מְבִילָה, וּמִטְעַם זֶה הַצִּיּוֹר טְבִילָה לְכָל אָדָם הַנִּכְנַס
 84 לְעוֹרָה. רַבִּי יְהוֹנָתָן אוֹמַר, אִין הַטְּבִילָה חוּבָה מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא כִּרְךָ
 85 [–גַּרְר] מְבִילָה הִיא זוּ, כְּדִי שְׂיִבּוּד [–שְׂיוּכָר] אִם יֵשׁ מוֹמְאָה יִשְׁנָה
 86 שְׁנִטְמָא בַּהּ פְּיָדוֹ, וְשַׁכַּח שְׁנִטְמָא וְלֹא נִטְהַר, וּבַכֵּךְ יִפְרֹשׁ מִלְּהַכְּנַס
 87 לְעוֹרָה עַד שְׁיִטְבוּל וְיַעֲרִיב שְׁמֻו.
 88 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: כְּמָא קָא מִפְּלָגִי – בַּמָּה נַחֲלַקוּ בֵּן זִמְנָא וּרְבִי
 89 יְהוּדָה, הֵרִי לְשָׁנִיָּהם הַנִּכְנַס לְעוֹרָה צְרִיךְ לְטְבוּל.

1 שְׁמֻצָּה לְשַׁפְּשָׁף – לְקַנַּח בִּידוֹ נִיּוּצוֹת מִי רַגְלִים שְׁנִיתוֹ עַל רַגְלָיו.
 2 רֹאיָה לְדִינוּ שֶׁל רַבִּי אֲמִי מִמָּה שְׂאִמְרוּ לְקַדֵּשׁ יַדְיוּ מִשּׁוּם הַנִּיּוּצוֹת:
 3 מְסִיעֵ לֵיהּ לְרַבִּי אֲמִי, דְּאָמַר רַבִּי אֲמִי, אֲסוּר לְאָדָם שְׂיֻצָא לְרִשׁוֹת
 4 הַרְבִּים בְּנִיּוּצוֹת שְׁעַל גְּבִי רַגְלָיו אִם לֹא שְׁפִשְׁפִּם, מִפְּנֵי שְׂנֵינְיָא
 5 בְּכָרוֹת שְׁפִפְכָה – שְׁנַכְרַת הַגִּיד שֶׁלּוּ וְאִין מִי רַגְלָיו קוֹלְחוּן אֲלֵא
 6 שׁוֹתֵינָן, וְכָרוֹת שְׁפַכָה אִינוּ מוֹלִיד, וְמוֹצִיא לְעוֹ עַל כְּפִי שְׂאִמְרוּ
 7 שְׂאִשְׁתוּ הַתְּעַבְרָה מֵאַחַר וְהָן [–בְּנִיּוֹן מְמוּרִים]. וּמִמָּה שְׂאִמְרוּ לְקַדֵּשׁ
 8 יַדְיוּ מִשּׁוּם הַנִּיּוּצוֹת מוֹכַח שִׁישׁ מִצּוּחַ לְשַׁפְּשִׁפִּם.
 9 אָמַר רַב פִּפְא, צוּאָה הַעוֹמֵדָת בְּמְקוֹמָה [–בְּפִי הַטְּבַעַת], אֲסוּר
 10 לְאָדָם זֶה לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, מִשּׁוּם זוֹהַמַּת הַרִיחַ. מִבְּרַת
 11 הַגְּמָרָא: הִיבִי דְּמִי – הִיבִן נִמְצָאת הַצּוּאָה, שְׁעַל זֶה אָמַר רַב פִּפְא
 12 שְׂאִסוּר לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. אִי מְדוּבַר בְּאוּפֵן דְּנְרִיאַת הַצּוּאָה אֶף
 13 כְּשֶׁעוֹמֵד, שְׂשִׁינְיָא שְׂאִסוּר לוֹ לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, וְאִי מְדוּבַר לְאָ
 14 נְרִיאַת הַצּוּאָה אֶפְּיֵלוּ כְּשִׁישׁוּב, אִין אֲפִשֵׁר לְאִסוּר עֲלֵיו, הֵרִי לֹא
 15 נִתְנָה תּוֹרָה לְמִלְּאֲכֵי הַשָּׂרַת שְׂאִין לְהַם צוֹרֵךְ לְהִיפְנוֹת, וְאִין אֲנוּ
 16 יִכּוֹלִים לְהַשְׁמַר מוּדָה. מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא: לֹא צְרִיכָא – לֹא הוּצַרְךָ רַב
 17 פִּפְא לְחַדֵּשׁ אַת דִּינוּ אֲלֵא בְּאוּפֵן דְּכִשְׁהוּא יוֹשֵׁב מִתְּגַלִּית הַצּוּאָה,
 18 וְנְרִיאַת, אֲבַל כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד גּוּפוּ מְכַסָּה אַת הַצּוּאָה וְאִינָה נְרִיאַת,
 19 וּבְאוּפֵן זֶה חִידֵשׁ רַב פִּפְא שְׂאִסוּר לוֹ לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע.
 20 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עַל דִּינוּ שֶׁל רַב פִּפְא: וְמָא שְׂנָא מְמָה שְׂשִׁנוּ בְּדִין
 21 צוּאָה עַל כְּפִישׁוֹ, דְּאִיתְמַר, אָדָם שִׁישׁ לוֹ צוּאָה עַל כְּפִישׁוֹ וְהִיא מְכּוּסָה
 22 בְּבַגְדָיו, אִי שְׁעַמַּד לֵיד מְחִיצַת בֵּית הַכְּסָא וְהָיוּ יָדְיוּ בְּבֵית הַכְּסָא עַל
 23 יַדֵּי שְׁהַכְּנִיס יַדְיוּ דְּרַךְ חוּזֵר שְׁבַמְחִיצָה, רַב הוּנָא אָמַר, מוּתַר לוֹ
 24 לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, שְׂאִמְר (תְּהִלִּים ט) 'כֹּל הַנִּשְׁמָה תְּהִלָּ לָּהּ',
 25 שְׁהַפָּה וְהַחוּטֵם בְּכָלֵל הַהִילוּל, וְהֵם צְרִיכִים לְהִיּוֹת נְקִיִּים, אֲבַל
 26 שְׂאֵר הַאִיבְרִים לֹא. וְרַב הֶסְדָּא אָמַר, אֲסוּר לוֹ לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע,
 27 שְׂאִמְר (תְּהִלִּים ל"ה) 'כֹּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמְרֵנָה', שְׁכוֹלֵם בְּכָלֵל הַהִילוּל
 28 וְצְרִיכִים לְהִיּוֹת נְקִיִּים. וְגַם רַב חֲסֵדָא אָסַר רַק מִשּׁוּם שְׁהֵאבַר עֲצָמוֹ
 29 מְלוּכָלֵךְ וְנֹאמַר 'כֹּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמְרֵנָה', וְלֹא מִשּׁוּם זוֹהַמַּת הַרִיחַ.
 30 וּמְדוּעַ אָסַר רַב פִּפְא מִשּׁוּם זוֹהַמַּת הַרִיחַ.
 31 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: כְּשֶׁהַצּוּאָה בְּמְקוֹמָה הִיא חֲמוּרָה יוֹתֵר, כִּיּוֹן שְׁהִיא
 32 חֲמָה שְׁעֵדִיין לֹא יֵצֵא לְאוּרֵי הָעוֹלָם וְלֹא נִתְפּוֹר רִיחָהּ, וְנִפְּשִׁישׁ
 33 זוּהָמָא – רִיחָהּ הֵרַע מְרוּבָה, וְלִכֵּן אֲסוּר לוֹ לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע,
 34 אֲבַל צוּאָה שְׁלֵא בְּמְקוֹמָה, שְׁכַבַר נִתְפּוֹר רִיחָהּ, לֹא נִפְּשִׁישׁ זוּהָמָא –
 35 אִין רִיחָהּ מְרוּבָה, וְאִין אִיסוּר מִשּׁוּם הַרִיחַ, וְרַב חֲסֵדָא שְׂאִסַר הוּא
 36 מִשּׁוּם 'כֹּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמְרֵנָה'.
 37 תְּנִי רַבְּנָן, כֵּךְ הִיא הַלְּכָהּ בְּהַלְכוֹת פְּעוּדָה, אָדָם שְׂיוּצָא בַּאֲמֻצָּע
 38 הַסַּעֲדָה לְהִשְׁתִּין מִיָּם, נֹשֵׁטל יָדוֹ אֶתְת [–הִיד שְׁשַׁפְּשֵׁף בַּהּ] וְנִכְנַס
 39 לְסַעֲדָה. וְאִם יֵצֵא מִן הַסַּעֲדָה וְיִרְבֵּר עִם חֲבִירוֹ וְהַפְּלִיג – נִשְׁתַּהַד
 40 שֵׁם וְהִסִּיחַ דַּעַתוֹ מִן הַסַּעֲדָה, נֹשֵׁטל שְׂתֵי יָדְיוּ וְנִכְנַס, מִשּׁוּם שְׂיִדִים
 41 עַסְקִינוּת הֵם וְלֹא נוֹהַר לְשַׁמְרֵם. וּמוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא, שְׁבַדִּיבַר עַם
 42 חֲבִירוֹ וְהַפְּלִיג, כְּשֶׁהוּא נֹשֵׁטל אַת יַדְיוּ, לֹא יוֹטֵל מִפְּחוּץ – שְׁלֵא
 43 בְּמַקּוֹם סַעֲדָה, וְרַק אַחַר כֵּךְ יִכְנַס, מִפְּנֵי שְׁלֵא רּוּאִים בְּנֵי הַסַּעֲדָה
 44 שְׁנוּטֵל יַדְיוּ, וְיֵשׁ עֲלֵיו חֶשֶׁד שִׁיחֲשׁוּדוֹ שְׁלֵא נִטְל יַדְיוּ. אֱלָא קוֹדֵם
 45 נִכְנַס יוֹשֵׁב בְּמַקּוּמוֹ, וְאַחַר כֵּךְ נֹשֵׁטל שְׂתֵי יָדְיוּ, וְאַחַר שְׁנוּטֵל יַדְיוּ,
 46 הַשְּׁמַשׁ מְחוּזֵר – מְחוּזֵר עִם הַטְּפִיחַ [–פֶּךְ שְׂיוּצָקִים מִמֶּנּוּ עַל הַיְדִים]
 47 עַל הַאֲוִרְחִין לְשֵׁאוֹל מִי צְרִיךְ לִישׁוּל יַדְיוּ. וְעוֹשָׂה כֵּן כְּדִי לְהוֹדִיעַ
 48 לְהֵם שְׁנוּטֵל יַדְיוּ.

יומא פרק שלישי – אמר להם הממונה דף ל עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קכג רש"י

1 מצוה לשפֿשֿף בידו – ניצוצות של מי רגלים הניתזין על רגליו, שלא יצא בהן חוץ,
 2 ונראה ככרות שפכה, שאין מי רגליו מלקחין אלא שותתין, וכרות שפכה אינו מוליד –
 3 ויאמרו על בניו שאינם שלו. במקומה – בנקב פי הטבעת – אסור זה לקרות קריאת
 4 שמע. ידיו בבית הכסא – מחיצה מפקסת, ובית הכסא לפנים מהמחיצה, וזה הכניס ידיו
 5 דרך חור שבמחיצה. ורב הסדא אמר אסור –
 6 משום "כל עצמותי תאמרנה" וגו' (תהלים לה).
 7 טעמא משום "כל עצמותי", אבל משום זוהמת
 8 הריח – לא. וקשיא לרב פפא מתרוייהו.
 9 במקומה נפיש וזומא – שחמה היא, שלא
 10 יצאה לאויר, ולא נתפור ריחה. הלכה כפסיעה
 11 – כלומר: הלכה זו אמרו בהלכות סעודה. אדם
 12 – שיצא מתוך הסעודה להשתין מים, נוטל ידו
 13 אחת, אותה ששישף בה ניצוצות, והפליג –
 14 שהה. נוטל שתי ידיו – דכיון שהפליג שעה
 15 אחת או שתיים – הסיח דעתו מסעודתו, ולא
 16 נזרה לשמור ידיו, והן עסקיות. לא ישול מבחויין
 17 – שלא יאמרו עליו לא נטל. ומחזיר הטפיח על
 18 האורחין – הכי גרסינן לה בתוספתא ופרק
 19 רביעין דברכות: טפיח – פך שיוצקין ממנו מים
 20 על הידים – מחזירו על האורחים המסובין,
 21 והשמש מחזירו עליהן, ואומר: יש בכם הצריך
 22 לטיול? ואין זאת אלא להודיע שנטל זה שהכניס
 23 את ידיו. לא אמרן – דלא ישול בחוץ אלא
 24 שאינו צריך עוד לאכול אלא לשתות הוא נכנס,
 25 שהיו רגלין להאריך לשתות בשתייה אחר
 26 המזון, ומיהו, צריך לטיול שמא יתן פרוסה לתוך
 27 פיו. מידע ריע דאנינא דעתיה – ולא חשד
 28 ליה. משנה לעבודה – לאו דוקא, דאין אדם
 29 נכנס לעזרה עד שיטבול. וטעמא מפרש בגמרא.
 30 המש מבילות וכו' – יליף לה בגמרא. על בית
 31 הפרוה – על גג לשכת בית הפרוה. חוץ מוז –
 32 הראשונה, שאינה באה חובה ליום הכפורים
 33 דהא כל יומא נמי איתא. אבל טבילות הבאות
 34 חובה ליום הכפורים כתיב בהן "במקום קדוש"
 35 בעיניא ד"אחרי מות". גמרא מבילה זו –
 36 של כל שחרית, למנה לטהור? ומה המשנה
 37 מקודש וכו' – בהן גדול בחמש עבודות ביום
 38 הכפורים, המשתנות מחוץ לפנים ומפנים לחוץ,
 39 ששני המקומות קדש ועל שניהן ענוש כרת
 40 הנכנס בטומאה. מעון מבילה – בין עבודה
 41 לעבודה, כדיליף בפרקין (ל.ב.א), וזה הבא מביתו
 42 לעזרה, שהוא מחול אל הקדש וכו'. סרך מבילה
 43 היא זו – אין כאן חובה מן התורה, אלא לסרך
 44 ולתפורש בשם טבילה, כדי לעלות על לב שאין
 45 טבילה אלא לטמאין, ולתת ללבב אם יש טומאה,
 46 עליו ויזכור טומאה ישנה שיש עליו ושכחה,
 47 ויפרוש מלבא לעזרה היום עד שיעריב שמשו אחר הטבילה, ולא יעבוד היום.
 באחול

1 מצוה לשפֿשֿף – תימה: אמאי צריך לשפֿשֿף? והא מסתמא קיימא לן כרבנן דרבי אליעזר
 2 דאסור לאחז באמה ואמרו ליה רבנן והלא ניצוצות ניתזין על רגליו וכו', אלמא –
 3 דכשאתו באמה אין ניצוצות ניתזין על רגליו? ויש לומר: אף על פי כן, אי אפשר שלא יהו
 4 מעט ניתזין על רגליו, דדימנין משתלי ולא אדעתיה לאחז באמה עד לבסוף. אי נמי, דרבנן
 5 מודו לבסוף לדברי רבי אליעזר, תדע, דבפרק "כל
 6 היר" (ג.א. ג.) פריך אשמואל, דאמר ליה לרב
 7 יחודה: שינא אחז באמה. והתניא רבי אליעזר
 8 אומר: כל האוחז וכו', וכן בפרק "כירה" (שבת
 9 מ.א.א.), ואי רבנן פליגי – מאי פריך? מיהו, יש
 10 לדחות זה, דאפילו רבנן לא שרו אלא שלא יציא
 11 לעו על בניו – הא לאו הכי לא. והיא ד"כירה"
 12 – לאו משום הכי היה. והא דרב יהודה –
 13 אאיגרא היה קאי ומשתין למטה, וליכא למימר
 14 משום ניצוצות אלא משום לכלוך הכולל, ומשום
 15 האי מילתא לא הוה שרו רבנן. מיהו, יש להביא
 16 ראיה מדאמרין פרק "ביצד מברכין" (ברכות מ.א.)
 17 דאין מי רגלים כלים אלא בישיבה ובפער תיחוח
 18 אפילו בעמידה וכו', אבל אחז באמה לא קאמר.
 19 דאף על גב דמסתמא כמו כן כלים, ואמרין נמי
 20 בפרק "כל היר" (ג.א. ט.ב.) שלשה שנאתי וכו'
 21 חשיב אחז באמה ומשתין, ולא החכר שם רבי
 22 אליעזר. אלא שמע מינה דחורו רבנן חדרו לרבי
 23 אליעזר. ואף על גב דלא אשכחן בהדיא לא
 24 במשנה ולא בבבביתא שחורו – יש לומר כן. והכי
 25 נמי אשכחן בפרק "כל היר" (שם ג.א.) אמילתא
 26 אחריתי, דקאמר רבי טרפון תקעין ידו על סיבורו,
 27 פירוש: על שנגע באמתו. אמרו לה יש לך קוץ לא
 28 יטלגן משמע דרבנן שרו אפילו בלא קוץ, אלא
 29 דהוה מקשי ליה: אורי לן מיהת בישב לו קוץ.
 30 ובמתניתין דהתם באנשים חיקעין – ומסתמא
 31 אתיא נמי כרבנן. דאין סברא לאוקמיה כרבי
 32 טרפון, אלמא דחורו בהן, אף על גב דלא אשכחן
 33 לה בהדיא. ואם תאמר: וכיון דמצוה לשפֿשֿף, ויש
 34 תקנה לשפֿשֿף, מאי קא פרכי ליה רבנן לרבי
 35 אליעזר אין לו מקום גבוה ואין לו עפר תיחוח
 36 מאי? אמר להם: מוטב יציא לעו על בניו שחן
 37 ממרים ואל ראהו ששע אחת לפני המקום.
 38 ואמאי לא אמר להו מצוה לשפֿשֿף? ויש לומר:
 39 אם לא יאחז באמה כלל או יהיה רוב ניצוצות
 40 ניתזים על רגליו, ואפילו אם משפֿשֿף היא ניבה,
 41 ויציא לעו על בניו, וגם יש לו טרח לשפֿשֿף
 42 הכל, ומניה.
 43 אין אדם נכנס לעבודה אפילו טהור עד שהוא
 44 טובל – לאו דוקא לעבודה, אלא אפילו
 45 לשחיטה דלאו עבודה היא, מוכח לקמן דבעי
 46 טבילה. ואפילו בלאו עבודה, רק שנכנס לעזרה,
 47 וכן מוכיח בירושלמי דקאמר: לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה, וכן מוכח
 לקמן, כמו שאפרש בסמוך.

מצוה לשפֿשֿף. מסייע ליה לרבי אמי, דאמר רבי
 אמי: אסור לאדם שניצא בניצוצות שעל גבי רגליו,
 מפני שגראה ככרות שפכה, ומציא לעו על בניו שהן
 ממונים. אמר רב פפא: צואה במקומה – אסור לקרות
 קריאת שמע. היכי דמי? אי דנראית – פשיטא, אי
 דלא נראית – לא ניתנה תורה למלאכי השרת! – לא
 צריכא, דיושב – ונראית, עומד – ואינה נראית. ומאי
 שניא מצואה על בשרו? דאיתמר, צואה על בשרו או
 שהיו ידיו בבית הכסא, רב הונא אמר: מותר לקרות
 קריאת שמע, ורב הסדא אמר: אסור לקרות קריאת
 שמע! – במקומה – נפיש וזומא, שלא במקומה – לא
 נפיש וזומא. תנו רבנן, הלכה כפסיעה: אדם יציא
 להשתין מים – נוטל ידו אחת ונכנס. דיבר עם
 חבריו והפליג – נוטל שתי ידיו ונכנס. ובשהוא נוטל
 – לא ישול מבחויין ויפגם, מפני חשד, אלא נכנס
 ויושב במקומו ונוטל שתי ידיו, ומחזיר הטפיח על
 האורחין. אמר רב הסדא: לא אמרן אלא לשתות,
 אבל לאכול – נוטל מבחויין ונכנס, דמידע ריע
 דאנינא דעתיה. אמר רב נחמן בר יצחק: ואנא אפילו
 לשתות נמי, מידע ריע דאנינא דעתאי. משנה אין
 אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור, עד שיטבול.
 המש מבילות ועשרה קדושים טובל בהן גדול ומקדש
 בו ביום, וכוילן בקדש על בית הפרוה, חוץ מוז בלבד.
 פרסו קרין של בויז בינו לבין העם קדש ידיו ורגליו.
 גמרא שאלו את בן זומא: מבילה זו למה?
 אמר להם: ומה המשנה מקודש לקודש, ומקום
 שענוש פרת למקום שענוש פרת – מעון מבילה,
 המשנה מחול לקודש ומקום שאין ענוש פרת
 למקום שענוש פרת – אינו דין שפעון מבילה?
 רבי יהודה אומר: סרך מבילה היא זו, כדי שיתבאר
 מומאיה ושנה שפירו ויפרוש. במאי קא מיפלגי?
 באחול

ומה המשנה בין קדש לקדש בו – תימה לי: איכא למפרך מה להתם – שכן רוצה לעבוד עבודה אבל טהור הנכנס שלא לעבודה – מניין? ויש לומר: דודאי הקל דחומר אינו אלא בטהור
 הנכנס כדי לעבוד. אלא דמדרבנן גזרו אפילו נכנס שלא לעבוד, גזירה שמא יעבוד. ואם תאמר אבתי ליפרך: מה ליום הכפורים כשהוא משנה מקודש לקדש – שכן טובל במקום
 קדוש! ויש לומר: דבשאר ימות השנה נמי טבול במקום קדוש מהאי דינא. אבל קשה: אם כן כי קאמר בסמוך במאי קא מיפלגי – לימא דבהא טבילי, דלבן זומא טביל במקום קדוש ולרבי
 יחודה לא. ועוד, דאבתי איכא למפרך: מה ליום הכפורים שהוא חמור, שלא הוכשרה עבודת יום כהן הדיוט אלא כהן גדול. או ליפרך: שכן מרובה כפרתו של היום, כדפרך בפרק קמא
 דשבעות (ט.א.). אלא צריך לומר דבן זומא לא מחשיב להו פירוכה, דאדרבה אלימי אלים לקל דחומר על ידי כך, ונכנסין אותן חומרי בקל דחומר, ונימא הכי: ומה המשנה מקודש לקדש, אף
 על פי שטבל כבר טבילה חשובה במקום קדוש, ואף על פי שהוא כהן גדול וקדוש טפי, ואף על פי שהוטלה עליו כל עבודת היום וזריח וזריח טפי מתוך כך, ומחמת שכפרת היום מרובה –
 אפילו הכי צריך טבילה, המשנה מחול לקדש לא כל שכן, והאי דלא טביל במקום קדוש – סברא הוא, כיון דאבתי לא נתקדש בבגדי קדש שטיבול בחול.

1 רבי יהודה אמר לא מצורע בלבד אמרו אלא כל אדם – לפירוש רש"י, דפירש לעיל
2 בפרק קמא (טז, רב אדא בר אבהו אמר הא מני רבי יהודה היא דתמיד, משום
3 דאשכחן דפליג אסתמי דמדות ומייתי ברייתא דשמעון ליה לרבי יהודה דאמר מובח
4 ממוצע, וסתמא דמדות לית ליה מובח ממוצע, מהא דהבא הוה מצי לאיתוי דפליג אסתמא
5 דרישא. יש לומר: מהא דהבא לא מצי לאיתוי
6 ראיא, דאיכא למימר: שאני הבא דפליג בהדיא
7 במשנה. אבל הויכא דלא החרבה במשנה דפליג
8 – דילמא לא פליג. להכי מייתי מהדיא דמובח
9 ממוצע. ועוד יש לומר: דמהבא לא הוה שמעין
10 דפליג, דאיכא למימר כולה רבי יהודה היא,
11 ומשום דתני ברישא שהלשכה קרויה לשכת
12 מצורעין, ופירש למה נקראת כך – לפי ששם
13 מצורעים טובלים, ומעיקרא ניתקנה בשביל זה,
14 קאמר רבי יהודה דלאחר שנתקנה הרגילו לטבול
15 בה כל אדם טהור הרוצה ליכנס לעורה.
16 אי דלא טבול הטרב שמש בעי – תימח ליה: מאי
17 קפריך? הא עירב ספרו אינו אסור ליכנס אלא
18 במחנה שכינה, ולשכת מצורעים לא היתה
19 בקודש, מדבננסו לה מחוסרי כפורים! יש לומר
20 דהכי פריך: כיון דלא מצי להכניס ידיו לבהונות
21 היום עד שיעירב שמשו, למה לי דעייל בהר הבית
22 לטבול שם? בשלמא אי בשמיני איירי, וברך טבל
23 מנעור יום – טביל התם כדי שלא יסיה דעת,
24 שיחזר לו להכניס ידיו מיד. אי נמי יש לומר: נתי
25 דמדאורייתא מותר ליכנס בהר הבית כל ימי
26 ספרו, מכל מקום מדרבנן גזרו שלא יכנס, דבפרק
27 בתרא דנגעים ומשנה ב) קאמר דלאחר תגלות
28 ימי וגמרוו הרי הוא כשרץ, ובפרק קמא דכלים
29 (משנה ח) תני: עורת נשים מקודשת הימנו שאין
30 שום טבול יום נכנס לשם, ולשכת מצורעים היתה
31 עומדת בעורת נשים, והיא אחת מארבע לשכות
32 שארבע מקצועותיה.

33 היסח הדעת שלישי ושביעי בעי – טמא שרץ
34 ונבילה, וכל הנך דלא מצריכין להו הואת
35 שלישי ושביעי – צריך לומר כגון דלא אסחו
36 דעתיהו.
37 נימא רבנן דפליגי עליה דרבי יהודה כבן זומא
38 סבירא ליה – פירש רש"י: ונימא דהני
39 רבנן לאו היינו רבנן דפליגי עליה במדות. ותימח
40 ליה: אם כן מאי מספקא ליה לאביי? דפשיטא דלית
41 לן למימר דפליגי ארבנן דמסכת מדות – דאם כן
42 קשה דרבנן אדרבנן, דבכמה דוכתי פריך הכי
43 דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא, דרבנן אדרבנן
44 לא קשיא, ומשני וכו'. ולא משתמיט לשנויי בשום
45 דוכתא תרי רבנן ניהו! אלא צריך לומר דאפילו
46 אי סבירא להו כבן זומא – לא פליגי ארבנן דרבי יהודה דמסכת מדות דאיכא למימר נמי התם: הוא הדין שאר כל אדם, והא דנקט מצורעין – משום דעיקר הלשכה נתקנה בשביל כך,
47 שיש בהן צורך לטבול ולהכניס ידיהם לאלתר לבהונות. אי נמי נקט מצורע להודיעך כחו דרבי יהודה, דפליג ואמר: לא מצורע אמרו אלא שאר כל אדם דוקא. אי נמי: דוקא נימא דבהא
48 פליגי, דתנא קמא סבר דלשאר כל אדם הנכנס לעורה היה במקום אחר, ורבי יהודה סבר דלא מצורעים בלבד טובלין שם בלשכה אלא אף כל אדם הנכנס לעורה. אי נמי, איכא למימר:
49 כולה רבי יהודה היא, ומשום דקאמר מעיקרא שהלשכה נקראת לשכת מצורעים, לפי שניתקנה תחילה לטבילת מצורעים – דוצרך לחזור ולפרש לא מצורע בלבד טען טבילה, אלא אף
50 שאר כל אדם.

51 כבן זומא סבירא להו – הוא הדין דכרבי יהודה נמי סבירא להו, דעד כאן בן זומא ורבי יהודה אלא אי דאורייתא אי דרבנן, אבל תרוייהו מודו דטהור הנכנס לעורה בעי טבילה,
52 אלא נקט בן זומא משום דעיקר השאלה נשאלה ממנו, ומשיב דבעי טבילה.

1 באחולי עבודה – אם לא טבל שחריית ועבד. לבן זומא – דאמר דאורייתא היא, שהרי
2 ניתן קל וחומר לדרש – היא עבודתו מחוללת. לרבי יהודה – דאמר דרבנן היא – לא
3 מחיל. ולבן זומא מי מחיל – והא מכהן גדול ביום הכפורים יליף לה, והוא עצמו שלא
4 טבל ולא קדש ביום הכפורים בין בגדי זהב לבגדי לבן שהוא משנה בה – עבודתו כשירה.

5 אחר כהן גדול כו' עבודתו פסולה – בפרק שני
6 דובחים (טז, ילפינן, דבשלא רחויץ ידים
7 ורגלים מחלל עבודה. לבן זומא קאי עליה
8 בעשה – מקל וחומר דכהן גדול שעובר בעשה,
9 כדכתיב: (ויקרא טז) "ורחץ את בשרו במים
10 ולבשם". ומי אית ליה לרבי יהודה הך סברא –
11 דמתניתין, שיהיו כל הנכנסין לעורה צריכין
12 טבילה. מצורע – בשמיני שלו, אף על פי שטבל
13 בשביעי, כדכתיב (שם יז) "וזהה ביום השביעי
14 יגלה" וגו' – חזר וטובל בשמיני כשמביא
15 קרבנותיו. ועומד בשער ניקנור – להכניס ידיו
16 ורגליו בפנים למתן בהונות מדם האשם ושמן
17 הלוג. כרתני טעמא שכבר טבל בערב – רבי
18 יהודה לטעמיה, דאמר: אין טבילת שחריית
19 הבאים לעורה אלא לזכור טומאה ישנה, וזה אין
20 צריך לכך – שהרי טבל אמש לכל טומאה
21 שעליו, ודקארי לה מאי קארי לה – מי שעוסק
22 במשנה זו להשיב מנחה בבית המדרש למה
23 נתעסק? הלא טעם מפורש בהו' לשכת מצורעין
24 – למה נקראת לשכת מצורעים. ששם מצורעים
25 מוכלין – בשביל שמכניסין לבהונותיהן לעורה.
26 אלא כל אדם – הנכנס לעורה, מדקאמר בלבד
27 – מכלל דאית ליה טבילה במצורע. דלא טביל
28 מבערב לצרעתו. אסח דעתיה – משמרת
29 גופו צריך הוא, שמת נכנס אהלא המת ולא
30 שם אל לבו. לדידי מצורע אין צריך טבילה –
31 שכבר טבל. דייש בטומאה – אותה טומאה,
32 והורגל עד עכשיו ליגע בטומאה, לפיכך הוא
33 בחשש טומאות, שמת אחר טבילה נגע. נימא
34 רבנן דפליגי עליה דרבי יהודה – במתניתין
35 קמייאת, דתני מצורע טבול ועומד וכו', כבן
36 זומא סבירא להו, דאמר דאורייתא היא לכל
37 אדם. הילכך לא שנת טבל מבערב ולא שנת לא
38 טבל. ולאו היינו רבנן דמתניתין, דפליגי עליה
39 במשנה דמדות. או דילמא חדא תנא היא,
40 ושאני מצורע דדייש בטומאה.

חוצץ
באחולי עבודה קא מפילגי; לבן זומא מחיל עבודה,
לרבי יהודה לא מחיל עבודה. - ולבן זומא מי מחיל?
והתניא: כהן גדול שלא טבל ולא קידש בין כהן לבגד
ובין עבודה לעבודה - עבודתו פשוטה. אחד כהן גדול
ואחד כהן הדיוט, שלא קידש ידיו ורגליו שחריית ועבד
עבודה - עבודתו פסולה. - אלא למיקם בעשה קא
מפילגי; לבן זומא קאי בעשה, לרבי יהודה לא קאי
בעשה. ומי אית ליה לרבי יהודה האי סברא? והתניא:
מצורע מוכל ועומד בשער ניקנור, רבי יהודה אומר:
אינו צריך טבילה, שכבר טבל מבערב. - ההוא פרתני
טעמא: שכבר טבל מבערב. ודקארי לה מאי קארי
לה? - משום דקא בעי למקמא אחרית עליה: לשפת
המצורעין ששם מצורעין מוכלין. רבי יהודה אומר: לא
מצורעין בלבד אמרו, אלא כל אדם. לא קשיא; הא
דמביל, הא דלא טביל. - אי דלא טביל - הערב שמש
בעי! - אלא, אידי ואידי דמביל, הא דאסח דעתיה,
הא דלא אסח דעתיה. - אי אסח דעתיה הואת
שלישי ושביעי בעי! דאמר רבי דוסתאי פר מתוך אמר
רבי יוחנן: הפסח הדעת צריך הואת שלישי ושביעי.
- אלא, אידי ואידי דלא אסח דעתיה, ולא קשיא;
הא - דמביל על דעת ביאת מקדש, הא - דלא
טביל על דעת ביאת מקדש. ואי בעית אימא, תני:
לא מצורעין אמרו אלא כל אדם. רבינא אמר: רבי
יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו; לדידי - מצורע
אין צריך טבילה, לדידכו - אודו לי איזי מיהת דלא
מצורעין בלבד אמרו, אלא כל אדם. ורבנן: מצורע
דייש בטומאה, כל אדם לא דיישי בטומאה. אמר
ליה אבוי לרב יוסף: נימא רבנן דפליגי עליה דרבי
יהודה כבן זומא סבירא להו, והאי דתני מצורע
להודיעך כחו דרבי יהודה. או דילמא: שאני מצורע דדייש בטומאה. - אמר ליה: שאני
מצורע דדייש בטומאה. אמר ליה אבוי לרב יוסף: לרבי יהודה דאמר סרך טבילה היא זו
חוצץ

חוצץ
אי סבירא להו כבן זומא – לא פליגי ארבנן דרבי יהודה דמסכת מדות דאיכא למימר נמי התם: הוא הדין שאר כל אדם, והא דנקט מצורעין – משום דעיקר הלשכה נתקנה בשביל כך,
שיש בהן צורך לטבול ולהכניס ידיהם לאלתר לבהונות. אי נמי נקט מצורע להודיעך כחו דרבי יהודה, דפליג ואמר: לא מצורע אמרו אלא שאר כל אדם דוקא. אי נמי: דוקא נימא דבהא
פליגי, דתנא קמא סבר דלשאר כל אדם הנכנס לעורה היה במקום אחר, ורבי יהודה סבר דלא מצורעים בלבד טובלין שם בלשכה אלא אף כל אדם הנכנס לעורה. אי נמי, איכא למימר:
כולה רבי יהודה היא, ומשום דקאמר מעיקרא שהלשכה נקראת לשכת מצורעים, לפי שניתקנה תחילה לטבילת מצורעים – דוצרך לחזור ולפרש לא מצורע בלבד טען טבילה, אלא אף
שאר כל אדם.

כבן זומא סבירא להו – הוא הדין דכרבי יהודה נמי סבירא להו, דעד כאן בן זומא ורבי יהודה אלא אי דאורייתא אי דרבנן, אבל תרוייהו מודו דטהור הנכנס לעורה בעי טבילה,
אלא נקט בן זומא משום דעיקר השאלה נשאלה ממנו, ומשיב דבעי טבילה.

יומא דף ל עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכה

56 לפני כניסתו לעזרה, והא – הברייתא שאמר רבי יהודה שמצורע
 57 צריך לטבול, מדובר דלא מבייל מאתמול לטהרתו, וצריך טבילה
 58 כדי להטהר מטומאת מצורע.
 59 מקשה הגמרא: אי מדובר בברייתא השניה דלא מבייל ביום
 60 השביעי ובא לטבול ביום השמיני, הערב שמשו פני, ומדוע טובל
 61 באותה לשכה. מתרצת הגמרא: אלא, אידי ואידי – בשתי
 62 הברייתות מדובר דמבייל מאתמול, והא – הברייתא שאמר רבי
 63 יהודה שטובל ביום השמיני, מדובר דאפס דעתיה – שהסחיד דעתו
 64 משמירת גופו ולאחר טבילת הזים השביעי, וחוששים שנכנס
 65 לאוהל המת, וצריך לטבול שוב לטהרתו. והא – הברייתא שאמר
 66 רבי יהודה שאינו צריך לטבול, מדובר דלא אפס דעתיה משמירת
 67 גופו.
 68 מקשה הגמרא: איך אפשר להעמיד את הברייתא השניה בהסחיד
 69 דעתו משמירת גופו, הרי אי אפס דעתיה וחוששים שנכנס לאוהל
 70 המת, הוואת שלישי ושביעי פני ו-הוא צריך, כדן טהרת טמא מת.
 71 דהרי אמר רבי דוסתאי בר מתון אמר רבי יוחנן, הפס הדיעת
 72 משמירת גופו צריך לטהרתו הוואת שלישי ושביעי. מתרצת הגמרא:
 73 אלא, אידי ואידי – בשתי הברייתות מדובר דלא אפס דעתיה
 74 משמירת גופו, ולא קשיא, הא – הברייתא שאמר רבי יהודה שאינו
 75 טובל, מדובר דמבייל ביום השביעי על דעת ביאת מקדש ביום
 76 השמיני. והא – הברייתא שאמר רבי יהודה שטובל בשמיני,
 77 מדובר דלא מבייל בשביעי על דעת ביאת מקדש, ולכן טובל ביום
 78 השמיני על דעת ביאת מקדש.
 79 תירוצ נוסף: ואי בעית אפמא, אל תגרוס בברייתא השניה לא
 80 מצורע בלבד אמרו, שמשמע שמצורע צריך טבילה, אלא תני
 81 בברייתא לא מצורעין אמרו אלא כל אדם, אבל מצורע עצמו אינו
 82 צריך טבילה, כדברי רבי יהודה בברייתא הראשונה, כיון שכבר
 83 טבל מבערב.
 84 תירוצ נוסף: רבינא אמר, רבי יהודה שאמר בברייתא השניה לא
 85 מצורעים בלבד אמרו, לדבריהם דרבנן שאמרו שמצורע צריך
 86 טבילה קאמר להו, וכך אמר להם, לדידי ו-לשיתין מצורע אין
 87 צריך מבייל, שכבר טבל מבערב, אבל לדידכו – לשיטתכם שהוא
 88 צריך טבילה, אודו לי איני ו-אוהבין מיתת ו-מכל מקום הווא
 89 מצורעין בלבד אמרו שטובלים בלשכה זו, אלא כל אדם הנכנס
 90 לעזרה טובל שם. ורבנן שאמרו שדווקא מצורע צריך טבילה שם,
 91 סוברים, שמצורע דייש ו-רגיל במומא, זו ואינו נזהר מלהטמא,
 92 ולכן צריך לטבול שם בסמוך לכניסתו לעזרה, אבל כל אדם שהם
 93 טהורים לא דיישי – אינם רגילים במומא ושומרים עצמם
 94 מהטומאה, ואין צריכים שוב טבילה לכניסתם לעזרה.
 95 אמר ליה אפי לרב יוסף, נימא ו-האם נאמר דרבנן דפליגי עליה
 96 דרבי יהודה בברייתא הראשונה ואמרו שמצורע טובל ועומד
 97 בשער יניקור, כן זומא סבירא להו, שכל אדם צריך לטבול לפני
 98 כניסתו לעזרה, ולצד זה האי דקתני בדבריהם מצורע טובל
 99 ועומד, ולא הזכירו כל אדם, כדי להודיע פחו דרבי יהודה
 100 שאפילו מצורע אינו צריך לטבול. או דילמא, שסוברים שכל אדם
 101 אינו צריך טבילה בכניסה לעזרה, ומה שהצריכו מצורע בטבילה,
 102 משום דשאני מצורע דייש ו-רגיל במומא, והורגל לגעת
 103 בטומאה, ולכן צריך לטבול לפני כניסתו לעזרה, אבל כל אדם
 104 ששומר עצמו מהטומאה, אין צריך לטבול לפני כניסתו. אמר ליה
 105 רב יוסף לאביי, שיטת רבנן אינה כן זומא, וכל אדם אינו צריך
 106 טבילה בכניסתו, ומה שהמצורע צריך לטבילה, משום דשאני
 107 מצורע דייש במומא.
 108 אמר ליה אפי לרב יוסף, לרבי יהודה דאמר סרף מבייל (היא) זו
 109 של הנכנס לעזרה,

1 מבארת הגמרא: באחולי עבודה קא מפליגי – נחלקו האם העבודה
 2 שעבד בבית המקדש מתחללת כשלא טבל, לכן זומא שלמד את
 3 חיוב הטבילה בקל וחומר מיום הכיפורים, וחיוב זה הוא מהתורה,
 4 אם לא טבל מחיל – מחלל את העבודה. אבל לרבי יהודה
 5 שהטבילה מדרבנן להזכירו אם יש לו טומאה ישנה, גם אם לא
 6 טבל לא מחיל עבודה אם יודע שאין לו טומאה ישנה.
 7 מקשה הגמרא: וכן זומא שחובת הטבילה נלמדת בקל וחומר
 8 מהטבילות של יום הכיפורים, מי ו-האם מחיל את העבודה כשלא
 9 טבל, והתניא בברייתא, כהן גדול ביום הכיפורים שלא מבייל ולא
 10 קודש ידיו ורגליו בין פני לבנד – בין בגדי זהב לבגדי לבן או
 11 להיפר, וכן עבודה שעבד בקודש לעבודה שעבד בקודש הקדשים,
 12 או להיפר, עבודתו פשה ואינה מתחללת. דין נוסף: אהר כהן גדול
 13 ואהר כהן קריים דינם שוה שאם לא קודש דיו ורגליו שחרית לפני
 14 העבודה ועבד עבודה, עבודתו פסולה. וקשה, לכן זומא שלמד
 15 טבילת טהור הנכנס לעזרה מטבילות יום הכיפורים, הרי קיימא לן
 16 דיו לבא מן הדין להיות כנדון, וכשם ששנינו שאם לא טבל ביום
 17 הכפורים בין עבודה לעבודה אינו מחלל את העבודה, כך כל
 18 טהור שנכנס לעזרה ועבד בלא טבילה אינו מחלל את העבודה,
 19 וחוזרת השאלה במה נחלקו בן זומא ורבי יהודה.
 20 מתרצת הגמרא: אלא למיכס פשה קא מפליגי – מחלוקתם
 21 כשנכנס לעזרה בלי טבילה, האם עובר בעשה או לא. לכן זומא
 22 שחובת הטבילה נלמדת מיום הכיפורים, ושם כתוב (ויקרא טו ד)
 23 ורחץ את בשרו במים, והעובד בלי טבילה עובר בעשה, כך גם
 24 בטבילת כל אדם קאי בעשה. אבל לרבי יהודה שהטבילה היא
 25 מדרבנן, לא קאי בעשה.
 26 שנינו בברייתא לעיל ששיטת רבי יהודה שכל הנכנס לעזרה צריך
 27 לטבול מדרבנן. מקשה הגמרא: ומה את ליה לרבי יהודה האי קרא
 28 – וכי רבי יהודה סובר שהנכנס לעזרה טעון טבילה כלל ואפילו
 29 מדרבנן, והתניא בברייתא, מצורע ביום השמיני אחר שנרפא
 30 מצרעתו, מבייל, ועומד בשער יניקור כדי להכניס ידו ורגלו לעזרה
 31 לתת על הבהונות מדם האשם והשמן. רבי יהודה אומר אינו צריך
 32 מבייל ביום השמיני, כיון שכבר מבייל בערב, דהיינו ביום השביעי.
 33 ומוכח שרבי יהודה סובר שטהור הנכנס לעזרה אין צריך לטבול,
 34 ואין אמר בברייתא לעיל טעם לטבילה זו. מתרצת הגמרא: ההוא
 35 – הברייתא של מצורע, הטעם שאין צריך לטבול ביום השמיני
 36 הוא פרתני מעמא – כמו שפירש רבי יהודה את הטעם בדבריו,
 37 כיון שכבר מבייל בערב, וטבילת טהור הנכנס לעזרה היא כדי
 38 לזכור אם בידו טומאה ישנה, וכיון שטבל בשביעי כבר אין בידו
 39 טומאה ישנה ואינו צריך לטבול בשמיני.
 40 מבררת הגמרא: וקארי לה – מי שנתעסק בברייתא זו להקשות
 41 על שיטת רבי יהודה, מאי קארי לה – מדוע נתעסק, ומה עלה על
 42 דעתו להקשות, הרי טעמו מפורש בברייתא, כיון שכבר טבל
 43 מבערב. מבארת הגמרא: המקשה לא בא להקשות על שיטת רבי
 44 יהודה מברייתא זו על מה שאמר בברייתא הקודמת, שבברייתא
 45 זו מפורש טעמו, ומה שהביא ברייתא זו, משום דקא פני למרמא
 46 אחרית עליה – שרצה להקשות עליה מברייתא אחרת. ששנינו
 47 בברייתא, לשפת המצורעין נקראת כך, משום ששם מצורעין מביילין
 48 ביום השמיני לטהרתם. רבי יהודה אומר לא מצורעין בלבד אמרו
 49 שהיו טובלין שם, אלא כל אדם שנכנס לעזרה טובל שם. וממה
 50 שאמר רבי יהודה לא מצורעים בלבד, משמע שגם המצורעים אמר
 51 טבלו לפני הכנסת ידיהם לעזרה, וקשה, שבברייתא הקודמת אמר
 52 רבי יהודה שאין מצורע טובל לפני כניסתו לעזרה ביום השמיני.
 53 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא שאמר רבי יהודה
 54 שמצורע אינו טובל, מדובר דמבייל – שהמצורע טבל מאתמול
 55 לטהרתו, וכבר נטהר גם מהטומאות הישנות, ואינו צריך טבילה

36 שאפשר לומר שכאן יחייבו אותו לטבול, משום שעד כּאן לא
 37 קאָמרי רבנן שאינו צריך לטבול, דווקא הָתָם בברייתא שדיברו
 38 באופן שזה למצורע, דהיינו דלא קא עבדי עבודה בידיה, אלא
 39 הכהן נותן על ידו ורגלו דם האשם, אכל הָכֵא ו-בשוחט בסכין
 40 ארוכה דקא עבדי עבודה בידיה כששוחט, לא פטרו אותו מן
 41 הטבילה, או דילמא, לא שָנא – אין חילוק בין העובר עבודה למי
 42 שאינו עובר עבודה, ושניהם אינם צריכים טבילה. ומסקנת
 43 הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 44 שנינו במשנה: חָמֵשׁ מְבִילוֹת וְעֶשְׂרֵה קִדּוּשֵׁין מוֹבְל כּהן גדול ומקדש
 45 בו ביום. תָּנוּ רַבָּנָן, חָמֵשׁ מְבִילוֹת וְעֶשְׂרֵה קִדּוּשֵׁין מוֹבְל כּהן גדול
 46 וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם, וְכוּלָּן – כל הטבילות היו בְּקַדְשׁ – במקום
 47 שקדוש בקדושת העזרה, כגג לשכת בֵּית הַפְּרוּחַ, חוץ מְטִבִילָה
 48 רְאִשׁוֹנָה בתחילת עבודתו שאינה באה חובה ליום הכיפורים,
 49 שְׂטִבִילָה זו הִתְהַבְּחוּל – במקום שלא נתקדש בקדושת העזרה, על
 50 גְּבֵי שְׁעַר הַמִּיּוֹם בדרום העזרה, וּבְצֵד לְשַׁבְּתוֹ הִתְהַבְּחוּ.
 51 אָמַר אַבְיִי, ממה שאמרו שבית הטבילה שהיה טובל בו טבילה
 52 הראשונה היה על גבי שער המים, שָׁמַע מִיָּנִיה – אפשר ללמוד
 53 מכך, שהמעין שנקרא עֵין עֵיטָם שממנו הגיעו המים לבית
 54 הטבילה, היה גְּבוּהָ יוֹתֵר מִקְרָקַע הַעֲזָרָה עֲשָׂרִים וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת.
 55 וּמִפְרֵשׁ אַבְיִי אֵת דְּרֵאִיתוֹ: שהרי בית הטבילה היה מעל שער המים,
 56 וגובה שער המים היה עשרים אמה, דִּתְנֵן, כָּל הַפְּתָחִים שֶׁהָיוּ שָׁם
 57 ו-בבית המקדש, היה גְּבוּהָן עֲשָׂרִים אַמָּה וְרַחְבָּן עֶשְׂרֵה אַמּוֹת, חוץ
 58 מִפְּתָחוֹ שֶׁל אֹזֶלָם, שהיה גבוה ארבעים אמה ורחב עשרים אמה.
 59 ואם כן גם שער המים היה גבוה עשרים אמה. וַיֵּשׁ לַחֲשֹׁב מֵעַל
 60 שַׁעַר הַמִּיּוֹם עוֹד שֶׁלֹּשׁ אַמּוֹת שהיה גובה המקוה. וראיה שגובה
 61 המקוה הוא שלש אמות: דִּתְנֵינָא בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא טו טז)
 62 'וְרָחֵץ [בַּמַּיִם אֵת כָּל] בְּשָׂרוֹ, וְדַרְשׁוּ, 'בַּמַּיִם' הַכּוּוּנָה כְּמֵי מְקוֹת, 'כָּל
 63 בְּשָׂרוֹ' היינו שצריך להיות כמות מֵיִם שְׁכָל גּוֹפֵה עוֹלָה כְּהֵן ו-נכנס
 64 לְתוֹכָן, וְכַמָּה הֵן – כמה גודלו של המקוה, אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם
 65 ו-גבוהה שְׁלֹשׁ אַמּוֹת שׁוֹה גּוֹבֵה אֲדָם עַד צוּאָרוֹ, וְשִׁיעָרוֹ חֲכָמִים
 66 שְׂמֵי מְקוֹת שֶׁנִּכְנָסִים לְבוֹר זֶה הֵם אַרְבָּעִים סָאָה. ואם כן גובה
 67 המקוה היה עשרים ושלוש אמה מעל העזרה, עשרים אמה גובה
 68 שַׁעַר הַמִּיּוֹם, וְשֹׁלֵשׁ אַמּוֹת גּוֹבֵה הַמְּקוֹה, וּמוֹכַח שֶׁעֵין עֵיטָם הִיא
 69 גבוה עשרים ושלוש אמות מעל העזרה, שאם לא כן לא היו המים
 70 מגיעים למקוה, שהמים לא יכולים לעלות יותר ממקום נביעתם.

1 לשיטת רבי יהודה שאמר בטעם טבילה זו שהיא מפני סרך טבילה,
 2 אם יש לו חציצה על בשרו, האם חוֹצֵץ, או כיון שהטבילה באה
 3 רק להזכירו אם יש לו טומאה ישנה לא החמירו בטבילה זו, ואינו
 4 חוֹצֵץ. אָמַר לִיה רב יוסף לאביי, אף על פי שטבילה זו היא מדרבנן
 5 כדי שיזכור אם יש בידו טומאה ישנה, כָּל דִּתְקוּן רַבָּנָן פְּעִין
 6 דְּאִרְיִיתָא תְּקוּן – כל תקנה שתיקנו חכמים, פרטי דיניהם שווים
 7 למצוה מהתורה, וכשם שבטבילה דאורייתא חציצה פוסלת את
 8 הטבילה, כך גם בטבילה זו החציצה פוסלת.
 9 אָמַר לִיה אַבְיִי לְרַב יוֹסֵף, לשיטת רבי יהודה שטעם טבילת טהור
 10 שנכנס למקדש, היא מפני סרך טבילה, יש להסתפק בטבילה זו,
 11 האם בִּיאָה כְּמִקְצָת – כשאינו נכנס כולו לעזרה אלא מכניס אחד
 12 מאיבריו, שָׁמָּה בִּיאָה, וצריך לטבול כשמכניס אחד מאיבריו, או
 13 לא שמה ביאה, ואינו צריך לטבול. אָמַר לִיה רב יוסף לאביי,
 14 כְּהוֹנוֹת של מצורע שמכניס ידו ורגלו הימנית לעזרה שיתן הכהן
 15 עליהם מדם האשם יוֹבִיחוּ לפשוט את הספק, שָׁהֵן בִּיאָה כְּמִקְצָת,
 16 שהרי מכניס רק את ידו ורגלו לעזרה, ולא את כל גופו, וְאֵף עַל פִּי
 17 כֵּן תִּנָּא בברייתא לעיל בדברי רבנן שְׂמִצְרָע מוֹבְל וְעוֹמֵד כְּשִׁיעָרוֹ
 18 נִקְנָד וְהַכְנִיס ידו ורגלו לבהונות, ואף רבי יהודה שטובר שאינו
 19 צריך לטבול, הוא רק משום שטבל מאתמול, אבל לולי זה היה
 20 צריך טבילה. וּמוֹכַח שְׁבִיאָה במקצת שמה ביאה.
 21 אִיבְעִינָא לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, טהור שלא טבל, מֵהוּ שִׁיפֵטֵר
 22 מן הטבילה, על ידי שְׂעִיעָשָׁה סָפִין אֲרִיבָה, ויעמוד מחוץ לעזרה,
 23 ויושיט ידו לפנים וְיִשְׁחֹזֵז את הבהמה שנמצאת בתוך העזרה,
 24 שהרי מבואר בובחים (לב) שהקרבן כשר באופן זה. מוסיפה הגמרא: ספך זה
 25 תִּיבְעִי – אפשר להסתפק לשיטת כֵּן זִמְנָא שֶׁמַּחְמִיר וּמְצַרִּיךְ טבילה
 26 זו וטובר שהיא מהתורה. וכן תִּיבְעִי לְרַבָּנָן דְּפְלִיגִי ו-שחלקו עליה
 27 דְּרַבִּי יְהוּדָה שהקילו ואמרו שכל אדם אין צריך טבילה לכניסתו
 28 לעזרה. וּמִבְאֵרֵת הַגְּמָרָא: תִּבְעִי לְכֵן זִמְנָא שֶׁהַצַּרִּיךְ טבילה, שאפשר
 29 לומר שכאן יפטור מן הטבילה, משום שעד כּאן לא מְחַיִּיב כֵּן זִמְנָא
 30 טבילה בטהור אֱלָא כְּשֶׁנִּכְנַס לְנִיָּא – לתוך העזרה, אֲכָל לְבָרְאִי –
 31 כשעומד מחוץ לעזרה לא צריך טבילה אף שעובר עבודה, או
 32 דִּילְמָא, כיון שהוא טהור אסור לו לשחוט מבחוץ, שמה ישכח
 33 שאסור להכנס בלא טבילה וְאֵתִי לְאִימְשׁוּבֵי – ויבוא להימשך תוך
 34 כדי השחיטה אחרי הקרבן לתוך העזרה. וכן תִּיבְעִי לְרַבָּנָן דְּפְלִיגִי
 35 עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה, ואינו מחייבים טבילה בטהור הנכנס לעזרה,

אגרות קודש

ב"ה, ח"י טבת, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

... במי"ש אודות קביעות זמן החתונה.

הנה באם יקבעו בחדש שבט, כפי מנהגנו עושים זה בחציו הראשון של החדש, ואם מטעם צריכים לאחר הזמן, טוב יותר לעשות זה בחדש אדר, שעל כל החדש כולו נאמר שהם ימי שמחה ויו"ט. ויהי רצון שיחליטו בטוב באמת בכל הפרטים...

בברכה לבשו"ט.

נ.ב. כבקשתו נשלח המכתב מבלי לחכות על התור.

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קבז תוספות

1 **חוצין** או אינו חוצין — פירש רש"י דלרבי יהודה קא מיבעיא ליה. וקשה לי: דאם כן
2 הוה ליה למימר בהדיא לרבי יהודה! אלא נראה, דבין לבן זומא בין לרבי יהודה,
3 ובטבילה שהוא סובל כשאינו בא לעבוד אלא ליבס ביאה ריקנית, דבאז מודה בן זומא
4 דלא הוא אלא דרבנן, שזא עבוד כדפירש לעיל. והא דקא מיבעיא ליה הכא חוצין או
5 אינו חוצין טפי מבבל טבילות דרבנן, כגון שמונה
6 עשר דבר וכיוצא בהן — יש לומר משום דהא
7 טבילה מעלה יתירא היא, שהרי טהור גמור הוא,
8 ואין כאן צד חשש טומאה אלא מעלה בעלמא,
9 חומרתי יתירא היא — ולהבי מיבעיא ליה דילמא
10 אינו חוצין.

11 **ותניא** מצרע טובל ועמד בשער ניקנור —
12 לפירוש רש"י, שפירש דלרבי יהודה
13 מיבעיא ליה, מאי קא פשיט מהבא? האי דהיא
14 לאו רבי יהודה, דרבי יהודה פליג עלה לעיל! יש
15 לומר: אף על פי כן פשיט שפיר, דמורבנן דאמרי
16 דעביד מעלה אפילו בשביל ביאת מקצת — הכי
17 נמי לרבי יהודה בטבילת כל אדם דהיא דרבנן
18 צריך לטבול אפילו לביאת מקצת.

19 **או** דילמא אתי לאימשוכי — הא דאמר ריש
20 פרק "הכל שחוטין" (תולין בב. ושם) וריש
21 פרק "כל הפסולים" (זבחים לבא, דטמאין
22 במקדשין לכתחילה לא יחטו בסכין ארוכה,
23 שזא יגעו בבשר ולא קאמרו טעמא דילמא אתי
24 לאימשוכי, ואף על גב דהכא מספקין ליה אי
25 גורין דילמא אתי לאימשוכי או לא — הני
26 מילי בטהור, אבל בטמא דאיכא ברת — איכא
27 למיחש טפלי ויש לומר: אדרבה, היא הנותנת.
28 התם כיון דטמא הוא זדיר טפי, ולא עייל,
29 אבל טהור — איכא למיחש טפי דילמא אתי
30 לאימשוכי, **ובולין** בקדש בגג בית הפרה —
31 תימה לי: והא גיין ועליות לא נתקדשו ויש לומר:
32 גג בית הפרה היה שדה לקרקע עורה. דכי האי
33 גונא משני בסוף פרק "כיצד צולין" (פסחים פ"א)
34 אהא דפריך מהלשכות הבגיות בקדש ופתחות

35 לחול תוכן חול וגנותיהן קודש — בשגנותיהן שוין לקרקע עורה. אבל תימה לי: אי גג בית הפרה שדה לקרקע עורה מסיבה למה לי? דאמר בפרק קמא (ט"א), לשכת המדיחין כו' עד משם
36 מסיבה עולה לגג בית הפרה! ויש לומר: דגג בית הפרה, אף על גב דשדה לקרקע עורה — לא היה לו פתח לעורה משום צניעות, לפי שכן גדול טובל שם. אלא היה נכנסו לו דרך לשכת
37 המדיחין שהיתה תחת הקרקע, ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרה. וצריך לומר דלשכת המדיחין תוכה קודש, דאי לא תימא הכי — הוה ליה גג בית הפרה כמו לשכות הבגיות בקודש
38 ופתחות לחול, דאמר לעיל דתוכן חול, אלא על כרחיך לשכת המדיחין שגג בית הפרה פתוח לה תוכה קודש. ואף על גב דפרישנא דלשכת המדיחין מחילה היא, ואמר רבי יוחנן בפרק
39 "כיצד צולין" (פסחים פ"א), מחילות לא נתקדשו — הא אוקימנא התם להא דרבי יוחנן בפתחות להר הבית. אבל פתחות לעורה — נתקדשו. ואין להקשות: כפי ריב התם מהלשכות וכו',
40 ואוקימנן בשגנותיהן שוין לקרקע עורה והדר פריך מסיפא: אם כן הוה ליה מחילות, ואמר רבי יוחנן מחילות לא נתקדשו. אמאי לא פריך ממתניתין דפרקין וממתניתין דמדות כדפירשתי
41 דיש לומר: מאי נפקא מינה דהיא דהלשכות נמי מתניתין היא, בפרק שלישי דמסכת מעשר שני (משנה ח), ואדרבה, ניחא ליה למיפך מינה טפי ממתניתין דהכא ודמדות, לפי שהיא שניה
42 בסדר זרעים שהוא קודם לסדר מועד וסדר קדשים. ועוד: משום דפריך שתי קשיות מינה מרישא ומסיפא.

43 **עין** עטים גבוה מקרקע עורה עשרים ושלש אמות — תימה לי: ומגלן דבית הטבילה היתה גבוהה שלש אמות? דילמא לא היתה גבוהה אלא אמה. ואורכה שלש אמות, והכחן היה משכיב
44 עצמו בתוכו? אי נמי, לא היתה גבוהה אלא שתי אמות, והכחן גדול וטובל ויש לומר: מטמא כל מה שהיו יבולין להקל עליו, משום חולשא דבין גדול היו עושין, ודרך עמידה
45 היה טובל, כי זה נקל לו יותר לעשות.

46 **אמה** על אמה ברום שלש אמות — אין לומר דגובהו של אדם מראשו עד רגליו אינו אלא שלש אמות, דאם כן גבי היקו ראייה דבעי ארבע אמות בפרק קמא דבבא בתרא
47 (ב"ב), למה לי כולי האי? אלא יש לומר דעד תחיפו הוא שלש אמות. ואף על פי שאין צווארו וראשו מחזיק אמה, כיון דאפיקתיה משלש אמות — אוקמא ארבע אמות.
48 ועוד: דאי אפשר לקרקע שתלכט במלקט ורהיטי, ופעמים שיש גבשושית פחות משלשה טפחים סמוך לכותל, חומנין נמי שנומד על אצבעות רגליו ורואה מעבר לכותל. וגיב כוכין,
49 בפרק "המוכר פירות" (שם ק"ב, ושם) דארבו ארבע אמות — היינו בין ראשו ובין דפי הארץ שלמעלה ולמטה. ועוד: צריך שיהא בריות. והא דסגי הכא גבי מקוה בשלש אמות
50 — היינו משום דכשנומק חמים שלש אמות כשנכנס בהן צפו מים על ראשו ועליון למעלה, גם יכול לכוף ראשו קצת עד שיתכסה כל גופו במים. ומה שיש בתרגום של מגילת
51 אסתר: פרשנא איצטלב על צליבא דתלת אמו, דלפון איצטלב על צליבא דתלת אמו, וכו', יש לומר כולם קטועי ראש וכו', שנהרגו ואזר כך נתלו. וכן משמע בפרק "המצנע"
52 (שבת צ"ב, ושם) דהא דאמר גופו של אדם שלש אמות דלאו היינו עם הראש, דקאמר התם: המוציא משוי למעלה מעשרה — חייב שכן משא בני קהה, דאמר מר: ארון תשע
53 וכפורת טפה. וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלתתא. והשתא, אי אמרת בשלמא דעד הכתף הוא שלש אמות דהיינו שמונה עשר טפחים — או
54 מוכח שפיר כי בכתף ישאו נמצא שהיה מן הארון למטה מן הכתף ששה טפחים ושני שלישים, נמצא דאבתי היה גבוה מן הקרקע ארבעה עשר טפחים ושלש, אבל אי הוי עם
הראש

1 **חוצין** או אינו חוצין — לר' יהודה, דאמר מפני טרף טבילה בעלמא היא, פסלה בה
2 חציצה כשאר טבילות או דילמא כיון דאינה באה אלא להוכירו על הטומאה ישנה
3 ולא לטהר בה היא באה לא פסלה בה חציצה? שמה ביאה — לענין טבילה זו, וצריך
4 לטבול אם בא להכניס אחד מאיבריו לעורה. מהו שיעשה סכין ארוכה — לפטור עצמו
5 מן הטבילה ועמוד חוץ לעורה ויחטו יוד

6 לפנים ויחטו מי מיפטר בהכי מן הטבילה או
7 דילמא בעי טבילה. ולענין הכשריה דקרבן לא
8 קא מיבעיא ליה דאף על גב דעמד מבחוץ
9 ושחט כשיה דתניא בובחים (לב"ב) "בן הבקר
10 לפני ה'" ולא שחט לפני ה'. תיבעי לבן זומא
11 — דמחמיר בה. תיבעי לרבנן דפליגי עליה
12 דרבי יהודה — ואמרו כל אדם לא בעו טבילה.
13 לוגאי — הנכנס ליה. עין עטים — ממנו באה
14 אמת המים לבית טבילת שער המים שעל
15 החומה. ולפי ענין המקראות נראה לי שהוא
16 מעיין מי נפתחו האמור בספר יהושע (טו)
17 שמשם הגבול משפע ויורד למזרח ולמערב,
18 והוא (הגבוה) בכל ארץ ישראל. וחק מילתא
19 דאביי משום דאמרין בובחים (ג"ב), סבור
20 למבנייה לבית המקדש בעין עטים, אמרי: ניחתי
21 ביה פורתא, דכתבי (דברים לג) "ובין כתפי
22 שכך" דשמעינן מיניה שהוא גבוה מן הכל. ולא
23 פירש מנא ליה, ופירש ליה אבי הכא. גבוה
24 מקרקע עורה עשרים ושלש אמות — כמות
25 גובה שער המים, ובנין כלי של שלש אמות
26 מלמעלה להחזיק ארבעים אמה, שאי אפשר
27 למים לעלות להר שהוא גבוה ממקום שנובעין
28 שם. חוץ משל אולם — שגבוה ארבעים ורחבו
29 עשרים.

30 **והאיכא**
31 **"ורחץ בשלוש מים"** - במי מקוה, "כל בשורו" - מים ששפל גופו עולה בהן, וכמה
32 **הן - אמה על אמה ברום שלש אמות. וישערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה.**
והא

לחול תוכן חול וגנותיהן קודש — בשגנותיהן שוין לקרקע עורה. אבל תימה לי: אי גג בית הפרה שדה לקרקע עורה מסיבה למה לי? דאמר בפרק קמא (ט"א), לשכת המדיחין כו' עד משם
מסיבה עולה לגג בית הפרה! ויש לומר: דגג בית הפרה, אף על גב דשדה לקרקע עורה — לא היה לו פתח לעורה משום צניעות, לפי שכן גדול טובל שם. אלא היה נכנסו לו דרך לשכת
המדיחין שהיתה תחת הקרקע, ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרה. וצריך לומר דלשכת המדיחין תוכה קודש, דאי לא תימא הכי — הוה ליה גג בית הפרה כמו לשכות הבגיות בקודש
ופתחות לחול, דאמר לעיל דתוכן חול, אלא על כרחיך לשכת המדיחין שגג בית הפרה פתוח לה תוכה קודש. ואף על גב דפרישנא דלשכת המדיחין מחילה היא, ואמר רבי יוחנן בפרק
"כיצד צולין" (פסחים פ"א), מחילות לא נתקדשו — הא אוקימנא התם להא דרבי יוחנן בפתחות להר הבית. אבל פתחות לעורה — נתקדשו. ואין להקשות: כפי ריב התם מהלשכות וכו',
ואוקימנן בשגנותיהן שוין לקרקע עורה והדר פריך מסיפא: אם כן הוה ליה מחילות, ואמר רבי יוחנן מחילות לא נתקדשו. אמאי לא פריך ממתניתין דפרקין וממתניתין דמדות כדפירשתי
דיש לומר: מאי נפקא מינה דהיא דהלשכות נמי מתניתין היא, בפרק שלישי דמסכת מעשר שני (משנה ח), ואדרבה, ניחא ליה למיפך מינה טפי ממתניתין דהכא ודמדות, לפי שהיא שניה
בסדר זרעים שהוא קודם לסדר מועד וסדר קדשים. ועוד: משום דפריך שתי קשיות מינה מרישא ומסיפא.

עין עטים גבוה מקרקע עורה עשרים ושלש אמות — תימה לי: ומגלן דבית הטבילה היתה גבוהה שלש אמות? דילמא לא היתה גבוהה אלא אמה. ואורכה שלש אמות, והכחן היה משכיב
עצמו בתוכו? אי נמי, לא היתה גבוהה אלא שתי אמות, והכחן גדול וטובל ויש לומר: מטמא כל מה שהיו יבולין להקל עליו, משום חולשא דבין גדול היו עושין, ודרך עמידה
היה טובל, כי זה נקל לו יותר לעשות.

אמה על אמה ברום שלש אמות — אין לומר דגובהו של אדם מראשו עד רגליו אינו אלא שלש אמות, דאם כן גבי היקו ראייה דבעי ארבע אמות בפרק קמא דבבא בתרא
(ב"ב), למה לי כולי האי? אלא יש לומר דעד תחיפו הוא שלש אמות. ואף על פי שאין צווארו וראשו מחזיק אמה, כיון דאפיקתיה משלש אמות — אוקמא ארבע אמות.
ועוד: דאי אפשר לקרקע שתלכט במלקט ורהיטי, ופעמים שיש גבשושית פחות משלשה טפחים סמוך לכותל, חומנין נמי שנומד על אצבעות רגליו ורואה מעבר לכותל. וגיב כוכין,
בפרק "המוכר פירות" (שם ק"ב, ושם) דארבו ארבע אמות — היינו בין ראשו ובין דפי הארץ שלמעלה ולמטה. ועוד: צריך שיהא בריות. והא דסגי הכא גבי מקוה בשלש אמות
— היינו משום דכשנומק חמים שלש אמות כשנכנס בהן צפו מים על ראשו ועליון למעלה, גם יכול לכוף ראשו קצת עד שיתכסה כל גופו במים. ומה שיש בתרגום של מגילת
אסתר: פרשנא איצטלב על צליבא דתלת אמו, דלפון איצטלב על צליבא דתלת אמו, וכו', יש לומר כולם קטועי ראש וכו', שנהרגו ואזר כך נתלו. וכן משמע בפרק "המצנע"
(שבת צ"ב, ושם) דהא דאמר גופו של אדם שלש אמות דלאו היינו עם הראש, דקאמר התם: המוציא משוי למעלה מעשרה — חייב שכן משא בני קהה, דאמר מר: ארון תשע
וכפורת טפה. וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלתתא. והשתא, אי אמרת בשלמא דעד הכתף הוא שלש אמות דהיינו שמונה עשר טפחים — או
מוכח שפיר כי בכתף ישאו נמצא שהיה מן הארון למטה מן הכתף ששה טפחים ושני שלישים, נמצא דאבתי היה גבוה מן הקרקע ארבעה עשר טפחים ושלש, אבל אי הוי עם
הראש

קכה יומא. פרק שלישי – אמור להם הממונה דף לא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י תוספות

1 הראש שמונה עשר טפחים – והלא הצואר הוא יותר מטפח ושליש, אישתכח דארון למטה
2 מעשרה; ובפרק "מי שהוציא אהו" (עירובין מ,א) נמי אמרינן דמקומו של אדם ארבע אמות,
3 ומפרש דגופו שלש אמות, ואמה כדי שיטול חפץ תחת מראשותיו כו' – היינו נמי גופו שלש
4 אמות שלמות, ואמה העודפת בשביל ראשו וכדי שיפשוט ידיו למעלה מראשו. ואם תאמר:
5 אם כן היה עין עטים גבה יותר מעשרים ושלוש,
6 שאם לא היה אלא עשרים ושלוש, אם כן היו
7 המים יוצאין לחץ. הא לא קשיא, דודאי עין
8 עטים לא הוה אלא עשרים ושלוש, אבל החקק של
9 בית הטבילה היה גובה יותר משלוש אמות, אף על
10 פי שהמים עולים למעלה כשנכנס לתוכו – לא
11 היו יוצאין לחץ. אי נמי, אפילו אם היו יוצאים –
12 היו מיד באים אחרים תחתיו עינים עטים. ואן
13 להקשות דכיון דאמר בכל דוכתא דמקום האדם
14 היו רוחב אמה, היכי טביל בבלי שאינו אלא אמה
15 על אמה, דאמתא באמתא היכי יתיב וש לומרה?
16 הא דאמר מקום האדם הוא דהוה רוחב אמה –
17 היינו כשהוא לבוש. תדע דגבי כוכין אמרינן רחבו
18 ששה טפחים, ובהם ממניסין הארון והמת בארון.
19 כיון דשישא הוא במשאו עבדי ליה –
20 למעוניה. וכיון דמעוניה דשישא דקה היא מאד
21 – לא בעי נמי אמה תקרה, אלא משאו.
22 כדאמר ר' כהנא כבי כתיב כתיב כתיב כתיב כתיב
23 שעבודת היום של ברוך – ולקמן גבי
24 הביאו לו בגדי לבן. תימה: מאי שנא דאמרה
25 למלחה אסיפא ולא ארישא? ונראה לי דארישא
26 לא חשש לאומרה, דפשיטא דרביך היכירא, שלא
27 יטעה ולבש כל שמונה בגדים בדרך שהוא עושה
28 כל ימות השנה כשהוא פושט בגדי חול שהוא
29 לובש כל שמונה בגדים, ולכן פריש בגדי ברוך כדי
30 שיכיר שהיום אין לו ללבוש בגדי ברוך עם בגדי
31 חב, אלא בפני עצמם. אבל בסיפא שהוא פושט
32 בגדי חב ויש לו ללבוש בגדים אחרים – סלקא
33 דעתך אמינא דלא הוה צריך היכירא, דודאי לא
34 אתי למיעטי. ועוד סלקא דעתך אמינא: כיון דכבר
35 פירסו פעם אחת סדין של ברוך כדי שיכיר וכו' –
36 סגי בהכי, להכי אינטיקורך ר' כהנא לפרש דתרי
37 היכירא הוה עבדי.
38 ופשט ורחץ ורחץ ולבש – והכי נמי אמרינן
39 בפרק "איחוד נשר" (בבא מציעא סא,א):
40 "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית" "בנשך
41 ובמרבית לא תתן אכלך". ותימה: דבפרק קמא
42 דקידושין (לבב,א) אמרינן: ותנא קמא, אי סלקא
43 דעתך כדאמר רבי יוסי הגלילי – לכתוב רחמנא
44 מפני שיבה תקום והדרת, תקום והדרת פני זקן
45 וכו'. ואמאי לא נימא אף על גב דלא כתיב "תקום
46 והדרת" אלא חד זימנא, נימא דקאי לפניו
47 ולאחריו כי הכא! ויש לומר: התם לא שייך תקום
48 על פני, אלא על מפני, כמו "לא אוכל לקום מפניך" (בראשית לא) והדרת לא שייך אמפני
49 אלא על פני, כדכתיב (איכה ה) "פני זקנים לא נהדרו". והוהיא דחמשה פסוקים שאין להם
50 הכרע – לקמן אפרש, בפרק "הוציא לו" (בב,ב).

1 והאיכא אמה – עובי תקרה על חלל השער. ואמה מעויבה – של טיט חולל מגובל יחד,
2 להיות המים נוחץ שם, לבר עומק החלל שלש אמות שחשבת. במשאו עבדי ליה – תקרה
3 שלהן. שעבודת היום כנגדי ברוך – שיש היום עליו עבודה שהיא כנגדי ברוך, לפי שאינו
4 רגיל לשרת בלא שמנה בגדים, ויש מהן של חב כגון ציצ' וחסן ואפוד ופעמוני המעיל.
5 משנה ונסתפג – מתעטף באלונגות של
6 בגד לספוג מים שעל בשרו. ונסתפג = ונתקנת.
7 וקידש ידיו ורגליו – מן הכיור, כדיליף לקמן
8 (לבא) שצריך לכל חליפות בגדי היום קידוש
9 לפשיטה, קידוש ללבישה. וטבילה ראשונה זו
10 שהפשיטה של בגדי חול היא – לא הוצרך
11 לקדש על הפשיטה. קרצו – מפרש בגמרא.
12 ומירק אחר – וגמר כתיב אחר שחיטה, לפי
13 שאין קבלת הדם כשירה אלא בבחן גדול,
14 וצריך למהר ולקבל. על ידו – בשבילו, כמו
15 "קרצו אדם על ידי עצמו" (בבא מציעא צג,א),
16 אי נמי: על ידו – לשון אחויו, וסמוך לו.
17 והרבה יש בספר עורא "על ידו החוקק פלוגי
18 את החומה" (נחמיה ג). קבורת של שחר היא
19 היתה קרובה וכו' – בגמרא מפרש. מחמין לו
20 חמין – מבערב יום הכפורים, ומטילין ביום
21 הכפורים לתוך חקק בנין בית טבילתו. שתפני
22 – להמיר מיד צינתו במקצת. כמו "ויפג לבו"
23 (בראשית מה) "מפיגין טעמן" (ביצה יד,א),
24 "ורוהו לא נמר" (ירמיה מז) מתרגמינן: וריחו
25 לא פג. גמרא רבנן – תלמידי דרב פפא
26 אמרו כך לפניו. הא – מתניתין, דלא תנן בה
27 שני קידושים בטבילה ראשונה. דלא כר' מאיר
28 – דפליג במתניתין בטבילה שניה, אדרבנן שהיו
29 מקדימין קידוש לפשיטה. והוא הקדים פשיטה
30 לקידוש. דתנן, ר' מאיר אומר: פשט וקידש,
31 ושמעין מנייה דסבירא ליה דשני קידושין
32 שהוצרך הכתוב בין בגד לבגד. כדיליף לקמן
33 תרווייהו משום לבישת בגדים המתחלפים תחת
34 הראשונים הוא. וקאמרי, מתניתין לאו דכוותיה
35 תנן, דאי ר' מאיר – בטבילה ראשונה נמי יניע
36 תרי קידושי, דהא בגדי קדש הוא בא ללבוש.
37 חד אפשר – והלכך, הכא דפשיטה דבגדי
38 חול היא – לא בעיא קידוש, והכא גבי טבילה
39 שניה, שנחלק ר' מאיר להקדים פשיטה לקידוש
40 – לאו משום דסבירא ליה קידוש ראשון שכל
41 טבילה מחמת לבישה בא, אלא בגזירת הכתוב
42 פליגי. ופשט ורחץ ולבש – ופשט את
43 בגדי חב אשר לבש" וגו' וסמך ליה "ורחץ את
44 בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו"
45 והטיל הכתוב רחיצה בין פשיטה ללבישה, והאי
46 ורחץ דרשינן ליה לקמן לענין קידוש, וילפינן
47 מנייה תרי קידושי, דרשינן "ורחץ" א"י ופשט"
48 וא"לובש", כאלו כתיב "ורחץ" תרי זימני. ר' מאיר סבר מקיש – קידוש פשיטה לקידוש
49 של לבישה, מה לבישה – לובש ואחר כך מקדש קידוש השני, כדאמרינן לקמן הכל
50 מודים בקידוש שני כשהוא לבוש מקדש, וליף לה מקראי, אף קידוש של פשיטה פשט
51 ואחר כך מקדש. ורבנן סבירי מה לבישה, כשהוא לבוש מקדש. ולדברי הכל קידוש בתרא

אחר לבישה. אף פשיטה כשהוא לבוש בגדים שהוא בא לפשוט, מקדש ואחר כך פושט. וזי מצית אמרת – דלא מצריך ר' מאיר אטבילה ראשונה תרי קידושי. והתניא כו' – וגם
טבילה ראשונה תניא, מדלא מצרכו ליה רבנן אלא חד קידוש. אלא טעמא דר' מאיר משום דקסבר תרווייהו משום בגדים שהוא לובש הוה. אמר ליה אי תניא – בהדיא, דמצריך
ליה תרי קידושי – תניא. ומהדיא איכא למשמע דטעמא דר' מאיר משום תרווייהו אלבישה. אבל אי לא אשכחיתו מתניתין בהדיא – לא הוה שמעינן ליה מפלוגתא דטבילה שניה,
דמתניתין איכא לפרושי כדאמרינן להו.
עשרה

עשרה

יזמא דף לא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכט

שמקדש ידיו ורגליו לפני טבילתו: אַמְרוּהוּ רַבֵּנּוּ קָמִיה דְּרַב פָּפָא, הָא
– משנתינו שלא נאמר קידוש ידיים ורגלים לפני הטבילה, היא דְּלָא
כְּרַבֵּי מַאֲיר, דְּאִי משנתינו כשיטת רבי מאיר, בִּין דְּאָמַר לְקַמְן (לה):
כשהחליף הכהן מבגדי קודש לבגדי קודש, שהיה מקדש ידיו
ורגליו לפני הטבילה אחר הפשיטה. והטעם, משום שהקידוש אינו
על הפשיטה, אלא תְּרֵי קִידוּשֵׁי אֱלִבִישָׁה עֲבִיד לְהוּ – ששתי
הקידושים הם לצורך הלבשה. ואם המשנה היא כרבי מאיר, הָא
נְמִי – גם במשנתנו בטבילה ראשונה, אמנם הוא פושט בגדי חול,
אבל כיון שלובש אחר הטבילה בגדי קודש, לְיַעֲבִיד תְּרֵי קִידוּשֵׁי
אֱלִבִישָׁה – צריך לקדש ידיו ורגליו פעמיים לצורך הלבשה, דהיינו
לפני הטבילה ואחרי הטבילה, ומוכח שמשנתנו שלא אמרה
לקדש לפני הטבילה, אינה כשיטת רבי מאיר, אלא כרבנן
שסוברים שהקידוש שלפני הטבילה הוא על הפשיטה, וכאן
שפושט בגדי חול אינו מקדש.
מבאר הגמרא: אַמְר לְהוּ רַב פָּפָא, לעולם משנתנו היא גם כרבי
מאיר, וּבִין לְרַבֵּנּוּ בִין לְרַבֵּי מַאֲיר, חָד – הקידוש שלפני הטבילה
הוא אֲפֻשְׁטָה – לצורך הפשיטה דְּבִגְדֵי קוֹדֶשׁ, וְחָד – הקידוש
שאחר הטבילה הוא אֱלִבִישָׁה – לצורך לבשת בגדי קודש, ולכן
במשנתנו בטבילה ראשונה שפושט בגדי חול אינו מקדש לפני
הטבילה לצורך הפשיטה. וְהָא – בטבילה שניה שנחלקו רבי
מאיר ורבנן האם מקדש לפני הפשיטה או לאחריה, בְּהָא קָא
מִפְּלִגֵי – נחלקו בפירוש הפסוקים, שנאמר (ויקרא טו כג-כד) 'וּפָשַׁטְתָּ
אֶת בְּגָדֶיךָ אֲשֶׁר לְבָשׁ וגו', וְרַחֵץ (וְרַחֵץ) אֶת בְּשָׂרוֹ בַמַּיִם בְּמַקוֹם
קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו. ונכתב 'ורחץ' בין הפשיטה ללבשה, ללמד
שצריך קידוש לפשיטה וקידוש ללבשה. ובדרשת פסוקים אלו
נחלקו, רְבִי מַאֲיר סָבַר, מְקִיֵּשׁ קִידוּשׁ שֶׁל פְּשִׁיטָה לְקִידוּשׁ שֶׁל
לְבִישָׁה, מַה בְּקִידוּשׁ שֶׁל לְבִישָׁה הַסֵּדֵר הוּא שְׁלוּבֵשׁ וְאַחַר כֵּן מְקַדְּשׁ,
כמו שלמדו בגמרא לקמן, אִם בְּקִידוּשׁ שֶׁל פְּשִׁיטָה הַסֵּדֵר שְׁפֻשְׁטָה
וְאַחַר כֵּן מְקַדְּשׁ. וְרַבֵּנּוּ סָבַר, מְקִיֵּשׁ קִידוּשׁ שֶׁל פְּשִׁיטָה לְקִידוּשׁ שֶׁל
לְבִישָׁה, מַה בְּקִידוּשׁ שֶׁל לְבִישָׁה בְּשֶׁהוּא לְבוּשׁ מְקַדְּשׁ, דהיינו אחר
הלבשה, אִם קִידוּשׁ שֶׁל פְּשִׁיטָה בְּשֶׁהוּא לְבוּשׁ מְקַדְּשׁ, דהיינו קודם
הפשיטה.
אֲמַרוּ לִיה רַבֵּנּוּ לְרַב פָּפָא, וְמִי מְצִית אֲמַרְתָּ חָכִי – וכי אפשר לומר
שכרבי מאיר אינו מקדש לפני טבילה ראשונה, ומקדש רק לצורך
הלבשה, וְהַתְנַיָא – והלא שנינו בברייתא, פָּרְסוּ סְדִין שֶׁל בּוּיָן בִּינֵי
לְבִין הָעֵבֶר, וּפְשַׁטְתָּ הַכֹּהֵן גְּדוּל אֶת בְּגָדֵי הַחֹל, וְיָרַד וְיָבֵל טְבִילָה
רִאשׁוֹנָה, וְעָלָה, וְנִתְעַטַּף בְּמַגְבַּת וְנִסְתַּפַּג – וניגב את גופו, וְהִבְיִאוּ
לוֹ בְּגָדֵי זָהָב – שמונה בגדים שמשמש בהם כל השנה וְלָבַשׁ, וְקִדְּשׁ
יָדָיו וְרַגְלָיו מֵהַכִּיּוֹר. רְבִי מַאֲיר אָמַר, הַסֵּדֵר הוּא שְׁפֻשְׁטָה וְקִדְּשׁ יָדָיו
וְרַגְלָיו פֶּעַם רִאשׁוֹנָה, וְיָרַד וְיָבֵל, עָלָה וְנִסְתַּפַּג, הִבְיִאוּ לוֹ בְּגָדֵי זָהָב
וְלָבַשׁ, וְקִדְּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו פֶּעַם שֵׁנִיָּה. ומאחר שנינו בברייתא
שאמר רבי מאיר שמקדש בטבילה ראשונה גם לפני הטבילה,
מוכח שרבי מאיר צריך שתי קידושים לצורך הלבשה, ומשנתנו
אינה כרבי מאיר. אַמְר לְהוּ רַב פָּפָא, אִי תְנַיָא מְפּוּרֵשׁ בְּבִרְיִיתָא
שְׁלֵרְבֵי מַאֲיר יֵשׁ גַּם בְּטְבִילָה רִאשׁוֹנָה שְׁנֵי קִידוּשִׁין, תְנַיָא,
ומשנתנו אינה כרבי מאיר.
מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְרַבֵּי מַאֲיר שֶׁאִמַר שֶׁבְטְבִילָה רִאשׁוֹנָה
מקדש ידיו ורגליו פעמיים, הֵינֵינוּ דְּמִשְׁפַּחְתָּ לָּהּ – מובן היכן מוצאים

מקשה הגמרא על ההוכחה שעין עיטם היה עשרים ושלש אמות
מעל העזרה: וְהָא נֹסֵף עַל הָעֶשְׂרִים וְשֹׁלֵשׁ אַמּוֹת, אִיכָא – יש עוד
אָמָה שֶׁל עוֹבֵי הַתְּקֵרָה שֶׁל שַׁעַר הַמַּיִם, וְעוֹד אָמָה מְעוֹזְבָה – של
חול וטיט להגן שלא יחדור לחלוחית המים. מתרצת הגמרא:
הַשְּׂעִירִים דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, בִּין דְּשִׂישָׁא נִינְהוּ – שהם משיש והם
חזקים, לכן בְּמִשְׁהוּ עֲבָדֵי לְהוּ – עשו את עובי התקרה במשהו.
מקשה הגמרא: אמנם עובי התקרה היה משהו, אבל וְהָא אִיכָא
הָאִיךָ מְשָׁהוּ – יש להוסיף על החשבון עוד משהו, ומדוע אמר אביי
שהיה רק עשרים ושלש אמות. מתרצת הגמרא: אמנם גובה עין
עיטם מעל העזרה היה עשרים ושלש אמה ומשהו, אבל בִּין
דְּתִקְרַת שַׁעַר הַמַּיִם לָא הוּאֵי אָמָתָא – לא היתה אמה שלימה, לָא
חָשִׁיב לָּהּ – לא חישוב אותה, משום שחישוב רק אמות שלימות.
שנינו במשנה: פָּרְסוּ סְדִין שֶׁל בּוּיָן וכו'. מבררת הגמרא: מַאי שְׁנָא
– מדוע פרסו סדין דווקא שֶׁל בּוּיָן, מִבְּאֵרְתָּ הַגְּמָרָא: הַטַּעַם הוּא
בְּדָאמַר רַב כְּהֵנָא עַל הַמִּשְׁנָה לְהֵלֵךְ (לה) בְּטְבִילָה שְׁנִיָּה, שִׁפְרָסוּ סְדִין
שֶׁל בּוּיָן, וּפִירֵשׁ רַב כְּהֵנָא (לה) הַטַּעַם, בְּדִי שִׂבְרֵי שְׁעֵבּוֹדַת הַיּוֹם
(יום הכפורים) בְּבִגְדֵי בּוּיָן, שֶׁתְּמִיד הוּא רָגִיל לְשִׁמְשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב
שִׁישׁ בְּהֵם צִיץ וְחוּשָׁן וְאִפּוֹד וּפְעֻמּוֹנֵי הַמַּעֲלֵל, וּפְרָסוּ לוֹ סְדִין שֶׁל
בוץ כדי להיכירו שהיום הוא משמש בעבודת פנים בבגדי בוץ
שאינם בגדים אלו. הָא כֵּן – בטבילה ראשונה נְמִי הַטַּעַם
שְׁפּוּרְסִים סְדִין שֶׁל בּוּיָן כְּדִי שִׂבְרֵי שְׁעֵבּוֹדַת הַיּוֹם בְּבִגְדֵי בּוּיָן.
משנה
משנתנו ממשכה את סדר עבודת יום הכיפורים: אחר שפרסו
סדין של בוץ בינו לבין העם וכמבואר במשנה הקודמת, פָּשַׁט
הכהן גדול את בגדי החול שלו, וְיָרַד לְמַקוֹה וְיָבֵל טְבִילָה רִאשׁוֹנָה
שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְעָלָה, וְנִתְעַטַּף בְּמַגְבַּת וְנִסְתַּפַּג – וניגב את המים
מגופו, וְהִבְיִאוּ לוֹ בְּגָדֵי זָהָב – שמונה בגדים שמשמש בהם כל
השנה, וְלָבַשׁ, וְאַחַר הַלְבִישָׁה קִדְּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר, וְהִבְיִאוּ לוֹ
אֶת הַתְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, קָרְצוּ – שחטו, ולא גמר את כל השחיטה
אלא רוב של שני סימנים, וּמִזְרֵק – וגמר כהן אחר את השחיטה על
יָד – בשבילו, ובשעה שגמר הכהן השני את השחיטה קָבַל הַכֹּהֵן
הַגְּדוֹל אֶת הַדָּם וּזְרָקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ, אַחַר כֵּן נָכַנס לְהִיבֵל לְהַקְטִיר
קְטוֹרֶת שֶׁל שַׁחַר עַל מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת, וְלְהַטִּיב אֶת הַנְּרוֹת, וְלְהַקְרִיב
עַל מִזְבַּח הַחֵיצוֹן אֶת הָרִאשׁוֹן וְאֶת הָאֲבָרִים שֶׁל קָרְבַּן הַתְּמִיד, וְאֵת
הַמִּנְחָת חֲבִיתִין שְׁהִיָּה מְקַרִּיב הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל בְּכָל יוֹם עִם הַתְּמִיד,
וְאֵת הַיַּיִן לְנִסְכֵי.
כיון ששנינו שנכנס להקטיר קטורת של שחר, באה המשנה לומר
מתי מקטירים את הקטורת: קְטוֹרֶת שֶׁל שַׁחַר הֵיטָה קְרִיבָה בִּין
זִיקַת דָּם הַתְּמִיד לְהַקְרַבְתָּ הָאֲבָרִים, וְקטורת שֶׁל בִּין הָעֶרְבִים הִיטָה
קְרִיבָה בִּין הַקְרַבְתָּ הָאֲבָרִים שֶׁל תְּמִיד שֶׁל בִּין הָעֶרְבִים לְנִסְכֵי שֶׁל
הַתְּמִיד.
הַמִּשְׁנָה חוֹזֵרֶת לְטְבִילַת הַכֹּהֵן גְּדוֹל: אִם הָיָה בְּהֵן גְּדוֹל יָקָן או
אִסְמִינִים – מעונג ומפונק, ואינו יכול לסבול את קור המים, מְחַמֵּין
(מחממים) לוֹ מֵיִם חֲמִין מְעַרְבֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וּמְשַׁלֵּין אוֹתָן בְּיוֹם
הַכִּיפּוּרִים לְתוֹךְ הַצִּוּוֹן – לתוך חקק בית הטבילה, בְּדִי שְׁתַּפִּיג צִינְתָּן
– שיבטל את צינת המים ויתמממו המים במקצת.

גמרא

שנינו במשנה 'פשט ירד וטבל'. הגמרא מדייקת מה שלא אמרו

52 שיטה נוספת ללימוד הטבילות והקידושין: אָמַר רַבִּי, מִנֵּיין לְחֻמְשׁ
 53 מְבִילוֹת וְעֵשְׂרָה קִידוּשִׁין שְׁמוּבֹל בְּהֵן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם – בְּיוֹם
 54 הַכִּיפּוּרִים, שְׁנָאָמַר כְּשָׂבָא לְעַבְדֵּיךָ אַתְּ עַבְדוּת הַיּוֹם (ויקרא טו ד) בְּתַנְתָּ
 55 בְּדֵ קַדְשׁ יִלְבַּשׁ וּמְכַנְסֵי בַד יִהְיוּ עַל בְּשָׂרוֹ וּבְכַנְסֵי בַד יִחַד וּבְמִצְנַפֵּת
 56 בְּדֵ יָצֵנְהוּ בְּגָדֵי קַדְשׁ הֵם וְרַחֵץ בְּמַיִם אֶת בְּשָׂרוֹ וְלִבְשֵׁם, וּמִמָּה שְׁנָאָמַר
 57 'וְרַחֵץ בְּמַיִם אֶת בְּשָׂרוֹ', הָא לְמַדְתָּ, שְׂכַל הַפַּעְמִים שֶׁמְשַׁנֵּה הַכֹּהֵן
 58 גְּדוֹל מִעֲבוּדָה לְעֲבוּדָה פְּעוֹן מְבִילָה. וּמִנֵּיין שֶׁכֻּשְׁמִשְׁנָה מֵעַבְדוּת פְּנִים
 59 לְעַבְדוּת חוּץ גַּם טַעוֹן טְבִילָה, זֶה נִלְמַד מֵהַפְּסוּק הַבֵּא, וְאָמַר 'בְּגָדֵי
 60 קַדְשׁ הֵם', וּמִתִּיבוֹת אִלּוּ נִלְמַד שֶׁהוֹקְשׁוּ כָּל הַחֲלָפוֹת הַבְּגָדִים כּוֹלֵן
 61 זֶה לְזֶה, וְכֵשׁ שְׁטוֹבַל בְּבֵימָה לְעַבְדוּת הַיּוֹם, כְּמוֹ כֵן בְּכָל פַּעַם
 62 שֶׁמְשַׁנֵּה מֵעַבְדוּת לְעַבְדוּת, וְאִף מֵעַבְדוּת פְּנִים לְעַבְדוּת חוּץ, טַעוֹן
 63 טְבִילָה.
 64 מִסַּכְמַת הַבְּרִייתָא: וְחֻמְשׁ עֲבוּדוֹת הֵן שֶׁמְשַׁנֵּה בְּהֵם מִבְּגָדֵי זָהָב
 65 לְבְּגָדֵי לְבָן אוֹ הַיָּפֵק, הַקֵּרְבַּת תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר מִשְׁמַשׁ בְּבְּגָדֵי זָהָב,
 66 עֲבוּדַת הַיּוֹם מִשְׁמַשׁ בְּבְּגָדֵי לָבָן, הַקֵּרְבַּת אֵילוּ וְאֵיל הָעֵץ מִשְׁמַשׁ
 67 בְּבְּגָדֵי זָהָב, הוֹצֵאת בַּף וּמְחַתָּה מִשְׁמַשׁ בְּבְּגָדֵי לָבָן, הַקֵּרְבַּת תְּמִיד
 68 שֶׁל בֵּין הָעֵרְבִים מִשְׁמַשׁ בְּבְּגָדֵי זָהָב. וּלְפָנֵי כָּל עַבְדוּת טוֹבַל, הָרִי כֹאֵן
 69 חֹמֵשׁ טְבִילוֹת.
 70 לְמַדְנָה לְעֵיל הַלְכָה לְמַשָּׁה מִסֵּינֵי שְׁמִקְדֵּשׁ עֵשְׂרָה קִידוּשִׁין, מִבְּרַרַת
 71 הַבְּרִייתָא לְשִׁית רַבִּי: וּמִנֵּיין שְׂכַל מְבִילָה וּמְבִילָה צְרִיכָה שְׁנֵי
 72 קִידוּשִׁין אַחַת לְפָנֵיהּ וְאַחַת לְאַחֶיהּ. תְּלַמּוּד ל׳וֹמַר (סג-כד) 'וּפְשִׁט
 73 אֶת בְּגָדֵי הַבְּדָד וְגו' וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ וְלִבְשׁ אֶת
 74 בְּגָדָיו', וְסָבַר רַבִּי שׂוֹרֵשִׁים מִרְחִיצָה זֶה קִידוּשׁ יְדֵים וְרַגְלִים,
 75 וְדוֹרְשִׁים אֶת תִּיבַת 'וְרַחֵץ' לְפָנֵינוּ וְלְאַחֵינוּ, 'וּפְשִׁט וְרַחֵץ' וְרַחֵץ
 76 וְלִבְשׁ, שְׁמִקְדֵּשׁ קִידוּשׁ אַחַד לְפָשִׁיטָה וְקִידוּשׁ אַחַד לְלִבְשִׁיטָה. רַבִּי
 77 אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הָרִין שֶׁבְּכָל טְבִילָה הִיא שְׁנֵי קִידוּשִׁין
 78 נִלְמַד מִקַּל וְחוֹמֵר, וְמָה בְּמָקוֹם שָׂבָא לְעַבְדֵּיךָ בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה,
 79 שְׁאֵין פְּעוֹן מְבִילָה מִדְּאַוּרִיתָא, אִף עַל פִּי כֵן פְּעוֹן קִידוּשׁ יְדֵים
 80 וְרַגְלִים, שְׁנָאָמַר (שְׁמוֹת מ אב) 'בְּבִאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּבְקִרְבָּתְכֶם אֶל
 81 הַמִּזְבֵּחַ יִרְחָצוּ. מָקוֹם שֶׁמְשַׁנֵּה מֵעַבְדוּת לְעַבְדוּת בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים
 82 שְׁמַעוֹן מְבִילָה, וְכִי אֵינוּ דִין שְׁמַעוֹן קִידוּשׁ. וְעֵדִינִי אֵין אֲנִי יוֹדְעִים
 83 שְׁהִיוּ שְׁנֵי קִידוּשִׁין, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר ל׳וֹמַר אִי מָה לְחֵלָן בְּכֹהֵן שָׂבָא
 84 לְעַבְדֵּיךָ בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה מִקְדֵּשׁ רַק קִידוּשׁ אֶחָד, אָף בְּאֵן בְּיוֹם
 85 הַכִּיפּוּרִים בֵּין עַבְדוּת לְעַבְדוּת יִקְדֵּשׁ רַק קִידוּשׁ אֶחָד, שְׁדִיו לְבָא מִן
 86 הָרִין לְהִיּוֹת כְּנִידוֹן. תְּלַמּוּד ל׳וֹמַר (ויקרא טו אב) 'וְכֹא אֲחֵרִין אֵל אֹהֶל
 87 מוֹעֵד וּפְשִׁט אֶת בְּגָדֵי הַבְּדָד אֲשֶׁר לְבִשׁ, מָה תְּלַמּוּד ל׳וֹמַר 'אֲשֶׁר לְבִשׁ'
 88 – מָה מִלְּמַדְנָה הַכְּתוּב בְּתִיבוֹת אֵלוּ, הָרִי בְּלוֹם אֶדָם פּוֹשֵׁט אֶלָּא מָה
 89 שְׂלֵבֶשׁ, וּמְדוּעַ כְּתוּב 'אֲשֶׁר לְבִשׁ', אֶלָּא נִכְתָּב כַּדִּי לְהַסְמִיכוֹ ל'וּפְשִׁט
 90 אֶת בְּגָדֵי הַבְּדָד' שֶׁכְּתוּב לְפָנֵינוּ, וְלִקְיִישׁ פְּשִׁיטָה לְלִבְשִׁיטָה, מָה בְּלִבְשִׁיטָה
 91 שֶׁל בְּגָדֵי קְדוֹשׁ פְּעוֹן קִידוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁלְּמַדְנָה מִהַקַּל וְחוֹמֵר, אָף
 92 בְּפְשִׁיטָה שֶׁל בְּגָדֵי הַקְּדוֹשׁ פְּעוֹן קִידוּשׁ.
 93 הַגְּמָרָא בָּאָה לְבַאֵר אֶת הַבְּרִייתָא. שְׁנִינָה בְּרִייתָא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
 94 מִנֵּיין לְחֻמְשׁ מְבִילוֹת וְעֵשְׂרָה קִידוּשִׁין שְׁמוּבֹל בְּהֵן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ
 95 בְּיוֹם, תְּלַמּוּד ל׳וֹמַר (סג) 'וְכֹא אֲחֵרִין אֵל אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ
 96 בְּמַיִם בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ, הָא לְמַדְתָּ שְׂכַל הַמְּשַׁנֵּה מִעֲבוּדָה לְעֲבוּדָה פְּעוֹן
 97 מְבִילָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲשַׁכְּחֵן מִצִּינָה לְלַמּוּד מִהַפְּסוּק שְׁטוֹבַל
 98 כְּשֶׁמְחַלֵּף מִבְּגָדֵי לָבָן לְבְּגָדֵי זָהָב, שְׁהָרִי בְּפַסוּק שְׁהִבֵּא נָאמַר 'וּפְשִׁט
 99 אֶת בְּגָדֵי הַבְּדָד' וְגו' וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ וְגו' וְלִבְשׁ אֶת בְּגָדָיו, שְׁהֵם
 100 בְּגָדֵי זָהָב, אֲבָל מִבְּגָדֵי זָהָב לְבְּגָדֵי לָבָן מִנֵּיין אֲנִי ל׳וֹמְדִים שֶׁטַעוֹן
 101 טְבִילָה.

1 שמקדש הכהן גדול ביום הכיפורים עֵשְׂרָה קִידוּשִׁין, והיינו, שבכל
 2 פעם שמחליף בגדיו טובל ומקדש ידיו ורגליו פעמיים, וגם בטבילה
 3 ראשונה עושה כן. אֶלָּא לְרַבֵּנָן שְׁאָמְרוּ שֶׁבְּטְבִילָה רַאשׁוֹנָה מִקְדֵּשׁ
 4 רַק פַּעַם אַחַת, אִם כֵּן חָסַר קִידוּשׁ אַחַד מִהָעֵשְׂרָה קִידוּשִׁין, וְרַק
 5 הָעֵשְׂרָה קִידוּשִׁין הָיוּ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַרִי לָךְ רַבֵּנָן, קִידוּשָׁא
 6 בְּתֵרָא – הַקִּידוּשׁ הָאַחֲרוֹן הַחָסֵר מִהָעֵשְׂרָה קִידוּשִׁין, כִּי פְּשִׁיט –
 7 כְּשָׂבָא לְפָשׁוּט בְּגָדֵי קַדְשׁ בְּגַמְרָא כָּל הָעַבְדוּת, וְלִבְשׁ בְּגָדֵי חוּל, עֲבִיד
 8 לֵית הָתָם – עַל פְּשִׁיטָה זֶה הוּא מִקְדֵּשׁ יְדָיו וְרַגְלָיו, שְׁהָרִי הוּא פּוֹשֵׁט
 9 בְּגָדֵי קוֹדֵשׁ, וְזוֹה מְשַׁלֵּם לְעֵשְׂרָה קִידוּשִׁין.
 10 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא בְּעֵינֵי הַטְּבִילוֹת וְהַקִּידוּשִׁין בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים:
 11 תֵּנִי רַבֵּנָן, אַחֲרֵי שְׁגַמְרָא הַכֹּהֵן גְּדוֹל אֶת הַזֹּאוֹת הַפָּר וְהַשְּׁעִיר, נָאמַר
 12 (ויקרא טז אב) 'וְכֹא אֲחֵרִין אֵל אֹהֶל מוֹעֵד וּפְשִׁט אֶת בְּגָדֵי הַבְּדָד אֲשֶׁר לְבִשׁ
 13 בְּבָאוּ אֶל הַקְּדֹשׁ וְהִנִּיחֵם שֵׁם', וְלֹא הִתְפַּרְשׁ מִהּ הוּא עוֹשֶׂה בְּבֵיאָה
 14 זֶה. מִקְשָׁה הַבְּרִייתָא: לָמָּה הוּא פָּא פַּעַם נּוֹסְפַת, הָרִי כְּבַר גַּמַר אֶת
 15 כָּל עַבְדוּת הַיּוֹם. מְבִארַת הַבְּרִייתָא: הַכֹּהֵן גְּדוֹל אֵינוּ פָּא לְאוּהֵל
 16 מוֹעֵד אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַכֹּף וְאֵת הַמְּחַתָּה שֶׁל הַקְּטוֹרֶת שֶׁהִכְנִיס שֵׁם
 17 כְּשֶׁנִּכְנַס בְּפַעַם הָרַאשׁוֹנָה. וְאִם תֵּאמַר מְדוּעַ הוּא צָרִיךְ לְהַכְנִיס, הָרִי
 18 הוּא נִמְצָא שֵׁם, שְׁעַבְשׁוֹ הוּא סֵיִים אֶת הָעַבְדוּת הַפְּנִימִיּוֹת.
 19 מִפְּרַשְׁתָּ הַבְּרִייתָא: (שְׂכַל) הָפְרָשָׁה בּוֹלָה שֶׁל סָדַר עַבְדוּת יוֹם
 20 הַכִּיפּוּרִים נִאֶמְרָה עַל הַפְּדֵר שְׁעוֹבַד הַכֹּהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, חוּץ
 21 מִפְּסוּק זֶה שְׁנָאָמַר 'וְכֹא אֲחֵרִין אֵל אֹהֶל מוֹעֵד', שֶׁנִּכְנַס לְהוֹצִיא אֶת
 22 הַכֹּף וּמִחַתָּה, שֶׁפְּסוּק זֶה נָאמַר אַחֲרֵי עַבְדוּת הַיּוֹם, וּמְקוֹמוֹ אַחֲרֵי
 23 שֶׁהַקְּרִיב אֶת אֵילוֹ וְאֵיל הָעֵץ בְּבָגְדֵי זָהָב, שְׁעוֹלוֹת אֵלוֹ הַפְּסִיקוֹ בֵּין
 24 הַכְּנָסַת הַכֹּף וּמִחַתָּה וְהָעַבְדוּת הַפְּנִימִיּוֹת, לְבֵין הוֹצֵאת הַכֹּף
 25 וּמִחַתָּה. וְזֶה לְשׁוֹן הַפְּסוּק 'וְכֹא', שְׁצָרִיךְ הַכֹּהֵן גְּדוֹל לְבּוֹא לְצוֹרֵךְ
 26 זֶה.
 27 שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: מֵאִי מְעָשָׂה – מְדוּעַ צָרִיךְ לְהַפְּסִיק בְּהַקְּרִיב אֵילוֹ
 28 וְאֵיל הָעֵץ בֵּין עַבְדוּת הַיּוֹם לְהוֹצֵאת כֹּף וּמִחַתָּה, הָרִי אִפְשֵׁר
 29 לְהוֹצִיא אֶת הַכֹּף וּמִחַתָּה מִיַּד אַחֲרֵי גַמַר הָעַבְדוּת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
 30 אָמַר רַב הַקְּדָא, נְטִירִי – הַלְכָה לְמַשָּׁה מִסֵּינֵי חֻמְשׁ מְבִילוֹת וְעֵשְׂרָה
 31 קִידוּשִׁין מוּבֹל בְּהֵן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם – בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. וְאִי נָאמַר
 32 שֶׁסָּדַר הַפְּרָשָׁה הִיא כְּפָרְךְךָ שֶׁל הָעַבְדוּת, וּמוֹצִיא אֶת הַכֹּף וּמִחַתָּה
 33 מִיַּד אַחֲרֵי עַבְדוּת הַיּוֹם, לֹא מְשַׁבְּחַת לְהוֹן-לֹא תִמְצָאן אֶלָּא שְׂלֵשׁ
 34 מְבִילוֹת וְעֵשְׂרָה קִידוּשִׁין, דְּהֵינּוּ טְבִילָה וְקִידוּשׁ בְּתַחֲלוֹת הַיּוֹם
 35 לְהַקְּרִיב תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר, וְטְבִילָה וְשְׁנֵי קִידוּשִׁין כְּשֶׁמְחַלֵּף לְבַגְדֵי
 36 לְבָן לְעַבְדוּת הַיּוֹם עִם הוֹצֵאת כֹּף וּמִחַתָּה, וְטְבִילָה וְשְׁנֵי קִידוּשִׁין
 37 כְּשֶׁמְחַלֵּף לְבַגְדֵי זָהָב לְהַקְּרִיב אֵילוֹ וְאֵיל הָעֵץ, וְעִמָּהּ הַמוֹסְפִין
 38 וְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֵרְבִים, וְקִידוּשׁ אַחֲרוֹן כְּשֶׁפּוֹשֵׁט אֶת בְּגָדֵי זָהָב.
 39 וְלִכֵּן צָרִיךְ ל׳וֹמַר שֶׁהַקְּרִיב אֵילוֹ וְאֵיל הָעֵץ מְפַסִּיק בֵּין עַבְדוּת הַיּוֹם
 40 לְהוֹצֵאת כֹּף וּמִחַתָּה, וּמִצִּינָה שְׁטוֹבַל חֹמֵשׁ טְבִילוֹת וְעֵשְׂרָה קִידוּשִׁין
 41 לְחֻמְשׁ הַחֲלָפוֹת, דְּהֵינּוּ תַמִּיד שֶׁל שָׁחַר בְּבָגְדֵי זָהָב, עַבְדוּת הַיּוֹם
 42 בְּבָגְדֵי לְבָן, אֵילוֹ וְאֵיל הָעֵץ בְּבָגְדֵי זָהָב, הוֹצֵאת כֹּף וּמִחַתָּה בְּבָגְדֵי
 43 לְבָן, מוֹסְפִין וְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֵרְבִים בְּבָגְדֵי זָהָב.
 44 תֵּנִי, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִנֵּיין לְחֻמְשׁ מְבִילוֹת וְעֵשְׂרָה קִידוּשִׁין שְׁמוּבֹל
 45 בְּהֵן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם – מִנֵּיין שְׁבִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים טוֹבַל בְּכָל פַּעַם
 46 שֶׁמְשַׁנֵּה מֵעַבְדוּת לְעַבְדוּת, תְּלַמּוּד ל׳וֹמַר (סג) 'וְכֹא אֲחֵרִין אֵל אֹהֶל
 47 מוֹעֵד וּפְשִׁט אֶת בְּגָדֵי הַבְּדָד וְגו' וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ
 48 וְלִבְשׁ אֶת בְּגָדָיו וְיָצָא וְעֵשָׂה אֶת עֲלָתוֹ וְאֵת עֲלַת הָעֵץ, וּמִמָּה
 49 שֶׁכְּתוּב כְּשָׂבָא אֵל אֹהֶל מוֹעֵד 'וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ', וְרַחֲצִינָה זֶה הִיא
 50 טְבִילָה, הָא לְמַדְתָּ שְׂכַל הַפַּעְמִים שֶׁמְשַׁנֵּה הַכֹּהֵן גְּדוֹל מִעֲבוּדָה
 51 לְעֲבוּדָה פְּעוֹן מְבִילָה.

יומא. פרק שלישי – אמור להם הממונה דף לב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קלא רש"י

1 עשרה קידושין — לחמש טבילות. תשעה הוו — דחסרא ליה טבילה ראשונה חד קידוש.
 2 אמרי לך רבנן — קידוש עשירי החסר כאן. קידושא בתרא — כשגמר עבודת כל היום
 3 ופושט בגדי קודש, ולובש בגדי חול. עבד ליה התם — כשבא לפשוט בגדי קודש. ולדידן
 4 טבירא לן קידוש חד אפשיטה וחד אלבישה. ולר' מאיר לא מקדש מידי, שהרי אינו בא
 5 ללבוש בגדי קודש. ובא אהרן אל אהל מועד —
 6 נאמר אחר שגמר הקטרה ומתן דמים פר ושעיר.
 7 למה הוא בא — אל ההיכל? הרי גמר עבודתו.
 8 אף במקרא זה לא פירש מה יעשה לשם. אינו
 9 בא אלא להוציא כף ומחתה — שהניח בין
 10 הברדים. כדכתיב "ונתן את הקטרת על האש"
 11 וגו'. שכל הפרשה — נאמרו המקראות על סדר
 12 העבודות המתחלפות כסידורן בפרשה כף סדר
 13 עבודתם. חוץ ממקרא זה שכתב הוצאת כף
 14 ומחתה עם עבודת הפנימיות, ולא הפסיק
 15 עבודת אילו ואיל העם בנתיים, והיה לו לכתוב
 16 בתחילה "ויצא ועשה את עולתו" וגו' ואחר כך
 17 "ובא אהרן" להוציא כף ומחתה ואחר כך "ופשט
 18 את בגדי הבר והניחם שם" ורחץ את כשרו במים
 19 ולבש את בגדיו שמונה של כל השנה, ועשה
 20 המוספין ותמיד של בין הערבים. מאי טעמא —
 21 צריך להפסיק באילו ואיל העם בין עבודת היום
 22 להוצאת כף ומחתה. אמר רב חסדא גמירי —
 23 הלכה למשה מסיני. חמש טבילות — בו ביום.
 24 ואי כסידורן — של עבודת כתיב מקרא זה. לא
 25 משכחת כהן אלא שלש טבילות — אחת לתמיד
 26 של שחר, ואחת בינו ובין עבודת היום כולה עם
 27 הוצאת כף ומחתה, ואחת בין הוצאת כף ומחתה
 28 לאילו ואיל העם ועמדם המוספין ותמיד של בין
 29 הערבים, לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם
 30 בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה, והוצאת
 31 תפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין
 32 הערבים — הרי חמש: תמיד של שחר בבגדי
 33 זהב, עבודת היום בבגדי לבן, אילו ואיל העם
 34 בבגדי זהב על המזבח החיצון, הוצאת כף
 35 ומחתה בבגדי לבן, ומוספין ותמיד של בין
 36 הערבים בבגדי זהב. ולבש את בגדיו — שמונה
 37 בגדים המיוחדים לו כל ימות השנה. מעבודה
 38 לעבודה — מעבודת פנים לעבודת חוץ. והוא
 39 הדין מחוץ לפנים. ולקמן מסיים מילתיה, וקתני:
 40 חמש עבודות הוו, הרי חמש טבילות. כתונת כד
 41 קודש ילבש ורחץ במים וגו' — הרי כשהוא
 42 משנה מעבודת התמיד להתחיל בעבודת היום
 43 שהיא פנימית, כדכתיב בתריה "ולקח את שני
 44 השעירים" וגו' וכוליה עניינא. ואומר בגדי קודש
 45 הם — בתוך מקרא זה עצמו לדרוש יש לך שלש
 46 תיבות הללו, שהן יתירות כולן. ולקמיה מפרש
 47 מאי דרשה. וחמש עבודות הן — אתיא בין לרבי
 48 בין לר' יהודה. תלמוד לומר ופשט ורחץ וגו' —
 49 הך מילתא רבי קאמר לה, דגמר טבילות
 50 מירוחן במים' דכתיב בבגדי לבן, ואיתר ליה
 51 האי קרא דר' יהודה, ודרש לה לקידושין ופשט
 52 ורחץ ורחץ ולבש — הטיל הכתוב "ורחץ" בין
 53 ופשט ולבש, ליתן רדיצה לפשיטה ורדיצה ללבישה. מה מקום שאין טעון מבילה — כל ימות השנה, הבא לעבוד אין טעון טבילה מן התורה אלא מדברי סופרים, לזכור טומאה ישנה.
 54 טעון קידוש — דכתיב (שמות מ) "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו". מקום שטעון מבילה — ביום הכפורים, לכל חליפות בגדים. מה לבישה טעון קידוש — דנפקא
 55 לן מקל וחומר מטבילה, כדאמרן. ומ'ופשט ורחץ' לא רדיש ר' אלעזר ברבי שמעון שטעון קידושין, דמיבעי ליה לטבילה להחליף בבגדי זהב, כר' יהודה.

1 גמירי' חמש טבילות וכו' — תימה לי: אי הלכתא, קרא למה לי לקמן? ויש לומר: אי לאו
 2 קרא זהו אמיתא חמש טבילות יטבול אפילו בזה אחר זה כולם ביחד, להכי אצטרך
 3 קרא דכשהוא משנה מעבודה לעבודה עבד לחו. ואי לאו הלכתא — הוה אמיתא אינו משנה
 4 מעבודה לעבודה אלא שלש פעמים, דהוו להו שלש טבילות ותו לא. וא' כסדרן לא
 5 משכחת להו חמש טבילות — ואם תאמר: ומגלן
 6 דהאי קרא שלא על הסדר נאמר טפי משאר
 7 קראי? דילמא קטורת דיום הכפורים שלא על
 8 הסדר נאמר, ומשכחת לה חמש עבודות: תמיד
 9 של שחר בבגדי זהב, קטורת דיום הכפורים בבגדי
 10 לבן, אילו ואיל העם בבגדי זהב, עבודת היום
 11 בבגדי לבן, ומוספין ותמיד של בין הערבים בבגדי
 12 זהב ויש לומר: אם איתא דלא הוה הפסק בין
 13 הוצאת כף ומחתה לעבודת היום שלפניה — למה
 14 נאמר בה "ובא אהרן" והא התם קאי? אלא שמע
 15 מינה: משום דאפסקה בעבודה היצונה, להכי כתב
 16 "ובא" ואם תאמר: אם כן לימא משום דכתיב
 17 "ובא אהרן" — שמע מינה שלא על הסדר נאמר,
 18 ומאי אצטרך רב חסדא למימר טעמא משום
 19 דגמירי חמש טבילות? ויש לומר: דהוה אמיתא
 20 גזירת הכתוב הוא שצריצי כף ומחתה לאחר גמר
 21 עבודת פנים, ושוב חוזר לפנים ופושט את בגדי
 22 הבר והניחם שם, ושוב יוצא ועושה אילו ואיל
 23 העם ומוספין ותמיד של בין הערבים. ואם תאמר:
 24 ואימא דהאי "ובא אהרן" לאו להוציא כף ומחתה,
 25 אלא להפסיק בעבודת פנים, ונימא ובא אהרן
 26 להקטיר קטורת או להזאת פר ושעיר, ואי משום
 27 חמש טבילות — נימא דמפסיק באילו ואיל העם
 28 בין קטורת להזאות, אבל הוצאת כף ומחתה מגלן
 29 דעבודה דיא, להצריך לה טבילה בפני עצמה? יש
 30 לומר: משום דכבר כתב בכליהו עבודת היום
 31 "ובא" והביא? אבל הוצאת כף ומחתה לא כתיב,
 32 להכי איבא למימר דברוצאת כף ומחתה איירי.
 33 ומה במקום שאין טעון טבילה טעון קידוש וכו'
 34 — ליבא למימר טעם ליכנס לעזרה יזכיה,
 35 שטעון טבילה ואין טעון קידוש? ויש לומר: מה
 36 להתם — שאינו עובר, תאמר ביום הכפורים
 37 שהוא רוצה לעבוד.
 38 מזה לבישה טעון קידוש אף פשיטה — ואם
 39 תאמר: והא לבישה גופה בקל וחומר אתיא,
 40 ובעיא היא בפרק "איחזו מקומן" (זבחים גב.) למאן
 41 דאמר בתר מלמד אולינן, אי דבר הבא בקל וחומר
 42 חוזר ולמד בהיקש בקדשים? ויש לומר: דהני מילי
 43 בקדשים כגון קרבנות גופיהו.
 44 חנא

להקיש פשיטה ללבישה: מה לבישה טעון קידוש — אף פשיטה טעון קידוש. אמר רבי יהודה:
 מנין להחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום — תלמוד לומר "ובא
 אהרן אל אהל מועד ורחץ את בשרו במים במוקום קדוש", הא למדת שכל המשנה מעבודה
 לעבודה טעון מבילה, אשפחן מפגדי לבן לבגדי זהב, מפגדי זהב לבגדי לבן מנין?
 חנא

קלב יומא פרן שלישי – אמר להם הממונה דף לב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י
תוספות

1 תנא דבי רבי ישמעאל קל וחומר מה בגדי זהב כו' – תימה: ותנא דבי רבי ישמעאל גופיה.
2 הכא גמר בגדי לבן מבגדי זהב, ולקמן תנא דבי רבי ישמעאל ואיכא ויש לומר: ותנא
3 דבי רבי ישמעאל גמר טבילה מבגדי לבן לבגדי זהב כרבי יהודה, ומבגדי זהב לבגדי לבן
4 כרבי. וקאמר למה לי תרי קראי – ניכתוב חד וניתי איך מיניה. והיינו דקא דייק הייניכתוב?
5 אי כתב בבגדי זהב – לא אתו בגדי לבן בקל
6 וחומר, ומה בגדי זהב וכו', דאיכא למיפך. וכן
7 איכא.
8 נפקא ליה מדרבי אלעזר ברבי שמעון – ואם
9 תאמר: מה מאי איצטריך לעיל
10 למימר דרבי יהודה נפקא ליה מדרבי טבילה
11 בבגדי לבן? ניתי גמי מדרבי אלעזר ברבי שמעון
12 להיקשא דמקוש פשיטה לבישה, ונימא הכי: מה
13 לבישה דבגדי זהב שהוא לובש – טעון
14 טבילה, כדנפקא ליה לרבי יהודה מ'יורחין'. אף
15 בגדים שהוא פושט (בהם) שהם של לבן, כשהוא
16 לובשן הוא טעון טבילה: ויש לומר: אי אמרין
17 היקשא כי האי גזווא – או לא מצינו למיגמר
18 מיניה קידוש לפשיטה, דנימא הכי: מה שהוא
19 לובש שהם של זהב, כשהוא לובשן טעון קידוש,
20 אף של לבן שהוא פושט כשהוא לובשן טעון
21 קידוש. ולא צריכא להאי דרשא, דהאי קידוש
22 לבישת בגדי לבן מקל וחומר אתאי, כמו קידוש
23 לבגדי זהב, ואם כן לא הוה דרשין היקשא אלא
24 לטבילת בגדי לבן, אבל קידוש לפשיטה לא הוה
25 נפקא לן. הילכך איצטריך קרא לטבילה, וממילא
26 דרשין היקשא לקידוש, כדאמרן לעיל. אם כן
27 היא לה עבודה באור – הכי גמי דהא מצי
28 למיפך: אם כן הוה ליה שחיטה בשנים, כיון דאם
29 לא מירק פסול, ואם שנים שוחטין ובח אחד אפילו
30 בזה אחר זה – פסולה, כדמוכח בפרק "השוחט"
31 (חולין כטא), ואלו תאמר: ומאי קשיא ליה
32 מעבודה באחר? הא בפרק "טרף בקלפי" (לקמן
33 מבא), איכא מאן דמכשיר אפילו שחיטת פרו בור.
34 ואפילו מאן דפוסל – היינו דוקא פרו, דאתי
35 לחובת היום דקאי עליה אחרן וחוקה, אבל תמיד
36 דלא שייך לחובת יום הכפורים – לא קאי עליה
37 אחרן וחוקה בשחיטה, כיון דלאו עבודה היא ויש
38 לומר: דמכל מקום פסול מדרבנן, ויש מפרשים:
39 משום דמריקה צורך קבלה, ולא נהירא, דמי עדיף
40 מיעוט סימן בתרא מרוב קמא: ועוד יש מפרשים:
41 כיון דהא דאמר שחיטה לאו עבודה היא – היינו
42 כמו שפירש רבינו יעקב מאורלייני"ש לפי שנהגת
43 אף בחולין, והאי מירוק אינו מעכבא בחולין, אם
44 כן הוה עבודה, ולא יהא כשר אלא בו.
למה

1 כפרתן מרובה – שממשש בהן כל ימות השנה, אבל עבודת פנים דיום הכפורים –
2 אינה מכפרת אלא על טומאת מקדש וקדושו, כדאמרין בשבועות (זב), נפקא ליה
3 מרבי – "כתונת בד קדש ילבש ורחץ במים ולבשם", אמר רבי וכו' – לפרוש
4 מתניתא דלעיל קא מהדר. היינו דקתני – במילתא דרבי, ואומר בגדי קדש הם. והכי
5 דריש ליה: תלה הכתוב טעם הטבילה בשביל
6 שהם בגדי קדש, ללמדך שכל חליפות בגדי
7 קדש בו ביום טעונן טבילה, ובגדי זהב גם הם
8 קדש. האי בטבילה כתיב – דהא כתיב
9 "דאשריו". הכי גרסין: אם אינו ענין לטבילה
10 דנפקא ליה מבגדי קדש הם נתנו לענין קידוש.
11 הא קא משמע לן – מדאפקיה בלשון טבילה
12 דילפינן טבילה מיניה. מה קידוש במקום קדוש
13 – כדכתיב בה "במקום קדוש", אף טבילות
14 הבאות מחמת מחלפות היום – במקום קדוש.
15 אבל טבילה ראשונה לא ילפת מיניה, דהא לאו
16 דאשריות היא. ור' יהודה – דנפקא ליה
17 להאי קרא לטבילת בגדי זהב, לא דריש "בגדי
18 קדש הם", קידוש מנא ליה? אמר רב חסדא כו'
19 – קסבר רב חסדא דוקא אמר רבי ופשט ורחץ
20 ורחץ ולבש, שני קידושין בין פשיטה ולבישה.
21 אחד לפני טבילה ואחד לאחריה קודם לבישה.
22 מפקא מדר' מאיר – מוצאת היא מכלל דבריו
23 של ר' מאיר, לא סיבירא ליה כו' מאיר. ואף על
24 גב דאמרין במתניתין פשט וקדש דיו ורגליו,
25 דסבירא ליה קידוש שלפני הטבילה אחר
26 פשיטה הוא – פליג עליה מיהא בקדוש שני,
27 דקאמר אחר לבישה הוא, כדקתני ברייתא דר'
28 מאיר לעיל: לבש קדש דיו ורגליו. הכל מודים
29 – ואפילו רבי, שהקידוש הסמוך לפני העבודה
30 – כשהוא לובש מקדשו. לא רב חסדא –
31 דאמר מילתיה דרבי דוקא בעי שני קידושין בין
32 פשיטה לבישה. אית ליה דרב אחא – דאמר
33 קידוש אחר לבישה בענין. לא רב אחא – דבעי
34 קידוש סמוך לעבודה. אית ליה רב חסדא –
35 דבעי לרבי שני קידושין כשהוא ערום. דאם כן
36 דאית ליה בהדי – הוה ליה לרבי שלשה
37 קידושין בכל טבילה, שנים כשהוא ערום ואחד
38 כשהוא ולבוש. ברוב שנים – הכשר שחיטה
39 בצמצום. וכי מאחר ששנינו – בשחיטת חולין
40 "ורובו של אחד כמאה" – ממילא שמעינן רוב
41 שנים כשנים. לפה שנינו – בצדה רוב אחד
42 בעוף וכו'. יכול יהא פסול מדרבנן – הואיל וכל
43 עצמו לדם הוא צריך – פסול. וכי תנן רובו של
44 אחד כמאה – בחולין תנן.
לכך

33 מודין קידוש שני שלובש ואחר כך מקדש, מאי טעמא – דאמר קרא "או בגשתם אל
34 המזבח", מו שאינו מחוסר אלא גישה, יצא זה שמחוסר לבישה וגישה. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: לא רב חסדא
35 אית ליה דרב אחא, ולא רב אחא אית ליה דרב חסדא. דאם פן לרבי הוה ליה המיסר קידושין. "תביאו לו את התמיד קרצו"
36 וכו'. מאי קרצו? אמר עולא: לישנא דקטלא הוא. אמר רב נחמן בר יצחק: מאי קרא – "עגלה יפהיה מצרים קרץ מצפון
37 בא בא". מאי משמע? פדמתרגם רב יוסף: מלכא יאי הוה מצרים, עממין קטולין מציופנא יתנו עלה. קרצו בכמה? – אמר
38 עולא: ברוב שנים. וכן אמר רבי יוחנן: ברוב שנים. ואף ריש לקיש סבר ברוב שנים. דאמר ריש לקיש: וכי מאחר ששנינו:
39 רובו של אחד כמאה, למה שנינו: רוב אחד בעוף ורוב שנים בכמה? לפי ששנינו: הביאו לו את התמיד, קרצו ומירק
40 אחר שחיטה על ידו, וקיבל את הדם וזרקו. יכול לא מירק יהא פסול. – יכול לא מירק יהא פסול? אם כן הוויא
41 ליה עבודה פאחר, ותנן: כל עבודות יום הכפורים אינן פשרות אלא בו! – הכי קאמר: יכול יהא פסול מדרבנן,
לכך

יומא דף לב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שלישי) קלג

62 ומפסקא מדין דרפני. מפרשת הגמרא: מפסקא מדרפני, דאילו רפני
63 אמרי שאת שני הקידושין בשהוא לבוש מקדש, קידוש ראשון לפני
64 שפושט, וקידוש שני אחר שלבוש. ואיהו – רבין אמר שהקידוש
65 הראשון בשהוא פושט בגדיו מקדש. ומפסקא גם מדרבי מאיר לגבי
66 הקידוש השני, דאילו רבי מאיר שנינו בברייתא שאמר, הך קידוש
67 בתרא – הקידוש האחרון שאחר הטבילה, בשהוא לבוש מקדש,
68 ואיהו – רבין אמר, בשהוא פושט מקדש.
69 שיטה חולקת: אמר רב אחא בר יעקב, הכל – רבי מאיר ורבנן ורבי
70 מוזין בקדוש שני שאחר הטבילה, שלובש ואחר כך מקדש. מאי
71 מעמא, דאמר קרא (שמות א ל) קידוש ידים ורגלים לפני העבודה
72 'או בגשתם אל המזבח, ומשמע שמקדש מי שאינו מחוסר לצורך
73 העבודה אלא גישה למזבח, יצא זה שעדיין לא לבש את בגדיו,
74 שמחוסר לבישה וגישה.
75 אמר ליה רב אחא גריה דרבא לרב אשי, לא רב חסדא שאמר
76 שלרבי מקדש בין פשיטה לבישה אית ליה – (סובר) את דינו דרב
77 אחא בר יעקב שלרבי מקדש קידוש שני כשהוא לבוש, ולא רב
78 אחא אית ליה את דינו דרב חסדא. דאם בן שסוברים אחד את דין
79 השני, לרבי, הוה ליה חמיסר קידושין – יש לכהן גדול לפני חמשה
80 עשר קידושין, בכל טבילה לפני ולאחיה כרב חסדא, הרי
81 עשרה קידושין, ועוד חמשה קידושין אחר שלבוש כרב אחא.
82 שנינו במשנה: הביאו לו – (לכהן גדול) את התמיד קרצו וכו'.
83 מבררת הגמרא: מאי – מה פירוש המילה 'קרצו'. מבארת הגמרא:
84 אמר עולא, לישנא דקמלא – (לשון הריגה) הוא, והכוונה ששחט את
85 התמיד. אמר רב נחמן בר יצחק, מאי קרא – מאיזה פסוק זה נלמד,
86 מהפסוק בירמיה (מז ט) 'עלה יפהפיה מצרים קרן מצפון פא בא'.
87 ומבארת הגמרא: מאי משמע – מה פירוש הפסוק. דמתרגום רב
88 יוסף לפסוק זה, 'מלכא יא הוה מצרים – מלכות יפה היתה מצרים,
89 אך עמקין קמולין מצרפונא יתון עלה' – אומות של רוצחים יבואו
90 עליה מצפון. רואים שהפסוק קורא להריגה 'קרץ'.
91 שואלת הגמרא: מה ששנינו שקרצו הכהן גדול את התמיד, ככמה
92 היה שוחט את הסימנים שבצואר הבהמה (הקנה והושט) קודם
93 שסמר לאחר למרקו, האם ברוב שני סימנים שהוא הכשר שחיטה
94 בצמצום, או שהיה שוחט את כל השני סימנים. משיבה הגמרא:
95 אמר עולא, היה שוחט ברוב שנים – רוב שני הסימנים, והשני גומר
96 את שחיטת הסימנים, וכן אמר רבי יוחנן, ברוב שנים.
97 מוסיפה הגמרא: ואף ריש לקיש סבר ששוחט ברוב שנים. דעל
98 המשנה בחולין (כז:) השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו
99 כשרה, ורובו של אחד כמדהו. שחט רוב אחד בעוף ורוב שנים
100 בבהמה שחיטתו כשרה. אמר ריש לקיש, שיש להקשות, ובי מאחר
101 ששנינו בתחילת המשנה, רבנו של סימן אחר חשוב כמדהו – כשחט
102 את כל הסימן, אם כן למה שנינו בהמשך המשנה, אם שחט רוב
103 סימן אחר בעוף וכן רוב שנים בבהמה שחיטתו כשרה, הרי נלמד
104 מתחילת המשנה, שכיון שרוב סימן אחד חשוב ככולו, ממילא רוב
105 שני סימנים בבהמה חשוב ככל השני סימנים. ותירץ, לפי ששנינו
106 במשנה כאן, הביאו לו את התמיד, קרצו ומרקו – וגמר כהן אחר
107 שחיטה על ידו – בשבילו, וקיבל הכהן גדול את הדם וזרקו על
108 המזבח. וכול היית לפרש שאם לא מירק אחר את השחיטה יהא
109 הקרבן פסול, לפי שבקדשים צריכים לשחוט את כל השני סימנים,
110 לכן הוסיפה המשנה לומר שגם בקדשים מספיק רוב שנים.
111 מקשה הגמרא: מה שאמר ריש לקיש 'כול לא מירק יהא פסול',
112 קשה, אם בלי ההשלמה הקרבן פסול, והיא מכשירה את הקרבן,
113 אם כן כשמשלים אחר את השחיטה קרא ליה עבודה של שחיטת
114 התמיד נעשית בפתח שאינו כהן גדול, (ותני) [ותניא], כל עבודות
115 יום הכפורים אינן פשרות אלא זו – ככהן גדול, ואף שחיטת
116 התמיד כשירה בור ואינה לחובת יום הכפורים, על כל פנים צריך
117 כהן גדול מדרבנן. מתרצת הגמרא: הני קאמר – כך כונת ריש
118 לקיש, וכול היית לומר שאם לא השלים אחר יהא הקרבן פסול
119 מדרבנן שהצריכו בקדשים לשחוט את כל השני סימנים. וכיון
120 שמדאורייתא אין צריך לשחוט את כל השני סימנים, אין המירוק
121 על ידי מי שאינו כהן גדול נחשב לעבודה באחר.

1 מתרצת הגמרא: הטבילה לבגדי לבן נלמד כתנא דבי רבי ישמעאל,
2 שלמדו זאת בקל וחומר, מה בגדי זהב שאין בהן נכנס כשלוש פהן
3 לפני ולפנים – לקודש הקדשים, ואף על פי כן כשלושם מעין
4 מביילה, בגדי לבן שנקנס כשלוש פהן לפני ולפנים, אינו דין שפעין
5 מביילה כשלושם. דוחה הגמרא: איכא למפרך – יש לדחות שאין
6 ללמוד מבגדי זהב לבגדי לבן, שמה לבגדי זהב שכן פשרתו מרובה
7 – שמכפרים בכל ימות השנה, ולכן טעונים טבילה בלבישתם, אבל
8 בגדי לבן שמכפר בהם רק ביום הכיפורים, וכן מכפר רק על טומאת
9 מקדש וקדושי, אפשר שאין צריך טבילה בלבישתם. מתרצת
10 הגמרא: אלא נפקא ליה – רבי יהודה לומר טבילה לבגדי לבן
11 מהלימוד דרבי, וכדלהלן.
12 הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא: אמר רבי, מנין להמש
13 מבילות ועשרה קידושין שמוכל בהן גדול ומקדש בו ביום, שנאמר
14 (ויקרא טו ד) 'בתנת בד קדש ילכש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט
15 בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו
16 ולבשם, הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה שפעין מביילה.
17 מקשה הגמרא: אישכחן – שצאנו פסוק המלמד שטובל כשמחליף
18 מבגדי זהב לבגדי לבן, שבפסוק נאמר 'כתנת בד קדש ילבש, והיינו
19 בגדי לבן, אבל כשמחליף מבגדי לבן לבגדי זהב מנין נלמד שטובל.
20 מתרצת הגמרא: את הטבילה לבגדי זהב נלמד כתנא דבי רבי
21 ישמעאל, שלמדו זאת בקל וחומר, מה בגדי לבן שאין פשרתו מרובה
22 – שמכפר בהם רק ביום הכיפורים, וכן מכפר רק על טומאת מקדש
23 וקדושי, ואף על פי כן כשלושם מעינין מביילה, בגדי זהב שפשרתן
24 מרובה – בכל ימות השנה, וכי אינו דין שפעינין מביילה בלבישתם.
25 דוחה הגמרא: איכא למפרך – יש לדחות שאין ללמוד מבגדי לבן
26 לבגדי זהב, שמה לבגדי לבן שכן הכהן גדול נכנס כשלוש פהן
27 לפני ולפנים, ולכן טעונים טבילה בלבישתם, אבל בגדי זהב
28 שמשמש בהן רק בהיכל, אפשר שאין צריך טבילה בלבישתם.
29 מבארת הגמרא: היינו דקתני – לכך הוסיף רבי בדבריו, ואומר (שם)
30 'בגדי קדש הם ורחץ [במים] את בשרו [במים] ולבשם, להקיש את
31 כל החלפות בגדי קדש זה לזה, וכשם שכשלוש בגדי לבן טעון
32 טבילה, כך בכל פעם שמשנה עבודה, ואפילו לבגדי זהב, טעון
33 טבילה.
34 עוד שנינו בברייתא: והמש עבודות הן שמשנה בהם מבגדי זהב
35 לבגדי לבן או להיפך, תמיד של שחר מקריב בבגדי זהב, עבודת
36 היום עובד בבגדי לבן, אילו ואילו העם מקריב בבגדי זהב, הוצאת
37 כף ומהתה נעשית בבגדי לבן, תמיד של בין הערבים מקריב בבגדי
38 זהב.
39 עוד שנינו: ומנין שכל מביילה ומביילה בשינוי עבודה צריכה שני
40 קידושין לפני ולאחריה. אמר רבי, תלמוד לומר (שם טו ג) 'ופשט
41 את בגדי הגד וגו' ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את
42 בגדיו, ורחיצה זו היא קידוש ידים ורגלים, ותיבת 'ורחץ' נדרשת
43 לפני ולאחריה, 'ופשט ורחץ' ורחץ ולבש'. מקשה הגמרא: הא
44 'ורחץ את בשרו' פמביילה פתיב – משמע טבילת כל הגוף. מתרצת
45 הגמרא: הפסוק 'ורחץ את בשרו' נדרש באם אינו ענין למביילה,
46 דכבר נפקא ליה – למדנו את זה מבגדי קדש הם' להקיש את כל
47 הבגדים שבלבישתם טעונים טבילה, ואם אינו נצרך לטבילה, תנהו
48 ענין ללמוד ממנו לקידוש ידים ורגלים.
49 מקשה הגמרא: אם פסוק זה בא לקידוש, וליבתיה רתמא בלשון
50 קידוש – שיהיה כתוב 'ורחץ ידיו ורגליו'. מתרצת הגמרא: הא קא
51 משמע לן – נכתב בלשון טבילה להמשרענו דמביילה פקידוש, מה
52 קידוש מקדש במקום קדוש, שנאמר 'ורחץ וגו' במקום קדוש, אף
53 מביילה ביום הכיפורים בשינוי עבודה טובל במקום קדוש.
54 מקשה הגמרא: ורבי יהודה שלומד מ'ופשט ורחץ ולבש' לטבילה,
55 אם כן קידוש ידים ורגלים שבין העבודות מנא ליה. מתרצת
56 הגמרא: נפקא ליה מהקל וחומר דרבי אלעזר דרבי שמעון, ומה
57 במקום שאין טעון טבילה טעון קידוש, מקום שטעון טבילה ודאי
58 שטעון קידוש, וקידוש שני למד מההיקש 'אשר לבש', שהקיש
59 הפסוק פשיטה לבישה.
60 אמר רב חסדא, הא דאמר רבי שמקדש לפני הטבילה ולאחריה,
61 ושניהם בין פשיטה לבישה, מפסקא – (מוציא) מדינו דרבי מאיר,

קריבים כל הקרבנות חוץ מן הקטורת. דוחה הגמרא: אדרבה, 50
 מערבה שניה עדיפא ויש להקדימה, שכן מכניסין ממנה גחלים 51
 לפנים הדיכל לקטורת. מתרצת הגמרא: אפילו הכי – שמכניסין 52
 גחלים ממערכה שניה, יש להקדים את המערכה גדולה, שכן 53
 כפרתה מרובה עדיפא יותר מהכנסת גחלים. ואיבעית אימא עוד 54
 טעם להקדים מערכה הגדולה, שהרי אי לא משכחא [מצא] עצים 55
 הראויים למערכה שניה, מי לא מעניל – וכי אינו מכניס לקטורת 56
 עצים ממערכה גדולה, נמצא שגם היא ראויה להכנסת גחלים 57
 להיכל, וכן עדיפה שכפרתה מרובה, ולכן יש להקדימה למערכה 58
 שניה. 59
 מערבה שניה של קטורת קודמת לסידור שני גזירי עצים. מבארת 60
 הגמרא: מאי לן. דכתיב (ויקרא ו ה) 'זבער עליה תכהן עצים בבקר' 61
 בבקר', ללמד שהכהן מוסיף שני גזירי עצים, ודורשים שרק 'עליה' 62
 – על המערכה הגדולה מניחים שני גזירי עצים, ולא על הכפרתה 63
 ו-מערכה שניה, וממה שהוצרך למעט שלא יניח על מערכה 64
 שניה, מפלל זה נלמד דבשעה שמסדר את הגזירים על המערכה 65
 גדולה כבר איתא [ישנה] להכפרתה – למערכה שניה, ואפשר 66
 לסדר עליה את העצים, שאם לא כן מדוע הוצרך למעט שלא 67
 יסדר עליה עצים. מקשה הגמרא: והאי 'עליה' אינו בא ללמד שלא 68
 יניח על חברתה, כיון דמיבעי ליה לגופיה – שסדר את העצים 69
 דווקא על המערכה ולא מהצד או בפני עצמם. מתרצת הגמרא: 70
 תרי 'עליה' כתיבי – נאמר שתי פעמים 'עליה', וזבער עליה תכהן 71
 עצים בבקר בבקר, וצריך עליה העולה. אחד נדרש לגופו, ומחשני 72
 דורשים עליה ולא על חברתה. 73
 סידור שני גזירי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי. מבארת הגמרא: 74
 אף על גב דהכא – בסידור שני גזירי עצים כתיבי (שם) 'בבקר בבקר', 75
 וגם הכא – בדישון מזבח הפנימי כתיבי (שמות ל ו) 'בבקר בבקר', ואין 76
 הכרע איזה קודם, אפילו הכי דבר שהוא מכשיר עדיף, ויש 77
 להקדים את סידור שני גזירי עצים לדישון מזבח הפנימי, שהוא 78
 מכשיר לקטורת, שבלי עצים אי אפשר להקטיר קטורת. מקשה 79
 הגמרא: מכשיר מאי ניהו [את מזה מכשירים] שני גזירי עצים, והא 80
 אמתר לעיל שני גזירי עצים למערכה גדולה אולי, נמצא שאינם 81
 מכשירים את הקטורת, שהעצים שלה ממערכה שניה. מתרצת 82
 הגמרא: אמר רבי ירמיה, אף שסידור העצים היה על המערכה 83
 הגדולה, מכל מקום מצינו שום [שם] עצים שמכשירים את 84
 הקטורת, דהיינו מערכה השניה, על כן סידור עצים קודם לדישון 85
 המזבח. רבינא אמר, הטעם להקדמת סידור שני גזירי עצים, הואיל 86
 והתחיל במערכה הגדולה שעל מזבח החיצון שסידרה תחילה, 87
 גומר את עבודתו בה ומסדר שם שני גזירי עצים קודם שידשן את 88
 המזבח הפנימי. רב אשי אמר, משום שהרי אי לא משכחא [מצא] 89
 עצים למערכה שניה מי לא מעניל גחלים לקטורת ממערכה גדולה, 90
 נמצא שגם שני גזירי עצים משמשים לקטורת, ונחשב מכשיר, 91
 וקודם לדישון המזבח. 92
 ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת המש נרות. מבארת הגמרא: מאי 93
 טעמא. אמר אביי, דבר זה גמרא גמירינא – קיבלתי מרבתי שכך 94
 הסדר, אבל ככרא וטעם בדבר לא ידענא – איני יודע. ורבא אמר, 95
 הטעם הוא פריש לקיש, דאמר ריש לקיש אין מעבירין [אין מדלגין] 96
 על המצות בלא לעשותם. 97

לכך שנינו בהמשך המשנה בחולין רוב אחר בעוף ורוב שנים 1
 בפניהם, לומר שאף בקדשים שחיתת רוב שנים כשרה אפילו 2
 מדרבנן. ומוכח מדברי ריש לקיש שמפרש קרצו שבמשנה ברוב 3
 סימנים. 4
 מקשה הגמרא: ובי מאחר דאפילו פסולא מדרבנן ליכא [אין] אם 5
 לא שחט את כל הסימנים, למה לי לתת לכהן אחר למרק את 6
 השחיטה, הרי עדיף שכל העבודות יעשו על ידי הכהן גדול. 7
 מתרצת הגמרא: יש מצוה לכתחילה למרק בשחיטת קדשים, כדי 8
 שיצא כל הדם מצואר הבהמה ולקבלו בכלי שרת לזרוק על 9
 המזבח, ולכן נותן לאחר למרק את השחיטה. 10
 הגמרא מביאה מימרא בענין סדר העבודות בבית המקדש בכל 11
 ימות השנה: אביי היה מסדר סדר המערכה – העבודות הנוהגות 12
 כל יום במקדש, משמיה דגמרא – על פי מה שמקובל אצל כל בני 13
 הישיבה שקיבלו מרבתיהם, והסדר הוא אליבא דאבא שאול. 14
 וכך סדרם, עריכת המערכה גדולה של עצים שעל מזבח החיצון, 15
 שעליה מקריבים את כל הקרבנות, קודמת לעריכת עצי מערכה 16
 שניה של קטורת, שממנה נוטלים גחלים למזבח הפנימי להקטיר 17
 את הקטורת. ועריכת מערכה שניה של קטורת לסידור שני 18
 גזירי עצים שמוסיפים על המערכה הגדולה להרבות האש. וסידור 19
 שני גזירי עצים קודם לדישון [סילוק האפר והפחם מן] מזבח 20
 הפנימי [מזבח הזהב], שדישנו את האפר שעליו קודם שהקטירו 21
 עליו את הקטורת. ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת המש נרות 22
 – הוצאת השמן והפתילות שכבו מהחומשה בזיכים שמתוך שבעת 23
 בזיכי המנורה. והטבת המש נרות קודם לעבודות הנעשות בדם 24
 התמיד, דהיינו שחיטת התמיד וריקת דמו. ודם התמיד קודם 25
 להטבת שתי הנרות הנותרות. והטבת שתי נרות קודם להקטרת 26
 הקטורת על המזבח הפנימי. והקטרת הקטורת קודם להקטרת 27
 האברים של התמיד על המזבח החיצון. ואברים של התמיד 28
 קודמים למנחה של נסכים, שהיא עשירית האיפה שבאה עם 29
 התמיד. ומנחה קודמת למנחת חביתין, שהיא מנחת כהן גדול 30
 שהיה מביא בכל יום. והביתין קודמים לנסכין – ניסוך רביעית ההין 31
 יין הבא עם התמיד. ונסכין קודמים למוספין בימים שמביאים קרבן 32
 מוסף. ומוספין קודמים בשבת להקטרת בויזין של לבונה שסידרו 33
 בשבוע שעבר עם לחם הפנים. וויזין קודמים לתמיד של בין 34
 הערבים, שנאמר בתמיד של שחר (ויקרא ו ה) 'והקטיר עליה חלבי 35
 השלמים', ודרשו מתיבת 'עליה', שעל תמיד של שחר השלם את 36
 הקרבת כל הקרבנות בולן, ואל תשלמים על תמיד של בין 37
 הערבים, דהיינו שאחר תמיד של בין הערבים אין להביא שום 38
 קרבן, ודורשים את תיבת 'שלמים' שנאמר בפסוק, מלשון השלם. 39
 ביאור דברי אביי: אמר רב, מערכה גדולה קודמת למערכה שניה 40
 של קטורת. מבארת הגמרא: מאי לן – מנין נלמד. דתניא בברייתא, 41
 נאמר בתמיד (ויקרא ו א) 'היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה' 42
 ו'מוקדה' זו היא מערכה גדולה, ובהמשך נאמר 'ואש המזבח תיקר 43
 בו', ו'תוקד' זו היא מערכה שניה של קטורת, ונלמד שסידור 44
 מערכה גדולה קודמת למערכה שניה. 45
 מקשה הגמרא: ואיפוך אנא – אולי נאמר להיפך, שמערכה שניה 46
 קודמת למערכה גדולה, וסדר הפסוק אינו כסדר העבודה. 47
 מתרצת הגמרא: מסתברא שמערכה גדולה עדיפא יותר ויש 48
 להקדימה, שכן כפרתה מרובה יותר ממערכה שניה, שעליה 49

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלה רש"י

1 **למה** לי למרק – תימה: והלא אפילו בחולין מוכח בפרק "השוחט" (חולין כו.א) שיש
 2 לשחוט לכתחילה כל הסמנן ולא סגי ברובא, דילמא לא אתי למעבד רובא: וש
 3 לומר: הני מילי – בהד גברא, אבל בתרי גברי, דכבר שחט כהן גדול ונטלק, אי אתי
 4 אחרינא וממרק – נראה כשהיה, ונראה כאלו נשחט חובב בשנים, הוה לן למיסר למרקו
 5 ומשני: מצוה למרק, כדי לקבל כל הדם.

6 **אביי** מסדר מערכה בו – תימה לי: אמאי לא
 7 קא חשיב נמי תרומת הדרן, דהויא נמי
 8 תחילת עבודה דיממא? וצריך לומר: משום דיימנן
 9 מקדימין אותה מאשמורת הראשונה ומחצות,
 10 הלכך לא קא חשיב לה, שהיה הפסק גדול בינה
 11 ובין הני דקא חשיב. אבל הך דקא חשיב – הוה
 12 רגילין לעשותן בזה אחר זה. אי נמי יש לומר:
 13 תרומת הדרן עיקר מצותה רק לבילה, אבל הני,
 14 אי בעי למעבדינהו ביממא – הרושת בידם.
 15 **מבבל** דאיכא חבירתה – תימה לי: אם כן
 16 למה לי קרא דלעיל "ואש המזבח תוקד בו"
 17 למערכה שניה: תיפוק ליה מהאי קרא! ויש לומר:
 18 דאי מהכא הוה אמיא: יעשו מערכה שניה על
 19 מזבח הפנימי כדרך שעושין מערכה גדולה על
 20 מזבח החיצון, כיון דאתאי לצורך קטורת דמזבח
 21 הפנימי, להכי איצטרך "ואש המזבח תוקד בו" –
 22 על מזבח החיצון במקום מערכה גדולה.

23 **אפילו** אכל כל בי האי גונא דדה הוי עבודת
 24 טעמא משום דתדיר ואשאי תדיר תדיר
 25 קודם, וסידור גזירין הוא תדיר טפי, שהוא פעמים
 26 בכל יום, ודישון מזבח הפנימי אינו אלא פעם
 27 אחת: ויש לומר: דלא גמירין מ"מלבל עולת
 28 הבוקר אשר לעולת התמיד" דתדיר קודם אלא
 29 היכא דתרייהו שוה, דו חו מתנה דומיא דתמידין
 30 ומוספין. אבל כל בי האי גונא דדה הוי עבודת
 31 מתנה וחד עבודת סילוק – לא.

32 **אינן** מעבירין על המצות – בפרק "איהו מקומן
 33 (מבחים נא.א) גבי שירי הדם היה שופך על
 34 יסוד מערבי, קאמר בגמרא: אמאי טעמא – דכתיב
 35 (ויקרא ד) "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל
 36 מועד" – ההוא דפגע ביה ברישא. ומשמע, משום
 37 דאין מעבירין על המצות, אבל רש"י לא גריס
 38 ההוא דפגע ביה ברישא, אלא מ"פתח אהל מועד"
 39 קא גמר לה, יסוד מערבי של מזבח הוי כנגד
 40 הפתח. וכן משמע התם בגמרא גבי שירי הדם היה
 41 שופך על יסוד דרומי, ומפרש משום דילמד
 42 ירידתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל; מה יציאתו
 43 מן ההיכל – בסמוך לו, דהיינו יסוד מערבי, אף
 44 ירידתו מן הכבש בסמוך לו – דהיינו יסוד דרומי.
 45 ואי מאין מעבירין על המצות קא ליף לפנימיים
 46 דנשפכין על יסוד מערבי אמאי פשיטא ליה (ספין)
 47 בפנימיים שהן ביסוד מערבי מבחיצון ביסוד
 48 דרומי? האי אידי ואידי שייך בהו טעמא דאין
 49 מעבירין על המצות. וכן משמע ריש פרק "קדשי
 50 קדשים" (שם נחב) דפרקי: שירי הדם בהדיא כתיב
 51 בהו "אשר פתח אהל מועד" – ואם תאמר: ולמה לי
 52 קרא, אמאי לא נפקא מדרש לקיש דאין מעבירין
 53 על המצות? ויש לומר: דלא שייכא דריש לקיש
 54 אלא היכא דבעינן למעבד תרייהו, שיש להקדים
 55 ההוא דפגע ביה ברישא, אבל היכא דלא עבדינן
 56

1 לכך שנינו בו" – ממשנה יתירא, חדא בחולין וחדא בקדשים, מדקאמר ר' שמעון בן
 2 לקיש דלפרושה הך דסדר יומא נתן לה דשחיטת חולין, שמע מינה "קרבן" דהכא – ברוב
 3 שנים. מצוה למרק – כדי להוציא את הדם יפה. **אביי** מסדר מערכה משמיה דגמרא –
 4 מנה סדר עבודתו של כל יום יום. משמיה דגמרא – דכוליה ישיבה דרבנן דבי מדרשא.

5 **ואליבא דאבא שאול** – דאמר בפרק קמא:
 6 הטבת כל הנרות קודמות (לכל) לקטורת.
 7 מערכה גדולה – שעליה יטירו כל הקטורת.
 8 קודמת – לסדר לפני המערכה שניה שעושין
 9 בקרן מערבית דרומית, משוך מן הקרן ארבע
 10 אמות לצד צפון, כדתנן במסכת תמיד (כט.א).
 11 של קטורת – שממנה חותין גזלים להכניס
 12 למזבח פנימי שחית וערבית, להקטיר עליה
 13 קטורת תמיד, פרס שחית ופרס בין הערבית.
 14 לסיוד שני גזירין – שמסדרין על מערכה
 15 גדולה. וכולהו טעמי מפרש לקמיה. לום התמיד
 16 – לשחיטה ולזריקה. קטורת – של מזבח
 17 הפנימי קודמת לאברים; להקטיר אברי התמיד
 18 על מזבח החיצון. למנחה – מנחת נסכו של
 19 תמיד ונסכיהן, דכתיב (במדבר בח) "ועשירית
 20 האיפה סולת למנחה" וגו'. לנסבין – לנסך יינו
 21 של תמיד. ונסבין לפוספין – אם שבת הוא.
 22 שנאמר והקטיר עליה חלבי השלמים – ודרש
 23 ליה לשון השלמה: עליה על העולה, תמיד של
 24 שחר האמורה בראש המקרא. שנאמר "וערך
 25 עליה העולה" והקטיר והוסיף והשלים אחריה
 26 כל הקרבנות, ולא על שבין הערבית. למד על
 27 תמיד של בין הערבית שהוא אחרון לכל
 28 הקרבנות. מוקד – לשון מדרת עצים, וכן
 29 "תוקד". זו מערכה שניה – ולימדך שתהא על
 30 מזבח החיצון, ומשם יכניסו גזלים על הפנימי.
 31 **ואיפוך** – להקדים מערכה של קטורת וקרא
 32 כסידורה דהא בהקטר כל הלילה קאי. כפרתה
 33 מרובה – שעליה מקטירים כל הקטורת, חוץ
 34 מן הקטורת לפנים להיכל. מי לא מעייל בו" –
 35 נמצאת אף הגדולה ראייה לפנים. ובער עליה
 36 – אמערכה גדולה קאי, דסמוך ליה "וערך
 37 עליה עצים", שני עצים. ולא על חבירתה –
 38 של קטורת. והכא כתיב – "בבקר בבקר
 39 בהטיבו את הנרות וקטירנה" (שמות ל) קאי
 40 למידרשה אדישון פנימי ואהטבה והקטורת,
 41 דכתיב "קטירנה", ואין קטורת אלא לאור
 42 דישון. מכשיר ערף – המכשיר ומתקן את
 43 הדבר הזה קודמו. ועצים מכשירי קטורת הם,
 44 שהרי עצים הן המכשירין את הקטורת. מכשיר
 45 מאי נינהו – מכשיר דהכא במאי עסקת –
 46 בשני גזירי עצים. והא למערכה גדולה אויל –
 47 ואינם מכשירי קטורת. שום עצים – אף על גב
 48 דהני לאו לקטורת אויל, שם עצים מכשירי
 49 קטורת הן. נגרא נמירא – שכן סידרן. כבא
 50 לא ידענא – לתת טעם לדבר מדעתי. אין
 51 מעבירין – הפוגע במצוה לא יעבור ממנה.
 52 ונפקא לן במכילתא מיושמרתם את המצות,
 53 קרי ביה את המצות – לא תמותין לה שתחמין
 54 ותיישן.

וכי
 אלא חד – לא גמירנן מיניה, ונעביד לתדיר לחודיה, ולא נעביד לשאינו תדיר ועיין תוספות מגילה ו.ב ד"ה מסתבר.

1 עבורי דרעא אטוטפתא — פירש רש"י: להניח תפילין בראש קודם שניח תפילין של יד
2 אסור, דקא מעביר על מצות תפילין של יד, דפגע ברישא בורע קודם שגיגע
3 לראש. וקשה לפירושו דמאי איירא מדרש לקיש? תיפוק ליה מדאמר בפרק "הקומץ רבה"
4 (מנחות לו,א) כשהוא מניח — מניח של יד ואחר כך של ראש, דכתיב "וקשרתם לאות על
5 ירך" והדר "והיו לטוטפות בין עיניך!" ומפרש
6 רבינו תם בשם רב האי גאון זצ"ל: דאיירי בשעה
7 שחולץ תפילין ומניחן בתיק, שלא יעביר אותן של
8 יד ויתנם בתיק תחילה ואחר כך של ראש למעלה,
9 דאם כן כשיבא להניח יפגע בשל ראש תחילה,
10 ויצטרך להעביר על המצות, משום דשל יד יש
11 להניח תחילה כדפירש. לפיכך צריך להניח בתיק
12 של ראש תחילה ואחר כך של יד למעלה. ורבי
13 אליהו זצ"ל מפרש: דלענין משמוש איירי, דהייב
14 אדם למשמש בתפילין כל שעה, קל הוומר מציק,
15 השתא קאמר דבשל יד ממשמש תחילה משום
16 דפגע ביה ברישא, ואחר כך ממשמש בשל ראש.
17 ואימא חד שדייה לדישון מובח הפנימי
18 דנקמיה לדם התמיד — ואם תאמר: נישד
19 תרויהו "בבקר" אדם התמיד דניקום לדישון
20 מובח הפנימי, דהבא תלתא והבא תרי! ויש לומר:
21 דהא לאו סברא היא דנישד תרויהו אהיבא ולא
22 כתב אלא חד, ואדישון פנימי דכתיב ביה תרי לא
23 נישד מידי, יציבא בארעא וניורא בשמי שמיא?
24 אי נמי יש לומר: דאם כן לא לכתוב גבי גזירין
25 אלא חד "בבקר" ונשדייה אדם התמיד דנקים
26 לדישון מובח הפנימי, ואף על גב דהבא תרי והבא
27 תרי — מכפר עדיף. ומדכתיב תרי "בבקר" — שמע
28 מינה דאיצטרך למימר דנישד חד אדישון מובח
29 הפנימי. הבא תלתא והבא תרי — אין
30 להקשות: הא טובא "בבקר בבקר" כתיבי בתמיד
31 בפרשת "ואתה תצוה" ובפרשת "פניחם". דיש
32 לומר: הני כולוהו כחד חשיב להו, כיון דלא כתיבי
33 בהדי הדדי כמו בגזירין ונרות, דכתיב "בבקר
34 בבקר", והוי כמו פרשה שנאמרה ונשנית.
35 ויקדם דבר שנאמר בו בבקר בבקר לדבר שלא
36 נאמר בו אלא בבקר — דאף על גב
37 דאמר לעיל התמיד כתיב ביה תרי "בבקר" —
38 היינו דם התמיד דווקא. וקשה לי: נימא תרי
39 "בבקר" דגזירי עצים, חד שדייה אדם התמיד
40 דנקמיה לדישון הפנימי, דאף על גב דהבא תרי
41 והבא תרי — מכפר עדיף. וחד שדייה אאברי
42 תמיד דניקמו להטבת שתי נרות, דאף על גב
43 דהבא תרי והבא תרי — נקדמו כי היכי דליהוי
44 הפסק בנרות, דרחמנא אמר ליפסקינהו. ואי לא
45 מפסיק להו באברים — במאי מפסיק להו? ויש
46 לומר: דאינו סברא לשווי תרויהו בבקר בתמיד,
47 כדפרישית לעיל. ואף על גב דחד בדם חד
48 באברים — מכל מקום כיון דבחד זיבחא הוא —
49 לא מסתבר לומר כן.
50 העולה

1 וכי עייל להיכל במזבח פגע ברישא — קודם שיגיע למנורה, שהמזבח משוך כלפי מזרח
2 קימנא. משוך מן הכותל — מרוחק מן הכותל צפוני שתי אמות ומחצה, שיעור דרך שני
3 כהנים זה אצל זה, המסדרין שתי מערכות של לחם הפנים בשבת. ומצוהו לסדרן ולסלקן
4 יחד. וארבעה נכנסין, שנים מצד זה של שלחן לסלק את המערכה הישנה של לחם
5 הפנים, ושנים מצד זה לסדר החדשה. משוכה
6 מן הכותל שתי אמות ומחצה — כמדת השולחן,
7 דהא כתיב (שמות כו) "נבח השלחן" זה בצד זה.
8 כלפי חוץ — כלפי מזרח לצד פתח ההיכל.
9 לוקמא בהדיהו — מכוח בנייהו ולמה נמשך
10 לחוץ? מדרש לקיש — דאמר: אין מעבירין על
11 המצות. עבורי דרעא אטוטפתא — לאור
12 תפילין שבורע בשביל תפילין של ראש אסור,
13 דהא ברוע פגע תחילה. היכי עביר מדרעא
14 לטוטפתא — מן הורוע יבא על ראש, ניח
15 שבורע תחילה ואחר כך ניח של ראש. בבקר
16 בבקר דשני גזירין — ולא תצריך, דהא אמרן
17 מכשיר עדיף. שדינהו להבא — שזו מדה בתורה:
18 דבר שאינו ענין לו תנאו ענין לחבירו. דהבא
19 תלתא והבא תרי — הבא תלתא — בהטבת
20 נרות כתיב "בבקר בבקר", והא דשדיין עליה חד
21 — הא תלתא. ובתמיד כתיב (שמות כט) "את
22 הכבש האחד תעשה בבקר" והאי דשדיין עליה,
23 כדאמר חד שדי לדם התמיד. אף על גב דהבא
24 תרי והבא תרי — הני מכפרי, שהעולה מכפרת
25 על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה, לקמן
26 בפירוקן (לו,א) אם כן — דמדקמת ליה לדם
27 התמיד אפסוקיה במאי פסקת להטבת הנרות
28 לאבא שאול, כיון דאית ליה מיטיב ואחר כך
29 יקטיר, דם התמיד תקדים והקטורת תאחר,
30 ובאינו עבודה תפסיק? ואם תאמר: מאי איכפת
31 לך, הניחא לך — שמעון בן לקיש דאמר אין
32 הפסקתן אלא להרבות הרגש — מהלך פסיעות
33 וקול תחילת עבודתו בעורה. שפיר — יש לך
34 לומר יפסיק בנייהו להמתין בין אלו לאלו
35 לצאת ולכנס, ולא תהא עבודה בינתים. אלא
36 לך' יוחנן — דריש "בבקר בבקר בהיטיבו",
37 חלקהו לשתי נרות לשני בקרים אלו יקדמו
38 לעבודה אחת, אלמא: יש עבודה ביניהם. והא
39 ליכא למימר אפסוקיה בדישון מובח הפנימי —
40 דאם כן מדקדים הטבת חמש נרות לדישון הוה
41 ליה מעביר על המצות. ועבודה תו ליכא
42 להקדים מקומה לתתה בנייהם, שכולם סדורות
43 כאן על פי המקראות. לדבר שלא נאמר בו אלא
44 בקר אחד — התמיד נאמר בו "תעשה בבקר".
45 ואם תאמר: הא שדיין עליה חד מתוך דשני
46 גזירין אדם התמיד הוא דשדיין עליה ולא על
47 האברים. ואם תאמר: מכפר עדיף — אין כפרה
48 אלא בדם. מניין שלא היא דבר — ניתן על
49 מערכה גדולה קודם לאברי התמיד.
50 תלמוד

37 שלא נאמר בו אלא "בקר" אחד בלבד. ואברים למנחה, דתניא: מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר תלמוד

יומא דף לג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום רביעי) קלז

57 השיב אביי לרב פפא: אם בן שדם התמיד קודם להטבת חמש
58 נרות, אפסוקי בְּמַאי מַפְסַקְתָּ לְהוּ - מה יפסק בין הטבת חמש נרות
59 להטבת שתי נרות. ואם תאמר שאין צריך להפסיק בין הטבת
60 הנרות בעבודה אחרת, הִנְחָא - מובן שאפשר לומר כן לְרִישׁ לְקִישׁ
61 דְאָמַר לְמַה מְטִיבִין חֶלֶק מִהַנְּרוֹת וְחוֹזְרִים וּמְטִיבִין אֶת שאר הנרות,
62 כְּדִי לְהַרְגִישׁ - להרעיש את כל העֲוָרָה בְּזֶלַת על ידי ריבוי הכהנים
63 שנכנסים לעבודה, לדבריו שְׂפִירִי יֵשׁ לומר שאין צורך להפסיק
64 בדם התמיד בין הטבת הנרות, אלא אחר הטבת חמש נרות יצאו
65 הכהנים מההיכל, ואחר כך יכנסו להטיב עוד שתי נרות, שיש על
66 ידי כך ריבוי פסיעות בעודה. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְאָמַר שֶׁהֲטַעַם
67 שֶׁחִילְקוּ אֶת הַטְּבַת הַנְּרוֹת מִשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲטַבְתָּ הַנְּרוֹת בְּבִקְרָה
68 בְּבִקְרָה וְדוֹרְשִׁים חֲלָקְתָּהּ לְהַטְּבַת נְרוֹת לְשֵׁנֵי חֲלָקֵי בְּקָרִים, ולכן
69 מפסיקים בין הטבת הנרות בעבודה אחרת, כדי שתתחלק ההטבה
70 לשני זמנים, מֵאֵי אֵיכָּא לְמִירָא - איך אפשר לומר שיקדים את דם
71 התמיד להטבת חמש נרות, הרי אין עבודה שתפסיק בין הטבת
72 הנרות, ועל כרחק צריך לומר שהטבת חמש נרות קודם, ודם
73 התמיד מפסיק ביניהם.
74 שְׁנֵינוּ לְעֵיל שׁוֹבְבִין בְּבִקְרָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּשֵׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים מְטִילִים אֶחָד
75 לְהַטְּבַת חֲמֵשׁ נְרוֹת וְאֶחָד לְהַטְּבַת שְׁתֵּי נְרוֹת. שואלת הגמרא: אָמַר
76 לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי הָאֵי בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה דְשֵׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים מִי וְכִי
77 מִיִּתְרֵי לְהַטִּילוּ לְמִקּוּם אַחַר, הרי הֵא מִיִּבְעֵי לִיה - צריך אותו
78 לְגוֹפִיָּה - לדין שני גזירי עצים, דְאָמַר רַבְּמָנָא שֶׁהֵם נִקְדְּמוּ
79 וְיִקְדְּמוּ לְמַעְרַכְהָ שְׁנֵיהּ שֶׁל קְטוֹרֶת, ולא כאביי שאמר שמערכה
80 שניה של קטורת קודמת לסידור שני גזירי עצים.
81 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַבִּינָא, וְלֹא מִי אֲוִקְיָנָא -
82 האם לא העמדנו לעיל ש'בבקר בבקר' שמערכה שניה קודמת לסידור שני
83 גזירי עצים, שְׁלוּמֵדִים מִהַפְּסוּק (מִקְרָא ל ט) 'זָבַעַר עֲלֶיהָ -על
84 המערכה הגדולה הִפְתָּן עֲצִים' שסידור שני גזירי עצים נעשה
85 'עֲלֶיהָ' - על המערכה הגדולה, וְלֹא עַל חֲבֵרְתָּהּ - מערכה שניה,
86 וממה שהוצרך למעט שלא יסדר על מערכה השניה, מְכַלֵּל זֶה
87 נִלְמַד דְּבִשְׁעַת סִידוֹר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים כִּבְרֵיהּ לְחֲבֵרְתָּהּ - ישנה
88 למערכה שניה, ולכן צריך למעט שלא יסדרו עליה את העצים.
89 וכיון שסידור שני גזירי עצים אינו קודם למערכה שניה של
90 קטורת, ממילא מיותר ה'בבקר בבקר' שנאמר בה, ואפשר
91 להטילם להטבת הנרות ולדם התמיד.
92 שואלת הגמרא: מֵאֵי שְׂנָא - מה הטעם דְּעֵבִיד - שעושה את הַטְּבַת
93 חֲמֵשׁ נְרוֹת בְּרִישָׁא - בהטבה ראשונה ואחר כך מטיב עוד שנים,
94 וְעֵבִיד - שיעשה הַטְּבַת שְׁתֵּי נְרוֹת בְּרִישָׁא, ואחר דם התמיד יטיב
95 חמש. עונה הגמרא: בֵּינָן דְאֶתְחִיל בְּהוּ - שהתחיל בהטבת הנרות,
96 עֵבִיד רִבָּא - מטיב את רובם. שואלת הגמרא: אִם יֵשׁ לְהַטִּיב אֶת
97 רובם בתחילה, וְעֵבִיד שִׂית - שטיב ששה נרות, ואחר דם התמיד
98 יטיב את השביעי. עונה הגמרא: אָמַר קְרָא (שמות ל ט) 'בְּהִיטִיבוּ אֶת
99 הַנְּרֹת וְקִמְרִנְתָּ, נְרוֹת לְשׁוֹן רִבִּים, וְאֵין נְרוֹת פְּחוּתוֹת מְשִׁתִּים,
100 ומשמע שבכל הטבה יש לפחות שתי נרות, ולכן מטיב בתחילה
101 חמש ואחר כך שתיים.
102 הגמרא חוזרת לדון בסדר המערכה: וְהַטְּבַת שְׁתֵּי נְרוֹת קוֹדְמַת
103 לְקְטוֹרֶת. הטעם, דְאָמַר קְרָא בְּקַטוֹרֶת בְּהִיטִיבוּ אֶת הַנְּרֹת, וְהָדָר -
104 ואחר כך 'קִמְרִנְתָּ' את הקטורת, ומכאן שהטבת שתי נרות קודמת
105 לקטורת.
106 וְקְטוֹרֶת קוֹדְמַת לְהַקְטֵר אֲבָרִים של התמיד. הטעם, דְתֵנִינָא
107 בְּרִישָׁא, וְיִקְדֵם דְּבִרְ שְׁנָאֲמַר בּו פַּעַמִּים בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה, דֵּהֵינֵנו
108 קְטוֹרֶת, לְדָבָר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּו אֶלָּא 'בְּקָר' אַחַד בְּלָבָד, דֵּהֵינֵנו אִיבְרֵי
109 הַתְּמִיד שֶׁכְּתוּב (שמות כט ט) 'אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָה',
110 וְאֲבָרִים של התמיד קודמים לְמַנְחָה של התמיד. דְתֵנִינָא בְּרִישָׁא,
111 מְנִיין שֶׁלֹּא יֵהָא דְבָר קָרַב עַל הַמַּעֲרָכָה הַגְּדוּלָּה קוֹדֵם לְתְּמִיד שֶׁל
112 שְׁחַר

1 וְכִי עֵייל - כשנכנס להיכל, בְּמִנְחָה הקטורת פִּנְע בְּרִישָׁא - פוגע
2 תחילה, שטמך לפתח ההיכל יותר מהמנורה, ולכן דיִשׁוֹן המזבח
3 קודם להטבת הנרות. דְתֵנִינָא בְּרִישָׁא, שֶׁלֶּחֶן עוֹמַד בְּצִפּוֹן, מְשׁוֹךְ
4 - (מרוחק) מן הַכּוֹתֵל הַצְּפוֹנִי שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמַחְצָה, וּמְנוֹרָה עוֹמַדַת
5 בְּדִרוֹם, מְשׁוֹכָה מן הַכּוֹתֵל הַדְּרוֹמִי שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמַחְצָה, מִזְבַּח הַזֹּהֵב
6 מְמוֹצֵעַ בֵּין הַשּׁוֹלְחַן לְמְנוֹרָה, וְעוֹמַד בְּמַצְעַע רֹחַב הַהֵיכָל וּמְשׁוֹךְ -
7 מרוחק מהם כְּלָפֵי חוּץ לְצַד פֶּתַח הַהֵיכָל קִימְעָא - (קצת), ולכן
8 כשנכנס להיכל פוגע תחילה במזבח.
9 שואלת הגמרא: וְנִקְמִיָּה - נעמיד את המזבח לְהִרְיֵהוּ - כנגד
10 הַשּׁוֹלְחַן וְהַמְּנוֹרָה, ומדוע הוא משוך לחוץ. עונה הגמרא: בֵּינָן
11 דְבְרֵיב (שמות כו לה) 'וְאֶת הַמְּנוֹרָה נִכַּח הַשְּׁלֶחֶן, נִלְמַד דְּעֵינָן -
12 שצריך להעמידם באופן הַשּׁוֹלְחַן וְהַמְּנוֹרָה הוּוּ אֶהְרֵדִי - יראו זה
13 את זה, ואין לשים את המזבח שיפסיק ביניהם.
14 אָמַר רַבָּא, שְׂמַע מִינָהּ - מוכח מְרִישׁ לְקִישׁ שאמר אין מעבירין על
15 המצוות, דְּעֵבִירֵי דְרַעָא - לעבור על הזרוע, דֵּהֵינֵנו לְאַחַר תְּפִילִין
16 של יד, אֲמִיטְפְּתָא - כדי להניח תְּפִילִין של ראש, אֲסוּר, מִשׁוּם
17 שפוגע בזרוע קודם הראש, ואין מעבירין על המצוות. אלא הִכִּי
18 עֵבִיד - איך יעשה, מְרִיעָא - מהזרוע יבוא לְמִיטְפְּתָא, דֵּהֵינֵנו שִׁנִּיחַ
19 תְּפִילִין של יד קודם של ראש.
20 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְדוֹן בְּסֹדֵר הַמַּעֲרָכָה: וְהַטְּבַת חֲמֵשׁ נְרוֹת
21 שֶׁבְּמְנוֹרָה קוֹדֵם לְעַבְדוֹת דֵם הַתְּמִיד, וְדֵם הַתְּמִיד קוֹדֵם לְהַטְּבַת שְׁתֵּי
22 נְרוֹת. מְבַאֵר הַגְּמָרָא: מֵאֵי מְעָמָא - מה הטעם שעשו כסדר זה.
23 אָמַר אַבְרָהָם, הוּוּא בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה דְנֶאֱמַר לְעֵנִין שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים,
24 שֶׁכְּתוּב (ויקרא ו) 'זָבַעַר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה / וְלֹא יִצְרִיבֵי
25 - שתיבות אלו מיתורים, שְׁרִינְהוּ לְהַקָּא - תטילם כאן בעבודת
26 הַתְּמִיד וְבַהֲטַבְתָּ הַנְּרוֹת, דֵּהֵינֵנו, חַד - 'בְּבִקְרָה' אַחַד שְׁרִינְהוּ - (תטיל) -
27 לְהַטְּבַת חֲמֵשׁ נְרוֹת, וְתִלְמַד דְּלִיקְדָּמִי - (שיקדימוהו) לְדֵם הַתְּמִיד,
28 וְחַד שְׁרִינְהוּ - (תטיל) לְדֵם הַתְּמִיד, וְתִלְמַד דְּנִקְדָּמִי - (שיקדימוהו)
29 לְהַטְּבַת שְׁתֵּי נְרוֹת. ומבאר הגמרא: חַד בּוֹקֵר שְׁרִינְהוּ לְהַטְּבַת חֲמֵשׁ
30 נְרוֹת דְּלִיקְדָּמִי לְדֵם הַתְּמִיד, מִשׁוּם דְּהַטְּבַת הַנְּרוֹת כְּתוּב
31 תְּלָתָא - שלש פעמים 'בְּבִקְרָה', שְׁתֵּי פַעַמִּים בְּגוֹף הָעֵנִין (שמות ל ט)
32 'בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה בְּהִטִּיבוּ אֶת הַנְּרוֹת וְקִמְרִנְתָּ, וְעוֹד 'בְּבִקְרָה' שֶׁנֶּאֱמַר
33 לְגַבֵּי שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים, וְהַטִּילוּהוּ בַּהֲטַבְתָּ הַנְּרוֹת, וְאִילוּ הַקָּא בְּדֵם
34 הַתְּמִיד כְּתוּב רַק תְּרֵי - שְׁתֵּי פַעַמִּים 'בְּבִקְרָה' / אַחַד בְּגוֹף הָעֵנִין (שמות
35 כט ט) 'אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָה, וְעוֹד 'בְּבִקְרָה' שֶׁכְּתוּב בְּשֵׁנֵי
36 גִזְרֵי עֲצִים וְהַטִּילוּהוּ בַּעֲבֹדַת הַתְּמִיד, ולכן הטבת הנרות קודמת
37 לְדֵם הַתְּמִיד. וְחַד - ואת ה'בבוקר' השני שנאמר בשני גזירי עצים,
38 שְׁרִינְהוּ - (הטילו) לְדֵם הַתְּמִיד, וְנִלְמַד דְּנִקְדָּמִי לְהַטְּבַת שְׁתֵּי נְרוֹת,
39 אֶף עַל גַּב דְּהַקָּא בְּדֵם הַתְּמִיד כְּתוּב תְּרֵי - שְׁתֵּי פַעַמִּים 'בְּבִקְרָה',
40 וְהַקָּא בַּהֲטַבְתָּ הַנְּרוֹת גַּם כְּתוּב תְּרֵי 'בְּבִקְרָה', מְכַל מִקּוּם יֵשׁ לְהַקְדִּים
41 אֶת דֵם הַתְּמִיד, כִּיּוֹן שְׁהִיא עוֹלָה, וּמְכַפֶּרֶת עַל עֲשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה
42 שְׁנִיתָק לַעֲשֶׂה, וְהַטְּבַת נְרוֹת אֵינָה מְכַפֶּרֶת כֻּלָּל, וּמְכַפֵּר עֲרִיבָה.
43 אָמַר לִיה רַב שְׁפָא לְאַבְרָהָם, מְדוּעַ מְטִילִים 'בְּבִקְרָה' לְהַטְּבַת חֲמֵשׁ נְרוֹת
44 שֶׁתְּקַדֵּם לְדֵם הַתְּמִיד, וְאֵיכָּא - אולי נאמר שנטיל תיבות אלו
45 באופן אחר, וְהֵינֵנו, חַד 'בְּבִקְרָה' שְׁרִינְהוּ - (הטילו) לְרִישׁוֹן מִזְבַּח
46 הַפְּנִימִי, וְנִלְמַד דְּנִקְדָּמִי - (שיקדימוהו) לְדֵם הַתְּמִיד, מִשׁוּם דְּהַקָּא
47 בְּדִישׁוֹן מִזְבַּח הַפְּנִימִי נֶאֱמַר תְּלָתָא - שלש פעמים 'בְּבִקְרָה', שְׁתֵּים
48 בְּגוֹף הָעֵנִין 'בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה בְּהִטִּיבוּ אֶת הַנְּרוֹת וְקִמְרִנְתָּ, וְאֶחָד
49 שֶׁהִטִּילוּ מִשְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים, וְהַקָּא בְּדֵם הַתְּמִיד נֶאֱמַר רַק תְּרֵי - שְׁתֵּי
50 פַעַמִּים, אַחַד כְּתוּב לְגַבֵּי תְּמִיד, וְאֶחָד שֶׁהִטִּילוּ מִשְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים.
51 וְחַד - ואת ה'בבוקר' השני שאמר בשני גזירי עצים שְׁרִינְהוּ
52 - (הטילו) לְדֵם הַתְּמִיד, דְּנִקְדֵם - (שיקדם) לְהַטְּבַת חֲמֵשׁ נְרוֹת, מִשׁוּם
53 דְאֶף עַל גַּב דְּהַקָּא בְּדֵם הַתְּמִיד כְּתוּב תְּרֵי - שְׁתֵּי פַעַמִּים 'בְּבִקְרָה',
54 כִּמְבֹאֵר, וְהַקָּא בַּהֲטַבְתָּ חֲמֵשׁ נְרוֹת כְּתוּב תְּרֵי - שְׁתֵּי פַעַמִּים, 'בְּבִקְרָה
55 בְּבִקְרָה בְּהִטִּיבוּ אֶת הַנְּרוֹת', מְכַל מִקּוּם יֵשׁ לְהַקְדִּים אֶת דֵם הַתְּמִיד
56 לְפִי שְׁמִכְפֵּר עֲרִיבָה.

41 שלומדים מחביתין להקדים את הבזיכין למוספין, מכל מקום
 42 לומדים מהנאמר פעמיים 'ביום', שבזיכין קריבים אחר הנסכים.
 43 שנינו במשנה: קטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאיברים וכו'.
 44 מבררת הגמרא: מני – כשיטת מי שנויה המשנה, אי כרפנן
 45 הסוברים לעיל (ד) שהקטורת מפסיקה בין הטבת חמש נרות
 46 להטבת שתי נרות, אם כן בין דם לנרות מיפיע ליה – והיה צריך
 47 לשנות, שהרי הקטורת קריבה אחר זריקת הדם וקודם הטבת שתי
 48 נרות, ולא בין דם לאיברים. ואי משנתינו כאמא שאול הסובר
 49 שהקטורת קריבה בין הטבת שתי נרות לאברים, בין נרות לאיברים
 50 מיפיע ליה לשנות, ולא בין דם לאברים, שהרי הנרות הפסיקו בין
 51 דם לקטורת. מתרצת הגמרא: לעולם המשנה בשיטת רפנן היא,
 52 שהקטורת קריבה בין דם לנרות, ובסידרא לא קא מיירי – התנא
 53 לא דקדק לסדר את כל העבודות שבבית המקדש, ומה שהזכיר
 54 שהקטורת בין דם לאברים רצה לבאר היכן מקומו בסדר התמיד.
 55 שנינו במשנה: וקטורת של בין הערבים היתה קריבה בין איברים
 56 למנחת נסכים וכו'. מבררת הגמרא: מניא הני מילי – מהיכן נלמד
 57 דין זה. מבארת הגמרא: אמר רבי יוחנן, דאמר קרא בתמיד של בין
 58 הערבים (במדבר כח ח) 'במנחת הבקר ובנסכו מעשה', ודרשינן מה
 59 מנחת הבקר – כשם שבמנחת נסכים שבתמיד של שחר הקטורת
 60 קודמת למנחת נסכים, שהרי קודמת אף לאיברים שקודמים
 61 למנחה, כמבואר במשנתינו, אף כאן במנחת הערב קטורת קודמת
 62 למנחת נסכים, אף שמאחרים אותה לאחר האברים (ובזה אינה
 63 דומה לקטורת של שחר). מקשה הגמרא: אי מדמים קטורת של
 64 ערב לקטורת של שחר, יש לדמות עוד, דמה להלן בקטורת של
 65 שחר הקטורת קודמת לאיברים, אף כאן בשל ערב יהיה הדין
 66 שקטורת קודמת לאיברים. מתרצת הגמרא: מי פתיב פאיברי
 67 הפקר? כן יהיו איברי בין הערביים, שנלמד שכשם שאיברי הבוקר
 68 קריבים אחר הקטורת אף איברי בין הערביים יקרו אחר הקטורת,
 69 הרי 'במנחת הבקר' פתיב, דהיינו שהכתוב מדמה את מנחת הערב
 70 למנחת הבוקר, שמנחת הערב היא 'במנחת הבקר', וכשם שבבוקר
 71 הקטורת קודמת למנחה אף בערב הקטורת קודמת למנחה, ולא
 72 פאיברי הפקר, שבבוקר הקטורת קודמת לאיברים, אבל בין
 73 הערביים אין הקטורת קודמת לאיברים.
 74 דרשה נוספת שתמיד של שחר ושל ערב למדים זה מזה: תנו רפנן,
 75 נאמר בפרשת התמיד (במדבר כח ז) 'ונסכו רביעת ההין לכבש
 76 הקודש', ואין מפורש אם נאמר בתמיד של שחר או בתמיד של בין
 77 הערביים, ונחלקו בזה תנאים, רבנן סוברים שנאמר על תמיד של
 78 בין הערביים, ולמד תמיד של שחרית מתמיד של ערבית – של בין
 79 הערביים, שכשם שתמיד של בין הערביים טעון נסכי יין, אף תמיד
 80 של שחר טעון נסכי יין.

1 תלמוד לומר בתמיד ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערף
 2 עליה העלה. ואמר קרא בביאור דברי הברייתא, שמהנאמר 'העלה'
 3 בה"א הידיעה ולא נאמר 'עולה', נלמד שעולה התמיד היא עולה
 4 ראשונה שעל המערכה, ואין מקריבים שום קרבן קודם לתמיד. וכן
 5 אין מנחה קודמת לתמיד.
 6 ומנחה הבאה עם התמיד קודמת למנחת חביתין של כהן גדול.
 7 הטעם, שנאמר (ויקרא כג לו) 'להקריב אשה לה' עליה ומנחה וזבח
 8 ונסכים דבר יום ביומו', הסמיך הכתוב עולה למנחה, ללמד
 9 שהמנחה קריבה סמוך לעולת התמיד.
 10 ומנחת חביתין קודמת לנסכים של יין הבאים עם התמיד. הטעם,
 11 כיון שגם חביתין שום [שם] מנחה היא, שנאמר בהם (ויקרא ו יג)
 12 'עשירת האפה סלת מנחה תמיד', ויש להסמיכה למנחה של קרבן
 13 התמיד.
 14 ונסכים של יין קודמים למוספין. הטעם, שנאמר 'להקריב אשה לה'
 15 עליה ומנחה וזבח ונסכים', ללמד שלא יפסיק קרבן אחר בין הזבח
 16 לנסכים הבאים עמו, ולכן מקריבים את הנסכים קודם למוספין.
 17 ומוספין קודמים לבזיכין של לבונה. מקשה הגמרא: והתניא
 18 בברייתא, בזיכין קודמין למוספין. מתרצת הגמרא: מחלוקת תנאי
 19 היא, לרבי ישמעאל מוספין קודמין, ולרבי עקיבא בזיכין קודמין,
 20 כמבואר בפסחים (נה).
 21 אמר אביי, מסתברא לומר כמאן דאמר [רבי ישמעאל] מוספין
 22 קודמין לבזיכין, שהרי לאו מי אמרת – האם לא למדנו לעיל
 23 שבעבודה שנאמר בה 'בבקר בבקר' משמע להקדים אותה, הקא
 24 נמי יש לומר כאן לענין הבזיכין שממה שנאמר בהם פעמיים (ויקרא
 25 כד ח) 'ביום השבת ביום השבת יערכנו', נלמד שיש לאחר את
 26 עבודת הבזיכין, ש'ביום' משמע בעיצומו של יום, ולא בבוקר
 27 שהאור מועט. וכיון שבזיכין כתוב פעמיים 'ביום', ובמוספין
 28 נאמר רק פעם אחת (במדבר כח ט) 'ביום השבת', לכן מוספין קודמין
 29 לבזיכין.
 30 ביאור שיטת רבי עקיבא: מאי טעמא דמאן דאמר בזיכין קודמין
 31 למוספין. מבארת הגמרא: נמר גזירה שוה 'הוקה' 'הוקה' מחביתין,
 32 שנאמר בחביתין (ויקרא ו טו) 'חק עולם לה' ליל תקטר', ונאמר
 33 בבזיכין (שם כד ט) 'קדש קדשים הוא לו וגו' חק עולם, וכשם
 34 שחביתין קודמין למוספין, כן בזיכין קודמין למוספין. מקשה
 35 הגמרא: אי מהתם נמר – אם למד מחביתין שבזיכין קודמין
 36 למוספין, אם כן ליתמרה פולח מילתא מהתם – שילמד לגמרי
 37 בזיכין מחביתין, וכשם שחביתין קודמין גם לנסכים, כך הבזיכין
 38 יקדמו לנסכים, ומדוע הם קודמין רק למוספין. מתרצת הגמרא:
 39 להכי אהני – לכך שהבזיכין קריבים אחר הנסכים מועיל הנאמר
 40 בבזיכין פעמיים 'ביום ביום', שמשמע לאחר את הבזיכין, ואף

אגרות קודש

ב"ה, י"ב טבת, תשס"ו
 ברוקלין.

הרה"ח הו"ח א"י נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר פרץ שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, והפי"נ מצום העשירי, יהפך במהרה לששון ולשמחה.

הנה הנתיי ממ"ש אודות ההתועדות, ואשר מדברים על ענינים של פועל, ובודאי גם על להבא
 יעשה כזה, וזוהי גם המענה לשאלתו שאינו יודע מה לעשות עוד בהנוגע לאלו שלא שמעו עד עתה
 ועומדים בעקשנות, שהעצה לזה הוא ריבוי אור, אלא שלאחרי פעטערסבורג נתלבש האור בכלים
 ואותיות ובמילא כשידברו עוד כ"פ הרי סו"ס הריבוי אור ידחה רוב החשך, ויתן השי"ת שיהי זה
 בחסד וברחמים ובקרוב ממש.

ברכה.

יומא פרק שלישי – אמור להם הממונה דף לד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלט רש"י

1 תלמוד לומר וערך עליה העולה וכו' — "העולה" משמע תהא ראשונה, דאי לארוריי
2 בעלמא אתא שקטירו עליה עולה שלמים — נכתוב וערך עליה. עולה ומנחה —
3 "להקריב אשה לה" עולה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו" (ויקרא כג), עולה ומנחה —
4 לימדך שתהא מנחת העולה אחר העולה מיד, ולא יפסיק חביתין בין עולה למנחת
5 התמיד. שום מנחה — הואיל וחביתין אף הן
6 מנחה, והזקיקם הכתוב עם התמיד, דכתיב בה
7 (במדבר כח) "ועשירית האיפה סולת למנחה
8 תמיד" אף היא תהא סמוכה לתמיד אחר מנחת
9 נסכים, דכתיב "עולה ומנחה" זבח ונסכים —
10 למדנו שלא יפסיק קרבן אחר בין זבח לנסכים.
11 תנאי היא — ר' ישמעאל ור' עקיבא פליגי בה,
12 בפסחים בפרק "תמיד נשחט" (נחא). ביום —
13 "ביום השבת יערכנו" (ויקרא כד), ולשון ביום
14 משמע באור עצום היום, ולא בבקר. חוקה
15 חוקה — בחביתין כתוב (ש ו) "חק עולם לה"
16 כליל תקטר" וביזבין כתיב (שם כד) "קדש
17 קדשים הוא לו מאשי ה' חק עולם" ואבולה
18 מילתא קאי, וגמירין מיניה שתקדים למוספין
19 בחביתין. ולינמרה לכולה מילתא — להקדימן
20 אף לנסכים. אי רבנן — דאמרי בפרק קמא
21 (טו,א) בקטרת מפסיק להטבת נרות. בין דם
22 לנרות מיבעי ליה — בין עבודת הדם לעבודת
23 הנרות קודם שיגמרו. לעולם רבנן היא — נחא
24 ליה לאוקמה רבנן. ובסדרא לא קא מיירי —
25 לא דק. בין איברים לנסכים — למנחת נסכים.
26 כמנחת הבקר — תהא מנחת ערב. מה מנחת
27 הבקר — תהא מאוחרת לקטורת, שהרי אף
28 איברים מאוחרים לה. אף מנחת הערב —
29 קטרת קודמת לה. מי כתיב באיברי הבקר —
30 כן יהיה איברי הערב, ותידוק מינה: מה איברי
31 הבקר מאוחרים לקטרת לאיברי הערב
32 מאוחרים לה. כמנחת הבקר — תהא מנחת
33 הערב. ולא באיברי הבקר — איברי הערב.
34 ונסכו וביעית הדין לכבש האחד — גבי תמידין
35 כתיב, ולמד על האחד שטעון נסכים. ומיהו האחד הוא של ערבית, דהא מיניה סליק
36 דכתיב לעיל מיניה "ואת הכבש השני תעשה בין הערבים ועשירית האיפה סולת וכו'
37 עולת תמיד העשויה וכו' ונסכו וביעית הדין". ילמד שחרית משל ערבית — מה זה טעון
38 נסכים — אף זה טעון נסכים.

למה לי קרא ד"העולה" וד"מלמד" לאשמועינן דתמידין קודמין למוספין? תיפוק ליה דבתמידין כתיב "בבקר" ובמוספין כתיב "ביום", ויוקדם דבר שנאמר בו "בבקר" לדבר שנאמר בו "ביום" ואמרינן נמי מוספין בשש — ואז אינו בקר! ויש לומר: דאי לאו קרא דהעולה — היינו מאחרין הקטרת התמיד עד אחר הקטרת המוסף, כדמשמע ב"הגזל קמא" (בבא קמא ק"א, א), מדכתיב "מלמד", ו"תעשה בבקר" — הוה מוקמינן ליה לעבודת דם. אבל קשה עדיין: כיון דכתיב "העולה" לאפוקי מזההא סברא, למה לי קרא ד"מלמד" לאשמועינן דתמיד קודמת למוספין בעבודת דם? תיפוק ליה מדכתיב "בבקר" תמיד ובמוספין "ביום" ונראה לי: דאיצטרך "מלמד" למיגמר בעלמא, דבכל מקום תדיר ושאינו תדיר קודם. דנאי טעמא תב "אשר לעולת התמיד": פשיטא דעולת הבקר היא עולת התמיד, אלא טעמא קא יחייב קרא למילתיה: מאי טעמא אמרי לך מלמד עולת הבקר שהיא תקודם — לפי שהיא עולת התמיד, וכל דבר שהוא תדיר קודם לדבר שאינו תדיר. וכן משמע בפרק "כל התדיר" דגמר מהכא בכל דוכתא, דתקני: כל התדיר מחבירו קודם בו עד "שנאמר מלמד". **העולה** עולה ראשונה — יש מפרשים שהיא עולת התמיד שכתובה ראשונה לכל הקרבנות בפרשת פינחס. אי נמי קסבר עולה שהקריבו אבותינו לפני ה' סיני עולת תמיד הואי והיא היתה ראשונה לכל הקרבנות ציבור, ופולוגיא היא בפרק קמא דהגיגה (ו,א). דאיכא למאן דאמר עולת תמיד הוה ואיכא למאן דאמר עולת ראייה הוה. (ועיין תוספות בבא מציעא נחא). **חביתין** לנסכים שום מנחה — הא דלא קאמר טעמא משום דבחביתים כתיב "מחציתה בבקר" — משום דבנסכים כתיב נמי "בבקר" — כמנחת הבקר ונסכו" (במדבר כח).

נסכים למוספין זבח ונסכים — תימה לי: אמאי לא קאמר טעמא ויוקדם דבר שנאמר בו "בבקר" לדבר שנאמר בו "ביום", ובלאו הכי איצטרך קרא לזבח ונסכים לדרשא אחריית, בפרק "התורה" (מנחות ע"ט, א). אין הנסכים מתקדשין אלא בשחיטת הוזהב, שנאמר "זבח ונסכים" ונראה לי: דאיצטרך למילף מהאי קרא כדי ליישב אותו אפילו למאן דאמר בדיכין קודמין למוספין אף על גב דהכא כתיב "ביום" והכא כתיב תרי "ביום", אלמא ללא משמע ליה ביום לאחר, להכי מייתי קרא ד"זבח ונסכים". אין להקשות מנלן דמנחה קודמת לנסכים, אי משום דכתיב "עולה ומנחה" — אימא דנסכים קודמין למנחה, דכתיב "זבח ונסכים". דהא לא קשה כלל, דבכל דוכתא כתיב מנחה ברישא ואחר כך נסכים, ובהווא קרא גופיה כתיב מנחה ברישא, דכתיב "עולה ומנחה זבח ונסכים".

לעולם רבנן היא — הא דלא קאמר אי בעית אימא רבנן, אי בעית אימא אבא שאול, ובסדרא לא קא מיירי — יש לומר: משום דרישא דלא כאבא שאול, דתקני: ונכנס להקטיף קטורת ולהיטיב הנרות, כדאמר בפרק קמא (ד, ב).

רבי

העולה עולה ראשונה — תימה: למה לי קרא? תיפוק ליה מ"מלמד עולת הבקר אשר לעולת התמיד" דנפקא לן מיניה בפרק "כל התדיר" (נבחים פ"א, א): כל התדיר מחבירו קודם את חבירו! וכי תימא דהווא למוספין, והאי לנדרים ונדבות וצריכי, דמוספין וקבועו להם זמן ונדרים ונדבות שכיחי בכל יום, והא בפרק "התבלת" (מנחות מט, א) מייתי לקרא ד"העולה" לתמידין קודמין למוספין, דקאמר: והכי דמי הא דתנן התמידין אינן מעבדין המוספין — אימיא דאית ליה, ולקדם, והתניא "העולה" כו', ועוד קשה טפי: דבסוף פרק "הגזל קמא" (בבא קמא ק"א, א) דרש מוכחתי (במדבר ה) "מלמד איל הכפורים" מכלל דכסף ברישא, ומריך: אלא מעתה "מלמד עולת הבקר" מכלל דמוספין ברישא? והתניא "העולה" וכו'! הוה ליה למיפרך ממחנותין ד"כל התדיר" (נבחים פ"א, א), דארבבה ממלמד גופיה דרשנין איפכא. וליכא למימר נמי דאיצטרך "מלמד" לצבור שאין להם תמידין ומוספין אלא כדי אחד מהם, דהא מתניתין דכל התדיר לא איירי כולה אלא בלקדם, דומיא דם חטאת קודם לדם עולה דתקני התם בהדה! וליכא למימר נמי חד למנחה וחד לערב, דעיובא ליכא, כדאמר בפרק "התבלת" (מנחות מט, א) ויש לומר: ד"העולה" עולה ראשונה להקדמה דהקטרה, דקרא בהקטרה איירי. וקרא ד"מלמד" להקדמת שחיטה שיתעשו את אלה" בעשית דם איירי, והשתא נחא, דמייתי בפרק "התבלת" (ג"ז שם) מ"העולה" לאשמעינן בהקטרה דלא תנן בפרק "כל התדיר" (נבחים פ"א, א) דתמיד קודם. אי נמי, משום הוה סלקא דעתך דמקשה שהוא מעבד, הלכך פריך מביריתא, דלשון "שלא יהיה דבר קודם" משמע טפי עיובא מלישנא דמתניתין ד"כל התדיר", ונחא נמי דלא מייתי ב"הגזל קמא" מהדיא ד"כל התדיר" לאוכוחי ועל "מלמד איל הכפורים" דלא הוין כסף ברישא, דאיכא למימר לעולם כסף ברישא והדר איל כסדר שנכתבו בפרשה אבל ב"כל התדיר" איירי בעשית דם. והכי קאמר קרא "מלמד עולת הבקר" שעשיתם עבודת הדם, כבר "תעשו את אלה", אבל הקטרה דכתיב מקמי קרא ד"מלמד" תהא קודם התמיד, דכולי קראי דקמיה בהקטרה משתע, דכתיב בהו (במדבר כח) "אשה ריח ניחוח". להכי אצטרך לאיתויי העולה, דאפילו בהקטרה תמיד קודם, אף על גב דהקטר מוספין כתיב ברישא — אפילו הכי תמיד קודם, הכא נמי נימא, דאף על גב דכסף כתיב ברישא — איל הכפורים קדים, מיהו, תימה: למה לי קרא ד"העולה" וד"מלמד" לאשמועינן דתמידין קודמין למוספין? תיפוק ליה דבתמידין כתיב "בבקר" ובמוספין כתיב "ביום", ויוקדם דבר שנאמר בו "בבקר" לדבר שנאמר בו "ביום" ומדכתיב "מלמד", ו"תעשה בבקר" — הוה מוקמינן ליה לעבודת דם. אבל קשה עדיין: כיון דכתיב "העולה" לאפוקי מזההא סברא, למה לי קרא ד"מלמד" לאשמועינן דתמיד קודמת למוספין בעבודת דם? תיפוק ליה מדכתיב "בבקר" תמיד ובמוספין "ביום" ונראה לי: דאיצטרך "מלמד" למיגמר בעלמא, דבכל מקום תדיר ושאינו תדיר קודם. דנאי טעמא תב "אשר לעולת התמיד": פשיטא דעולת הבקר היא עולת התמיד, אלא טעמא קא יחייב קרא למילתיה: מאי טעמא אמרי לך מלמד עולת הבקר שהיא תקודם — לפי שהיא עולת התמיד, וכל דבר שהוא תדיר קודם לדבר שאינו תדיר. וכן משמע בפרק "כל התדיר" דגמר מהכא בכל דוכתא, דתקני: כל התדיר מחבירו קודם בו עד "שנאמר מלמד". **העולה** עולה ראשונה — יש מפרשים שהיא עולת התמיד שכתובה ראשונה לכל הקרבנות בפרשת פינחס. אי נמי קסבר עולה שהקריבו אבותינו לפני ה' סיני עולת תמיד הואי והיא היתה ראשונה לכל הקרבנות ציבור, ופולוגיא היא בפרק קמא דהגיגה (ו,א). דאיכא למאן דאמר עולת תמיד הוה ואיכא למאן דאמר עולת ראייה הוה. (ועיין תוספות בבא מציעא נחא). **חביתין** לנסכים שום מנחה — הא דלא קאמר טעמא משום דבחביתים כתיב "מחציתה בבקר" — משום דבנסכים כתיב נמי "בבקר" — כמנחת הבקר ונסכו" (במדבר כח).

תלמוד לומר וערך עליה העולה וכו' — "העולה" משמע תהא ראשונה, דאי לארוריי בעלמא אתא שקטירו עליה עולה שלמים — נכתוב וערך עליה. עולה ומנחה — "להקריב אשה לה" עולה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו" (ויקרא כג), עולה ומנחה — לימדך שתהא מנחת העולה אחר העולה מיד, ולא יפסיק חביתין בין עולה למנחת התמיד. שום מנחה — הואיל וחביתין אף הן מנחה, והזקיקם הכתוב עם התמיד, דכתיב בה (במדבר כח) "ועשירית האיפה סולת למנחה תמיד" אף היא תהא סמוכה לתמיד אחר מנחת נסכים, דכתיב "עולה ומנחה" זבח ונסכים — למדנו שלא יפסיק קרבן אחר בין זבח לנסכים. תנאי היא — ר' ישמעאל ור' עקיבא פליגי בה, בפסחים בפרק "תמיד נשחט" (נחא). ביום — "ביום השבת יערכנו" (ויקרא כד), ולשון ביום משמע באור עצום היום, ולא בבקר. חוקה חוקה — בחביתין כתוב (ש ו) "חק עולם לה" כליל תקטר" וביזבין כתיב (שם כד) "קדש קדשים הוא לו מאשי ה' חק עולם" ואבולה מילתא קאי, וגמירין מיניה שתקדים למוספין בחביתין. ולינמרה לכולה מילתא — להקדימן אף לנסכים. אי רבנן — דאמרי בפרק קמא (טו,א) בקטרת מפסיק להטבת נרות. בין דם לנרות מיבעי ליה — בין עבודת הדם לעבודת הנרות קודם שיגמרו. לעולם רבנן היא — נחא ליה לאוקמה רבנן. ובסדרא לא קא מיירי — לא דק. בין איברים לנסכים — למנחת נסכים. כמנחת הבקר — תהא מנחת ערב. מה מנחת הבקר — תהא מאוחרת לקטורת, שהרי אף איברים מאוחרים לה. אף מנחת הערב — קטרת קודמת לה. מי כתיב באיברי הבקר — כן יהיה איברי הערב, ותידוק מינה: מה איברי הבקר מאוחרים לקטרת לאיברי הערב מאוחרים לה. כמנחת הבקר — תהא מנחת הערב. ולא באיברי הבקר — איברי הערב. ונסכו וביעית הדין לכבש האחד — גבי תמידין כתיב, ולמד על האחד שטעון נסכים. ומיהו האחד הוא של ערבית, דהא מיניה סליק דכתיב לעיל מיניה "ואת הכבש השני תעשה בין הערבים ועשירית האיפה סולת וכו' עולת תמיד העשויה וכו' ונסכו וביעית הדין". ילמד שחרית משל ערבית — מה זה טעון נסכים — אף זה טעון נסכים.

רבי

1 רבי אמר של ערבית משל שחרית - נראה לי: דאיכא בינייהו ציבור שלא היו להם נסכים
2 אלא לאחד מהן, למאן דאמר דגמר של ערבית משל שחרית - אם כן שחרית עיקר
3 ויקריבום שחרית, ולמאן דאמר גמר שחרית מערבית - ויקריבום ערבית.

4 הני מילי באיסורא דאורייתא אבל הכא צירוף דרבנן - הכי גריס רש"י.
5 ולא גרסינן אין שבות במקדש. ומפרש:

6 כיון דאפילו אי היה מתכוין - ליכא איסורא
7 דאורייתא, כי לא מיכוין - לא גזר ביה רבנן
8 אפילו במדינה. וקשה לרבינו יצחק: דאם כן
9 משמע דבצירוף דרבנן לא אסר רבי יהודה, ובפרק
10 "בירה" (שבת מא.ב) משמע דאסר, דקאמר אביי
11 גופיה התיב: המיחם שפינה ממנו מים - לא יתן
12 לתוכו מים כל עיקר מפני שמצורף. ורבי יהודה
13 היא. דאמר דבר שאין מתכוין אסור. מיהו, הא
14 לא קשיא, דמצי לשנויי: דצירוף עשיות דווקא
15 דרבנן, שאינם כלים, ועומדין לעשות מהם כלים
16 לבסוף, וצירוף ההשתא לאו היינו גמר מלאכתו.
17 אבל מיהם, שהוא כלי, וצירוף שלו הוא גמר
18 מלאכתו - הוי דאורייתא. מיהו קשה: דבסוף
19 פרק "בירה" (שם מ.ג) אמרינן: כל היכא דכי קא
20 מיכוין איכא איסורא דאורייתא - כי לא מיכוין
21 - גזר רבי שמעון, וכל היכא דכי קא מיכוין
22 ליכא איסורא דאורייתא, כי לא מיכוין לא גזר.
23 פירושו: כגון גזר מטה וספסל וכסא הדויה חורש
24 כלאחר יד. אם כן רבי יהודה דפליג עליה - אסר
25 אפילו בכי האי גוונא, דכי מיכוין ליכא איסורא
26 דאורייתא. ועוד: מאי פריך מנכרת דלא מצי
27 למיפרך אלא מברייתא וממילתא דאביי דאיתמר
28 עלה, ליפרך ממתניתין דפרק שני דמסכת ביצה
29 (בג.ב.) רבי יהודה אומר כל הכלים אין גרירין,
30 חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת. אלמא: דבר
31 שאין מתכוין י. אסור. נהי דמצי למימר דנתיב
32 ליה למיפרך דאביי אדאביי, טפי הוה ליה לאתויי
33 ממילתא דרבי יהודה דמתניתין בהדיא ועוד:
34 שהוא מוחק כל הספרים דגרט בהו "הני מילי בכל
35 התורה כולה אבל הכא צירוף דרבנן ואין שבות
36 במקדש". על כן נראה לרבינו יצחק: אביי אמר
37 אפילו תימא שהגיע לצירוף - דבר שאין מתכוין
38 מותר, פירושו: מן התורה. ואף על גב דמדרבנן

1 רבי אמר של ערבית משל שחרית - ד"לכבש האחד" אדשחרית קאי, שנאמר בו "את
2 הכבש אחד תעשה בבקר". וצריכי - יש צד נוטה שהנדה צריך לייפותה כדי שתתרחצ
3 לדורון והקבלת פנים, ויש צד נוטה לומר שהחובה המוטלת צריך לפרוע חובו משלם.
4 עשיות - חתיכות עבות. כמו "עשת שך" (שיר ה). ואף לשון חכמים: מנודה באה מן
5 העשת (מנחות כח.א), משי"ש בלעז. והלא
6 מצורף - הנותן ברזל מן האש למים מצורפו -
7 מחזוק ומקשהו. שלא הגיע לצירוף - כבר היה
8 מצותן במקצת. אף על פי שהיו נותנין בלילה
9 בתוך גחלים לחשות אינו מלווין כל כך שיהא
10 לו חיזוק על ידי מים. מי אמר אביי הכי - דדבר
11 שאינו מתכוין מותר. קרא למה לי - "בשר"
12 לרבות המנוגע. דמצי למכתב "ומול ערלתו"
13 וכתב "בשר" - לרבות בשר האמור בנגעים
14 (ויקרא יג) "אדם כי יהיה בעור בשרו". למה לי
15 קרא, הא דבר שאינו מתכוין הוא? ואמר אביי
16 וכו' - אלמא סבירא ליה לאביי דקרא מסייע
17 ליה לר' יהודה, מדאצטרך קרא למישריה.
18 ככל התורה - באיסורא דאורייתא, כגון קוצץ
19 בהרת, דכתיב (דברים כד) "השמר בנגע
20 הצרעת" ואמר מר: בקוצץ בהרתו הכותב מדבר.
21 ואין שבות במקדש לא גרסינן, דהא תלה טעמא
22 באין מתכוין. משנה הביאווה לבית הפרוה
23 - לטבול טבילה שניה, שהיא טעונה מקום
24 קדוש, בדפרישית לעיל. ר' מאיר אומר -

1 רבי אמר: ערבית משל שחרית. בשלמא לרבנן - האי
2 בתמיד של בין הערבים פתיב, אלא רבי מאי מעמא?
3 - אמר רבה בר עולף: אמר קרא "לפבש האחד",
4 אזוהו כבש שנאמר בו אחד - הוי אומר זה תמיד
5 של שחר. ורבנן: מאי "אחד" - מיוחד שבפערדו. -
6 ורבי: מ"ומבחר נדרוד" נפקא. ורבנן: חד בחובה וחד
7 בנדרה, וצריכי. "אם היה פהו גדול זקן או איסטיגים"
8 וכו'. תניא, אמר רבי יהודה: עשיות של פרזול היו
9 מחמין מערב יום הכפורים, ומטילין לתוך זוגן, פדי
10 שהפיג צינתן. - והלא מצורף! - אמר רב ביבי: שלא
11 הגיע לצירוף. אביי אומר: אפילו תימא שהגיע לצירוף,
12 דבר שאין מתכוין מותר. - ומי אמר אביי הכי?
13 והתניא: "בשר ערלתו" - אפילו במקום שיש שם
14 בהרת יקוץ, דברי רבי יאשיהו. והיונין פה: קרא למה
15 ליה? ואמר אביי: לרבי יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין
16 אסור! - הני מילי בכל התורה כולה, אבל הכא -
17 צירוף דרבנן הוא. משנה הביאווה לבית הפרוה,
18 ובקדש היתה, פרכו סדין של בויג בינו לבין
19 העם, קדש ידיו ורגליו ופשמ. רבי מאיר אומר:
20 קדש ידיו ורגליו. ירד וטבל, עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן, לבש, וקדש ידיו ורגליו.
21 בשחר היה לובש פלוסין של שנים עשר מנה,
22 בין הערבים הנדוין של שמונה מאות זוז, דברי
23 רבי מאיר. והקמים אומרים: בשחר היה לובש של שמונה עשר מנה, ובין הערבים של
24 שנים עשר מנה - הפל שלשים מנה. אלו משל ציבור, ואם רצה להוסיף - מוסיף משלו.

5 והלא מצורף - הנותן ברזל מן האש למים מצורפו - מחזוק ומקשהו. שלא הגיע לצירוף - כבר היה מצותן במקצת. אף על פי שהיו נותנין בלילה בתוך גחלים לחשות אינו מלווין כל כך שיהא לו חיזוק על ידי מים. מי אמר אביי הכי - דדבר שאינו מתכוין מותר. קרא למה לי - "בשר" לרבות המנוגע. דמצי למכתב "ומול ערלתו" וכתב "בשר" - לרבות בשר האמור בנגעים (ויקרא יג) "אדם כי יהיה בעור בשרו". למה לי קרא, הא דבר שאינו מתכוין הוא? ואמר אביי וכו' - אלמא סבירא ליה לאביי דקרא מסייע ליה לר' יהודה, מדאצטרך קרא למישריה. ככל התורה - באיסורא דאורייתא, כגון קוצץ בהרת, דכתיב (דברים כד) "השמר בנגע הצרעת" ואמר מר: בקוצץ בהרתו הכותב מדבר. ואין שבות במקדש לא גרסינן, דהא תלה טעמא באין מתכוין. משנה הביאווה לבית הפרוה - לטבול טבילה שניה, שהיא טעונה מקום קדוש, בדפרישית לעיל. ר' מאיר אומר - פשט תחלה ואחר כך קדש, הוא פרישית לעיל פלוגתיהו. פשור - בגדים שלובש בטבילה זו היו מפשטן של מדינת פלוסין, שהוא חשוב ומעולה, ובין הערבים - בגדים שלובש להוצאת כף ומחתה. הנדוין - שהיו מפשטן של ארץ הנידון, והיא ארץ כוש, כדמחברם יזנתן כן עזיאל (ירמיה יג) "היהפך כושי עורר" - הינדוואה. גמרא

39 אסור - אין שבות במקדש. ופרך: מי אמר אביי דדבר שאין מתכוין לא מיתסר אלא מדרבנן? והתניא וכו' ומדאיצטרך קרא - שמע מינה דדבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא ומשני:
40 הני מילי בכל התורה כולה אסור שאין מתכוין כמתכוין, אבל הכא - פירוש בשבת, דכתיב ביה "מלאכת מחשבת" - בעינן שיחשב לעשות המלאכה שהוא עושה, הלכך צירוף דהכא הוי
41 כלא מתכוין דרבנן, ואין שבות במקדש. ויש ספרים דגרסינן בהו בהדיא: אבל הכא מלאכת מחשבת אסרה תורה, וההשתא אוכוח דלרבי יהודה דבר שאין מתכוין
42 מותר מדאורייתא גבי שבת. ותימא: דבפרק "ספק אכל" (בכירות כ.ב) אמר רב אשי: כגון שנתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאיליהן, ורבי אליעזר בר צדוק סבר לה כרבי
43 יהודה דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. אלמא: לרבי יהודה דבר שאין מתכוין חייב מן התורה ויש לומר דהתם פסיק רישיה הוא, שאי אפשר בשום ענין כשחותה שלא יזבערו התחתונות
44 וכוין דהוי פסיק רישיה - במתכוין דמי ואף על גב דלא צריך להבערתו והוא לא מלמבש שאינה צריכה לגופה - סבר לה נמי בהא כרבי יהודה, דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה
45 חייב עליה. והא דפטר ליה רבי שמעון - לאו משום דלא חשיב ליה מלאכת מחשבת, דהא כי היכי דלרבי יהודה היא מלאכת מחשבת - הכי נמי לרבי שמעון כיון דהוי פסיק רישיה.
46 ועוד: דרבי שמעון מחייב מקלקל בהבערה, אף על גב דבשאר מלאכות פטור משום מלאכת מחשבת, כדאיתא בסוף פרק קמא דחגיגה (י.א.), ומתעסק נמי, דפטור בשאר מלאכות מטעם
47 מלאכת מחשבת - מחייב רבי שמעון בחבורה הבערה, כדאמר פרק "ספק אכל" (בכירות יט.ב), הנה לתינקות, והואל ומקלקל בחבורה חייב - מתעסק נמי חייב. אלא היינו טעמא דרבי
48 שמעון דפטר - משום דבעינן מלאכה הצריכה לגופה דילפינן ממשכן, ואפילו בחבורה הבערה סבירא ליה דבעינן צריכה לגופה, כדמוכח בריש פרק "אלו הן החנוקים" (סנהדרין פה.א.),
49 והאי דנקט בכריתות לישנא דמתכוין ואין מתכוין, ולא נקט: הא רבי יהודה דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה הא רבי שמעון - משום רבותא דרבי יהודה נקט ליה, דאף
50 על פי שאין מתכוין להבעיר התחתונות, מאחר שהוא פסיק רישיה - חייב, דסלקא דעתך אמינא דרבי יהודה לא מחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא דבר שהוא מתכוין בידיה,
51 כגון מפיס מוראש שהוא מתכוין לפתח, וכן חס על הבר שמתכוין לכבות, ומוציא המת במטה וכן כולם. שמתכוין לעשות המלאכה בידיים אלא שאינה צריכה לגופה. אבל דבר שאין
52 מתכוין לעשות בידיים, כגון נתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאיליהן. דלא נתכוין למלאכה הבערה כלל אלא לכיבוי, אף על גב דהוה פסיק רישיה - סלקא דעתך אמינא דלא
53 ליחייב רבי יהודה, קא משמע לן. אבל בהדיא דבטר הכי, דחותה את הגחלים להתחמם בהן והובערו מאיליהן - לא נקט לישנא דאין מתכוין, אלא משני: הא רבי יהודה דאמר מלאכה
54 שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הא רבי שמעון דאמר פטור. אף על גב דאין כותנה להבעיר מופטר בה רבי שמעון, מכל מקום הרי להתחמם הוא עושה, אלא אינו מתכוין להבעיר
55 אלא למשך הגחלים אצלו להתחמם בהן, ואינו צריך שיובערו יותר ממה שהם בוטרים בה, ודבר שאין מתכוין לא הוי אלא היכא דקשה לו בהבערה. והיינו כשכא לכבות - הם
56 שיך להוכיח אין מתכוין לרבותא דרבי יהודה. ורבי שמעון שרי ליה משום דהוי ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה. ואף על גב דבפרק "הבונה" (שבת קג.א) אמר: התולש עולשין, אם
57 לאבילה - כגורגרת, אם לייפותה - בכל שהוא, ופרך: אטו כולוהו לאו לייפות קרקע ניהו? ומשני: לא נצרכה אלא לרבי שמעון, דאמר דבר שאין מתכוין מותר. ופרך: והא אביי ורבא
דאמר

יומא דף לד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום חמישי) קמא

42 וְהִתְנַיָּא בְּרֵייתָא, נֹאמַר (תְּקַדָּא יב א) וְזִבְיִים הַשְּׂמִינִי יְמוּל כְּפֶשֶׁר
43 עֲרֻלְתּוֹ, וְתִיבַת בְּשׂוֹר מִיּוֹתֶרְתָּ, שְׂחִיזָה לּוֹ לְכַתּוּב יְמוּל עֲרֻלְתּוֹ,
44 וְדוֹרְשִׁים מִזֶּה לְבִשְׂרָה אֲמַרְוּר בְּנִגְעִים אֲדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ,
45 שְׂאִפְלִו בְּמָקוֹם שֵׁשׁ שָׁם בְּהֵרָת יָקוּץ עַל יַד הַמִּילָה, וְאֵף שִׁישׁ
46 אִיסוּר בְּקִצִּיצַת נִגְעִים, שְׂכַתּוּב (דְּבִרִים כד ה) הַשְּׂמֵר בְּנִגְעֵי הַצִּרְעָת,
47 רִיבְתָה הַתּוֹרָה שֶׁבְּמִילָה יִכּוֹל לְקוֹץ בְּהַרְתּוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי יִאֲשִׁיחֵהוּ. וְהוּיָן
48 כָּה – וְהַקְשִׁינוּ עַל בְּרֵייתָא זֹאת, קָרָא לְמָה לִּי – מִדּוּעַ צָרִיךְ רִיבּוּי
49 לְהַתִּיר בְּמִילָה, הֲרִי זֶה דָּבָר שְׂאִין מִתְּכוּיִן שְׂמוּתָר לְרַבִּי שְׂמַעוֹן.
50 וְאֲמַר אַבְיִי, צָרִיךְ אֶת הַרִיבּוּי לְשִׁיתָר רַבִּי יְהוּדָה, דְּאֲמַר דְּבָר שְׂאִין
51 מִתְּכוּיִן אֲסוּר, וְלִכֵּן צָרִיךְ רִיבּוּי לְהַתִּיר בְּמִילָה. וְמוֹזָה שְׂמַבְיָא אַבְיִי
52 סִיּוּעַ מִפְּסוּק לְרַבִּי יְהוּדָה, שְׂמַעַמַע שְׂסוּבֵר כְּמוֹתוֹ שְׂאֲסוּר. מִתְּרַצַּת
53 הַגְּמָרָא: מָה שְׂסוּבֵר אַבְיִי דָּבָר שְׂאִין מִתְּכוּיִן אֲסוּר, הֲנִי מִיָּלִי כָּבֵל
54 הַתּוֹרָה בּוֹלָה – בְּאִיסוּר דְּאוֹרֵייתָא, אֲבָל הָבָא בְּהַטְלַת עֲשִׂיּוֹת,
55 אִיסוּר הַצִּירּוֹף רַק מְדַרְבְּנָן הוּא, וּבְדַרְבְּנָן מוּתָר דָּבָר שְׂאִין מִתְּכוּיִן
56 אֵף לְרַבִּי יְהוּדָה.

משנה

57 הַמְשֵׁנָה מִמְשִׁיכָה אֶת סֹדֵר עֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים: אַחַר הַקְּרִבַּת
58 הַתְּמִיד, הִבְיָאוּהוּ אֶת הַכְּהֵן גָּדוֹל לְמִקְוֵה שְׂבֵגָה לְשִׁכַת בֵּית הַפְּרִיזָה
59 לְטַבִּילָה שְׁנִיָּה, וְלִשְׂכָה זֹאת כְּקִדְשׁ הַיְיָתָה.
60 פְּרָטוֹ קָדִין שֶׁל בּוּיָן [פְּשֵׁתוֹן לְמַחִיצָה כִּינּוּ לְבִין הָעָם בְּשַׁעֲה שְׂטוּבֵל.
61 וְאוֹ קִדְשׁ יְדִיו וְרִגְלָיו, וְלֵאחֲרָי קִידוּשׁ פְּשֵׁט אֶת בְּגָדֵי הַזּוֹהֵב. רַבִּי
62 מְאִיר אֲמַר, שֶׁהֲסוּר הִיָּה שְׂקוּדֵם פְּשֵׁט בְּגָדָיו, וְאַחַר כֵּךְ קִדְשׁ יְדָיו
63 וְרִגְלָיו.
64 אַחַר הַקִּידוּשׁ, יָרַד לְמִקְוֵה וְכָבֵל טַבִּילָה שְׁנִיָּה, וְעָלָה, וְנִתְעַטַּף
65 בְּמִגְבַת וְנִסְתַּפֵּן – וְנִיגַב אֶת הַיָּמִים מִגּוּפוֹ. הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי לְבָן
66 לְעֹבֹדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים, לְבָשׁ, וְאַחַר כֵּךְ קִדְשׁ יְדָיו וְרִגְלָיו.
67 הַמְשֵׁנָה מִפְּרִטַת מִמָּה הִיוּ עֲשׂוּיִים בְּגָדֵי הַלֵּבָן שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים:
68 בְּשִׁשְׁחָר לְאַחַר טַבִּילָה שְׁנִיָּה, הָיָה לֹבֵשׁ בְּגָדֵי פֶּשֶׁתָן הַבָּא מִמְּדִינַת
69 פְּלוֹסִיָן, שֶׁהוּא חֹשׁוֹב וְמוֹעֵלָה, בְּשׂוּיֵי שֶׁל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מְנָה. וּבְגָדֵי לָבָן
70 שֶׁל בֵּין הָעֲרֻפִּים שֶׁלֵּבַשׁ לְהוֹצֵאתָה הַכֵּף וְהַמַּחְתָּה מִקּוֹדֵשׁ הַקִּדְשִׁים,
71 הִיוּ עֲשׂוּיִין מִפֶּשֶׁתָן שֶׁל מְדִינַת הַנְּדִיבִין, בְּשׂוּיֵי שֶׁל שְׂמוֹנֶה מְאוֹת זֹאת, וְזֹאת
72 שֶׁהֵם שְׂמוֹנֶה מְנִים, דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. וְהַכְּמִים אֲמַרְיִים, אִכְּבָן בְּגָדֵי
73 הַשַּׁחַר הִיוּ יָקָרִים מִשַּׁל בֵּין הָעֲרֻבִים, אֲלֵא שֶׁבְּשִׁשְׁחָר הָיָה לֹבֵשׁ שֶׁל
74 שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵי מְנָה, וּבֵין הָעֲרֻפִּים שֶׁל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מְנָה, וְנִמְצָא שֶׁכָּבֵל
75 – בְּגָדֵי הַשַּׁחַר וּבְגָדֵי בֵּין הָעֲרֻבִים שׂוּיִים יָחַד שְׁלֹשִׁים מְנָה, וְהַמְעוֹת
76 לְקַנְיַת בְּגָדִים אֵלּוּ בָּאוּ מִשָּׁל צִיבּוּר – מִתְּרֹמַת הַלֵּשְׁכָה שֶׁנִּתְּנוּ
77 יִשְׂרָאֵל בְּכָל שָׁנָה. וְאֵם רָצָה הַכְּהֵן גָּדוֹל לְהוֹסִיף מְעוֹת כְּדִי לְקַנּוֹת
78 בְּגָדֵי לָבָן חֹשׁוֹבִים וּמְשׁוּבָחִים יוֹתֵר, אִינוּ לּוֹקַח תּוֹסַפַת זֹאת מִשַּׁל
79 צִיבּוּר, אֲלֵא מוֹסִיף מִשָּׁלוֹ, וּבְלִבְדֵי שִׁיתָן תּוֹסַפַת זֹאת מִתְּנָה לְהַקְדֵּשׁ.
80

1 רַבִּי אֲמַר, הַפְּסוּק וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הַהֵיךְ נֹאמַר בְּתִמִּיד שֶׁל שַׁחַר,
2 וְנִסְכֵי תְּמִיד שֶׁל עֲרֻבֵית נְלִמְדִים מִתְּמִיד שֶׁל שְׁחֵרִית.
3 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא לְרַבְּנָן – שִׁיתָת חֲכָמִים מוּבַנְתָּ שֶׁהַפְּסוּק
4 נֹאמַר בְּתִמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֻבִים, מִשׁוּם דְּהָא וְ– פְּסוּק זֶהוּ בְּתִמִּיד שֶׁל
5 בֵּין הָעֲרֻבִים בְּרִבֵּי, אַחַר 'זֹאת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי', וּמִשְׁמַע שׂוּזָה הַמְשָׁךְ
6 לְתִמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֻבִים, אֲלֵא רַבִּי מְאִיר מְעַמָּא – מִדּוּעַ פִּירַשׁ אֶת
7 הַפְּסוּק עַל תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבָּה בַּר עוֹלָא,
8 אַחַר 'וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הַהֵיךְ אֲמַר קְרָא [נֹאמַר] 'לְכָבֵשׁ הָאֶחָד', וְאִיזְהוּ
9 כְּבֵשׁ שְׂנַאמַר בּוֹ 'אֶחָד', הֲוִי אֲמַר זֶה תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר שְׂכַתּוּב בּוֹ 'אֶת
10 הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבוֹקֵר'. וּמוֹכַח שֶׁהַכּוּוֹנָה לְתִמִּיד שֶׁל שַׁחַר.
11 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבְּנָן כִּי צִדַּד יִתְרַצוּ אֶת הוֹכַחַת רַבִּי מִ'הָאֶחָד'
12 שֶׁהַכּוּוֹנָה לְתִמִּיד שֶׁל שַׁחַר. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: רַבְּנָן דּוֹרְשִׁים מִפְּסוּק
13 זֶה, 'מְאִיר אֶחָד' מִיּוֹדֵד שְׂפָעֶרְדוֹ, שֶׁהַמְבִיא קָרְבָן צָרִיךְ לְהִבְיָא מִהַטּוּב
14 שְׂבַעֲדָרוֹ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבִּי שְׂדוּרַשׁ מִ'הָאֶחָד' שׂוֹנְסְכּוֹ נֹאמַר
15 עַל תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, מִהֵיזָן יִלְמַד שְׂצִירָךְ לְהִבְיָא מִהַמִּיּוּחַד
16 שְׂבַעֲדָרוֹ. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: רַבִּי סוּבֵר שְׂוִמְבְּחָר (נִרְדִּין) [נְרִדְיָם]'
17 נְפִיקָא – נִלְמַד זֹאת, שְׂכַךְ מִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק לְהִבְיָא נִרְדִּיו מִהַמּוּבַחַר.
18 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבְּנָן מִדּוּעַ הֵם דּוֹרְשִׁים לְהַקְרִיב אֶת הַמּוּבַחַר
19 מִתִּיבַת 'הָאֶחָד', הֲרִי אִפְשָׁר לְדַרוּשׁ זֹאת מִ'מּוּבַחַר נִרְדִּיכִם'.
20 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: הֵד בְּחֻבָּה וְהֵד בְּנִדְבָה – פְּסוּק אֶחָד מִלְמַד שְׂצִירָךְ
21 לְהִבְיָא מִהַמּוּבַחַר בְּקָרְבָן חוּבָה, וְאַחַד מִלְמַד לְהִבְיָא מִהַמּוּבַחַר
22 בְּקָרְבָנֹת נִדְבָה. וְצִירָכִי – וְצִירָךְ אֶת הַלִּימוּד בְּשִׁנְהֵם, שִׁישׁ צַד
23 לְוֹמַר שְׂדוּוּקָא בְּקָרְבָן נִדְבָה צָרִיךְ לְהִבְיָא מוּבַחַר כְּדִי שֶׁתְּרַצָּה
24 לְדוּרוּן וְהַקְּבַלַת פָּנִים. וְיֵשׁ צַד שְׂדוּוּקָא בְּקָרְבָן חוּבָה צָרִיךְ לְהִבְיָא
25 מוּבַחַר כְּדִי שִׁיחָא פְּרַעוֹן חוּבוֹ מוּשְׁלָם.
26 שְׁנִינָה בְּמִשְׁנָה: אֵם הָיָה כְּהֵן נְדִיב וְזָן אוֹ אִיסְמִינִים וְכוּ' מִחֲמִין לוֹ
27 חֲמִין וּמִטְּלִין לְתוֹךְ הַצּוּנָן כְּדִי שֶׁתְּפִיג צִינָתָן. הַגְּמָרָא דְנָה בְּאוּפִין
28 חֲמוּם הַמְּקוּדָה: תְּנִינָא, אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה עֲשִׂישִׁית וְ– חֲתִיכּוֹת עֲבוֹתוֹ שֶׁל
29 פְּרִיזָה הִיוּ מִחֲמִין מְעַרְבֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים, עַל יַד שְׂמַנִּיחִים אוֹתָם
30 בְּגַחְלִים לְוַחְשׁוֹת, וּמִטְּלִין אוֹתָן בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים לְתוֹךְ צִוּנָן –
31 לְמִקְוֵה שֶׁל הַכְּהֵן גָּדוֹל, כְּדִי שֶׁתְּפִיג צִינָתָן שֶׁל הַיָּמִים. מִקְשָׁה
32 הַגְּמָרָא: וְהֵלֵא כְּשֵׁנוֹת בְּרוֹל מְלוּבֵן לְתוֹךְ הַיָּמִים הוּא מְצַרְפָּה – מַחֲזוּק
33 וּמִקְשָׁה אֶת הַבְּרוֹל, וְאִיךְ עֲשׂוֹ כֵךְ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא:
34 אֲמַר רַב כִּיבִי, צִירּוֹף מוֹעִיל רַק בְּבִרוֹל מְלוּבֵן וְחֵם בְּיוֹתֵר, וּכְאֵן
35 מְדוּבֵר שֶׁלֵּא הִנְיַע לְשִׁיעוֹר צִירּוֹף, שֶׁאֵף שְׂעַמַד בְּלִילָה בְּגַחְלִים
36 לְוַחְשׁוֹת, עֲדִיין אִינוּ מְלוּבֵן כָּל כֵּךְ שִׁיחִיהָ לוֹ חִיּוּק עַל יַד הַיָּמִים.
37 תִּירוּיָן נּוֹסֶפֶ: אַבְיִי אֲמַר, אֲפִילוֹ תִּימָא שֶׁהַבְּרוֹל מְלוּבֵן כָּל צַרְכוֹ וְהִנְיַע
38 לְצִירּוֹף, אֵף עַל פִּי כִּין כִּיּוֹן שְׂמַתְכוּיִן לְחַמֵּם אֶת הַיָּמִים, וְלֹא לְצַרְף אֶת
39 הַבְּרוֹל, הַצִּירּוֹף הוּא דְבָר שְׂאִין מִתְּכוּיִן, וּמוּתָר, כְּרַבִּי שְׂמַעוֹן
40 שְׂמַתִּיר דָּבָר שְׂאִין מִתְּכוּיִן.
41 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְזִי אֲמַר אַבְיִי חֲבִי – לְהַתִּיר דָּבָר שְׂאִין מִתְּכוּיִן,

אגרות קודש

ב"ה, י"ב טבת, תשס"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט' טבת, הנה מוסגי' מכתבי למר... שי' ואם נצרך הוא להסברה בודאי ימצא אותיות המתאימות, ובודאי לא יתרשם גם אם לא נראה לו הסכום (אם הנייל לעי'ינו אינו רגיל בו). ויסבירו שמאמר רז"ל עשר בשביל שתתעשר אינו יוצא מידי פשוטו. וככל שיגדיל חלק הצדקה - יגדל ג"כ התתעשר, שהרי ע"ז נאמר ובחוננו נא בזאת (שוי"ע יו"ד סו"ס רמ"ז).

ומהנכון הי' שמי שהוא יסביר למר... שאף שלא רציתי לפרש כמה הוא היתר שעל מעשר, הנה צריך להיות קרוב לחומש, ועי'פ המבואר בדא"ח (לקו"ת שה"ש ו, ד. כד, ד) בענין החמישית לפרעה וארבע הידות יהי' לכם, ועיין ג"כ בתניא סוף פרק ל"ד: ועוד הרי החומש מעלה עמו כו'.

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קמג רש"י

1 דאמרי תרוייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות! ומשני: לא נצרכה, דעביד בארעא דחבריה שאינו נהנה כלום, ומכל מקום אסור לכתחילה, כמו שאפשר בסמוך, אלא שאין
2 חייב חטאת. ומשמע: הא בארעא דידיה — חייב חטאת, ואף על גב דאין מתכוין לייפות קרקע — חייב, כיון דהוי פסיק רישיה ונתנה הוא, ולא דמי לחותה את הגחלים להתחמם בהן
3 הדובערו מאליהן, דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור לרבי שמעון שאין נהנה כלל בהבערה זו, שבלא תוספת הבערה יש כל כך גחלים שיוכל להתחמם בהן, ואם כן בברור
4 לא נתכוון להבעיר, אבל בהדיא ד"הבונה" (שבת קגא) כיון שהוא נהנה — אגן סהדי שהוא מתכוין לייפות. מיהו קשה: דבשמעתין משמע דדבר שאין מתכוין, אפילו פסיק רישיה לא

5 הוי דאורייתא לעינין שבת אליבא דרבי יהודה,
6 דעל כרחיך ציווף עשיות פסיק רישיה הוא,
7 מדפריך עלה מהדיא דבחרת, אפילו הכי אמר
8 דמדרבנן הוא ובהדיא (ודכריתות) מחייבין לרבי
9 יהודה, בהדיא דהוחותה את הגחלים שנתכוון
10 לכבות העליונות והובערו התחתונות אף על גב
11 דלא מכין להבעיר התחתונות ויש לומר:
12 דציווף עשיות לא הוי פסיק רישיה, ואפילו
13 הכי פריך שפיר, מדמשני אביי לא צריכא אלא
14 לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור —
15 מכלל דלא שאני ליה בין מתכוין לשאין מתכוין,
16 דאי שני ליה — אפילו כרבי שמעון אתיא, ונוד
17 דלבסוף הדר ביה, כדמשמע בפרק "רבי אליעזר
18 דמילה" (שם קגא), מכל מקום מדמשני הכי

גמרא מאי פרוה? אמר רב יוסף: פרוה אמגושא.
1
2 "פרסו סדין של בוץ", מאי שנא של בוץ?
3 אמר רב פהנא: פדי שיעור שעבודת היום בבגדי בוץ.
4 "בשחר היה לובש פלוסין של שמונה עשר" וכו'.
5 ותנא מניינא אתא לאשמעינן? - הא קא משמע
6 לן: דבציור מהני לא נעביד. הא אי בציור מהני וטפי
7 אהני - לית לן בה. דכילוי עלמא מיהת דשחר
8 עדיפי, מנא לן? - אמר רב הונא פרוה דרב עילאי:
9 אמר קרא: "בד" "בד" "בד" "בד" - מוכחך בבד.
10 מיתבי:

1 **גמרא** פרוה אמגושא — מכסף אחד בנאה,
2 ושמו פרוה. תנא מניינא אתא לאשמעינן —
3 דקתני הכל שלשים מנה, וכי אין אנו יודעין
4 ששמונה עשר ושנים עשר הוי שלשים? הא קא
5 משמע לן — להכי הדר כילינהו, לאשמעינן
6 דהא דשלשים מנה סך הכל הוא דיחוב שיעורא
7 ליטול מן ההקדש, ובציר משלשים מנה לא
8 ליעביד סך הכל. הא אי בציר מהני — דשחרית
9 משמונה עשר, וטפי אהני דערבית משנים עשר
10 — לית לן בה. בד בד — ארבעה זימני כתיב
11 בלבישת בגדי שחרית, למימר דהוי, "בד" "בד"
12 — המובחר בבד.

מיתבי

19 מעיקרא מכלל דלרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא אף על גב דלא הוי פסיק רישיה. ובערוך פירש בענין אחר ההיא ד"הבונה": לא צריכא דעביד בארעא דחבריה, כיון
20 שאין נהנה כלל ביפוי קרקע חבירו — שרי אפילו לכתחילה, אף על גב דהוה פסיק רישיה. והא דאמר מודה רבי שמעון בפסיק רישיה — הני מילי דברב שהוא נהנה, כגון בארעא
21 דידיה וקוצץ בהרת בנו שהוא נהנה, ומתוך כך התייר ברזא הכרוכה בפשתן למשוך ממנו בשבת, אף על גב דקא עביד חסיטה והוי פסיק רישיה — הואיל ואינו נהנה באותה חסיטה,
22 דקא אויל לאיבור ומותר. ולאו ראיא היא מהדיא דעקביד בארעא דחבריה דלשחרי לכתחילה, דהתם לענין חיוב חטאת קאמר, דאין חייב חטאת, ומיהו איכא למימר דאסור לכתחילה.
23 ועוד הביא הערוך ראייה דלבריו מדאמר פרק "רבי אליעזר דמילה" (גם זה שם) ואביי אליבא דרבי שמעון, האי בשר מאי עביד ליה? באומר אבי הן לקמן בהרת בנו הוא מתכוין.
24 ופריך: ואי איכא אחר — ליעביד, כדריש לקיש. ומשני: דליכא אחר. אבל אי איכא אחר היה מותר לכתחילה. אלמא שרי רבי שמעון פסיק רישיה לכתחילה דברב שאינו נהנה. ואין
25 זו ראייה, דהא דמוקי ליה אביי באומר אבי הן כו היינו מקמי דשמע מרבא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה, כדקא מסיק התם לכתר דשמע מרבא סברה, ולהכי פריך. ואביי אליבא
26 דרבי שמעון כיון דפליג אף בפסיק רישיה, ואם כן לא שגא פסיק רישיה משאר שאינו מתכוין, האי "בשר" מאי עביד ליה? אבל למאי דמסיק דלאביי נמי מודה בפסיק רישיה — לא
27 שגא אביי לא שגא אחר. ועוד: מה ראייה היא ממהפך דילמא התם מדאורייתא שרי, אבל מדרבנן איכא למימר דאסור. מיהו, איכא למימר דהכי מיימי ראייה: כיון דבשאר (ואיסורין)
28 דלא בעינן מלאכת מחשבת — מותר מן התורה, אין סברא לאסור גבי שבת אפילו מדרבנן. ודאי, אי בשאר איסורי אסור מדאורייתא משום דלא בעינן ביה מלאכת מחשבת — אז
29 היה ראוי לגזור גבי שבת מדרבנן, להשוותו לשאר איסורי, אף על גב דמדאורייתא שרי משום מלאכת מחשבת. מיהו, למאי דפרישית דלבסוף הדר ביה, וסבירא ליה דמודה רבי
30 שמעון בפסיק רישיה, ובקציצת בהרת אסור מדאורייתא — אף על גב דלא מיתבין, ואם כן בשבת אסורין לכתחילה — לא שגא אביי ולא שגא אחר. ואדרבה, משם קשה לפירוט
31 הערוך, מדלא קאמר אלא לאביי, האי "בשר" מאי עביד ליה, אבל לרבא דסבירא ליה מודה רבי שמעון בפסיק רישיה — לא שני ליה בין אביי בין אחר, כיון דסבירא ליה בשבת
32 דמדרבנן (אסורין) פסיק רישיה — אף על גב דמדאורייתא שרי משום מלאכת מחשבת, מכלל דבשאר איסורי — אסור מדאורייתא. ועוד מיימי ראייה מפרק "כל כתיב" (שם קיזא),
33 דשקיל ליה בברז, ואף על גב דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה, הואיל ואין נהנה — מותר. ואינו ראייה, כמו שפירש שם רש"י, דלאו מלאכה היא, דאין דרך הפשט בכך. עוד יש
34 לפרש: דשקיל ליה בחתיכות קטנות כל כך שאין בהם באחת מהן לעשות קמיע, הלכך לא חשיב ערו, ואין זה הפשט. עוד הביא ראייה מדאמר פרק "לולב הגזול" (סוכה לגא) אין
35 ממתעין אותו ביום טוב, משום רבי אליעזר כרבי שמעון אמר. ממעט. ופריך. הא קא מתקן ננא! ומשני: הכא במאי עסקינן — שליקטן לאכילה, דבר שאין מתכוין מותר. ופריך: והא
36 מודה רבי שמעון בפסיק רישיה לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי, דמאחר שאינו נהנה בדבר — מותר, אף על גב דהוי פסיק רישיה. ואין לדחות ולומר מאחר דאית ליה הושענא
37 אחריתי לא הוי מתקן, כיון דאינו מתקנה לשם מצוה — דאם כן מאי דוחקיה למימר: רבי אליעזר כרבי שמעון סבר ליה כאבוא דאמר דבר שאינו מתכוין מותר? אפילו כרבי יהודה
38 מצי לאוקמי מהאי טעמא. מיהו, יש לדחות: מאחר שאותו תיקון אפילו במתכוין אינו אסור אלא מדרבנן, דמיעוט ענבין אין נראה תיקון כל כך שחשבו תיקון מן התורה לא גזרו ביה
39 רבנן, כיון שאין נהנה. ולדברי הערוך אתי שפיר הא דאמר בפרק "כל התדיר" (מנחות צאב). והמתנדב יין מביא ומזלפו על גבי האישים. ופריך. והא קא מכתב! ומוקי לה כרבי שמעון,
40 דאמר דבר שאין מתכוין מותר, ואפילו דהוי פסיק רישיה, שאי אפשר לזלף על גבי האישים שלא יכתב — מתיר רבי שמעון לכתחילה, מאחר שאין נהנה. מיהו אין נראה דברי הערוך:
41 דהא מפיש מורסא כדי להוציא ממנה לחה — פטור אבל אסור, אי לאו משום צערא דאינשי, אף על פי שאינו נהנה כלל ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח. וכן קשה ממחט של יד ליטול
42 בה את הקוף, ומפרש לה בסנהדרין (פהא) אליבא דרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, דווקא משום צערא דגופה, הא לאו הכי — לא, אף על גב דלא
43 מיתבין לעשות חבורה כי אם להוציא הקוף. ולפי זה, צריכין אנו ליישב ההיא דיכל התדיר" דלאו פסיק רישיה הוא, שזמולפו בטיפים דקות. אי נמי, על גבי האיברים, דאפשר שלא
44 יכתב את האש. **פרוה** אמגושא — פירש בערוך, והוה לשונו: יש מן החכמים שאומרים כי חפר מחילה תחת הקרקע בקדש עד שיראה עבודת כהן גדול, והרגישו הכהנים בחפזיה,
45 ומצאוהו, וקרא אותה הלשכה על שמו. **הנדרוין** של שמונה מאות זו — לא ידענא אמאי לא קאמר של שמונה מנה, כדקאמר ברישא של שנים עשר מנה. ועוד קשה לי: אמאי לא קא
46 תני במילתיה דרבי מאיר שהן עשרים מנה, כדקתני בספא במילתייהו דרבנן שהן שלשים מנה? מיהו, הא לא קשה, דמשום דברישא לא תנא כולה מילתא בלשון מנה — להכי לא קתני
47 נמי בספא בסך הכל לא בלשון מנים ולא בלשון זחים. מיהו (ממנה) היא גופה תימה לי: אמאי לא קתני ברישא הכל בלשון מנים? ולכא למימר דח' מאות זו דקאמר זוי פשיטי ניהו, כי
48 ההיא דסוף פרק "אף על פי" (כתובות סדב) ונותן לה כלים של חמשים זה, דמפרשה התם חמשים זו פשיטי, זו מדינה שהן שמונית של דינרי צורי. וכן ההיא דפרק "מציעת האשה" (שם
49 סא) הדמשיא יתומה לא יפחות לה מחמשים זה. ודא — דמאי נפקא מינה? ולימא הנדרוין של מנה, סך הכל שלשה עשר מנה. ועוד, מסתמא בזוי צורי איירי, דהוה ליה של שחרית עדיפי
50 מנייהו רק שלישי, דומיא דרבנן. ושמא יש לומר אין הלשון נופל בטוב לומר שמונה מנה.

51 **בר** בד בד — נראה לי: חד לגופיה, וחד "בד" לשון לבד, שאין לובש עמקן בגדי זהב כדרך שהוא עושה כל ימות השנה, ו"בד" שלישי לומר: יותר טוב מבד של שאר ימות השנה, והדביעי
52 לומר שטוב משל ערבי. אי נמי, "בד" שלישי רביעי מדריש הכי: "בד" המובחר שבד.

קמד יומא פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
 תוספות

1 מייתיבי – גרסין ברישא, והדר גרסין תני רב שמואל. מייתיבי ולבשו בגדים אחרים – ולא גרסין "וקרבו אל אשר לעם", ההוא קרא לא גבי שירות כתיב אלא גבי בגדים
 2 שאכלו בהן, ולא אפשר לאוקומי ביום הכפורים. אלא מהאי קרא מויתיב "ובצאתם אל חצר החיצונה" וגו' דאיכא לאוקומי ביום הכפורים, דכתיב לעיל מיניה "זיהה בבואם אל
 3 שערי החצר הפנימית ולא יעלה עליהם צמר" הא דאי ביום הכיפורים כתיב, דאי בשאר ימות השנה – הא איכא מעיל דכוליה תכלת, וחושן ואפוד דאית ביה תכלת, וכתיב
 4 בתריה "ובצאתם אל החצר החיצונה יפשטו את בגדיהם וגו' ולבשו בגדים אחרים" וקא סלקא דעתך דהכי קאמר: וכשיחזור ויכנס שם בין הערבים ולבש בגדי בד אחרים ולא
 5 את הראשונים, ומשום דלא רמזה משה
 6 באורייתא, והילכתא הוה גמירי לה, אתא
 7 יחזקאל ואסמכיה אקרא. "ולא יקדשו את
 8 העם" דכתיב בסיפא מילתא אחריתי היא,
 9 וכשיתערבו עם העם – ולבשו בגדי חול. מאי
 10 לאו אחרים חשובין מהן – דאי לאו
 11 לעילוינהו, למה לי למכתב אחרים, דמשמע
 12 שלא יחזו דומין לראשונים? לא פחותין מהן
 13 – לפי שעבדה הראשונה חשונה ומכפרת, וזו
 14 אינה אלא לפנות את המקום, שאין כבוד
 15 שיהיו מנוחין שם. ולפיכך שינה הכתוב בבגדים
 16 לפחות. עבודת יחיד – הרצאת קם ומחלתה,
 17 שאינה צריכה לציבור, אלא לפי שמוטלת
 18 עליו לפנות את המקום, לפיכך קורא לה
 19 עבודת יחיד. ובלבד שימסרנה לציבור – דסוף
 20 סוף מעבודת ציבור היא. כך נראה בעיני, ואני
 21 שזמנתי: "עבודת יחיד" מקרא פרשה דתגן
 22 ובמתניתין (לקמן סח.ב). קורא באיטליית לבן
 23 משלו. וקשיא עלי בנות: דלא תגן התם ובלבד
 24 שימסרנה לציבור. פשיטא – דעובד בה, כיון
 25 דאמרת מוסרה לציבור, דציבור היא. משה
 26 ריבוא – מנה. האמר פר חוהן – של בניד
 27 כהונה. כפול ששה – לקמן, בפרק "בא לו"
 28 (עא.ב). בחמרא כמזוגא – כיון הנראה מחוץ
 29 לכלי זכוכית, ואף על פי שהזכוכית עבה. כך
 30 היה הפשתן מוצהב, ונראה בשרו מתוכה. לעני
 31 אופרים וכו' – כלומר: אם באו בית דין
 32 שלמעלה לחייב עניים על ידי הלל, ועשירים
 33 על ידי ר' אלעזר, וטרחיה היצר על ידי יוסף –
 34 יש פתחן פה לבעל הדין לחייבם. מרפיעק –
 35 סלע מדינה, שהוא חצי דינר. כך מפורש
 36 בכתובות (סד.א). פירוקו – פירוק משוי השלג
 37 מעליו. אנגריא – עבודת שר העיר. ועבודת
 38 עצמו היתה, והם אינם מכירים בו וסבורים
 39 שהוא מיושבי העירות שלו, שעבודת אדוני
 40 הארץ מוטלת עליהם. משילתו = מפתח אותו.
 41 "כי יפתח" מותרגמין "ארי ישדל" (שמות כב).
 42 שלכשה לו – בשבילו. משנה ראשו לדרום
 43 ופניו למערב – מפרש בגמרא שעוקם ראשו
 44 לצד ההיכל. וקא בעי טעמא אמאי לא מוקי
 45 ליה להדיא זנבו למזרח וראשו למערב. והכחן
 46 עומד כמורה – אחורי למורה.
 נמרא

1 מייתיבי: "ולבשו בגדים אחרים ולא יקדשו את העם
 2 בבגדיהם", מאי לאו "אחרים" - חשובין מהן? - לא,
 3 "אחרים" - פחותים מהן. תני רב הונא בר יהודה,
 4 ואמרי לה רב שמואל בר יהודה: אחר שפלתה עבודת
 5 ציבור, כהן שעשתה לו אמו פתונת לובשה ועובד
 6 בה עבודת יחיד, ובלבד שימסרנה לציבור. - פשיטא!
 7 - מהו דתיקא: גיחוש שפא לא ימסרנה יפה יפה,
 8 קא משמע לן. אמרו עליו על רבי ישמעאל בן פאפי
 9 שעשתה לו אמו פתונת של מאה מנה, ולובשה,
 10 ועובד בה עבודת יחיד, ומסרה לציבור. אמרו עליו על
 11 רבי אלעזר בן חרסום שעשתה לו אמו פתונת משתי
 12 ריבוא, ולא הניחיהו אחיו הפהנים ללובשה, מפני
 13 שנגראה כערום. - ומי מתחזי? והאמר מר: הוהין כפול
 14 ששה! - אמר אביו: פתמרא כמזוגא. תגו רבנן: עני
 15 ועשיר רשע פאין לדין, לעני אומרים לו: מפני מה לא
 16 עסקת בתורה? אם אומר: עני הייתי וטרוד כמזוגותי
 17 אומרים לו: בלום עני היית יותר מהלל? אמרו עליו
 18 על הלל הוהין שפכל יום ויום היה עושה ומשתפר
 19 בטרפיעק, חזיו היה גותן לשומר בית המדרש, וחזיו
 20 לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא

1 גיחוש שפא לא ימסרנה יפה יפה קא משמע לן
 2 – ואפילו לרבנן דרבי יוסי בפרק "הבית
 3 והעליה" (בבא מציעא ק.ח.א) דסבירא להו שומרי
 4 ספוחים בשביעית נוטלין שרין מתרומת הלשכה,
 5 ורבי יוסי אומר: אף הרוצה להתגרב בחנם –
 6 עושה. וקאמר דפליגי במיחש דילמא לא מסר
 7 לעבור יפה, דרבנן סברי: חישטין. הכא מודה, דאנן
 8 סהדי דבזון גדול מסר ליה יפה, שהוא גדול בתורה
 9 וידוע שיש למסור יפה. ועוד, כיון שכל כבוד
 10 כהונה הוא שלו – מסר ליה יפה, אנב חביבות
 11 שעובד בה. וכן לבן בכור, דאמר בפרק "הקנינך
 12 רבה" (מנחות כ.א.ב): כל כון ששוקל – אינו
 13 חוטא. ופריך: כיון דלכתחילה לא מתייב לאיתווי,
 14 כי קא מייתי מעיל חולין לערוהו: ומשני: דמסר
 15 ליה לצבור. איכא למימר: אפילו אם תמצא לומר
 16 דסבירא ליה כרבנן דפרק "הבית והעליה" (בבא
 17 מציעא ק.ח.א) כהדיא אפילו רבנן מודה, כיון שכל
 18 ישראל מביאין שקלים, אינהו נמי נהי דפטרין –
 19 מסרי לצבור יפה יפה. ועוד: כיון שכל ריוח
 20 הקרבנות הבאים מן השקלים שלהם הוא – גמרי
 21 ומסרי יפה. אנא השם – בירושלמי יש:
 22 דבראשונה אמר אנא השם, ובשניה אנא בשם
 23 כפר נא וכו'.

נוקמיה

1 להשתפר, ולא הניחו שומר בית המדרש להפנס. עלה ונתלה וישב על פי ארוכה כדי
 2 שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת
 3 טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים. בשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון:
 4 אבטליון אחי! ככל יום הבית מאיר, והיום אפל, שפא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו
 5 דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג. פרוקוהו, והרחיצוהו, וסיבוהו,
 6 והושיבוהו בנגד המדרה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת. עשיר אומרים לו: מפני
 7 מה לא עסקת בתורה? אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי אומרים לו כלום עשיר
 8 היית יותר מרבי אלעזר? אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום שהניח לו אביו אלף עיירות
 9 בביבשה, ובנגדן אלף ספינות פים, ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על פתיפו ומחלף מעיר
 10 לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. פעם אחת מצאוהו עבדיו ועשו בו אנגריא. אמר להן:
 11 בבקשה מכם, הניחוני ואלך ללמוד תורה! אמרו לו: חיי רבי אלעזר בן חרסום שאין מניחין
 12 אותך! ומימיו לא הלך וראה אותן, אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה. רשע
 13 אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אמר: נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי אומרים
 14 לו: כלום נאה היית מיוסף? אמרו עליו על יוסף הצדיק: ככל יום ויום היתה אשת פוטיפר
 15 משדלתו בדברים, בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית. אמרה לו:
 16 השמע לי! אמר לה: לאו. אמרה לו: הריני חובשתך בבית האסורים. - אמר לה: "ה' מתיר אסורים", - הריני כופפת קומתך -
 17 "ה' זקף כפופים", - הריני מסמא את עיניך - "ה' פקח עורים". נתנה לו אלף כפרי כסף לשמוע אליה "לשכב אצלה להיות
 18 עמה" ולא רצה לשמוע אליה. "לשכב אצלה" - בעולם הזה, "להיות עמה" - לעולם הבא. נמצא, הלל מתייב את העינים,
 19 רבי אלעזר בן חרסום מתייב את העשירים, יוסף מתייב את הרשעים. משנה בא לו אצל פרו, ופרו היה עומד בין האולם
 20 ולמזבחה, ראשו לדרום ופניו למערב, והכהן עומד במזרח ופניו למערב. וסומך שתי ידיו עליו ומתודה. וכך היה אומר: אנא
 21 השם! עויתי, פשעתי, חטאתי לפניך, אני וביתי. אנא השם! פפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ופשעתי וישחטאתי
 22 לפניך אני וביתי, כפתיב בתורת משה עבדך "כי ביום הזה יכפר" וגו'. והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

יומא דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קמא

הגמרא מקשה על האמר שבגדי יקרים שבגדי בני
 הערביים: מיתבי, נאמר אצל הכהנים הגדולים ביום הכיפורים
 (יחזקאל מד יז) וְהָיָה בְּבוֹאֵם אֶל שַׁעַר הַחֹצֵר הַפְּנִימִית בְּגָדֵי שִׁטְמִים
 לְבָשׁוּ וְלֹא יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צִמּוֹר בְּשָׂרְתָם בְּשַׁעַר הַחֹצֵר הַפְּנִימִית
 וּבִתְהֵאָה. ובבין הערביים בהוצאת כף ומחתה נאמר (שם) וְלָבָשׁוּ
 בְּגָדִים אַחֲרֵים וְלֹא יִקְדְּשׁוּ אֶת הַעֵם בְּבִגְדֵיהֶם. מדייקת הגמרא: מאי
 לאו הכוונה בתיבת 'אחרים' שבגדי בין הערביים השובין מהן –
 מבגדי השחר, שאם לא כן, מדוע נאמר 'אחרים', שמשמע שונים
 ממה שלבש בשחר. דוחה הגמרא: לא – אין משמעות 'אחרים'
 שחשובים משל שחר, אלא 'אחרים' היינו פחותים מהן – משל
 שחר, לפי שעבודת השחר חשובה ומכפרת, ועבודת בין הערביים
 שהיא הוצאת כף ומחתה, היא רק לפנות את המקום, שאין כבוד
 שיהיו הכף ומחתה מונחים בקדש הקדשים, ולכן הקפידו שיהיו
 בגדיה פחותים משל שחר.
 תני – (שנה) רב הונא בר יהודה ואמרי לה רב שמואל בר יהודה, אתר
 שְׁבִלְתָּה עֲבֹדַת צִיבּוֹר שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים, בְּהֵן גְּדוֹל שְׁעֲשֶׂתָּה לוֹ אִמּוֹ
 וּבְתוֹתָ, לֹבֶשֶׁת עִם שֶׂאֵר בְּגָדֵי לֶבֶן, וְעוֹבֵד בָּהּ עֲבֹדַת יְחִיד – הוצאת
 כף ומחתה מקדש הקדשים שאינה כפרת הציבור, אלא חובה על
 הכהן גדול לפנותם מקדש הקדשים. ובלבד שִׁימְסַרְנָה וְאֵת –
 הכתונת] לציבור, שסוף סוף היא עבודת ציבור, וטעונה בגדים
 משל הציבור. שואלת הגמרא: פְּשִׁטָּא שכשמוסרה לציבור יכול
 לעבוד בה. משיבה הגמרא: מהו דְּתִימָא – (היה מקום לומר) דְּנִיחּוּשׁ
 שְׁמָא הכהן גדול לא יִמְסַרְנָה וְאֵת הכתונת לציבור יִשֶׁה יִשֶׁה –
 בלב שלם, קָא מִשְׁמַע לָן סְטוּמִים שימסור בלב שלם.
 הגמרא מספרת על שני כהנים גדולים שעשו להם אמותיהם
 כתונת: אִמְרו עֲלֵיו עַל רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בֶּן פֶּאֶבִי שהיה כהן גדול,
 שְׁעֲשֶׂתָּה לוֹ אִמּוֹ בְּתוֹתָ שֶׁל מֵאָה מְנָה וְהִיא לֹבֶשֶׁת וְעוֹבֵד בָּהּ עֲבֹדַת
 יְחִיד – הוצאת הכף והמחתה מקדש הקדשים, וכדי שיוכל לעבוד
 בה, מְסַרְנָה קוֹדֵם לֶבֶן לְצִיבּוֹר. ואמרו עֲלֵיו עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן תְּרָסֹם
 שהיה כהן גדול שְׁעֲשֶׂתָּה לוֹ אִמּוֹ בְּתוֹתָ מִשְׁתֵּי רִיבּוּא מְנָה, וְלֹא
 הִנְחִיחוּ אֲחֵיו תְּהַנִּימֵם לְלֹבֶשֶׁת מִפְּנֵי שְׁבִלְבִישְׁתוֹ הִיא נִרְאָה כְּעֵרִים.
 שואלת הגמרא: וּמִי מְתִיחֵי – וכי שייך שיהיה בשרו נראה מבעד
 לבגד, וְהָאִמְרוּ מַר, חוֹמֵן שֶׁל בְּגָדֵי כְּהוֹנָה צְרִיכִין שִׂיהִיו בְּפִיל שְׁמָה,
 וכיון שנארג מחוטים עבים איך בשרו נראה ממנו. משיבה הגמרא:
 אִמְרו אֲבִי, כְּתִמְרָא בְּמוֹנָא – כיין הנראה מכלי זכוכית אף שדופנו
 עבה, כך שם היה הפשתן צח וצלול, ואף בחוטים עבים היה נראה
 בשרו.
 תְּנִי רַבֵּנּוּ, עֲנִי, וְכֵן עֲשִׂי, וְכֵן רָשַׁע, כשפאין לדין בבית דין של
 מעלה. לְעֵנִי אִמְרִים לוֹ, מִפְּנֵי מָה לֹא עֲסַקְתָּ בְּתוֹרָה. אם הוא אומר,
 עֲנִי הֵייתִי, וְהֵייתִי טְרוּד בְּמוֹנְוֵיתִי וְלֹא הִיא לִי מִן לַעֲסוֹק בְּתוֹרָה.
 אין זו תשובה. שאומרים לו, בְּלוֹם עֲנִי הֵייתִי יוֹתֵר מֵהֵלֵל שהיה עני
 מרוד, ומסר נפשו לתורה. שכן אִמְרו עֲלֵיו עַל הֵלֵל הַקּוֹן, שְׂכַבְלִי יוֹם
 יוֹם הִיא עוֹשֶׂה לְפָרְנִסְתוֹ וּמְשַׁתְּפֵר בְּמַרְפְּעֵי – חצי דינר, חֲצִי הִיא
 נוֹתֵן לְשׂוּמֵר בֵּית הַמְּדֻרָּשׁ, וְחֲצִי לְפָרְנִסְתוֹ וּלְפָרְנִסְתָּ אֲנִשֵּׁי בֵּיתוֹ, פְּעַם
 אֶחָת לֹא מֵצֵא עֲבֹדָה לְהִשְׁתַּכֵּר בָּהּ, וְלֹא הִיוּ לוֹ מַעוֹת, וְלֹא הִנְחִיחׁוּ
 שׂוּמְרֵי בֵּית הַמְּדֻרָּשׁ לְהַכְּפֵם. מה עשה, עָלָה לַגַּג בֵּית הַמְּדֻרָּשׁ, וְנִתְלָה
 שָׁם, וַיֵּשֶׁב עַל פֵּי אַרְיֵבָה וְ– הלון שבגג, כְּדִי שִׁישְׁמַע דְּבָרֵי אֱלֹהִים
 חַיִּים מִפִּי שְׁמַעִיה וְאֶכְסְלִיזוֹן. אמרו, אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁעָלָה לַגַּג, עָרַב שָׁבַת
 הֵיא, וְתִקּוּפַת סַבָּת הִיא עוֹנַת חוֹרוֹף, וְיֵרֵד עֲלָיו שֶׁלֵּג מִן
 הַשָּׁמַיִם וּכְסִיחוֹ. כְּשֶׁעָלָה עֲמוּד הַשֶּׁחַר, אָמַר לוֹ שְׁמַעִיה לְאֶכְסְלִיזוֹן,
 אֶכְסְלִיזוֹן אֲחִי, בְּכָל יוֹם בַּעֲלוֹת הַשֶּׁחַר תִּבְיָת הַזֶּה מֵאִיר מֵהָאֲרוּבָה,
 וְהַיּוֹם הוּא אֶפֶל אֶף שֶׁעָלָה הַשֶּׁחַר, שְׁמָא יוֹם הַמַּעֲוִיָּן הוּא הַיּוֹם.
 חֲצִיצוֹ שְׁמַעִיה וְאֶבְטָלִיזוֹן בְּעֵינֵיהּ, וְרָאוּ דְמוֹת אֲדָם בְּאַרְבּוּבָה, עֲלֵי
 וּמִצָּאוּ עֲלָיו – (על הלל) רוּם – (גובה) שֶׁלֵּשׁ אַמּוֹת שֶׁל שֶׁלֵּג, פְּרִקְוָהוּ
 – את השלג מעליו, וְהִרְחִיצוּהוּ, וְסִכְוָהוּ בְּשִׁמּוֹן, וְהוֹשִׁיבוּהוּ בְּגִנֵּי

מַשְׁנֵה
 הכהן הגדול ביום הכיפורים מתודה שלשה וידוים, שנים על פר
 חטאת שלו, ואחד על שיעיר המשתלח. משנה זו עוסקת בידוי
 ראשון שעל פר החטאת.
 בא לו הכהן גדול אצל פרו – פר החטאת שלו, ופרו היה עומד
 בצפון העזרה בין האולם למזבחת (ראה ציור). ראשו של הפר פונה
 לדרום, ופניו מעוקמות למערב לצד ההיכל, והכהן גדול עומד
 כשאחוריו במזרח, ופניו למערב. והיה סומך את שתי ידיו עליו
 – (על ראש הפר) ומתודה, וכך היה אומר, אָנָּה הֵשֶׁם, עֲוִיתִי פִּשְׁעֵיתִי
 חַטָּאתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וְבֵיתִי, אָנָּה הֵשֶׁם, כִּפֵּר נָא לַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעֵים
 וּלְחַטָּאִים שְׁעִיתִי וְשִׁשְׁפַּעִיתִי וְשִׁחַטְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וְבֵיתִי, כְּבָתוּב
 בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ (ויקרא טו ז) 'כי ביום הזה יכפר וגו'. והן – הכהנים
 והעם שבעזרה, כששמעו את השם, היו כורעים ומשתחוים
 ונופלים על פניהם, ועוזניו אחריו פְּרִדוּ שֶׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם
 וָעֶד.

הגמרא מקשה על האמר שבגדי יקרים שבגדי בני
 הערביים: מיתבי, נאמר אצל הכהנים הגדולים ביום הכיפורים
 (יחזקאל מד יז) וְהָיָה בְּבוֹאֵם אֶל שַׁעַר הַחֹצֵר הַפְּנִימִית בְּגָדֵי שִׁטְמִים
 לְבָשׁוּ וְלֹא יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צִמּוֹר בְּשָׂרְתָם בְּשַׁעַר הַחֹצֵר הַפְּנִימִית
 וּבִתְהֵאָה. ובבין הערביים בהוצאת כף ומחתה נאמר (שם) וְלָבָשׁוּ
 בְּגָדִים אַחֲרֵים וְלֹא יִקְדְּשׁוּ אֶת הַעֵם בְּבִגְדֵיהֶם. מדייקת הגמרא: מאי
 לאו הכוונה בתיבת 'אחרים' שבגדי בין הערביים השובין מהן –
 מבגדי השחר, שאם לא כן, מדוע נאמר 'אחרים', שמשמע שונים
 ממה שלבש בשחר. דוחה הגמרא: לא – אין משמעות 'אחרים'
 שחשובים משל שחר, אלא 'אחרים' היינו פחותים מהן – משל
 שחר, לפי שעבודת השחר חשובה ומכפרת, ועבודת בין הערביים
 שהיא הוצאת כף ומחתה, היא רק לפנות את המקום, שאין כבוד
 שיהיו הכף ומחתה מונחים בקדש הקדשים, ולכן הקפידו שיהיו
 בגדיה פחותים משל שחר.
 תני – (שנה) רב הונא בר יהודה ואמרי לה רב שמואל בר יהודה, אתר
 שְׁבִלְתָּה עֲבֹדַת צִיבּוֹר שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים, בְּהֵן גְּדוֹל שְׁעֲשֶׂתָּה לוֹ אִמּוֹ
 וּבְתוֹתָ, לֹבֶשֶׁת עִם שֶׂאֵר בְּגָדֵי לֶבֶן, וְעוֹבֵד בָּהּ עֲבֹדַת יְחִיד – הוצאת
 כף ומחתה מקדש הקדשים שאינה כפרת הציבור, אלא חובה על
 הכהן גדול לפנותם מקדש הקדשים. ובלבד שִׁימְסַרְנָה וְאֵת –
 הכתונת] לציבור, שסוף סוף היא עבודת ציבור, וטעונה בגדים
 משל הציבור. שואלת הגמרא: פְּשִׁטָּא שכשמוסרה לציבור יכול
 לעבוד בה. משיבה הגמרא: מהו דְּתִימָא – (היה מקום לומר) דְּנִיחּוּשׁ
 שְׁמָא הכהן גדול לא יִמְסַרְנָה וְאֵת הכתונת לציבור יִשֶׁה יִשֶׁה –
 בלב שלם, קָא מִשְׁמַע לָן סְטוּמִים שימסור בלב שלם.
 הגמרא מספרת על שני כהנים גדולים שעשו להם אמותיהם
 כתונת: אִמְרו עֲלֵיו עַל רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בֶּן פֶּאֶבִי שהיה כהן גדול,
 שְׁעֲשֶׂתָּה לוֹ אִמּוֹ בְּתוֹתָ שֶׁל מֵאָה מְנָה וְהִיא לֹבֶשֶׁת וְעוֹבֵד בָּהּ עֲבֹדַת
 יְחִיד – הוצאת הכף והמחתה מקדש הקדשים, וכדי שיוכל לעבוד
 בה, מְסַרְנָה קוֹדֵם לֶבֶן לְצִיבּוֹר. ואמרו עֲלֵיו עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן תְּרָסֹם
 שהיה כהן גדול שְׁעֲשֶׂתָּה לוֹ אִמּוֹ בְּתוֹתָ מִשְׁתֵּי רִיבּוּא מְנָה, וְלֹא
 הִנְחִיחוּ אֲחֵיו תְּהַנִּימֵם לְלֹבֶשֶׁת מִפְּנֵי שְׁבִלְבִישְׁתוֹ הִיא נִרְאָה כְּעֵרִים.
 שואלת הגמרא: וּמִי מְתִיחֵי – וכי שייך שיהיה בשרו נראה מבעד
 לבגד, וְהָאִמְרוּ מַר, חוֹמֵן שֶׁל בְּגָדֵי כְּהוֹנָה צְרִיכִין שִׂיהִיו בְּפִיל שְׁמָה,
 וכיון שנארג מחוטים עבים איך בשרו נראה ממנו. משיבה הגמרא:
 אִמְרו אֲבִי, כְּתִמְרָא בְּמוֹנָא – כיין הנראה מכלי זכוכית אף שדופנו
 עבה, כך שם היה הפשתן צח וצלול, ואף בחוטים עבים היה נראה
 בשרו.
 תְּנִי רַבֵּנּוּ, עֲנִי, וְכֵן עֲשִׂי, וְכֵן רָשַׁע, כשפאין לדין בבית דין של
 מעלה. לְעֵנִי אִמְרִים לוֹ, מִפְּנֵי מָה לֹא עֲסַקְתָּ בְּתוֹרָה. אם הוא אומר,
 עֲנִי הֵייתִי, וְהֵייתִי טְרוּד בְּמוֹנְוֵיתִי וְלֹא הִיא לִי מִן לַעֲסוֹק בְּתוֹרָה.
 אין זו תשובה. שאומרים לו, בְּלוֹם עֲנִי הֵייתִי יוֹתֵר מֵהֵלֵל שהיה עני
 מרוד, ומסר נפשו לתורה. שכן אִמְרו עֲלֵיו עַל הֵלֵל הַקּוֹן, שְׂכַבְלִי יוֹם
 יוֹם הִיא עוֹשֶׂה לְפָרְנִסְתוֹ וּמְשַׁתְּפֵר בְּמַרְפְּעֵי – חצי דינר, חֲצִי הִיא
 נוֹתֵן לְשׂוּמֵר בֵּית הַמְּדֻרָּשׁ, וְחֲצִי לְפָרְנִסְתוֹ וּלְפָרְנִסְתָּ אֲנִשֵּׁי בֵּיתוֹ, פְּעַם
 אֶחָת לֹא מֵצֵא עֲבֹדָה לְהִשְׁתַּכֵּר בָּהּ, וְלֹא הִיוּ לוֹ מַעוֹת, וְלֹא הִנְחִיחׁוּ
 שׂוּמְרֵי בֵּית הַמְּדֻרָּשׁ לְהַכְּפֵם. מה עשה, עָלָה לַגַּג בֵּית הַמְּדֻרָּשׁ, וְנִתְלָה
 שָׁם, וַיֵּשֶׁב עַל פֵּי אַרְיֵבָה וְ– הלון שבגג, כְּדִי שִׁישְׁמַע דְּבָרֵי אֱלֹהִים
 חַיִּים מִפִּי שְׁמַעִיה וְאֶכְסְלִיזוֹן. אמרו, אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁעָלָה לַגַּג, עָרַב שָׁבַת
 הֵיא, וְתִקּוּפַת סַבָּת הִיא עוֹנַת חוֹרוֹף, וְיֵרֵד עֲלָיו שֶׁלֵּג מִן
 הַשָּׁמַיִם וּכְסִיחוֹ. כְּשֶׁעָלָה עֲמוּד הַשֶּׁחַר, אָמַר לוֹ שְׁמַעִיה לְאֶכְסְלִיזוֹן,
 אֶכְסְלִיזוֹן אֲחִי, בְּכָל יוֹם בַּעֲלוֹת הַשֶּׁחַר תִּבְיָת הַזֶּה מֵאִיר מֵהָאֲרוּבָה,
 וְהַיּוֹם הוּא אֶפֶל אֶף שֶׁעָלָה הַשֶּׁחַר, שְׁמָא יוֹם הַמַּעֲוִיָּן הוּא הַיּוֹם.
 חֲצִיצוֹ שְׁמַעִיה וְאֶבְטָלִיזוֹן בְּעֵינֵיהּ, וְרָאוּ דְמוֹת אֲדָם בְּאַרְבּוּבָה, עֲלֵי
 וּמִצָּאוּ עֲלָיו – (על הלל) רוּם – (גובה) שֶׁלֵּשׁ אַמּוֹת שֶׁל שֶׁלֵּג, פְּרִקְוָהוּ
 – את השלג מעליו, וְהִרְחִיצוּהוּ, וְסִכְוָהוּ בְּשִׁמּוֹן, וְהוֹשִׁיבוּהוּ בְּגִנֵּי

גמרא

53	לשחיטת קדשי קדשים. אלא אֲנִי הָבִי קָא אֲמַרְיָן – כך היתה	1
54	שאלתנו, אִי משנתינו כדעת רבי היא, שכל צפון העזרה ראוי	2
55	לשחיטת קדשי קדשים, נִזְקָמִיה – נעמיד את פר החטאת של יום	3
56	הכפורים בְּבוּלָה עֹרָה, ומדוע הקפידה המשנה שיהיה דווקא בין	4
57	האולם ולמזבח. אלא צריך לומר שמשנתינו כדעת רבי אלעזר	5
58	ברבי שמעון היא שאינו מכשיר את מורח המזבח, ולכן יש לשחוט	6
59	את הפר דווקא בין האולם ולמזבח. דוחה הגמרא: אִלָּא מֵאֵי אתם	7
60	רוצים להוכיח, שמשנתינו כדעת רבי אֲלֶעָזֵר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא,	8
61	והלא עדיין קשה מדוע הקפידה המשנה לשחוט את הפר דווקא	9
62	בין האולם למזבח, שהוא במערב המזבח, וְנִזְקָמִיה – ונעמיד את	10
63	הפר בֵּין הַקִּיר הַצְפוּנִי שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ וְלִבְוֹתָל הַצְפוּנִי שֶׁל הָעֹזֶרֶת,	11
64	ששם לכל הדעות הוא עיקר צפון העזרה, שהוא ירך המזבח	12
65	ממש. אִלָּא מֵאֵי אֵיִת לָךְ לְמִטְרָה – מוכרח הינך לבאר, שהטעם	13
66	שהקפידה המשנה להעמיד את הפר בין האולם ולמזבח הוא	14
67	מִשּׁוּם חוֹלְשָׁא דְבָהּוֹן גְּדוּלָּה, שכל עבודות יום הכפורים מוטלות עליו	15
68	כששרי בתענית ותש כוחו, וכדי שלא יכבד עליו משא מזרק הדם	16
69	שמכניס להיכל להזות בפנים, על כן היה עומד בין האולם למזבח	17
70	שהוא מקום הראוי לשחיטה הקרוב ביותר להיכל. ואם כן לרבי	18
71	נְמִי יֵשׁ לומר שהטעם שהקפידו שיעמוד דווקא בין האולם למזבח,	19
72	הוא מִשּׁוּם חוֹלְשָׁא דְבָהּוֹן גְּדוּלָּה.	20
73	שנינו במשנה: פר החטאת היה עומד בין האולם ולמזבח ראשו	21
74	לְדָרוֹם וּפְנֵי לְמַעְרָב; שואלת הגמרא: הִכִּי מְשַׁבְּחָת לָהּ – איך אתה	22
75	מוציא אופן זה שיהיה ראש הפר פונה לדרום ופניו פנות למערב.	23
76	אֲמַר רַבִּי, בְּעוֹקְמֵי אֵת רֵאשֵׁי – עוקמים את ראש הפר לימין, ונמצא	24
77	שגופו של הפר עומד מצפון לדרום וראשו לדרום, ופניו למערב	25
78	לצד ההיכל. שואלת הגמרא: וְנִזְקָמִיה לְהִדְרֵא – שיעמידו את הפר	26
79	כשאחוריו למזרח לצד המזבח וראשו למערב לצד ההיכל, ונמצא	27
80	שפניו לצד ההיכל, ומדוע מעמידים את הפר מצפון לדרום באופן	28
81	שיהיה צורך לעקם את פניו לצד ההיכל. משיבה הגמרא: אֲמַר	29
82	אֲבִי, אֵינִי הַעֲמִיד אֶת הַפֶּר כְּשֶׁאֲחֹרָיו לְמִזְרַח לְצִד הַמִּזְבֵּחַ, וְזִירָה	30
83	שָׂמָא וְרַבִּינֵי גְּלִילִים, וגנאי הוא למזבח שיראה לפניו בית הריעי,	31
84	ולכן מעמידים רק את מקצת גופו בין האולם ולמזבח, ופניו היו בין	32
85	האולם ולמזבח, ואחוריו לצד צפון מערב לבין האולם ולמזבח,	33
86	ונמצא דנה אם ירביץ גללים אין בית הריעי נראה למזבח.	34
87	הגמרא דנה בדין סמיכה של שאר קדשי קדשים: תָּנוּ רַבָּנֵינוּ, בִּיצֵד	35
88	סוּמְךָ הַמַּקְרִיב קָרְבַּן שֶׁל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים. הִנְחָה הִיא עוֹמֵד בְּצִפּוֹן	36
89	הָעֹזֶרֶת, וּפְנֵי שֶׁל הַקָּרְבָּן לְמַעְרָב, ואחוריו למזרח, וְהַסוּמְךָ	37
90	ו-הבעלים) הִיא עוֹמֵד בְּפִי הָעֹזֶרֶת, דהיינו אחוריו למזרח, וּפְנֵי לְמַעְרָב.	38
91	וּמִנִּית הַסוּמְךָ אֶת שְׁתֵּי יָדָיו בֵּין שְׁתֵּי הַקְּרָנֹת ו-הקרניים) שֶׁל הַנֹּחֵב,	39
92	וּבְלִבָּד שְׂלֵא יְהֵא דְכָר חוֹצֵץ בֵּינָו ו-בין ידין) לְבֵין רֵאשׁ הַנֹּחֵב. וּבִשְׂעָה	40
93	שהוא סומך הוא מְתוּדָה. ועל מה היה מתוודה, כשסומך על קרבן	41
94	חֲטָאת, מתוודה על הַעֲוֹן שבשבילו הוא מביא את החטאת.	42
95	וכשסומך על קרבן אֶשֶׁם, מתוודה על הַעֲוֹן שבשבילו הוא מביא	43
96	את האֶשֶׁם, וכשסומך על קרבן עוֹלָה, מתוודה על עֲוֹן לְקַח שְׂכָרָה	44
97	וּפְאָה וּמַעֲשֵׂר עֲנִי שֶׁלֹּקַח לְעַצְמוֹ וְלֹא הִנִּיחַם לַעֲנִיִּים, דְּכָרִי רַבִּי יוֹסִי	45
98	הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אֵינִי עוֹלָה בָּהּ לְכַפֵּר אִלָּא עַל עֲשֵׂה וְעַל	46
99	לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵיתֶךָ לְעֲשֵׂה, שכיון שאין לעבירות אלו עונש, העולה	47
100	מכפרת עליהם. אבל העובר על איסור החוקת לקט שכחה ופאה	48
101	כיון שהוא לא תעשה, הוא נענש במלקות. ועבירות שיש עליהם	49
102	עונש אין העולה באה לכפר עליהם.	50
103	מבארת הגמרא: בְּמֵאֵי מִיִּפְלְגִי מִמָּה נַחֲלוּק רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי וְרַבִּי	51
104	עקיבא. אֲמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ,	52

קדשי קדשים שחיטתם בצפון העזרה, ומהמשנה מוכח שאף בין האולם ולמזבח נחשב צפון העזרה לענין שחיטת קדשי קדשים. שלמדנו במשנה שהיה הכהן גדול סומך ומתוודה אצל פר החטאת שעמד בין האולם ולמזבח, ומשמע שאף שחיטת הפר שאחר הוידוי היתה במקום זה, הרי שאף בין האולם למזבח נחשב צפון העזרה וכשר לשחיטת קדשי קדשים.

שואלת הגמרא: מֵאֵי שְׁמַעְתָּ לִּיה – מיהו התנא ששמענו דְּאֲמַר שאף המקום שבין האולם וְלְמִזְבֵּחַ נחשב לְצִפּוֹן הָעֹזֶרֶת לענין שחיטת קדשי קדשים. עונה הגמרא: רַבִּי אֲלֶעָזֵר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא. דְּתַנְיָא בְּבֵרֵיתָא, אֵיחֹזוּ צִפּוֹן הָעֹזֶרֶת, מְקוֹר שֶׁל מִזְבֵּחַ צְפוּנִי – השטח שמהקיר הצפוני של מזבח החיצון וְעַד הַבּוֹתֵל הַצְפוּנִי שֶׁל הָעֹזֶרֶת, וּבְגִינָה בְּלִ מִזְבֵּחַ בּוּלוֹ הִרִי הוּא נִחְשָׁב צִפּוֹן הָעֹזֶרֶת וְרֵאשֵׁי צִיּוּר. כלומר, שנחשב צפון העזרה רק השלושים ושתים אמה שכנגד המזבח, אבל מה שלא כנגד המזבח הן לצד מורח והן לצד מערב, אף שהוא צפון העזרה, אינו נחשב צפון לענין שיהיה ראוי לשחיטת קדשי קדשים, שנאמר (ויקרא א יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צְפֹנָה; דהיינו רק מה שהוא כנגד המזבח, דְּכָרִי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֲלֶעָזֵר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹסִיף, שֶׁאֵף בֵּין הָאֹלָם וְלְמִזְבֵּחַ, דהיינו החלק הצפוני של העזרה לצד מערב המזבח, אף שאינו ירך המזבח ממש, כשר לשחיטת קדשי קדשים (ראה ציור). אבל מהמזבח לצד מורח אינו ראוי לשחיטת קדשי קדשים. רַבִּי מוֹסִיף עַל שְׁנֵיהֶם, שֶׁאֵף מְקוֹם דְּרִיסַת רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים – עזרת הכהנים וְאֵף מְקוֹם דְּרִיסַת רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל – שהוא עזרת ישראל נחשב לצפון העזרה ולירך המזבח. כלומר שכל החלק הצפוני של העזרה ראוי לשחיטת קדשי קדשים, ואף ממזרח המזבח עד הכותל המזרחי ששם הוא מקום עזרת כהנים ועזרת ישראל (ראה ציור). אֲבָל השטח שֶׁבֵּין בֵּית הַתְּלִיפּוֹת (ראה ציור) ו-מקום שהיו בו חלונות והיו הכהנים מצניעים בהם את סכיניהם) וְלְפָנֵיהֶם הִימְנוּ לְצִד מַעְרָב, אף בצד הצפוני של העזרה, הֵבֵל מוֹדִים שֶׁהוּא פְּסוּל לְשַׁחֲטָת קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, ואין מקום זה נחשב "ירך המזבח", משום שאין המזבח נראה למי שעומד שם.

מבארת הגמרא: אחר שנתבאר שהמשנה היא כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, לִימָא – האם נאמר שמשנתינו היא רק כדעת רבי אֲלֶעָזֵר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא שאמר שבין האולם ולמזבח ראוי לשחיטת קדשי קדשים, וְלֹא כדעת רבי שהוסיף מקום דריסת רגלי הכהנים ודריסת רגלי ישראל, שהוא במזרח המזבח. והבינה הגמרא, שמוסיף רק על דברי רבי יוסי ברבי יהודה, אבל בין האולם ולמזבח, שהוא במערב המזבח, סובר רבי שאינו ראוי לשחיטת קדשי קדשים. ואם כן, המשנה שאמרה ששחטו את הפר בין האולם ולמזבח, אינה כדעת רבי.

דוחה הגמרא: אֲפִילוּ תִּימָא רַבִּי, כלומר, פשוט שאפשר להעמיד את משנתינו אף כדעת רבי, ואין ספק בדבר, שהלא (ורבי) הִשְׁתָּא [רבי] אֲדַרְבֵּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מוֹסִיף, ואם כן וכי אפשר לומר דְּאֲדַרְבֵּי אֲלֶעָזֵר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא לֹא מוֹסִיף. כלומר, אם הכשיר רבי את הצד המזרחי של המזבח, שהוא מרוחק ביותר מההיכל, כל שכן שיכשיר בין האולם למזבח שהוא קרוב להיכל. ומוכרחים לפרש שרבי מוסיף אף על שיטת רבי אלעזר ברבי שמעון, ולדעתו כל צפון העזרה ראוי לשחיטת קדשי קדשים, ומשנתינו היא אף כדעת רבי.

מבארת הגמרא את השאלה: אכן לא היה ספק בדבר, וודאי שרבי סובר כרבי אלעזר ברבי שמעון שאף בין האולם ולמזבח ראוי

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קמז רש"י

1 **גמרא** מאן שמעת ליה דאמר בין אולם ולמזבח — קרוי צפון לשחיטת קדשי קדשים,
2 מחצי פתח ההיכל ולצפון, בין האולם למזבח. דתנן במתניתין: "ופרו ויה עומד בין
3 האולם ולמזבח" ותנן בפרק דלקמן (מא.ב.) שבמקום וידוי שחטו, דקתני בא לו אצל פרו
4 שניה וסמך שתי ידיו כו' שחטו וקיבל במזרק כו'. ובגג כל המזבח כולו — שלשים

5 ושתיים אמה שכנגד המזבח בצפון קרוי צפון
6 לשחיטת קדשי קדשים. אבל שלא כנגד המזבח
7 לצד מערב ולצד מזרח, אף על פי שהוא צפון
8 העורה — אינו צפון לשחיטה, דבעינן על ירך
9 המזבח, כדכתיב (ויקרא א) "ושחט אותו על ירך
10 המזבח צפונה". אף בין האולם למזבח — כל
11 חלק צפוני לצד מערב, אף על פי שאינו ירך
12 ממש, אבל חלק צפוני שמן המזרח ולמזבח לא
13 (שמן מזבח). רבי מוסף — אף כל צפון העורה
14 שבאחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי
15 הכהנים עד כותל מזרחי של עזרה. אבל מן
16 החליפות ולפנים — רוחב האולם עודף על
17 רוחב ההיכל חמש עשרה אמה לצפון, ובגגו
18 לדרום, ומשך אותו עודף אינו אלא עשר אמות
19 ממזרח לצד מערב, ואותו עודף קרוי בית
20 החליפות. שהיו בוקן עשרים וארבע חלונות
21 חלון לכל משמר ששם גזוזים סביבים של קדש.
22 וסבין קרוי חילוף בלשון ערבי. ואיר שאחורי
23 אותו עודף למערב, ואיר שבין צפון כותל
24 העודף לבין כותל העורה קרוי לפנים מן
25 החליפות. הכל מודים שפסול — דכיון שאין
26 המזבח נראה שם — אינו קרוי ירך המזבח.
27 לימא — דוקא ר' אלעזר בר' שמעון היא, ולא
28 רבי. השתא ר' אדר' יוסי מוסף וכו' — כלומר:
29 מאי תיבעי לך? פשיטא דלאו דוקא קא אמרי.
30 וכי רבי דמוסיף את צפון של צד מזרח שהוא
31 מרוחק מקדושת ההיכל אדר' יוסי הוא דמוסיף
32 לה, אבל דר' אלעזר לית ליה? אפשר לומר כן
33 המרוחק כשר המוקרב פסול? אנו הכי קאמרינן
34 — כלומר: הא דאני פשיטא לן דרבי נמי אית
35 ליה בין האולם ולמזבח צפון, והאי דקא אמרי
36 מתניתין לימא דלא כרבי — הכי קשיא לן.
37 דתנא דמתניתין לית ליה דרבי דמכשיר כל
38 צפון העורה, דאי כרבי — למח לי לקרובה
39 לבין האולם ולמזבח? נוקמיה בחלק צפוני דכל

1 **נוקמיה** בין המזבח ולכותל — תימה: מאי קא סלקא דעתך דהמקשה דקאמר לימא דלא
2 כרבי? כיון דלרבי אלעזר ברבי שמעון נמי קשה: נוקמיה בין המזבח כולו? וש
3 לומר: דסלקא דעתך, דבשלמא לרבי אלעזר ברבי שמעון כיון דעל ירך המזבח היו מקום
4 נסיון וטבעות ושולחנות — לא מוקמי ליה התם שאין לשם מקום פניו כולי האי, ועוד: שמה

5 ירביץ גללים, ואצל המזבח גנאי הוא. אבל לרבי
6 — לוקמיה רחוק משם אצל הפתח. ומכל מקום
7 מהדר ליה דטפי הוה עדיפא לאוקמיה אצל
8 המזבח מלקרבו כל כך להיכל, אלא משום
9 חולשא דכחן גדול.

10 **ומעשר** עני — לא ידענא אמאי לא גרס ליה
11 רש"י, דאף על גב דבתוספתא דמנחות
12 ליחא, דילמא ברייתא אחרייתא היא. ואי משום
13 דיש לו וידוי כדכתיב "וגם נתתו ללוי לגר" וכו' —
14 מכל מקום כיון דאין לו וידוי בפני עצמו אלא אגב
15 מעשר שני, כמו תרומה, דאין מתורה עליה בפני
16 עצמה, כדתנן במסכת ביכורים (פרק ב משנה ב)
17 ומייתי לה בפרק ("הזהב" גב) ומסתב מעשר שני
18 (פרק ה משנה י) תנא: "וגם נתתיו" — לרבות את
19 התרומה וכו', להכי מתורה נמי עון מעשר עני על
20 העולה. ועוד, דהיינו דהתם היינו כשעשה כדון,
21 והכא מתורה עון מעשר עני.

22 **על** עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה — לא
23 ידענא אמאי לא קא חשיב כל לאוי דלא לקו
24 עליהו, כגון לאו שבכללות, ולא שאין בו שעשה.
25 ונראה לי מדכתיב (ויקרא א) "ונרצה לו" —
26 משמע שיש לו תקנה ורצוי במקום אחר, והיינו
27 עשה, שבידו לתקן לעשות טובה ותפילין וכיוצא
28 בהן. ואם עבר זים או יזימים — עולה מכפרת עליו.
29 וכן לא תעשה הניתק לעשה, וכן על חייבי מיתות
30 ועל חייבי כריתות חייבי לאוין חמורין היתה
31 מכפרת, אלא שיש להן כפרה אודת, שעונשן
32 אמור, אבל הני — אין להם רצוי ותקנה במקום
33 אחר.

לאו

1 **עון** לקט שכתה ופאה ומעשר עני, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: אין עולה
2 באה אלא על עשה, ועל לא תעשה שניתק לעשה. במאי קא מיפלגי? אמר רבי ירמיה:
3 בלאו

4 העורה, באיזה מקום שרצה. אלא מאי ר' אלעזר בר' שמעון נוקמיה בין כותל מזבח צפוני לכותל עזרה צפוני — דהא לכולי עלמא עיקר צפון דירך המזבח ממש התם הוא. אלא
5 מאי אית לך למימר — אמאי מקרב ליה כולי האי. משום חולשא דבחן — שלא יכבד עליו משוי מורק הדם מרחוק. לרבי נמי — אף על גב דכל עזרה כשירה בצפון שלה, מקרב
6 ליה לצד הפתח משום חולשא דבחן. ונוקמיה להריא — אחוריו למזבח ופניו להיכל. שמה ירביץ גללים — וגנאי הוא להראות בית היריעי שלו לצד המזבח, והכי שפיר טפי, להיות
7 זנבו לצפון וראשו לדרום, נמצא זנבו שלא כנגד המזבח, שאינו מושכו לצד דרום כל אורך הפרו, אלא שיהא מקצת גופו בין האולם ולמזבח. כיצד סופך — כל סמיכת קדשי קדשים.
8 עומד בצפון — שקדשי קדשים טענין צפון. ופניו למערב — ואחוריו למזרח. והסופך — הבעלים. עומד במזרח — אחוריו למזרח. עון חטאת — אותו חטא שהוא מבאי עליו. ועל
9 עולה עון לקט שכחה ופאה — שאין להן וידוי. הכי גרסינן לה בתוספתא דמנחות (פרק עשירי). ולא גרסינן בה מעשר עני, דהא יש לו וידוי "וגם נתתו ללוי" — זה מעשר ראשון,
10 "ליתום ולא למנה" — זה מעשר עני (מעשר שני, פרק ה משנה י). ר' עקיבא אומר אין עולה באה כו' — טעמא מפרש בתוספתא: על מה עולה באה? אם על כריתות ומיתות בית דין
11 — הרי עונשן אמור, אם על לא תעשה — הרי עונשן אמור, מלקות. הא אין עולה באה אלא על עשה, ועל לא תעשה שניתק לעשה, שאין לוקין עליו.

בלאו

קמח יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
 תוספות

1 לאו דנבילה איכא בנייהו – הכי נמי הוי מצי למימר טריפה, דכתיב (שמות כב) "ובשר
 2 בשדה טריפה לא תאכלו וכלב תשליכון אותו", ולכא למימר לכולי עלמא לא לקי
 3 אהווא לאו טריפה, דהוי ליה לאו שבכללות, דאיצטריך לבשר קדשים שיצאו חוץ
 4 למחיצה ולהוציא העובר את ידו קודם שחיטה בפרק "בהמה המקשה" (חולין סח,א). דהא
 5 לטריפה דכתיב בהדיא לא הוי לאו שבכללות,
 6 כדמשמע בריש פרק "כל שעה" (פסחים כד,א) גבי
 7 נותר וגבי נא ומבושל ועיין שם. ולענין קדשים
 8 ועובר הוא דהוי לאו שבכללות. הוא דאמר בפרק
 9 "אלו הן הלווקין" (מכות יח,א) גבי זר שאכל את
 10 העולה חוץ לחומה לפני וריקה, ופריך: וילקי נמי
 11 משום "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו!" הם לא
 12 מלקות ממש קאמר, אלא איסורא בעלמא,
 13 כדמוכח סוגיא דהתם דאיסורא קאמר. ונראה לי
 14 לתרץ: דלהכי לא קאמר טריפה, דאפילו רבי יוסי
 15 הגלילי לא חשיב ניתוק, כיון דלא ניתק כל מה
 16 שבלאו, דבלאו (כולל) נמי קדשים שיצאו חוץ
 17 למחיצתו, ואהך לא קאי לכלב תשליכון. ואף על
 18 פי כן מצאתי בספר אחד לאו דנבילה וטריפה
 19 איכא בנייהו. אבל תימה לי: אמאי לא קאמר
 20 לקט שכחה ופאה איכא בנייהו? ופליאה גדולה
 21 מאד דשבק לקט שכחה ופאה דאירי בהו, ונקט
 22 נבילה? ונראה לי: דמעיקרא בעי למימר דנבילה
 23 איכא בנייהו, וכיון דאשכחן מילתא אחריתי
 24 דאיכא בנייהו – איכא למימר דלתרתייהו
 25 מכפרת על לקט שכחה ופאה, לרבי יוסי הגלילי
 26 דלא חזיר ניתוק בדבריו מכפר אף על גב דלאו
 27 ניתוק גמור הוא, ושמיעה רבי עקיבא דסבירא ליה
 28 כל לאו שכתב עשה אחריו אף על גב דלאו ניתוק
 29 הוא לתקן אחריו הלאו לאחר שעבר עליו עולה
 30 מכפרת עליו, ותנא לקט שכחה ופאה הוא הדין
 31 לנבילה. וקאמר ליה רבי עקיבא: בלקט שכחה
 32 ופאה מוהינא לך, דלדידי סבירא לי דהוי ניתוק
 33 גמור לתקן הלאו אחר שעבר עליו, דסבירא לי
 34 כרבי ישמעאל דאמר פרק "הגחול קמא" (בבא
 35 קמא כד,א). מצות פאה להפריש מן הקמה, לא
 36 הפריש מן הקמה בר, עד רבי ישמעאל אומר אף
 37 מפריש מן העיסה. ומפרש התם דאפילו אם
 38 תמצא לומר דשינוי קונה – הכא חייב משום
 39 דכתיב "תעזוב" יתירא, אלמא: אפילו אחר שעבר
 40 הלאו לגמרי אמר קרא תעזוב ותפטר. אם כן הוה
 41 ליה ניתוק גמור. אבל נבילה – לא. אבל תר הכי
 42 דקאמר דלכולי עלמא בעי ניתוק גמור – או צריך
 43 לומר דלקט שכחה ופאה איכא בנייהו, שאם לא
 44 כן מאי בנייהו? אי נמי, דמעיקרא סלקא דעתך
 45 דלכולי עלמא תעזוב להבא משמע, וניתוק גמור
 46 הוא, מיהו רבי עקיבא שמעיה לתנא קמא דאפילו
 47 אי לא הוי ניתוק מכפר, מולא חזיר בהדיא
 48 ניתוק לעשה – אם כן הוא הדין נבילה.
 יכול

1 בלאו דנבילה קא מיפלגין – דכתיב עשה אחריו: "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה"
 2 (דברים יד). ומיהו, על כרחך אין זה ניתק לעשה, דהא נתינתה לגר אי אפשר לאור
 3 שעבר על לא תעשה של אבילה. ועל כרחך עשה מעיקרא משמע "לא תאכלו כל
 4 נבילה" אלא לגר תתנה ולא תאכלוה. ו' עקיבא סבר לאו – מעליא הוא – ולוקין
 5 עליו, ולאו דלקט שכחה ופאה נמי, עשה
 6 דבתריה מעיקרא משמע. והכי קאמר קרא
 7 (ויקרא יט) "ולקט קצירך לא תלקט" אלא לפני
 8 תעזבו ולא תלקטנו, ולקי עליה ואין עולה באה
 9 עליו. ור' יוסי הגלילי סבר – לאו דנבילה, אף
 10 על גב דעל כרחך עשה דבתריה מעיקרא
 11 משמע, והאיל ובתריה דלאו כתיב – אין לוקין
 12 עליו, דלא דמי ללאו דחסימה, ובאה עליו
 13 עולה. ולאו דלקט שכחה ופאה נמי, אפילו
 14 אמרינן דעשה דבתריה מעיקרא הוא משמע,
 15 לא לקי עליה. אבוי אמר דכולי עלמא לאו
 16 דנבילה – דעל כרחך עשה דבתריה מעיקרא
 17 משמע, ולא מעליא הוי, ומלקינן עליה. והכא
 18 בתעזוב – הכתוב אחר לאו של לקט שכחה
 19 ופאה קא מיפלגין. ו' יוסי סבר השתא משמע –
 20 אחר שלקט ועבר על לא תעשה נתקו הכתוב
 21 לעשה, וצדוהו לעזובו שם לפני ולגר, ולפיכך אין
 22 לוקין עליו. ור' עקיבא סבר – מעיקרא, קודם
 23 לקיטה קאי עשה. ולקי עליה, דלא ניתק לעשה
 24 ואין עולה באה עליו. וכן בשעיר המשתלח הוא
 25 אויבר – עונת תחילה, ואחר כך פשעים, ואחר
 26 כך חטאים. המריד – העושה להכעיס. מלך
 27 מואב פשע בי = מרד בי. או תפשע לבנה –
 28 מרדו יושבי לבנה על מלך יהודה. חוור ופתורה
 29 כו' – בתמיה: אם על ודונות ימחלו לו, אין
 30 צריך לבקש שוב על השגגות! עשה לחן ודונות
 31 כשננות – והכי קאמר: נושא עון ופשע כחטאת
 32 שוגג. דקא מביע ליה קרא – דויודי יום
 33 הכפורים גופיה. ההוא דנחית – שליח צבור,
 34 שמסדר בתפלתו של יום הכפורים סדר
 35 עבודותיו של כהן גדול על שם "ונשלמה פרים
 36 שפתינו" (חושע יד). וכפר – מה שאמור בפרו
 37 "וכפר בעדו ובעד ביתו" (ויקרא טז) דברי וידוי.
 38 נאמר להלן בשעיר המשתלח "יעמד חי לפני ה'
 39 לכפר עליו" (שם). ואם נפשך לומר – להשיב
 40 תשובה על גזירה שוה זו, לומר שאין "וכפר"
 41 אלא במתן דמים, על כרחך מיניה וביה תיפוק
 42 לך דלא אפשר למימר הכי, שהרי הוא אומר
 43 "והקריב אחרן את פר החטאת אשר לו וכפר
 44 בעדו ובעד ביתו" ואחר כך "ושחט את פר
 45 החטאת" וגו' על כרחך, "וכפר בעדו" – ועדיין
 46 לא נשחט, אלמא: כפרה זו בדברים היא. מאי
 47 אם נפשך לומר – מה היה להשיב לו
 48 דאיצטריך ליה טעמא אחרניא. וכי תימא נילף
 49 – האי, וכפר מכפרה דכתיבא בשעיר הפנימי,
 50 דכתיב "וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל"
 51 וההיא במתן דמים כתובה, ועוד
 52 שאין בו וידוי.

ומנין
 "וכפר", ועדיין לא נשחט הפר.
 ומנין

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39

יומא דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמט

54 שְׁלֹמֹה הוּא אֹמֵר (מלכים א' ח' מז) 'חֲמָאנוּ (והרשענו ומרדנו) [וְהָעוֹיִנוּ
55 רְשָׁעוֹנִי]. וְכֵן בְּדִנְיָאֵל (ט ה) הוּא אֹמֵר 'חֲמָאנוּ (והעוֹיִנוּ) [וְעוֹיִנִי]
56 וְהִרְשָׁעֵנוּ וּמְרַדְנֵנוּ.
57 ומבארים חכמים: אֵלֵא מְהוּ שְׂאֵמֵר מִשָּׁה בשלש עשרה מדות של
58 רחמים 'נִשְׂא עֶזְרָא וְפִשְׁעָא וְחֲמָאָה', שמשמע שהזדונות קודם לשגגות.
59 כך הפירוש, שְׂאֵמֵר מִשָּׁה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רבונו שֶׁל עוֹלָם,
60 בְּשָׂעָה שִׂישְׁרָאֵל חוֹטְאִין לְפָנֶיךָ וְעוֹשִׂין תְּשׁוּבָה, עֲשֵׂה לָהֶם זְדוֹנוֹת
61 בְּשָׁנֹתָ, והוא כאומר 'נִשְׂא עֶזְרָא וְפִשְׁעָא' כ'חֲמָאָה', ואין כאן הקדמת
62 שגגות לזדונות.
63 אֵמֵר רַבָּה פִּרְ שְׂמוּאֵל אֵמֵר רַבִּי, הֲלָכָה בְּדַרְבֵּי חֲכָמִים שֶׁסֵּדֵר הוּיָדוּי
64 'חֲטָאָתָא עוֹיְתִי וּפְשַׁעְתִּי'. מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא שהלכה כחכמים,
65 שהרי בכל מקום חָיִד וְרַבִּים הֲלָכָה בְּרַבִּים, ומה חידש רב. מתרצת
66 הגמרא: מְהוּ דְחֵימָא –[שמא תאמר] דְּמִסְתַּבֵּר מַעֲמִיהָ דְרַבִּי מְאִיר,
67 דְּקָמְסִיעֵי לִיהּ קְרָא (דְּמִשָּׂה) – שהביא סיוע לדעתו מפסוק הנאמר
68 לגבי וידוי של יום הכיפורים עצמו, קָא מְשַׁמְעֵן לָן – לכך הוצרך רב
69 לחדש שאף על פי כן הלכה כחכמים.
70 והוא שליח ציבור דְּנִחְיִית – שירד לפני התיבה קָמִיה דְרַבָּה בְּיוֹם
71 הכיפורים, וכשהזכיר את וידוי הכהן גדול בסדר העבודה, עָבַד
72 וְסִידֵר אַת הוּיָדוּי] בְּרַבִּי מְאִיר, דהיינו 'עוֹיְתִי פְשַׁעְתִּי חֲטָאָתִי'. אֵמֵר
73 לִיהּ רַבָּה לְשִׁלְיָא צִיבוּר, הַיֵּךְ שְׂבָקְתָּ –[הנחת] את שיטת רַבְּנָן
74 וְעָבַדְתָּ בְּרַבִּי מְאִיר, הלא חכמים הם רבים ויש לפסוק כמותם. אֵמֵר
75 לִיהּ הַשְּׁלִיחַ צִיבוּר, בְּרַבִּי מְאִיר כְּכִיָּרָא לִי, בְּדַבְרֵיכִי בְּסַפֵּר אוֹיְיָתָא
76 דְּמִשָּׂה – כפי שכתוב בתורה, שבפסוק העוסק בוידוי של יום
77 הכיפורים מוזכרות העבירות כסדר שסידר רבי מאיר, ולכן נהגתי
78 כמותו.
79 המקור לוידוי הכהן גדול על פרו ביום הכיפורים: תְּנִי רַבְּנָן, נאמר
80 בהקרבת פר החטאת של יום הכיפורים 'וְהִקְרִיב אֹהֲרָן אֶת פֶּר
81 הַחֲטָאָת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֵּר בְּעֹדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ', הרי שהכהן גדול מתכפר
82 על ידי פר החטאת. ודורשת הברייתא: בְּכַפֵּרְתָּ דְרַבִּים –[שעליו
83 להתוודות] הַתְּנוּב מְדַבֵּר. מקשה הברייתא: אַתָּה אֹמֵר בְּכַפֵּרְתָּ
84 דְרַבִּים הכתוב מדבר, אִי שְׂמַא נֶאמֵר שְׂאִינוּ אֵלֵא בְּכַפֵּרְתָּ דְרַבִּים –
85 כפרה על ידי זריקת הדם בשאר קרבנות. עונה הברייתא: הָרִי אֵנִי
86 דִּן גִּזְרִיה שוה, נֶאמְרָה בְּאֵן בִּפְר הַחֲטָאָת בְּכַפְרָה, וְנֶאמְרָה לְהֵלֵן
87 מִשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְעֹזָאֵל בְּכַפְרָה, מִה בְּכַפְרָה הַאֲמוּרָה בְּשַׁעִיר
88 הַמִּשְׁתַּלַּח הַיְיִנוּ על ידי וידוי דְרַבִּים, שהרי אין בשעיר המשתלח
89 זריקת דמים למזבח, אִף בְּכַפְרָה הַאֲמוּרָה בְּכַפֵּר הַחֲטָאָת הַיְיִנוּ וידוי
90 דְרַבִּים. וְאִם נִפְשָׁךְ לֹמֵר – ואם רצונך לומר שאין ללמוד בגזירה
91 שוה משעיר המשתלח, והכפרה האמורה בפר היא כפרת דמים,
92 אין לומר כן, שְׁהָרִי הוּא –[הכתוב] אֹמֵר בִּפְר הַחֲטָאָת 'וְהִקְרִיב
93 אֹהֲרָן אֶת פֶּר הַחֲטָאָת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֵּר בְּעֹדוֹ בֵּיתוֹ', ומסיים
94 'וְשָׁחַט אֶת פֶּר הַחֲטָאָת אֲשֶׁר לוֹ'. והיינו שבשעת הכפרה עָרְיָן לֹא
95 נִשְׁחַט הָפֵר, ומוכח שהכפרה אינה כפרת דמים אלא כפרת דברים,
96 דהיינו וידוי.
97 מבררת הגמרא: מְאִיר 'וְאִם נִפְשָׁךְ לֹמֵר' – מדי פירכא שהיה אפשר
98 לפרוך את הגזירה שוה. מבארת הגמרא: כִּךְ הִיָּה אֲפֻשֵׁר לְפִרוּךְ,
99 וְכִי תִמָּא, מדוע ללמוד גזירה שוה משעיר המשתלח שגם הכפרה
100 האמורה בפר היא כפרת וידוי, גִּילָף גִּזְרִיה שוה מִשְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה
101 בְּפָנִים – שעיר שעלה עליו הגורל לשם שנאמר בו (ויקרא טו טו)
102 'וְכִפֵּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאָת גְּנִי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשָׁעֵיהֶם לְכָל חֲטָאָתָם',
103 שְׂבִפְרָתוֹ הִיא בְּרַמִּים. וכן בפר הכפרה בדמים. ולכן אמרו שאף
104 בלא גזירה שוה אפשר ללמוד שהכפרה שנאמרה בפר היא כפרת
105 דברים. שְׁהָרִי הוּא אֹמֵר 'וְכִפֵּר' וְעָרְיָן לֹא נִשְׁחַט הָפֵר.

1 בְּלֵאָי דַּאיסור אכילת נְבִילָה וכדומה, כגון לקט שכחה ופאה, קָא
2 מִיפְלִגִי, שנאמר באיסור נבילה (דברים יד כא) 'לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבִילָה,
3 לַגֵּר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָהּ אוּ מִכֹּר לְנִכְרֵי'. והעשה שנכתב
4 אחר איסור האכילה לא נאמר במי שאכל נבילה, שהרי אחר
5 שאכל אינו יכול לתת לגר ולמכור לנכרי, ואינו כלאו הניתק
6 לעשה שהעשה הוא תיקון ללאו, אלא הוא מצוה בפני עצמו.
7 והפירוש הוא שלא יאכל נבילה אלא ימכור לנכרי או יתן לגר. וכן
8 בלקט שכחה ופאה נאמר העשה לתת לעני אחר איסור הלאו של
9 הלקיחה. ונחלקו רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי בכך, דְרַבִּי עֲקִיבָא
10 סָבַר, אף שנכתב עשה אחר הלאו, מכל מקום לֹא מְעַלִּיא הוּא –
11 הוא לא גמור ולוקים עליו, שהרי העשה אינו תיקון ללאו. וכן
12 לוקה על לקט שכחה ופאה, ואין העולה מכפרת עליהם. וְרַבִּי יוֹסִי
13 הִגְלִילִי סָבַר, כיון שיש באיסורו עשה, לֹא לֹא מְעַלִּיא הוּא – אינו
14 לאו גמור ללקות עליו. וכן אינו לוקה על לקט שכחה ופאה,
15 והעולה מכפרת עליהם.
16 אֲבִי אֵמֵר, לא זו המחלוקת, אלא דְּכּוּבְלִי עֲלֵמָא לֹא הִבְבִּילָה לֹא
17 מְעַלִּיא הוּי וְלוקים עליו, מאחר שהעשה אינו מתקן את הלאו.
18 וְהָכֵא –[בלקט שכחה ופאה] וְתַעֲזוּב' האמורה לאחר איסור
19 לקט ופאה קָא מִיפְלִגִי, דְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, שהציווי 'תַעֲזוּב' מְעַקְרָא
20 –[מתחילה] מְשַׁמְעֵ, כלומר, קודם שלוקח את מתנות העניים
21 לעצמו ועובר על הלאו, נאמר שיעווב את המתנות בשדה ולא
22 ילקטם לעצמו. והעשה לא בא לתקן את הלאו, ולוקים עליהם,
23 ואין העולה מכפרת עליהם. וְרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי סָבַר, ש'תַעֲזוּב'
24 הַשְּׂמָא מְשַׁמְעֵ, אף לאחר שעבר על הלאו וליקט אותם לעצמו,
25 נאמר מצות 'תַעֲזוּב' שניחם בשדה ויעוובם שם לעניים. ולפי זה
26 הלאוין של לקט שכחה ופאה הם בכלל לאו שניתק לעשה שאין
27 לוקים עליו, ולכן העולה מכפרת עליהם, ויש להתוודות עליהם.
28 הגמרא דנה מהו נוסח הוידוי של הכהן גדול ביום הכיפורים: תְּנִי
29 רַבְּנָן, בְּצִד מְתוּדָה הכהן גדול ביום הכיפורים. תחילה מתוודה על
30 העוונות, ואומר עוֹיְתִי. ואחר כך מתוודה על הפשעים, ואומר
31 פְּשַׁעְתִּי. ואחר כך מתוודה על החטאים, וְאֹמֵר חֲטָאָתִי. וְכֵן מְצִינוּ
32 סדר זה בתורה, בְּיָדוּי שַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְעֹזָאֵל, שְׂהוּא אֹמֵר (ויקרא
33 טו כא) 'וְהִתְוּדָה עָלָי אֵת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל
34 חַטָּאָתָם'. הרי שהקדים עוונות לפשעים, ופשעים לחטאים. וְכֵן
35 מְצִינוּ סדר זה בְּמִשָּׁה, שְׂהוּא אֹמֵר בשלש עשרה מדות של רחמים
36 (שמות לד ז) 'נִשְׂא עֶזְרָא וְחֲמָאָה', דְּכִרִי רַבִּי מְאִיר.
37 וְחֲכָמִים אֹמְרִים, 'עֲזוּבוֹת' אֵלוּ הַזְּדוֹנוֹת – שעבר עבירה במזיד, וְכֵן
38 הוּא אֹמֵר בעובד עבודה זרה במזיד (במדבר טו לא) 'הִקְרַת תְּכַרְת
39 הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֲזוּבָה כַּה', וממה שנענש בכרת מוכח שעבר במזיד,
40 שאין כרת אלא על מזיד. 'פְּשָׁעִים' אֵלוּ הַמְּרִידִים – שעושה את
41 העבירות מתוך מרידה בה' להכעיסו, וְכֵן הוּא אֹמֵר (מלכים ב' ג ז)
42 שאמר יהורם מלך ישראל 'מִלֶּךְ מוֹאָב פִּשְׁעָא בִי', כלומר מלך מואב
43 מרד במלכותו. וְכֵן הוּא אֹמֵר במרדם של תושבי העיר ליבנה
44 במלך יהודה (שם ח כב) 'אֵא תִפְשַׁע לְבִנָּה פַעַת הַיְהוּא'. לְכָל חֲטָאָתָם
45 אֵלוּ הַשְּׂנֵנוֹת, וְכֵן הוּא אֹמֵר (ויקרא ד ג) 'נִפְשָׁ בִי תַחֲטָא בְּשָׁנְנָה'. וְאִם
46 כן, איך יתכן לומר שהסדר הוא 'עוֹיְתִי פְשַׁעְתִּי חֲטָאָתִי', הרי מְאִיֵּר
47 שְׂכַבֵּר הַתּוּדָה עַל הַזְּדוֹנוֹת וְעַל הַמְּרִידִים שהם העבירות החמורות,
48 מדוע חוֹזֵר וּמְתוּדָה עַל הַשְּׂנֵנוֹת, והלא אם ימחלו לו על הזדונות
49 ועל המרדים, ודאי ימחלו לו גם על השגגות, ואין צורך לבקש
50 שוב על השגגות, אֵלֵא וְדַאי בְּךָ הִיָּה הַסֵּדֵר שֶׁהַכֹּהֵן גָּדוֹל מְתוּדָה,
51 'חֲטָאָתִי וְעוֹיְתִי וּפְשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֵנִי וְבֵיתִי' וכו', דהיינו מהקל אל
52 החמור. וְכֵן מְצִינוּ בְּיָדוּי שֶׁל דָּוִד שְׂהוּא אֹמֵר לִפִּי הַסֵּדֵר הוּא
53 (תהלים קו) 'חֲמָאנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ הָעוֹיִנוּ הִרְשָׁעֵנוּ'. וְכֵן בְּיָדוּי שֶׁל

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

ד. והכל מודים בפסיק רישיה ולא ימות¹⁶ שחיב עליו מן התורה לפעמים ופיצד מצינו זה והלא בשאינו
מתכוין למלאכה בודאי אין צריך לגופה כלל מצינו כגון שהדבר ידוע שגוח לו במלאכה שנגעשית
בלא כונתו וחספז הוא אף על פי שלא נתכוין לה והרי היא צריכה לו עכשו שכבר נעשית מאליה בלא
כונתו פיצד כגון נקב שבחבית שמוציאין בו היין שפקוק בנעורת של פשתן שהנערת בלועה מיין הרבה
וכשמוציאה וחוזר ופוקק בה ומהדקה בחזק אי אפשר שלא יסחוט יין ממנה ואף על פי שאינו מתכוין אלא
לסתום הנקב הרי זה פסיק רישיה¹⁷ ואם יש כלי תחת פקיקת הנערת שהיין הנסחט ממנה נוטף לתוכו
הרי זה חיב על פקיקה זו שהדבר ידוע שגוח לו ביין הנסחט מהנערת לתוך הכלי שיוכל להגות ממנו
בשיהיה בכלי אבל בשיהיה בלוע בנעורת אין לו בה הנאה של בלום והרי זו מלאכה הצריכה לגופה אף
על פי שלא נתכוין לה וכן כל כיוצא בזה¹⁸:

חלק ב סימן רעה, שיכול לכבות הנר בשביל החולה טע"ף ד

ציונים והוספות

בנעורת ופסיק רישיה ולא ימות הוא (עיי"ש הדיעות בזה).
18) עד"ז סימן שב סכ"א: בגד שאין עליו לכלוך וטינוף
אע"פ שהושחר מחמת לבישה או תשמיש אין אומרים בו
שרייתו זהו כיבוסו ומותר ליתן עליו מים מועטים ... ויש
חולקין על זה ואומרים שאף בגד שאין עליו שום לכלוך
שרייתו זהו כיבוסו ... ולכן אסור ליתן עליו אפילו כל שהוא
מים ... אע"פ שאינו מתכוין לליבון דפסיק רישיה הוא ויש
לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה (שאין זו מלאכה
שאינה צריכה לגופה הואיל ומה שהבגד מתלבן נוח הוא
לו אף על פי שאינו מתכוין לכך, עיין סי' רע"ח).

16) סימן שלו ס"א: כל דבר שאינו מתכוין מותר ... כגון
מטה כסא וספסל בין גדולים בין קטנים מותר לגררן על גבי
קרקע ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ואף אם נעשה חריץ
מאליו אין בכך כלום כי דבר שאינו מתכוין הוא ... אבל
הגדולים מאד אסור לגרור שבודאי עושין חריץ ופסיק
רישיה ולא ימות הוא.

17) סימן שכ סכ"ד: ברזא שמכניסין בנקב שבדופן החבית
שמוציאין בו היין וכורכין סביב הברזא חתיכת בגד או
נעורת של פשתן ופוקקים בה הנקב שבחבית אסור לפקוק
בה בשבת ... מפני שע"י הפקיקה נסחטין משקין הבלועין

שולחן ערוך - הלכות שבת

ישיבה בלבדה בלא מטה או שולחן או שאר כלי תשמישו
אינה מועלת כלום מפני שאם תתאונן דעתו עליו מפני
המיאוס אנו אומרים לו קום ולך מכאן ושב במקום אחר
כיון שמתחלה לא היה יושב כאן ועכשיו נכנס דרך עראי
משא"כ כשקבע כאן דירתו ע"י מטה או שולחן או שאר
כלי תשמישו אין מטריחים אותו לעקור דירתו מכאן אלא
מוציאין את הגרף מלפניו:

עז מכניס אדם מלא קופתו עפר מבעוד יום ומערה אותו
בביתו לארץ ומותר לעשות בו כל צרכיו בשבת כגון
ליטול ממנו לכסות רוק או צואה וכיוצא בזה והוא שייחד
לו קרן זוית שאז ניכר הדבר שהוא מוכן ועומד לכך אבל
אם עירה אותו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל
לגבי עפר קרקע הבית ומוקצה הוא ואסור לטלטלו לפיכך
פירות הטמונים בחול מותר ליתלם משם בשבת שאין אותו
העפר מוקצה שהרי הכינו לכך מתחלה וייחד לו כלי או קרן
זוית ובלבד שיהא העפר תיחוד כל כך בענין שאין בו משום
עשיית גומא כמו שיתבאר בסי' תצ"ח:

עה אין עושין גרף של רעי לכתחלה דהיינו שמביא לפניו
דבר שעתיד לימאס או שעושה דבר שעתיד לימאס
וסומך בדעתו שיוציאנו אח"כ כשימאס שאף שהתירו
להוציא הדבר המאוס מכל מקום לא יעשה לכתחלה דבר
שיהיה בודאי אח"כ מאוס לפניו ויוציאנו ומכל מקום אם
עבר ועשה כן מותר להוציאו אח"כ ואם אין בדעתו לכתחלה
שיוציאנו אח"כ מותר לעשות כן אף לכתחלה ואח"כ אם
נמלך להוציאו הרי זה מותר:

עצ במקום הפסד מותר לקבוע ישיבתו אצל גרף של רעי
שהוא במקום שאין מקפידין עליו כדי שימאס הגרף
בעיניו ויוציאנו משם ויטלק הפסד כגון אם איזה דבר
נמאס ונפסד מפני הגשמים היורדים עליו בחצר שאינו דר
שם יכול להכניס לשם מטתו לשכב עליה או להכניס
שולחנו לאכול שם והוא הדין לשאר כלי תשמישו כגון
ספריו ללמוד בהם וכיוצא בענין זה שזהו נקרא קביעות
ישיבה וכשתתאונן דעתו עליו מפני המיאוס יוציאנו משם
למקום המשומר מפני הגשמים וכן כל כיוצא בענין זה אבל

26 פ וכל זה לדדות ברשות היחיד אבל ברה"ר אסור לדדות
27 שום בהמה חיה ועוף גזרה שמא יגביהם ויוליכם
28 ויתחייב משום מעביר ד' אמות ברשות הרבים ולא אמרו
29 החי נושא את עצמו אלא באדם אבל לא בבהמה חיה ועוף
30 וכרמלית דינו כרשות הרבים לענין זה ולדחות אותם
31 מאחריהם אם ברחו מותר אפילו ברשות הרבים:

32 פא האשה מדדה את בנה אפילו ברשות הרבים שאין
33 לגזור שמא תגביהנו ותוליכנו ארבע אמות ברשות
34 הרבים שאף אם תעשה כן לא תעבור על דבר של תורה
35 אלא על דבר של דברי סופרים שהחי נושא את עצמו ובלבד
36 שלא תגררוהו אלא יהא מגביה רגלו האחת ויניח השנייה על
37 הארץ וישען עליה עד שיחזור ויניח רגלו שהגביה שנמצא
38 לעולם הוא נשען על רגלו האחת אבל כשהיא גוררת שתי
39 רגליו הרי זה כנושאתו ואסור אפילו בכרמלית ואם הוא קטן
40 כל כך שצריך לגרוור ב' רגליו ונשאתו ברשות הרבים חייבת
41 שבקטן כזה אין אומרים החי נושא את עצמו וכן הנושא
42 את הכפות או את החולה שאינו יכול לילך כלל חייב מפני
43 שאינן נושאים את עצמן כלל ואף אם הוא גדול כל כך
44 שיכול לילך ברגליו לבדו אסור לישא אותו אפילו בכרמלית
45 שלא אמרו החי נושא את עצמו אלא לפטור מחטאת אבל
46 עכ"פ אסור מדברי סופרים משום שבות וכרמלית הוא
47 שבות דשבות וצריך להזהיר לרבים שטועים בזה:

חלק ב סימן שח דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת
טעיפים עה"פ

1 עה אסור לטלטל בהמה או חיה או עוף מפני שאינן
2 ראויים בשבת כשהם חיים ואפילו עוף שראוי לצחק
3 בו תינוק כשבוכה אסור לטלטלו ואעפ"כ מותר לכפות את
4 הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו בו שהכלי ניטל אף
5 לצורך דבר שאינו ניטל בשבת ואע"פ שבעוד שהאפרוחים
6 על הסל אסור לטלטל את הסל מפני האפרוחים שעליו
7 אעפ"כ אין כאן ביטול כלי מהיכנו אפילו לפי שעה הואיל
8 ובידו להפריח האפרוחים מהסל מיד שעלו או שירדו עליו
9 או שלא יעמדו עליו אפילו רגע ולאחר שירדו מעליו מותר
10 לטלטלו ואם היו האפרוחים על הסל כל משך בין השמשות
11 אסור לטלטלו כל היום כולו אף לאחר שירדו שמתוך
12 שהוקצה ונעשה בסיס לאיסור בבין השמשות הוקצה לכל
13 היום כולו:

14 עט כל בהמה חיה ועוף מדדין אותם ברשות היחיד דהיינו
15 שאוחז בצוארן ובצדדין ומסייען ומנענע רגליהן
16 שילכו ובלבד שלא יגביהם בענין שיעקרו רגליהם מן הארץ
17 שמוקצים הם ואסורים בטלטול ואע"פ שכל מוקצה כשם
18 שאסור לטלטל כולו כך אסור לטלטל מקצתו אעפ"כ התירו
19 לו לדדות אותם משום צער בעלי חיים אם הבעלי חיים
20 צריכים לכך אבל אם אינם צריכים לכך אסור אפילו לדדות
21 אותם ותרנגולת אסור אפילו לדדות אותה אפילו היא צריכה
22 לכך מפני שהיא מגבהת עצמה כשמדדים אותה ונמצא זה
23 מטלטל את כולה וזה לא התירו משום צער בעלי חיים אבל
24 מותר לדחות אותה מאחוריה בידיים כדי שתכנס ללול אם
25 ברחו ממנו:

תורה אור

17 לקודש - יש מסך המעלים לגמרי על אור הקדושה,
18 והוא כענין ההבדלה בין שבת לחול.

19 ואינו דומה לפרסא שמפסיק בין הקודש לקודש
20 הקדשים, שזהו דרך השתלשלות אותו אור
21 עצמו שנתגשם, וגם לאחר הפרסא הוא קודש
22 (ועל דרך שמבדילין במוצאי שבת ליו"ט
23 המבדיל בין קדש לקדש).

24 "השתלשלות" פירושה שזהו אותו האור עצמו
25 שיורד ממדריגה למדריגה, אך למרות כל הירידות
26 והצמצומים אי אפשר שישתנה לגמרי.

27 וכך בעניננו, שהפרסא המבדילה בין קודש
28 הקדשים לקודש מועילה להוריד את אור הקדושה
29 ריבוי מדריגות, עד שיוכל להתלבש בגשמיות, אך
30 מכל-מקום האור נשאר במהותו אור של קדושה
31 (והוא כענין ההבדלה בין שבת ליום טוב, שעלי'
32 אומרים "המבדיל בין קודש לקודש").

1 תוכן הפרק: המסך המבדיל בין קודש לחול שממנו
2 נתהוו כוחות הסטרא אחרא

3 אך יש כמה מיני מסכים המבדילין.
4 כשם שבגשמיות יש כמה חילוקים במסכים,
5 דיש מסך דק שמוליד עכ"פ "אור של תולדה",
6 שנוצר אור שהוא תולדה של האור הראשון, ויש
7 מסך עב וגס מאד שלא יראה הרואה מתוכו שום
8 אור כלל, כמו מסך של עור גשמי שמעלים לגמרי,
9 כך הוא ברוחניות [כפי שהולך ומבאר]:

10 שיש עוד בחינה, שאומרים במוצאי שבת,
11 המבדיל בין קדש לחול, שהוא מסך מבדיל
12 גמור.

13 בניגוד לסוג ה"פרסא" (מסך מבדיל) שנתבאר
14 בפרק הקודם, שבו גם הצד השני של הפרסא הוא
15 "קודש" אלא שהוא במדרגה פחותה יותר, לפי
16 שענינו כמו הפרוכת המבדילה בין קודש הקדשים

30 העולם בידי כוכבים ומזלות), מכל מקום קרו
 31 ל' אלהא דאלהיא (שאומרים "שהוא אלהי
 32 האלהים, ולאותן אלוהות שתחתיו נתן כח
 33 וממשלה למטה ואין הוא משגיח בעולם
 34 התחתון").

35 וזהו הודו לאלקי האלקים כי לעולם חסדו,
 36 שלעולם חסדו והשפעתו, מעולם ועד עולם, עד
 37 שהוא בבחינת אלקי האלקים [אף] במקום
 38 ההעלם וההסתר והחושך.

39 לשון הכתוב "כי לעולם חסדו" מורה
 40 שהוא נתינת טעם על "הודו לאלקי האלקים",
 41 והפירוש הפנימי בזה הוא, דמאחר שהקב"ה
 42 מחי' את כל הנבראים, שזהו פירוש "כי לעולם
 43 חסדו" - שחסדו ית' נמשך בכל העולמות כולם
 44 (מעולם ועד עולם), לפיכך גם "במקום ההעלם
 45 וההסתר והחושך" (ששם הכח האלקי הוא
 46 בתכלית ההעלם) מכירים בהקב"ה עכ"פ
 47 כ"אלקי האלקים" (אלהא דאלהיא, כנ"ל).

48 ועל מסך מבדיל זה נאמר אלביש שמים קדרות
 49 וכו':

50 בשביל בריאת והתהוות "היכלות החיצונים"
 51 מלביש הקב"ה את הכח האלקי ("שמים") במסך,
 52 עד שמתשיך לגמרי ("קדרות", ל' חושך) את האור
 53 האלקי, וזהו "אלביש שמים קדרות". וזהו גם
 54 ביאור המשך הכתוב "ושק אשים כסותם", דשק
 55 סתם הוא מרצוף [שק] של עור ("כידוע בלשון
 56 המשנה והגמ'"), והוא ה"כסות" של ה"שמים",
 57 שמסתיר לגמרי על בחינת שמים דקדושה.

ד"ה המבדיל בין קודש לחול פרק ב

1 משא"כ בין קדש לחול הוא מסך שמעלים
 2 ומסתיר האור עד שנעשה נפרד ממש.

3 שורש ההבדלה בין "קודש לחול" הוא מסך
 4 המסתיר לגמרי על האור האלקי, דאף שהאור
 5 האלקי עובר ונמשך דרך ה"מסך", מכל-מקום
 6 האור והכח נעשה "נפרד ממש" ממקורו עד שאין
 7 בו שום "גילוי", היינו שלא נרגש בו כלל שהוא
 8 כח אלקי.

9 כמו היכלות החיצונים המגביהים את עצמם
 10 לומר ל' יאורי כו'.

11 מזה שיש מסך המבדיל לגמרי (היינו כח
 12 המסתיר בתכלית את האור), נוצרים "היכלות
 13 החיצונים" (היינו היכלות של כוחות הרע
 14 והטומאה הנק' "חיצונים") שהם כופרים בה'
 15 ואומרים "לי יאורי ואני עשיתיני", לפי שאע"פ
 16 שגם הם חיים וקיימים בכל רגע מהכח האלקי
 17 המחדש אותם תמיד, מכל-מקום, מאחר שהכח
 18 האלקי "נעשה נפרד ממש" ממקורו, דהיינו שלא
 19 נרגש בו שהוא כח אלקי, לפיכך מתהווה ממנו
 20 נברא כזה הכופר בכך שהקב"ה הוא מקור חיותו.

21 אלא שואתה מחיה את כולם, וקרו ליה אלהא
 22 דאלהיא, ואינן כופרים ממש.

23 מאחר שסוף סוף גם קיום ההיכלות
 24 החיצונים תלוי בכח האלקי המחדש אותם בכל
 25 יום תמיד, וכמ"ש "ואתה מחי' את כולם", על
 26 כן אי אפשר להם לכפור בה' לגמרי (לומר
 27 שהוא אינו קיים ח"ו), וכפי שאמרו רז"ל שגם
 28 האומות שאין מכירין בהשגחת הקב"ה (שהוא
 29 השליט היחידי בעולם, ושלא מסר הנהגת

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

7 העליון כנ"ל מ"מ א"א שיבא בבחי' עשיה גשמית
 8 כרצון העליון החיצוני שבגלגלתא. רק בבחי' ההשגות
 9 הרוחניות, כמו אל נשמות הגבוהות, העומדים בסוד
 10 ה' כו' כמו רשב"י וחבריו וכה"ג וד"ל, וה"ז כמשל
 11 הנ"ל בחכם הגדול, שלרוב עמקות חכמתו. לא יוכל
 12 וזלתו להבין דבריו כ"א ע"י משל ומליצה. וגם מה

1 (מב) וזהו ג"כ ענין ההפרש בין מו"ס לגלגלתא,
 2 בענין ירידת' למטה. שאור רצון העליון
 3 שבגלגלתא, מאיר ונמשך לבא למטה מטה בחצוניות
 4 ביותר. והוא ענין רצון העליון שבמעשה המצות
 5 בפ"מ בדברים גשמיים כו'. משא"כ בחי' מו"ס, הגם
 6 שהוא בחי' סוד וטעמי המצות בבחי' פנימית לרצון

8 כאשר יאמר משל הקדמוני. שבמשל יש עכ"פ איזה
9 ענין שכלי הנדמה לנמשל כנ"ל והוא ענין הנגלות
10 שבתורה דוקא כנ"ל והמצות שהן בבחי' עשיה
11 גשמית הרי הן כמו בחי' הרמוז. שבו נרמז עיקר
12 פנימית המכוון שבעומקי החכמה עלאה כו' והיינו
13 בחי' הארת הכתר בחכמה כמ"ש והחכמה מאין כו'
14 וד"ל):

שער הפורים

1 שממציא משל חצוני ביותר, הוא לרוב עמקות חכמתו
2 דוקא כנ"ל. וזהו כמו האבוקה הגדולה שתאיר
3 למרחוק ביותר כנ"ל (והיותר רחוק גם מן המשלים.
4 הוא ענין הרמז שמרמז דבר חכמה עמוקה בידו שהיא
5 עשיה גשמית ממש בפועל היד. ובה עומד ע"ד עומק
6 המכוון שבחכמה הנפלאה כמו דמחוו ליה במחוג כו'.
7 וע"כ לפי ערך זה נמשלה התורה למשלים כמ"ש

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

32 שיהיו בטלים ממהותם מכל וכל והי' בהם הפשטת
33 גשמי' ולא היו מרגישים בשעת מעשה שום חיות כלל
34 לפי שלא הי' הגוף כמו שהוא נפרד יכול לקבל את
35 הנבואה (ששורש הנבואה מבחי' ד"ע) כלל, וכמ"ש
36 בחברי דניאל אבל חרדה גדולה נפלה עליהם
37 וארכבותיו דא לדא נקשן וכו', וע"כ היו צריכים
38 להתפשט מהגשמיות בבחי' ביטול במציאות ממש,
39 משא"כ משה ע"ה הי' מקבל את הנבואה כמו שהוא
40 בגוף כו', ולא הי' צריך להבטל מכל וכל וכמ"ש פה
41 אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות כו', והיינו לפי
42 שמשה הי' מבחי' עלמא דאתכסייא וכמ"ש מן המים
43 משיתיהו וירד למטה בעלמא דאתגלייא שהוא חיבר
44 בחי' עלמא דאתכסייא בעלמא דאתגלייא ע"כ הי' יכול
45 לקבל את הנבואה כמו שהוא בגוף כו', וגם ששורש
46 הנבואה שלו הי' ממקום גבוה מאד שהי' יכול לחבר
47 ב' הדיעות, וכמשארז"ל כל הנביאים נתנבאו בכה משה
48 נתנבא בזה, ע"כ הי' יכול לקבל את הנבואה כמו שהוא
49 כו', וכך ישראל בשעת קי"ס הי' חיבור ב' הדיעות והי'
50 הגילוי למטה בעלמא דאתגלייא כמו שהוא בעלמא
51 דאתכסייא, לפי שהי' מאיר למעלה מבחי' השתלשלות
52 הארה מעצמותו כו', וכמ"ש זה אלי שכ"א הי' מראה
53 באצבעו ממש זה, והיינו לפי שהי' הגילוי מבחי' כי
54 גאה גאה [אתגאי על גיותניא] למעלה מבחי' סובב
55 וממלא, וזהו מ"ש עד יעבור עמך ה' למעלה מבחי'
56 שם הוי' וכו', ע"כ היו יכולים לקבל את הגילוי כמו
57 שהם נפרדים, וזהו ענין קשה כקרי"ס לפי שהי' הגילוי
58 למעלה מן השתלשלות, כי שרש בריאת העולמות הוא
59 רק מבחי' זיו והארה כו' משא"כ קרי"ס הוא המשכה
60 מעצמותו ומהותו כו', וזהו ענין וידגו לרוב בקרב
61 הארץ, פי' וידגו הוא בחי' דגים שבים בחי' עלמא
62 דאתכסייא וביחד שבחי' דגים שבים יהי' בקרב הארץ

1 והנה ענין מדריגת הפך ים ליבשה, היינו שיהי' ב'
2 המעלות שיהי' הגילוי שבעלמא דאתכסייא
3 בעלמא דאתגלייא ממש כמו שהם בבחי' נפרדים
4 ואעפי"כ יהי' בהם הגילוי שבעלמא דאתכסייא ממש,
5 וכמ"ש ובנ"י הלכו ביבשה בתוך הים דהיינו שהי'
6 גילוי בחי' ים ביבשה ממש כמו שהיו נפרדים והי'
7 בהם יצה"ר ג"כ, ואעפי"כ הי' בהם הגילוי שבעלמא
8 דאתכסייא וכמו שאמרו זה אלי כו', וכדי שיהי' גילוי
9 גדול כזה מעלמא דאתכסייא בעלמא דאתגלייא הוצרך
10 להיות המשכה גבוה שלמעלה מבחי' עלמא דאתכסייא
11 לעלמא דאתגלייא.
12 ושורש הענין הוא דהנה כתי' כי אל דיעות הוי' ב'
13 בחי' דיעות ד"ע וד"ת, ד"ע הוא מלמעלה
14 למטה שלמעלה הוא היש ולמטה הוא האין שכולא
15 קמי' כלא חשיב ממש, וזהו בחי' עלמא דאתכסייא
16 בחי' יחו"ע ביטול במציאות ממש, וד"ת הוא מלמטה
17 למעלה שהבריאה הוא מאין ליש שלמטה הוא היש
18 ולמעלה הוא אין לפי שאינו מושג בבחי' יחו"ת שהוא
19 רק ביטול היש לאין שהיש הוא בטל אך אעפי"כ הוא
20 בחי' יש, אך כדי שיהי' התחברות ב' הדיעות שד"ע
21 יהי' מאיר בד"ת בחי' יחו"ע יהי' מאיר ביחו"ת שיהי'
22 הגילוי למטה כמו למעלה שאין זה ע"פ השתלשלות
23 כו', וכדי שיהי' התחברות ב' הדיעות זהו ע"י שם אל
24 שהוא בחי' הארת אוא"ס שלמעלה מב' הדיעות, כי
25 שם אל הוא מקור י"ג מדה"ר, וכמ"ש ה' אל רחום
26 וחנון כו' מי אל כמון נושא עון, וע"י הארת שם אל
27 יכול להתחבר ב' הדיעות כאחד שיהי' גילוי בחי' ד"ע
28 בד"ת ממש, כמו שמצינו גבי משה שאף שהי' למטה
29 בגוף אעפי"כ השיג בעולם האצי' יותר מכל הנביאים,
30 דהנה נבואת משה הי' חלוק מכל שאר הנביאים, דהנה
31 שאר הנביאים כשהיו צריכים להתנבאות היו צריכים

1 דוקא דהיינו שהגילוי דעלמא דאתכסייא יהי' בעלמא
2 דאתגלייא כו', וזהו ענין אחד ועד, אחד הוא בחי'
3 עלמא דאתכסייא, וכמ"ש יקו המים אל מקום אחד,
4 שהוא בחי' יחו"ע ביטול במציאות, ועד הוא בחי'

5 עלמא דאתגלייא יחו"ת בחי' ביטול היש לבד, וכדי
6 שיהי' גילוי בחי' אחד בועד זהו ע"י בחי' יחיד שהוא
7 בחי' עצמותו ומהותו כו', ועי"ז יכול להיות שיהי'
8 הגילוי למטה כמו למעלה כו'.

ראו כי ה'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **והנה** הן היו מפתחן דוקא כמ"ש כתונת בד קדש
2 ילבש ומכנסי בד, ובאבנט בד, ובמצנפת בד
3 וכו', כי הפשתן מובדל באחת מכל מיני צמיחה כמו
4 חטים ודגן וכיוצא שכולם יכול להיות שיהי' גדל מזרע
5 א' כמה שבליים משא"כ בפשתן שאינו גדל יותר
6 משבולת א' מזרע א' ולכן נק' בד כמארז"ל שגדילי'
7 בד בכד. והענין לפי שבחי' זו נמשכת מעולם האחדות
8 ולכן הי' הכה"ג צריך להיות לבוש ביוכ"פ בבגדי'
9 שמהם דוקא כי אז הוא נכנס לפני ולפנים בעולם
10 האחדות לכפר על כל פשעי בני"י וכמ"ש ונסלח כו'
11 והיינו בבגדי פשתן דוקא. ולכך הן בגדי לבן כי בחי'

12 הלבן אינו כשארי המראות שהוא בחי' עצמיות של
13 אותו דבר הלבן, שהרי א"א לעשות גוון לבן כמו
14 שאפשר לעשות ולצבוע בכל המראות שיש גווני'
15 שצובעי' בהם, משא"כ בלבן שאין שום צבע שיוכלו
16 לצבוע גוון לבן כלל, והיינו מפני שגוון זה הוא
17 עצמיות (רק שהפשתן בלייחט מען והוא רק להוציא
18 מההעלם את גילוי גוון עצמותו כו') ולכן נק' בגדי
19 קדש, והכה"ג ביוכ"פ הי' נכנס בבחי' עצמיות אלקותו
20 ית', לכך הי' נכנס בבגדי לבן דוקא, כי אין שם למעלה
21 שום גוון כלל רק בחי' עצמיות, ומשם הי' הכפרה
22 ונסלח כו'.

ולבני אהרן תעשה כתונת

בס"ד. (ש"פ תצוה, ל"ב). תצוה פ"ח מ"ם מ"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהר"ש

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 וכמו שאנו רואים שני חכמים אומרים סברא אחת וכמו
2 הראשונים - תוס' ורא"ש ור"ן שאומרים סברא אחת וכל
3 אחד ואחד אומר אותה באותיות אחרים, הרי שמצד
4 השכל אינו מוכרח שיהיה דוקא באותיות אלו, - זה
5 ההוכחה שלא ההשכלה והתוכן השכלי בלבד הוא
6 הגורם לצירוף האותיות.
7 רק מצד כח עליון יותר, הנקרא כח המצרף שהוא מצרף
8 ומחבר האותיות ומלביש בהם את השכל כו', שזהו כח
9 עליון יותר מנוף השכל המלוּבש בהאותיות כו'.
10 ולכן התינוק הנם שיש לו מעט השגה כפי ערכו - יש
11 לו מעט שכל והבנה גלויה לפי ערך, מכל מקום לא
12 ילביש באותיות גם השכל הקטן המושג בדעתו - אין לו
13 עדיין את הכח לדבר ולצרף את האותיות, מפני שאין

14 לו אותיות וצירופים כמה להלביש ולהביא את השכל
15 כו', והיינו מפני שאין לו התגלות הכח העליון המצרף
16 שזה בא במשך השנים כו',
17 דכח המצרף הוא כח החכמה (והאור המתלבש כלומר
18 ההשכלה המתלבשת באותיות הוא מבינה כמו שכתוב
19 במקום אחר), - הבינה היא ההשגה עצמה, והתוכן
20 הטמון בתיבה. והחכמה היא הכח שלמעלה מההשגה
21 הגלויה, וממנה מגיע הכח המצרף את האותיות ומחברן
22 יחד.
23 וזה בא בימי הגדלות דוקא, וכמו הדין שלמרות שאדם
24 נהיה גדול כבר בגיל שלש עשרה, הרי ולמבור נכסיו
25 אביו אינו יכול עד שיהיה בן עשרים⁵ שאז שלימות
26 בחינת המוחין דאבא כו' - אז מתגלית בשלימות כח

20 לבטא את התוכן הרעיוני באותיות ודיבור, זה מגיע
21 ממוחין דיניקה. ונקרא זה חכמה שבדיבור היינו שלימות
22 השכל המביא לידי דיבור. - ועל זה דובר בפרק קנ"ו
23 שזה מגיע על ידי מוחין דיניקה.
24 וענין צירוף המבואר כאן שהוא מבחינת החכמה, הוא
25 מה שמגלה ומביא את הענין באותיות וצירופים אלו
26 דוקא ולא בצירופים אחרים, - כלומר זה שאמר 'אודן
27 העולם' ולא 'מלך העולם' למרות שבהבנה הגלויה זה
28 נשמע אותו דבר. מכל מקום יש משהו עמוק יותר שהוא
29 צריך להתגלות דוקא בצירוף זה. והבחירה המיוחדת
30 באותיות אלו ולא באותיות אחרות, שזהו דוקא מבחינת
31 מוחין דאבא כו' - החכמה נקראת אבא, שלמעלה
32 מהשנה כו' - שהרי השגה ממש היא כבר שייכת לכינה
33 - הנה הסיבה לצירוף באותיות אלו דוקא הוא בעקבות
34 'מוחין גדלות' של בחינת החכמה. ומבחינת יחידה
35 שבנפש⁸ כו'. שמעבר לכל הבנה ותפיסה - ולכן אין
36 המבואר כאן סתירה למה שיתבאר בהמשך בפרק קנ"ו.
37 עד כאן במאמר המוסגר.
38 ממשך הרבי נ"ע ומוסיף פן נוסף המראה שבצירוף

1 החכמה שהוא הנקרא "מוחין דאבא" שהרי אבא הוא
2 דרגת החכמה, ואז יש שלימות בהתפתחות השכל, ולכן
3 רק אז יכול לבצע פעולות אלו. וכמו שכתוב בלקומי
4 תורה פרשת במדבר דיבור המתחיל מן עשרים שנה
5 ההסבר לזה במהות המספר עשרים⁶.
6 ומדייק הרבי נ"ע במאמר המוסגר: (עיי' מה שיתבאר
7 לקמן פרק קמ"ו⁷ דהצטרפות האותיות הוא על ידי
8 מוחין דיניקה, - מוחין דיניקה, אינם בחינת החכמה,
9 אלא מוחין הנמצאים בתוך המידות. ולכאורה זה סתירה
10 להמתבאר כאן דבשביל כח הצירוף צריך את בחינת
11 החכמה, שהיא מוחין גדלות?
12 מבאר הרבי נ"ע, שאין זה סתירה - אך המתבאר שם
13 הוא שבאשר השכל הוא מבחינת אור פנימי - שהאדם
14 כבר הפנים אותו, הנה אז יכול להגביל את השכל
15 בצירופי אותיות, - אז יכול לבטא את זה במילים
16 ואותיות בכח המוחין דיניקה, מה שאין כן כשהשכל
17 אצלו מבחינת מקיף, - אם התוכן השכלי לא יתיישב
18 בתוכו, שהאדם לא הפנים אותו וקלט אותו בתוכו, הרי
19 עדיין לא יכול לבטא אותו. וענין זה, שהאדם מסוגל

קטן מוציא מפיו אותיות מיוחדות הרי יש בו אותי' ג"כ, ואעפ"כ
אינו יכול להוציא מפיו גם דבר שהוא מבין היטב וכמו בשר ודגים
וכה"ג, אע"פ שמבחי'ן ויודע היטב שזה בשר וזה דגים ומ"מ אי'
להוציא הדבר בפיו, והיינו מפני שבכדי להוציא מפיו הרי צריך
לצרף ולחבר אותי' שיהי' מגביל ומתאר את הדבר, וכל זמן שעצם
הדבר אינו בבחי' התיישבות בשכלו אינו יכול להגביל את הדבר, כי
ידיעתו שיודע שזה בשר ה"ז אצלו רק בבחי' מקיף לא בהתיישבות
ממש ומשו"ז אינו יכול להגיד זאת (עס זאגט זעך ניט). ולכן אנו
רואין שיש הפרש בין תינוק המיושב או בלתי מיושב, דתינוק שהוא
מיושב מתחיל קודם לדבר והבלתי מיושב יכול להיות שגם במשך
שנים כשבצריך להגיד דבר ה"ז בא בשחיית זמן, דגם שיודע את
הדבר מה שרצה להגיד וחושב בזה ומ"מ אינו מגיד תיכף מה
שחושב רק בשחיית זמן, והיינו מפני שאין הדבר בהתיישבות אצלו
ע"כ צריך שחיית זמן עד שמתיישב אצלו הענין ואז מדבר בזה כו'.
וכמו"כ בתלמיד השומע דבר מרבו ומבין את השכל ומ"מ אינו יכול
להגיד אותו תיכף עד שמחשב הדבר בפ"ע והוא כי מתחלה הגם
שיודע את הדבר ה"ז בבחי' מקיף עדיין, וע"י שחושב בזה בפ"ע
מתיישב אצלו הענין ואז יכול להגיד את ההשכלה, ובפרט להחליף
באותי' אחרים ושגם הולת יבין מאתו, כ"ז צריך שחיית זמן ותפיסה
והתיישבות יותר כו', וכ"ה בגדול מה שאינו יכול לגלות השכלתו
ולהסביר אל הולת הוא מפני שאין הענין אצלו בבחי' תפיסה ממש
כו' (וכידוע דהאותי' הן מהנפש ונמשכים אזי הגילויים מהנפש,
וכשהגילויים הם בבחי' התיישבות ככלים אז מתגלים ומצטרפים
האותי' שחן כלים אל הגילוי כו'), רק שבתינוק ניכר הדבר יותר
דקודם שנעשה בו שלמות הזאת להיות בבחי' התיישבות אי' לדבר,
ואי' בע"ח שזהו בחי' אלקים דקטנות והוא שעדיין חסר לו אותי'
י"ה דאלקים ונשאר צרוף אלם, וז"ע שלמות מוחין דיניקה, דענין
הוא דמה שיודע ומשיג יהי' זה בבחי' השגה גמורה בבחי' התיישבות
ותפיסה ועי"ז נעשה בו שלמות זאת שיוכל לצרף ולחבר להביא אור
שכלו כו', ובמשך היניקה עדיין לא יש שלמות זאת כ"א בכלות ימי
היניקה ה"ה נשלם בזה בהשכלה שלו היא בבחי' התיישבות, ועי"ז
יכול לצרף ולחבר אותי' כו'.

8. הביאור בהוספה במילים "מבחינת יחידה שבנפש" -

6. וזה לשונו שם: בע"ח שכ"ד פי' מארז"ל פ"ט דב"ב ולמכור
בנכסי אביו עד שיהי' בן עשרים שנה, כי אזי נכנסים בו מקיפי אבא
(ע' מענין מקיפי אבא ס"ד ושאתם מים בטידור) וע' ד"ה כי תצא
שיש בנקודת הלב שלמעלה מהבינה והדעת ב' בחינות הא' הארת
נקודת הלב הב' עצמיות נקודת הלב. וי"ל ע"ד מ"ש בד"ה תקנו
בזודש שהרצון עליון שלמעלה מהשכל יש בו שני בחינות הא'
המלושב בחכמה והב' גלגלתא דחפאי על מוחא. וזה ג"כ כענין
מצות וחוקים בד"ה אם בחוקתי. וזהו ג' המדרגות הא' עשה רצונו
כרצונך מבינה נעשה כתר לז"א והוא הרצון שלמטה מהשכל. הב' כדי
שיעשה רצונך כרצונו רצון העליון המלושב בחכמה שבהשכל של
מלמעלה מהשכל וזהו נשמת כתר דז"א מת"ת דאבא. וב' בחי' אלו
זהו בכל לבבך ובכל נפשך. הג' בסל רצונך גלגלתא. בכל מאדך. והנה
י"ד במילואו עשרים וענין ו"ד שהם מילוי הי"ד היינו המדות
ששרשן מאבא שיי"ב והדבור ששרשו מאבא יסד ברתא. ועמ"ש ע"פ
כי מראש צורים אראנו. א"נ ו"ד קול ודבור. וענין מכו"ז בענין מחצית
השקל. וגם י"ל תשב"כ ותשבע"פ. ולכן בן עשרים מאיר בו י"ד עם
המלוי מוחין דאבא שלמעלה מבחי' הא' נש"ב שהם שערים
הנמשכים מהבינה שכל המושג למדות אזי ההעלאה לגלגלתם רצון
העליון מה שאינו מושג כלל בחכמה ע"ד ומשה נגש אל הערפל כי
ב' מקיפים חיה יחידה חיה מוחין דאבא והחכמה תחיה. אח"כ
יחידה לגלגלתם. ועמ"ש ע"פ ומשה נגש כו'. וכענין פתחי לי ואזי
אפתח כפתחו של אולם שהוא למעלה מבחי' עשרים כו'. וענין בענין
חיי שוקה עשרים שנה אר"א כתר מאה כו'. וע"כ מבן עשרים שנה
ומעלה דוקא יכולים לישא בחי' מוחין שלו לבחי' הכתר כי אור
החכמה קרוב יותר לכתר ועולה ראשונה וגם עמו עולה כל
המסתעפים ממנו כו' וכמ"ש והחכמה מאין תמצא כו' משא"כ פחות
מבן עשרים שאין לו מבחי' מוחין דאבא עדיין רק בחי' מוחין
דאמא עדיין רחוק הוא מבחי' אור הכתר ולא יכלו להעלותו
לגלגלתם כו'.

7. וזה לשונו שם: דנהא אי' בע"ח דהסבה מה שהתינוק גם
לאחר שנה אע"פ שמבין כל דבר ומ"מ אינו יכול לדבר, הוא מפני
שלא נשלם בו עדיין בחי' מוחין דיניקה, שהרי התינוק יש לו קול
יש לו ג"כ המוצאות שהם כלים להאותי', ואנו רואים בחוש שתינוק

32 דכשם שהאותיות עצמן אין מקורן והתהוותם מהאור
 33 שכל המושג כי אם ממקור השכל בנודע¹¹, - האותיות
 34 לא מתחילות בשכל הגלוי, ואף לא בהברקת השכל,
 35 אלא מעצם הנפש ממש, כמו כן הצירופי אותיות הן גם
 36 כן ממקור השכל ושרשן מבחינת יחידה שבנפש שמשם
 37 שרש האותיות ומשם כח הצירוף לצרף ולחבר אותיות
 38 כו'.
 39 הרי מסקנת הענין דבצירוף האותיות בתיבה אחת הנה
 40 לבד האור שכל המלוכב בהתיבה יש בזה עוד אור עליון
 41 שלמעלה הרבה מהשכל המושג כו' - זה הפירוש בדברי
 42 האדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה שהובאו לעיל,
 43 וכנזכר לעיל ההוכחות לזה.
 44 (ויש לומר - מדייק הרבי נ"ע בלשון האדמו"ר הזקן
 45 "כח עליון וחיות כללית", דהלשון כח עליון הוא כח
 46 נעלם והוא העצמי של האור פנימי כמו שהוא בשרשו
 47 ומקורו, - כלומר העצמיות ממש שאין לה שום הגבלה,
 48 והיא גם העצם של האור הפנימי, שהרי שרש האור
 49 פנימי הוא בעצמיות ממש. והלשון חיות כללי הוא אור
 50 מתגלה - בחינה של אור וגילוי ולא של עצם ממש,
 51 והוא בחינת אור מקיף כו' כיון שאינו עצם, הרי נשאר
 52 באופן מקיף¹²,
 53 ויש לומר שזהו בדרגות בנפש האדם, בחינת יחידה -
 54 הכח העליון, שהיא עצם הנשמה ממש, וחיה כו'). -
 55 החיות הכללית, שהיא בחינה של מקיף ביחס לנפש רוח
 56 נשמה.
 57 קיצור.
 58 הנה מה שכתוב בספר של בינונים דבכל תיבה יש כח
 59 עליון וחיות כללי העולה על כולנה כו' והיא מחברתן
 60 ומצרפתן, זהו למעלה מהאור שכל המושג המלוכב
 61 בהתיבה, דכח המצרף הוא מחכמה ושרשו מעצם הנפש
 62 כו'.

שבת פרשת קרח תער"ב

1 האותיות צריך כח גדול יותר מעצם ההשגה והתוכן
 2 הרעיוני: וכן גם בגדול כמו בהשפעת השכל מהרב אל
 3 התלמיד הנה ודאי לא יכול להשפיע לו השכל כמו
 4 שהוא אצלו בצירופי אותיות שלו, מפני שהתלמיד קמן
 5 שכלו מלקבל השכל הגדול כמו שהוא אצל הרב, ואם
 6 הרב ישתמש בשפה ובאותיות שבהם הוא מסביר
 7 לעצמו, הרי לא יבין זאת התלמיד, ועל כן יוצרך הרב
 8 להלביש ולצמצם את השכל בצירופי אותיות אחרים לפי
 9 ערך שכל התלמיד, וכמו שנראה בחוש שכל השפעת
 10 שכל לזולתו יוצרך לשנות הצירופי אותיות מכמו שהוא
 11 משיג בדעתו לעצמו, שזה - היכולת להחליף את
 12 הצירופים והאותיות הוא כח נעלה יותר מהמצאת
 13 והשגת השכל לעצמו כו'.
 14 וזהו הסיבה שלא כל מי שמושיג שכל לעצמו יכול
 15 להשפיע אל הזולת, דגם שממציא את הענין שכלי
 16 ומשיגו לעצמו - ולעצמו הוא מבין זאת היטב, מכל
 17 מקום להשפיע אל הזולת אינו יכול, מפני שאינו מוצא
 18 אותיות וצירופים כמה להביא את השכל אל הזולת כו'.
 19 - זה עצמו שהבין את התוכן לא אומר שיש לו את הכח
 20 להחליף את הצירוף של האותיות בשביל להתאימו
 21 לזולת. ואם כן זו הוכחה שלא ההבנה עצמה היא יוצרת
 22 את הצירוף. והראיה - שיש אדם שמבין אך לא יכול
 23 לשנות את הצירופים. וכפי שמבואר במקומות אחרים⁹,
 24 שזו מעלת שלמה המלך שיכל להלביש כל דבר שכל
 25 ב"שלשת אלפים משל" - כלומר שיכל לשנות את
 26 צירופי האותיות ולהתאימם לכל רמה.
 27 והיינו להיות כי הצירופי אותיות באים מן הכח ההיולי
 28 דשכל - הכח הראשון ומקור השכל שהוא הפנימיות
 29 שלמעלה מהמצאת - חכמה, והשגת השכל - בינה כו'¹⁰,
 30 ובשרשו - כח זה של צירוף האותיות הוא מעצמות
 31 הנפש כו',

הכח להמציא את השכל הוא בחינת החכמה, והרבי אומר כאן
 שזה "למעלה מהמצאת והשגת השכל". וכנראה הכוונה (ע"פ
 הידוע שבחכמה גופא יש כמה מדריגות) שזה מהצד הנעלם
 והסתום של החכמה, שלמעלה מהכח הגלוי של החכמה. וכהלשון
 "פנימיות אבא פנימיות עתיק" - שפנימיות החכמה שרשה
 בעתיק - בעצמות ממש.

11. ראה תניא אגרת הקודש סימן ה'.

12. אולי יש לקשר זאת למתבאר במאמר "ואתה תצווה"
 התשמ"א, ספר המאמרים מלוקט ו': דזה שעצם הנשמה והצירוף
 דהכחות בגדו, והגדר שלה היא למעלה מהצירוף דהכחות אבל מצד
 עצם הנשמה כמו שריא מושרשת בהעצמות, הפשיטות דהנשמה
 והצירוף דהכחות שלה הם כולא חד. ע"כ מהמאמר. והיינו שבחינת
 המקיף, הנה כיון שהיא רק "מקיף" ולא חודרת בפנימיות, הרי
 זה גופא ההוכחה שאינו העצם ממש.

שהרי בפשטות מוחין דאבא, זה למטה מבחינת היחידה - ראה
 בהמשך המאמר, ובהערה 10.

9. ראה תורה אור לך לך יא, ג וזה לשונו: ולהבין זה היטב
 הנה כתיב בשלמה וידבר שלשת אלפים משל. הענין הוא כמו שאנו
 רואין שחכום אף שידוע דבר חכמה בעצמו אעפ"כ אינו יכול
 להסביר החכמה ההיא לזולתו עד שקודם שהוא מסביר צריך לקשר
 דעתו בחזק ולהתיישב איך ומה שיכול להסביר ולהשתלשל למטה
 בדברים תחתונים ולהלישם במשל דהיינו שיהי' יכול למצוא דבר
 החכמה ההיא גם בדברים תחתונים. כי לזה צריך חכם גדול שיוכל
 להלביש חכמתו גם בדברים תחתונים שלמטה ממנו. רק שלמה
 המלך ע"ה ברוב בינתו היה יכול למצוא שלשת אלפים משל דהיינו
 ג' אלפים מדרגות שלמטה ממנו גם שם היה יכול למצוא ולהראות
 אותו דבר חכמה בעצמה שהיה יודע.

10. למרות שלעיל אמר שכח הצירוף הוא מבחינת החכמה,
 הנה כאן משמע שזה מגיע ממקום גבוה מבחינת החכמה, שהרי

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

1 ה) וּבְאֵזֶר הָעֵנָן, דְּהִנֵּה כְּלָלוֹת הָעֵנָן מֵהַחֲסָד
 2 מִתְרַבֵּה עַל הַגְּבוּרָה, זֶהוּ הַנִּקְרָא "הַמִּתְקָה
 3 הַגְּבוּרוֹת בְּחֻסְדִּים", אֲמַנָּם יֵשׁ בְּזֶה שְׁנֵי אֲפְגֵי הַמִּתְקָה,
 4 הָרֵאשׁוֹן הוּא עַל דְּרָף בְּטוֹל הַמוֹעֵט בְּרַב, וְכִמוֹ עַל דְּרָף
 5 מְשַׁל מִיָּם הַמַּיִם שְׂמֵמִיתִים אוֹתָם בְּרַבּוּי מַיִם יָפִים
 6 וּמְתוּקִים, שְׂמֵפְגֵי שְׂהַמִּים הַמִּתְקִים רַבִּים עַל הַמַּיִם
 7 הַמַּיִם הָרִי הַמַּיִם הַמַּיִם מִתְבַּטְּלִים בְּמִים הַמִּתְקִים,
 8 אֲבָל עֲצָם הַמַּיִם הַמַּיִם לֹא נִתְהַפְּכוּ לְטוֹב, וְאִם יִפְרִידוּ
 9 עֲתָה אֵת הַרְפָּכָתָם וְתַעֲרַבְתָּם יִהְיוּ הַמַּיִם הַמַּיִם מַיִם
 10 כְּבַחְתָּלָה, הָרִי שְׁלֹא נִשְׁתַּנוּ בְּעֲצָם מִמַּהוּתָם הָרֵאשׁוֹן, רַק
 11 נִתְבַּטְּלוּ בְּרַבּוּי עַד שְׁאִין מְרִירוּתָם נִרְגָּשׁ כָּלֵל, אֲמַנָּם
 12 מְצִינּוּ עוֹד אֲפֵן הַמִּתְקָה, מֵהַ שְׂהַמֵּר עֲצָמוֹ מִתְהַפֵּף
 13 לְמִתּוֹק, וְכִמוֹ בְּמֵי מְרָה עַל יְדֵי מִשָּׁה רַבְּנוּ דְּכַתִּיב
 14 "וַיִּזְרְהוּ הַרְיָ עֵץ וַיִּשְׁלַף אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם", וְשֵׁם
 15 אֵינוֹ שִׁיף בְּטוֹל בְּרַב אֲלֵא שְׂעֲצָם הַמַּיִם הַמַּיִם נִעֲשׂוּ
 16 מִתּוּקִים בְּעֲצָם, וְכִמוֹ בְּמֵי הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים דְּסוּטָה
 17 דְּכַתִּיב "וְאִם לֹא נִטְמָאָה וְגו'" וְנִזְרְעָה זְרַע, וְדָרְשׁוּ
 18 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סוּטָה דף כו עמוד א) "שְׂאֵם הִתְּהָ עֲקָרָה
 19 נִפְקָדָת" כּו', הָרִי הַמַּיִם הַמַּיִם עֲצָמָם שְׂהֵם כַּחוֹת הַדִּין,
 20 כְּמוֹ שְׂכַתֵּב הַכַּתְּוִי שֵׁם פְּרִשְׁתָּ נְשֵׂא, "נִתְהַפְּכוּ לְטוֹב
 21 וְחֻסָּד עַד שְׂפַעְלוּ אֵת הַטוֹב לְהִיֹּת נִפְקָדָת בְּכַנִּים" כּו',
 22 הָרִי בְּהַמִּתְקָה זֶה עֲצָם הַמַּיִם נִתְהַפְּקָה לְהִיֹּת מִתּוֹק בְּעֲצָם.
 23 וּבְדִגְמָא כְּזוֹ יוֹכֵן הַתְּפָרֵשׁ בֵּין שְׂתֵי הַמַּדּוֹת "אֲרָף אֲפִים"
 24 "וְרַב חֻסָּד", וּמַדַּת הָאֲמֵת דְּהִיָּנוּ מַדַּת הַרְחֻמִּים; דְּבַמַּדַּת
 25 "אֲרָף אֲפִים" "וְרַב חֻסָּד" הוּא שְׂהַגְּבוּרוֹת נִמְתְּקִים עַל
 26 דְּרָף הַבְּטוֹל בְּרַב, שְׂהַחֲסָדִים מִתְגַּבְּרִים עֲלֵיהֶם שְׁלֹא
 27 לְהַעֲנִישׁוּ חֵס וְשְׁלוֹם תְּכַף מִצַּד הַדִּין כִּי אִם לְהַאֲרִיף אָף.
 28 וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּלְכַד הָאֲרִיכוֹת אָף, הִגָּה עֲצָם הַדִּין נִחְלָשׁ גַּם
 29 כֵּן עַל יְדֵי זֶה, וְכַעֲנֵן שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סִנְהֶדְרִין דף
 30 צה עמוד א) בַּת דִּינָא בְּטַל דִּינָא, וְכֵן כְּתִב בְּפִירוּשׁ
 31 הַש"ף עַל הַתּוֹרָה פְּרִשְׁתָּ תִּשָּׂא בְּפִירוּשׁ מַדַּת "אֲרָף
 32 אֲפִים", אֲלֵא שְׂכַתֵּב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וּמִצַּד הָאֲרִיכוֹת,

יצא לאור לקראת י"ט כסלו תש"ט

לקוטי דיבורים

26 חליפות הממשלות, מלחמת אחים, מצב המלחמה,
 27 הפחדים, השמועות מבהילות ממעשה הבאנדעס
 28 השונים, הסתלקות אור המאורות, היתמות,
 29 הבדידות, החולי, הרעב הנורא, סגירת הישיבה,
 30 החיפושים, כתבי המלשינות, העלילות, הכרח
 31 היציאה או הבריחה מרוסטוב, הביאה לפטרבורג,
 32 הגלות והדחקות, תחלת ההסתדרות, הקושי והכובד
 33 מכל צד ופינה, הפחדים האיומים ועתה (כלומר
 34 בשעה ההיא), יושבים ת"ל במעון רחב ידים בטבור
 35 העיר בבירת ליענינג', בדירת מי שהי' שר הצבא
 36 פוליאנוב²³ (אשר איש יהודי לא הרהיב עוז גם לעבור
 37 דרך החצר ההוא). ת"ל נתקבצו מאות אנשים, מאלו
 38 אשר י"ב שנים מקודם היו בירושלים דחסידות היא
 39 ליובאוויטש, ועומדים עתה באותו מעמד והרגש אשר
 40 עמדו אז, ברעיונות טהורים ובהרגשים זכים, מסורים
 41 ונתונים אל הקדש, הם אינם אשמים כלל על אשר
 42 אין להם אותו הרועה נאמן אשר דרוש להם, מוסר
 43 כליותי, בדכדוכה של נפש והרגש פנימי.
 44 כל השעה ההיא ישבתי וידי על פני והדמעות
 45 התגלגלו בפרץ רב, כמובן אשר אלו שהיו באותו
 46 מעמד, הנה התלהבו מזה עוד יותר, והגביהו קולם
 47 בשיר וזמרה מאותם הניגונים אשר הם בעצמם (בלי
 48 שום זכרונות) מעוררים את הלב, ובפרט בעת שהכל
 49 עולה בזכרון, וק"ו בן ק"ו בעת שהלב היא פתוחה
 50 ובהתרגשות בלתי מוגבלה.

מכתב כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע. ט"ו חשון תרפ"ח

1 מאסרו של ר"א שי' התמשך כאיזה ימים וקוינו
 2 כי חופשה ינתן לו, אבל לא כן הי', יום נכנס ויום
 3 יוצא, כעבור ג' שבועות נועדנו כי בעלילה, בדבר
 4 העברת איש את הגבול הוא יושב, דבר שלא הי' שום
 5 שייכות ח"ו בזה כלל, אבל נמצא מכתבו של ר"א שי'
 6 אצל א' שנדמה להם אשר יש לו הכירות עמו, ולא
 7 הועילו כל ההשתדלות בזה, ומהלכי עבודתי כאש
 8 כבתחלה.

9 על פורים באו הרבה אורחים, ובעת הסעודה ת"ל
 10 חזרתי דא"ח, ואחרי כן כמנהג העולם שתייתי מעט,
 11 ואפשר יותר מהרגיל, און אייפין הארצין איז גיוען
 12 אן גיזאלעט, וכנהוג מתחילים לדבר בעניני חיזוק
 13 הדת, עד שהתגלגלו הדברים בהנוגע ללימוד עם
 14 נערים קטנים, וביני לביני הבקבוק המתרוקן וכוסי
 15 רוי', ואנ"ש והתמימים יחיו מנגנים בהתעוררות
 16 גדולה ובמרירות עצומה.

17 בה בשעה המחזה הי' מלהיב במאד, בזכרונות ימי
 18 קדם, בהיותנו בירושלים דחסידות היא ליובאוויטש,
 19 והמקדש מעט עמד על תילו, וכהנא רבא מקדש
 20 הקדשים מכהן פאר, מאות חסידים ואנשי מעשה
 21 סובבים חונים עליו, ומאות תלמידים יושבים או
 22 עומדים על הקורות בזאל הגדול וכולם יוקדים כיקוד
 23 אש, והמחשבה מרקדת ורצה מענין לענין, עת צאתנו
 24 מליובאוויטש, גלות אריאל, גלות רוסטוב, דירת
 25 רוסטוב, סלאוויאנסק, החזרה לרוסטוב מעון החדש,

(23) השוה שם בהערות לאגרת קצט.

רשימת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ*

(* הערות באותיות א"ב הם מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ. הערות הממוספרות הם של המו"ל.

לה

1 בטרם נסעי ממורנו ממצוריטש – בשנת תקכ"א⁴⁴ – אמר לי מורי הרב המגיד לנסוע דרך
 2 ליובאוויטש ולבקר את מורי הגרי"ד.

3 בביקורי בליובאוויטש הנה מחד גיסא נהייתי על החילוף והתמורה שהיתה במשך השנים

כמה אברכים לנסוע לליאזנא, והרי כאמור לעיל סעיף ה בא
 אדמו"ר הזקן לליאזנא בשנת תקכ"ט.

44 אוצ"ל: תקכ"ט, מתאים למ"ש בסעיף הבא שאיזה
 חדשים לאחר ביקורו של אדמו"ר הזקן בליובאוויטש נתעוררו

- 1 מאז הייתי שמה. מצאתי כמה אברכים מופלגי תורה עוסקים בתורת החסידות ע"פ הוראת מורי
2 הגרי"ד והג"ר זאב, והתענגתי להשתעשע עמהם בד"ת.
- 3 אבל מאידך גיסא התרגשתי במאד בדברי עם מורי הגרי"ד על אשר העלים ממני דבר
4 הבעש"ט ושיטתו.
- 5 אז נודע לי אשר בהיות מורי הגרי"ד עם חבריו מורי הרמ"מ מהאָראָדאָק בחורף תק"כ אצל
6 מורנו הבעש"ט הזכירו אותי לפניו, ויברכני שאכוון אל האמת ואצליח בתורה ועבודה.
- 7 שבוע ימים התעכבתי בליובאָוויטש, חזרתי איזה תורות מרבינו הרב המגיד והתוועדנו איזה
8 פעמים במסיבת רעים.
- 9 הג"ר זאב ואתו עמו שנים מהאברכים, ר' שלמה⁴⁵ ב"ר אברהם חיים, ור' שמואל זנויל"ח
10 ב"ר שלום ליוו אותי על דרכי, ואתעכב יום בעיר דאָבראָמיסל לבקר את הישיש ר' פלטיאל
11 מוכיח ואבוא הביתה.

(ז) ר' שלמה פריידסאָן המעתיק הוא מגזעו.

(45) ראה רשימת היומן כב טבת תרס"ב (מבוא לקונטרס ומעין ע' 18. לקמן ע' 000). אגרות-קודש ח"ז ע' שכה.

אגרות קודש

- 6 מדי שבת בשבתו לפני אני"ש שי. התחזקו ידידינו וכווננו
7 ישיבה נכונה כי זה חיינו ואורך ימינו. והאל הטוב ישפיע
8 לכם בתוך כאחב"י שפע פרנסה מרובה בגו"ר, וירבה
9 גבולם בתלמידים מופלגי תורה ושוקדי עבודה, ויהי ד'
10 אלקינו עמהם ויעלו מעלה מעלה בגו"ר.
11 והי' ברכה ושלוש כאוי"נ והדו"ש, בן מו"ר.
- ב"ה ה' ז' כסלו רפ"ב
הרב מו"ה מנחם צבי שי'
1 שלום וברכה.
2 ימים אלו הגיעני מכתבו מז' לחדש העבר, אשר בו
3 שמחתי בשמעי כי יסדו ישיבת בחורי חמד, ולומדים
4 דא"ח, בסדר המסודר מאת הוד נשיאינו כ"ק אאמו"ר
5 הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ואשר חוזר הוא דא"ח

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

פרשת ויחי

מז ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימיו יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה: ^כ ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא ^א לבנו ליוסף ויאמר לו אם-נא מצאתי חן בעיניך שים-נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל-נא תקברני במצרים: ^ב ושכבתי עם-אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך: ^ג ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על-ראש המטה: ^ד פ ^ה מח ^ו ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את-שני בניו עמו את-מנשה ואת-אפרים: ^ז ויגד ליעקב ויאמר הנה בנדך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על-המטה: ^ח ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי נראה-אלי בלזו בארץ פגען ויברך אתי: ^ט ויאמר אלי הנני מברך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את-הארץ הזאת לזרעך אחריו אחזת עולם: ^י ועתה שני-בניך הגולדים לך בארץ מצרים עד-באי אליך מצרימה ליהם אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהויה: ^{יא} ומולדתך אשר-הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם: ^{יב} ואני ^{יג} בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ פגען בדרך בעוד כבדת-ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם: ^{יד} וירא ישראל את-בני יוסף ויאמר מיראלה: ^{טו} ויאמר יוסף אל-אביו בנני הם אשר-נתן-לי אלהים בזה ויאמר קחם-נא אלי ואברכם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 270)

ויאמר השבעה לי וישבע לו (מז, לא) הקשו המפרשים, מדוע לא הסתפק יעקב בהבטחה ודרש שבועה. ויש לומר,

שיעקב חשש שיוסף ישאיר את ארונו במצרים ויחיה את קיום הבטחתו, וזאת - כדי שישאר עם בני ישראל במצרים, ויכוחו תגן עליהם במשך שנות הגלות. והרי מטעם זה לא בקש יוסף עצמו מאחיו להעלות את ארונו לארץ ישראל מיד, אלא רק עם בוא הגאולה. לכן דרש ממנו שבועה, שהיא למעלה מטעם ודעת ולמעלה מחשבונות ושקולים.

שני ויעני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם: ^א ויאמר ישראל אל-יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי אלהים גם את-זרעך: ^ב ויוצא יוסף אתם מעם ברפיו וישתחו לאפיו ארצה: ^ג ויקח יוסף את-שניהם את-אפרים בימינו משמאל וישראל ואת-מנשה בשמאלו מימין וישראל ויגש אליו: ^ד וישלח ישראל את-ימינו וישת על-ראש אפרים והוא הצעיר ואת-שמאלו על-ראש מנשה שפל את-ידיו כי מנשה הבכור: ^ה ויברך את-יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד-היום הנה: ^ו המלאך הגאל אתי מפלדע וברך את-הנערים ויקרא בהם שמו ושם אבתי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 11)

וידגו לרב בקרב הארץ (מח, טז) מה דגים שבים מים מבסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף וירעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם (ברכות כ, א) דגים בטלים למקור חיותם, שהרי הם עצמם אינם נראים, ורואים רק את המים. וכתוצאה מכך, הם פלים ראויים לכרפת ה' ברבוי גדול. שכן, כל עוד הנקרא מרגיש את ה'אני' שלו, המגבל, הוא יכול לקבל רק השפעה מגבלת בלבד; ואלו בטול ה'אני' מכשירו לקבל השפעה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

שלישי וירא יוסף פירשית אביו ודימינו על-ראש אפרים וירע בעיניו ויתמך יד-אביו להסיר אתה מעל ראש-אפרים על-ראש מנשה: ^א ויאמר יוסף אל-אביו לא-כן אבי פירזה הבכר שים ימינה על-ראשו: ^ב וימאן אביו ויאמר

עמים: יא אֶסְרִי לְגִפְנֵי כְּתִיב עִירָה קָרִי עִירוֹ וְלִשְׂרָקָה
 בְּנֵי אֶתְנֹו כַּפֶּסֶס בֵּינָן לְבָשׂוּ וּבְדָם-עֲנָבִים
 כְּתִיב סוּתָה קָרִי סוּתוֹ: יב חֲכָלִילִי עֵינַיִם מִיַּיִן
 וּלְבָן-שֵׁנִים מִחֶלֶב: פ יג וְכוֹלֵן לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן
 וְהוּא לְחוּף אֲנִיָּת וּיְרַכְתּוּ עַל-צִדּוֹן: פ ד יִשְׁשַׁכֵּר
 חֲמֹר גָּרַם רֶכֶץ בֵּין הַמְשַׁפְּתִים: טו וַיֵּרָא מְנַחֵה
 כִּי טוֹב וְאֶת-הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיִּט שְׁכֻמוֹ לִסְפֵל
 וַיְהִי לְמַס-עֲבֹד: ס טז הֵן יָדִין עַמּוֹ כְּאֶחָד שְׁבָטֵי
 יִשְׂרָאֵל: יז יְהִי-דָן נַחֵשׁ עַל-יַדְרֹךְ שְׁפִיפֵן עַל-י
 אֶרֶח הַנְּשֵׁף עַקְבֵי-סוּם וַיִּפֹּל רֶכְבוֹ אַחֲרָי:

יח לְיִשׁוּעֶתָךְ קִוִּיתִי יְהוָה: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 432)

עד כי יבא שילה (מט, י) יבא שילה בגימטריא משיח.
 שילה בגימטריא משה (בעל הטורים) יבא שילה - היינו ביאת
 המשיח בפעל. שילה - היינו הנתינת כח על ביאתו, שהרי
 "שילה" קים עוד לפני ה"יבא". במתן תורה, שהיה על ידי
 משה, נתן לבני ישראל הפח להביא את הגאולה, היינו לברר
 ולזכר את העולם ולעשות ממנו דירה לו יתברך.

חמישי יג גְּדוֹד יְגוֹדְנוּ וְהוּא יִגְד עֶקֶב: ט
 כ מֵאֲשֶׁר שְׁמַנָּה לְחֻמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי-מַלְאָךְ: ט
 טא נִפְתְּלִי אֵילָה שְׁלַחָה הַנֶּתֶן אֲמֵרֵי-שֹׁפָר: ט
 טב בֵּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֵּן פֶּרֶת עַל-יַעֲקֹב בְּנֹת צַעֲדָה
 עַל-יִשׂוּר: טג וַיִּמְרְדוּ וּרְבוּ וַיִּשְׁטַמְּהוּ בַּעֲלֵי
 חַצִּים: טד וַתִּשָּׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפּוּ וְרַעֲיֵי יָדָיו
 מִיָּדֵי אָבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רַעָה אָבֵן יִשְׂרָאֵל:
 טה מֵאֵל אָבִיר וַיַּעֲזֹרְךָ וְאֵת שְׂדֵי וַיְבָרְכֶךָ בְּרַכַּת
 שְׁמַיִם מֵעַל בְּרַכַּת תְּהוֹם רַבְּצַת תַּחַת בְּרַכַּת
 שְׂדֵים וְרַחֵם: טו בְּרַכַּת אָבִיר גָּבְרוּ עַל-בְּרַכַּת
 הוֹרֵי עֲדֵי-תְּאוֹת גִּבְעַת עוֹלָם תְּהִיֵּן לְרֵאשׁ יוֹסֵף
 וְלִקְדָקֵד נֹזֵר אַחֲיוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 452)

נזיר אחיו (מט, כו) זהיר ביקרא דאחוי (פרגום יומן בן ציאל)
 לא זו בלבד שיוסף לא השיב לאחיו בגמולם, ולא זו
 בלבד שלא פגע בכבודם, אלא היה זהיר בכבודם! ויש
 לומר, שהיה "זהיר טפי" בהנהגה זו והיא היתה השער

יְדַעְתִּי בְּנֵי יַדְעָתִי גַם-הוּא יְהִי־לַעַם וְגַם-הוּא
 יִגְדֵל וְאוֹלָם אַחֲיו הַקָּטָן יִגְדֵל מִמֶּנּוּ וּוְרַעֲו יְהִיָּה
 מִלֵּא-הַגּוֹיִם: כ וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹר בְּךָ
 יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים בְּאֶפְרַיִם
 וּכְמִנְשָׁה וַיִּשֵׁם אֶת-אֶפְרַיִם לִפְנֵי מִנְשָׁה:
 טא וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֵת וְהָיָה
 אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל-אָרֶץ אֲבֹתֵיכֶם:
 טב וְאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אֶחָד עַל-אֲחִיךָ אֲשֶׁר
 לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחָרְבֵי וּבְקִשְׁתֵּי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 432)

וישם את אפרים לפני מנשה (מח, כ) מנשה - על שם "כי
 נשני", מורה שיהודי צריך להזהר מפני הגלות, המשכיחה
 את העבדה שמקומו האמתי הוא בבית אבי. אפרים - על
 שם "כי הפרני", מורה שעליו להאיר את הגלות על ידי
 הוספת אור וקדושה, ובכך להוסיף גם בדרגת הקדושה שלו
 עצמו. יוסף סבר שמנשה קודם לאפרים, משום שזהו סדר
 העבודה; ויעקב הקדים את אפרים, המסמל את משרת
 העבודה (העליה שבאה באמצעות הירידה, 'הפרני').

רבי מט א וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר
 הַאֲסֹפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר-יִקְרָא אֶתְכֶם
 בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים: כ הַקְּבֹצוּ וּשְׁמַעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
 וּשְׁמַעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם: ג רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה
 כְּחֵי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יֵתֵר שְׂאֵת וַיֵּתֵר עֹז: ד פָּחוּ
 כְּפִיּוֹם אֶל-תּוֹתֵר כִּי עֲלִית מִשְׁפָּכִי אָבִיר אוֹ
 חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי עֲלָה: פ ה שְׁמַעוּן וְלוֹי אַחִים כְּלִי
 חָמֵם מְכַרְתֵּיהֶם: ו בְּסֹדֶם אֶל-תִּבְא נַפְשֵׁי
 בְּקַהֲלָם אֶל-תַּחַד כְּבָדִי כִּי בְּאִפְסֵי הֲרַגוּ אִישׁ
 וּבְרַצְנָם עָקְרוּ-שׂוּר: ז אָרוּר אִפְסֵי כִּי עֹז
 וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׁתָּה אַחֲלָקֶם בְּיַעֲקֹב וְאִפְיָצִים
 בְּיִשְׂרָאֵל: פ ה יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ אֲחִיךָ יַדְךָ
 בְּעָרְףְ אֲבִירךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ בְּנֵי אָבִיר: ט גּוֹר
 אֲרִיָּה יְהוּדָה מִטָּרֵף בְּנֵי עֲלִית כְּרַע רֶבֶץ פֶּאֲרִיָּה
 וּבְלָבִיא מִי יְקִימֵנו: י לֵא-יְסוּר שְׁכַט מִיְהוּדָה
 וּמִחֲקֵק מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי-יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקָּחָה

לכל שאר עניני עבודתו. ומכאן למדים הנראה נפלאה, עד כמה צריך אדם להתנהג באהבת ישראל אפילו כלפי יהודי שהרע לו. ובלשון ספר התנאי: שלא לשלם לו כפעלו ח"ו, אלא, אדרבה, לגמל לחיבים טובות, כמו שכתוב בזהר ללמד מיוסף עם אחיו.

ששי כ בְּנִימִין זָאב יִטְרֹף בְּבִקְרָא יֹאכַל עַד וְלַעֲרֹב יִחַלֵּק שָׁלַל: כח כַּל-אֱלֹהִים שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרָתוֹ בְּרַךְ אֹתָם: כט וַיְצַו אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי גִאֲסָף אֶל-עַמִּי קִבְּרוּ אֹתִי אֶל-אֲבֹתִי אֶל-הַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה עֶפְרָיִם הַחֲתִי: ל במַּעֲרָה אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה הַמַּכְפֻּלָּה אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי מִמְרָא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אֲבֹתָהֶם אֶת-הַשָּׂדֶה מֵאֵת עֶפְרָיִם הַחֲתִי לְאַחֲזֵת-קִבְּרוֹ: מ אֲשֶׁר קִבְּרוּ אֶת-אֲבֹתָהֶם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׂמָה קִבְּרוּ אֶת-יִצְחָק וְאֵת רַבֵּקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׂמָה קִבְּרָתִי אֶת-לֵאָה: נ מקָנָה הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בוֹ מֵאֵת בְּנֵי-חֵת: נז וַיְכַל יַעֲקֹב לְצִוֹת אֶת-בָּנָיו וַיֹּאסֶף רַגְלָיו אֶל-הַמַּטָּה וַיִּגַּע וַיֹּאסֶף אֶל-עַמּוּי: נח וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל-פְּנֵי אָבִיו וַיִּבְכֶּה עָלָיו וַיִּשְׁקֵל-לוֹ: ט וַיְצַו יוֹסֵף אֶת-עַבְדָּיו אֶת-הַרְפָּאִים לְחַנֹּט אֶת-אָבִיו וַיַּחְנְטוּ הַרְפָּאִים אֶת-יִשְׂרָאֵל: טו וַיִּמְלֹאוּ-לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵּן יִמְלֹאוּ יְמֵי הַחַנְטִים וַיִּכְפּוּ אֹתוֹ מִצָּרִים שִׁבְעִים יוֹם: טז וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי כְבוֹתוֹ וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל-בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר אִם-נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֵיכֶם דַּבְּרוּ-נָא בְּאָזְנֵי פַרְעֹה לֵאמֹר: טז אָבִי הַשְּׂבִיעֲנִי לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִי מֵת בְּקִבְרֵי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׂמָה תִּקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֶעֱלֶה-נָא וְאֶקְבְּרָה אֶת-אָבִי וְאֲשׁוּבָה: טז וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה עֲלֶה וְקַבֵּר אֶת-אָבִיךָ כַּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעֶיךָ: טז וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ כָּל-עַבְדָּי פַּרְעֹה זְקֵנֵי בֵיתוֹ וְכָל זְקֵנֵי אֶרֶץ-מִצְרָיִם: טז וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאָחִיו וְבֵית

אָבִיו רַק טַפָּם וְצִאֲנָם וּבְקָרָם עֲזוּבוֹ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן: ט וַיַּעַל עִמּוֹ גַם-רַכֵּב גַם-פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבָד מְאֹד: י וַיָּבֵאוּ עַד-גֵּרֶן הָאֹמֶד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם מִסֵּפֶד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אָבֵל שְׁבַעַת יָמִים: יא וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאֵבֶל בְּגֵרֶן הָאֹמֶד וַיֹּאמְרוּ אֵבֶל-כְּבָד זֶה לְמִצְרַיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׂמָה אָבֵל מִצְרַיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן: יב וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם: יג וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָּנָיו אֶרְצָה כְּנָעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעֲרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֻּלָּה אֲשֶׁר קָנָה אֲבֹתָהֶם אֶת-הַשָּׂדֶה לְאַחֲזֵת-קִבְּרוֹ מֵאֵת עֶפְרָיִם הַחֲתִי עַל-פְּנֵי מִמְרָא: יד וַיָּשֶׁב יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה הוּא וְאָחִיו וְכָל-הָעָלְמִים אִתּוֹ לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קִבְּרוֹ אֶת-אָבִיו: טו וַיֵּרָאוּ אַחֲרֵי-יוֹסֵף כִּי-מָת אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב יָשִׁיב לָנוּ אֵת כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: טז וַיְצַו אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ צֹוֶה לְפָנַי מוֹתוֹ לֵאמֹר: טז כִּי-תָמוּ תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי-רָעָה גְּמָלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וַיִּבְכֶּה יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו: טז וַיִּלְכְּוּ גַם-אָחִיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנוּ לְךָ לְעַבְדִּים: טז וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֶל-תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי: טז וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָה לְטוֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה כִּי-זֶה הַיּוֹם

לְהַחֲיֵת עִם-רַב:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 193)

וישאו אותו בניו ארצה כנען ויקברו אותו במערת שדה המכפלה (ג) (ג) בתרגום יונתן בן עוזיאל מבאר, שעשו עכב את הקבורה, וחוששים בן דן התייז את ראשו, והראש התגלגל לתוך המערה ונח בחיקו של יצחק. וקשה, הרי אין קוברין רשע אצל צדיק. ויש לבאר, שעשו הוא רשע רק מצד 'גופו', היינו כפי שהוא בעולם הזה; אבל מצד 'ראשו', היינו שרשו הרוחני, יש בו נצוצות קרשה גבוהים, שלכן יצאו ממנו נשמות גבוהות, כרפי מאיר ואינקלוס. ואת ראשו של עשו, כפי שהוא נפרד מגופו, נתן לקבר אצל יצחק.

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיחה. אמן בתיכון וביומיוכו וכו' בית ישראל,
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
 לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
 ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
 ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר ב. וירא יוסף לאפרים בני שלשים גם בני
 מכיר בן-מנשה ילדו על-ברפי יוסף: כד ויאמר
 יוסף אל-אחיו אנכי מת ואלהים פקד ופקד
 אתכם והעלה אתכם מן-הארץ הזאת אל-
 הארץ אשר נשבע לאברהם ליעקב:
 כה וישבע יוסף את-בני ישראל לאמר פקד
 ופקד אלהים אתכם והעלתם את-עצמתי מזה:
 כו וימת יוסף בן-מאה ועשר שנים ויחנטו אתו
 וישם בארון במצרים:

פ"ה פסוקים פ"ה אל פה סימן

שביעי כ. ועתה אל-תיראו אנכי אכלכל אתכם
 ואת-טפכם וינתחם אותם וידבר על-לפם:
 כד וישב יוסף במצרים הוא ובית אביו ויחי
 יוסף מאה ועשר שנים: כו וירא יוסף לאפרים
 בני שלשים גם בני מכיר בן-מנשה ילדו
 על-ברפי יוסף: כד ויאמר יוסף אל-אחיו אנכי
 מת ואלהים פקד ופקד אתכם והעלה אתכם
 מן-הארץ הזאת אל-הארץ אשר נשבע
 לאברהם ליעקב: כה וישבע יוסף את-
 בני ישראל לאמר פקד ופקד אלהים אתכם
 והעלתם את-עצמתי מזה: כו וימת יוסף בן
 מאה ועשר שנים ויחנטו אתו וישם בארון
 במצרים:

חוק חזק ונתחזק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 252)

אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם (נ. כא) ועל שם זה נקראים
 כל ישראל על שם יוסף (תהילים פב, ב). וקשה, וכי מפני
 שכלפלים במשך תקופה קצרה נקראים על שמו לעולם. ויש
 לבאר, דהנה יוסף עסק בעניני העולם, וכל עניני המדינה
 הפקדו בידיו, ובכל זאת נשאר דבוק בה' בתכלית (ואלו
 השבטים בחרו להיות רועי צאן, פרושים מהעולם, כדי
 שייכלו לעבד את ה' בלי הפרעות). לכן נקראים כל ישראל
 על שמו, כי הוא מפרנס אותם תמיד ב'מזון' רוחני ומעניק
 להם את הלח להיות דבוקים בה' גם בהיותם תחת שלטון
 זר, בזמן הגלות.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עז-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה,
 בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
 בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת ויחי לקריאה בציבור ולשמו"ת

במלכים א פרק ב

ב א וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־דָוִד לָמוֹת וַיִּצַו אֶת־שְׁלֹמֹה בְנוֹ לֵאמֹר: **ב** אֲנִכִּי הִלֵּךְ בְּדַרְךְ פְּלִי־הָאָרֶץ וַחֲזַקְתָּ וְהֵייתָ לְאִישׁ: **ג** וְשִׁמְרָתָּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּדַרְכָּיו לְשֹׁמֵר חֻקָּתָיו מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְעֲדוֹתָיו כַּפְתּוֹב בַּתּוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן תִּשְׁפִּיל אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר תִּפְנֶה שָׁם: **ד** לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת־דְּבָרָיו אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיָה לֵאמֹר: **א** אִם־יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ אֶת־דִּרְכָּם לָלֶכֶת לִפְנֵי בְּאֵמַת בְּכָל־לִבָּם וּבְכָל־נַפְשָׁם לֵאמֹר לֹא־יִפְרַת לָךְ אִישׁ מֵעַל כִּפְּאֵי יִשְׂרָאֵל: **ה** וְגַם אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְשֵׁנֵי־שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן־נֵר וְלַעֲמֶשָׂא בֶן־יִתְרֵל

וַיַּהַרְגֵם וַיִּשְׂם דְּמֵי־מַלְחָמָה בְּשָׁלֹם וַיִּתֵּן דָּמֵי מַלְחָמָה בַּחֲגֻרְתּוֹ אֲשֶׁר בְּמַתְּנָיו וּבְנַעֲלוֹ אֲשֶׁר בְּרִגְלָיו: **ו** וְעָשִׂיתָ כַּחֲכַמְתָּךְ וְלֹא־תוֹרַד שִׁיבְתוֹ בְּשָׁלֹם שְׂאֵל: **ז** וּלְבָנֵי בְרוּזֵי הַגִּלְעָדִי תַעֲשֶׂה־חֶסֶד וְהָיוּ בְּאֹכְלֵי שְׁלַחְנֶךָ כִּי־כֵן קָרְבוּ אֵלָי בְּבַרְחֵי מַפְנֵי אַבְשָׁלוֹם אַחִיד: **ח** וְהִנֵּה עִמָּךְ שְׂמֹעִי בֶן־גֵּרָא בֶן־הַיְמִינִי מִבְּחָרִים וְהוּא קָלְלָנִי קָלְלָה גַּמְרֻצַּת בְּיוֹם לְכַתִּי מַחְנֵים וְהוּא־יָרַד לְקַרְאֹתִי הַיְרִדֹן וְאַשְׁבַּע לוֹ בַּיהוָה לֵאמֹר אִם־אֶמְיתָךְ

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים ע"פ שי למורא

ב וְהֵייתָ לְאִישׁ, וְרַח וּמוֹשֵׁל בְּנַפְשֶׁךָ וּכְבוֹשׁ אֶת יַעֲרֵד. **ג** לְמַעַן תִּשְׁפִּיל, כַּעֲבוּר שְׁמִירַת הַתּוֹרָה תַּצְלִיחַ. **ה** וְגַם, וְגַם זֹאת הִיא מְדַרְכֵי ה' לְכַעַר אִנְשֵׁי הָרָשָׁע. אֲשֶׁר עָשָׂה לִי יוֹאָב, אֲבָנָר וְעַמְשָׂא כְּאוֹ הַהִבְטָחַת דָּוִד וְהַלְכוֹ בְּשִׁלְחוֹתָיו, וְעַם כָּל זֶה הָרַגְם יוֹאָב, לְכֵן יַחֲשֵׁב הַדָּבָר כְּלִמָּה לְדָוִד. דְּמֵי מַלְחָמָה בְּשָׁלוֹם, דָּם הָרָאוּ לְשַׁפֵּךְ בְּאִנְשֵׁים הַלּוֹחֲמִים בְּנוֹ, שְׁפָךְ הוּא בְּאִנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. כַּחֲגֻרְתּוֹ, כַּמָּה שְׁחָנַר חֲרָבוֹ מִצְמַדֵּת בְּמַתְּנָיו לְרַחֲבוֹ כְּדִי שִׁתְּהֵא נֹחֵה לַפֶּלַע וּבְנַעֲלוֹ אֲשֶׁר בְּרִגְלָיו, וְכַשְׂצָא מוֹל עַמְשָׂא, שְׁחָה כְּעַט לְחַסֵּן גַּעֲלוֹ, וְנִפְלָה הַחֲרָב מִתַּעֲרָה וְהַנְּבִיחָה כִּירוֹ וְהָרַג אֶת עַמְשָׂא. וְעַמְשָׂא לֹא נִשְׁמַר, כִּי רָאָה שֶׁהַחֲרָב מַעֲצָמָה נִפְלָה. **ו** וְעָשִׂיתָ כַּחֲכַמְתָּךְ, לְפִי חֲכַמְתָּךְ תִּמְצָא לוֹ סֶכֶת. **ז** תַּעֲשֶׂה חֶסֶד, כָּל חֶסֶד שֶׁתּוֹכַל וְהָיוּ בְּאֹכְלֵי שְׁלַחְנֶךָ, וְגַם וְהָיוּ בְּאֹכְלֵי שְׁלַחְנֶךָ. **ח** גַּמְרֻצַּת, חֲזָקָה וּמַפְרֶשֶׁת. **ח** בְּיוֹם לְכַתִּי מַחְנֵים, כַּשְׁבַּר דָּוִד מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם, הִלֵּךְ עַד מַחְנֵים וַיִּשָּׁב שָׁם עַד חֲזָרְתּוֹ לִירוּשָׁלַם. וְהוּא יָרַד לְקַרְאֹתִי, לְפִי־ם אוֹתִי.

בְּחֶרֶב: ט וְעַתָּה אֵל־תִּנְקְהוּ כִּי אִישׁ חָכֵם אֶתָּה וַיִּדְעַתְּ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לִּי וְהוֹרַדְתָּ
 אֶת־שִׁיבְתוֹ בְּדָם שְׂאוֹל: י וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד: יא וְהַיָּמִים אֲשֶׁר
 מָלַךְ דָּוִד עַל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שִׁבְעַ שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַיִם מָלַךְ
 שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים: יב וּשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל־כִּסֵּא דָּוִד אָבִיו וַתֵּכֵן מַלְכָתוֹ מְאֹד:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק:
 נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
 יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרָיִם אֵת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֵד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יְיָ
 אֱלֹהֵינוּ לְקַדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבְרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֵד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
 ליל שלישי, ז' טבת

לוח זמנים לשבוע פרשת ויחי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:19	16:19	17:08	17:07	16:40	16:38	9:54	9:51	9:01	8:58	8:25	8:22	6:31	6:27	באר שבע (ח)
17:15	16:05	17:04	17:03	16:35	16:34	9:55	9:51	9:03	8:59	8:25	8:22	6:34	6:30	חיפה (ח)
17:16	16:02	17:05	17:04	16:42	16:40	9:53	9:50	9:00	8:57	8:24	8:20	6:31	6:27	ירושלים (ח)
17:18	16:17	17:06	17:05	16:38	16:36	9:55	9:52	9:03	8:59	8:26	8:22	6:33	6:29	תל אביב (ח)
16:54	15:42	16:39	16:39	16:01	16:01	10:25	10:22	9:42	9:37	8:53	8:49	7:38	7:32	אוסטריה, וינה (ח)
21:25	20:19	21:11	21:06	20:38	20:33	10:47	10:45	9:31	9:30	8:44	8:43	5:52	5:51	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:01	15:52	16:47	16:47	16:10	16:10	10:26	10:22	9:41	9:36	8:54	8:50	7:33	7:28	אוקראינה, אודסה (ח)
16:29	15:18	16:14	16:14	15:36	15:36	9:59	9:56	9:15	9:11	8:27	8:23	7:11	7:06	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:39	15:27	16:24	16:24	15:45	15:45	10:11	10:07	9:27	9:23	8:38	8:34	7:24	7:18	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
16:59	15:44	16:43	16:43	16:02	16:03	10:39	10:35	9:57	9:52	9:05	9:01	7:58	7:52	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:51	15:36	16:35	16:35	15:54	15:54	10:32	10:28	9:50	9:45	8:58	8:54	7:51	7:45	אוקראינה, קייב (ח)
17:30	16:22	17:17	17:16	16:40	16:40	10:50	10:47	10:05	10:01	9:19	9:15	7:56	7:50	איטליה, מילאנו (ח)
18:46	17:55	18:37	18:34	18:13	18:10	10:08	10:05	9:05	9:02	8:34	8:31	6:05	6:02	אקוואדור, קיטו (ח)
20:47	19:44	20:34	20:29	20:02	19:58	10:24	10:22	9:10	9:08	8:26	8:24	5:35	5:34	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:05	20:55	21:50	21:45	21:14	21:09	11:09	11:07	9:51	9:50	8:59	8:58	6:07	6:06	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:28	16:26	17:16	17:15	16:44	16:43	10:27	10:24	9:38	9:34	8:57	8:53	7:18	7:14	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:15	16:11	17:02	17:01	16:29	16:28	10:18	10:14	9:29	9:25	8:47	8:44	7:12	7:07	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:15	16:11	17:02	17:01	16:30	16:29	10:18	10:15	9:30	9:26	8:48	8:44	7:13	7:08	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
17:47	16:42	17:34	17:33	17:00	17:00	10:56	10:52	10:08	10:04	9:25	9:22	7:54	7:49	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:02	17:05	17:52	17:50	17:24	17:22	10:34	10:31	9:41	9:37	9:05	9:01	7:09	7:05	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:25	16:26	17:14	17:12	16:44	16:43	10:08	10:04	9:16	9:12	8:38	8:35	6:49	6:45	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:09	17:14	17:59	17:57	17:32	17:30	10:30	10:27	9:36	9:32	9:01	8:58	6:59	6:56	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:09	16:05	16:56	16:55	16:23	16:22	10:14	10:11	9:26	9:22	8:44	8:40	7:10	7:05	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:06	16:02	16:54	16:53	16:20	16:19	10:14	10:10	9:26	9:22	8:43	8:40	7:11	7:06	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:36	18:42	19:26	19:23	19:01	18:57	10:16	10:14	9:09	9:06	8:35	8:33	5:54	5:52	בוליביה, לה-פס (ח)
17:33	16:17	17:17	17:17	16:35	16:35	11:18	11:14	10:36	10:32	9:43	9:39	8:39	8:33	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:34	16:19	17:19	17:18	16:37	16:37	11:17	11:14	10:36	10:31	9:43	9:39	8:38	8:32	בלגיה, בריסל (ח)
19:27	18:30	19:16	19:12	18:49	18:45	9:46	9:43	8:36	8:34	7:59	7:57	5:14	5:12	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:13	18:17	19:02	18:58	18:35	18:32	9:34	9:32	8:25	8:22	7:49	7:47	5:04	5:02	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
16:50	15:36	16:34	16:34	15:51	15:52	10:36	10:32	9:55	9:51	9:02	8:58	7:59	7:53	בריטניה, לונדון (ח)
16:52	15:34	16:35	16:35	15:49	15:50	10:48	10:44	10:09	10:04	9:12	9:08	8:18	8:11	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:53	15:34	16:36	16:36	15:52	15:53	10:44	10:40	10:04	9:59	9:09	9:05	8:10	8:04	גרמניה, ברלין (ח)
17:19	16:05	17:04	17:04	16:23	16:23	10:59	10:55	10:17	10:12	9:25	9:21	8:17	8:11	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:34	18:37	19:23	19:19	18:55	18:51	9:44	9:42	8:33	8:31	7:56	7:54	5:09	5:07	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:38	17:45	18:28	18:26	18:03	18:01	10:43	10:40	9:46	9:43	9:14	9:11	7:03	7:00	הודו, מומבאי (ח)
18:35	17:42	18:25	18:23	18:00	17:58	10:39	10:36	9:42	9:39	9:09	9:06	6:58	6:55	הודו, פונה (ח)
16:45	15:35	16:31	16:30	15:53	15:53	10:14	10:10	9:29	9:25	8:41	8:37	7:24	7:18	הונגריה, בודפשט (ח)
17:18	16:14	17:06	17:05	16:33	16:32	10:22	10:19	9:34	9:30	8:52	8:49	7:17	7:13	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:50	16:48	17:38	17:37	17:06	17:05	10:44	10:41	9:54	9:51	9:14	9:11	7:33	7:28	יוון, אתונה (ח)
17:07	15:57	16:53	16:53	16:16	16:15	10:34	10:30	9:49	9:45	9:02	8:58	7:43	7:37	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת ויחי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:35	17:41	18:25	18:23	18:00	17:58	10:41	10:38	9:44	9:41	9:11	9:08	7:02	6:58	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
21:11	19:55	20:54	20:48	20:14	20:08	9:48	9:46	8:27	8:26	7:24	7:24	4:35	4:35	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
17:48	16:52	17:38	17:36	17:10	17:09	10:14	10:11	9:20	9:17	8:45	8:42	6:46	6:42	נפאל, קטמנדו (ח)
19:34	18:42	19:25	19:22	19:01	18:58	10:59	10:56	9:56	9:54	9:25	9:23	6:58	6:55	סינגפור, סינגפור (ח)
16:23	15:05	16:07	16:07	15:23	15:24	10:13	10:09	9:32	9:28	8:38	8:34	7:38	7:32	פולין, ורשא (ח)
19:03	18:09	18:53	18:49	18:28	18:25	9:55	9:52	8:49	8:46	8:16	8:14	5:38	5:36	פרו, לימה (ח)
17:47	16:38	17:33	17:33	16:57	16:56	11:08	11:05	10:23	10:19	9:37	9:33	8:14	8:09	צרפת, ליאון (ח)
17:48	16:36	17:33	17:33	16:54	16:54	11:22	11:19	10:39	10:35	9:49	9:45	8:37	8:31	צרפת, פריז (ח)
18:20	17:28	18:11	18:08	17:47	17:44	9:53	9:50	8:51	8:49	8:20	8:18	5:56	5:53	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:29	16:23	17:16	17:15	16:41	16:41	10:43	10:39	9:56	9:52	9:12	9:08	7:44	7:38	קנדה, טורונטו (ח)
17:01	15:53	16:47	16:47	16:11	16:11	10:22	10:18	9:36	9:32	8:50	8:46	7:27	7:22	קנדה, מונטריאול (ח)
17:16	16:17	17:05	17:04	16:35	16:34	10:02	9:58	9:11	9:07	8:32	8:29	6:45	6:41	קפריסין, לרנקה (ח)
17:34	16:11	17:16	17:17	16:29	16:30	11:38	11:34	11:00	10:55	10:01	9:57	9:13	9:06	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:04	15:38	16:46	16:46	15:56	15:57	11:14	11:09	10:36	10:31	9:35	9:31	8:52	8:45	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:23	16:13	17:09	17:09	16:31	16:31	10:51	10:47	10:06	10:02	9:18	9:14	8:00	7:55	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
17:28	16:17	17:13	17:13	16:35	16:35	10:56	10:52	10:11	10:07	9:23	9:19	8:06	8:00	שווייץ, ציריך (ח)
18:27	17:34	18:17	18:15	17:53	17:50	10:20	10:17	9:21	9:18	8:49	8:46	6:33	6:30	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משחיית י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התנועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאמרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולקטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00403
08/12/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

